

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GENÇLERİN TOPLUMSAL DAVRANIŞ VE YÖNELİMLERİ:
İSTANBUL'DA "APAÇI" ALTKÜLTÜR GRUPLARI
ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA**

DOKTORA TEZİ

Ömer Miraç YAMAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji
Enstitü Bilim Dalı : Sosyoloji**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Ortak Danışman : Prof. Dr. İsmail COŞKUN**

EKİM – 2012

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ömer Miraç YAMAN

04.10.2012

ÖNSÖZ

Apaçi gençlik temalı tezimizin hazırlanması süreci hiç şüphesiz birtakım güzellikler ile çeşitli zorlukları da beraberinde getirdi. Tez konusunun belirlenmesi, literatür okumaları ve saha araştırmasında kendini gösteren bu zorluklar kıymetli hocalarım, ailem ve dostlarımın desteği ile aşılmaya çalışıldı.

Bu anlamda öncelikle Yüce Rabbim'e verdiği nimet ve ihsan ettiği kolaylıklardan dolayı hamd ediyorum. Nitekim O (c.c.)'nin yardım ve inayeti olmasaydı, bu tez iki kapak arasına elbette gelemezdi. Üzerimdeki emek ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim kıymetli ve pek muhterem Anneciğim ve Babacığım; biricik kardeşim Elif YAMAN; doktora tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Ali Rıza ABAY; tez izleme komitesinde yer alarak kıymetli düşünce ve tavsiyelerini esirgemeyen Prof. Dr. Ali SEYYAR ve Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR; doktora başlama sürecinde tavsiyeleri ile değerli desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Celaleddin VATANDAŞ; üzerimde çok emeği olan kıymetli ağabeyim Uğur ALTUN ve onun şahsında Araştırma ve Kültür Vakfı'nın yönetici ve hocaları; bize işyerinin ve gönlünün kapısını sonuna kadar açık tutan, hakkını ödeyemeyeceğim değerli ağabeyim Hasan GÜLTEKİN; tez süreci boyunca bir an olsun beni yalnız bırakmayan, emeği ile bu eserin ortaya çıkmasında ince işçilik yapan kardeşim İsa YILMAZ; saha çalışması boyunca sürekli yanımda olan ve teze dair düşüncelerini esirgemeyen Alperen GENÇOSMANOĞLU ve Elyesa KOYTAK; tezi sabırla okuyup tavsiyelerde bulunan dostum Yrd. Doç. Dr. Mehmet BABACAN; doktora sürecinin her aşamasında maddi manevi destekleriyle yanımda olan sevgili bacanağım Zafer ÖZDEMİR; tezimizin saha araştırması sürecinde tanışıklığımızın pekiştiği ve tezin her bir sayfasında emeği bulunan, pek çok eksliğine rağmen büyük bir tevazu ve sabır ile metinleri okuyup-düzelten muhterem dostum Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK; saha çalışması boyunca her anlamda yardımlarını esirgemeyen, gönül insanı Kafe Sahibi Süleyman Bey; doktora sürecinde maddi manevi desteğini esirgemeyen İlim Yayma Cemiyeti İstanbul Şubesi; elbette doktora tez sürecimin baştan sona mimarı, akademide "usta-çırak" ilişkisini bana öğreten, kıymetli fikirlerini, vaktini, sofrasını ve gönlünü benimle paylaşan pek muhterem hocam Prof. Dr. İsmail COŞKUN ve son olarak gerek saha araştırması süreci gerekse tez yazım döneminin zor saatlerinde fikir ve emek desteğini hiç esirgemeyen, gergin ve sıkıntılı dönemlerde yanımda huzur ve sükun bulduğum, evlatlarımın anası, Hanımıma şükranlarımı sunuyorum.

Ömer Miraç YAMAN

04.10.2012

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ZEMİN	25
1.1. Genç Kimdir, Genç Olmak Ne Demektir?.....	25
1.1.1. Farklı Disiplinlere Göre Gençlik Tanımları.....	34
1.1.2. Hangi Dönemi Kapsar?.....	43
1.2. Altkültür Kavramı ve Tartışmalar.....	48
1.3. Apaçi Kavramı ve Tarihsel Kökeni	63
1.4. Türkiye’de Apaçi Kavramı	72
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	92
2.1. Fenomenolojik-Yorumsamacı Yöntemle Nitel Araştırma.....	93
2.2. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	100
2.2.1. Derinlemesine Mülakat	101
2.2.2. Odak Grup.....	106
2.2.3. Katılımlı Gözlem.....	108
2.2.4. Doküman İnceleme: Film, Fotoğraf ve Sosyal Medya Yazışmaları	111
2.3. Araştırma Sahası	114
2.4. Araştırma Grubu	117
2.5. Araştırmanın Veri Analizi.....	120
2.6. Saha Araştırması	124
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	131
3.1. Apaçi Gençler: Nasıl Algılanıyorlar ve Kimler?	131
3.1.1. Toplumdaki Apaçilik Algıları	132
3.1.1.1. Düz Liseli Gençlerin Apaçi Algısı	132

3.1.1.2. Anadolu Liseli Gençlerin Apaçi Algısı	135
3.1.1.3. Kafe Sahiplerinin Apaçi Algıları: Yoksul ve Parçalanmış Ailelerin Çocukları	138
3.1.1.4. Otobüs Şoförlerinin Apaçi Algıları: “Vatan Millete Hayrı Olmayan İnsan Tipi”	140
3.1.1.5. Rehber Öğretmenlerin Tanımlamalarıyla Apaçi Gençlik: Mücadele Gücü Olmayan “Kurbanlar”	145
3.1.1.6. Emniyet Yetkililerine Göre Apaçi Gençlik: “Türk Toplumunun Kültürüne ve Ahlakına Yabancılar Gençler”	149
3.1.2. Apaçi Genç Kimdir?	150
3.1.2.1. Erkek Apaçiler	150
3.1.2.2. Erkek Gibi Kızlar: Apaçi Kız Kimdir?	153
3.1.2.3. Apaçilerin Kendi İçinde Ayırıştırılması: Dızolar, Karakafalar ve Taskafalar	155
3.1.2.4. Bir Apaçinin Temel Özellikleri: Doğulu Olmak ve Argo Konuşmak....	161
3.1.2.5. Kıro, Barzo, Maganda ya da Apaçi	165
3.1.2.6. Apaçi Gençlerin İstekleri/Arzuları/Hedefleri: Zengin ve Delikanlı Olmak	168
3.1.2.7. Toplumun Bazı Kesimlerince Kendisinin Apaçi Olarak Görüldüğüne İnananlar	171
3.2. Gençlerin Kendi Aralarındaki İlişkiler	174
3.2.1. Akran İlişkileri	174
3.2.1.1. Gençlerin Aralarındaki Ağlar: “Robin Hood”çuluk, Yardımlaşma ve Menfaat İlişkileri	174
3.2.1.2. Apaçi Gençlerin Gözüyle Sorun Zamanları, Yalan Söyleme Halleri ve On Numara İnsanlar	181
3.2.1.3. Bir Eğlence Biçimi Olarak “Asker Eğlenceleri” ve “Araba Kiralamak”	184
3.2.2. Kız-Erkek İlişkileri	191
3.2.2.1. Çıkma (Beraber Olma) İlişkileri	193
3.2.2.2. “Kızların Ahlakı Bozuk”	197
3.2.2.3. Değişen Bekaret Algısı	201
3.2.2.4. Erkeklerle Bakış ve Genç Erkeklerin Namus Algısı	205

3.2.3. Suça Bulaşmaları-Kavga Etme Biçimleri	210
3.2.3.1. Kız-Erkek Meselesi, Küfür Etme veya “Ne Bakıyon Lan” Yüzünden Kavga Etmek	213
3.2.3.2. Kavgalarda Kullanılan Aletler	215
3.2.4. Alkol, Sigara ve Uyuşturucu Madde Kullanımı (Esrar-Hap-Bali-Tiner Alışkanlıkları)	217
3.3. Gençlerin Eğitim, Meslek ve Gelecek Algıları	226
3.3.1. Eğitim Süreçleri	226
3.3.1.1. <i>Bir Şekilde</i> Okuyabilenler	229
3.3.1.2. Okuldan Ayrılma, Problem Yaşama ve Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumları	232
3.3.2. Meslek-İş Durumları	237
3.3.2.1. İmalat Sanayi ve Hizmet Sektörünün Alt Birimlerinde Çalışanlar ..	237
3.3.2.2. İlegal Para Kazanma Yolu Olarak Torbacılık, Hırsızlık, İddaa ve Sahte Para İşi	243
3.3.3. Gençler Nasıl Kurtulur: <i>Kurtulan</i> ve <i>Kurtaran</i> Pozisyonları Üzerinden Kurtuluş Anlatıları: Kadir Bey Örneği	248
3.4. Gençlerin Kültürel Kodları	254
3.4.1. Giyim-Kuşam, Beden ve Saç Alışkanlıkları	254
3.4.1.1. “Renkli” ve “Şekil Şekil” Giyinmek ve Elbiseleri Takas Etmek	255
3.4.1.2. Bedene Şekil Yapanlar (Dövme Yapanlar, Faça Atanlar).....	259
3.4.1.3. Saça Şekil Vermek-Berberle İlişkiler	263
3.4.2. İnternet ve Televizyon ile İlişkiler	266
3.4.2.1 Facebook Kullanımı	266
3.4.2.2. Takip Edilen Diziler-Programlar	271
3.4.3. Müzik Dinleme ve Dans Etme Biçimleri	273
3.4.3.1. Arabesk, “Kop-Kop” ve Diğer Müzikler	275
3.4.3.2. Aynaya Karşı Dans ve Halayla Oynamak	278
3.5. Gençler İçin Ailenin Anlamı	280
3.5.1. Anne Baba İle İlişkiler	281
3.5.2. Apaçi Gençlerin Aile Yapıları	281
3.5.3. <i>Silik Aileler</i> ve Boşanmış-Ayrı Aileler	286
3.5.4. Aile İçi Şiddet	295
3.5.5. Ailesinden Ayrı Yaşayanlar ve Evden Kaçma Hikayeleri	298

3.5.6. Evliliğe Bakış ve Çocuk Algısı	300
3.6. Gençlerin Gözünden Göç, İstanbul ve Unutulmayan Hatıralar	308
3.6.1. Göç İlişkileri ve İstanbul Algıları	308
3.6.1.1. Özlem Dolu Memleket Hikâyeleri ve Kente Karşı Teyakkuz Hâlinde Olmak: “Tayfa” ve “Kan Parası”	310
3.6.1.2. Esenler’de Yaşamın Güçlükleri	317
3.6.1.3. Yaşadığı Çevreden Dışlanmak ve Semti Terk Etmeyi Düşünmek... ..	321
3.6.2. Mekân Tercihleri	325
3.6.2.1. Mekân Anlatılarının Merkezi Olarak Kafeler	327
3.6.2.2. Semt Dışında Gidilen Yerler	332
3.6.2.3. Semtte <i>Köşe Kapmaca</i> Oynamak	335
3.6.3. Unutulmayan Hatıralar	338
3.6.3.1. Yoksullukla İlgili Anlatılar	338
3.6.3.2. İz Bırakan Anılar	341
3.7. Gençlerin Gözüyle Devlet, Siyaset ve Din	343
3.7.1. Devlet Algısı: Tepkisellik ve Güvensizlik	344
3.7.2. Siyasete Bakışlar	355
3.7.3. Din-İbadet ile İlişkiler	359
3.7.3.1. Namaz, Oruç ve İbadet Durumları	361
3.7.3.2. “Tövbe Edenler”in “Dönüş” Hikayeleri	365
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	368
KAYNAKÇA	388
EKLER.....	418
ÖZGEÇMİŞ.....	450

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Derinlemesine Mülakat Yapılan Bireylerin Sosyal-Mesleki Dağılımları.....	118-119
---	---------

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: 2008-2011 Yılları Arası Esenler Nüfusu.....	115
--	-----

Tezin Başlığı: Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" Alt Kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma	
Tezin Yazarı: Ömer Miraç YAMAN	Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY – Prof. Dr. İsmail COŞKUN (Ortak Danışman)
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım)+418 (tez) + 33(ekler)
Anabilimdalı: Sosyoloji	Bilimdalı: Sosyoloji
<p>Apaçi gençliği merkeze alan tez çalışmasının amacı üç kısımdan oluşmaktadır: 1) toplumsal planda "apaçi" olarak tanımlanan gençlerin kim oldukları ve bu tanımlama karşısındaki tutum ve davranışlarını; 2) "apaçi" tanımlamasının, tanıma muhatap gençler açısından nasıl algılandığını; 3) "apaçi" olarak tanımlanan gençlerin toplumla yaşadıkları kabul edilen sorunlu ilişkinin boyutlarını ortaya koymak ve yaşanan durumu gençlerin anlatımlarıyla ortaya çıkarıp, çözüme dair yöntemler geliştirebilmek. Bu çerçevede saha araştırması İstanbul-Esenler ilçesinde yürütülmüş; uzaktan gözlem, derinlemesine mülakat, odak grup çalışması, katılımlı gözlem ve doküman inceleme tekniklerinin yardımıyla toplam yetmiş bir (71) kişi ile derinlemesine mülakat, otuz (30) kişi ile de odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir.</p> <p>Tez giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi, çalışma sorusu ve alt soruları ve kapsam-sınırlılıklar belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye gençlik çalışmalarının dönemsel ve tematik kısa bir okumasına yer verilmiştir. Birinci bölümde Gençlik kavramı ve farklı disiplinlerde kullanımları değerlendirilmiş, altkültür kavramı ve kavramın "apaçi gençliği" izah etmede ne derece yeterli olabileceği ile "Apaçilik" kavramının çıkış noktası, Türkiye'deki kullanımları ve bu türden kullanımların tarihsel arka planı üzerinden mesele tartışılmıştır. İkinci bölümde araştırmada kullanılan nitel yöntem ile onun teorik çerçevesi tanımlanmış; ayrıca saha araştırması boyunca kullanılan veri toplama teknikleri tartışılmış ve sahada elde edilen verilerin analizinde kullanılan yöntemler izah edilmiştir. Üçüncü bölümde, saha çalışması neticesinde elde edilen bulguların, oluşturulan temalar, kategoriler ve alt kategoriler şeklinde tasnifi yapılmıştır. Sonuç kısmında ise; çalışmanın "apaçi gençlik" konusu etrafında nasıl anlaşılması gerektiği tartışılmış ve saha araştırması neticesinde birtakım çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışmanın sonundaki Ekler bölümünde; "apaçi gençlik" üzerine iki kısım eklenmiştir: 1) Apaçi Gençlik Sözlüğü, 2) Görsel Olarak Apaçiler.</p>	
Anahtar Kelimeler: Gençlik, Altkültür, İstanbul Gençliği, Apaçi Gençlik	

Title of the Thesis: Social Attitudes and Trends Among Youth: A Qualitative Study on “Apache” Sub-Culture Groups in Istanbul	
Author: Ömer Miraç YAMAN	Supervisor(s): Prof. Dr. Ali Rıza ABAY - Prof. Dr. İsmail COŞKUN (co-supervisor)
Date:	Nu. of Pages: viii (pre-text) + 418 (main body) + 33 (appendices)
Department: Sociology	Subfield: Sociology
<p>The aim of the thesis which focuses on Apache youth is threefold: Revealing 1) the identities of youth groups socially described as “apache” and their attitudes and conducts of behavior related to this description; 2) the perception of “apache” description among these youth groups; and 3) the dimensions of so-called problematic relationship between the “apache” youth and society. In this regard, the field study is carried out at Istanbul’s Esenler district while the tools of qualitative research such as distinct observation, in-depth interview, focus group study, participatory observation and document analysis techniques. There are 71 in-depth interviews along with 30 people engaged in focus group study in the thesis.</p> <p>Thesis has three parts in addition to introduction and conclusion as it covers the subject, importance, aim and methodology, relevant question and sub-questions as well as the scope and limitations in the introduction part. Moreover, a brief review of youth studies in Turkey both chronological and thematically. In the first part, youth concept and its use in different disciplines is assessed while sub-culture as a notion is discussed on the grounds of its capability to describe the “apache” youth along with the historical background of “apache” youth in Turkey. The qualitative research method used in the field study with its theoretical framework is described in the second part. Furthermore, data collection procedures in the field study are discussed along with a detailed description of data analysis tools and techniques. The results provided in the field study are classified into themes, categories and sub-categories in the third part. Last but not the least, the relevance of our study among the “apache youth” issue is discussed while some remedies to the problem are also offered in the conclusion part, followed by an appendix section including 1) Apache Youth Dictionary and 2) Apaches Visually.</p>	
Keywords: Youth, Subculture, Istanbul Youth, Apache Youth	

GİRİŞ

Gençlik temalı bir konuyu çalışmak; hali hazırda dünyanın genelinde yaygın olduğu şekliyle oldukça tartışmalı, alabildiğine öznel ve sosyo-kültürel şartlardan siyasal atmosfere değin pek çok farklı toplumsal bileşenin etkisi altında şekillenme potansiyeline sahip bir alanda çalışma yapmaya karşılık gelmektedir. Nitekim tarihsel olarak da gençlik, dünya tarihinin her döneminde toplumların öncelikli gündemleri arasında baş sıralarda yerini almış; kimi zaman siyasal bir aktör olarak tanımlanan, kimi zaman askeri bir güç olarak değerlendirilen, günümüzde ise büyük oranda “toplumu ileriye taşıması” beklenen bir misyonu gerçekleştirme arzulan bir konumda olmuştur.

Çalışma konusu olarak tercih edilen “apaçi gençlik” ise hem dünya çapında yaygınlık kazanan bir takım kültürel kodlardan etkilenecek oluşan yerel bir gençlik grubu olması itibariyle, hem de toplumsal pratikleri itibariyle çoğu zaman bir altkültür formuna yakın bir konumda bulunuşu ile tartışılması ve çözümlenmesi gereken bir sosyolojik vaka olarak karşımızda durmaktadır. Bu anlamda giriş bölümünde; apaçi gençliği merkeze alan tez çalışmasının konusunun belirlenme süreçlerini, bu çalışmanın hangi amaca binaen temellendirildiğini, çalışmanın akademik ve toplumsal anlamda önemi ve katkılarını, çalışmanın ana sorusunun ve alt sorularının nasıl belirlendiğini, saha araştırması boyunca başvurulan yöntemi ve çalışmanın kapsam ve sınırlılıklarını tanımlanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın Konusu

1923’den günümüze değin siyasetin ve kültürün merkezinde yer almış bir alanı temsil eden gençlik yazını hem akademik hem de akademi dışı üretimler göz önüne alındığında görece bir eksikliği içerisinde barındırmaktadır. Bu anlamda Türkiye’de gençlik alanında yapılan çalışmalara dönük yaptığımız okumalar neticesinde, bir taraftan nicelik anlamında önemli bir yekun ile karşılaşmış diğer taraftan ise gençliği doğrudan ilgilendiren pek çok alanla alakalı az sayıda nitelikli çalışmaya rastlanmıştır. Özellikle sosyoloji disiplininin önemli bir başlığı olarak kabul edilen gençlik çalışmaları, gerek

teorik gerekse saha araştırmaları bağlamında ciddi boşluklara sahiptir. Türkçede gençlik sosyolojisi başlığı etrafında günümüze kadar yapılmış yalnızca iki çalıřmanın¹ bulunması -ki bu iki çalışmanın yazarı da aynı kişidir- gençlik sosyolojisi literatüründe yaşanan eksikliği gözler önüne sermektedir. Bu durum “gençlik” üst başlığının altında, mümkünse saha çalışması ile birlikte yürütebileceğimiz bir konuyu belirlememizi sağlayan en önemli etkenlerden biridir.

Nitekim literatür taramasında İstanbul merkezli olarak faaliyet gösteren ve gençlik alanında araştırmaları-çalışmaları ile bilinen bazı sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile yapılan görüşmelerde, gençlik odaklı çalışma yapan bu STK’larda bile gençlik temalı bir kütüphanenin-veri bankasının bulunmayışı, literatür konusunda oldukça yüzeysel bir bilgi birikiminin varlığına işaret etmiştir. Literatürdeki bu boşluk, özellikle tez danışmanlarımızın da ısrarlı telkinleri ve cesaretlendirmeleri ile gençlik konulu bir bibliyografya çalışmasına dönüşmekte gecikmedi. Bu kapsamda doktora yeterlilik sınavını takip eden yaklaşık dokuz aylık dönemde, kütüphaneler ve kitaplar arasında gençliğe dair pek çok çalışma tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kısa bir literatür taraması neticesinde pek çok farklı konu ele alındığı ve yapılan derinlemesine araştırmada birçok konunun farklı boyutları ile akademik olarak tüketildiği fark edilmiştir. Diğer bir deyişle gençlikle ilgili farklı konular ele alınsa bile bunların önemli bir kısmı nitelik açasından zayıf olduğu için adeta birçok konunun akademik ilgi alanı olarak tükenmesine neden olmuştur. Dolayısıyla genel olarak gençlik literatürünü özelde ise sosyologların alana dönük çalışmalarının detaylıca incelenmesine ve gençlik sosyolojisi bağlamında eksiliği en yoğun olarak hissedilen alt konuların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu anlamda yeri gelmişken belirtilmelidir ki; Türkiye’de gençlik sosyolojisi bağlamında değerlendirilebilecek çalışmaların önemli bir kısmının saha çalışmasından uzak bir yapıya sahiptir ve bu durum “Türkiye Gençliği”ni tanıma ve anlama noktasında esaslı bir birikime sahip olamadığımızı ortaya koymaktadır.

---

¹Her iki çalışmanın da yazarı Mahmut Tezcan’dır: Tezcan, M. (1991a). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları*. Ankara: Gündoğan Yayınları; Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Literatür taraması tamamlandığında, “gençlik” konusuyla pek çok farklı sosyal bilim dalının ilgilenmiş olduğu ve belki bu anlamıyla interdisipliner bir akademik üretimin mevcut bulunduğu görülmüştür.

*Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası*² adlı çalışma böylesi bir arayışın neticesi olarak ortaya çıkmıştı. 1923’ten günümüze değin gençlik alanında yapılmış beş bin (5000)’in üzerinde makale, tez ve kitabın derlendiği çalışmayla; Türkiye’de yapılmış olan gençlik çalışmaları hem kronolojik olarak hem de tematik olarak bir okumaya ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Gençlik çalışmalarının kuramsal ve tarihsel yöneliminin izini sürebilmek, adeta bir gençlik çalışmaları haritasının ortaya çıkmasına imkân sağlamış, bu sayede tezin nasıl bir tarihsel birikime yaslanarak yükseleceği daha net ortaya çıkmıştır. Bu çalışma sayesinde Türkiye gençlik çalışmalarının bir takım yapısal özelliklere dayandığı, dönemsel ve tematik farklılaşmaları bünyesinde barındırdığı tespit edilmiştir. Bu anlamda genel bir bakış ile öne çıkan bazı başlıklara ve özelliklere değinerek daha sonrasında uzun uzadıya ele alacağımız yoksul gençlik örneği olarak apaçi gençlik araştırmasının Türkiye gençlik çalışmaları içerisinde nasıl bir bağlama oturduğu daha rahat görülebilecektir.

Sosyal bilimler alanında hangi disiplinlerin gençlik konusuna yoğun bir şekilde ilgi duyduğuna bakıldığında en çok çalışmanın Eğitim Bilimleri alanında yapıldığı görülmektedir. Diğer disiplinler ise Psikoloji, Sosyoloji, Sosyal Hizmet ve İlahiyat şeklinde sıralanmaktadır. Bahsi geçen disiplinlerin üretimi toplam literatür içerisinde yarıya yakın bir oranı temsil etmekte; diğer yarısı ise akademi dışında üretime karşılık gelmektedir.

Akademik çalışmaların, konuları itibariyle her dönem sıkça işlenen bir takım temalar üzerinden şekillendiği gözlenmiş; bu anlamda *gençlik ve ergenlik sorunları*, *kuşaklararası çatışma*, *gençlerin eğitim süreçleri* ve *karşılaştıkları sorunlar* öne çıkan başlıklar olarak dikkat çekmiştir. Akademi dışında devam eden üretim ise en genelde iki başlıkta toplanabilecektir; *gençliğe nasihat veren yayınlar*³ ve *gençliği idealleştiren*

---

² Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

³Birkaç örnek çalışma: Erişgil, M.E. (1925). Gençlerle Hasbihal. *Milli Mecmua*. 4.32.; Ruscuklu, F. (1934). *Nasıl Gençlik İstiyoruz*. Ankara: Çığır.; Aybar, M.A. (1947). Bir Üniversiteli Genç ile Hasbihal. *Hür Fikirler Mecmuası*.; Korkut, M.Ş. (1954). Türk Gençliği Himaye Görmelidir. *Türk Yurdu*. 4.237, 305-307.; Savcı, B. (1963). Gençlik İçin

*ideolojik yaklaşımlar*⁴. Bu kapsamda özellikle Cumhuriyet'in erken dönemlerinde *devletine bağlı ve Cumhuriyet'in bekçisi bir gençlik imgesi* kuvvetli iken, 1960-1980 arasında devrimci gençlik (sağ yahut sol görüşlü) üzerine çalışmalar yoğunlaşmakta, özellikle 1980 sonrasında ise yeni toplumsal hareketler bağlamında İslamcılığın Türkiye'nin siyasal gündeminde yer edinmesi sürecine paralel İslam ve gençlik temalı çalışmalar öne çıkmakta ve yine 80 sonrası "depolitik gençlik" etrafında yürütülen tartışmaları merkeze alan yayınlara rastlanmaktadır.

Günümüze yaklaştıkça gençlik literatüründe hem tematik olarak konu zenginliğinin gözlenmesi, hem de sayıca çalışmaların artmasında hiç şüphesiz Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında genç nüfusta büyük oranda savaşlar nedeniyle yaşanan gözle görülür azalışın; 2000'li yıllarda sonrasında ise nüfusun yaklaşık üçte birini⁵ oluşturacak bir yoğunluğa doğru evrilmesinin izleri görülebilmektedir. Bu anlamda özellikle genç nüfusta gözlenen artışa paralel olarak gençlik üzerine yapılan saha araştırmalarında da sayıca önemli bir artış ile karşılaşmaktadır. *Gençlerin siyasal tutumları, gençlik profilleri, sosyalleşme pratikleri, aile ve akranları ile ilişkiler* temel araştırma konuları olarak belirmektedir.

Tarihsel olarak 1985 BM Gençlik yılı -bu tarihin iki yıl öncesi ve iki yıl sonrası- makale, kitap, sempozyum, konferans, dergi özel sayıları ile gençlik temasının en yoğun işlendiği dönem olarak belirmektedir. Fakat 1990 ila 2000 yılları arasında gençlik konulu çalışmalar da tüm zamanların belki de en zayıf üretimine tanık olunmaktadır.

Çıkar Yol. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 333-341. Detaylı tasnif için bakınız; Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

⁴Birkaç örnek çalışma: Süreyya, Ş. (1932). Genç Nesil Meselesi. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası*. 5-9.; Çağlar, B.K. (1945). Gelecek Nesiller Atatürk'ü Nereden ve Nasıl Öğrenecekler. *Yücel Aylık Sanat ve Fikir Mecmuası*. 109, 81-82.; Topçu, N. (1959). Son Nesil. *Türk Yurdu Mecmuası*. 273.; Kropotkine, P. (1962). Gençliğe Sesleniş. V. Günyol ve O. Duru (çev.), *Yeni Ufuklar Dergisi*. 11.; Sançar, N.(1967). Fikir Mücadelesinde Milliyetçi Gençlerin Vazifesi. *Türk Yurdu*. 331, 13-14. Detaylı tasnif için bakınız; Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

⁵TUİK verilerine göre 15-29 Yaş arası genç kuşak 19 milyon civarındadır. (TUİK, http://www.tuik.gov.tr/AltKategori.do?ust_id=11, 2012).

2000’li yıllarda sonra ise gençlikle ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinde ve akademik makalelerde belirgin bir artış gözlenmektedir.⁶

Ayrıca Türkiye siyasi tarihi ile gençlik çalışmalarının tematik olarak genel manada uyumlu bir seyir izlediği de gözlenmektedir. Bu bağlamda; Cumhuriyet’in ilanını müteakip daha ziyade “Türk gençliğinin vazifeleri, milli gençlik, kurtarıcı gençlik”⁷ temalı üretimler öne çıkarken; 1960’larda başlayan ve özellikle 1968’den sonra dünya siyasal konjonktürü ile paralellik arz edecek bir biçimde gelişen ana tema gençlik hareketleri olmuş⁸, öğrenci hareketlerinin yapısı, ortaya çıkış koşulları, kendi içerisinde farklılaşmaları, sağ, sol ve dindar gençlik hareketleri üzerine yoğunlaşan çalışmalar 1990’ların ortalarına değin popülerliğini korumaya devam etmiştir. 90’ların ikinci yarısı ile yine siyasal atmosferde yaşanan irtica söylemleri ve tartışmalarına paralel bir şekilde gelişen; Atatürk gençliği, gençliğin Cumhuriyeti koruma görevleri, irticaya ve dini akımlara karşı gençleri bilinçlendirme eksenli çalışmaların⁹ varlığı göze çarpmaktadır. Bu açıdan Türkiye’de gençlik meselesi çoğunlukla toplumun geçirmiş olduğu siyasal ve kültürel değişimlerle beraber değerlendirilmiş, kimi kez gençlik dönemsel olarak

---

⁶ Dönemsel değerlendirmeler için bakınız: Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

⁷Birkaç Örnek: Çerçi, M. (1936). Kemalizm ve Türk Gençliği. *Yeni Milas*. 1, 3-4.; Safa, P. (1936). Memleket Gençliği. *Yedigün*. 163.; Par, A.H. (1948). Kemalist Nesil. *Kaynak*. 7, 3-15.; Ökmen, A.Z. (1939). 19 Mayıs ve Gençliği. *Kaynak*. 76, 50-52.; Ongun, C.S. (1940). Asker Ruhü ve Türk Gençliği. *Savaş*. 9.; (Mikieviç, A. (1929). Gençliğe Kaside. M. Emin (çev.), *Türk Yurdu*. 19.213, 3-4. Detaylı değerlendirmeler için bakınız: Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

⁸Birkaç Örnek: Ünal, E. (1969). Yakın Tarihimizde Gençlik Hareketleri. *Hayat Tarih Mecmuası*. 1.3, 67-74.; Sançar, N.(1967). Fikir Mücadelesinde Milliyetçi Gençlerin Vazifesi. *Türk Yurdu*. 331, 13-14.; Özmen, M. (1976). Öğrenci Olaylarına Bakış. *Halkoyu*. 10.116, 25-32.; Öymen, H.R. (1977). Öğrenci Olayları ve Nedenleri 1. *Eğitim Hareket*. 22.258/259.; Nirun, N. (1975). Öğrenci Hareketlerinin Sebepleri. *Türk Kültürü*. 13.153/155, 265-279.; Kışlalı, A.T. (1971). Rejim Açısından Araştırılması Gereken İki Sorun: Gençlik Hareketleri ve Sandık Başına Gitmeyen Seçmenler. *Türkiye’de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi Semineri*, 73-84. Detaylı değerlendirmeler için bakınız: Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.

⁹Birkaç Örnek: Türkoğan, B. (1999). Atatürk’ün Türk Gençliği Hakkındaki Düşünceleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 44, 683-692.; Tanfer, M.V. (1990). Atatürk ve Türk Gençliği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 6.18, 697-705.; Savcı, B. (1993). Atatürk ve Gençlik Kalkınmada Anahtar. *Verimlilik*. 59.; Pehlivan, Z. (2006). Atatürkçü Düşüncede Gençlik ve Spor. *Çağdaş Eğitim*. 31.331, 11-16.; Önder, M. (1990). Atatürk ve Gençlik. *Türk Kültürü*. 28.322, 18-33.; Dura, C. (1997). Gençler! Atatürk’ü Tanıyın. *Atatürkçü Düşünce*. 43, 13-14.; Detaylı değerlendirmeler için bakınız: Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları. 302.

tanımlanmış, kodlanmış, nasıl olması, ne yapması gerektiği söylenmiş, fakat genellikle gençlik sorunları ve problemleri üzerinden bir yayın faaliyetine devam edilmiştir.

Gençlik sosyolojisi bağlamında değerlendirilebilecek ve sosyologlar tarafından kaleme alınan çalışmalarda, belirgin olarak birkaç isim öne çıkmaktadır: Nermin Abadan Unat, Birsen Gökçe, Mahmut Tezcan, M. Aytül Kasapoğlu, İsmail Doğan, Vehbi Bayhan, Müzeyyen Güler, G. Demet Lüküslü. Elbette adı geçen sosyologlar dışında da farklı çalışmaları ile öne çıkan akademisyenlerde söz konusudur, fakat sosyologların gençlik konusuna dair eğilimleri bir başka çalışmanın konusu olacak boyuttadır. Fakat ismi geçen sosyologların çalışmaları ile alakalı olarak kısaca şu değerlendirmeleri yapabiliriz: Abadan Unat¹⁰; Türkiye’de gençlik çalışmaları alanında ilk akademik eserleri ortaya koyan sosyolog olarak anılabilecek ve daha ziyade gençliğin değer yargıları, özellikle öğrenci gençliği ve öğrenci hareketleri (ki öğrenci hareketlerini merkeze alan çalışmanın tarihi 1961 senesidir ve aynı dönem Türkiye’de öğrenci hareketlerinin gündeme gelmeye başladığı döneme karşılık gelmektedir) üzerinde emeğini yoğunlaştıracaktır. Gökçe¹¹ ise; 1971 senesinde yapmış olduğu “Gecekondu Gençliği” adını taşıyan saha çalışması ile gençlik çalışmalarına başlayacak ve sonrasında gençlik dönemi ve beklentileri, gençliğin toplumdaki yeri ve konumunu merkeze alan çalışmalar yapacaktır. Tezcan¹² da, Türkiye gençlik çalışmaları içerisinde

---

¹⁰Abadan Unat, N. (1965). Türk Gençliğinin Değer Yargıları ve Siyasi Davranışları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 20.1, 199-223.; Abadan Unat, N. (1971). Türk Üniversite Öğrencileriyle Genç İşçilerin Siyasal Eğilimleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 26.1, 67-89.; Abadan Unat, N. (1961). *Üniversiteli Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetleri, Ankara Yüksek Öğrenim Gençliği Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Ajans-Türk Matbaası.; Abadan Unat, N. (1979). *Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyo Psikolojik Ve Eğitimsel Sorunları*. Ankara: Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi.

¹¹Gökçe, B. (1965b). *Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü (Cilt2)*. Ankara: Sosyal Hizmetler.; Gökçe, B. (1971a). *Gecekondu Gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.; Gökçe, B. (1971b). *Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu İle İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil Ve İzahı*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.; Gökçe, B. (1971c). *Kimsesiz Çocuklar Ve 6972 Sayılı Kanun. Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu*.; Gökçe, B. (1982). *Gençliğin Türk Toplumundaki Konumu, Gençlik Ve Toplum*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayını.; Gökçe, B. (1983). *Cumhuriyet Döneminde Çocuk Ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler Ve Yayınlar*. Ankara: Gençlik Spor Bakanlığı.; Gökçe, B. (1984). *Ortaöğrenim Gençliğinin Beklenti Ve Sorunları*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayınları.; Gökçe, B. (1986a). *Türkiye’de Gençliğin Konumu, Uluslararası Terörizm ve Gençlik*, Sivas: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayını.; Gökçe, B. (1986b). *Sosyal Ve Kültürel Değişme Sürecinde Gençlik Gençliğin Eğitimi Ve Sorunları*. Ankara: T.E.D.; Güler, M. (1997a). *Kentleşme Sürecinde Gençlik*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.; Gökçe, B. (1965a). *Kimsesiz Çocuklar Konusunda Karşılaştırmalı Bir Sosyal Araştırma. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 1.2, 124-141.; Gökçe, B. (1975). *Gecekondu Gençliği Ve Toplum Merkezleri. Sorun Dergisi*. 1.1, 31-37.; Gökçe, B. (1980). *The Influences of The Urbanization Process On The Youth. Hacettepe Sosyal Bilimler Dergisi*.

¹²Tezcan, M. (1979). *Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 12.1/4, 127-135.; Tezcan, M. (1981b). *Gençlik Toplumsal Değişme ve Atatürk. Ankara*

iki açıdan farklı bir konuma sahiptir: birinci olarak Türkiye'deki ilk ve şu ana kadar da tek olan gençlik sosyolojisi çalışması O'na aittir. İkinci olarak ise gençlik temalı çalışan akademisyenler arasında en fazla yayına sahip olan yine kendisidir. Tezcan'ın çalışmalarının merkezinde ise kuşak çatışması, boş zamanlar ve gençlik kültürü meseleleri ön sırada yer almaktadır. Kasapoğlu'nun¹³ gençlik üzerine yürütmüş olduğu çalışmaların temel konuları ise; gençlik sorunları ve öğrenci gençlik üzerine yapılan araştırmalar olarak özetlenebilecektir. Doğan¹⁴ ise; Türkiye'de gençlik altkültürü temalı

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 14.1/2, 17-24.; Tezcan, M. (1981c). Gençlik, Toplumsal Değişme ve Yaşlılık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 1.2, 17-24.; Tezcan, M. (1983). Köy Gençlerinin Evlenme İsteklerine İlişkin Davranış Kalıpları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 16.2, 133-136.; Tezcan, M. (1985a). Köy Gençlerinin Evlenme İsteklerine İlişkin Davranış Kalıpları. *Türk Folkloru.* 66, 18-19.; Tezcan, M. (1985b). Ülkemizde Ortaöğrenim Gençliği Açısından Boş Zamanların Değerlendirilmesi. *Türk Dili.* 49.398, 117-119.; Tezcan, M. (1985c). "Almanya'dan Dönen İşçi Çocukları İçin Açılan Türkçe Uyum Kursları Üzerine". *Türk Dili Gençlik Yıl Özel Sayısı.* 401.; Tezcan, M. (1985d). Gençlik Demokrasi ve Atatürk. *Türk Dili.* 50.407, 258-263.; Tezcan, M. (1986a). Gençlerin Aile İçinde Anne Baba ile Anlaşmazlıkları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 17.1/2, 377-384.; Tezcan, M. (1986b). Gençlik ve Yabancılaşma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 18.1/2, 121-127.; Tezcan, M. (1989a). Gençlik Merkezleri Yaygınlaştırılmalı. *Kemalizm.* 321, 26-27.; Tezcan, M. (1990). Avusturalya'daki Türk Çocuklarının Eğitimi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 523-543.; Tezcan, M. (1991c). Gençlik Sosyolojisi Yazıları. *Öğretmen Dünyası.* 143.; Tezcan, M. (1992). Yurt Dışından Dönen Türk Çocuklarının Eğitimsel Sorunlarının Topluma Yansımaları. *Eğitim.* 75-80.; Tezcan, M. (1969). Memleketimizin Yüksek Öğrenim Kurumlarında Öğrenci Hareketleri Ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar, Ankara.; Tezcan, M. (1978). Çocuk ve Boş Zaman Uğraşmaları, Ankara. Sümerbank.; Tezcan, M. (1981a). *Kuşaklar Çatışması: Okuyan Ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma.* Ankara: Kadioğlu Matbaası.; Tezcan, M. (1987). *Yurt Dışından Dönen Gençlerin Uyum Sorunları - Eğitim Sistemi Ve Topluma Uyum.* Ankara: Engin Yayınevi.; Tezcan, M. (1989b). *Gençlik ve Millî Kültür.* Ankara: Millî Eğitim.; Tezcan, M. (1991a). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları.* Ankara: Gündoğan Yayınları.; Tezcan, M. (1991b). *Ahilikte Gençlik ve Eğitimi.* Ankara: Milli Kültür.; Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

¹³Kasapoğlu, M.A. (1990). Öğrenci Olarak Tıp Fakültesinde Hekim Olarak Meslekte Başarılı Olmayı Sağlayan Özellikler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.* 34.1/2, 157-178.; Kasapoğlu, M.A. (1991a). Gençlik Sorunlarına Çözümleme Yaklaşımları. *Türk Aile Ansiklopedisi,* Ankara.; Kasapoğlu, M.A. (1991b). Sosyoloji Öğrencilerinin Sosyal Değer ve Tutumları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.* 35.1, 141-158.; Kasapoğlu, M.A. (1996). Din-Siyaset İlişkisi: Öğrenci Gençlik Üzerine Bir Siyasal Kültür Araştırması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Sosyoloji Bölümü Dergisi.*; Kasapoğlu, M.A. (2006). Relationship Between Adolescent Health Behaviours And Self-esteem in Turkey. *International Journal Of Adolescent Medicine And Health.* 623-632.; Kasapoğlu, M.A. (2007). Predictors Of Adolescent Cigarette Smoking Behaviour: A Sociological Case Study in Ankara-Turkey. *Journal Of Child And Adolescent Substance Abuse.*

¹⁴Doğan, İ. (1994a). *Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.; Doğan, İ. (1987). Yükseköğretimde Gençlik Sorunları Ve Araştırmaları. *Çağdaş Eğitim.* 14.141, 31-37.; Doğan, İ. (1989). Milli Vasıflara Sahip Türk Gençliğinin Eğitiminde Türk Ocakları, Halkevleri ve Halk Eğitimi Merkezlerinin Rolü. *Mersin Millî Kültür ve Eğitim Sempozyumu (II. Mersin 02.12.1988-04.12.1988).* Ankara. 69-75.; Doğan, İ. (1990a). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Millî Eğitim.* 98/100, 26-30.; Doğan, İ. (1990b). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Silahlı Kuvvetler Dergisi.* 109.326, 130-137.; Doğan, İ. (1990c). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Çağdaş Eğitim.* 15.159, 32-36.; Doğan, İ. (1990c). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Çağdaş Eğitim.* 15.160, 41-45.; Doğan, İ. (1990d). Bir Alt kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği. *Amme İdaresi Dergisi.* 27.1, 145-163.; Doğan, İ. (1991). Gençlik Ve Gençlik Sorunları. *Türk Aile Ansiklopedisi.* Ankara.; Doğan, İ. (1992). Gençlik Ve Gençlik Sorunları. *Türk Aile Ansiklopedisi (Cilt2).* Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 562-

ilk çalışmayı “Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği” yapmış olmakla, gençlik literatüründe önemli bir yere sahiptir. Doğan’ın daha sonraki çalışmalarının eksenini toplum ve gençlik konulu çalışmalar şekillendirecektir. Bayhan¹⁵ gençlik sosyolojisi bağlamında; gençliğin anomi ve yabancılaştmasını merkeze alan, sonrasında genç kimliği ve gençlik sorunlarını gelecek kaygısı üzerinden okumaya çalışan araştırmaları ile öne çıkacaktır. Güler¹⁶ ise kentleşme süreçlerinde gençliğin yeri ve konumu üzerinden yürüttüğü çalışmasının ardından, işçi gençlik ve üniversiteli gençlik üzerine yapmış olduğu saha çalışmaları ile literatürdeki yerini alacaktır. Son olarak 2000’li yıllardan sonra gençlik çalışmaları bağlamında en fazla akademik üretim yapan isimlerden birisi olan Lüküslü¹⁷ ise daha ziyade Türkiye’de gençlik kavramını

575.; Doğan, İ. (2003a). Sanayileşme ve Ergenlik, *Diyanet*. 155, 28-30.; Doğan, İ. (2003b). Ergenlerin Anlaşılmasına Doğru. *Diyanet Avrupa Dergisi*. 53, 18-19.

¹⁵Bayhan, V. (1997b). Gençlik Kültüründe Anomi ve Yabancılaştmanın Nedenleri. *Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı 1*. Ankara, 171-185.; Bayhan, V. (2001). Üniversite Gençliğinin Sorunları Ve Gelecek Tasarı. 7. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*. Ankara.; Bayhan, V. (2003b). Üniversite Gençliğinin Sorunları Ve Gelecek Kaygısı. *İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Konferanslar Dizisi*, Malatya.; Bayhan, V. (2005). Gençlik Ve Postmodern Çoğul Kimlik. *Uluslar arası Sosyoloji Kolokyumu-Galatasaray Üniversitesi*. İstanbul.; Bayhan, V. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Gençlik. *Panel - Malatya AB Çalışmaları Merkezi*. Malatya.; Bayhan, V. (2007). Hedonist Ve Püritan Etik Sarmalında Postmodern Gençlik. 38. *Uluslar arası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Ankara.; Bayhan, V. (2010). İnönü Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri Ve Sorunları. *Bilgi Çağında Eğitim Ve Malatya, Ulusal Malatya Sempozyumları-1*. Malatya.; Bayhan, V. (2004). *Kent Yoksulluğu Ve Gençlik IV. Aile Şurası Aile Ve Yoksulluk Bildirileri*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.; Bayhan, V. (1997a). *Üniversite Gençliğinde Anomi Ve Yabancılaştırma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Bayhan, V. (2003a). *Genç Kimliği: Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.

¹⁶Güler, M. (1997a). *Kentleşme Sürecinde Gençlik*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.; Güler, M. (2000). *Kentleşme Sürecinde İşçi Gençlik, Gıda, Metal Ve Tekstil Sektöründe Çalışan İşçiler; 21. Yüzyıl Karşısında Çocuk Ve Genç*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.; Güler, M. (1996). Üniversite Gençliğinin Kişilik Özellikleri Ve Uyum Sorunları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 8, 109-119.; Güler, M. (1997b). İşçi Gençliğinin Aile Ve İşyeri Bağlılığı. *Gıda Teknolojisi Dergisi*. 2.6, 84-89.; Güler, M. (1997c). Üniversite Gençliğinde Psiko-Sosyal Eğilimler. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*.; Güler, M. (1998). Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri. *Kriz Dergisi*. 6.1, 55-65.; Güler, M. (1999b). İşçi Ve Üniversiteli Gençliğin Gelecek Beklentileri İle Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri (III. Sosyal Psikiyatri Sempozyumunda sunulan bildiri). *Ankara Üniversitesi Kriz Dergisi*. 88-113.; Güler, M. (1999a). Gecekonduların Mutlu Çocukları. *1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı.

¹⁷Lüküslü, D. (2004). "L'Invention de la jeunesse turque par l'Etat: De l'Empire ottoman à la République turque". *Cahiers d'Etudes sur la Méditerranée orientale et le monde turco-iranien Cemoti*. 37.; Lüküslü, D. (2005b). 1960'lardan 2000'lere Gençlik Tipleri: Maddecı Başarıcı Tipten Yuppie ve Tiki'ye. *Birikim* 196.; Lüküslü, D. (2005c). Farklı Kitaplardan, Farklı Açılardan 'Gençlik' Analizleri. *Birikim* 196.; Lüküslü, D. ve K. Çelik. (2008). "Sessiz ve Görünmez, 'Genç' ve 'Kadın': Ev kızı. *Toplum ve Bilim*. 112.; Lüküslü, D. (2005a). "Constructors and Constructed: Youth as a Political Actor in Modernising Turkey", *Revisiting Youth Political Participation. Challenges for Research and Democratic Practice in Europe*. J. Forbrig (drl.). Strasbourg: Council of Europe Publishers.; Lüküslü, D. (2006). "1980 Sonrası Türkiye Gençliği ve Yeni Bir Siyasi Duruş Olarak Apolitizm", *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. M. Zencirkıran (drl.). Ankara: Nova Yayınları.; Lüküslü, D. (2008). "Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlik Geleceği", *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemutlu (drl.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.; Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de Gençlik Miti-1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.

gelişmesi, dönemsel farklılaşmaları ve gençliğin siyasal anlamda pozisyon almasını merkeze alan çalışmalarına devam etmektedir.

Gençlik literatürü hakkında teferruatlı bir bilgiye sahip olduktan sonra tez konusunun belirlenmesi süreci daha kolay bir sayfaya girmiştir. Nitekim *Bibliyografya*'nın tematik ve dönemsel okumalarına bakıldığında birkaç gençlik alanının henüz yeterince işlenmediğine tanık olunmuş; bu alanların içinde özellikle “yoksul gençlik” teması etrafında oldukça az yayın üretimi ile karşılaşmış; dolayısıyla tez konumuzun üst başlığı “yoksul gençlik” olarak belirlenmiştir. Yoksul gençlik ile alakalı öne çıkan çalışmalar; “varoş gençliği”, “işsiz gençlik”, “çıracak gençler”, “sokak çocukları- gençleri”, “sokakta çalışan gençlik”, “suça bulaşan gençler”, “evden kaçan gençler”¹⁸ başlıkları altında toplanabilecek bir yekûna işaret etmektedir. Bu kapsamda belirlenecek tez konusu ile hem yoksul gençliğin anlaşılmasına katkı sunabilecek hem de akademik anlamında önemli bir boşluğu doldurabilecek bir çalışma konusuna karar kılınmaya çalışılmış; nihayetinde yoksul bir gençlik grubu olarak “Apaçi Gençlik” kararlaştırılmıştır.*

Bu anlamda “apaçi gençlik” teması ile Türkiye’de yürütülen gençlik sosyoloji çalışmalarına siyasal yaklaşımların ve dönemsel etkilerin dışında bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılacaktır. Nitekim gençlik temasının 1) siyasal gündemden alabildiğine etkilenen, 2) Türkiye sosyoloji geleneği içerisinde sınırlı bir yer edinen ve 3) yapılan gençlik çalışmaları ve araştırmalarında eksik kalan altkültür merkezi öne çıkartmaya çalışan bir çaba tez çalışmamız boyunca öncelenecektir.

Çalışmanın Önemi

Tez konusu olarak bu gençlik grubunun belirlenmesinde birkaç temel gerekçeden söz edilebilir. Birinci olarak sosyolojinin olanla ilgilenmesi ilkesi üzerinden, “Apaçilik”

---

¹⁸Detaylı değerlendirmeler için bakınız: Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları. 340, 422, 501.

*Apaçi Gençlik üzerine yürütülen çalışmanın doğuşu, gelişimi, karşılaşılan güzellikler ve zorluklar ve saha çalışmasının derinlemesine tecrübelerini ihtiva eden geniş bir analize *Araştırmanın Metodolojisi* bölümünde yer verilmiştir.

kavramının Türkiye'nin toplumsal hafızasında tarihsel ve kültürel derinliğe sahip olması konunun önemini belirlemektedir. Örneğin Giddens (2000) ve Tan (1981) sosyolojinin olan ile ilgilendiğine olması gerekenle ilgilenmediğine ya da tarihsel olarak böyle bir yaklaşımın ortaya çıktığına dikkat çekmektedirler. Zira bu konu hali hazırda tartışılmaktadır; sosyoloji bir *fotoğraf çekme bilimi midir* yoksa *bir tual üzerinde resim yapma bilimi midir*. Meseleye her iki yazarın da ihtiyatla yaklaşması önemlidir. Çünkü hem tarihsel olarak değerlendirildiğinde hem de günümüzdeki uygulamalarına bakıldığında sosyoloji ne masa başına hapsedilmiş bir uğraştır, ne de toplumun bütün sorunlarına en ince ayrıntısına sirayet eden bir çabanın adıdır. Bu haliyle sosyoloji dengeli bir yaklaşımı benimsemiş, dolayısıyla hem meta teoriler üretmiş hem de üretilenlerin uygulanabilirliği üzerine kafa yormuş; yeri geldiğinde ise sosyal kurumlarda bunları sınama yoluna başvurmuştur. Çalışmamız boyunca *apaçi gençlik* grubu hakkında dikkat etmeye çalıştığımız temel unsurlardan biri de bu yaklaşım biçimini dengeli bir şekilde sürdürebilmek, fenomenolojik yaklaşımın sunduğu teorik çerçeve ile “öz”ün anlaşılması ve yorumlanması sürecini anlamlı hale dönüştürebilmek olmuştur.

Diğer taraftan toplum hayatının genelde *görülmeyenleri ya da görülmek istenmeyenleri* olarak kabul edilen yoksul insanların hayatlarını, daha özelde yoksul gençlerin gündelik hayat pratiklerini anlama adına “apaçi genç” konusunu çalışmak, yoksul gençlik teması etrafında farklı bir sosyolojik okumaya imkân sağlamaktadır. Dolayısıyla saha araştırması boyunca gençlerle olabildiğince fazla vakit geçirmeye, zaman paylaşmaya ve ortak an(ı)ları çoğaltmaya gayret gösterilmiştir. Bu anlamda örneğin gün içinde işsiz gençlerin aç kalma pratikleri yani sabah kahvaltısı ve öğle yemeği yiyememe durumları pek çok kez müşahede edilmiş, bu durum araştırmacının maddi imkânları ölçüsünde ortak bir paylaşım süreci ile aşmaya, en azında günü kurtarmaya dönük çabalara dönüşebilmiştir.*

---

* Saha çalışması boyunca birlikte uzunca vakitler geçirilen gençlerin birçoğu, genelde ilk selamlaşmaların akabinde “Hocam bugün ne yiyoruz, yani ne ısmarlıyorsunuz” tarzında bir giriş cümlesi kuruyorlardı. Fakat bu durum gençlerin kendi ifadeleri ile “beleşçilik”lerinden meydana gelmiyor, bilakis nadiren de olsa ellerinde para olduğunda hemen “Hocam gel bir şeyler ısmarlayayım” diyerek bu konuda aslında ne kadar paylaşımcı olduklarını bize gösteriyorlardı.

Özellikle Türkiye’deki gençlik sosyolojisi alanında “yoksul gençlik” temalı çalışmaların varlığının kısıtlı olması sebebiyle, “apaçi gençlik” çalışmasının akademik anlamda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Ayrıca Türkiye’nin sanayileşmesi sürecinde adeta bir kültürel anaforun ortasında kalmış olan gençlik kesiminin, göç, iş piyasası ve eğitim süreçleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntıları detaylıca analize tabi tutulmasına ihtiyaç vardır. Giddens (2000) modern zamanlarda yaşanan bu durumu; sanayi devrimi ile yeniden tanımlanan toplumsal ilişkiler zemininde resmederken, çok somut sosyal kurumlardan ve bu kurumlarda görülen hızlı değişimden hareketle bir çözümlemeyi tercih etmektedir. Bahsi geçen değişimlerin başında ise, iş gücünde yaşanan yapısal dönüşümler gelmektedir. Giddens’a göre iş gücünün kırsal alandan hızlı biçimde sanayi sektörüne doğru yönelmesi, sanayi toplumlarında yaşanan toplumsal dönüşümlerin en önemlisini ve en köklüsünü oluşturmaktadır. Çünkü sanayi üretimine doğru yönelen işgücü, beraberinde *mekân*’ın değişimini de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Bu haliyle önce üretim ilişkilerinin hızla değişmesi, beraberinde yaşam alanlarının köyden-kente doğru evrilmesi; şehirleşmeyi, nüfus oranındaki çarpıcı değişimleri, aile ilişkilerinin yeniden tanımlanmasını, insan-devlet-toplum ilişkilerinde bir seri yenileşmelerin görülmesini tetiklemiştir (Giddens, 2000: 7-32). Dolayısıyla sanayi toplumlarının yaşadığı ve yaşamakta olduğu toplumsal değişim, dünya tarihinde eşine az rastlanır bir süreci meydana getirmekte; bu durum Türkiye’nin toplumsal yapısında da derin izler bırakarak dönüşümüne devam etmektedir. Dahası bu değişimin yönü Batı’dan Doğu’ya; Kuzey’den Güney’e şeklinde ilerleyerek, tüm toplumsal yapıyı kuşatıveren bir sorun haline dönüşmektedir. Sorunun merkezinde yer alan yoksul gençlik ise Türkiye bağlamında, apaçilik tanımlaması üzerinden okunmaya çalışılacak; bu sayede göç ve kentleşme süreçlerinin gençlik üzerinde yaratmış olduğu sosyal etkinin boyutları belirlenebilecek, sorun alanları ve çözüm yolları hakkında detaylı bir sonuca ulaşılabilecektir.

Saha araştırmasının akademik anlamdaki önemi hakkında son olarak ele alınabilecek yön; suç, şiddet ve madde bağımlılığı ile yakından ilişkili olan “apaçi gençler” örneğinin daha sonra yapılacak olan gençlik temalı saha araştırmaları için bir örneklem teşkil edebileceği yönüdür. Özellikle gençlerle yürütülen saha araştırması boyunca karşılaşılan zorlukların, kullanılan nitel araştırma yönteminde sahayı dikkate

olarak yeniden belirlenen bir takım düzenlemelerin ve sahanın teoriyi kurma sürecinde ne denli etkin bir rol kazanabileceğinin örneklenmesinin; daha sonra yapılacak olan gençlik altkültürü çalışmaları için de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Araştırma boyunca “apaçi gençlik” tanımlamasının; bireylerin gündelik hayatı yaşarken, kişileri, grupları ya da olguları kategorize etme eğilimlerinin bir yansıması şeklinde oluştuğunu fark edilmiştir. Bu meseleye Alfred Schutz’un (1973), Husserl’in yaşanılan dünya kavramını geliştirmesi üzerinden baktığımızda, “gündelik bilgi” yaşanılan dünyanın asıl unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Schutz bu konuyu şöyle tanımlamaktadır:

“Yaşanılan dünyanın (life-world) gündelik gerçeği, sadece benim tarafımdan tecrübe edilmiş 'doğa' değil aynı zamanda içinde kendimi bulduğum sosyal ve kültürel bir dünyadır, bu yaşanılan dünya sadece çevremde karşılaştığım materyal nesnelere ve olaylar tarafından meydana getirilmemiştir. Kesin olarak, bu materyal nesnelere ve olaylar beni çevreleyen dünyanın bir unsurudur. Bununla beraber, bu doğal 'şey'leri kültürel nesnelere dönüştüren anlamlandırıcı tabakalar vardır. Dolayısıyla dünyayı izah etme ve anlamlandırmaya giderken attığım her adım daha önce tecrübe edindiğim birikim önemli bir rol oynamaktadır. Bu birikimler de bana, benden öncekilerden, büyük anne, babalarımın, öğretmenlerimden geçmiştir. Bu birikimlerin tümü yeni bir duruma karşılaştığımda ilerleyebilmem için bana bir şema sunar. Dünyada edindiğim tüm tecrübeler bu şemayla bağlantılıdır, bu yüzden önüme gelen bir olay veya nesne, onu hangi tipik kategorik karaktere sokmuşsam karşıma öyle gelir” (Schutz, 1973: 5-7).

Schutz’un, toplumda başkalarının nasıl anlaşılacağına, onların davranışlarının nasıl anlamlandırılacağına dair değerlendirmeleri kaçınılmaz olarak O’nu şu kanaatlere sevk etmiştir: İnsanlar bireyleri kategorize eder; bu sayede belirli görüntüleri, davranışları ve hareketleri sergileyen, belli tip özellikteki insanları zihinlerinde bir yerlere oturturlar ve onları kategorize ederek (typification) anlamlandırmaya çalışırlar (Joas ve Knöbl, 2009: 160-161). Bu sayede başkalarını kendilerine göre çok daha kolay ve zahmetsizce anlamlandırmış olurlar; dahası bu kategorizasyona girdiği varsayılan her bireyi de aynı tipolojinin saf bir temsilcisi gözüyle değerlendirirler. Bu durum bireylerin gündelik hayat içerisinde zihinsel anlamda pek çok kalıp üretmesine, çoğu zaman olguları yahut

bireyleri-toplulukları sorgulamadan anlamlandırma yoluna gidilmesine sebep olmaktadır.

Literatür taraması boyunca sıkça karşılaşılan ve saha çalışmasında ise daha net gözlemlene imkânı elde edilen toplumun geneli tarafından -yine büyük oranda toplum tarafından kodlanan ismi ile- apaçi* gençlere dönük bir tarzda geliştirilen kategorilendirme sürecinin, gençlerin bizzat kendi hayatlarında nereye tekabül ettiğini anlamak oldukça önemli bir hale dönüşmektedir. En temelde bu yaklaşım kendi içerisinde bir takım yan anlamları ve tematik yaklaşımları da üretmektedir. Dolayısıyla kimi zaman ötekileştirici bir boyut kazanan, kimi zaman sosyal dışlamayı içerisinde barındıran, en hafif biçimiyle toplumsal anlamda *gizli bir istihza yahut büyük altından bir küçümseme-gülümseme* üreten bu durum, pek çok boyutuyla anlamlandırılmaya ve araştırılmaya değer bir amaç haline dönüşmektedir. Bu bağlamda çalışmanın birinci amacı “apaçi gençlik” gruplarına dönük oluşmuş olan toplumsal kabulleri ve algıların gençlerin gündelik hayatlarında nereye tekabül ettiğinin anlaşılması ve açıklanmasıdır.

Toplumsal planda yaşanmakta olan bu *soğuk diyalog** zemini, kaçınılmaz bir biçimde apaçi gençler üzerinde kalıcı izler ve anlamlar üretmektedir. Bu anlamda apaçi gençler; eğitim-öğretim hayatlarından, meslek-iş sahibi olma süreçlerine, aileleriyle olan ilişkilerinde, yaşadıkları sosyal çevre içerisinde var olma durumlarına ve kentin merkezinde sosyalleşme imkânları yakalayabilmelerinden devlet kurumları-yasa uygulayıcıları ile kurdukları ilişki zeminine değin bir dizi alanda; az önce değindiğimiz toplumsal algı ve kabul edişin derin izlerini yaşamaktadırlar. Bu durum farklı bir biçimde iç içe geçmiş sorunlar meydana getirmekte, nihayetinde karşımıza toplumla anlaşma, bütünleşme ve birlikte yaşayabilme temelinde yaşanan bir problemler yumağına dönüşebilmektedir. İşte tam bu noktanın aydınlatılması araştırmanın ikinci önemli amacı olarak belirmektedir. Yaşanan bu sorunların gençlerin ve çevrelerinin

---

* Tezin genelinde yer bulan “apaçi gençlik”, “apaçi genç” ya da “apaçılık” terimlerinin kullanımında çoğunlukla bu kavramların toplumsal planda var olan karşılıkları üzerinden tanımlama yoluna gidilmiştir. Yoksa saha çalışmamız boyunca istisnai durumlar dışında kendisini “apaçi” olarak tanımlayan gençlere rastlanmamış; ayrıca *apaçılığın* 1. Bölümde derinlemesine tartışacağımız şekilde “kıro, maganda, amele, zonta” vb. kullanımların yeni bir versiyonu yahut türevi şeklinde algılandığına net bir şekilde görüşmelerimiz boyunca tanık olunmuştur.

* Soğuk Diyalog; gerek literatür taramamız boyunca gerekse de saha araştırması sürecinde sıkça karşılaştığımız “apaçılık” kavramını tanımlayanlar ile “apaçi” olarak kabul edilenler-görülenler arasında sürgit yaşanmaya devam eden kontrollü ve sınırlı belirli bir sosyalleşme zeminini tanımlamak maksadıyla tarafımızca kullanılmıştır.

anlatımıyla aydınlatılabilmesine yönelik derinlikli çaba böylesi bir amacın neticesi olarak düşünülmelidir.

Araştırmanın üçüncü ve son amacı ise toplum ile “apaçi gençlik” arasında süren ve tarihsel olarak toplumun hafızasında farklı adlandırmalarla yer bulmuş (amele, kıro, maganda, hırbo, zonta, cahil, görmemiş, okumamış, vb.) olan bu *sorunlu ve arızalı* ilişki zemininin esaslı bir anlam haritasını çıkarmak; karşılıklı duyumsayışları, algıları ve davranışsal pratikleri gözler önüne sererek mesele etrafında derin bir düşünüşün geliştirilebilmesine katkı sağlayabilmektir.

Çalışmanın Yöntemi

Nitel araştırma sürecinin sağlıklı işleyebilmesini sağlamak ve konu seçiminden uygulama safhasına; verilerin tasnifinden yorumlanmasına kadar geçen süreci iyi yönetebilmek, yürütülen araştırmanın hangi soruya/sorulara cevap aradığının ve elde edilecek cevabın niteliğinin ne olacağının çalışmanın en başında çok iyi belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim araştırmacının yürüteceği çalışmanın stratejisinin belirlenmesine yardımcı olacak bu hazırlık dönemi; çalışmanın betimleyici mi, keşfedici mi yoksa anlamlandırıcı (Kümbetoğlu, 2005: 34) bir çalışma mı olacağı hususunda zihinlerdeki soru işaretlerin berraklaşmasına olanak sağlayacaktır:

“İdeal olarak, sosyal bilimlerdeki tüm araştırma projeleri iki şartı sağlamalıdır. Birincisi, bir araştırma projesi gerçek hayatta “önemli” olabilecek bir soru sormalıdır... İkincisi, bir araştırma projesi dünyanın belli bir vasfına dair kanıtlanmış bilimsel açıklamalar yapma imkânımızı artıracak şekilde belirli bir ilmi saha için özgün bir katkı yapmalıdır.” (King, Keohane and Verba, 1996: 15)

Çalışma sırasında kullanılan araştırma modeli betimleyici ve keşfedici modellerin birlikte kullanılması şeklinde planlanmıştır. Apaçi gençlik üzerine literatürde daha önce yapılmış herhangi bir akademik çalışmanın bulunmuyor oluşu, araştırma konusunun akademik olarak keşfedici bir araştırma hüviyetine bürünmesini, *nasıl* sorusunun merkeze alındığı bir çalışma olarak yürütülmesini zorunlu kılmıştır. Bunun yanı sıra araştırma konusunun ele aldığı toplumsal kesim ve konusu itibarıyla yeni bir çalışma alanına denk düşüyor olması, incelenecek olan konunun derinlemesine ve detaylı bir şekilde ortaya konmasını elzem hale getirmektedir. Bu açıdan *ne* ve *kim* sorularını

merkeze alarak yürütülen araştırma keşfedici yönünün yanı sıra betimleyici bir araştırma özelliğine de sahiptir. Nitekim tezde betimleyici araştırmanın ana unsurları olarak kabul edilen; toplumsal ilişki ağlarının ve işleyiş süreçlerinin betimlenmesi, çalışılan konu ile ilgili yeni kavrayışları mümkün kılacak bilgilerin sahadan bulunup çıkarılması gibi temel yaklaşım biçimlerinin tamamından istifade edilmeye çalışılmıştır.

Nitel araştırmanın nicel çalışmalardan farklılaşan en belirleyici yönü, incelenecek olan birey veya toplumsal grupların hem davranışlarını hem de toplumsal varoluşlarını çift yönlü bir analizle ele almaya çalışma gayretidir. Bu süreçte nitel çalışma; araştırmacıya hem incelenen birey yahut grup hakkında toplum tarafından algılanan ve kabul edile gelen algıları göz önüne almayı hatta bir boyutuyla ortaya koyabilmeye imkân tanımakta hem de araştırılan birey ya da grup hakkında içebakışı/öznel bir yaklaşımı geliştirebilme adına ayrıntılı ve derinlemesine bir anlamayı mümkün kılacak bir çalışma zemini sağlamaktadır. Bu açıdan nitel çalışma “öz”e odaklanan bir yaklaşımla araştırma konusunun kılcal damarlarına nüfuz edebilmeyi amaçlamakta, varsayılan ve görünenin ötesinde gerçek bir kavrayışla meselenin özüne dair yeni kavramların ortaya çıkmasına imkân sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2005: 39).

Çalışmanın Sorusu ve Alt Sorular

Nitel çalışmalarda araştırma sorusunu belirlenmesi süreci, nicel araştırmalarda hipotez oluşturma aşamasında uygulandığı şekliyle araştırmanın hemen başında belirlenmek durumunda değildir. Nitel yöntemde bu süreç daha esnek bir yapı olarak belirmektedir (Kümbetoğlu, 2005: 36-37). Çoğu zaman araştırma sorusu saha çalışması sürecinde hatta bazen tamamlanmasına yakın bir zamanda araştırmacının zihninde netleşmekte, süreç karşılaşılan duruma odaklı ve kimi zaman sahanın yönlendirmesi ile yol alabilmektedir. Özellikle saha araştırmasına başlamadan önce araştırmacının zihninde var olan algı ile saha çalışması sürecinde karşılaşılan toplumsal durumun araştırmacı üzerinde bırakmış olduğu yeni olgusal gerçeklikler, araştırma sorusunun yeniden gözden geçirilmesine, kimi zaman yeniden kurgulanmasına fakat en azından araştırma sorusunun alt soruları şeklinde belirlenecek olan soru kalıplarının içeriklerinin yeni bir anlam kazanmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Apaçi gençlik çalışmasına başlanırken çalışmanın ana sorusu şöyle belirlenmiştir:

Toplum tarafından “apaçi” olarak tanımlanan gençlik, toplumsal davranış ve yönelimlerini niçin altkültür formlarına benzer bir tarzda ifade etme yoluna başvurmaktadır?

Bu ana sorunun çözümlenmesinde bize yardımcı olacağını düşündüğümüz alt sorularla da konunun daha iyi anlaşılacağı varsayılmıştır. Bu kapsamda yer alan sorular şu şekilde sıralanabilir:

- Apaçi gençler toplum tarafından nasıl algılanmakta ve gençler kendilerini nasıl tanımlamaktadırlar?
- Gençlerin akran ilişkileri nasıl şekillenmekte, bu sürecin gençlerin sosyalleşmelerinde ne gibi etkileri bulunmakta ve gençler için bu ilişkiler ne anlam ifade etmektedir?
- Apaçi gençlerin eğitime, meslek sahibi olmaya ve her ikisinin bir bileşkesi olarak şekillenen geleceğe dair beklentileri nasıl oluşmaktadır?
- Apaçi gençlerin giyim-kuşam, müzik dinleme ve sanal dünya ile ilişkileri temelinde oluşan kültürel vaziyet alışları nasıl şekillenmektedir?
- Apaçi gençlerin aile yapısı ile gençlerin evliliğe, aile kurumuna ve çocuk sahibi olmaya dair davranışları arasında ne denli bir ilişki söz konusudur?
- Göç, apaçi gençliğin toplumsal davranış ve yönelimlerinde nasıl bir etkide bulunmaktadır?
- Apaçi gençlerin devlete, dine ve siyasete bakışları nasıl şekillenmektedir?

Bu soruları çalışmanın başında yardımcı araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Fakat saha çalışması boyunca apaçi gençler ile yapmış olduğumuz görüşmeler ve aralarında uzunca bir süre katılımlı gözlem yoluyla bulunulması, çalışma açısından kaçınılmaz olarak yeni düşüncelerin ve yeni soru alanlarının belirmesine yol açmıştır. Keşfedici desenli nitel araştırmalarda yeni soruların eklenmesi araştırmacıya önemli imkânlar sağlamaktadır. Araştırmacı sahadan elde ettiği verilerden yeni sonuçlara ulaşabilmek için sorularını geliştirebilmekte ve derinleştirebilmektedir. Bu bağlamda başlangıçta soru kâğıdında yer almayan ve önemli olduğu görüşmelerde ortaya çıkan yeni sorular araştırmaya eklenmiştir:

- Apaçi gençler gerek toplumsal gerekse de bireysel anlamda sorun çözme biçimlerini nasıl belirlemekte, gündelik pratiklerine bu durum hangi şekillerde yansımaktadır?
- Madde bağımlılığı ile bireysel yaşantılarda karşılaşılan zorluklar ve sıkıntılar arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
- Toplumda sanıldığı gibi aksine apaçi gençler neden toplumla uyumlu halde bir hayat sürdürmeyi önemsemektedirler?
- Gençler yaşadıkları sosyal çevreden/hayat tarzından niçin bir an önce sıyrılıp çıkmaya, hatta yerleşik buldukları mahalleyi-ilçeyi değiştirmeye yatkındırlar?
- Kendilerini niçin apaçi olarak görmemekte ve toplumun geneli tarafından beslenen bu algıdan nasıl sıyrılmaktadırlar?
- Göç, sosyal dışlanma ve yoksulluk temelli yaşanan sıkıntılar karşısında apaçi gençler kentte tutunabilmek için ne gibi yöntemler geliştirmektedirler?

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma konusunun belirlenmesi sürecinde öncelikli tercihimizi Türkiye’de yoksul gençlik üzerine yapılan çalışmaların eksikliği durumu şekillendirmiştir. Nitekim özellikle 2000’li yılları takiben akademik literatürde yoğunlaştığımız gözlemlenen gençlik araştırmalarında, önemli bir boşluk olarak halen yerini korumakta olan yoksul gençlik çalışmaları bu konunun tercih edilmesinde belirleyici olmuştur. Bu kapsamda İstanbul özelinde gençlerin yoksulluk durumlarının merkezde olduğu bir konuyu araştırma adına Apaçi Gençlik adlandırmasıyla tanımlanan gençler üzerine çalışılmasına karar kılınmıştır. Apaçi gençlik ile alakalı gerek akademik literatürde gerekse de gündelik yazında önemli bir boşluğun bulunduğu fark edilmiş, bu gençlerin en temel sosyokültürel bileşenlerinden birisi olan yoksulluk durumları üzerinden araştırmanın çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. Apaçi gençlik olarak tanımlanabilecek ve bir takım özellikleri ile bir gençlik altkültürü olarak görülebilecek bu gençlik kesiminin Türkiye’nin genelinde yaygınlık kazanmış temsiliyetleri söz konusudur. Çalışmada bu temsiliyetin en yoğun yaşandığı ve Türkiye’nin sosyolojik yapısını en iyi yansıtacağını düşünülen İstanbul kenti üzerinden apaçi gençliği araştırılmasına karar verilmiştir.

Apaçi gençlik profilinin merkezinde yer alan yoksulluk durumunun üçlü bir sosyal durumdan beslendiği çalışma boyunca fark edilmiştir: Bunlardan birincisi apaçi gençlik ile eğitim düzeyi arasında sancılı ve olumsuz bir süreç işlemektedir. Bu gençler genelde eğitim alma süreçlerinden pek çok farklı unsurun etkisiyle ya kopmakta ya da çok zor sürdürerek ortaöğretim düzeyinde bir eğitim ile eğitim-öğretim hayatlarını nihayetlendirmektedirler. Nitekim apaçi gençler açısından asıl sosyokültürel farklılaşma eğitim alanında kendisini çok net bir biçimde hissettirmekte, yoksulluk kültürünü aşan ve bir süre sonra mekânsal aynılaşmalara zemin hazırlayarak yaşanan toplumsal sorunun normalleşmesine sebep olacak tarzda bireysel kabullenişleri ortaya çıkartan bir süreç olarak değişmektedir. Arlı ve Parin'in (2010: 510-515) çalışmalarında İstanbul özelinde ortaya koymaya çalıştıkları eğitimsel farklılaşma, daha ziyade benzeri ekonomik profilleri temsil eden bireylerin daha yakın bir mekânsal konumlanmış içerisinde bulduklarını göstermektedir. Örneğin; Beşiktaş, Bakırköy, Kadıköy, Şişli, Üsküdar, Beylikdüzü gibi ilçeler yüksek öğrenim düzeyi belirgin bir şekilde İstanbul ortalamasının üstünde yer almaktayken; göçle, yoksullukla ve gecekondü kültürü ile anılan Esenler, Bağcılar, Sultangazi, Sultanbeyli ilçelerinde ise Yüksek okul mezunlarının oranı sadece %4 ile sınırlanmaktadır. Bu durum hâlihazırda İstanbul'daki toplumsal yapı hakkında ipuçları vermektedir. Benzeri göstergelere kentin özellikle göçle anılan bölgelerini merkeze alarak yapılan İGEP (İç Göç Entegrasyon Projesi) (2010: 177) kapsamında yürütülen projenin sonuçlarında da karşılaşılmaktadır. Örgün eğitim ihtiyaçlara uygun bir şekilde gerçekleşmemekte, okullaşma oranı düşük bir şekilde seyretmekte ve herhangi bir okulu bitirme oranı İstanbul genel ortalamasının %10 altında gerçekleşmektedir. İstanbul genelinde ise, 2008 yılı itibariyle nüfusun yüzde 65'ten fazlasının ya hiç eğitim almadığı yahut ancak ilköğretim düzeyinde bir eğitim ile hayatlarına devam ettikleri görülmektedir ki; bu durum bile apaçi gençlik algısının neden bir takım ilçeler üzerinde yoğunlaştığını, niçin bu gençler tanımlanırken baskın olarak eğitimsiz-cahil vurgusunun sıkça yapıldığını daha net bir şekilde göstermektedir. Bu bağlamda Güvenç'in 2008 yılında İstanbul'un en düşük eğitim profilli ilçesi sıralamasında yine Esenler-Bağcılar bölgesinin belirleyici bir farkla belirdiği gözlemlenmektedir (<http://istifhanem.com/?s=murat+g%C3%BCven%C3%A7>, 2012).

Apaçi gençlik profilinin yoksullukla şekillenen sosyal durumlarından ikincisini iş gücü piyasası ile kurmuş oldukları ilişki biçimi şekillendirmektedir. Apaçi gençler genelde geçici ve düşük profilli işlerde çalışan, eğitilmiş olmanın işe alımlarda belirleyici etken olarak değerlendirilmediği, mesai saatleri uzun ve esnek olarak tanımlanan işlerde özellikle konfeksiyon atölyelerinde ve hizmet sektörünün en alt kısımlarında çalışan gençler olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda Arlı'nın (2010) altını çizdiği şekliyle İstanbul'un iş kolları arasında yaşamakta olduğu kutuplaşma süreci eğitim dağılımı ile paralellikle arz etmektedir. Boğaza ve denize yakın ilçelerde (Beşiktaş, Kadıköy, Maltepe, Üsküdar, Bakırköy, Sarıyer, istisna olarak Şişli) beyaz yakalı işkollarının ve profesyonellik gerektiren mesleklerin öne çıktığı gözlemlenirken; bunun tam karşısında şehrin iç kısımlarında ve yeni yerleşim bölgelerinde daha ziyade iç pazara dönük üretim yapan iş kollarının, düzenli mesai ve iş durumundan ziyade geçiciliği malul sayılan iş kollarının yoğunluklu olarak öne çıktığını görülmektedir. Bizim araştırmamızda eksen konumunda olan Esenler ilçesinin de Arlı'nın (2010) çalışmasında tekstil ve imalat sanayi üretimi ile öne çıkan ilçelerin (Esenler, Bağcılar, GOP, K.Çekmece, Zeytinburnu) başında geliyor olması bu ilçeyi odağa almamızın önemli sebeplerinden biridir (Arlı, 2010: 516-524). Zira apaçi gençliğin bu türden bir iş piyasası ile ilişkide olduğu bilinmektedir. Burada bahsi geçen bölgelerde yaşanan durum hakkında İGEP'in (İç Göç Entegrasyon Projesi) sonuç kısmında, göç bölgelerinde yaşanan iş gücü ve istihdam analizlerinde şu değerlendirmelere yer verilmektedir: "Göç sonrası hanelerin gelir durumu kötüleşmiştir ve göç edenlerin yarısından fazlası herhangi bir işte çalışmamaktadır. Ayrıca kentin formel sektörleri göç ile gelen nüfusa yeterli istihdam sağlayamamaktadır" (İGEP, 2010: 129, 181). Tüm bu verileri izah eden bir şekilde, göçle şekillenmiş ve kent merkezinin çeperlerinde yerleşim imkânı bulmuş kitlelerin çalışanlarının %70 oranında işçi statüsünde olması yaşanan durumun daha iyi analiz edilmesine olanak sağlamaktadır.

Apaçi gençlik profilinde yoksulluğun belirleyici olarak öne çıkmasında etken olarak sayılabilecek üçüncü ana unsur göç durumudur. Bu anlamda İstanbul'da Göç durumu hakkında Türkiye'de hali hazırda sayıca en çok göç alan (2009-2010 döneminde 439.515 kişi, 2010-2011 döneminde 450.445 kişi) ve yine sayıca en yoğun net göç (2009-2010 döneminde 102.583 kişi, 2010-2011 döneminde 121.782 kişi) rakamına sahip konumunu korumaktadır (TUIK, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=38,

2012). İGEP kapsamında da özellikle kentin Avrupa yakasında İstanbul-dışı doğumlular, dış çeperde konumlanan ve merkezinde Esenler, Bağcılar, G.O.P. ve K.Çekmece'nin yer aldığı bir dağılıma işaret etmektedir (İGEP, 2010: 148).

Benzeri bir şekilde Murat Güvenç ve Oğuz Işık'ın 1997 yılında yaptıkları araştırmada İstanbul'u kabaca tanıyan bir insanın rahatlıkla anlayacağı bir biçimde yaşanan sosyo-ekonomik durumu şöyle özetlemekteydiler:

“... İstanbul metropoliten alanında toplumsal farklılaşma düzeyinin çok yüksek olduğu, varlıkların, orta halli hane halklarının, dar gelirli kesimlerin kent mekânında rastlantısal bir biçimde dağılmış olmadıklarını, belirli kesimlerde yığılma göstermediklerini, bu katmanların belirli kesimlerde de neredeyse yok sayılabilecek düzeyde düşük yoğunluklarla temsil edildiklerini bilir...”

Bu durumu daha iyi anlamak için Güvenç ve Işık'ın teklifi adeta günümüzü de kapsayacak bir şekilde geçerliliğini korumaktadır: “Küçük bir gezinti Bebek, Etiler, Caddebostan, Erenköy, Ataköy, Şişli, Maçka benzeri semtlerle, Kâğıthane, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa gibi ilçelerin semtleri arasındaki çarpıcı farkları ortaya çıkarmaya yetebilir” (1996: 7-60).¹⁹ Günümüzde ise bu durum semt isimlerine yenilerinin eklenmesine ve maddi-mekânsal farklılaşmaların *rezidanslar ve güvenli siteler* ile anılır hale dönüşmesine doğru evrilmiştir.

Tüm bu bileşenler ekseninde, araştırma evreninin seçilmesi sürecinde nitel yöntemin araştırma evrenine yüklediği anlam üzerinden bir kabul ile İstanbul Apaçi gençliği örneğini temsilen Esenler ilçesi seçilmiştir. Yukarıda değindiğimiz apaçi genç profilini oluşturan üç ana eksene ilave olarak bu ilçe üzerine çalışmamızın yoğunlaşmasından birkaç belirleyici etkeni şöylece sıralayabiliriz: (1) Taksim'de ve İstanbul'un merkezi semtlerinde (Fatih, Mecidiyeköy, vb.) bulunan AVM'lerde yapılan gözlem çalışması boyunca yaklaşık ikiyüzelli (250) gençle ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu gençleri dışarıdan bir gözlem ile tercih edilmişindeki belirleyici etkenler giyimleri, kullandıkları kıyafetlerdeki renk tercihleri ve saç biçimleriydi.

---

¹⁹İki yazarın çalışması, devamı niteliğinde yayınlanan ikinci makalenin birlikte incelenmesi ile bütünlüklü bir ‘İstanbul Okuması’ni mümkün kılacaktır: Güvenç, M. ve O.Işık. (1997). İstanbul’u okumak II: Mahalle Düzeyinde Konut Mülkiyeti-Statü Farklılaşmasına İlişkin Bulgular Nasıl Genellenebilir? *Toplum ve Bilim*. 72, 1997, 153-164.

Nitekim özellikle Taksim ve Beyoğlu bölgesi²⁰ İstanbul gençliğinin eğlenme amaçlı kullandıkları mekânların başında gelişi, apaçi gençliğin kent geneline yayılmış bir genel portresini belirleyebilme anlamında önemli katkılar sunmuştur. Bu gençlerle *takıldıkları* mekânlarda, yolda yürürken yahut bir şeyler yerken görüşülmüş, hangi ilçede oturdukları, ne iş yaptıkları ve apaçi deyince ne anladıkları-algıladıkları sorulmuş, alınan cevaplarda ise Esenler ilçesinin çok ön plana çıktığı gözlenmiştir. (2) Yaklaşık altı (6) ay süren doküman değerlendirme sürecinde; sosyal medya yazışmaları, tanımlamaları ve kullanımları ile elde edilen altıyüz (600) sayfalık yazılı dokümanlarda apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerin özellikle “varoş ve yoksul” kesim gençliği ve “göçle İstanbul’a gelmiş gençler” olarak tanımlanması ve yine tanımlamalarda yoğun olarak Esenler’de oturan gençler olarak kullanıldığı gözlenmiştir. (3) Görsel malzeme derleme sürecinde istifade edilen video klipler, animasyonlar, kısa film tarzı parodilerde de Esenler gençliğinin daha ziyade apaçi gençlik olarak algılandığı yahut tanımlandığına tanık olunmuştur. (4) Tüm bu verilerin ışığında Esenler ilçesinde bir ön çalışma yapılmış ve yaygın olan bu algının ilçe gençleri tarafından da kabul edildiği, kendi deyimleri ile bu ilçelerin “apaçi memleketi” olduğu söylenmiştir. Bütün bu okumalar, gözlemler ve araştırmalar neticesinde ilçe üzerinden yapacağımız bir okumanın İstanbul’daki apaçi gençliğin izini sürebilmek adına uygun bir çalışma zemini olduğuna kanaat getirilmiştir. Nitekim nitel araştırma yönteminde çalışma evreninin belirlenmesindeki amaç gerek araştırmacı için gerekse de araştırılan konu için temsil edici bir örneklem elde etmenin yanısıra, sağlıklı veri derlenebilecek ve araştırmada tartışılması planlanan konular hakkında gerekli ve elzem deneyimlerin toplanabileceği bir zemini yakalamanın daha önemli oluşudur ki; Esenler ilçesinin seçilmesinin bu anlamda uygun olduğu kabul edilmiştir. Bu açıdan rastlantısal olmayan örneklem seçimi nitel araştırmada derinlemesine yapılacak çalışmanın varlığı ile düşünüldüğünde, nicel yöntemin evreni temsil edici ve tesadüfî yöntemle belirlenen rastlantısal örneklem seçiminden ayrıştığı görülecek, bu aynı zamanda bizim sahadan daha kuşatıcı bilgi elde etmemize imkân sunacaktır (Kümbetoğlu, 2005: 95-97).

---

²⁰Zeylan’ın İstanbul gençliği üzerine yapmış olduğu araştırmada gençlerin hafta içi ve hafta sonu sosyalleşmelerinde yoğunluklu olarak tercih ettikleri ilçe ve semtlerin başında Taksim ve Beyoğlu-İstiklal Caddesi’nin gelmesi, bizim bu bölgeye yönelmemizde doğal bir etki meydana getirmiştir (2007: 42).

Özellikle çalışma evreninin bir ilçe ile sınırlandırılmış olması elde edilen verilerin İstanbul genelinde apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerin tamamına dair net kabuller oluşturmanın ötesinde; ilçe, memleket, sosyal çevre merkezli olarak gençler arasında bir takım farklılaşmaların gözlenebileceği ön kabulüne yaslanmakta ve fakat elde edilen apaçi gençlik profiline esas kavramsal örgüsünün, akran ilişkilerinin, eğitimle, aile ve yoksullukla kurdukları ilişkilerin benzer deneyimleri ortaya çıkardığını kabul etmektedir. Burada M. Burawoy'da tanımlamasını bulan “genişletilmiş vaka analizi” yöntemine de değinmemiz gerekmekte; saha çalışmasının yürütüldüğü çevrenin ve çalışılan toplumsal grubun toplumun genelini temsil etmesini beklemenin ötesinde bizzat kendisinin “biricik” olmasına vurgu yapan yaklaşımının, apaçi gençliğin merkezde olduğu saha araştırması boyunca benzeri bir anlamı ifade ettiğini hatırlatılmalıdır. Tuğal'ın Burawoy'a dayandırarak açıklamaya çalıştığı “genişletilmiş vaka analizi” yöntemi; araştırmacının araştırılan bireye yahut gruba uzaklığında ziyade angajman geliştirebilmesine, çalışma boyunca güvenilirlik ve çoğaltılabilirlik yerine çalışma sürecinin ve bağlamının öne çıkartılmasını ve nihayetinde araştırma konusu üzerinden genel bir temsiliyet çıkarabilmekten ziyade konu etrafında teorik bir yeniden inşa sürecinin öngören bir yaklaşım biçimidir. Dolayısıyla “Genişletilmiş vaka yöntemi araştırmacıya analiz birimi yalnızca tek bir örnek olduğunda bile genel süreçler hakkında sonuçlar çıkarma olanağı sağlar, zira araştırmacı teorik bilgideki zayıf noktalardan, boşluklardan ve anomalilerden yola çıkıp, alan notlarından yararlanarak teoriyi (icat etmek yerine) yeniden inşa eder” (Tuğal, 2010: 22).

Araştırma boyunca İstanbul'un farklı ilçelerindeki apaçi gençlik profiline sahip gençlerle görüşmeler yapılmamış; bu gençlerle ilgili genel bir takım bilgilere ulaşmak amacıyla internet ortamında sanal yazın ve yorumlardan istifade edilmeye çalışılmış, ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere İstanbul'un merkezi bölgelerindeki AVM ve gençlerin yoğun bulunduğu mekânlarda katılımlı gözlem yoluyla iki yüz elli (250) kişinin apaçilik algısı, tanımı ve yaklaşımına başvurma yoluna gidilmiştir.

Ayrıca görüşmeler boyunca kendisini apaçi olarak tanımlayan sadece birkaç gence* rastlanmıştır. Fakat buna rağmen gerek medyadaki bazı röportajlarda²¹ kendilerini apaçi

---

* Kendisini böyle tanımlayan gençlerden birisi bu durumu şöyle ifade etmekteydi: ‘Biz Türk Apaçisiyiz abi’, ‘Biz cılgın Türkleriz’, ‘Başkaları bizi barbar olarak görüyor abi’; bir başkası da ‘Düğünlerde halayı kaldırıp apaçi dansı biz koyduk’ demekteydi (Gözlem Notları, 31.12.2011 Taksim-Beyoğlu saat:16:00-21:00). Kendisini apaçi olarak

---

tanımlayan bu gençlerde bile, yukarıda değinmiş olduğumuz toplumsal dışlanma halinin farklı yansımalarını görebilmekteyiz.

²¹ Bir gazetede 'Biz hapçı ya da tacizci değiliz' başlığı ile Büyükçekmece Güldür Herkesi Tiyatro Topluluğu üyeleri ile yapılmış olan görüşme, medyada nadir bulunan 'biz apaçiyiz' tarzı bir yorumun enteresan bir görünümü olarak gözükmemektedir:

“SERVET MENGÜ: Biz aslında 15 yıldır faaliyette olan Büyükçekmece Güldür Herkesi (BGH) adında bir tiyatro topluluğuyuz. Birçok oyun sahneledik, okullarda da oyunlar oynadık. Drama da oynadık ama kimsenin hoşuna gitmedi. Sonra mecburen komiklik yapmak gerektiğini anladık.

Apaçi dansı ve şarkısı nasıl çıktı ortaya?

S.M: Bir gün sahilde bir arkadaşımızın parti biletlerini satıyorduk. O sırada laptop'tan apaçi parçasını çalmaya ve oynamaya başladık; makarasına başlamıştık önce. Sonra arkadaşlar gelmeye başladı ve 10-15 kişi olduk olduk. Yazın buralar çok kalabalık olur. Bir anda herkes çıkardı telefonlarını ve çekmeye başladı bizi. Biz de kamera gördük mü dayanamıyoruz. Sahilin ortasında epey bir koptuk. Face'e koyduk ve orada patladı.

Kenar mahallelerde de apaçi denilen akım hız kazanmış durumda. Sizin onlardan ne farkınız var?

S.M: Onlar hayat tarzı olarak daha farklı; sahilin ortasında sesi sonuna kadar açıp oynamaktan rahatsız olmuyorlar. Kemerleri sonuna kadar sıkıp yazın ortasında bile kösele ayakkabıyla geziyorlar. Saçlar inanılmaz derecede jöleli falan.

UFUK MERİÇ: Abartıyorlar kendilerini. Ben de abartı giyinirim ama onlar başka bir şey olmuş.

İHSAN YALÇIN: Çakma veya orijinal ayakkabısı, elinde tespih, saçlar dik. O kabadayı aslında. Gerçek apaçi değil o... Toplumdan dışlanınca kendini kabul ettirmek için bizim gibi giyiniyor kuşanıyor.

S.M: "Belki bir ortamım olur, kız arkadaşım olur" falan diyor. Kızlarda da var bu, yalnız erkeklerde değil.

Size neden "apaçi" deniyor?

U.M: Hani apaçilerin ilkel giysileri vardır ya, "baksana şuna apaçi gibi" deriz.

S.M: Önce maganda, kıro denirdi. Ama apaçi daha sempatik. Maganda asar keser, apaçi de bunun modernleşmiş versiyonu.

U.M: Alt tabakanın elit kısma yönelme çabası denilebilir.

"Biz hapçı ya da sapık değiliz" ?

Size "apaçi" dendiğinde bozuluyor musunuz?

S.M: Hayır bozulmuyoruz. Gerçek apaçiyiz biz.

U.M: Ama bizim bozulduğumuz şey şu: Biz son sekiz yıldır tiyatroyla uğraşıyoruz. Birçok yerde oynadık. Ama sekiz dakikalık bir dansla ünlü olduk. Önceleri korkuyorduk. Ama sonra Okan Bayülgen'in programına çıktık, bize "hapçılar" falan dendi. Öyle bir şey yok. Çok utandık. Moralimiz bozuldu.

İ.Y: Bizi magandalarla karıştırıyorlar. Ama biz öyle bıçkın, ağır, kavgacı tipler değiliz. Bizim amacımız eğlenmek ve eğlendirmek.

Peki yeni yıl kutlamalarında göz altına alınan tacizcilere "apaçi" denmesine ne diyorsunuz?

İ.Y: Çok saçma böyle algılanması! Gerçek apaçilere hakaret edilmiş oluyor diye düşünüyorum. Taksim'de, Nişantaşı'nda yaşanan taciz olaylarının apaçilerle bir ilgisi yok. O insanlar sarhoş, kendilerini kaybetmişler artık. Yanında polis olduğu halde yapıyor yahu, ayyaş çünkü adam. Bunun apaçilikle ne bağlantısı var? Ömrümüz yollarda geçiyor, şuna dikkat ediyorum. Herkes "apaçi müziği" dinliyor. Televizyonlarda, evlilik programlarında bile apaçi

olarak tanımlayan gruplara rastlanmakta; bu gençlerin yorumları üzerinden adeta farklı bir apaçılık olgusunun da var olduğu gibi bir durumla karşılaşılabilir. Fakat araştırma boyunca araştırmacının asıl tercih ettiği gençler -ki bahsi edilen grubunda toplumun ve kendilerinin apaçi algısında net olarak gözlemlenen- kendilerini apaçi olarak tanımlamayan ve fakat toplumun kendilerini apaçi olarak tanımlamasından da ayrı duramayıp karmaşık ve çok yönlü bir kimliğe doğru evrilen gençlerdir.

Son olarak saha çalışması boyunca araştırma sorularını farklı sayılıtlar üzerinden kontrol edebilme imkânının yakalanmaya çalışıldığını belirtmeliyiz. Öncelikle saha çalışmasının yapıldığı Esenler örnekleminin İstanbul'daki apaçi gençlik grupları olarak tanımlanan toplumsal grupların nitelikli bir evrenini temsil ettikleri varsayılmıştır. Bir diğer önemli boyut ise araştırma süresince derinlemesine mülakat, odak grup ve katılımlı gözlem gerçekleştirilen kişilerin tamamının, seçmiş olduğumuz gençlik grubunun temel özelliklerini yansıtabilecek bir kesite karşılık geldiği kabul edilmiştir. Görüşülen bireylerin genelde samimi cevaplar verdiği kabul edilmiş, bu konuda gerekli sağlamanın yürütmüş olduğumuz çapraz görüşmeler marifetiyle aşılabileceği varsayılmıştır. Yine saha çalışması neticesinde karşılaşmış olduğumuz sosyal durumun, davranış biçimlerinin ve yaşantı tarzlarının, İstanbul'un ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde tecrübe edilecek bir sosyolojik analize imkân sağlayabileceği varsayılmaktadır.

---

saçlı, kılıklı insanlar var. İnsanlar bunu bir kültür olarak benimsedi. Apaçiliğin uyuşturucu kullanan, "hapçı müziği" dinleyen insanlardan farkı var.

Apaçılık daha "neşeli" bir şey değil mi, müziği var dansı var...

İ.Y.: Evrim geçirdi artık. Eskiden ülkü ocaklarına takılırdık. O ağır ortamlarda dans etmek bize yakışmaz derdik. Ama gençler artık küpeli, değişik giyimli. Şimdi "ağır abi" diye bir şey kalmadı, kimse dans etmem demiyor. Toplum genel olarak apaçileri benimsemiş. Bizden önceki gruplar belki apaçiliği magandalık gibi göstermiş olabilirler ama biz bunu yaydıktan sonra bizimle birlikte başka bir karaktere büründü apaçilik. Apaçilik danstan ve eğlenceden ibarettir" (http://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/biz_hapci_ya_da_tacizci_degiliz/28150, 2011).

BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ZEMİN

Tez çalışmasının kuramsal ve kavramsal zemini olarak tasarlanan bu bölümde; öncelikle genç ve gençlik kavramlarının tarihsel olarak nasıl tanımlandığı ve algılandığına dair sosyologların tartışmalarına yer verilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda geçmişten günümüze *genç* kavramında yaşanan değişim, gençlik sosyolojisi bağlamında değerlendirilmiş; genç olmanın dönemsel olarak geçirdiği değişimin izleri belirlenmiştir. Bu anlamda, sosyolojinin gençlik konusuna olan ilgi ve yaklaşımının sağlıklı bir değerlendirmesini yapabilmek adına özellikle gençlik teması ile yakından ve yoğun bir biçimde ilgilenen diğer sosyal disiplinlerin yaklaşımları da değerlendirilmeye çalışılmıştır. Gençlik, psikolojide “adolesan”, eğitim bilimlerinde ve antropolojide ise “ergen” gibi kavramsallaştırmalarla ele alınmaktadır. Bu bağlamda, gençlik döneminin, insan hayatında hangi yaş aralığına karşılık geldiği ayrı bir tartışma konusu olarak ele alınmış; tarihsel olarak bugüne yaklaşıldıkça, gençlik döneminin uzadığı görülmüştür. İkinci olarak “alkültür” kavramı, gençlik alkültürleri bağlamında incelenmiş, konuya ilişkin literatürdeki tartışmalar tanıtılmıştır. Bu doğrultuda bir gençlik alkültürü olarak apaçi gençliğine dair bir okuma yapılmaya çalışılmıştır. “Apaçilik” hem dünyadaki kullanımları, hem de Türkiye’deki karşılığı göz önünde bulundurularak tarihsel ve dönemsel bir fenomen olarak incelenmiş, kavramsal bir bütünlüğe kavuşturulmuştur.

1.1. Genç Kimdir, Genç Olmak Ne Demektir?

Sosyolojinin bir alt başlığı olarak değerlendirilen gençlik sosyolojisi içerisinde gençlik; kişinin biyolojik temelli varoluş durumu yadsınmadan, kültürel ve tarihsel açıdan değişimler geçiren ve sosyal açıdan sürekli var olan bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bahsedilen hâliyle genç, bir geçiş dönemi insanı olarak tanımlanmakta, dolayısıyla geçiş döneminde yaşanabilecek pek çok psikososyal hâlin varlığı kabul edilmektedir. Bu açıdan genç; heyecanın, sabırsızlığın, özgürlüğün, hareketliliğin, kişisel bağımsızlığın kendisinde birleştiği bir psikososyal karakter

hüviyetine bürünmektedir.²² Çocukluk ile yetişkinlik arasında yer aldığı kabul edilen gençlik dönemi, bir sosyo-psiko-biyolojik şekillenme ve toplumsal karakteri kazanma anlamında gelişme dönemi olarak tanımlanmaktadır (Bilton, Bonnett ve Jones, 2008: 81; Doğan, 1998: 385; Tezcan, 1993: 134; Armağan, 2004: 6). Genç olmak, toplumsal ve tarihsel gelişme sürecinde nesnel bir toplumsal katmanın üyesi olmak demektir. Dolayısıyla tarihsel açıdan gençlik, toplumların geleceği olarak varsayılmış, toplumların gelişme seyirlerinde üstlendiği yaratıcı rol sebebiyle her zaman gündemde olmuştur. İçinde yaşadığı toplumla dinamik bir bağ kuran, toplumsal gelişme ve değişimlere aktif olarak katılan ve kimi zaman yön veren bir toplumsal kategoridir gençlik (Armağan, 2004: 5; Gürses ve Gürses, 1997: 48-49; Encyclopedia of Sociology, 1974: 314). Gençlik, sadece belli bir döneme ait bir toplumsal olgu olmadığı için, dönemler üstü bir sosyo-tarihsel kategoriye temsil etmekte, toplumdan topluma değişebilen bir sosyal gerçekliğe yaslanmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel dönemde yaşlı olmanın ve yaşlılığın üstün bir kategoriye temsil edişi, modern dönemde yetişkinliğin öne çıktığı bir sosyal kabule evrilmiş ve fakat günümüzde gençliğin ön plana alındığı; genç olmak ya da olmamanın belirleyici olduğu, yaşlılığın ve yaşlıların dahi gençlikle anlam bulmaya çalıştığı bir toplumsal pratiğe doğru geçilmiştir²³ (Deschavanne–Tavoillot, , 2004: 223-243).

Gençlik dönemini, biyolojik bir temele dayanan ve toplumsal yapı içerisinde anlamlı olarak kabul eden tanımların yanında, gençliği oluşturulmuş bir sosyal statü ve kurgulanmış bir toplumsal adlandırma düzeyinde değerlendiren sosyolojik yaklaşımlar

---

²²Dubet tarih boyunca gençlik tanımlamaları hakkında hem kapsamlı hem de kışkırtıcı bir özetleme yaparak, gençlik meselesini klişeler üzerinden anlaşılan ve tartışılan bir noktada görmektedir: “Gençlik hakkındaki en yaygın basmakalıp: sorumsuzluk, gevşeklik, ahlak ve kültürün bozulması, saygısızlık, hâliyle de tehlike. Modern eğitim değerlerine göreyse gençlik, toplumun dayatmalarına karşıtlık, kendiliğini öne çıkarma, yeni ve özgür bir dünya, tarihin motoru olmak gibi çağrışımlar yapmakta. Kimilerine göre modern gençlik tüketimle damgalanmış, konfor ve narsisizmle tanımlı çünkü hiçbir sorumluluk almıyorlar, kendilerine bu imkân verilmiyor da. Kimilerine göreyse gençlik, toplumun kurbanı. Ve bundan ötürü asi, enerjik, militan ve yaratıcı. Dolayısıyla bu durum suç, şiddet ve zevk kültürünü de beraberinde getiriyor. Bazı gençlik klişeleri ise: Goethe’den Rimbaud’ya 19. yy gençliği romantik ve isyankardı. 60’lar ve özellikle 68 nesli devrimciydi, ütopyacıydı. 80’lerinkiyse tüketimci ve içe kapanık. Bunlar klişeler. Bugünse gençlik hakkındaki en öne çıkan imge, banliyö gençliği ve tehlike, suç, kriz, şiddet” (Dubet, 2004: 275-293).

²³Deschavanne ve Tavoillot tarafından yaşanan durum şöyle özetlenmektedir: “Yetişkin, gencin düşmanıdır. Genç, gelecek yetişkindir. Bu ideoloji, tarihin motoru olarak sınıf mücadelesini değil, yaşlar mücadelesini kabul ediyor. ‘Genç kalın’ sloganıyla hem eğitimi imha ediyor hem de kültürü yok sayıyor. Buna göre yerleşik burjuva yetişkinlerinin ‘özgürlük vermek için yeterince güvenilir değil’ diyerek azınlıkta bıraktığı gençlik, bundan kurtulmak ve yaratma, icat etme gibi kuvvetlerini öne çıkarmak zorunda. Büyümek yaşlanmak, yaşlanmak ölmek demektir. O hâlde yaşamak için hep genç kalmak gerekir” (Deschavanne–Tavoillot, , 2004: 223-243).

da mevcuttur. Bu bakış açısına göre; gençlik kavramı en temelde üç şekilde kullanılmaktadır: Birincisi, bebeklikten yetişkinliğe uzanan sürecin ara kesitini oluşturan bir dönemi içerecek şekilde²⁴; İkincisi, “teenager” olarak tanımlanan ve on ila yirmi yaş arasındakiler üzerine yapılan araştırmaları ve ortaya atılan kuramları tanımlamak için kullanılan bir tanımlama içerecek şekilde; üçüncüsü ise sanayileşmiş toplumlarda kentleşmenin beraberinde getirdiği duygusal ve toplumsal sorunları tanımlamak için kullanılan bir kavramı²⁵ ifade edecek şekilde (Marshall, 1999: 264; Grawitz, 2004).

Günümüz gençleri tanımlanırken; ekonomik bağımsızlığının peşinde, aldığı eğitimde başarılı olabilme çabasında, bireyselleşmenin ana figürlerinden biri hâline dönüşmüş ve dolayısıyla “özgürlük” kavramı etrafında kendisine sosyal bir zemin yaratma arayışında, bu hâliyle kimi kez materyalist olarak değerlendirilen, bazen de değişimin dinamosu olarak görülen karmaşık tanımlar da söz konusudur.²⁶ Homojen bir tanımdan ziyade heterojen ve eklektik tanımlar ile gençlik tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bu noktada en genel anlamıyla gençlik üzerine üç temel bakış açısının varlığından bahsedilmesi yerinde olacaktır. Bu bakış açılarının ilki Herbert Marcuse’a aittir. Marcuse, gençliği bütün yönleriyle homojen bir kitle olarak kabul etmektedir. Diğer bir yaklaşım ise Pierre Bourdieu tarafından dile getirilmekte ve gençliğin asla homojen bir yapı arz etmediğini bilakis aynı toplumda sosyal statüleri farklı gençlerden söz edilebileceğini iddia etmektedir. Ekonomik durum, eğitim süreci ve bir işe sahip olup olmayışıyla veya ne tür bir işte çalıştığıyla doğrudan alakalı olarak gençlerin birbirinden farklılık

---

²⁴ “Gençlik, bağımlı çocuklukla otonom yetişkinlik arasındaki hayat dönemidir” (Dubet, 1999).

²⁵Sanayi devrimi ile birlikte “gençlik”in beden ve ahlak sağlığını önceleyerek yeniden tanımlanması süreciyle alakalı ilginç bir örnek olarak: "1690 yılında yayımlanan ünlü Fransız sözlüğünde Furetiere yetişkinliği şöyle tanımlıyor: '14 ile 25 veya 26 yaş aralığındaki genç insanlar'. İki yüzyıldan daha kısa bir süre sonra Pierre Larousse'nin Grand Dictionnaire Universel du XIX. Siecle adlı sözlüğü yetişkinliği tanımlarken aynı yaş aralığını kullanır ve şunları ekler; bu yıllarda sağlık bilimi ve eğitim üzerinde durulmalı ve insanların fiziki ve ahlaki sağlıklarını düzenleyici kurumlar oluşturulmalı" (Caron, 1996: 117-118).

²⁶Singly, yaşanan bu durumu bağımsızlaşma ve otonomi kavramları üzerinden tartışmayı uygun buluyor: “Bağımsızlık ve otonomi, bireyselleşmenin iki boyutu. Bağımsızlık, kendi başına hareket edebilmesi için gereken kaynaklara sahip olan bireyin kimseye hesap vermemesi. Otonomiye, bireyin kendi kuralını kendi koyması, kendi dünya görüşünü ve dünyasını oluşturabilmesi. Bize göre gençlik, bireyselleşmenin bu iki boyutunun birbirinden kopmasıyla tanımlanıyor. Gençler, belli bir otonomiye ulaşabilecekleri sosyal ve manevi şartlarda yaşarken, ailelerinden bağımsız olmak için gereken ekonomik kaynaklardan mahrumlar. Dolayısıyla mali kaynağı olan ve bağımsız olan gençlerle olmayan gençler olarak ayrılıyor gençlik. Gençler iki biçimde otonomi kazanıyorlar: Beraber oturdukları aileleriyle ortak pratikleri müzakereye açarak veya bir ucu kendi odalarında diğer ucu dışarıda arkadaş ortamında olan bir dünya oluşturarak” (2004: 259-275).

gösterdiği ve böylelikle homojen bir gençlikten söz edilemeyeceğini düşünmektedir (Bourdieu, 1996: 130-133). Üçüncü görüşün sahibi François Dubet ise her iki görüşün dışında ve fakat ikisini birleştiren bir yaklaşımla, gençler her ne kadar buldukları sosyal statüye göre farklı gençlikleri temsil ediyor olsalar da, yaşadıkları dönemin ortak olması ve aynı sosyo-kültürel ortamdan etkilenmeleri açısından bazı ortaklıkları da yaşamaktadırlar. François Dubet yaşanan bu karmaşık hâli şöyle izah etmektedir; günümüzde gençlik “içi boş bir demagoji” hâline dönüşmüştür, dahası gençlik dönemi bir kendini ispat çabası olarak algılanır olmuştur. Zaten gençlik dönemi Dubet’e göre bir kişilik gelişme ve ispat dönemi olarak âdeta bir sınav havasında şekillenirken, bir de gençler eğitim alanında pek çok sınava tabi tutulmakta, başarılı-başarısız olarak sınıflandırılmaktadırlar. Bu ise kıyasıya bir mücadeleyi kaçınılmaz kılmakta, gençlik dönemi pek çok sorunun aynı anda halledilmesi gereken bir sınav dönemine dönüşmektedir (Bayhan, 2006: 564; Lüküslü, 2005a: 69-72).

Bugün bizim kullandığımız ve anladığımız anlamda gençlik kavramının oluşması, Endüstri Devrimi sonrası döneme denk gelmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, modern öncesi toplumlarda çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi çok kısa sürmekte, âdeta doğal bir seyir izleyerek yetişkinlik dönemi başlamaktadır.²⁷ Özellikle geleneksel toplumlarda, belli ritüeller ve törenler aracılığıyla tamamlanan yetişkinliğe geçiş (Boudon, 1989), 19. yüzyıl sonrası kentleşme, sanayileşme ve okullaşma süreçlerinin toplamından etkilenecek uzamaya başlamıştır. Örneğin 19. yüzyılda ulus-devlet modeline geçiş sürecinde Avrupa’da gençlik, hem ideolojilerin sembolü hâline dönüşmüş, hem de yenilenme ve ilerlemenin dinamosu vazifesini üstlenmiştir. Daha sonraları faşist, nasyonal-sosyalist ve komünist rejimlerde²⁸ de farklı uygulamalarına tanık olduğumuz bu durum, 20. yüzyıl siyasi hareketleri içerisinde

---

²⁷Dorothy yetişkinlik döneminin tarihsel olarak nasıl bir seyri takip ettiğine dair zihin açıcı tespitlerde bulunmaktadır: Yetişkinlik tanımlamasının geç ve yavaş evriminin çeşitli sebepleri vardır. İlki, ortalama yaşam süresi az olduğundan uzman kimselerin yaş kategorilerinin devamlılığını görmesi zordur. İkincisi, yüksek hayat standartlarına ulaşmak ve onu ilerletmek için işgücü gereklidir. Fiziksel ve zihinsel yetenekler arasında iyi ayrımlar yapılamamıştı ve gerçekte, kompleks iş güçleri geremediğinden yaş gruplandırmaları da gereksizdi. Üçüncüsü, oldukça katı sosyal ve ekonomik hiyerarşilerin doğuşu nüfusun büyük bir kısmını zenginlere ve soylu azınlığa bağlı kılmıştı. Bağımlılık; fiziksel, sosyal veya ekonomik boyutlu olsa da gelişme tanımlamalarında önemli rol oynamıştır (Eichorn, 1968: 86).

²⁸Uygulamalar ile ilgili ufak bir not: “Totaliter rejimlerde gençliğin politik manipülasyonu daha ileri seviyededir. Nazi Almanya’sında 1936’da her genç bir gençlik örgütüne mensup olmak zorundaydı. Hitler Gençliği’ne 14 yaşından itibaren katılım zorunluydu. İçki ve sigara gibi maddelerin kullanımı gençlere yasakken, cinsel serbestlik vardı. Sovyetlerde de gençlik örgütleri “öncülük” mantığındaydı. 1918’de Konsomol, direkt olarak partiye bağlı, idarecileri polit bürodan olan gençlik örgütüydü” (Mouchtouris, 2008: 16).

gençliğin ayrı bir konumda bulunmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla eğitim süreçlerinin tüm dünyada millileştirilmesi ile birlikte gençlik politik ve sosyal bir unsur hâline dönüşmüştür (Caron, 1996: 122).

20. yüzyılın gençliğini analiz edebilmek açısından özellikle Margaret Mead'ın 1970'lerde kaleme aldığı "Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap" (Kültür ve Bağımlılık: Kuşaklararası Uçurum Üzerine Bir Çalışma) adlı çalışması gençlik ve kuşak sorununa ilişkin belirli ipuçları sunmaktadır. Mead'a (1970) göre gençliği analiz edebilmek için üç farklı toplum tipinden hareketle bir okuma yapmamız gerekecektir. Birinci toplum tipi olan postfigüratif (geleneksel) toplum tipi; gençlerin eğitiminin yetişkinler tarafından sağlandığı, atalarından öğrendikleri bir sosyal yapıya dayanmaktadır. Bu toplum tipinde yetişkinler gençlerin sosyalleşebilmesi için tüm gereksinimlerin tedarik edicisi konumundadır. Gençliğin önündeki tek model yetişkinlerdir. İkinci toplum tipi olan kofigüratif (modern) toplumda gençlerin eğitim sürecinde hem yetişkinlerin rolü vardır hem de akran gruplarının ve kitle iletişim araçlarının ve bu toplum tipinde gençler emsallerinden öğreneceklerdir kültürü ve hayatı. Bu süreçte kuşak çatışması kaçınılmazdır ve gençler ancak yetişkinlere karşı çıkarak bağımsızlaşabileceklerdir. Son toplum tipi ise prefigüratif'tir (Prefigüratif Kültür: Yaşlıların gençlerden öğrendiği kültür) ve süreç yetişkinlerin kültürel katılımı çocuklarından öğrenmek suretiyle hayata geçirmeleri anlamına gelmektedir (Mead, 1970: 1-2, 10). Mead'ın (1970) tanımıyla prefigüratif toplum günümüz toplumlarını temsil etmektedir. Gençler artık yetişkinlerden bir şey öğrenemezler zira yetişkinler değişime ayak uyduramamaktadır. Gençler sadece yaşlılarından bir şeyler öğrenebilir hâle gelmişlerdir. Bu durum, kuşaklararası bir çatışmadan çok öte bir dönem olarak *kuşaklararası uçurum* dönemi olarak tanımlanmaktadır. François Dubet tam da bu noktada, Mead'ın bu üçlü gençlik okumasına bir yorum katarak; her üç sosyalleşme sürecinin de aynı anda görülebildiği bir toplumsal yapıyı tanımlama çabasında bulunmaktadır. Dubet'e göre gençler eski bir dünyaya doğdukları için postfigüratif, yetişkinlerden ve akranlarında etkilendikleri için kofigüratif ve son olarak "yeni dünya"ya ayak uyduramayan yetişkinlerden bağımsızlaşarak daha çok arkadaşları üzerinden sosyalleştikleri için de prefigüratif bir toplumun üyesidirler (Lüküslü, 2005: 69-72).

Bu tanımlama çabalarından hareketle sosyoloji kuramlarının gençlik konusunu nasıl ele aldığına dair bir takım çıkarımlar yapılması, konunun anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Sosyoloji kuramlarının gençlik konusuna yaklaşımları ve tanımlamalarında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. En genel anlamda gençliğin toplum içerisinde konumlanması ve nasıl bir anlam ifade ettiği üzerinde yapılan yorumlar her kuramın meseleye farklı açılardan yaklaşmasıyla büyük bir değişkenlik arz etmektedir. İlk olarak yapısal fonksiyonalist kuramın gençlik tanımına göz atıldığında, gencin toplumda var olan yetişkin rollerini kazanma sürecinde bulunan bir geçiş dönemi insanı olarak tanımlandığına şahit olunmaktadır. Bu açıdan genç toplumsal yapıda içkin bulunan sosyo-kültürel eğilimlerin taşıyıcısı, uygulayıcısı ve sürdürücüsü rolünü yerine getiren bir geçiş dönemi insanıdır. Genç, bu yeni rolü üstlenirken toplumun tüm fertleriyle, özellikle de yetişkinlerle daha aktif bir ilişkiye geçecek, bu süreçte yetişkin ile genç arasında önemli bir toplumsal etkileşim yaşanacaktır. Yapısal fonksiyonalistler, genç ile yetişkin insan arasında sürececek olan ilişkinin sağlıklı işleyebilmesi için, özellikle yetişkinlerin gençlerin toplumsal statülerini kazanma sürecinde işbirliğine açık ve anlayışlı bir yaklaşım geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu süreçte gencin toplumu algılaması kadar, toplum tarafından özellikle de yetişkinler tarafından gençlik döneminin nasıl algılandığı sorusu da kuramın üzerinde durduğu konulardandır. Gençlik dönemi bir geçiş dönemi olması nedeniyle, geçiş döneminde bir insandan beklenebilecek tüm aşırılıklar ve farklılıklar genç insanda da aynı oranda görülebilecektir. Bu durum ise gencin toplumla bütünleşmesi konusunda birtakım zorlukların yaşanabileceğinin bir işaretidir. Yapısal fonksiyonalistler bundan dolayı genç insanın toplumla bütünleşmesi süreciyle de yakından ilgilenmişlerdir. Kuramcılar, toplumla bütünleşemeyen gençliğin topluma yabancılaşması, daha sonrasında ise bu durumun bir kuşak farklılaşmasına dönüşmesine dikkat çekmişlerdir. Yapısal fonksiyonalistler bu farklılaşmanın temelinde ise yaş temelli bir toplumsal rol ayrımının mevcut olduğunu, gençlerin kendilerine verilmeyen toplumsal statüleri için yetişkinlerle sorun yaşadıklarını kabul etmişlerdir. Gençlerin statü kazanma ve rol üstlenme çabaları ise kaçınılmaz bir çatışmayı, kuşak çatışmasını meydana getirmektedir. Kuşak çatışması yapısal fonksiyonalistlere göre yaş temelli bir sorundur; bu sorun kuşaklar arasındaki farklı zevk anlayışlarının-tarzlarının çatışmasına, neticede ise kuşaklar arası bir değer ve norm uyumsuzluğu-çatışmasına dönüşmektedir (Burcu, 1998: 125-126; Tezcan, 1991: 26).

Burada yapısal fonksiyonist gençlik kuramının şekillenmesinde önemli bir yeri olan Coleman'a da değinilmesi gerekmektedir. Coleman, endüstri toplumlarında yaşanan toplumsal değişmelere paralel olarak gençliğin sosyal tanımında da değişmeler yaşandığını kabul etmektedir. Coleman, âdeta Mead'ın kofigüratif olarak tanımladığı toplum tipine yakın bir tanımlamayla, ebeveyn ile genç arasında yaşanan değişmeyi tanımlayarak durumu izah etmektedir. Ona göre, ebeveynlerin gençler üzerinde geleneksel olarak devam eden öğretici rollerinde ve kendi becerilerini aktarıcı modellerinde önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Artık yetişkinler kendi düşledikleri gibi bir genç yetiştirememektedir ve gençlerin sosyalleşme zeminlerinde yaşanan farklılaşmalar sebebiyle akran gruplarının gencin üzerindeki etkisi hızla artmaktadır. Endüstrileşme süreci ile ebeveyn-genç arasındaki ilişkinin ilk değişimi, okullaşma süreci ile başlamış ve aile ile genç nesil arasında okulun sosyalleştirici etkisi ile öğretmenlerin gençler için rol-model olması paralel etkiler yaratmıştır. Yeni dönemde ise Coleman'ın da dikkat çektiği gibi, hem ailenin hem de öğretmenlerin sosyalleştirici rolleri azalmış, bunun yerine akran ilişkilerinin belirleyici bir etkinliği oluşmuştur. Dolayısıyla Coleman, hem üniversiteliler üzerinde yapmış olduğu pek çok araştırmadan hareketle hem de gencin sosyalleşmesi sürecinde yaşanan değişime dayanarak artık bağımsız bir 'genç toplumu'ndan bahseder hâle gelmiştir (Burcu, 1998: 130).

Sosyoloji kuramlarının gençliğe yaklaşımları bağlamında ele alınması gereken diğer bir yaklaşım da Sembolik Etkileşimci Kuram'dır. Sembolik Etkileşimci Kuram'a göre gençlik dönemi, bir kişilik gelişmesi sürecini ifade etmektedir. Kuramın, temelde bireye yapmış olduğu vurgu, gencin sosyalleşme sürecinde de kendisini göstermektedir. Gencin kişiliğinin gelişmesi sürecinde kültürün ve toplumsal rolün, gencin davranış ve duygularının gelişmesinde önemli bir rolü söz konusudur. Kuram, gencin toplumun arzu ettiği ve kabul gördüğü davranışları yapmak suretiyle ödüllendirilerek olgunlaştığını düşünmekte, toplumsal kabullere aykırı davranışların ise sosyalleşme sürecinde cezalandırma ile neticelendiğine dikkat çekmektedir. Orta sınıf ve alt sınıf gençlerinin sosyalleşme süreçlerinde de gözle görülür farklılıklar bulunduğu dikkat çeken kuramcılar, orta sınıf gençlerinin daha ziyade saygınlık, sosyal pozisyon, başarı, kariyer ve ahlak odaklı bir kültürel beklentiyi önceliklelerini; alt sınıf gençlerin ise daha ziyade geçici ve kısa vadeli zevkler peşinde koştuklarını vurgulamaktadırlar. En genel ifadesiyle Sembolik Etkileşimciler, toplumsal ilişkilerde yetişkinlerin ne

söylediklerinden ziyade gencin kişiliğine ve davranışına yön verecek davranışları ve bu süreçte yetişkinlerin ne gibi rol modeller geliştirdikleri üzerine yoğunlaşmaktadırlar (Burcu, 1998: 124-125).

Son olarak ele alacağımız Çatışmacı Kuram ise gençlik konusunu işçi gençler ve genç emeği üzerinden bir okumaya tabi tutmaktadır. Örneğin Marx, gencin davranışları üzerinde, sahip olduğu mesleğin ve içinde bulunduğu sosyal sınıfın belirleyici olduğunu kabul etmektedir. Genç insan, içerisinde yaşadığı sosyal sınıfın, kültür havzasının, çalışma koşullarının ve bağlı bulunduğu ya da kendisini ait hissettiği sosyal organizasyonların etkisine açıktır ve gencin davranışları tüm bu süreçlerden azami ölçüde etkilenmektedir. Aynı şekilde, endüstri toplumlarında yaşanan hızlı toplumsal değişme, birtakım sosyal sorunlara sebep olmakta ve bu süreç gencin de bazı toplumsal sorunlarla karşılaşması ile neticelenmektedir. Bu durumda yetişkinler ile gençler arasında yaşanan sorunlar derinleşmekte, süreç kaçınılmaz olarak kuşak çatışmasına dönüşmektedir. Neticede ise genç insanın eylemlerinde birtakım sapkın davranışlar oluşmakta, bu durum genci toplumsal ilişkilerde güven eksikliği ve amaç belirleyememe gibi birtakım olumsuz sonuçlara doğru sürüklemektedir (Burcu, 1998: 123).

Bahsi geçen kuramsal yaklaşımlara ilave olarak özellikle iki sosyoloğun da gençlik konusuna yaklaşımlarını burada özetlememiz uygun olacaktır. Bu sosyologlardan ilki olan Parsons, gencin kişilik gelişim sürecinin toplumsal sisteme bağlı bir şekilde geliştiğini, sosyal sistem içinde bizzat sistemi üreten üyelerin tamamının genç insandan bazı toplumsal rolleri gerçekleştirmesi gerektiği yönünde beklenti içerisinde olduklarını söylemektedir. Gençlerin sosyal sistemle bütünleşmesi süreci, kendilerinden beklenen rolleri yerine getirebilmelerine ve toplumun tüm üyelerinin tutumlarına bağlı olarak şekillenecektir. Parsons'a göre gençlik değerleri yararlılık düzeyine göre değil toplumda etkili olma durumuna göre değerlendirilmelidir. Aynı zamanda Parsons, gençlerin sosyalleşmelerinde okulların önemli bir görev üstlendiğine değinmektedir. Ona göre okullar, hem toplum kültürünü gençlere öğretmek ve benimsetmek için birer araçtır hem de gençlerin toplum içerisinde yeteneklerine ve ilgililerine göre kendilerini konumlandırmalarına yardımcı olan bir sosyalleştirme vasıtasıdır. Gençlikle alakalı olarak Parsons'ın bir başka yaklaşımı da gençliğin "güvenlik supabı" mekânizması olarak değerlendirilmesidir. Parsons'a göre gençlik kültürü çerçevesinde oluşan

birtakım davranış biçimleri ve gençlik alışkanlıkları-modalaları, aslında toplum tarafından hoş görülmemelidir. Zira gençlik döneminin birer yansıması olan bu davranış ve inanış biçimleri, aslında toplumsal yapının belirli oranda rahatlamasını ve dahası gençlerin toplumsal yapının genel eğiliminden sapmasını engelleyecek bir potansiyele sahiptir. Dolayısıyla gençlik döneminde görülen akımlara, modalara yetişkinler hoş görü ile yaklaşmalı ve gençliğin toplumsal yapıdan sapma potansiyeli bu sayede durgun hâle kavuşturulmalıdır (Burcu, 1998: 127; Ergün, <http://www.egitim.aku.edu.tr/egsos.pdf>, 7; Erkilet, 2007: 129).

Gençlik tanımlamalarında yer vermemiz gereken bir diğer sosyolog ise Eisenstadt'tır. Eisenstadt, gençlik dönemini çocukluktan yetişkinliğe geçiş ve böylelikle toplumun bir üyesi olma süreci olarak değerlendirir. Fiziksel ve cinsel açıdan artık çocukluktan çıkan genç, bu dönemde kendini bir yetişkin olmaya hazırlamaktadır. Gençlik dönemi, çocukların kendilerini kontrol etme ve yetişkin özellikleri kazanma sürecidir (Eisenstadt, 1972: 15-29). Eisenstadt'a göre gençlik dönemi de toplumdaki diğer yaş grupları gibi, biyolojik temelden öte sosyal anlamda yapılanmasına ve anlam ifade etmesine göre tasnif edilebilecek bir sosyal grubun tecrübelerinin toplamını ifade etmektedir. Ona göre, endüstriyel toplumlarda gençliğin problematik pozisyonu yetişkin rolüne geçişteki zorluklara dayalıdır (Giddens, 1995: 136-137). Eisenstadt'a göre bu durum gençlik sorunları olarak tanımlanabilecek olan olgunun modernleşme süreçleri ile birlikte iki şekilde meydana çıkması ile sonuçlanmıştır. Bunlardan birincisi sanayileşme, göç ve sosyal bozulmayla ilişkili olarak "kenar mahalle toplumu" ve "çete" kavramlarının gençlik sorunları ile birlikte anılır olmasıdır. İkincisi ise toplumun yeni kültürel kodlarına ve siyasi yapısına karşı bireyselliği içinde barındıran gençlik ve öğrenci hareketleri-örgütleri ile gençlik sorunlarının gündemleşmesidir (Eisenstadt, 2007: 48-49).

Fakat bununla birlikte Eisenstadt, insanların biyolojik gelişim süreçlerini de göz ardı etmemiş; hem biyolojik hem de sosyolojik faktörlerin gençlik dönemi üzerinde belirleyici olduğuna dikkat çekmiştir. Ona göre gençlik aşaması; kişisel kimliğin arandığı, geleceğe yönelimin geliştiği bir zaman dilimi ve ahlaksal ilke ve değerlerin değerlendirildiği bir dönemi tasvir etmektedir. Nitekim tüm bu süreçler, gencin yetişkin hayatına hazırlandığı bir geçiş dönemi ve yine gencin kişisel vaziyet alışları ile toplumsal değerler arasında bir ilişki kurma arayışının bir yansımasıdır. Hem Parsons

hem de Eisenstadt ortak olarak gençlik dönemini, ailede edinilen rollerden yetişkin rollerine geçiş olarak tanımlamaktadırlar. Yine her ikisine göre gencin sosyalleşmesinde ikincil öneme sahip sosyalleşme araçları okullar ve gençlik organizasyonlarıdır. Bu iki sosyalleşme aracına yardımcı olarak ise akran grupları devreye girmektedir (Burcu, 1998: 128-129).

Sosyoloji kuramlarının gençlik konusunu ele alma noktasında genel birtakım yaklaşımları benimsediğini görebilmekteyiz. Kuramların ortak yanı, modern dönemde gençliğin toplum içerisinde sayısal bir çoğunluğa eriştiğini, toplum yapısındaki hızlı değişimlerden kaçınılmaz olarak gençliğin de etkilendiğini ve toplumdaki yetişkinler ile gençler arasında işsizlik, evden uzaklaşma, toplumsal hareketlilik, yabancılaşma, toplumsal ayrışma ve rol-statü gibi konular etrafında bir farklılaşmanın giderek arttığını kabul ediyor oluşlarıdır. Bu parametreler yetişkin kültürü ile gençlik kültürü arasında değerler ve davranışlar planında birtakım sorunların yaşanmasına zemin hazırlamakta ve bu meseleler böylelikle sosyolojinin ilgi alanına girmektedir (Outhwaite ve Bottomore, 1993: 273).

Gençlik tanımlarına bakıldığında her bir yaklaşım biçiminden kaynaklanan farklılıklarla beraber ortak özelliklerin de mevcut olduğu kolayca fark edilecektir. Farklılığın en temel sebebi gençliğe bakış açısı ve gençliğin hangi çerçevede tanımlanmaya çalışıldığı ile alakalıdır. Tanımlarda özellikle gençliğin biyolojik olarak tekabül ettiği devre, yaş aralığı ve toplumsal dönemin belirlenmesi noktasında çeşitlilik görülmektedir. Tüm farklılıklara rağmen gençlik döneminin özellikleri olarak nitelendirilen fizyolojik ve psikolojik gelişmeler noktasında bir ortaklık söz konusudur. Gençlerin heyecanlı, hareketli, cinsel duygularının yoğun olduğu, özgürlüğüne düşkün, bağımsızlık arayışı içerisinde şekillendiği, yetişkinlerle çatışma içerisinde bulunduğu ve böylelikle kendi kimliğini ve toplumsal statüsünü oluşturmaya çalıştığı ve bir yetişkinliğe geçme sürecinde oldukları konusunda mutabakat mevcuttur.

1.1.1. Farklı Disiplinlere Göre Gençlik Tanımları

Gençlik konusunda sosyoloji dışında diğer sosyal bilim dallarının da farklı yaklaşımları ve kavramsallaştırmaları söz konusudur. Bu anlamda sosyolojinin gençlik konusuna dair geliştirdiği yakın ilginin bir benzeri psikoloji literatüründe görülmektedir. Pek çok

psikolog gençlik dönemine dair farklı izahlar geliştirmiştir. Psikologların yaklaşımlarına geçmeden önce, psikoloji literatüründe gençliğin karşılığı olarak kullanılan birkaç farklı kavramın varlığından da söz etmemiz gerekmektedir. Bazı psikologlar gençlik dönemini, “adolesan” kavramı ile açıklamayı tercih etmiş, kimileri ergenlik tanımlamalarıyla konuyu ele almış, bir kısmı da gençlik kavramı etrafından izahlar getirmiştir. Aslında başlangıçta karmaşa gibi gözükken durum, tanımların geneline bakıldığında aşağı yukarı çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi sürecinde aynı dönemi belirlemekte; farklılıkları göz ardı edildiğinde benzeri bir dönemin, gençlik döneminin izahını amaçlamaktadır. Bu bölümde öncelikle sosyolojinin ergenlik kavramını nasıl ele aldığına dair bir tanımlamanın ardından psikolojinin kullanmış olduğu kavramların açıklamasını yapılmaya çalışılacaktır.

19. yy. ortalarından I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürece bakıldığında, ergenlik kavramının başlangıçta sadece küçük bir grup için, yüksek sınıfları temsilen erkek kolej ve lise öğrencileri için kullanıldığını görülmektedir. Ergenlik kavramının daha geniş bir biçimde, hem bütün toplum katmanları için hem de siyasi ve bilimsel alanların da ilgisini çekecek bir şekilde kullanımı için 1900'lü yılların başlarını beklemek gerekecektir. Bu süreçte eğitim bilimlerinin, psikolojinin ve sosyolojinin tanımlamalarının gündeme geldiğine tanık olmaktadır (Thiercé, 1999: 5).²⁹ Ergenlik ile gençlik kavramları arasındaki farkla ilgili olarak Michelle Perrot, gençlik kavramının daha çok politik bir anlam taşıdığına dikkat çekmekte, ergenliğinse ahlaki ve biyolojik bir anlam taşıdığını ifade etmektedir. Bu sebeple gençlik daha çok kuşak kavramıyla beraber anılırken, ergenlik kriz kavramıyla eş tutulmaktadır (Thiercé, 1999: 12).

Sosyolojik yaklaşıma göre ergenlik dönemi en genel ifadesiyle hem kültürün hem de toplumsal yapının tesiri altındadır. Dolayısıyla yetişkinliğe geçiş dönemi olarak telakki edilen ergenlik döneminde gençlik, sosyalleşme sürecinin içerisine girmektedir. Nitekim sosyoloji ergenlik dönemini yaşanan sosyalleşme sürecinde karşılaşılan toplumsal zorlukları ve kişinin geçirmiş olduğu rol değişimleri bağlamında konu edinmekte; kültürün ve toplumsal yapının ergen üzerindeki etkisini, yaşanan sorunları

---

²⁹Thiercé, ilave olarak yaşanan süreci şöylece tanımlamaktadır: “Ancak 19. yy her ne kadar ergenlik kavramını baştan yaratmamışsa da, ergenlik ‘modelinin’ yaratıldığı çağ bu çağdır. Böylelikle geniş ölçeklerde çerçeveleme ve kadroya alma politikaları mümkün olmuştur. Ergenliğin modern tanımı 19. yy’ın ikinci yarısından itibaren geçerlidir ve bir yaş sınıfı anlamı taşır” (1999: 7).

incelemektedir. Dolayısıyla sosyologlar kuşaklararası ilişkilere odaklanmış, genç insanın ergenlikten yetişkinliğe geçiş döneminde karşılaştıkları zorlukların toplumsal kökenleri üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu açıdan ergenlik ile alakalı sosyolojik yaklaşımları iki ana grupta toplamamız mümkündür. Bunlardan ilki; ergenlerin bizzat yaşadıkları dönem itibarıyla toplumda belli bir oranda marjinalleşmeleri ve ergenler ile yetişkinler arasındaki güç farklılığının meydana çıkmaya başlamasına dairdir. Bu durum kaçınılmaz olarak ergenlerin toplumsal rol ve statülerini kazanma sürecinde dışlanmalarını, en iyi ihtimalle ciddi zorluklar yaşamalarını beraberinde getirmektedir. İkinci araştırma konusu ise; ilk bahsedilen duruma paralel olarak gelişen bir sürecin neticesi olarak ortaya çıkmaktadır. Ergenlerin, ergenlik dönemi boyunca toplumla kurdukları ilişkilerin pek çoğunda yaşadıkları dışlanma ve engellenme hâli, kuşaklar arasında farklılıkların pekişmesine, bir sonraki aşamada ise kuşak çatışmasına dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Kuramlar kısmında daha önce bahsedildiği üzere, Mannheim ve Coleman yaşanan bu durumu yetişkinler ile ergenlerin farklı değer, tutum ve inanç zemininde yetişmelerine bağlamakta, bu sürecin taraflar arasında kaçınılmaz bir gerilimin kaynağı olarak varlığını tüm zamanlarda sürdürdüğünü hatırlatmaktadırlar. Sosyologlara göre, özellikle sanayi toplumlarında ergenler ile yetişkinler arasında yaşanan çatışmanın boyutları geleneksel toplumlardan çok daha farklı ve çeşitli boyutlara ulaşmıştır. Geleneksel toplumlarda ergenliğin aşamaları eş zamanlı bir biçimde işlemekte; erkek çocuk askerliğini tamamlar, iş sahibi olur, evlenir ve kısa bir zaman sonra çocuk sahibi olurken; modern toplumlarda eğitim döneminin uzaması ve gençlerin çok daha uzun bir dönem sonunda hayata aktif olarak dâhil olmaları ile eşzamanlı işleyiş yerini dağınık ve uzun bir sürece bırakmaktadır. Dolayısıyla uzatılmış bir ergenlik süreci ile birlikte genç insan uzamış bir sosyalleşme dönemini de yaşamaktadır (Onur, 1986: 11-14; Mendras, 2008: 199; Steinberg, 2007: 131-132; Şener, 1998: 186).

Bu açıklamaların ardından psikolojinin adolesan, ergen ve genç kavramları ile ne kastettiği izah edilebilecektir. Psikolojide adolesan kavramı etrafında farklı tanım ve yaş aralıklarını kapsayan açıklamalarla karşılaşmaktayız. Kavramı ilk kullanan isim Amerikalı psikolog G. Stanley Hall'dır. İlk kez 1904'te kullanılan kavramın sosyal bilimlerde yaygınlık kazanmaya başladığı dönem I. Dünya Savaşı sonrasıdır. En genel anlamda adolesan, çocukluk ile yetişkinlik arası döneme denk gelen bir zaman

dilimine işaret etmektedir. Bazı psikologlar adolesanı 13-21 yaşları arasındaki dönemi kapsayan ve kişinin çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul ederken, pek çok psikolog kesin bir yaş sınırı ile belirlenebilecek bir adolesan döneminin mümkün olamayacağını belirtmekte, bir kısmı da adolesan dönemini 9 ile 25 yaş arasını kapsayan bir dönem olarak tanımlamaktadır. Bu dönem daha ziyade stresli ve çalkantılı bir dönem olarak tarif edilmiştir. Ergenlik dönemi ise psikolojide kişinin ruhsal yapısındaki değişim olarak görülmüş, bir “kriz dönemi” şeklinde tanımlanmıştır. Gençlik ise yine çocukluktan yetişkinliğe geçişi sembolize eden ve kişinin gelişmesini, ruhsal anlamda olgunlaşmasını ve yetişkin hayatına hazırlanmasını sağlayan bir dönemdir (Şemin, 1984: 6; Burcu, 1998: 113; Yörükoğlu, 2008: 375, Kuper ve Kuper, 2003: 4; Encyclopedia of Sociology, 1974: 2, 374; Jary ve Jary, 1991: 6, Johnson, 1995: 2).

Psikolojinin kabul ettiği ergenlik dönemi ve tanımları konusunda da psikologlar arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Psikolog S. Hall, gençlik dönemini 14-24 yaşları aralığında tanımlamaktadır. Ona göre bu dönemde çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi âdeta “ruhun ikinci bir doğumu”nu temsil etmektedir. Dolayısıyla bu dönem genç insan yaşadığı ruhsal değişimler sebebiyle çevresiyle ve toplumla çatışma içine girmektedir. Yine Hall yaşanan durumu bir “savaş”a benzetmekte, gencin kendi istekleri ile toplumun istek ve beklentileri arasında yaşanan bir çatışma hâli olarak tanımlamaktadır (Şemin, 1984: 6). Ergen artık fizyolojik gelişmeleri itibarıyla bastırılması gereken bir birey değil, anlaşılması ve idare edilmesi gereken biri kişi hüviyetine bürünmektedir (Thiercé, 1999: 136). Bir diğer psikolog Havighurst ise; gençlik dönemini biyolojik, psikolojik ve kültürel olarak bir değişimin yaşandığı dönem olarak görmektedir. Özellikle gençlik dönemi ona göre sekiz ana değişimle izah edilebilecektir: ilki fiziksel gelişmeyi kabul etmek ve vücudu etkili kullanmaya başlamak; ikincisi hem kendi cinsi ile hem de karşı cinsle yeni ve farklı ilişkilere girişmek; üçüncüsü sosyal ve duygusal bağımsızlığını kazanmaya başlamak; dördüncüsü ekonomik bir kariyer planına girişmek; beşincisi evliliğe ve aile hayatına hazırlanmak; altıncısı toplumsal anlamda sorumluluk sahibi olarak belirli davranışları başarmak; yedincisi davranışlarının temelini teşkil edecek bir değerler sistemini kabul etmek ve son olarak tüm bu değişimlere uygun bir ideoloji geliştirmeyi, hayat felsefesi kurmayı başarmak. Havighurst’a göre tüm bu süreçler gençlik döneminde yaşanan değişimin ana karakterini özetlemektedir (Burcu, 1998: 116).

Yörükoğlu da gençlik dönemini, yaşanan değişimi bedensel, ruhsal ve cinsel olgunlaşma süreci olarak tanımlamaktadır. Ona göre gençlik dönemi yalnızca olumsuzlukların toplandığı bir zaman dilimi değil, aynı zamanda tutkunun, idealizmin, sıkı arkadaşlıkların yeşerdiği; kendini ispat ve kendi kimliği ile toplumda var olma mücadelesinin kıyasıya yaşandığı bir dönemdir (Yörükoğlu, 2008: 375).

Ergenlik dönemi üzerine psikologların çok yoğun çalıştıklarını söylemek yerinde olacaktır. Bu konuda da değişik yaklaşımlardan; ergenlik dönemini tanımlamak için kullanılan farklı dönemsel analizlerden bahsedilmesi gerekmektedir. Psikoloji sözlüğünde ergenlik; fizyolojik ve psikolojik erişkinliğe ulaşma çabasını ifade eden bir gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır. Tanıma göre, kişi çocukluk döneminin hamlığından ve bağımlılığından kurtulmak suretiyle olgunluğa ve bağımsızlığa doğru yol alır. Bu değişim süreci kabaca kızlarda 12-21 yaş arasına denk gelirken, erkeklerde bu dönem 12-22 yaşlarını kapsayan bir şekilde gerçekleşmektedir (Budak, 2000: 269). Bir başka sözlükte ergenlik dönemi “yetişkinliğe ilk adım” olarak tanımlanmaktadır. Kişinin, yetişkin tutum ve davranışları kazanma yolunda bir takım değişiklikler yaşadığı, erişkin rolüne psikolojik olarak hazırlandığı ve cinsiyet yetilerini kazandığı bir dönemdir ergenlik. Bu dönemde özellikle çocukluk döneminde gelişmemiş olan sosyal toplum bilinci, ergenlik dönemi ile birlikte gelişmeye başlayacak, ergende bir grubun üyesi olma şuuru gelişecektir.

Ergenlik dönemi ile alakalı çalışmaları ile bilinen E. Erikson da ergenlik döneminin kimlik boyutu üzerinde odaklanmıştır. Ona göre gençlik dönemi; “kimliği arama” dönemidir. Erikson kimliğin, toplum içerisinde kültürel geçmiş ile kişisel geçmişin bir araya gelmesi ile oluştuğunu ve ancak bu sayede ergenin adım adım toplumda kendine bir yer bulduğunu söylemektedir. Dolayısıyla ergenlik dönemi kimliği bulma ve dengeleme, neticede tatmin edici bir senteze ulaşma süreci olarak şekillenmektedir. Yine ergenlik bir araştırma ve keşfetme dönemi olduğu için, ergenin kimliğini kazanması önceki tecrübelerinden, ergenlik dönemindeki yeteneklerinden ve yetişkinliğe ilişkin isteklerinden müteşekkil olarak gerçekleşecektir (Burcu, 1998: 115; Onur, 1986: 11-14).

Ergenlik dönemi üzerine çalışmalarıyla bilinen diğer bir psikolog Sullivan da ergenlik dönemini üç aşamalı olarak tanımlamaktadır. Bu aşamalardan ilki olan ön ergenlik

dönemi; çocukluktan gençliğe geçiş döneminin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu dönemde genç, arkadaş edinme davranışını kazanmakta, her iki cinsten farklı kişilerle karşılıklı ilişkilere geçerek kendisine sosyo-kültürel bir çevre kazandırmaktadır. İkinci dönem olan genç ergenlik dönemi; ergenin temel bir takım ihtiyaçlarını sağlayabildiği, kişiler arasında ilişkilerin kurulduğu ve gencin cinsel açıdan belli bir olgunluğa eriştiği dönemdir. Son aşama olan geç ergenlik dönemi artık gencin cinsel davranış kalıplarının belirlendiği ve bu sürecin hayatının geri kalan kısmında nasıl yer edineceğine dair kanaatlerinin netleştiği dönemdir (Burcu, 1998: 118). Ergenlik dönemini belli aşamalardan oluşan bir süreç olarak tanımlama çabasında farklı isimlendirmeler ve yaş aralıkları kullanılıyor olsa da benzer bir dönemin portresi çizilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Steinberg (2007), Ergenlik isimli çalışmasında Sullivan'a benzer bir şekilde bir dönemlendirmeye başvurmuştur. Ergenlik; 10 ile 13 yaşlarında erken ergenlik dönemi, 14 ile 17 yaşları arasında orta ergenlik dönemi ve 18 ile 22 yaşları arasında da ileri ergenlik dönemi olarak tanımlanan bir süreci takip etmektedir. Çetin (2004) de çalışmasında benzeri bir tasnifi uygun görmüş ve erken ergenliği 12-14 yaş arası, orta ergenliği 15-17 yaş arası ve geç ergenliği 18-21 yaş arası olarak tasnif etmiştir. Uzmanlar bu üç aşamada ergende görülebilecek bir takım sosyo-psikolojik hâller ile ilgili şöyle izahlar getirmektedirler: Birinci aşama yeni yetmelik döneminin başlangıcı, bireyin kendisini öncelemeye, başına buyruk davranışların yeşermeye başladığı ve özellikle büyüklerin söz ve nasihatlerinin kulak ardı ettiği bir dönemdir. İkinci aşama gencin kendinden ve dünyadan şüphelenmeye başladığı, ruhsal çalkantıların had safhaya çıktığı, cinselliğin baskın hâle dönüştüğü, sıkı arkadaşlık ve dostlukların oluşmaya başladığı veya derin içine kapanmaların yaşandığı bir döneme denk gelmektedir. Üçüncü ve son aşama ise dünya görüşünün, mesleki bilincin, sosyalleşmenin ve cinsel hayatın büyük oranda yoluna girdiği, çalkantılarla dolu ergenlik döneminin artık hissedilir oranda bir normallığe ve sükûnete kavuştuğu dönem olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer psikolog Gesell'e göre ise ergenlik, dış görünüşte bir karmaşa ve düzensizlik gibi görünse de aslında kişinin kararlı bir gelişim süreci olarak tanımlanmalıdır. Ona göre hem anne-babalar hem de ergenler gelişim sürecini birlikte yaşamaktadırlar ve bu süreçte karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedirler. Ayrıca Gesell, yetişkinlik kavramına da özel bir vurgu yapmakta ve yetişkinlik dışındaki tüm terimlerin değişimden çok durumu, süreçten çok üretileni yansıttığını

kabul etmektedir (Steinberg, 2007: 123; Çetin ve Diğerleri, 2004: 18; Onur, 1986: 11; Eğitim Ansiklopedisi, 1966: 250; H. Eichorn, 1968: 85).

Burada psikologların ergenlik tanımlarına ilave olarak, ergenlerin ergenlik dönemine ilişkin kanaatleri ve yaşadıkları süreci nasıl tanımladıklarına da değinmek yerinde olacaktır. Bu konuda Çuhadaroğlu ve arkadaşlarının 2004 yılında yapmış oldukları ergen araştırmasında elde ettikleri veriler ışığında ergenlerin ergenlik dönemine bakışlarına dair belli ipuçları edinmek mümkündür. Öncelikle ergenlik dönemi algısı konusunda erkek ve kız ergenler arasında bir algılayış farkının varlığından söz etmemiz gereklidir. Kızlar erkeklere göre daha fazla oranda ergenlik döneminde korktuklarını, utandıklarını, endişelendiklerini dile getirmektedirler. Erkekler ise ergenliği gurur duyulan, sevinilen bir durum olarak ifade etmektedirler. Ergenlik dönemi boyunca karşılaşılan birtakım zorluklar konusunda da kızların erkeklere oranla daha fazla sıkıntı yaşadıkları, ergenlik sürecini gergin bir dönem olarak, çatışmalarla dolu bir zaman dilimi olarak tanımlama eğiliminde oldukları görülmektedir. Ergenlik dönemi boyunca kendilerini nasıl algıladıkları yolundaki bir soruya kızların ve erkeklerin benzer cevaplar vererek; dış görünüşün önem kazandığı, ileride nasıl biri olacaklarını düşünmeye başladıkları ve olgunlaşma-sorumluluk kazanma dönemi olarak ergenlik dönemini tarif ettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışan ergenler ile okuyan ergenlerin ergenlik döneminin süresi konusunda da farklı görüşlere sahip olmaları, çalışanların ergenliği daha kısa bir dönem olarak görürken, okuyan ergenlerin bu süreci daha uzun olarak algıladıkları ile karşılaşmaktayız. Bu durum ergenlerin, kendi sosyo-kültürel gerçekliklerinden ve çevre-çalışma şartlarından ne düzeyde etkilendikleri konusunda da daha önce bahsettiğimiz kuramları destekler mahiyette veriler sunmaktadır (Çetin, 2004: 119-121).

Psikoloji dışında ergenlik konusuyla ilgilenen diğer iki disiplin ise antropoloji ve pedagoji-eğitimidir. Her ikisi de farklı açılardan ergenlik dönemine dair tespitlerde bulunmaktadırlar. Antropolojinin yaklaşımıyla ergenlik, gencin çocukluk döneminden çıkıp yetişkinliğe geçiş dönemi olarak görülür ve bu süreç her toplumda geçiş dönemini ifade eden başlangıç ve bitiş törenlerinin varlığıyla sürdürülmektedir. Bahsi geçen törenlerin içeriği, işaretleri ve zamanlaması konusunda ise toplumdan topluma değişim gözlenmektedir. Bu törenler vasıtasıyla toplum, çocukluktan genç ve yetişkinliğe geçen bireyi kendi içerisine kabul etmekte ve onun yetişkinlik statüsünü onaylamaktadır. Bu

süreçte ilk olarak gencin kendi ailesinden kimi zaman gerçek anlamda kimi zaman da sembolik olarak kopup ayrılması öngörülmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde toplumun yeni yetişkin adaylarına bir diğer uygulaması, cinsiyetler arasında ayrımın vurgulanması noktasında olacaktır. Artık dinî törenlerde kız ve erkekler ayrılmakta, giydikleri kıyafetler ve takılar ile bu ayrımın sembolik olarak da belirginleşmesi sağlanmaktadır. Bir diğer önemli husus ise ergenlerin, toplumsal hafızadan üzerine düşen kısmının yetişkinler tarafından kendisine aktarılması sürecidir. Bu aşamada gençler için gerekli görülen birtakım hayat bilgileri, ileriki yıllarında kendilerine yarayacak hatırlatma ve yönlendirmeler gençlerle paylaşılırken; kendi ailesinin, toplumunun tarihi üzerine de bilgi sahibi olması sağlanacak, bu konuda gerekli bilgilendirmeler yetişkinler tarafından yapılacaktır. Tüm bunlara ilave olarak geleneksel toplumlarda ergenler toplumsal üretim ilişkilerinde sağlıklı bir ilişki kurabilmeleri adına bir “okul”a da gönderilirler. Burada avlanma, balık tutma, çiftçilik ya da belli zanaatların öğretildiği bir eğitim süreci söz konusudur (Burcu, 1998: 110; Steinberg, 2007: 125-126; Varış, 1968: 20; Johnson, 1995: 287). Dolayısıyla bu toplumlardaki ergenlikten yetişkinliğe geçiş törenleri aslında bütün bir toplumsal yapıyı işaret etmektedir. Bu durumda ergenliği düşünmek, bütün bir insani ilişkilerin kurulumunu, cinsiyetler arası mübadeleyi ve iktidar aktarımını düşünmek anlamına gelecektir. Aynı şekilde çok ilginç bir tarihsel tespit söz konusudur ki; ergenlerin ve gençlerin bahsinin çok geçtiği ve çokça anıldıkları dönemler, sosyal ilişkilerin bütünüyle dönüşüme uğradığı tarihsel süreçlere karşılık gelmektedir (Mouchtouris, 2008: 14).

Pedagoglar da ergenlik dönemi ile yakından ilgilenmişlerdir. Eğitim Ansiklopedisi’nde (1966) de belirtildiği üzere, ergenlik çağına girmek sadece cinsel olgunlaşma süreci olarak kabul edilmemektedir. Pedagoglar ergenliği bedensel, ruhsal ve zihinsel bir değişim sürecinin tamamını kapsayan bir dönem olarak görmektedirler. Yine ergenlik sosyo-kültürel bir fenomen olarak değerlendirilmektedir. Eğitimcilere göre geleneksel toplumlarda ergenlik dönemi daha kısa bir döneme denk gelirken, özellikle sanayileşmiş toplumlarda ergenlik dönemi uzamaktadır. Sanayi toplumunun yetişkinden beklediği sosyo-ekonomik rollerin çok çeşitli ve fazla olması kaçınılmaz biçimde ergenlerin eğitilmesini ve ergenlik döneminin toplumsal hayata hazırlık dönemi olarak uzamasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla kişinin ekonomik olarak üretken olması,

evlenmesi ve sosyal statü sahibi bir konuma ulaşması geleneksel toplumlara göre daha uzun bir süreçte gerçekleşmektedir (Eğitim Ansiklopedisi, 1966: 201; Varış, 1968: 18).

İster ergen olma, ister adolesan olma, isterse de genç olma sürecinde olsun; farklı disiplinler tarafından farklı isimler ile anılan ve kavramsallaştırılan gençlik dönemine dair tanımların pek çoğunun ortak özelliği, bahsi geçen dönemi bir geçiş dönemi olarak değerlendirmek ve buna uygun bir psiko-sosyal çıkarımlarda bulunmaktır. Buna rağmen sosyoloji ile psikolojinin gençlik konusuna yaklaşımlarında önemli birtakım farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin sosyoloji gençlik ile ilgili yaklaşımların merkezine, sosyal yapı ile gençlik arasında süregiden ilişkileri ve bu ilişkilerin zengin-fakir toplum kesimleri arasında nasıl var olduğunu yerleştirirken; psikoloji daha ziyade gencin kişisel gelişim ve değişimleri üzerinden bir yaklaşımın takipçisi olmuştur. Özellikle ABD’de zenci-beyaz gençliği üzerinden ırk temelli bir sosyolojik tartışmanın var olduğu da görülmektedir. Psikoloji bilimi ise gençlik konusunu ele alırken, gençliğin toplumsal bir kategori olarak yapısal özelliklerine değinmek yerine adolesan tanımları ve gençliğin boş zamanlarını daha çok nasıl değerlendiği üzerine eğilmiştir. Genel manada her iki disiplin de gençliğin cinsiyet temelli tanımlamalarına pek ilgi göstermemiş; sosyoloji cinsiyet ekseninde genç kadın kültürüne yoğunlaşırken; psikoloji, genç kadınlar ile genç erkeklerin karşılaştırması üzerinden bir okumaya yönelmiştir. Bu noktada, insan hayatının belirli yaş ve olgunlaşma dönemlerine göre tasnif edilmesine itiraz eden gençlik çalışmaları da mevcuttur. Bu eleştirilerin başında gencin bir geçiş dönemi insanı olarak tanımlanıyor oluşu gelmektedir. Zira buna göre genç olmak “eksik” olmak gibi tanımlanmakta, eksiklik dolayısıyla daha önce bu dönemi yaşamış ve geçirmiş yetişkinlerin yol göstermesi ile aşılabacak bir durummuş gibi anlatılmaktadır. Ayrıca gençlik döneminin yetişkin dünyasına bir hazırlık süreci olarak kabul edilmesi; ister istemez gençlerin gençken bir türlü sosyal hayatta kendilerine yer açamayışlarına zemin hazırlamakta, toplumsal hayattan eşit pay sahibi olma ve haklar noktasında kazanımlar elde etmek için kendilerine yetişkin olmak telkin edilmektedir (Kuper-Kuper, 2003: 5; Yentürk, Yörük ve Gülesin, 2008: 5-6).

1.1.2. Hangi Dönemi Kapsar?

Gençlik tanımlarında en çok farklılaşan nokta gençliğin tekabül ettiği yaş aralığı meselesidir. Gençliğe biyolojik temelli yaklaşanlar daha çok fiziksel gelişimlerini dikkate alarak bir yaş aralığı belirlemekte, bu olguyu psikolojik olarak değerlendirenler ruhsal gelişimine göre dönemlere ayırmakta; sosyolojik yaklaşımlar ise gençliğin tekabül ettiği toplumsal döneme göre bir yaş aralığından söz etmektedirler. Bununla beraber her devletin, devlet kurumlarının ve diğer kurumların da kendilerine göre bir gençlik yaş aralığı mevcuttur; dolayısı ile gençliğin hangi yaş aralığına karşılık geldiği noktasında bu kadar çok farklılığın olması üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin gençlik dönemine ilişkin yaş aralıkları üzerine anayasada belirtilmiş bir tanımlama mevcut değildir. Anayasada;

“IX. Gençlik ve Spor

“A. Gençliğin Korunması

“MADDE 58- Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” şeklinde madde yer almaktadır.” (Anayasa, Madde 58, IX. A).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) 1963'ten günümüze değin hazırlamakta olduğu Kalkınma Planları'nda da gençlik üzerine farklı tanımlamalara tanık olmaktadır. DPT'nin planlı kalkınma dönemi boyunca beş yıllık dönemleri kapsayan kalkınma planları kapsamında I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963) gençlik dönemini tanımlamaya ilişkin herhangi bir yaş aralığı belirtilmemiştir. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968) gençlik dönemi 14-24 yaş arası olarak tanımlanmıştır. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973) gençlik dönemi 14-22 yaş arası olarak tanımlanmaktadır. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979) gençlik dönemi 12-24 yaş arası olarak tanımlanmıştır. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985) gençlik dönemi yine 12-24 yaş arası olarak tanımlanmaktadır. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990) gençlik dönemi 15-24 yaş arası; VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996) 15-24 yaş arası;

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında (2001) ise 19-24 yaş arası olarak tanımlanmıştır. IX. Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında (2007) gençlik dönemini tanımlamaya ilişkin herhangi bir yaş aralığı belirtilmemiştir. Bunların yanı sıra 1. Gençlik Şurası'nda ise gençlik dönemi 12-24 yaş arasındaki nüfus üzerinden tanımlanmıştır (1.Gençlik Şurası, 1989: 28).

Devlet kurumlarının gençlik dönemi hakkındaki yaş algısının bir başka biçimini Ulusal Ajans'ın gençlik programlarına yönelik yapmış olduğu yaş aralığından da okumaya tabi tutabilecektir. Beş farklı eylem planına sahip olan bu programlarda yaş aralıkları sırası ile şu şekildedir: Eylem 1.1 için 13-30, Eylem 1.2 için 15-30, Eylem 1.3 için 13-30, Eylem 2 için 18-30, Eylem 3.1 Gençlik Değişimleri için 13-30, Eylem 3.1 Eğitim ve Ağ Kurma için sınırsız, Eylem 4.3 için sınırsız, Eylem 5.1 için 15-30'dur. Grup liderleri için ise çoğunlukla yaş sınırı gözetilmemektedir (<http://www.ua.gov.tr>, 2011).

Yine BM Kalkınma Ofisi ile T.C. İçişleri Bakanlığı'nın ortak çalışması olan Yerel Gündem 21 adlı projenin, "15-25 yaş arasında, dil, din, ırk, kültür, etnik köken, sınıf, cinsiyet ve eğitim farkı gözetmeksizin, kentte yaşayan tüm gençleri kapsayacağı" belirtilmektedir (<http://www.la21turkey.net>, 2011).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği'nde (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24539_0.html, 2012) genç, 18 yaşını tamamlamış olan birey olarak tanımlanmaktadır. SHÇEK Kanunu'nda (<http://www.shcek.gov.tr/2828-sayili-sosyal-hizmetler-ve-cocuk-esirgeme-kurumu-kanunu.aspx>, 2012) 18 yaşını doldurmuş olan kişiler genç olarak değerlendirilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Kanunu'na ve Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliklere (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21807.html>, 2012) göre de genç işçi 15 yaşını tamamlamış ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Benzer bir şekilde Türkiye'de ilk kurulan Belediye Gençlik Meclisleri'nden birisi olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İ.B.B.) Gençlik Meclisi Yönetmeliği'nde (<http://www.ibbgenclikmeclisi.com/IcSayfa.aspx?Kodal=1161&KS=201271694138343>, 2012) 16-25 yaş arasındaki gençlerin Gençlik Meclis Üyesi olabilecekleri vurgulanmaktadır. Yine Türkiye İzcilik Federasyonu İzcilik Yönetmeliği'nde

(http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25954_0.html, 2012) ergin izci tanımlaması yapılmakta ve ergin izci 15 ile 18 yaş arasındaki genç izciler olarak tanımlanmaktadır.

Uluslararası pek çok farklı kurumun da gençlik döneminin yaş aralığı üzerine farklı yaklaşımları mevcuttur. Örneğin UNICEF'in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinde "erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına (18) kadar her insan çocuk sayılır." Dolayısıyla UNICEF'e göre gençlik dönemi 18 yaş ile başlıyor sayılmaktadır. - Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımına göre ise ergenlik 10-19 yaşları arasını kapsamaktadır. 15-24 yaş arası insanlar "genç" olarak görülmekte; 10-24 yaşları ise "gençlik" dönemi olarak tanımlanmaktadır (<http://www.unicef.org.tr/>, 2011; <http://www.genbilim.com/content/view/8990/33/>, 2011).

2010-2011 Uluslararası Gençlik Yılı Kataloğu'nda da belirtildiği üzere, Birleşmiş Milletler ise 15 ila 24 yaş arasındaki kişileri genç olarak kabul etmektedir. Aynı şekilde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) BM'nin kabul ettiği yaş aralığını benimsemekte ve 15-24 yaş arası insanların genç olarak görmektedir (www.turkiye2010.org, 2011; <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/index.htm>, 2011).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) de pek çok üye ülkede yürütmekte olduğu gençlik politikalarını 12-15 yaşları ile 23-30 yaşları arasını kapsayan bir dönemi hedef alarak sürdürdüğü bilinmektedir (OECD, <http://www.oecd.org/dataoecd/11/34/42551944.pdf>, 2008).

Tüm bu yaş aralığı tanımlarının dışında, gençlik üzerine çalışan sosyal bilimcilerin de gençlik dönemleri konusunda net bir zaman aralığı üzerinde anlaşamadıkları görülmektedir. Örneğin Birsen Gökçe'ye göre gençlik çağının yaş sınırları kesin olarak çizilemeyecektir. Benzer bir şekilde Parsons da gençliğin on iki-on üç yaşlarında başladığını kabul etmekte fakat kesin bir bitiş noktası belirtmediği görülmektedir. Psikolog G.S. Hall ise, gençlik dönemini 12-24 yaşları arasında var olan bir dönem olarak tanımlama eğilimindedir. Atalay Yörükoğlu(2008)'da çocukluk ile yetişkinlik arasındaki dönemi gençlik ya da delikanlılık dönemi olarak kabul etmekte; on iki yaştan yirmi yaşına kadar uzanan bir dönemi içine aldığı belirtilmektedir (Gönüllü, 2002: 33, Burcu, 1998: 108; Yörükoğlu, 2008: 375). Türkiye'de gençlik sorunları üzerine çalışmaları ile tanınan Özcan Köknel ise gençlik dönemini ergenlik kavramı üzerinden şöyle tanımlamaktadır: a) Önerinlik (buluş öncesi) kız: 10-12, erkek: 12-14, b) Erinlik

(buluğ) kız: 13-15, erkek: 15-17 arası, c) Erginlik (kemal, rüşt, adolescence) kız:16, erkek:17, d) Önerişkinlik kız:16-18, erkek: 17-20 arası, e) Erişkinlik kız: 18'den, erkek: 20'den sonra' (Köknel, 1981: 34).

İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri Sözlüğü'nde (2007) ise gençlik dönemi 12-21 yaşları arasındaki dönem olarak kabul edilmektedir. Ansiklopedik tanımlarda gençlik dönemi erkekler için en geç 30 yaşında tamamlanan bir süreç olarak görülürken, kadınlarda 25 yaşına kadar devam ettiği kabul edilmektedir (Seyyar, 2007: 286; Meydan Larousse, 1971: 97).

Bourdieu gençlik ile yaşlılık arasında kesin bir sınır olmadığını, bu ayrımın değişken olduğunu, bu tarz bir sınıflandırmanın herkesin önünde durması gereken sınırlar dayatmaya ve bir düzen üretmeye yönelik olduğunu söylemektedir. Bourdieu'ya (1996) göre toplumsal yaş ile biyolojik yaş ile toplumsal yaş arasında da karmaşık bir ilişki vardır. Aynı biyolojik yaşa sahip gençler arasında bir kısmı toplumsal statü olarak yetişkin sayılırken bir kısmı henüz yetişkinliğe geçememiştir. Bu ayrımın en önemli etmenleri olarak da Bourdieu, eğitim süreçleri, bir işe sahip olma ve ekonomik koşullara işaret eder (Bourdieu, 1996: 130-133).

Eisenstadt'a göre gençlik biyolojik bir fenomen olmasına rağmen her kültürde farklı anlam taşır, yaş aralıkları da kültürel farklılığa göre değişiklik arz eder. Yaşın kültürel olarak belirlenmesi toplumdaki işbölümü ile yakından ilgilidir. Her yaş grubu da birbiriyle bağlantılıdır ve birbiriyle anlaşılır. Dolayısıyla kesin bir yaş aralığından söz edilemez. Ayrıca modern dönemde yaşın önemi azalmış, toplumsal iş bölümünde yaşın belirleyiciliği de önemini kaybetmiştir (Eisenstadt, 1972: 15-29).

Berger ise, gençliğin yaşla sınırlandırılmayacağından, geniş bir dönemi kapsadığından; "genç genç insanlardan, yaşlı gençlerden, genç yaşlılardan ve yaşlı yaşlılardan" bahsedebileceğinden söz eder. Ona göre gençlik biyolojik bir yaş aralığından ziyade bir yaşam tarzını ifade eder. Şöyle ki, genç davranışı sergileyen herkes gençtir. Gençlik bir yetişkinliğe geçiş aşaması değildir; yetişkinliğe geçtiği hâlde gençlik özellikleri sürdürülebilir, genç kalınabilir (Berger, 1972: 52-68).

Nitekim günümüzde gençliği yaş aralıkları ile sınırlandırarak tanımlama girişimleri eski popülaritesini kaybettiğine, bu anlamda daha esnek yaklaşımların benimsendiğine tanık

olunmaktadır. Van de Velde'nin Avrupa ülkelerinde gençler üzerinde yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, yetişkinliğe geçme yaşı artık sabit değildir. İş ve evlilik ilişkilerinin farklılaşmasıyla gençlikten yetişkinliğe geçiş evresi ve zamanı da değişkenlik göstermektedir. Gençlikten yetişkinliğe geçiş için ise üç eşiğin atlanması gerektiği yaygın bir kabuldür: konutsal bağımsızlık, kalıcı iş ve çift hayatı (Van de Velde, 2008: 223-243).

Gençlik dönemini sınırlandırmak ve tanımlamak amacıyla yaş aralıklarına bağlı olarak gerek devletin, gerek sivil toplum kuruluşlarının gerekse de akademisyenlerin yaklaşımlarını uzun uzadıya ele alınmasının temel nedeni, yapılan tasniflerde de rahatlıkla görülebileceği üzere gençlik dönemini belirli bir yaş ile sınırlandırmanın pek mümkün olmamasıdır. Bunu söylerken asıl maksat yaş tanımlamaları üzerinden yapılacak olan gençlik analizlerinin gerçekçi sonuçlar elde edilmesine ve herhangi bir konuda yaşanan toplumsal sorunu gereğince değerlendirilebilmesine kaynaklık edecek bir konumda olmayışına dikkat çekmektir. Nitekim tarihsel olarak gençlik yaşı- dönemlendirmesine göz atıldığında³⁰ geçmişten günümüze doğru yaş aralığının açıldığına ve yaş oranının arttığına tanık olunmaktadır. Fakat bu durumda bile hem toplumsal hem de bireysel farklılıklar göze alınmadan yapılacak bir yaş dönemlendirmesi gençlik üzerine yapılacak çalışmalarda sağlıklı bir sonuca ulaşabilmemizde bir takım kısıtlara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla insanın bireysel, toplumsal ve de fizyolojik gelişim, değişim süreçlerini sınırları net birtakım çerçeve yaklaşımlarla belirlemeye çalışmak, gençlik döneminin anlaşılması ve tanımlanması noktasında bir anlamsızlığa sebep olabilmektedir (Ekşi, 1990: 110). Apaçi gençlik araştırması süresince bu türden sayısal yaklaşımların ne gibi eksik değerlendirmelere yol açabileceği; örneğin 16 yaşında henüz lise öğrencisi olan bir gencin hayata bakışı ve kendini genç görme derecesi ile yine 16 yaşında ve 6 senedir çalışan *genç*'in hayata bakışı ve kendini yetişkin-olgun bir birey olarak tanımlaması üzerinden rahatlıkla ölçülmüştür.

---

³⁰Bu konuda en iyi tarihsel izaha Thiercé'de rastlamaktayız: "Fransız Devrimi, kitleleri toplumsal hiyerarşi yerine yaşa göre sınıflandırmayı tercih etmiştir. Sanayi devrimi yaş sınıflarını farklı üretim güçleri olarak tasniflemiştir. Tıbbın gelişimi yaşam sürecinin ve yaş kategorilerinin yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. Bugünse artık ergenlik-sonrası (post-ergenlik) bir dönemden, eğitimin ve ailenin yanında kalma süresinin uzadığı ve mesleki hayata atılımın geciktiği bir olgudan bahsediyoruz." (Thiercé s.7).

Bu anlamda gençlik üzerine yapılan dönemsel tanımlamalara devlet kurumları bazında baktığımızda bunları istatistikî veri, suç ve ceza kanunu ya da eğitim politikaları anlamında sınırlı kabul etmeli; sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımlarını gençlik alanında daha kuşatıcı bir sosyo-kültürel çalışmanın sınırlarını göstermek olarak görmeli; fakat akademik yaklaşımları meseleyi daha esnek bir tarzda ele alıp gençlik döneminin anlaşılması ve yorumlanmasına katkı sunmak biçiminde değerlendirilmelidir. Ancak bu sayede gençlik dönemi parçacı bir yaklaşımın ve sınırları çizilmiş bir sosyalleşme sürecinin bir uzantısı değil, toplumsal hayatın idame ediliş süreçlerinde doğal bir konuma kavuşabilecektir.

1.2. Altkültür Kavramı ve Tartışmalar

İkinci Dünya Savaşı sonrası, altkültür kavramı etrafında sosyolojik tartışmaların başladığı dönem olarak önümüze çıkmaktadır. Sosyoloji literatüründe altkültür kavramı 1947 yılında McLung Lee ve M. Gordon³¹ tarafından ilk kez kullanılmıştır. İki sosyolog bu kavramı ulusal kültürün bir alt uygulaması şeklinde kullanmışlardır (Brake, 1980: 5; Livesey, 2007: 2). Bu dönemdeki çalışmalar daha ziyade Chicago Okulu³² tarafından yürütülmekteydi. Fakat kavramın esaslı çerçevesi 1970’li ve 80’li yıllarda Birmingham Üniversitesi bünyesinde kurulan *Centre for Contemporary Cultural Studies*’in araştırmaları sayesinde belirlenmiş; gençlik, tarz ve müzik arasındaki ilişki genellikle altkültür teorisi üzerinden bu araştırmalar neticesinde okunur hâle gelmiştir. 1990’lardan sonra ise postmodernist teorisyenler, altkültür kavramının hakim kültüre karşı sınıfsal bir karşıtlığı temsil etmekten ziyade postmodern dönemin her şeyi kitleselleştirdiği ve tüketime sunduğu gerçekliğinden hareketle, gençliğin kültürle olan ilişkisinin geçici ve kaygan zeminlerde gerçekleştiğine vurgu yapmaya başlamışlardır. Andy Bennett’in (1999), Michel Maffesoli’nin kabile kavramı üzerinden altkültür

---

³¹Gordon altkültürü şöyle tanımlayacaktır: ‘Ulusal kültür içerisinde; sınıf, etnik köken, bölge ve kırsal bölge veya kent sakinliği, dini inanç gibi öğelere ayrılabilen toplumsal koşulların birleşiminden oluşan, ama bir araya geldiklerinde o kültürdeki birey üzerinde bütüncül bir etkisi olan işlevsel bir bütün oluşturan bir alt bölüm’ (Karaaslan, 2008: 5).

³²Stahl’a göre (1999) Dick Hebdige, A. Cohen, S. J. Hall ve J. Clarke’ın altkültür teorileri işlevselci anomi teorisine dayanmakta ve Chicago Okulunu kaynak göstermektedir. Bu yazarların geneline göre sapkınlık olarak kabul edilen altkültür, yapısal sorunlara karşı üretilen refere etmek bir çözümdür (Stahl, http://www.rochester.edu/in_visible_culture/issue2/stahl.htm, 1999).

gruplarının geçici olarak kurulmuş ortaklıklar olduğunu iddia etmesi böylesi bir sürecin ürünü olarak karşımızda durmaktadır (Bennett, 1999: 599-617; Jensen, 2011: 1-31).

Altkültür kavramının zaman içerisinde geçirmiş olduğu değişimler göz önüne alındığında, kavram hakkında pek çok farklı tanımlama ve açıklamanın varlığından söz edilebilecektir. Bazı sosyologlarca altkültür; dil, gelenek, değerler ve birtakım sosyal normlar açısından içinde yaşadıkları toplumun hayat pratiklerinden farklılaşan ve ayrılan bir grupsal yaşam biçimi olarak kabul edilmektedir. Bu temelde meseleye yaklaştığımızda altkültür grubu toplumla ortak dil ve iktisadi birliktelikleri sürdürebilen, bununla beraber içinde yaşadığı toplumsal kültürden ve anlayıştan, en az bir ya da birden fazla kültürel tavır alışla farklılaşmaya yönelen bir grup özelliği göstermektedir. Bir başka yaklaşım biçiminde ise altkültür, gençlik altkültürleri üzerinden değerlendirilmek suretiyle içinde yaşanan dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel getirilerinden etkilenen ve bu sayede daha geniş anlamıyla tüm gençliği etkisi altına alabilen bir kavram olarak tartışılmaktadır (Kızılçelik ve Erjem, 1992: 25-26; Doğan, 1993: 107-129). Giddens ise gençlik altkültürü ile gençlerin yetişkin toplumdan farklı olarak; özel değerler, standartlar, beklentiler ve davranış örüntülerine katılımlarının sağlandığına ve bunlarla sosyalleştiklerine dikkat çekmekte, aynı zamanda bu durumun iki yaş kategorisi (gençlik-yetişkinlik) arasındaki uçuruma ve nesiller arası savaşa karşılık geldiğini düşünmektedir (Giddens, 1995: 135).

Bu tanımlamaların dışında toplum tarafından kimi zaman suça bulaşmış ve suçla anılan gruplar altkültür olarak kabul edilebilirken, kimi zaman ise giyinişleri ve dinledikleri müzikler ile toplumdan farklılaşan gençler bu tanımlamanın muhatabı hâline dönüşmekte, bazen de -örneğin Amerikan toplumunda- geleneksel hayatlarını sürdürmeye ve modernleşme karşıtı bir tutum ile yaşamaya devam eden Amishler (Haviland, 2008: 68-70) benzeri farklı dar sosyal grupları tanımlamak için altkültür kavramı kullanılabilir. Fakat potansiyel olarak altkültür kavramı modern toplumlarda her toplumsal grup için kullanılabilir, her biri kendi değer ve beğeni sistemine sahip farklı grupların tanımlanmasında başvurulabilecek bir kavramsal kategoriyi de temsil etmektedir (Abercrombie, Hill ve Turner, 2006: 384). Bu sayede altkültürleşme,³³ modernleşme süreçlerinin toplumlara yaşatmış olduğu derin hayal

---

³³Claude S. Fischer ve Elliot Liebow gibi sosyologların altkültürleşme süreçleri ile alakalı yaklaşım biçimleri, bahsi geçen modernleşme süreçleri ile altkültürleşmenin iç içe geçmiş bir şekilde nasıl ortaya çıktığını özetlemektedir.

kırıklıklarının, maddi yoksunlukların, toplum içerisindeki bireysel başarısızlıkların, toplumsal konumu itibarıyla dezavantajlı bir pozisyona bürünmüş olanların çaresizliklerinin bir çıkış yolu olarak hakim kültürden uzaklaşma sürecine dönüşmektedir. Toplum içerisinde bu nevi bireylerin ya da dinî, etnik, siyasi grupların böylesi süreçlerin mağduru haline dönüşmesi kolektif bir çözümün aranmasına, kaçınılmaz bir birlikteliğin doğmasına ve toplumsal işleyişten bağımsız ve fakat topluma yönelik bir çabanın gelişmesine sebep olmaktadır (Marshall, 1999: 16-17). Aynı zamanda bu durum, yani gençlerin altkültür grupları olarak kendilerini ifade ediş biçimleri, onların gerçekte ne olduğunu değil; ne olmak istediğini, ne olmak istemediğini ve ne olmayı başaramadığını işaret eder bir tarzda biçimlenmektedir (Liogier, 2005: 25-41). Dolayısıyla sosyolojinin konusu hâline dönüşen gençlik çalışmaları, suç sosyolojisi, yeni toplumsal hareketler, etnisite ve din konuları altkültür çalışmalarının sosyolojik zeminini de oluşturmaktadır (Bahar, 2008: 59).

Altkültür kavramı genelde toplumsal anlamda alt sınıfları ve düşük statülü bireyleri (“mavi yakalılar”), sapkın davranışlar sergileyen madde bağımlıları ve suçluları, toplumda farklı olarak algılanan gençlik gruplarını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu yaklaşım biçiminin temelinde toplumsal kabul görmüş ve yaygın bir şekilde uygulanagelen kültürel yaklaşımların ve hayat tarzlarının “büyük kültür” ya da “ana-baskın kültür” olarak görülmesi; bu yapının dışında kalan her türlü kültürel formun ise altkültür olarak değerlendirilerek kategorize edilmesi gerçeği ile karşılaşmaktayız (Journet, 2009: 308-309). Alt kültür kavramı etrafında yapılan tanımlamalardaki, bir ana kültür içerisinde çeşitli kültürel, dinî ya da etnik farklılaşmalara dayalı olarak ortaya çıktığı kabul edilen bu yaklaşımlar, en temelde 19. yüzyılla birlikte toplumların kaderlerinin ulus devlet çizgisi ile yeniden belirlendiğine dair oluşan siyasal ve düşünsel kabul edişlerin bir yansıması olarak belirmektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 38). Bu durum kaçınılmaz olarak hiyerarşik bir kültürel

---

¹Fischer'a göre altkültürleşme şehirleşmenin bir sonucudur. Fischer topluluk ile şehirleşme arasında bir bağlantı kurar, şöyle ki, kentsel bölgelerdeki geniş heterojen nüfus yoğunlaşması, insanlar arası bağı, öncelikli toplumsal yapıları ve belirli konsensüsleri zayıflatmaktadır. Böylece nüfustaki sürekli devinim, yabancılaşma, organize olamama, sapkın davranışlar ve anomik sonuçlar doğuracak yapısal ve kompleks farklılıklar kaçınılmaz olmaktadır. Liebow ise bu noktada, daha çok getto bölgelerdeki bu tarz davranışları sergileyenlerin işsizler ve özellikle genç işsizler arasında yaygınlık kazandığını ve bu grupların altkültürlerde kendini ifade etme yoluna başvurduğunu hatırlatmaktadır (Brake, 1980: 10).

yaklaşım biçiminin belirmesine, toplumsal kabullerin dışında kalan diğer tüm kültürel alışkanlıkların ise kimi zaman dışlanmasına, ötekileştirilmesine en azından düşük kültür formu olarak kabul edilmesine neden olabilmektedir.

Antropoloji, ulus-devletlerin kendi tarihlerini yeniden yazması, bir anlamda üretmesi sürecine dikkat çekerken geçmiş kültürleri, uluslaştırma veya ulus dışı sayma gibi bir yaklaşımı benimsediklerine vurgu yapmaktadır. Ana kültürün belirlenmesi sürecinde ideolojik vaziyet alışların öne çıkması ve ulusun menfaatlerinin dışında kalan unsurların siyasal otorite tarafından belirlenir hâle gelmesi, altkültür yaklaşımlarının en belirgin tartışma alanlarından birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Gençlik altkültür gruplarının baskın kültürden sapmayı temsil eden davranış kalıplarını değiştirebilmek, değilse topluma uyumlu hâle getirebilmek, 20. yüzyıl boyunca sürekli istenen ve uygulanmaya çalışılan bir yöntem olagelmıştır. Genelde bu süreç 1950’lerden sonra başlayıp günümüze kadar gelen pek çok altkültür grubu için aynı şekilde cereyan etmiştir. Öncelikle topluma bu “garip” giyinişli ve tavırlı gençlerin aslında “bizim de çocuğumuz” olabileceği, dolayısıyla çok da yadırgamamız gerektiği telkin edilmekte, sonrasında gençlerin kullanmış olduğu aksesuarların çoğu kitle üretim malzemesi hâline dönüştürülmekte ve son olarak da “sapkın” davranışlar baskın-ana kültürün üreticileri ve kollayıcıları tarafından yeniden tanımlanmakta âdeta yeni bir etiket ile toplumsal yapıya uyumlu bir hâle kavuşturulmaktadır.³⁴ Apaçi gençliğin saç tarzının, kıyafet anlayışının kıyasıya eleştirilmesi fakat bir süre sonra eleştiren gruplar tarafından tarz olarak benimsenmesi, apaçi müziği ve dans biçimleriyle dalga geçilmesi ve fakat yine dalga geçen toplumsal kesimler tarafından farklı şekillerde taklit edilip-üretiliyor olması aslında hem altkültür gruplarının kültürü dönüştürücü etkisini göstermekte hem de apaçiliğe karşı geliştirilen ötekileştirici dilin niteliği hakkında bize ipuçları vermektedir.

---

³⁴Cléret ve Remy bir altkültür tarzının oluşumunda 5 aşamanın varlığına dikkat çekmektedir: 1) Devşirme ve oluşturma: Hiçbir tarz, sıfırdan yaratılmaz, hep var olan kültürel nesne ve imgelerin farklı yorumlanır, eklenmesi ve biçim değişimiyle oluşturulur. Gençlik grubu, kendi kimliğini oluşturmak için mevcut simgesel düzenden unsurlar devşirir. 2) Uyum ve otantiklik: Tarz, altkültür nesnelere ve grup üyelerini tutarlı bir biçimde birbiriyle ilişkilendirir ve otantiklik iddiasını güçlendirir. 3) Yayılma ve parçalanma: Tarz, yayılır ve kendi bağlamından kopar. Bir yandan yeni bağlamı farklı alıcılar bulabilirken diğer yandan hakim kültür tarafından fark edilir ve baskılanmak için damgalanır. 4) Alınlanma ve pazarlanma: Tarz, o kadar yayılır ki müzik endüstrisinin ve piyasanın ilgisini çeker ve giyim kuşam boyutuyla beraber bir bütün olarak pazarlanmaya başlar. Medyada yer alır. 5) Banalleşme: Gerek medya gerek internet üzerinden artık banalleşir ve altkültür tarzları piyasasında yerleşik bir yere sahip olur. Başlangıçtaki çıkış noktasını ve simgesel direniş tavrını kaybederek gençlerin rağbeti seyreler ve sadece bağımlı sempatanları icra eder (Cléret ve Eric, 2010: 55).

Literatürde gençlik altkültürü ile gençlik kültürü kavramlarının kimi zaman benzer manaları içerecek şekilde kullanıldığına kimi zaman ise farklı tanımlamalara karşılık gelecek bir tarzda kullanıldığına tanık olunmaktadır. Her iki kullanım arasında bir ayırmadan söz edilecekse bu genellikle gençlik kültürünün, toplumda var olan gençlerinin genel kültürel eğilimlerini tanımlamak amacıyla kullanılması ile farklılaştığı; gençlik altkültürünün ise geniş anlamda gençlik kültürünün altında bir ayrışmaya karşılık gelebildiği şeklinde ifade edilebilir.³⁵ Gençlik altkültürü olarak adlandırabilecek bir tanımlamanın oluşabilmesi için üç özelliğin (Abercrombie, Hill ve Turner, 2006: 435; Eisenstadt, 2007: 51) belirgin bir şekilde bahsi geçen grupta bulunması gerekmektedir: İlk olarak gençlik altkültürü bir boş zaman kültürüdür. Bu boş zaman modern dönemde eğitim süresinin uzaması ile doğrudan ilişkili bir seyir takip etmektedir. İster eğitim sürecine devam etsin, isterse belirli bir süre sonra bu süreçten kopup ayrılınsın, gençler hem okurken hem de okuldan ayrıldıktan sonra yaygın ve uzun süreli işsizlik süreçlerinde yeteri kadar boş zaman sahibi olabilmekte, hatta bu durum “başıboş” gençlik tanımlamasına zemin hazırlayacak bir şekilde gelişmektedir. İkinci olarak bir gençlik altkültürü grubundan söz edebilmesi için akran ilişkilerinin, sosyalleşme ve topluma katılım süreçlerinde asıl belirleyici unsur olarak belirmesi gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda Mead’ın (1970: 1-2) tanımlamasında anlam bulan kofigüratif toplum yapısına işaret etmektedir ki; ebeveynin genç üzerindeki etkisinin kademeli olarak azaldığı ve özellikle akran gruplarının gencin yetişmesinde belirleyici bir role büründüğü bir sosyal zemine denk gelmektedir. Son olarak bir gençlik altkültüründen söz edebilmemiz için dil kullanımlarından, giyim kuşam alışkanlıklarına, müzik tercihlerinden bedeninin görünür kılınma şekillerine değin pek çok bileşenin özenli bir biçimde kurgulanıyor olmasıdır.

Bu üç ana bileşen üzerinden apaçi gençliğin bir altkültür grubu olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda şu noktanın altı çizilmelidir: Apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlik grubu, her ne kadar kendilerini bu adla adlandırmaları da, gerek

---

³⁵Chris bu tarz farklı kullanımların daha net bir ayrımını şöylece özetlemektedir: “Gençlik kültürü ile gençlik altkültürü arasındaki farklılık konusunda iki temel ayrım vardır. Gençlik kültürü teorileri gençleri geniş, farklılaşmayan topluluklar olarak ele alır; burada kişiler etraflarında kendilerini çevreleyen belirgin durumlara benzer tepkiler verirler. Diğer taraftan gençlik altkültürü teorileri gençliğin spesifik bir sosyal kategori olduğunu kabul etmekle beraber gençliği grup grup ele alarak bunların üzerine yoğunlaşırlar. Yani, tüm genç insanlar toplumdaki pozisyonlarına göre belli özellik ve karakteristikleri paylaşmalarına rağmen, biz grupların farklı davranışlarını belli sosyal perspektiflere göre (sınıf, etnisite, cinsiyet, bölge) ayırabiliriz” (Livesey, 2007: 10).

boş zaman ile kurdukları ilişki çerçevesinde gerek akran ilişkileri üzerinden kendilerini var ve anlamlı kılma çabalarında ve gerekse de kendilerine ait giyiniş, dil kullanımı ve müzik kültürü oluşturmaları ile bir alt kültür özelliği taşımaktadırlar. Bu açıdan belki de Türkiye'ye has olarak farklı bir altkültür kavramsallaştırmasına gidilmeli ve *altkültür iddiası olmayan bir altkültür* örneği ile durumu izah etmenin yerinde olacağı düşünülmektedir. Fakat yine de altkültür olmanın temel vasıflarından biri olarak beliren, bu grupların mevcut düzene ve kültüre karşı yürütmüş olduğu muhalif yaklaşımın, apaçılık özelinde yoksulluğa, göçle gelmişliğe, işsizliğe, eğitimsizliğe ve sosyal dışlanmaya karşı farklı bir var olabilme çabası olarak üretildiği fark edilmektedir. Nihayetinde muhalifinin dilinden, bedeninde, müziğinden ve giyinişinden *imitasyona* bir çeşit kültürel kopyalamaya başvurmak suretiyle, bir muhalif kabullendirme ve var olabilme pratiği üretilmektedir. Bu noktada “punk”larda, “gotikler”de ya da “teddy boy”larda giyim kuşamın, müziğin ve konuşma biçimlerinin muhalif temsiliyeti içerisinde barındıran yapısına karşın, günümüz gençlik altkültürlerinde daha özelde apaçi gençlikte tüm bu farklılık unsurları simgesel bir direnişin ötesinde tüketim kültürünün³⁶ birer enstrümanı hâline dönüşmektedir (Abercrombie ve diğerleri, 2006: 435). Bu sayede Cohen'in altını çizdiği durum gerçekleşecek ve işçi sınıfı ya da göçmen gençlerin toplumsal planda yaşamakta oldukları statü tıkanmalarının ve toplumsal dışlanmışlıklarının bir nebze önüne geçilmeye çalışılacak, kendilerini ifade etmeye dayanan ve haz kültürü ile beslenen bir çıkış yolunun imkânları zorlanacaktır (1955: 17).

Burada apaçi gençliğin kendi içerisinde; müzik beğenilerinden, kıyafet tercihlerine, kullanılan aksesuarlardaki renk seçimlerine, eğlenme ve dans etme anlayışlarına, kimi zaman eğitim durumlarında ve iş hayatında bulunuşlarına göre bireysel anlamda çok farklı toplumsal gerçeklikleri temsil ettikleri hatırlatılmalıdır. Nitekim bu durum Bennett'in altını çizdiği ve geleneksel anlamda bütüncül ve uyumlu bir altkültür

---

³⁶Konyar yaşanan süreci şöyle özetlemektedir: “Gençlik altkültürleri muhalif karakterleri ve kendilerine özgü stilleri ile orta sınıf gençlik kitlesinin tüketmeyi çok fazla istediği kültürel biçimlerdir. Ancak medya tarafından da hızla dönüştürülüp kitlesel tüketime sunulan bir kültürdür. Bu denli hızla dönüştürülmeleri alt kültürlerin artık suni/yapay olarak oluşturulmalarına, hızlı ve çok fazla tüketilme talebinin olması nedeniyle de sadece gençlik kitlesinin değil orta sınıf kitlenin büyük bir kesiminin tükettiği kültür haline dönüşmesine neden olmuştur. Medya tarafından popüler kültüre dönüştürüldüklerinde ise, muhalifliklerini kaybetmiş sadece beden kültürü halinde, gençlik imajı olarak, stilistik özelliklerin ön plana çıkarıldığı, eğlence ve hazzın sembolü haline getirilmişlerdir.” (Konyar, 2008: 55-76).

yapısından ziyade, değişken sınırların, temsiliyetlerin ve vaziyet alışların hayat bulduğu hareketli ve geçişken bir bağlılığa denk düşmektedir (1999: 599-617).

II. Dünya Savaşı sonrası dönem Avrupa için her açıdan olduğu gibi toplumsal ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi, özellikle savaş döneminin esaslı mağduru olarak beliren gençliğin konumunun yeniden belirlenmesi açısından da önemli bir sürece denk gelmektedir. 1960'larda II. Dünya Savaşı Avrupası'nda yeni bir kültür formu olarak belirmeye başlayan "Pop Kültür"ün büyük oranda gençlik üzerinden toplumsal yaygınlık kazanmaya başlaması, âdeta dünya tarihinde ilk kez gençlik döneminin ekonomik değeri yüksek bir pazar hâline dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Nitekim gençlik kültürü (youth culture) bu dönemde gündeme gelmekte ve pop kültürü ile paralel bir seyir izleyerek gelişmekte; ekonomik etkinliğin belirgin biçimde hissedildiği bir kültürel form olabilme dahası dans etmenin, farklı tarzlarda giyinmenin, dışarıda yeme-içme ve kafeye gitme alışkanlıklarının belirmesinin ve tarihsel olarak eşine az rastlanır bir değişim seyrini ifade edencesine ebeveyn kültürün farklılaşarak yeni bir gençlik altkültürünün doğuşuna tanık olunmuştur (Lemonnier, 2009: 303-311). Yaşanan tüm bu süreçler içerisinde gençlik altkültürleri bir bir ortaya çıkmaya başlamış ve belki de bu anlamda en belirgin gençlik altkültür grubu prototipi sayılabilecek "punk"çılar, tüm dünya gençliğine yepyeni bir model sunarcasına gündeme oturmuşlardır. Bu açıdan punk altkültürü diğer gençlik altkültürlerini derinlemesine etkilemesi yönüyle incelemeye değer bir grup özelliği taşımaktadır.

Punk gençlik altkültürü, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın alt üst olmuş toplumsal yapısında, içerisinde pek çok farklı kültürel ve tarihsel dönemin izleri taşıyan farklı gençlik altkültürleri bir havuzda toplamayı başarmış bir özelliğe sahiptir. Punk gençliği³⁷ en temel anlamıyla sistem karşıtlığı ve baskın toplumsal kültüre muhalif

---

³⁷Türkiye'deki punk altkültür grubu hakkında akademik alanda tek çalışma olma özelliğine sahip olan "Türkiye'de 1980 Sonrasında Bir Alt kültür Grubu Olarak Punk'ın Oluşumu"nda yazar kendisini punkçı olarak tanımlayan on gençle yaptığı derinlemesine çalışmada, Türkiye'de altkültür grupları arasında toplumsal ve siyasal bir duruşu içerisinde barındıran punkçuların genelde orta ya da orta-üst sınıfa mensup olduklarına dikkat çekmektedir. Görüşme yapılan gençlerden birine göre Türkiye'de gençlik altkültürleri içerisinde punkın yeri ve konumu şöylece dile getirilmektedir: "Tikiler pop filan dinliyor. Daha salaş olanlar rock-metal filan dinliyor. Hem salaş hem de entelektüel olanlar caz, blues, klasik müzik de dinliyor rock ve metale ek olarak. Varoşlardan arabeskler, apaçiler, rapçiler çıkıyor. Öfkeli orta sınıf gençlikten punk çıkıyor. Ama emin olduğum bir şey var, Türk Sanat Müziği artık dinlenmiyor. Önceden rock müzik dinleyenler, punkla tanıştıktan sonra rockçılarla dalga geçiyorlar artık. Punk ciddi şeylerle ilgileniyor çünkü. Duygusal durumlarla değil. Benim tanıdığım punklar hep orta sınıf. Punkı özenme sebebiyle dinleyen insanlar da var. Özellikle emolar filan. Ama şöyle bir şey var, özenticlik bu müziği dinlemeye başlaman için bir vesile olabilir, ancak bu müziği dinlemeye devam etmek için yeterli değil. Bir punk modasıdır aldı

yapısıyla tanımlanabilecektir. Bu altkültür grubu içerisinde deri ceketlerden, sivri uçlu ayakkabılara, dazlak saç traşlarından, dar pantolonlara, çengelli iğnelere, mandallara ve bandajlara değin pek çok farklı aksesuar kendisine yer bulmakta, ayrıca köle kıyafetleri, zincirler, deriler ve benzeri sadomazoşist giysiler yeni anlamlar kazanmaktadır (Pektaş, 2006: 164). Gençlik altkültürleri içerisinde özellikle İngiltere’de bu kadar geniş katılımlı bir gençlik konsensüsünün oluşmasına zemin hazırlayan asıl tetikleyici gücün, özellikle 1950’lerden sonra İngiltere’nin neredeyse her bölgesine özellikle de sanayi kentlerine doğru hızlanan göçmen akışının ve toplum içerisindeki siyahi nüfusun artışının olduğu fark edilmektedir (Hebdige, 2004: 77). Cohen, Londra örneği üzerinden gençlik altkültürlerinin ortaya çıkışı ile alakalı şöyle bir tarihsel-toplumsal süreçten bahsetmektedir: 20. yüzyılın başlarında Londra’da nüfus artışı hızla gelişmekte, iş göçü merkezli yeni yerleşmeler kentin yoksul mahallelerinde kendine yer bulmaktadır. Geleneksel işçi aileleri bu göç dalgasından önemli ölçüde etkileniyor, bu durum işçi ailelerinin birbirinden kopup uzaklaşmasına sebep oluyor. Göçle beraber daralan iş piyasası mavi-yakalı işçilerin eski işlerini yitirmesine ve daha düşük işlerde kendilerine yer bulabilmelerine neden oluyor. Bu durum kaçınılmaz olarak babalarının çalıştığı işlerin benzerlerini dahi bulamayan yaygın bir genç sınıf işsizliğini tetikliyor. Bir yandan işçi aileleri arasındaki birlikteliğin dağılması, komşuluk ilişkilerinin zorunlu iş göçleri nedeniyle yok olmaya yüz tutması; diğer yandan iş piyasasından dışlanmaları gençlerin kaçınılmaz bir biçimde akran dayanışmasına ve altkültür birlikteliğine doğru yönelmeleriyle sonuçlanmaktadır. Bu şekilde 1940’lı yıllardan sonra başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa’da yaygınlık kazanan gençlik altkültürleri, hem kaybolan sosyal dayanışmanın kendi içlerinde yeniden tesis edilmesine, hem de zayıflayan ebeveyn ve komşuluk ilişkilerinin, akran birliktelikleri ile aşılmaya çalışılmasına doğru evrilmektedir (Neu, 2007: 103). Fakat gençlik altkültürlerinin sadece İngiltere’de değil neredeyse Avrupa’nın tümünde etkin konuma gelişi Resistance Through Rituals³⁸ adlı

---

başını gidiyor. Punkın kendine ait bir tarzı bir modası da var. Bizim marjinal görünümümüze özeniyor bazen yaşitlarımız ya da bizden küçükler. Ama tabii ki işin içine girince her şey farklı. Sadece imaj işi değil bu iş. Hatta imaj en son şey. Mesela Rashit bence Türkiye’nin en sağlam punk grubu ama gayet normal görünüyorlar. Punk Türkiye’nin her türlü sosyal ve siyasal gerçeğini, insanların yüzüne tokat gibi çarpan bir müzik. Zaten bu müziğin felsefesi, amacı bu. İnsanları rahatsız etmek. Hem görünüşle hem müzikle. Socrates gibi at sineği olmak. Dünyaya bakarsanız orda da öyle. Sex Pistols’un derdi kraliçeydi, işsizlikti. Rashit’in derdi hükümet, yönetim, işsizlik, geleceğin belirsizliği, beyinsizlik, cahillik” (Bayraktaroglu, 2011: 133).

³⁸Hall ve Jefferson, 1993.

edisyon eserdeki yazarların çoğu için II. Dünya Savaşı sonrası döneme dair sembolik bir direnişi simgelemekte, özellikle gençlik altkültürlerinin âdeta birbirlerini takip eden ve birbirlerinden etkilenen yapısı ile de geniş tabanlı bir toplumsal itirazın yaşandığının izleri sürülebilmektedir. Punk kültürünün işçi sınıfı karakteri ve İngiltere'nin iç bölgelerindeki yoksul mahallelerinde doğması, aslında gençlik altkültür gruplarının tüm dünyada büyük oranda benzeri bir toplumsal zemine yaslandığı gerçeğini hatırlatmaktadır. Özellikle göçmen siyahların Karayipler'den taşıdıkları reggae kültürünün İngiltere'de bulunduğu toplumsal karşılık, kültürel pratiklerde İngiliz toplumu ile göçmenler arasında belirgin bir ayrışmaya karşılık gelmekte; bu durum ise daha sonraları çokça tartışılacak olan ırkçı yaklaşımların ve suç ağırlıklı toplumsal tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Punk kültürü toplumun şimdiki zamanı ve öngörülemez bir geleceğine doğru hayaller kurarken; göçmen zenci altkültürü, reggae sayesinde toplumsal dışlanmadan soyutlanabilmenin bir imkânı yakalamaya çalışmakta, yoksul mahallelerden Afrika'ya, Karayipler'e doğru hayali bir mekân yaratımı yolunu seçmektedir (Hebdige, 2004: 31-34, 64). Türkiye'de kırsal yerleşim bölgelerinden büyük kent merkezlerine göç sürecinde yaşanan toplumsal uyum problemleri ve sancılı geçiş süreçleri İngiltere tecrübesi ile büyük oranda paralellik arz etmektedir. İstanbul örneğinde Anadolu'nun pek çok farklı sosyo-kültürel ikliminden kopup gelen göçmenler kente yerleşirken beraberlerinde konut anlayışlarından, yemek-giyinme alışkanlıklarına, sosyal ilişkilerden birtakım toplumsal ritüellere değin pek çok kültürel öğeyi de beraberlerinde taşımakta ve bu tecrübe hem İstanbul'un yerlileri için hem de *yeni* İstanbullular için yepyeni bir toplumsal başlangıca denk düşmektedir. *Yerli* ile *yeni*'nin karşılaşması, kaynaşması elbette pek çok soruna davetiye çıkarmakta; hayat pratikleri ve kültürel anlayışlar arasında sürgit devam edecek bir anlama-anlaşma zemininin karşılıklı yüzleşmeler ile devam etmesini doğuracaktır. Bu yeni hâl hem *yerli* hem de *yeni* için aynı oranda toplumsal güçlükleri içerisinde barındırmakta, karşılıklı bir tanıma ve anlama süreci çoğu kez netameli bir seyir takip ederek gelişmektedir. Bu süreçte apaçi gençlik olarak tanımlanan altkültür grubu İngiltere'de yaşanan duruma benzer bir şekilde; kentli nüfus tarafından eğitimsiz-cahil, kaba-görgüsüz, etnik olarak farklı ve sürekli suça mütemayil bir portre olarak çizilmekte ve bu şekilde muamele görmektedir. Aslında bu bakış açısı paradoksal olarak göçmen gençler için çoğu zaman eğitimsizliği, işsizliği, suça eğilimi besleyen ve artıran bir sonucu da içinde barındırmaktadır. Nitekim apaçi gençliğin bir kısmının AVM'lerde, kafelerde, lunapark

vb. mekânlarda çoğunlukla bulunmalarına ve aynı zamanda işsizliğin getirmiş olduğu boşluk hâinden doğan “serseri takılmalar”a böyle bir ötekileştirme söyleminin de ciddi bir katkısı olduğu yadsınmamalıdır. Ayrıca 1960’lardan sonra Türkiye’de hızlanan iç göç sürecine paralel bir şekilde gelişme gösteren arabesk kültürün, göçmen genç nesiller üzerinde yaratmış olduğu *hayali bir mekân* üretme ve doğduğu yerde doyabilme özlemi, İngiltere’deki zenci gençliğin reggae ile kurmuş olduğu ilişkiyle birtakım benzerlikler göstermektedir. Yine reggae altkültürü içerisinde “hızlı tarz”³⁹ olarak anılan akımın resmi olmayan, markalı ve spor giysileri tercih edişi, gösterişli aksesuarlarla kendilerini farklılaştırma yoluna başvurması; benzeri bir şekilde apaçi gençliğin kıyafet ve aksesuar tercihleri ile yaratmaya çalıştığı tarz arasında paralelliklere işaret etmektedir. Bu durum aslında dünya çapında pek çok farklı gençlik altkültür grubunun ritüelleri bağlamında birbiriyle benzerlikler arz edebileceğinin farklı bir okuması olarak görülebilir.

Biz bu açıdan başta punk altkültürü olmak üzere farklı gençlik altkültür gruplarının yapısal özellikleri, tarzları, ritüellerle ilişkileri üzerinden apaçi gençlik ile karşılaştırmalı bir okumasının saha çalışması ile farklı boyutlarını ifade edebilmek önemli görülmektedir.

Öncelikli olarak Cohen’in altkültür yaklaşımında bizzat altkültürün, toplumda var olan ideolojik, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkileşiminden hareketle tanımlanması gerektiğine yapmış olduğu vurguya en başında dikkat çekmek gerekmektedir. Nitekim bir “punk”ın kullandığı aksesuarlarda, zenci gençliğin dans etme biçiminde ve şarkı sözlerinde bahsedilen toplumsal faktörlerin belirgin izlerini görmek söz konusudur. Bu durumun bir benzerini apaçi gençliğin tarzında da görmekte, bu tarza sinmiş olan toplumsal izlerin derinlemesine anlaşılması yoluyla apaçılığın anlaşılacağı kabul edilmektedir. Ayrıca altkültür gruplarının bir başka önemli toplumsal rolü sayabilecek

---

³⁹Hebdige “hızlı tarz” ile kıyafet ve aksesuar ilişkisini şöyle tanımlıyor: ‘Hızlı Tarz 1980’lerde, İngiliz sokak çocuklarının gündelik, resmîyetten uzak kıyafetlere ve marka spor giysilere yönelik aşırı düşkünlüğüyle kolkola gelişti. Her ne kadar 1970’lerin sonlarında futbol ve soul meraklısı yığınlarca başlatılmış olsa da, çok geçmeden pahalı marka kıyafetlere duyulan ilgi yayıldı. 1980’lerin başlarında farklı ırkların bir arada yaşadığı şehir merkezlerinde ‘keyfi’ tarz iyice serpildi. Sergio Tacchini eşofmanları, Adidas koşu ayakkabıları, Lacoste, Dior ve Fred Perry tenis tişörtleri, altın zincirler, bilezikler, yüzükler (bazen de altın dişler!) ile birlikte giyiliyordu. Tarz bir bütün olarak cool ve rahat gözüküyordu. Rahatlıkla statüyü birleştiriyordu. Dahası, ırksal sınırları da ortadan kaldırıyor. Bu keyfi, resmîyetten uzak görünüm sayesinde ebeveynlerinizin nereden geldiğinin artık bir önemi yoktu. Önemli olan giydiklerinizin soykütüğünün ne olduğuydu. Kulağa seçkin gelebilir ama aslında tarzın kendisi ile ona eşlik eden müzik (biraz soul, reggae, pop, caz ve rock) aynı sokakta oturan ve aynı okullara giden şehrin göbeğindeki bu gençler arasında ortak bir kültürün yaratılmasını sağlıyordu’ (Hebdige, 2003: 212).

“ana kültürde yıkılmış olan, toplumsal açıdan bütünleyici öğelerden bazılarını canlandırma” (Hebdige, 2004: 76) hâline, apaçi gençliğin dans figürleri üzerinden tanık olunmaktadır. Zira Anadolu kültüründe baskın bir müzikle eğlenme biçimi olarak kabul edilen “halay çekme”nin, kentleşme sürecinde göçle gelen ilk neslin aksine ikinci ve üçüncü nesillerde geleneksel anlamının aşındığı görülmektedir. Hatta bu tür bir dans şeklinin geri kalmış ve kente yakışmayan bir eğlenme biçimi olduğu düşüncesinin yaygınlaştığı bir zaman diliminde apaçiler hem düğünlerde hem de eğlence ortamlarında gerek “club” müziği ile gerekse de “tektonik” müzik ile halay’ı* “modifiye” etmeyi başarmış, hem müzikte hem de figürlerde kentle kırsalın karışımı yeni bir tarzı mümkün kılmaya çalışmışlardır.

Yine Hebdige’nin İngiliz zenci ve beyaz gençlik altkültür grupları arasındaki kültürel akışı tanımlamak için kullanmış olduğu “reddetme ve kabullenme” kalıpları, apaçi altkültür gruplarının kültürel pratiklerinin anlamlandırabilmesi bakımından birtakım benzerliklerin var olduğunu göstermektedir. Hebdige göçmen siyahların yerleşik beyaz genç işçi kültürünün giyimlerinden, danslarından, müzik tarzlarından etkilendiklerine dikkat çekmekte fakat bu sürecin tek taraflı bir kültürel transfer olmadığını hatırlatarak, aynı şekilde beyaz işçi gençliğin de zencilerin Karayipler’den İngiltere’ye taşımış oldukları reggae kültüründen etkilendiklerine, müzik tarzları, konuşma biçimleri ve kıyafet-aksesuar kullanımları üzerinde belirgin farklılaşmalara yol açtığına dikkat çekmektedir. Bu tür kültürel yakınlaşmaların en bariz örneklerinden birisi olan dazlaklar; beyaz genç işçi sınıfının kültürel beğenilerini takip etmenin yanı sıra zenci gençlerle birlikte köşe başlarında takılmakta, zenci gençlik kulüplerine gitmekte, karayip dans figürleriyle dans etmekte, zenci argosundan etkilenmişlerdir. İngiltere örneğinde bu durum gençlik altkültür grupları arasında kültürel senteze ve gençlik altkültür grupları arasında kültürel geçişliliğin sağlanmasına yardımcı olmuştur (2004: 47-57). Bu açıdan apaçi gençlik gruplarının kültürel pratiklerinin de hem yaygın orta sınıf gençlik kültüründen etkilendiği hem de daha ziyade üst gelir grubu gençlerin beğenilerine denk gelen bir kıyafet kullanımının baskın bir kıyafet tercihi olarak göze çarptığı gözlemlenebilmektedir. Apaçi gençliğin belli unsurlarını birebir kopya ettiği fakat büyük oranda farklılaştırarak ve kendileştirerek değişime uğrattığı bu yeni kültürel

---

*Saha çalışması boyunca yürütülen katılımlı gözlemlerin birinde konuşulan gençlerden bir grup ‘Düğünlerde halayı kaldırıp apaçi dansı biz koyduk’ demektedir (Gözlem Notları, 31.12.2011 Taksim-Beyoğlu saat:16:00-21:00).

pratiklerin-müzik tarzı, kıyafet kullanımı, saç şekilleri vb. pek çok unsurun- apaçilerin en başta öykündükleri ve takip etmeye çalıştıkları gençlik kesimleri tarafından da takip ve taklit edildiğine tanık olunmaktadır. Bu açıdan apaçi altkültür tarzının yaygın gençlik kültürlerinden hem etkilenen hem de bizzat bu kültürleri etkileyen bir role sahip olduğunu söyleyebilecektir.

Gençlik altkültürleri dünyanın farklı bölgelerinde ve kültürlerinde yer alsalar bile bazı konularda kültürler üstü bir benzerliği de içlerinde barındırmaktadırlar. Bu benzeşmenin dünya çapındaki doğası büyük oranda, üst kültürel hayat tarzlarının görsel-yazınsal basın ve internet marifetiyle bütün toplumlara aktarılmasıyla şekillenmektedir. Nitekim altkültürlerde bir hayat tarzı hâline dönüşmüş olan pek çok şey aslında toplumun üst sınıflarını temsil edenler tarafından yaşana gelen ve medya eliyle de yaygınlaştırılan bir örneğin yansınması olarak karşımızda durmaktadır. Türkiye örneğinde meseleye bakıldığında, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında özel televizyon kanalları ile yaygınlaşan ve “televole kültürü”⁴⁰ olarak formüle edilen yayın politikası, özellikle kırdan kente göç etmiş ve hâlihazırda kırdan kente yaşayan ailelerin kültürel yapıları üzerinde derin tesirlerde bulunmuş, gerek kırdan kente gerekse de kentte birbirine benzeşen kültürel formların yaygınlaşmasına ön ayak olmuştur. Nitekim sosyal refah düzeyi yüksek ve temsiliyet bakımından toplumun üst sınıfını oluşturan toplumsal kesimlerin oturmaları, kalkmaları, giyinimleri, nerede nasıl eğlenip, kime nasıl âşık oldukları tarzında pek çok gündelik örnek özellikle gençlik grupları tarafından takip edilmekte, bu süreç bir noktadan sonra bazen birebir taklide bazen de sosyo-ekonomik imkânların elvermesi ve kültürel kısıtların müsaadesi ölçüsünde dönüştürülerek hayat tarzı hâline getirilmektedir. Sonraki bölümlerde derinlemesine tartışacağımız konulardan birisi olan apaçi gençliğin imitasyon (“çakma”) marka kullanımı böylesi bir sosyo-kültürel sürecin farklı yansımalarında birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gençlik altkültür grupları için toplum tarafından kullanılan ötekileştirici ve çoğu zaman aşağılamaya dönüşen tanımlayıcı söylemin dünya çapında bir karşılığının olduğuna

---

⁴⁰Televole Kültürü; 1990'lı yıllar Türkiye'sinde özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlaması ile birlikte yaygınlık kazanan, aslında kavramsal olarak tabloidleşme (tabloidisation) olarak bilinen daha çok görüntü, eğlence ve insani bilgiler (genelde ya yoksulların ya da zenginlerin uç temsilleri şeklinde) ile şekillenen bir yayıncılık politikasının Türkiye uygulamasıdır. Daha çok paparazzi, ünlü kişiler hakkında dedikodu ve futbol üzerinde yükselen bu kültürel form, herkes tarafından kolayca anlaşılır ve herkes için haz yaratabilir bir tarzda tasarlanmakta; bu sayede toplumun tüm kesimleri üzerinde tek tipleştirici bir kültürel anlayışın oluşmasına zemin hazırlanmaktadır (Detaylı bilgi için bakınız: Bek, 2004: 9-38; Kılıçgil, 2003: 17-20).

İngiliz gençlik altkültür grupları için söylenen şu ifadelerde daha iyi tanık olunmaktadır: “garip şeyler, tıpkı fareler gibi, ancak sürüler halinde avlanan hayvanlar” (Hebdige, 2004: 86). Bu tarz ifadelerin bir benzerine apaçi gençliğin yazılı ve görsel medyada tanımlanması sürecinde tanık olunmuş, sonraki bölümlerde “apaçılık nedir” sorusuna yanıt ararken ve toplumun özellikle bir kesiminin apaçılığı nasıl değerlendirdiğini incelerken böylesi yaklaşımların bireysel ve toplumsal karşılıklarının hangi boyutlarda olduğu ele alınmaya çalışılmıştır.

Altkültür örnekleri ile apaçi gençlik arasında benzerlik olarak değinilebilecek bir başka husus da altkültürlerle toplumların başa çıkma stratejileri üzerinedir. Toplumun baskın kültürünün ve onu temsil eden kesimlerinin gençlik altkültür grupları ile başa çıkma yöntemlerinin başında bu grupları öteki olarak tanımlayarak toplum nazarında önemsizleştirme gayreti gelmektedir (Hebdige, 2004: 91). Bu açıdan altkültür grubu söylemsel planda önemsiz bir nesneye, âdeta bir “palyaço”ya dönüştürülmekte; bu grubun sosyal ilişkilerde çoğu zaman farklı duruşları ve görünüşleri yok sayılmakta, söylem sonrasında ise bir acıma diline dönüşerek bu durumu kronikleştirmektedir. Örneğin kulağı delik, saçları uzun, rengârenk giyinmiş yahut farklı tarz müzik dinleyen bir genç bir anda farklı bir toplumsal kategorinin üyesi olarak tanımlanabilmekte; çoğu zaman bu türden davranışlar toplumsal sapmanın yansımaları olarak değerlendirilebilmektedir. Özellikle görselliği ön planda olan gençlik altkültürleri bu türden uygulamalara daha sık maruz kalmakta; medyada ötekileştirici ve etiketleştirici dilin yaygınlık kazanmasında önemli bir rolü üstlenmektedir. Apaçi gençliğin medyada temsillerinde en bilinen ve belirgin olarak öne çıkan haberlerinden birisi 2011 yılbaşı kutlamalarının ertesi günü gazete manşetlerine taşınan şu haberdir: “33 ‘Apaçi’ Gözaltında”. Haberin verilişi ise şöyle olacaktır:

“İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün sadece Taksim Meydanı ve çevresinde görev alan 2 bin 200 kişilik dev ekibi, tacizcilerin gözünü korkuttu. Taksim’de daha önceki kutlamalarda yaşanan taciz olayları nedeniyle yeni yıla Nişantaşı’nda girmeyi tercih eden vatandaşlar karşılarında yıllardır taciz etmekten vazgeçmeyen “Apaçileri” buldu. Nişantaşı’nda suni kar yağışı altında eğlenmek isteyenler, taşkınlık yaratan “Apaçilerden” dolayı isyan etti. Vatandaşlar İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün Taksim Meydanı’nda yoğun önlem almasına rağmen aynı hassasiyeti Nişantaşı’ndaki kutlamalarda sergilemediğini söyledi. Polis, 33 tacizciyi gözaltına aldı. Yeni yıl için Beyoğlu’na gelen bazı vatandaşlar yine tacizcilerin saldırısına maruz kaldı. İstiklal Caddesi’nde gezen Volkan Koçak (28), kız arkadaşını

korumak isterken tacizci tarafından saldırıya uğradı. Önce kafasına bira şişesiyle vurulan Volkan Koçak ardından sol bacağından bıçaklandı. Tacizcilerin saldırısına uğrayan 2 kadın da polis tarafından güvenlik çemberi altına alındı” (Hürriyet, 2 Ocak 2011).

Haberin veriliş tarzında âdeta apaçi gençliğin sürekli taciz peşinde koşan, Nişantaşı gibi İstanbul’un ekonomik düzeyi yüksek toplumsal kesimlerini mütemadiyen rahatsız eden, saldırgan bir gençlik grubu olarak tarif edilmesi bahsedilen ötekileştirici dilin medya vasıtası ile nasıl bir yaygınlık kazandığını göstermektedir.

Gençlik altkültür gruplarının belirleyici özelliklerinden birisi de tüketim kültürü ile yakından ilişkili olmalarıdır. Genelde işçi sınıfının ya da yoksul kesimlerin gençlik altkültür gruplarında belirleyici bir role sahip olduğunu kabul edersek, tüketim kültürü ile bu kadar yakından bir ilişkinin kuruluyor olması ilk başta biraz anlaşılmaz gelebilmektedir. Fakat bu konuda farklı bir süreç işlemekte, baskın kültüre alternatif geliştiren ve bir nevi protesto dili kullanan altkültürler için görsel farklılık önemli bir faktör olarak belirlemektedir. Görselliğin sağlanması aşamasında ise gençlik altkültürlerinin bir başka önemli özelliği sayılabilecek olan brikolaj yani apayrı parçalardan yeni bir tarz çıkarabilme yönü öne çıkmakta, bu sayede görsel farklılık belirgin bir şekilde sağlanmış olmaktadır (Hebdige, 2004: 97). Apaçi gençlik gruplarında da özellikle kıyafet ve aksesuar kullanımlarında göze çarpan bu özellik kimi zaman yerel kültürel kıyafetlerle, kentli giyim temsillerinin farklı bir birlikteliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir gençlik altkültür grubunun tüm üyelerinden yahut takipçilerinden aynı derecede bir uyum ve ahenk beklemek çoğu zaman imkânsızdır. Nitekim altkültür grubunun belirli birtakım sembollerini tümüyle temsil eden bir “çekirdek temsiliyetten” bahsedebileceği gibi, daha esnek bir şekilde birkaç nesnenin benimsendiği, dönemsel olarak kullanımların öne çıkabildiği daha esnek bir grup bilincinin varlığından da söz edilebilecektir. Bu açıdan apaçi gençlik grubunu yeknesak bir yapıda tanımlamanın ötesinde, belirli özellikleri ile ön plana çıkan, çoğu kez geniş toplum kesimleri tarafından parçacı bir biçimde de olsa taklit edilebilen bir gençlik altkültür grubu olarak tanımlamanın daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Son olarak Türkiye’de altkültür ve daha özelden gençlik altkültürüne⁴¹ yönelik akademik çalışmaların tarihsel ve tematik kısa bir değerlendirmesi ile altkültür kavramı ve tartışmaları bağlamında yürütülen değerlendirmeler ile sonlandırılabilir. Literatür taraması sonucunda Türkiye’de yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları bağlamında altkültür temalı yayınların oldukça az olduğuna rastlanmıştır. İncelememize konu olan on beş çalışmadan on adedinin, gençlik altkültürüne yönelik konuları doğrudan yahut dolaylı bir biçimde ihtiva ettiğine tanık olunmuştur. Gençlik altkültürleri bağlamında özellikle spesifik gruplar üzerine yürütülen çalışmaların görece az olması, bu alanda ciddi bir akademik üretim boşluğunun varlığına işaret etmektedir. Ayrıca yürütülen tezlerde ağırlıklı olarak sosyolojinin disipliner ağırlığından söz edebilirsek de özellikle iletişim ve antropoloji alanlarında da çalışmalar yürütülmeye çalışıldığı tespit edilmektedir. Gençlik altkültürüne yönelik literatürde yapılan ilk çalışma 90’lı yılların ortalarına rastlar bir biçimde İsmail Doğan tarafından yürütülen “Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği” araştırmasıdır. Türkiye’de gençlik altkültürleri ile ilgili neredeyse ilk çalışmanın bile dönemsel olarak günümüze oldukça yakın sayılabilecek bir zamana denk gelişi, literatürde var olan boşluğun bir başka açıdan

---

⁴¹Erdem, H. H. (1991). Bir Alt-Kültür Örneği olarak Cezaevi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü; Doğan, İ. (1993). Bir Altkültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği, [Electronic Version] *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 26.1: 107-129 (11 05 2012); Burcu, E. (1997). Çırak Ve Kalfa Gençlik Alt Kültür Grubu Hakkında Sosyolojik Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü; Selek, P. (2001). Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı: Ülker Sokak. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü; Erşen, M.T. (2002). Toplumsal İletişimde Gençlik Alt kültürlerinin Yeri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Bölümü; Yorucu, D. (2005). From The Place Of The "Dangerous Classes" To The Place Of Danger: Emergence Of New Youth Subjectivities In Zeytinburnu ["Tehlikeli sınıfların" Mekânında Tehlike Mekânına: Zeytinburnu’nda Yeni Gençlik Öznelliklerinin Ortaya Çıkışı]. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Coğrafya Bölümü; Ataş, S. (2006). Farklı Alt-kültür Gruplarında Kadın Emeginin Konumuna Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Suluova Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı; Yamanoglu, M. (2008). Kent Yoksulu Gençlerin Tüketim Toplumunda Yaşama Deneyimleri: Ankara Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Halkla İlişkiler Bölümü; Karaaslan, Evlin. (2008). Alt kültürler ve Sokak Sanatı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sanat Anabilim Dalı; Tabakcı, N. (2008). Kültürlerarası İletişim Sürecinde Alt-Kültürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye’de Karaçay Topluluğu Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı; Kurt, F. (2009). 1950’lerden Günümüze Protesto Gençliğinin Giyime Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Anasana Dalı; Effeney, E. (2009). The ‘Kurdish Question’ From The Perspective Of Kurdish University Students. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü; Tan, E.Ü. (2010). Kentli Gençlik ve Sokak Kültürüne Sosyal Antropolojik Bir Yaklaşım: Grafiti ve Sokak Kültürü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Antropoloji Bölümü; Bayraktaroğlu, N.D. (2011). Türkiye’de 1980 Sonrasında Bir Alt kültür Grubu Olarak Punk’ın Oluşumu. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü; Atagün, Z.Z. (2011). Yeni İletişim Ortamlarının Alt Kültürlere Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Gazetecilik Ana Bilim Dalı.

resmedilmesini sağlamaktadır. Son olarak gençlik altkültürüne yönelik çalışmaların dönemsel olarak 2000’li yıllardan sonra yoğunlaştığının altı çizilmelidir.

1.3. Apaçi Kavramı ve Tarihsel Kökeni

Literatürde “apaçi” kavramının ilk kez 1902 yılında gazeteciler Authur Dupin ve Victor Morris tarafından Paris’in Belleville mahallesi gençleri özelinde ve daha çok işsiz, şiddet kullanan, başıboş, küstahça davranışlarda bulunan ve suç işleyen holiganlar topluluğundan oluşan Paris alt sınıfına mensup kişileri tanımlamak üzere kullanıldığı kabul edilmektedir. Bunun ötesinde, kimine göre Belleville mahallesi komiser yardımcısının kavramı ilk kez kullandığı söylenmekte, kimilerine göreyse Paris’in doğu tarafındaki başıboş serseri haydutlar arasında apaçi kullanımı kendiliğinden ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Dupin ve Moris’e göre apaçiler “... uzak batıdaki apaçi topluluğu gibi bizim medeniyetimizin yerli ayak takımıdır” (Tickner, 1997: 72; Kalifa, 2002: 19-37; Perrot, 1996: 68). Yine bir başka tanımlamaya göre apaçiler, 1900’lü yılların başında ne çocuk ne yetişkin, ergen denilebilecek yaş dönemindeki gençlerden oluşan ve genellikle yaptıkları acımasız eylemlerle anılan bir grup olarak tanımlanmaktadırlar (Kaluszinski, 2000: 12-17). Bu noktada apaçi kavramının Batı Avrupa ve Amerika’dan mülhem bir şekilde üretilerek kullanıldığına dikkat çekilmesi gerekmektedir. Nitekim gerek Avrupalı sömürgeci güçlere karşı gerek Amerikan İç Savaşı boyunca merkezî hükümetin iskân ve göç politikalarına karşı en fazla direniş gösteren ve “beyazların en çok çekindiği yerli kabile” olan Apaçilerin, hatta Çirikava Apaçilerinin kavramın oluşmasında önemli etkisi vardır (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Apa%C3%A7i>, 2012). İlginçtir ki, Amerika tarihinde daha ziyade “yağmacı” olarak bilinen Çirikava kabilesi ile Paris’te ayak takımları ve kenti yağmalayan insanlar için apaçi kavramının kullanılması gayet bilinçli bir kavramsallaştırmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Fransa’da apaçilik kavramının ortaya çıkışı ile alakalı olarak tarihsel arka plandan haberdar olmamız meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Öncelikle apaçi kavramının, 19. yüzyılda “İki Dünya”nın karşılaşması bağlamında (medeniyet ve barbarlık, ilericilik ve ilkelik, şehir hayatı ve yabani hayat arasında) ortaya çıkan Amerikan kökenli bir imge olup, toplumsal işlevsizliğe ve toplum düzeninin aksamasına

neden olan bir duruma gönderme yaptığını görülmektedir. Nitekim 1840'lı yıllarda kıtadaki Fransız varlığı, göçmenler ve seyyahlar sayesinde Amerika'nın en batı kesimine ulaşmakta ve Fransız egemenliğindeki topraklar Apaçilerle komşu olmaktadır. Yayılmacı bir politika içerisinde olan Fransızlar için Apaçiler bir engel teşkil etmekte, Fransızların gözünde “ıflah olmaz derece düşman, şiddete meyilli ve vahşi, kendi dürtüleri ve tutkularıyla hareket eden, ağırbaşlılıktan ve sükûnetten uzak” insanlar topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçlere paralel bir şekilde Amerikan yerlileri Kızılderililer ve Beyazların mücadelelerini konu alan pek çok roman⁴² yayımlanmakta ve Avrupalı'nın zihninde -özelde ise Fransızlar arasında- Apaçi imgesi yine barbarlığın, şiddetin ve medeniyet düşmanlığının bir temsili olarak belirginleşmektedir. Hızla çoğalan bu Kızılderili anlatısında Apaçiler; vahşilik, kan dökücülük ve acımasızlıkla tanımlanırken onun karşısında övülen Komançilerse, uysallık ve barışçılıkla tanımlanıyordu. Apaçiler, medeniyete engel ve tehdit teşkil eden kötü yerliyi, Komançiler iyi yerliyi temsil ediyordu. Komançiler medeni olmasa da medeniyete boyun eğen vahşileri, Apaçilerse medeniyetin can düşmanı vahşileri ifade ediyordu. Diğer yandan 1831 tarihinde Fransa'nın Lyon şehrindeki işçi ayaklanmaları ve bu süreçte işçilerin yarattığı tahribat, medeniyete düşman barbar imgesi içerisinde işçilerin de yer almasına zemin hazırlıyordu. Artık işçi kesimi barbarlıkla, ilkelikle, düşmanlıkla, suçlulukla tanımlanacak ve medeniyet için bir tehdit olarak tasavvur edilmeye başlanacaktı. Bu durum kaçınılmaz bir biçimde Fransızların zihninde apaçilik ile işçi ayaklanmalarını ve daha sonraları Paris'te yaşanan birtakım düzen bozucu olayların birlikte düşünülmesine ve apaçi kavramının gündelik hayatta kullanılmasına yol açacaktı. Böylelikle 1900 yılına yaklaşılırken apaçi kavramı Fransız muhayyilesinde Paris serserilerini, suçlularını ve haydutlarını karşılamak için hazır bir metafor hâline gelmekteydi.

Apaçilik kullanımı bu manasıyla hızla kabul görmüş ve Amerika'nın önde gelen gazetelerinde bile kendisine yer bulmuştur:

---

⁴²Kalifa bu durumu çok manidar bir şekilde özetlemektedir: “1800'li yıllar boyunca Kızılderililerin soyları gerçekte katledildikçe ve sayıları azaldıkça, Fransız edebiyatında bir imge olarak baş göstermeleri yayılıyor ve artıyordu. İlginç bir şekilde Kızılderililer gerçekte azalıyorlar, imgeleriye artıyor ve çoğalıyordu. Apaçi imgesi de bu sürece paralel bir şekilde gitgide genişleyerek sinsî, aptal, katliam meraklısı, çirkin, hayvansı gibi nitelikleri de içerisinde barındıran bir kavrama dönüşüyordu” (Kalifa, 2002: 19-37).

“Paris'te bir polis memurunu katleden Liabeuf adlı Apaçi giyotine gönderildi. Sabaha karşı idam edilen bu suçlu, çivili eldivenleriyle meşhur biriydi. Devrimci sosyalistler idam yerini doldurdular. Giyotin düşünce birkaç isyancı silahla ateş attı. Orada bulunan polisler ve bekçiler karşılık verdiler. Bir polis şefi vuruldu, birçoğu yaralandı. İdam edilen suçlunun bir polis memurunu öldürmesi haftalardır Paris'in gündemindeydi. Sosyalistler ve muhalifler, cezanın hafifletilmesini talep ediyor ve polislerin yalancı şahitlikte bulunduğunu dile getiriyordu. Buna rağmen mahkeme, suçluya merhamet edilirse, gitgide polislere yönelik saldırıları arttıran Apaçilerin bundan cesaret alacağını düşündü. Suçlu, cellatın tatilde olması nedeniyle kararlaştırılan saatten 34 saat sonra idam edildi”⁴³ (<http://query.nytimes.com/gst/abstract.html?res=9807E0DD1230E233A25752C0A9619C946196D6CF,1910>).

Liabeuf olayı⁴⁴ aslında sıradan hadise değildi. Bilakis Fransa üzerinden apaçılık olgusunun tüm Avrupa'nın gündemine oturmasına yola açmaktaydı. Bu olay Fransa'da iki temel apaçılık yaklaşımının oluşması ile sonuçlanacaktı. Birinci yaklaşımın sahibi sosyalistler ve anarşistler üzerinde büyük etkisi bulunan Gustave Hervé'dir. Hervé, Liabeuf'un bu davranışını yüce bir soyluluk olarak tanımlayacak ve apaçileri sosyal adaletsizliklerin bir sonucu olarak şiddete itilmiş kimseler olarak değerlendirecekti.

Bir diğer yaklaşım ise ressam Wyndham Lewis tarafından Fransız arkadaşı Brzeska'nın kendisine Fransız apaçiliğinden bahsetmesi ve Lewis'in apaçiler ile ilgili resim yapması ile başlayacaktır. Lewis çizdiği bir resimde, işçi sınıfından iki kişinin, karşı cinslerini

---

⁴³Aynı dönem gazetelerinden iki farklı örnek, apaçiliğin nasıl tanımlandığı ve algılandığı üzerine ipuçları vermektedir: Le Petit Journal gazetesinin 20 Ekim 1907 günü kapağı: “Apaçiler Paris'in kanayan yarası”dır. Haber şöyle aktarılmaktadır: “Şehirde 30.000'den fazla serseri var ancak sadece 8.000 polis var. Son yıllarda kanlı suç olaylarının oranı hızla arttı. Bugün 30.000'den fazla gencin -ki yaşları 15-20 arasında- şehirde haydutluk yaptığı tahmin ediliyor. Kanunların zayıflığından güç alan bu silahlı orduya karşı elimizde ne var? Paris merkez için 8.000 polis (o dönemde “çavuş” deniyor aslında), banliyö içinse 800. Bu kadar az sayıda güvenlik gücü nüfusu artan bu şehre yetmiyor. Şehrin nüfusu 4 milyonu aştı.” Diğer örnek bir başka gazeteden; 23 Ocak 1910 sayılı Le Petit Journal İllustré'de şöyle yazıyor: “Caddelerde taşkınlık ve kanlı eylemler yapmaktan tutuklanan bir çete genci, 18 yaşında, sorgulanıyor. Sorgu sırasında hangi mağazayı nasıl bastıklarını gururla anlatırken bu vahşilikten mutluluk duyuyordu. Böyle anlatışı karşısında komiser yardımcısı dayanamayıp bağırdı: Bunlar Apaçilerin davranışları! Bunlar Apaçi! Komiser yardımcısı çocukluğunda Apaçileri anlatan romanlar okumuştur. Uzak batıdaki yerlilerle Paris'in sokaklarındaki çeteler arasında karşılaştırma yapmak mümkündür. Apaçi kelimesi buradan doğdu ve yayıldı. Artık büyük şehirlerdeki her çeteye apaçi deniyor. Gazeteler böyle kullanıyor. Gün geçmiyor ki apaçiler gazetelerde kendilerinden bahsettirmesin. Bu kelimenin artık sadece, Akademi'nin sözlüğüne girmesi kaldı” ([http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches\(Paris\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches(Paris)), 2011).

⁴⁴Olay şöyle cereyan etmişti: “14 Ağustos 1909'da –polise saldırmadan 4 ay önce- Liabeuf kadın ticareti yapmak suçundan dolayı 3 ay hapis cezasına çarptırılmıştı. Herve'e göre Liabeuf'un tek suçu bir fahişeye âşık olmasıydı. Polis ise bu ilişkiyi ekonomik bir anlaşma zannederek yanlış anlamıştı. Liabeuf'un bu iddiayla hapse atılması onun gururunu zedeleyici bir davranıştı ve o da kendini tutuklayan polisten öcünü onu bıçaklayarak almıştı” (Antliff, 2010: 140-141).

erotik bir biçimde sıkıştırarak dans edişini tasvir eder ve akabinde 1914 yılında bir dergide Lewis, Paris'e övgüler içeren yazı yazar. Yazıda "asi bir gençlik" olan apaçilerin kültürel ve demografik boyutlarını Avrupa topluluğuna tanıtmaktan dolayı Paris övülür. Ayrıca Lewis yazısında apaçilerin sadece müzik tutkularından değil onların bu eğlence biçimlerinin Paris ve Londra gece kulüplerinde "Apaçi dansı"na⁴⁵ dönüşmesinden bahseder. Bahsedilen danslarda genelde şiddet ve erotizm temalı figürlerle icra edilmektedir (Antliff, 2010: 143-144; Tickner, 1997: 72). Fark edildiği üzere Lewis apaçi kavramına (Apache dance vs. gibi) yaklaşımları ile daha çok kültürel-politik açıdan bakarken; Herve ise bu olguyu kendi antimilitarist ve radikal siyasi tutumları üzerinden okumayı uygun görür.

Benzeri bir şekilde Antliff apaçiliğin, Avrupa'nın I. Dünya Savaşı öncesinin genel anlamda şiddete yaklaşım politikalarıyla beraber düşünüldüğünde daha anlaşılır bir hâle geleceğini düşünmektedir:

"I. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da kabul edilebilir ve kabul edilemez şiddet biçimlerini tanımlamak üzere sınıf, vatandaşlık, etik, estetik gibi kavramlardan faydalanıldı. Bu süreçte sınıf kavramı ele alındığında Apaçi imajı aydınlatıcı bir "baston" görevi görmüş oldu. Burjuvazi, hükümet ve baskın medya için Paris apaçileri çeşitli şiddet yollarına başvuran ahlaksız katillerdi. Bu yüzden apaçi terimi, - Liabeuf olayında olduğu gibi- sadece hukuk kurallarına bir tehdit olarak değil medenileşmeye, çağdaşlaşmaya da bir tehdit olmuş ilkel bir barbarlık olarak ele alınmıştır. Buna karşılık anarşistler bu tür davranışların ayrılıkçılığa dayalı değil etik olarak motive edici davranışlar olduğunu savunur. Herve'e göre Liabeuf kendisini kadın tüccarı olarak suçlayan polisi bıçaklarken aynı zamanda sevgilisinin onurunu ve aralarındaki aşk ilişkisini de kurtarmış oluyordu. Bu mantıkla bakıldığında apaçilerin şiddete, kendilerine onurlarını kırıcı davranışlar sergilendiğinde başvurdukları anlaşılmaktadır" (2010: 161).

Ne ilginçtir ki Fransa'da 1900'lü yılların hemen başlarında neredeyse toplumsal bir sınıfa dönüşmüş olan apaçiler tıpkı günümüz apaçileri gibi; giyim-kuşam tercihleri, dansları ve fiziksel görünüşleri ile göz alan, dikkat çeken bir durumdaydılar. Daha

---

⁴⁵Kalifa, Paris'te kavga ve şiddete bulaşan, dans etmekten büyük keyif alan gençlerin apaçi olarak tanımlanmalarında, Fransızların zihninde daha önceden yerleşmiş olan Amerikan yerlisi Apaçi imgelerinin önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektedir: "Apaçi kabilelerinin en bilinen bir özelliği ise dans etmeye olan eğilimleri ve danslarıdır. Apaçilerin danstan büyük bir zevk aldığı kabul edilmektedir ve ayrıca ahlaksızlıkla, düşmanlarına işkenceyle, kadınlara kötü davranmakla itham edilmektedirler. Bütün bu tanımlar, 1900'lü yıllardaki Paris genç apaçileri için de benzer şekilde kullanılan kelimelerin kullanılmasına ya da tersten bu davranışları yapanların apaçi olarak adlandırılmasına yol açmaktaydı" (Kalifa, s.19-37).

ziyade sivri tepeli kep veya melon şapka, briyantınli ve kâküllü saçlar, canlı, ipekli atkılar beraberinde yakasız t-shirtler ve gösterişli ayakkabılar dış görünüm itibarıyla Fransız apaçisinin belirleyici unsurları arasındadır (Tickner, 1997: 73). Apaçi gençler genellikle çeteler halinde takılmakta ve kendilerine ait tarzlarını, gerek sevdikleri kız için ya da çetelerinin gözüne girmek maksadıyla ve illa ki göz alıcı gözükme adına korumaya çalışmaktadırlar ([http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches\(Paris\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches(Paris)), 2011). Genelde Paris'in işçi sınıfı⁴⁶ ve fakir gençlerini temsil eden apaçiler için dans etmek ayrı bir tutkuya dönüşmekteydi. Apaçi dansı hakkında Tickner'ın (1997: 73) Tatler'e atıfla yapmış olduğu "Apaçi dansı; dejenere olmuş, 20. yüzyıl çağdaşlığının ürünü gibi görünen yarı deli yaratık olan Paris holiganlarının dansıdır" açıklaması; ilginç bir şekilde günümüzde apaçi dansına karşı kullanılan dışlayıcı-horlayıcı söylemin aslında en temelde sınıfsal bir ayrıma da yaslandığını fark etmemize imkân tanımaktadır.

Perrot'un (2007) apaçiler ile ilgili yapmış olduğu kapsamlı çalışmaya göre bu gençler, kendilerine yakıştırılan ve aşağılamaya yönelik apaçi ismini -Türkiye'dekinin tam aksine- meydan okuma şekli olarak sahipleniyorlar:

"Apaçiler fakir banliyö mahallelerinin çocukları olarak sokaklarda büyüyorlar, okuldan kaçıyorlar ve çalıp çırpıyor, gasp ediyor ve polisle cedelleşiyorlar. Her çetenin kendi alt isimleri oluyor ve çeteleşme 14-15 yaşlarında başlıyor. Apaçiler kızlarla olan ilişkilerini böbürlenerek anlatmayı, burjuvayı soymayı, bir polisi dövmeği çete reisinin gözüne girmek maksadıyla yapıyorlar. Çetelerin oluşumu, ilkokuldaki arkadaşlıklarına, hapisteki tanışıklıklara ve aynı mahallede yaşamaya dayanıyor. Ancak çetelerde sağlam bir örgütlenme yok, ufak bir anlaşmazlıkla bütün grup dağılabiliyor. Apaçilik, bir gençlik macerası olarak yaşanan ve zamanı geldiğinde terk edilen bir şey. Tıpkı bir geçiş ritüeli gibi. Yetişkin hayatındaki düzene girmeden önce son bir eğlence ve oyun arayışı. Çalışmayı reddetmek, başıboş takılmak, ot çekmek, alkol almak, kızların peşine düşmek ve elbise merakı... Apaçiler, Paris'in çevre mahallelerinde yaşıyorlar ve şehir merkezine de sık sık uğruyorlar. Bütün bir şehir onların krallığı gibi, hiç sınır tanımıyorlar. Çoğunlukla evlerinin dışındalar, gezici festivallere uğruyorlar, akordeonla dans ediyorlar. Durmadan açığa çıkan bir eğlence ve coşku duygusu hakim. Kızlarla ilişkileri çok karmaşık: Bazı kızların sevgilileri ve koruyucuları var. Bu koruyucular kızları hem dövüyor hem seviyor. Kadını dövmeği bir erillik göstergesi. Yine de kadınlar erkekleri seçiyorlar, sevgili değiştiriyorlar, erkeklerle kanlı bıçaklı da oluyorlar. Aynı zamanda bir fuhuş olgusu da var. Apaçiler, kendi

⁴⁶Apaçi kavramının Paris'teki işçi sınıfı kökenli gençlerin oluşturduğu suç çeteleri olarak tasvir edilmesi hakkında bakınız: (Bruno, 2007: 107-111; Castel, 2006: 777-808; Yvarel, 2009: 4-9; Boucher, 2007: 111-124).

coğrafyalarıyla, kendi hiyerarşileriyle, kendi dilleriyle bir mikro toplum oluşturuyorlar. Argo dilini her gün dönüştürüyor ve yeniliyorlar, kendi farklılıklarını ortaya çıkarmak istiyorlar. Dövme yaptırıyorlar, pastoral semboller kullanıyorlar, provokatif sloganlar atıyorlar: “İneklere ölüm”, “yaşasın anarşi”, “Zindan benim tabutumdur”. Üç şeyden belirgin bir biçimde nefret ediyorlar: Burjuvalar, polisler ve iş. Toplumu kabul etmiyorlar, otoriteyi takmıyorlar ve işçileri köle olarak görüp çalışmayı reddediyorlar. Gençliği, çalışmak değil çalıp çırparak ve kadınlarla vakit geçirmelik olarak görüyorlar; şiddetlerinden tuzu kurular kadar zayıflar da nasibini alıyor. En temelde umutsuzlar. Hayat projeleri yok ve anın belirsizliği içinde yaşıyorlar. Gidişatlarının kötü biteceğini biliyorlar ve bu onları daha da karamsar yapıyor. Sonunda onları bekleyen şey ya cezaevi, ya da sokak kavgaları ve erken bir ölüm. 18 yaş altındaki bir çeteden 7’si zorunlu çalışmaya gönderilmiş, 6’sı orada ölmüş. Apaçiler her ne kadar isyankâr olsalar da devrimci değiller. Topluma bakıyorlar ve toplumu taklit ediyorlar. Agresifliklerinin kökeninde de bu taklit arzusu var. Toplumsal normlar onları kabul etmiyor ve onları belirsiz, gri günlerin monotonluğuna hapsediyor” (Perrot, 2007: 71-78).

Perrot’un (2007) apaçiler üzerine yapmış olduğu bu kapsayıcı analizde bahsini ettiği birtakım özellikler ile saha çalışmamız boyunca apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerde var olan pek çok davranış kalıbı arasındaki şaşkıncı derecede benzerlikler tartışmayı değerli ve gerekli kılıyor. Bu ana tartışmayı çalışmamızın sonuç bölümüne erteleyerek, öncelikle Fransızca akademik literatürde apaçiliğin ne anlamlarda kullanıldığına değinecek sonrasında ise apaçiliğin Amerika’daki yansımalarını kısaca aktararak, apaçilik kavramının âdeta bir soy kütüğünün çıkarılmaya çalışıldığı bölüm ile sonlandırılacaktır.

Apaçi kavramının Fransızca akademik, sosyal bilimler ve genel dil sözlüklerindeki karşılıkları da kavramın nasıl bir anlamsal seyir takip ettiğini özetlemektedir: “Apaçilik”, 1908 Larousse sözlüğünde “gayriahlaki kişiler topluluğu” olarak tanımlanıyor -buradaki gayriahlaki kavramı, toplumsal normlara aykırılık anlamında kullanılmaktadır- (Perrot, 2007: 71-78). Fransız akademi sözlüğünde ise apaçi; “Kanun dışına çıkan, kötülük yapan, topluma karşı isyan eden, ne hırsızlıktan ne cinayetten geri duran kişi. Üç kağıtçı ve acımasız olmalarıyla tanınan Peaux-Rouges yerlilerinden bir kabileye gönderme olarak kullanılır” (Dictionnaire de l’Académie Française -Fransız Akademisi Sözlüğü-, 1932). Güncel Fransız Sözlüğü’nde kavramın biraz daha yumuşadığını gözlemlemekteyiz; “Büyük bir şehirde, şüpheli davranışlar sergileyen ve her zaman kötü bir hamle yapmaya hazır kişi. (Eski bir kelimedir) “Banliyödeki

karanlık bir sokakta silahlı iki apaçi tarafından saldırıya uğradı ve gasp edildi.” (eş anlamlısı: serseri, haydut) “bıçak kullanmada ustalaşmış apaçilerin yerini makinalı tüfekleri olan gangsterler aldı.” (Dictionnaire du Français Contemporain -Güncel Fransızca Sözlüğü-, 1966). Aynı tarihlerde Fransızca bir etimoloji sözlüğünde ilk kullanımına atıfla; 1902’de Matin ve Journal gazetelerinin gazetecileri tarafından “yerli halklar arasındaki Apaçilerden esinlenerek, şehirde haydutluk yapanları tarif etmek için kullanılmaya başlanan kelime” şeklinde tanımlanmaktadır (Nouveau Dictionnaire Etymologique -Yeni Etimoloji Sözlüğü-, 1968). Bir başka sözlükte “Cinayet, hırsızlık veya gasp yoluyla Paris’i ve büyük şehirleri kırıp geçiren haydut, şer kişi. Tehlikeli, genç kişi” olarak tanımlanır apaçi (Trésor de la Langue Française -Fransız dilinin hazinesi-, 1974). Fransız dili sözlüğünde ise; “1902’de acımasız ve vahşi yerlilerden esinlenilmiştir. Eskimiştir. Anlam olarak büyük şehirde bulunan ve her türlü kötülüğü yapabilen serseriler”dir (Le Grand Robert de la Langue Française, 1992). 2000’li yıllarda ise artık kelime hakkında çok daha kısa tanımlamalar yapılmaktadır: “1900’lü yıllarda büyük şehirlerdeki serseri ve suçlular” (Dictionnaires Le Robert, 2005); “(eski bir kelime) Suçlu, serseri” (Le Petit Larousse Illustré, 2005).

Apaçi kavramı Amerikan tarihi boyunca da hiç gündemden düşmeyecektir. Nitekim Amerikan yerlilerinin en savaşçı kabilesi olarak bilinen Apaçiler, uzun süre yerliler ile Amerikan hükümeti arasında devam eden savaşlarda en önemli figürlerden birisi olarak belirmektedir. Amerikan toplum hayatında da bu sebepten apaçi gerek saç şekliyle, gerek kıyafet-moda görünümüleriyle, gerekse de müzik dünyasında ve dans⁴⁷

---

⁴⁷Uprock veya rocking diye bilinen sokak dansının tarihine baktığımızda, bu tarzı ortaya çıkartan iki kişiden birisinin lakabının Apaçi olmasının ve sokakla, şiddetle dansın birleştirilmesinin “uprocker”ın figürlerine yansımada, apaçi isminin seçilmesinin boşuna olmadığını anlıyoruz: ‘Uprock veya rocking’in 1968 yıllarında Brooklyn/Bushwick’te iki adam tarafından oluşturulduğunu görürüz: “Rubberband man” ve “Apache”. Bu dans gangster kültürünün bir ürünü. 60’lı-70’li yıllarda Brooklyn birçok sokak gangsterine ev sahipliği yapıyordu. Rubberband ve apache de bu tarz şiddet dolu bir hayata oldukça alışkındı. Çevreleri hep böyle tehlikelerle dolu olsa da, hayatlarının gayesi başlarını derde sokmak değildi. Dans etmeyi ve enerjilerini daha yaratıcı alanlara aktarmayı seviyorlardı. Rubberband man ve Apache sokak köşelerinde radyo dinlerken dans ediyorlardı. Bu dans da rocking (sallanma) şeklinde gelişti. Rocking-Uprocking gelişirken, karşıdaki rakip dansçıya karşı rekabetle, zamanla jerk (sıçrama-titre) denilen vücut hareketleri ve el kol hareketleri eklendi. Rubberband man ve apache benzersiz ve orijinal sokak dansları oluşturmak için, yeni figürler ve hareketler eklemeye devam etti. Birçok gangster sokak köşelerinde birbirleriyle bu tarz dansları etmeye başladılar. 70’lerde artık uprocking bir gangster dansı olarak nitelendirilmiyordu. Birçok ergen-geçer erkekler tarafından yapılan yerel bir dans olmuştur. Gençlerin çeşitli partilerinde ve festivallerde hep bu danslar edilmeye başlandı. Bushwickliler de bu dansın çıkış yeri olduğu için bu konuda en iyiler olarak biliniyordu. Şöyle anlatılan bir hikâye var: bu dansın kurucularından rubberband man, karşıdaki bir dansçıyla, dans savaşına giriyorlar ve ödül olarak karşıdaki dansçının kız arkadaşını koyuyorlar. Bu adam kazanınca kızı alıp çıkarken, diğeri de bunu vurup öldürüyor” (<http://www.thefullwiki.org/Uprock>, 2011).

çeşitliliğinde yansımaları ile sürekli gündemde olmuştur. Apaçi tarzı saç kesimi ilk kez 1920’lerde “Teddy boy” gençlik akımıyla beraber anılmıştır (Sullivan, 2008: 2). Fakat asıl anlamda apaçi saç şekli 1950’lerde (<http://play-through-history-fashion.blogspot.com/2009/11/males-hairstyle.html>, 2012) birkaç seneliğine de olsa gündeme gelmiş ve “mohawk” saç şeklinin tersini ifade eder bir tarzda, başın ortasını kısaltıp, yanları uzatarak başın üstünde düz bir görüntü oluşturması ile belirlemiştir (<http://elvisfansite.com/1950s-hairstyles.html>, 2012; http://www.ehow.com/how_7857062_make-mens-hairstyles-1950s.html, 2012). Daha sonralarında ise Amerikan ordusu askerlerinin tercih ettiği bir saç şekline (Flat Top Crew Cut)⁴⁸ dönüşmüş olan apaçi tarz, günümüzde büyük oranda subay tarzı olarak bilinen saç modeline yakın bir tarza doğru evrilmiştir. Bu durum apaçi saç şeklinin ilk kullanımını ifade etmektedir. 1970’lerden sonra ise özellikle gençlik grupları içerisinde saç şekilleri ve kıyafet tercihleri noktasında punk gençlik alt kültürünün baskın bir belirleyici tarz olarak öne çıkmasına tanık olunmaktadır. Bu durumun en belirgin örneğini 2000’li yılların hemen başlarında tecktonik tarzı⁴⁹ müzik akımının gençler arasında yaygınlaşması, bir saç şekli, dans figürü ve aksesuar ritüelleri ile yeni bir gençlik altkültürü oluşturması sürecinde gözlemlenmektedir. Punk geleneğinin derin izleri tecktonik tarzın gerek saç şekillerinde gerek aksesuar kullanımlarında bir yeniden üretilme biçiminde görülmektedir. Nitekim apaçi gençliğin dans ve saç şekli tercihlerinde tecktonik tarzın ne denli belirleyici olduğuna ilişkin değerlendirmelere “Türkiye’de Apaçi Kavramı ve Apaçi Tarzı Adlandırmaların (kıro, maganda vb.) Kavramın Yeniden Üretilmesine Etkisi” bölümünde uzunca yer verilecektir. Bu konuyla ilgili olarak, Türkiye örneğinde apaçi gençlerin saç şekillerinin ortaya çıkışında tecktonik tarzın belirleyici bir etken olduğu söylenebilir.

---

⁴⁸Flat Top Crew Cut olarak anılan saç şekli için bakınız: (https://www.google.com.tr/search?q=Flat+Top+Crew+Cut&hl=tr&rlz=1C1CHFA_enTR484TR484&prmd=imvnsfd&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ei=OcEHUM6-JOmW0QWy2OXfBA&ved=0CDkQ_AUoAQ&biw=1279&bih=679, 2012).

⁴⁹Tecktonik saç şekilleri için bakınız: (<http://www.google.com.tr/imgres?start=361&hl=tr&sa=X&biw=1366&bih=643&addh=36&tbn=isch&prmd=imvns&tbnid=5Evlg7wwFAH1M:&imgrefurl=http://tcktonik.wordpress.com/&docid=JIAuVyPeJdAN2M&imgurl=http://tcktonik.files.wordpress.com/2008/11/tecktonik.jpg&w=381&h=283&ei=6tQH UOSiM4bDtAbT4c2GAw&zoom=1&iact=hc&vpx=770&vpy=12&dur=633&hovh=189&hovw=256&tx=78&ty=38&sig=100683881511931230086&page=16&tbnh=137&tbnw=188&ndsp=26&ved=1t:429,r:35,s:361,i:274;http://forum.lookbook.nu/topic/698>).

İngiliz müzik endüstrisi içerisinde de apaçi müziği, merkezinde Amerikan yerlilerinin kaybolmaya yüz tutmuş müziklerini ve ritimlerini esas alarak ilk örneklerini 1950'lilerde⁵⁰ veren, önceleri tek gitarlı solo albümlerle üretilen sonrasında ise gerek break dans gerek hip-hop tarzlarında kendisine yer bulan ve hatırı sayılır bir zenci müzisyen* tarafından üretilen bir müzik tarzı olarak belirmiştir.

Apaçiler I. Dünya Savaşı ile birlikte Avrupa'da gündem olan konular arasında bulunuşlarını yitirmişlerdir. Zira I. Dünya Savaşı sırasında apaçilerin neredeyse tamamı asker olarak orduya katılmış ve uzun süren savaş dönemi ve sonrasında kent merkezlerindeki "düzen bozucu" misyonlarından geri çekilmişlerdir (Perrot, 2007: 71-78). Burada ilginç olan nokta ise, bir dönem kent eşkıyası ve düzen bozucu olarak tanımlanıp barbar ve medeniyet düşmanı olarak kabul edilen bu gençlerin; bir zaman sonra medeniyetin kurtarılmasında ve devam ettirilmesinde önemli bir görev üstlenmiş olmalarıdır. Bu dönemden sonra Apaçi terimi 1940'lara kadar Fransa'da az çok kullanılır olmuş, daha sonraki dönemdeyse yer yer sinema filmlerinde⁵¹, romanlarda rastlanır hâle gelmiştir.

2000'li yıllarla birlikte Paris'in gündemine yeniden fakat bu defa farklı bir açıdan apaçilik girmiş ve daha da girecek gibi gözükmektedir. Apaçi Projesi olarak kendilerini tanımlayan, yaşları 15 ila 35 yaş arasında değişen Parisli gençlerin kurmuş oldukları

---

⁵⁰Apaçi temalı müzik üretimlerinden örnekler: Bert Weedon: Apache, From single (JAR, 1960). Ayrıca Very Best Of; Cliff Richard and the Shadows: Apache From single (1960). Şurada da mevcut: *Greatest Hits*; Jorgen Ingmann: Apache From single (ATCO, 1961). Yine şurada: *Apache/The Many Guitars of Jorgen Ingmann*; The Ventures: Apache (snippet) From *The Ventures Play Telstar* (Capitol, 1963); Davie Allan and the Arrows: Apache '65 (snippet) From *Apache '65* (Tower, 1965); Incredible Bongo Band: Apache From *Bongo Rock* (MGM, 1973); The Sugarhill Gang: Apache From 12" (Sugarhill, 1981). Burada da: *Sugarhill Hip Hop Box Set*; West Street Mob: Break Dance (Electric Boogie) (snippet) From 12" (Sugarhill, 1973). Burada da: *Best of Grandmaster Flash and the Sugarhill Gang*; Goldie: Inner City Life (snippet) From *Timeless* (Metalheadz, 1995); Future Sound of London: We Have Explosives (snippet) From *Dead Cities* (Astralwerks, 1996); Moby: Machete (snippet) From *Play* (V2, 1999); The Roots: Thought @ Work (snippet) From 12" and *Phrenology* (MCA, 2002); Nas: Made You Look From 12" and *God's Son* (Columbia, 2003) (<http://soul-sides.com/2005/04/all-roads-lead-to-apache.html>, 2005).

*Apaçi müziği olarak adlandırılan ve bugün kulüp müziği olarak bilinen tarzla pek alakası olmayan bu müziğin, bir başka ötekileştirme mağduru zenci müzisyenler tarafından icra edilmesi enteresan bir ironi oluşturmaktadır.

⁵¹"Apaçi dansının ilk örneği 1910 senesinde bir filmde dans sanatçısı Maurice Mauvet tarafından icra ediliyor. Dansta bir erkek ve bir kadın figürü var: Erkek pezevenk, kadınsa fahişe rolünde. Erkek gelip bu kadından paralarını istiyor, kadınsa reddediyor, erkekse kadına şiddet kullanarak kabul ettiriyor. Vuruyor, saçından çekiyor, itip kakıyor. Kadın pes edip erkeğe yalvarıyor ve aralarındaki aşk kaldığı yerden devam ediyor" (Bias, 2005). Ayrıca Apaçi Dansı'nın 1960'larda çekilen bir sinema filminde icra edilişi için bakınız: (<http://www.youtube.com/watch?v=xfOMIQJLLkA&feature=related>, 2011).

siyasal bir hareket, merkezinde kitlesel göçe, artan İslamileşmeye ve materyalizme⁵² karşıtlık üzerinden kuran bir gençlik oluşumudur. Apaçi ismini tercih etmeleri ile alakalı olarak üç bileşenin ayrı ayrı kendileri için çok önemli olduğuna değiniyorlar:

“1) Fight Club kitabı. Bu kitapta ve filmdeki kahraman Tyler Durden Kaos projesini uygulamaya sokar. Buna benzer biçimde biz de tüketimciliğe karşı bir tutumdayız. 2) Amerika yerlileri. Apaçi terimi, Avrupalıların kitlesel göçleri nedeniyle topraklarını kaybeden Amerikan yerlilerini işaret eder. Biz de bizim olanı işgal etmeye gelen göçmenlere karşı Apaçilerle yakınlık kuruyoruz. 3) Paris apaçileri: 20. yüzyılın başında Paris’te ortaya çıkan bu genç çetelere sempati duyuyoruz çünkü ilkin tamamen Paris’e has bir akımdır, ikincisi de bugünkü vatansever ve kimlikçi direnişçiler gibi onlar da isyan ve direniş duygusuyla hareket ettiler.”

Eylem tarzları itibarıyla ise kendilerini bölgesel bir hareket kabul edip; öncelikler, Paris’te çalışmalar yürüttüklerini, daha sonrasında zamanla mahalle mahalle ve sokak sokak bütün kente yayılmayı planladıklarını söylemekte. En sık yaptıkları eylem biçimleri ise siyasal afişleme, bildiri dağıtma, gösteri, lobi yapma, toplantılar düzenleme, kültürel ve sportif faaliyetler organize etmedir. Bu türden oluşumlar ile Fransa’da apaçilik etrafında yeniden bir takım tartışmaların başlayacağını şimdiden öngörebilmek mümkündür (<http://www.projet-apache.com/mieux-nous-connaître/>, 2011).

Apaçilik kavramının Amerika kıtasından Fransa’ya, oradan bütün Avrupa’da kavramsal bir karşılık bulmasına değin geçen sürecin özetlenmesine çalışılan bu kısımdan sonra kavramın Türkiye’de nasıl bir tarihsel kullanıma denk geldiği tartışılabilir.

1.4. Türkiye’de Apaçi Kavramı

Apaçi kavramının Türkiye’deki tarihsel gelişimi hakkında şimdiye değin herhangi bir çalışmanın bulunmayışı; kavramın tarihçesini, ilk kullanımlarını ve nasıl bir anlamsal

---

⁵²Her üç konu hakkında şunları söylemektedirler: Soru: Öncelikleriniz neler? Cevap: Her şeyden önce kitlesel göçe karşıyız. İslamileşmeye karşıyız, ki maalesef ilerlemiş durumda. Etnik kökenli teröre karşıyız. Sokaklarda rahat yürümek istiyoruz. Müslüman okulları açılmasın. Güvenlik istiyoruz. Soru: Irkçı mısınız? Cevap: Hayır, sloganımız yüzde yüz kimlik, yüzde sıfır ırkçılık. Hiçbir kültürü ve halkı aşağılamıyoruz. Sadece kimliğimizi savunuyoruz. Soru: İslamofob musunuz? Cevap: Hayır. İslam'a saygı duyuyoruz ancak İslam sadece bir inanç değil, aynı zamanda toplumsal bir hukuk. Bu da bizim kültürümüzle çatışıyor. Mesela okul menülerinden domuz eti kaldırılıyor. İslam dünyasına ve Müslümanlara karşı değiliz, İslam’ın bizim topraklarımızda yayılımına karşıyız. (Detaylı bir inceleme için bakınız: <http://www.projet-apache.com/mieux-nous-connaître/>, 2011).

gelişim-değişim seyri takip ettiğini belirleme sürecinde oldukça zorlanılmasına sebep olmuştur. Bu bölümde apaçi kavramının Türkiye’de ilk kullanımları ve zaman içerisinde yeniden ne şekilde üretildiğine dair yapılacak tespitlerden önce literatür anlamında neredeyse hiçbir çalışmanın olmayışını hatırlatılması; kavramın nasıl bir seyre sahip olduğunun anlaşılmasında önemli bir ayrıntı olarak belirmektedir.

Apaçi kavramının tarihsel olarak ilk kullanılışlarına geçmeden önce; kelimenin Türkçede yazılış biçiminin “apaş” olarak tercih edildiğini ve zaman içerisinde “apaçi” kelimesinin de kullanılmaya başlandığını belirtmeliyiz. Aslında “apaş” kelimesinin ilk olarak Osmanlı Devleti’nde “apaş tekkesi” şeklinde bir ifadelendirmede yer aldığına tanık olmaktayız. Apaş tekkesi; hamam külhanında, kimsesiz çocukların külhanbeyi olma yolunda geçmek zorunda oldukları bir süreci tanımlamak için kullanılmaktaydı.⁵³ Külhanbeylerinin; Osmanlı’da ve az da olsa Cumhuriyet döneminde; kendilerine ait bir argosu olan, giyiniş tarzları ve davranışları ile toplumdan farklılaşan, hatta bir zaman sonra toplum ve devlet nazarında rahatsızlık uyandıran, yankesicilik ve hırsızlık yapan, kavga çıkartan kişiler olarak bilinmeleri yaygın bir kabule dayanıyordu. Bu altkültür grubunun 1940’lı yıllarla birlikte tamamen yok olduğuna ve kullanım olarak kabadayı* kavramının öne çıktığına tanık olunmaktadır (Demirtaş, 2006: 113-142).

---

⁵³Demirtaş, süreci şöyle özetlemektedir: “Külhanbeylerinin yaşayış biçimleri devirlere göre farklılıklar gösterir. İlk ortaya çıktıkları dönemlerde, bir ocak disiplini ile hareket eder ve davranışlarını belli kurallara göre düzenlerlerdi. İstanbul külhanbeylerinin ilk olarak bir araya geldikleri yer, Gedikpaşa Hamamı idi. Burası kentin fethinden kısa bir süre sonra inşa edilmiş ilk hamamdı. Dolayısıyla külhanbeyi hayat tarzının, İstanbul’un Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle birlikte ortaya çıkmış eski bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Zamanla İstanbul’daki diğer hamamların külhanları da evsiz kimseler için birer barınak olmaya başladı. Ancak külhanlar hiyerarşisi içinde Gedikpaşa Hamamı ilk sıradaki yerini korumaya devam etti. Öyle ki, külhanbeyleri arasındaki anlaşmazlıkların çözüm mercii Gedikpaşa Hamamı’nın külhanbaşısı (destebaşı) idi. 11–15 yaşlarındaki kimsesiz çocuklar, “*Apaş Tekkesi*” denilen hamam külhanında “*destebaşı*” unvanlı amirleri tarafından bir imtihana tabi tutularak kabul edilirdi. Bunun için bir tören düzenlenirdi. Külhanbeyi adayının o gün çarşıdan topladığı erzakla pişen yemek, törenle yendikten sonra “*kardeşlik merasimi*” adı verilen törene geçilir, kardeş olarak iki kişiye bir gömlek giydirilir, fatiha okunarak tören sona erdirilirdi. Ancak külhanbeyi olabilmenin bazı şartları vardı. Bunun ilki adayın annesiz babasız olmasıydı. Kardeşinin olması bir engel teşkil etmemekle birlikte, hiçbir aile bağının olmaması tercih sebebiydi. Dışarıda herhangi bir dereceden akrabası olanlar tercih edilmezlerdi. Bunun da nedeni külhanbeyinin serbest hareket edebilme imkânına sahip olmasının kendisi için önemli olmasıydı. Çünkü külhanbeyleri son derece sorumsuz ve vurdumduymaz bir hayat sürmekteydiler. Bunun bir sonucu olarak bu başıboş leventler serseri surette gezerek halkın sıyânetini bozmakta ve toplumu tehdit etmekteydiler. Öyle ki devlet bunları eşkıya olarak telakki etmekte ve ona göre tedbirler almaktaydı” (2006: 113-142). Ayrıca bakınız: Aydın, B. (2003). *Kravatlı Mafya*, İstanbul: Selis Yayınları.

*Bu iddiamızı doğrular bir şekilde Eşref Şefik imzasıyla 1948 yılında Son Saat gazetesinde yayımlanmaya başlayan “Paris Apaşlarından İstanbul Kabadayılarına-Paris’in İyi Günlerinde Yaşanmış Harikulade Maceralar, Onların Apaşları ve Bizim Kabadayılarımız” başlığı ile yaklaşık iki yıla yakın devam eden hikâye-yazı dizisi, Paris apaşları ile İstanbul kabadayıları arasında sürüp giden bir macerayı anlatmaktadır.

Bununla birlikte kanaatimizce apaş kavramı, külhanbeyleri üzerinden bir anlam bularak kullanılmaya başlanmıştır. Tam aksine “apaş”ın bizde⁵⁴ ilk kullanımlarının Fransa’da kavramın bilinen manasıyla kent eşkıyası olarak kullanılması ile birebir paralellik arz edecek bir şekilde geliştiği gözlemlenmektedir. Bu düşüncemizi pekiştiren ana unsur da; 1900’lü yıllarda Osmanlı talebesinin okumak için, aydınımın kendisini geliştirmek, yayın yapmak yahut sığınmak maksadıyla tercih ettiği Fransa’nın, özellikle Paris’in, daha sonradan memleketlerine dönüp kaleme aldıkları eserlerinde Fransız kültürünün derin etkisi ve Fransızca kavramlara ait sıkça atfın bulunmasıyla yakından ilişkili olmasıdır. Bu anlamda apaş kavramını ilk kullananlar arasında sayabilecek isimlerden Sami Paşazade Sezai’nin (1859-1936) sekiz yıl Paris’te bulunuşu (1901-1908) ile apaçi kavramının Paris’te kullanılmaya başladığı tarihin (1902) örtüşmesi, kavramın Osmanlı döneminde dilimize nasıl bir aktarımla geçtiğini göstermektedir. Sami Paşazade Sezai apaşı şöylece kullanacaktır: “Siperlerden alınarak gönderilmiş birçok Fransız apaşları Cenevre’nin, Lausanne’ın, velhasıl bütün İsviçre, Fransız kısmının matbuatını ele almışlar” (Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012). Yine bir başka kullanıma Abdülhak Şinasi Hisar’da (1887-1963) rast gelmekteyiz ki, Hisar da 1905-1908 yılları arasında Paris’te bulunmuştur. Hisar apaşı: “Paris’te bir tramvayın apaşlar tarafından durdurulup soyulması” şeklinde kullanarak Türkçede apaşı ilk kullananlar arasına girmiştir (Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012).

Daha sonraları pek çok edebiyatçı, yazar, gazeteci ve siyaset adamının apaş terimini kullandığına ve kelimenin Türkçe literatürde kullanılan bir kavram hâline dönüştüğüne tanık olunmaktadır. Bu anlamda Peyami Safa’nın Sözde Kızlar romanında “...saçlarının dağınkılığı Salih’e bir apaş hâli veriyor, serbest tavırları ve yayvan lakırtıları da bu çeşniyi kuvvetlendiriyordu” (Safa, 2007: 39) ve Dokuzuncu Hariciye Koğuşu’ndaki “Orada apaşlar toplanırlar... Hani romanda okuyorsun ya!... İşte o herif gibi üç değil,

⁵⁴Burada ilginç bir kullanım örneğini olarak Osmanlı Sultanı Abdulhamit’in talimatıyla Servet-i Fünun’da çıkan bir yazıya değinmeliyiz: “Ahmet İhsan hatıralarında şöyle bahseder: ‘Abdülhamid’in Servet-i Fünun’a yaptığı hizmetler, ara sıra gazeteye bastırılmak üzere buyrukla verdiği resimlerdi. Bu resimler şunlardır:

1. Paris’te bir tramvayın apaşlar tarafından durdurulup soyulması.
2. Gene Paris’te bir anarşistin bir polisi öldürülüşü.
3. Papa’nın kafes içinde dinsel tören yapması.
4. Amerika’da zencilere linç cezası uygulanışı.
5. Afgan veliahdı Habibullah’ın Londra’da dişini çektirmesi’ Üzel, O. (2007). Servet-i Fünun Dergisi (401-441.Sayılar) (İnceleme ve Seçilmiş Metinler). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.

beş değil, on - on beş apaş ortaya dolarlar... Ha!...” (Safa, 2005: 46) şeklinde kullanımlarına tanık olunacaktır. Fransızcaya hâkimiyeti ile bilinen Ahmet Haşim de (1884-1933) apaşı şöyle kullanacaktır: “Paris’te polis nezâreti altında sahte apaş toplantıları tertip ederlerdi (Ayverdi, 2010: 60). Bir başka örneğe Atilla İlhan’ın kullanımına rastlanmaktadır: “Anlı Paris, şanlı Paris! İhtiyar dünyanın ortası Paris! Kız oğlan kız! Apaş! Orospu! Komünist! De Gaulle’cü, XX’nci asırlı ve kahraman Paris! Ulaaaan Paris!” (İlhan, 1996: 123-128). Siyasetçi Hikmet Kıvılcımlı ise apaşı şu şekilde kullanacaktır: “Oysa sen bizim İşçi sınıfımızın dilini bile İstanbul külhanlarının apaş ağzı sayıyorsun. ‘- Sahi mi? Nasıl? - Heeyî ulan, bana bak. Avanak!’ gibi çığlıkların arada hepimizin hoşuna gidebilir. Edebiyata ilk kez sen soktuğun için, bir orijinallikte sayılır bunlar. Ama saman alevidirler. Türkiye işçileri daha insancıl konuşurlar. Fazla apaş ağzını yadırgarlar. O yanlara daha titiz davransan...’ Nâzım yüzünü kaşdı : «- Çok doğru... Bu da aklımdan geçiyordu. Dozunu kaçırdığının farkındayım. İyi ki hatırlattın. Bundan sonra apaşlığa yavaşça paydos demeli” (<http://www.belgeler.com/blg/1tp1/dr-hikmet-kivilcimli-kim-suclamis>, 1971). Millet Meclisi çatısı altında milletvekili Tayfur Sökmen’in olay çıkaran üniversiteliler için de apaş kavramını kullandığına tanık olunmakta: “Cumhurbaşkanınca S. V. Tayfur Sökmen’in; son zamanlarda meydana gelen öğrenci hareketlerine, Atatürk’ün sol dev yanlılardan da sağcılık kadar nefret ettiğine dair demeci: Muhterem Başkan, muhterem senatör arkadaşlarım; 8 - 10 gündür cereyan eden esef verici olaylar, müesses nizamı bozup memleketin huzurunu ihlâl etmiştir. Bugün için vazife ve selâhiyetleri, okutmak ve öğretmek elan ilini heyetimizden bâzı yolunu şaşırılmışların, vazife ve gayeleri okumak ve öğrenmek olan talebe ulûmdan bir kısım gençleri şu veya bu sebep ve bahanelerle tahrik ederek her gün bir fakültede üzücü hadiseler çıkarmaktadırlar. İşte elimdeki muteber ve ağır başlı olarak tanınan Milliyet gazetesindeki şu resme bakalım ve bakınız: Burası üşara barınağı mıdır, elinde tabancası ile hücum eden bu genç de apaş veya gangster midir?” (http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS___/t10/c062/b009/cs__100620090072.pdf, 1970).

Tüm bu kullanımları takiben apaş kelimesinin Türkçe sözlüklerde ve argo sözlüklerinde kendisine yer bulduğuna tanık olunmaktadır. Misalli Büyük Türkçe Sözlük’te apaş; “[Kötü olarak tanınan Teksas’ın yerli halkı Apaşlar’ın adından] Bıçkın, külhanbeyi, büyük şehir serserisi” (Ayverdi, 2010: 60) olarak kullanılmakta; Türkçede Batı Kökenli

Kelimeler Sözlüğü'nde "Hayta, Külhanbeyi, Serseri" olarak tanımlanmakta (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012); Büyük Türkçe Sözlük'te sadece "Hayta" olarak geçmekte (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012). Etimolojik Türkçe Sözlük de diğer tüm sözlüklerde olduğu gibi kelimenin Fransızca temelli bir kelime olduğuna vurgu yaparak; "...bir Paris gangster grubu, külhanbeyi" şeklindeki tanımlamayı uygun görmektedir (Kiraz, 2006: 29).

Argo sözlüklerinde ise apaş veya apaçi kavramı şu şekilde geçmektedir: Türkçe Argo Sözcükleri Kitabı'nda apaş; "kent serserisi" (Arslan, 2004: 274; ayrıca Kaptan, 1998), Türkçenin Argo Sözlüğü'nde "(Kuzey Amerika'nın Apache Yerli Oymağının Adından) Kabadayı, Külhanbeyi, Hayta, Serseri" (Püsküllüoğlu, 2004: 27), Büyük Argo Sözlüğü'nde "külhanbeyi, serseri" (Aktunç, 2009), Kadın Argo Sözlüğü'nde ise "Apaçi Takılmak": "Ağdası geldiği halde kıllarını aldirmamak. "Sen de apaçi takılıyorsun bakıyorum, koltukaltlarından saç örgüleri sarkıyor" (Bingölçe, 2001) şeklinde kullanılmaktadır.

Apaş kelimesinin bu kullanımlarına ilave olarak gündelik dilde de kelimenin sıkça kullanıldığına tanık olunmaktadır. Örneğin giyim sektöründe apaş yaka gömlek ve t-shirt olarak; bulmacalarda Seyif'in karşılığı olarak başıboş, bir baltaya sap olamamış, apaş, serseri ya da büyük kent serserisinin karşılığı şeklinde; rüya tabirlerinde "rüyada apaş görmek" (Sonunda para kaybı olan kötü bir durumla karşılaşacağınıza işarettir. Acilen hayatınızı gözden geçirmeli, nerede yanlış yaptığınızı sorgulamalısınız.) maddesinde (<http://www.yeniruyatabirleri.com/ruyada-apas-gormek.html>, 2012), bazen de bir apaş manisinde⁵⁵ karşımıza çıkan bir kelimedir.

---

⁵⁵Meze koydum tepsiye
Taze pişti hepsi, ye...
Bizi dünyada var mı
Bastıran mandepsiye...
Kız... Bana göz, kaş etme,
Bu kadar telaş etme!
Beni seviyormuşsun,
İnanmam traş etme...
Elimiz elde kalır,
Kolumuz belde kalır!
Apaşlar ölüp gider,
Gözü güzelde kalır...
Vur iki yana volta
Olma kimseye balta!
Mezesiz rakı olmaz,

Ayrıca Türkiye’de sinema ve müzik sektöründe de apaş kullanımı kendisine yer bulmuştur. Sadri Alışık ve Selda Alkor’un başrollerini oynadıkları 1966 yapımı Boyacı⁵⁶ adlı filmde Nurhan Damcıoğlu’nun Fransız apaş dansını oynamakta, kıyafetleri ve figürleriyle Paris Apaş Dansı’nın bir benzeri uygulanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca Türkiye Rock müzik tarihinde 1956 yılında gitarist Mehmet Soyarslan, gitarist Yalçinkaya Tümay ve başçı Nedim Demirelli tarafından Şen Gençler müzik grubu kurulmuş, daha sonra 1961 senesinde ilk defa bu grup Apaşlar ismi ile sahne almış ve sonunda 1967 ve 1968 yıllarında; vokalde Cem Karaca, davulda Timur Fildişi, basta Ahmet Tuzcuoğlu, gitarlarda Yalçinkaya Tümay ve Mehmet Soyarslan kadrosuyla Cem Karaca ve Apaşlar ilk kez apaş ismiyle kurulan müzik grubu olarak tarihe geçmiştir (Uyar, 2009). Yine Baki Çallıoğlu’nun da “Apaş Adam” adıyla 45’lik bir albüm yayınladığını görmekteyiz (Çallıoğlu, Apaş Adam 45’lik albümü).

Apaş kullanımının apaçi biçimini alması ile ilgili olarak 2000’li yılların beklemesi gerekecektir. Fakat bu süreçte apaçi ve apaçılık 1960’lardan sonra Tommiks ve Teksas adlı çizgi romanlar üzerinden halk arasında yaygınlık kazanmaya başlayacaktır. Apaçi bu dönemle birlikte Amerikan yerlileri ile benzeştirilerek oyunbozan, şiddete meyilli, yol kesen, adam öldüren bir cani olarak anlaşılacaktır. Nihayetinde apaçi; “genellikle kentlerdeki kılık kıyafeti, duruşu ve tavırları ile değişmemiş doğu kökenli gençler” için kullanılan bir kavrama dönüşecektir (Tülek,

---

Bak şu yediği halta...
Paramız tıpkı çelik,
Fakat cebimiz delik!
İflas ettim ezelden:
Tutmuyorum metelik!...
Kız... çekerim palayı,
Sevmem böyle alayı...
Bana kofti yutturma,
Basacağım kalayı...!
Aşığı yüz öldürür,
Zengini göz öldürür...
Apaşı bıçak kesmez,
Bir kötü söz öldürür...
Oyunumuz barbuttur,
Zar tut, serseme yuttur...
O kız gökte güneşe,
Apaş yerde buluttur...

Cımbız (Necdet Rüştü Efe) Arslan, M. (2004). *Argo Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

⁵⁶Filmdeki sahneyi izlemek için bakınız: (<http://www.youtube.com/watch?v=B07SVY-w1gQ>, 2012)

2007: 11-12). Apaçi'nin bu yeni kullanımına geçmeden önce; apaçılığın ne olduğu üzerine yapılan ve yazılan değerlendirmelerin neredeyse tamamında karşılaşılan ve kavramın “kıro, maganda, zonta, amele, hırbo vb.”⁵⁷ aşağılama ifadesi olarak kullanılan argo sözcüklerin yeni bir versiyonu olarak âdeta 2000’li yıllara uyarlanmış hâli şeklinde görülmesi bahsi geçen kavramların kullanımları üzerinde düşünmemizi zorunlu kılmaktadır.

Örneğin Hırbo; “Kaba saba, medeniyet görmemiş, enayi, dangul dungul, dangalak, aptal, salak, sersem, alık, iriyarı, kaba kimse” manalarında kullanılmakta ve genelde “orta oyununda Kürt taklidine çıkan oyuncuya Hırbo” denmektedir (Arslan, 2004: 121; Kaygılı, 2003: 63; Püsküllüoğlu, 2004: 95; Aktunç, 2009: 144).

Kıro kelimesi ise aslında Kürtçede erkek çocuk, oğlan manasına karşılık gelmekte iken; Türkçe argosunda “görgüsüz, kaba kimse, taşralı (kimse)” (Aktunç, 2009; Püsküllüoğlu, 2004: 119) manalarında kullanılmaktadır.

Maganda⁵⁸ tabiri ise mizah dergilerinde üretilen ve genellikle “şehir hayatına uyum sağlayamamış, kendi kurallarını dayatan, meydan okuyan, görgüsüz göçmen erkekler” için kullanılan bir tipleme olarak karşımıza çıkmaktadır (Cantek, 2004). Ayrıca özellikle kalabalık ortamlarda hiçbir kural dinlemeyen kimse olarak da tanımlanmaktadır (Aktunç, 2009: 206). Magandanın kıro ve hırbo’dan farklılaşan özelliği ise “giyimi kuşamı yerinde olmakla birlikte davranışları, konuşması vb. çok

---

⁵⁷Apaçi kavramının bugünkü anlamlarının öncüllerinden sayılabilecek birkaç kavramı da burada anmamız gerekmektedir: “Amele: Kılık kıyafeti yerinde olmayan. Parasız, kendine güvensiz, patavatsız, abazan, bakımsız, angarya işleri yapan, istenmeyen, sevimsiz, muhabbeti ortama uygun olmayan. Angut: Bir hakaret sözcüğü. Aptal, anlayışsız, boş bakan, hımbıl, sevimsiz, antipatik, züppe anlamında da kullanılır” (Tülek, 2007: 11-12).

⁵⁸Maganda benzeri mizahi çizimlerin hem “mucit”lerinden hem de kullanıcılarından birisi olan karikatürist Mehmet Canca “maganda”yı şöyle tanımlamaktadır: “Biz hiçbir zaman yere tüküren insana maganda demedik. Bizim magandamız kültürüne sahip çıkmayan; kendi kültürüne yabancılaşan, Doğuluyken, Batılı gibi görünmeye çalışan, ikiyüzlü sahtekar, kentli değilken kentli gibi olmaya çalışan, kendi kültürüne yabancılaşmış tavernalarda taverna müziği dinleyen tipler. Kazandığı parayı bir çirkinlik anormalliği içinde harcayan, tüketen ve tüketim noktasında olan insanları eleştirdik” (Cancan, 2002: 229). Ayrıca Şimşek Maganda’nın kavramının bir başka yönüne dikkat çekerek şöyle tanımlayacaktır kavramı: “Maganda, karikatürist Nuri Kurtcebe’nin ‘makak’ maymunu adından oynayarak türettiği, hiçbir anlamı olmayan kelimedir. Kelimenin hiçbir anlamı olmasa da kodladığı anlam aslında çok açıktır. Maganda başlarda ‘görmemiş’ zengindir, Özal sonrası ‘hayali ihracat’ furçasında ‘köşeyi dönen’ ve Gırgır döneminde fazlasıyla işlenen bir figür; daha geniş bir anlamda kodladığı kesim ise; şehre gelen, arabesk müzik dinleyen, kaba, lahmacun yiyen, yere tüküren, köylü, cinsel yönden fazlasıyla uyarılmış, tacizci bir tipleme. Maganda, işadami figüründen çok, ‘alt sınıfları’ kodlayan bu anlamıyla yaygınlaşacaktır. Maganda adlandırmasında ‘örtük’ olansa, daha ciddi bir yöndür. Figürün stilizasyonu ve şivesi ‘Kürt’ kimliğini çağrıştırır. Bu herkesin bildiği ama söyleyemediği bir temsildir” (Şimşek, 2005: 93).

kaba olan erkek, yontulmamış” (Püsküllüoğlu, 2004: 128) manasını içermesi ve “magandayım ama para bende” sözüyle galatı meşhur hâline dönüşen bir sosyal gerçekliğe karşılık gelmesidir.

Zonta da argoda “görgüsüz, kaba saba kimse; hödükten de hödük, aşırı görgüsüz kişi” (Aktunç, 2009: 322) olarak tanımlanmakta ve kıro ve hırbonun daha ileriki bir aşamasını temsil eder biçimde kullanılmaktadır.

Aslında günümüzde apaçiliğe karşılık gelen ve büyük oranda göçle, yoksullukla, eğitimsizlik ile anılan geniş toplumsal kesimlerin kent hayatı ile yaşadıkları her sorunda karşılıklarına çıkan bu fiili ve söylemsel kabullenişte, Türkiye tarihinde 1950’lilerden sonra büyük şehirlere özellikle İstanbul ve Ankara’ya dönük yaşanan iç göçlerin derin izleri görülmektedir. 1950’lilerle başlayan bu göç dalgasının ilk boyutuna daha çok iç ve orta Anadolu ile kuzey Anadolu bölgeleri karşılık gelirken; 80’lerle birlikte bu göç dalgasına paralel bir şekilde artış gösteren doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen göçler yeni süreci belirlemektedir. Nitekim çalışma alanı olarak kent merkezlerinde, yerleşim imkânı olarak kentin çeperlerinde kendisine yer bulan bu göç toplulukları; 1980’li yıllarda özellikle kentle ilgili yapılan araştırmalarda merkezî bir konuma gelmiştir. Bu çalışmalarda en genel çözümleme yöntemi; göçle gelen “köylü”lerin bir türlü kent hayatına adapte olamaması, âdeta bozguncu bir grup ve eğitilmesi gereken bir kitle olarak görülmeleri şeklindeki bakış açılarının merkezinde olduğu tartışmalar ve çözüm yollarının arayışı ile şekillenmiştir. Erder bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Kentın çevresindeki ‘köylere’ ve eski tarım alanlarına tamamen kendi çabaları, kendi ilişkileri ve kendi kaynaklarıyla yerleşen köylüler uzun bir süre kentın merkezinde yaşayan kentli grupların erkekleri için ‘ucuz ve uysal işçi’, kadınları için eğitilmeye muhtaç ‘ucuz’ hizmetçi, politikacıları için, onlara dokunulmadığı sürece kendilerine oy veren bir ‘oy deposu’, kamu yöneticileri için ‘yurttaşlar’ kadar kaprisli ve talepkâr olmayan ‘halk’ anlamına geliyordu” (2000: 193).

Kent hayatında özellikle yukarıda değindiğimiz kavramların (kıro, hırbo, maganda, zonta vb.) muhatabı olmaya başlayan yeni göçmenler, daha ziyade kente kültürel ve ekonomik anlamda adapte sorunu yaşayan, eğitim seviyesi oldukça düşük ve yoksulluğu ile malul bir kesimi temsil etmekteydi. Türkçede hâlihazırda apaçi ismi ile

yayımlanmış tek kitap olan “Bir Apaçi Masalı”nda yazar bu durumu şöyle dile getirmektedir:

“80’li yılların gerçeğidir, 90’lı yıllarda vücut bulmuştur apaçi kültürü. Bakmayın şu an ezik büzük gezen günümüz sıpalarına. Saçma sapan melodiler eşliğinde marjinal takılmak için apaçi dansı yapanlara falan, bunlar boş beleş işler. Soytarılık farklı, apaçılık çok farklı. Günümüz soytarılarıyla uzaktan yakından alakası yoktu bizim. Hayatın oyuncağı olan soytarılar değildik biz. Hayatla değerlerimizi, geleceğimizi, umutlarımızı sermaye yapıp kumar oynayan apaçilerdik. 80’li yıllarda Çankırı, Çorum, Sivas, Yozgat, Kırşehir gibi küçük şehirlerde yaşayanların ekmek derdine düşüp büyük şehirlere hücum etmesiyle başladı apaçi kültürü. Bu şehirlerden göçen cılız, sarı dişli adamlar, kapıcı oldular, pavyonlarda garson oldular, bulaşıkçı oldular, hamal oldular, düğünlerde köçek, belediyelerde çöpçü oldular... Bir deri bir kemik, sarı dişli kocalarına inat geniş kalçalı, gürbüz, pancar yanaklı, beyaz dişli karıları evlere hizmetçi oldu, hanımların bebeklerine bakıcı oldu. Hem erkeği hem kadını, b.k temizledi, kusmuk temizledi. Onlara memleketinde g..ü kalkık şehirli denildi, şehirde apaçi, kıro, zonta damgası yediler. Ne hayatlarını kurtarmak için geride bıraktıkları ana babalarına ve çocuklarına yaranabildiler. Ne b..larını, kusmuklarını temizledikleri, uşakları, hizmetçileri oldukları şehirli beylerin hanımların saygısını kazanabildiler” (Angutyus, 2011: 7-8).

Türkiye’nin toplumsal yapısında derin izler bırakan bu iç göç dalgası beraberinde müzik anlayışını da üretmekte gecikmemiştir. Arabesk böylesi bir zeminde ilk başlangıcı Orhan Gencebay’ın 1968’de “Bir Teselli Var” şarkısı ve “Batsın bu dünya, bitsin bu rüya”sı ile sembolize edilebilecek olan bir çıkış yakalamıştır. Daha sonraları “Arabesk’in Babası” olarak anılacak olan Gencebay, 1982 yılında vermiş olduğu bir demecinde arabeski şöyle tanımlamıştır: “Türk sanat müziği, Türk halk müziği ve bunlara ek olarak da Batı tekniğinin her türlü olanaklarına, özgür sunumun eklenmesinden oluşan bir müziktir” (Güngör, 1993: 21). Bir yandan kente tutunma çabaları, diğer taraftan kronikleşen yoksulluk ve yoksunluklar, gurbette olma ve sıla özlemi duyma temelinde gelişen arabesk müzik⁵⁹, halk musikisi formlarında üretilmiş ve daha sonra bizzat halk müziğinin müzikalitesini değiştirmeyi başarmış bir çaba olarak belirmiştir (Öngür, 2002: 93-95). Fakat arabeskin ortaya çıkışı sadece göçle gelmiş ve kentin varoşlarında tutunmaya çalışanların varlığı ile açıklanabilecek bir

---

⁵⁹Yaşar ve Atılğan’ın 1993 yılında üniversite gençliğinin arabeske bakışı üzerine yapmış oldukları çalışmada da görüldüğü üzere arabesk müziği tercih eden gençlerin üçte ikisinin büyükşehirlerin gecekondu bölgelerinde ikamet ediyor oluşu, arabesk dinleme ile gecekondu kültürü arasında hatırı sayılır bir ilişkinin var olduğunu bize göstermektedir (Yaşar ve Atılğan, 1993).

durumun çok ötesinde, birçok farklı sosyal bileşenin⁶⁰ birbiriyle girmiş olduğu etkileşimin bir neticesi olarak değerlendirilebilir (Çubukçu, 2002: 213). Nitekim bir yandan 1980'lerle birlikte gecekondu kültürü hızla değişime uğramakta, kente göç edenler ile kentin ev sahipleri arasında hızlı bir sosyal etkileşim yaşanmakta ve bu durum kaçınılmaz bir biçimde arabeskin tazını da etkilemekteydi (Kozanoğlu, 1995: 146). Özdenoğlu yaşanan bu durumu özetlerken:

“Sosyolojik tanımı varoş ya da getto, gündelik dilde yaygın olarak gecekondu denilen; şehrin dışındaki derme çatma, estetikten yoksun yerleşim yerlerine verilen adlardan en güzeli ama en az kullanılanı şehreküstü"dür. Bu terim her zaman diğer ikisinden daha anlamlı ve daha hüznü... Şehreküstü'de yaşayan insanların, köyden ya da küçük kasabalardan büyük şehirlere göçerken yaşadığı dramla içinde bulunduğu kültürel ve sosyal yozluk ne derece gerçekse, arabesk müziğin yoz bir müzik oluşu da o denli gerçektir” (2002: 14-15)

demiştir.

Stokes (1998: 27), özellikle arabesk kültürü üzerinden arabeskin tüm kötü etkilerinin bizzat arabeskin dinleyicilerine yükletildiğini söylemekte ve bir boyutuyla da “kıro, maganda, hırbo, zonta” olarak kabul edilen bu insanlar tarafından temsil edilen bir gerçekliğe doğru söylemsel bir yönelimin varlığı hissedilmektedir. Nitekim kentleşme, göç ve iş bulma süreçleri ile sosyalleşme ve yeni hayata uyum sağlayabilme süreçlerinin tamamını bir çırpıda yapması beklenen geniş kitleler içinde, kentli ev sahiplerinin tahammülsüzlükleri de sürece eklendiğinde; dışlanan, yabancılaşan ve kaderciliğin ağına takılan, çıkışı da arabesk müziğin efsunlu notalarında dolaşmakta bulan bir toplumsal grubun doğması kaçınılmaz hâle gelecekti. Diğer taraftan arabesk zamanla bir müzik türü olarak algılanmasının ötesine taşınmakta, kentin asıl sahipleri –İstanbul özelinde kim oldukları kesin olarak belirlenemeyecek düzeyde karmaşık bir toplumsal kesim- tarafından yerli yersiz her şey için arabesk kelimesi kullanılmaya başlanmış, âdeta bir sıfat şeklinde arabesk adam, arabesk yemek, arabesk mobilya, arabesk kıyafet,

⁶⁰Özbek yaşanan durumu şöyle ifade edecektir: “Arabesk, “geleneksel ortamı kente taşıyan” ya da “kent kültürüne sırt çeviren bir uyumsuzluk kültürü” değildir. Tam tersine kent dinamiği ile belirlenen bir “anlam problemi” olduğunu kabul eden, ona yanıt getiren ve bu yanıtıyla da bir yandan uyum bir yandan da direnme taşıyan bir pratiktir. Yanıt getirdiği yani problem çözme çabasında olduğu ölçüde de, günlük sorunlardan bir kaçış değil, gündelik pratikte ve var kalabilme gücünü sağlayan bir enerji kaynağı olarak, bir kültürel buluştur. Öte yandan, bir anlam haritası olarak arabesk ile karmaşık sorunlarla belirlenen gündelik hayat arasındaki devamsızlığın gösterdiği gibi, arabeskin gündelik hayatla arasına koyduğu bu mesafe bir duygusal isyan olduğu ölçüde de, Dyer’in bahsettiği ütopyik niteliği olan bir kaçıştır” (Özbek, 1994: 110-111).

arabesk aşk vb. pek çok kullanıma şahit olunmaktaydı (Kozanoğlu, 1992: 256-262; Gürbilek, 2001: 25). Arabesk tanımlaması etrafında yaşanan bu karmaşık durum, söylem ve eylem planında dışlanan kentin yeni sakinlerinin peşini hiçbir zeminde bırakmayan bir hayalete dönüşecekti.

Apaçi kelimesinin çalışmamıza konu olacak biçimde kullanılması⁶¹ 2000'li yılların ortalarına denk gelmekteydi. Fakat asıl manasıyla apaçinin meşhur olması ve halk arasında yaygınlık kazanması için Sinan Kayabaşı'nın orijinal ismi ile Pegasus Out (2005) olan ve apaçi müziği diye ün yapan parçasını internet ortamında paylaşmasını beklemek gerekecekti. Kayabaşı şarkının serüvenini şöyle anlatmaktadır:

“Apaçi müziğini kaşık ve bardakların çıkardığı seslerden esinlenerek hazırladım. 2009'da Lets We Dance adlı bir albüm çıkardım fakat albüme koymadım bile. Apaçi şarkısını internette Pegasus Out ismiyle paylaştım. İngiltere'deyken Türkiye'den arkadaşım aradı, “Albüme koymadığın şarkı Türkiye'de tık rekoru kırıyor. Ama adı apaçi müziği olarak geçiyor, haberin olsun, dedi” (<http://www.pressturk.com/haber/apaci-muzigi-turk-malici-46012.html>, 2011).

Hatta bir süre apaçi parçasının kime ait olduğu tartışma konusu olmuş, adı apaçi müziği ile anılan Dj Akman ile şarkıcı Pelin Suade arasında telif tartışmaları yaşanmıştı. Fakat Kayabaşı'nın MESAM'da (Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği) apaçi müziğinin sahibi ve bestecisi olarak kayıtlı olması ile apaçi müziğinin asıl sahibinin kim olduğu da bu şekilde tescillenmiş olacaktı (http://www.posta.com.tr/magazin/HaberDetay/_Apaci_sarkisi__kavga_cikardi.htm?ArticleID=66105, 2011).

Apaçi dansı olarak anılan dans şeklinin ise 2009 yılının hemen başlarında bir video paylaşım sitesinde yayınlanan ve İzmir'in Buca ilçesinde görüntülediği iddia edilen, düğünde dans eden gençlerin figürleri ile gündeme geldiği kabul edilmektedir (<http://www.youtube.com/watch?v=zBA35QQoUeY>, 2009). Fakat bahsi geçen videoda gençlerin yapmış oldukları danslar ile daha sonrasında ünlenecek apaçi dans figürleri arasında ciddi farklılıkların olduğu rahatlıkla gözlenebilmektedir. Biz bu

⁶¹Aslında argo literatüründe apaçi kelimesinin karşılığı olarak kıro, maganda ile eşkiyalık ve serseriliği birleştiren kullanımlara rastlanmaktaydı. Bizim internet üzerinde yaptığımız ve en eski kullanımlara örnek olarak ulaşabildiğimiz anlatılar, bir e-sözlükte şöyle kullanılmaktaydı: “türk argosunda kıro menseili kelime.(rabbitweed, 17.03.2002 17:29), argoda* çingeneler içinde kullanılan kelime.(purepain, 26.12.2002 19:41), apaciler sosyal seviyesi düşük ama savaşçı bir türdür. bu tür insanlar cıks ortamlarda çıkan kavgalarda yer alırlar. genelde zayıf olurlar, kot altına siyah ayakkabı üstüne sahte marka kıyafet giyerler, kasıntı olurlar... ülke nüfusunda önemli bir paya sahiptirler...” (pele, 20.04.2003 17:05 ~ 17:06) (<http://www.eksisozluk.com/>, 2012).

anlamda Türkiye'deki apaçi dansı ile Fransız tecktonik dans⁶² tarzı arasında birtakım benzerliklerin var olduğunu kabul etmekteyiz. Nitekim ilk olarak 2009 yılında çıktığı kabul edilen ve bahsi geçen düğün görüntülerine atıfla tanımlanan “apaçi dansı” aslında yine apaçılık kavramı üzerinden üretilen dışlama, hor görme hatta aşağılama⁶³ anlamlarını çağrıştırmakta ve dans etmesini bilmeyen gençlerin görüntüleri olarak (çoğu zaman gülerek izlenen) internet ortamında eğlence konusu hâline dönüşmekteydi. Bu yaklaşımın sahici izlerini, hem apaçi dansı ile dalga geçmek, eğlenmek için çekilen videolarda hem de daha önce farklı düğünlerde ya da dans görüntülerinde kaydedilmiş ve sanal ortamda paylaşılan görüntüler üzerinden açıkça dans etmesini bilmeyen insanların (“Allah akıl fikir versin” tarzı yorumlarla süslenen) söylemsel bir hakarete maruz kaldığı görülebilmektedir.⁶⁴ Apaçi dansının daha sonraları, gelişkin vücut hareketleri, el-kol estetiğine dayalı stilleri ve farklı dans figürleri ile birlikte icra edilmeye başlaması ise, dansın tecktonik temelli bir dansa doğru evrildiğini göstermektedir. Fakat burada asıl maksadımız ilk çıkan apaçi dansı örneklerinin gelişerek tektonik tarza kavuştuğunu söylemek değil; bilakis Türkiye'de tektonik tarzda dans eden kişilerin ya da grupların figürleri ile apaçi dansının kendine ait ve sınırları çizilmemiş bir dans şeklini temsil eden yapısı arasında birtakım benzerliklerine dikkat çekerek; aslında iki farklı tarzın aynı dönemlerde paralel bir şekilde yaygınlık kazandığını belirtmektir. Bu anlamda daha sistematik ve kurumsal bir dans kültürüne sahip tecktonik dans tarzı apaçi dansını etkilemiştir. Fakat bu aynı zamanda halk tarafından her iki dans biçiminin birbiriyle aynıymışçasına algılanmasını da beraberinde getirmiştir.

---

⁶²Apaçi dansı ile tektonik dans arasındaki benzerliği anlayabilmek için bakınız: <http://www.youtube.com/watch?v=ziytUFRHoqI>, 2008).

⁶³İsmi çokça apaçilerle anılan, apaçi gençliğin idollerinden biri olarak yazılıp çizilen Nihat Doğan bir televizyon programında şöyle diyordu: “Neden insanları kazanmıyoruz da bir kıro, apaçi damgası, kendimizden dışlayan, hor gören bir etiket vurmak istiyoruz insanlara? Apaçi nedir ya, biri bana bunu açıklasın, nedir apaçi?” (<http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/34044/nihat-dogan-apaci-nedir>, 2010).

⁶⁴Hem videolar hem de yorumlar için birkaç örnek için bakınız: http://www.youtube.com/watch?v=C3_YDisNOi8, <http://www.youtube.com/watch?v=wjMHIZCEU94>, <http://www.youtube.com/watch?v=BAT-hVR89Kw>, <http://www.youtube.com/watch?v=QTRzQQppBh0>, <http://www.youtube.com/watch?v=qcf5wz1Lja0>, <http://www.youtube.com/watch?v=55iUP8RdjLw>, <http://www.youtube.com/watch?NR=1&feature=endscreen&v=Wh-ClIpdj-U>, <http://www.youtube.com/watch?v=YjlvqljKbz0>, http://www.youtube.com/watch?v=DjN33NoYD_M.

Fransa’da 2000’li yılların başlarında gençler arasında hızla yaygınlık kazanan tektonik tarz⁶⁵ Belçika ve Hollanda kökenli elektro müzik kültürü ile gelişen spesifik tekno dans türü olarak; Paris’in kenar mahallelerinde (suburb) başlamış, özellikle gençler ve genç yetişkinler arasında, hem dilden dile, hem de video paylaşım siteleriyle hızla yayılıp popülerleşmiştir. Çok farklı dans figürleri ve giyimleriyle, punkçılara benzer sivri saçları, karmaşık renklerde elbiseleri, dar tişörtleriyle öne çıkan tektonik tarzda dans figürleri el-kol hareketleri üzerine kurulu olup, ayak hareketleri ikinci planda bulunmaktadır. Tektonik tarz ayrıca Cyril Blanc ve Alexandre Barouzdin adlı iki tekno dansçının tescilli markası olarak bilinmekte; tektonik markalı elbise, cd ve enerji içeceklerin de ekonomik bir üretim aracına dönüştüğü görülmektedir (<http://tecktoniknation.wordpress.com/>, 2011; Pichevin, 2008: 20). Nitekim tektonik dansın Fransız gençliği arasında ne denli bir yaygınlığa sahip olduğu ile alakalı olarak; 2010 senesinde Paris’te açık havada yapılan dans gösterisine otuz bin gencin katılması ve sokakların dans pistine dönüşmesini hatırlatabiliriz (<http://danslarue.weebly.com/1/category/black%20youth/1.html>, 2011).

Tecktonik dans tarzından bir hayli etkilenecek yaygınlık kazanmaya devam eden Apaçi dansı; dizilerden⁶⁶ reklamlara⁶⁷, sinema filmlerinden⁶⁸ müzik endüstrisinde kullanılan dans figürlerine kadar pek çok alanda yayılcı etkisini göstermiştir.

---

⁶⁵ Profesyonel bir tektonik dansçısının değerlendirmeleri ile Tektonik tarz: ‘Tektonik nedir?’

Yanox: Paris’in en ünlü kulüplerinden birinde (le metropolis) ortaya çıkmış bir dans. Birkaç dans etkinliğinden sonra popülerleşti. Ne zamandan beri bu dansı yapıyorsun? Seni başlamaya iten sebep neydi?

Yanox: 2007 Şubat ayından beri bu dansı yapıyorum. İlk başta kulüpleri sadece eğlenmek için giderdim ama zamanla arkadaşlar arasında bir rekabet unsuru haline geldi. Birçok insan tektoniğin hapçılar (druggies) için bir dans olduğunu düşünür ama gerçekte öyle değil. Bu sadece başka türlü bir dans. İyi bir dans için çok fazla enerji ve zaman alan bir dans.

Sen bir takımın üyesi misin?

Yanox: Evet. “Team pirateck” üyesiyim. Yaklaşık bir yıldır bu grup dans ediyor. Başta çok yakın arkadaşlar olarak başladık ama zamanla işler büyüdü, şimdi gruba eleman alıyoruz ve aralarından en iyisini seçiyoruz’ (<http://tecktoniknation.wordpress.com/>, 2011).

⁶⁶Çocuklar Duymasın adlı dizide, dizinin ana karakterlerinde Havuç ve arkadaşları apaçi dansını sıkça yapmışlardır. Bakınız: (<http://www.youtube.com/watch?v=ELbqnSuMOco>, 2010).

⁶⁷Turkcell’in “Çalarken Dinlet” reklamında apaçi dansı kullanılmıştır. Bakınız: http://www.dailymotion.com/video/xfkzfo_turkcell-calarken-gulsel-birsel-ve-apaci-dansy_shortfilms, 2010).

⁶⁸Recep İvedik Serisinin 3. bölümünde İvedik, karşısındaki okumuş ve zengin gence karşı apaçi müziği ile meydan okur ve dansı izleyenlerden tam not alır. Bakınız: <http://www.youtube.com/watch?v=1osZGMH2Kqg&feature=fvwrel>, 2010).

Özellikle apaçi müziğinin remiksleri sayılabilecek pek çok çalışma üretilmiş, Dj Akman⁶⁹, Apaçi Hasan⁷⁰ ve Mehmet Demirtaş⁷¹ apaçi adı ile müzik yapan sanatçılar olarak ün yapmışlardır. Burada değinmemiz gereken bir başka çalışma ise Pelin Suade'nin Pegasus Out yani Apaçi şarkısını, yine şarkının sahibi Sinan Kayabaşı ile birlikte üzerine söz yazarak albüm hâline dönüştürmesi meselesidir. Pelin Suade her ne kadar yaptığı müzik ve temsil ettiği sosyal sınıf itibarıyla, klibinde de sıkça kullandığı apaçi gençlerle teması olabilecek ve sözlerinde⁷² de belirttiği üzere yakınlık kurabilecek bir bireysel profili temsil etmese de, apaçiliğin ve apaçi dansının nasıl tüketim aracı haline dönüştürebildiğinin de bir örneği olarak albümüyle karşımızda durmaktadır. Bu anlamda altkültür bölümünde uzun uzadıya tartışılması gereken meselelerden birisi olan, hakim kültürün altkültürleri medyatikleştirmesi ve tüketim malzemesine dönüştürmesi rolü burada net bir şekilde gözlemlenebilecektir. Nitekim Suade'nin şarkı sözlerinde apaçi dansı yapan ve baskın söylemde dışlanan dahası belli boyutlarıyla sosyal bir linçe maruz kalan gençleri, ironik bir şekilde saç başıyla, boyu posuyla ve yaptığı dans ile âdeta hayranlık uyandıran birisi olarak tanımlaması ilginç bir toplumsal bakışa, ilginç olduğu kadar çarpıcı bir duruma işaret etmektedir.

---

⁶⁹Dj Akman Apaçi şarkısı ve dansı ile çokça anılmaktadır. (Bakınız: http://www.youtube.com/watch?v=rgk_f-a54FA, 2011).

⁷⁰Apaçi Hasan'ın şarkılarından bir örnek için bakınız: (http://www.youtube.com/watch?v=6WQnXVwEy_U&feature=related, 2009).

⁷¹Mehmet Demirtaş'ın apaçi şarkısı için bakınız: (<http://www.youtube.com/watch?v=m0GK5HL0z4Y>, 2011).

⁷²Pelin Suade Apaçi Aşkı Şarkı Sözleri:

Saçına başına, boyuna posuna
hastayım ben onun apaçi dansına
evde arabada, sokakta pazarda
çok etkiliyor beni apaçi dansıyla
farklı karizması herkeslerden farklı
dans etmeye başlar açılır dört yanı
derler ya bu budur, işte olay budur
apaçi dansıyla bütün hayat durur..
farklı karizması herkeslerden farklı
dans etmeye başlar açılır dört yanı
derler ya bu budur, işte olay budur
apaçi dansıyla bütün hayat durur.

Apaçi dansı ve müziği sosyal medyada ve video paylaşım sitelerinde de en çok tıklanan görseller arasında yerini alırken, örneğin “Apaçi Hasan Amca”⁷³ on milyonun üzerinde bir tıklanma rekorunu ulaşılmakta, gencinden yaşlısına pek çok kişiyi cep telefonun melodisi olarak apaçi müziği tercih etmekte, ilköğretim okullarında⁷⁴ ve liselerde teneffüs zili olarak apaçi müziği çalınmakta, 23 Nisan gösterilerinde⁷⁵ apaçi müziği eşliğinde kutlamalar yapılmakta, Facebook’da takipçileri on binleri bulan yüzlerce apaçi sayfaları* açılmakta, Twitter’da “apaçilerdenbıktık” temalı bir karşıtlık geliştirilmekte, 2011 yılbaşı kutlamalarında tutuklanan ‘tacizci’ apaçilerden bahsedilmekte, polis operasyonlarında şifreli konuşmalarda apaçi dansı kullanılmakta⁷⁶, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü⁷⁷ apaçi dansına karşılık atabarı oynanması gerektiğini söyleyerek okullar arası türkü yarışması düzenlemektedir.

Apaçi dansının bu denli toplumsal bir karşılık bulmasında elbette müziğin insanlar üzerinde yarattığı hızlı bir sosyal etkileşim etkisinin varlığı yadsınamayacaksa da

⁷³Apache Dance-Hasan Baba için bakınız: (http://www.youtube.com/watch?v=vR_VhfxAnXU&feature=fvvr, 2011).

⁷⁴Apaçi gençlik çalışmamız boyunca Bağcılar ve Esenler’de (İstanbul) gerek okul ziyaretleri sırasında gerekse de ilçelerde yürütülen araştırmalar süresince bazı ilköğretim okullarında ve liselerde apaçi müziğinin teneffüs zili olarak sıkça kullanıldığına şahit olunmuştur.

⁷⁵Bakınız: (<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1125239&title=23-nisan-cocuk-bayrami-coskuyula-kutlandi&haberSayfa=1>, 2011).

*Örnek facebook sayfaları için bakınız: alem buysa kral biziz apaçi sözleri!!; ApAÇİ geNÇLİK, BüyükÇekmece Apaçi TopLuLuğu xD, Apaçi Fan Page, Apaçi Gençlik xD, HeRGÜN YeNİ BİR ApAcı xD, Apaçi Dansı, ApaÇİ DanSı, Apaçi Fan Page xDe.

⁷⁶14 Nisan 2011 tarihli haberin verilişi şekli aynen şöyle: ‘Fuhuşun parolası: Apaçi dansı. Asayiş Şube Müdürlüğü Ahlak Kumar Büro Amirliği’ne bağlı ekipler, Aksaray’daki bir eğlence merkezinde fuhuş pazarlığı yapıldığı ihbarı üzerine harekete geçti. Müşteri gibi içeri giren polisler, masalarına davet ettiği kadınlarla otelde fuhuş yapma karşılığında 2 saati 400 TL’ye anlaştı. Seri numaraları alınmış paraları veren polisler, dışarıda bekleyen meslektaşlarını aralarında kullandıkları ‘Apaçi dansı yapıyoruz. Siz de gelin’ parolasıyla baskın için start verdi’ (http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Fuhusun_parolasi__Apaci_dansi.htm?ArticleID=69020, 2011).

⁷⁷Haberin detayı şöyledir: “İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, hızla yayılan pop kültürünün önüne geçmek için ilginç bir projeye imza atıyor. İstanbul Milli Eğitim Müdürü Dr. Muammer Yıldız, sadece yöresel olarak bilinen ‘Ordunun Dereleri’ , ‘Kızılıklar Oldu mu?’ ‘Sarı Gelin’ ‘Kızıroğlu Mustafa’ türkülerini daha geniş kitlelere duyurmak için harekete geçti. ‘Türkü söyleyelim’ projesi kapsamında ilçeler arası türkü yarışması yapılacak, her ilçeden 5 öğrenci finale kalmak için yarışacak; finalistler, İstanbul şampiyonu olmak için ter dökcek. Şu ana kadar 7 ilçede tamamlanan yarışmalara gösterilen ilgiden memnun olduklarını belirten Dr. Muammer Yıldız, ‘Türkiye’nin yedi bölgesinin kendine has türküleri var. Hepsisi de çok güzel. Ancak yıllar ilerledikçe sadece o yörede sıkışıp kalıyor. O türkülerin genç kitlelere ulaştırılması için bu projeye start verdik. Bu projeye birlikte yörelerine sıkışan türkülerini okullara taşıyacağız. Öğrenciler arasında bir dans yaygın. Bu dansı gören öğrenciler okullarında aynı hareketleri yapmaya çalışıyorlar. Biz bu apaçi dansının yerine atabarının oynanmasını istiyoruz’ dedi” (<http://www.aksam.com.tr/apaci-dansi-yerine-atabari--25978h.html>, 2011).

kanaatimizce özellikle apaçi dansının mucidi ve yaygınlaştırıcıları olarak kabul edilen, eskinin kırosu, magandası, hırbosu; günümüzün yenilenmiş versiyonu ile apaçisi olarak kabul edilip muamele gören geniş bir toplumsal kesime karşı içten içe duyulan ve gerek medyada gerek internet ortamında gerekse de şehir merkezlerinde çoğu zaman açığa çıkan dışlayıcı dilin etkisinin, apaçi dansını ve apaçiliği üreten ve yaygınlaştıran bir role sahip olduğunu düşünölmelidir. Özellikle bu konuda araştırmanın metodolojisi bölümünde belge toplama süreçlerinde değindiğimiz üzere; gazete manşetlerinde, köşe yazılarında, forum sayfalarında, Facebook ve Twitter hesaplarında, hâsılı yazılı ve görsel sunumlarıyla bütün iletişim kanalları üzerinde yaptığımız ve 2002 yılından günümüze değin on yıllık bir dönemi kapsayan altı yüz sayfalık derlemede çok net bir şekilde gözlemlene imkânı bulduğumuz apaçi dansına ve apaçiliğe karşı temel yaklaşım biçimi sürekli bir istihza, alay, hakaret, küçük görme ve aşağılama şeklinde cereyan etmiş, bunun dışında çok az bir oranda apaçiliğin toplumsal sorunların ve kentleşme süreçlerinin mağdurları açısından bir çıkış kapısı olarak görülmesi gerektiği gerçeğine dikkat çekilmiştir. Bu durumun daha net anlaşılması için her iki yaklaşım biçimini en iyi temsil ettiği düşünölen iki örnekle meseleyi açmamız gerekmektedir.

İlk örnek apaçiliğin en yoğun şekliyle nasıl algılandığına dair Noworever takma ismiyle yazan birisine ait:

“Apaçiler genel olarak kendini bulunduğu muhitin sahibi zanneden kabadayılıkla, modernliği birleştirmeye çalışmış en küçük yapı taşının hücre olmadığını düşündüğüm varlıklardır. Arabesk yapılarının altına aslında Fransızlardan çıkma olan bir dans türünü yedirmeyi çalışırken ağzına yüzüne bulaştırmıştır. Kendilerini tanımlamaları istendiğinde fikir adamı olarak tanımlayabilecek kadarda malın gözödürler. Onları bu noktaya getiren şeyin gelirler arası uçurum olduğunu düşünüyorum. Tabi bu gelirler arası uçurumu ele aldığımızda bir de eğitim, aile gibi kavramları da ele almamız gerekiyor. Apaçiler genel olarak düşük gelirlı, eğitimsiz ailelerden geldiği için gelirlerinin düşüklüğü nedeniyle TV’lerde sürekli yüzümüze çarpılan zengin aile çocuklarını, şık giyimlerini, zenginliklerini gördükçe onlara özenmişler ve kendi çaplarında, semt pazarından olduğu kadarıyla şık olmaya çalışmışlar, tabi başaramamışlar. Aile yapısı nedeniyle genelde eğitimsiz ailelere sahip oldukları için psikolojik açıdan da problemlı büyümüşlerdir. Maalesef ki istisnalar olmakla beraber düşük eğitime sahip ailelerin çocukları da aynı yola sürüklenmekte bunlarda bununla beraber, babasının oğlu anlayışıyla boş gezenin, boş kalfası aynı zamanda boş kafası olmuşlardır. Boş kafanın da sonucu hani cahil cesareti derler ya onun gibi

olmuştur, hem cesaretli hem de nerede bunun kaynağı dememizi sağlarcasına tam bir özgüven sahibidirler. Özgüvende dalkavukluğu getirmiştir, çünkü sınırlarını bilememişlerdir. Sürç-i lisan ettiyse affola” (Noworever, 2010).

Noworever örneği, apaçi olarak tanımlanan gençler hakkında oluşan geniş dışlama literatürünün, yine kendi tanımlamasıyla en az sürç-i lisan etmiş hâlidir. Sayfalarca paylaşabilecek ve kanaatimizce üzerinde akademik bir araştırmayı hak eden bu ve buna benzer yaklaşım biçimleri, toplumsal anlamda yaşanan ve alttan alta giderek hız kazanan *yok sayıcı söylemin* niteliği hakkında bilgi vermektedir.

İkinci örnek ise yukarıda da belirttiğimiz üzere yaygın olan dışlayıcı söylemin içerisinde parmakla gösterilecek düzeyde az olan diğer bakış açısını özetlemektedir:

“Samimi arkadaşlarımla hararetleri tartışmama yol açan mevzulardan biridir. Zira şahsi olarak ben, apaçi olarak kodlanan ve aşağılanan durumun ziyadesiyle sınıfsal olduğu kanısındayım ve bu aşağılanmanın arkasında kentli orta sınıf faşizmi olduğunu ve söz konusu orta sınıfın asıl derdinin yoksul düşmanlığı olduğunu düşünüyorum. Biraz açarsam konuyu: Apaçi olarak kodlanan grup tartışmasız olarak yoksul semtlerde oturan yoksul halkın çocukları; yani sınıfsal olarak sömürülen gruba dahiller. Kültürel olarak kodları ne büyük burjuvaziye benzer ne de orta sınıfa. Onlar gibi yaşama, yemek yeme, giyinme vs. imkânları kısıtlıdır. Ayrıca bu çocukların çoğunluğu liseyi bitirdiklerinde ya daha liseye başlamadan herhangi bir işte çalışmaya başlayan insanlardır. Bulduğum şehir Ankara'dan örnek verecek olursam; apaçi olarak kodlanan çocuk Mamak, Çiçin, Abidinpaşa vs. yerlerde oturan ve Tunalı'da, Filistin Caddesi'nde (zengin deyimiyse Arjantin Caddesi'nde) barlarda, kafelerde, restaurantlarda komilik, garsonluk, bulaşıkçılık, meydancılık yapan çocuklar. Bu mekânlarda zengin, kültürel, sosyal olarak farklı tiplerin hizmetini yapıyorlar; onların giyim kuşamını görüyorlar vs. sınıfsal farklılığın ötesinde aralarında herhangi bir fark yok. Gelelim bu apaçi olarak kodlananların giyim kuşamlarına, hareketlerine: Yukarıda değindiğim üzere bu çocuklar, yoksul ailelerin evlatları ve özendikleri kişilerin yaşam tarzlarına erişmeleri mümkün değil. Bu durum, İbn-i Haldun'un jargonuyla cevap verirse kendi asabiyetlerini yaratmalarına yol açıyor. Yeni oluşturulan bu cemaat kültürü ise kendi jargonunu, tarzını, giyim kuşamını yaratıyor. Orta sınıfın bunlara dönük tepkisi ise tamamen ötekileştirmeye dayalıdır. Bunların takılmaya başladıkları mekânlara artık takılmamak, sosyal paylaşım sitelerinde insanları fişlemek, her türlü söylemle aşağılamak türünden uygulamalarla tipik orta sınıf faşizminin örneklerini sergilerler. Peki, apaçiler hiç mi suçlu değil? Elbette suçları var, onların suçu fakir olmaları ve bu fakirliklerini kapatabilmek için şiddete meyletteleri. Yalnız şiddeti yanlış yöne kanalize ediyorlar. Şöyle ki mesele kişiler düzeyinin ötesinde; elbette ki zaman zaman bireyler zarar

görecektir; lakin mesele daha derinde. Ezcümle, varoşlarda öfke birikiyor ve bu öfke, alışveriş merkezlerine taşıdığı gün asıl amacına ulaşacaktır” (Demokles, 2010).

Her iki anlatımın da kendi içerisinde eleştirilebilecek yahut kabul edilebilecek yanlarının bulunduğunu saklı tutarak, daha önemli bir noktanın altı çizilmelidir. İlginç bir şekilde yıllara yayılmış olan ve sayfalarca süre giden apaçılık tartışmalarında şimdiye değin neredeyse hiçbir apaçının söze karışıp, hayır mesele aslında şöyle değil de böyle, ya da yine apaçilere atfedilen tarz gereği küfürle karşılık vererek, saldırgan bir üslupla tartışmalarda yer aldığına tanık olunmamıştır. Hâlbuki bu gençler, saha araştırması süresince alınan cevaplarda da açıkça görülen üzere internette oldukça fazla vakit geçiren ve sanal sosyalleşmenin tüm imkânlarından istifade etmeye çalışan fertler olarak karşımızda durmaktadırlar. Bu durum kanaatimizce apaçılığın nasıl bir *toplumsal dışlanmaya* dönüştüğünün izah edilmesinde yardımcı olmaktadır. Nitekim apaçi olmak demek “kıro, maganda, hırbo vb.” aşağılayıcı argo kavramları da üstlenmek olarak algılanmaktadır. Her ne kadar Türkiye’de kendisini apaçi olarak görüp böyle tanımlayan çok az bir kitleden söz edilebilecekse de –ki biz bu tanımlı benimseyenleri kitle olarak tarif etmenin bile çok abartılı ve iddialı bir karşılığı olduğunu düşünmekteyiz-, apaçi dendiğinde insanlar tarafından algılanan ve kabul edilen asıl kanaatin* bahsettiğimiz anlamda dışlayıcı dilin bir yansıması olarak kabul edilmesidir. Nitekim gerek gözlem ve katılımlı gözlem gerekse de derinlemesine mülakat ve odak grup süreçlerinde öncesi ve sonrasıyla uzun ya da kısa görüşme imkânı bulduğumuz yüzlerce gençten bir kaç dışında hiçbirisinin kendisini apaçi olarak tanımlamaması, toplumun büyük bir kesimi tarafından kabul edilen apaçılık algısının yine “apaçiler” üzerinden test edilmesine ve nasıl hissedildiğine dair bir kanaatin oluşmasına olanak sağlamıştır.

Son olarak bahsi geçen toplumsal algının nasıl bir apaçi profili çizdiğini tanımlayarak tartışmamız sonlandırılabilir. Yukarıda da değinildiği şekliyle on yıllık yazılı arşivde apaçının kim olduğu, apaçılığın ne olduğu kimi zaman birbirini tekrar eden ifadelerle, kimi zaman da uzun uzadıya meseleyi tartışan cümlelerle ele alınmıştır. Bu arşivdeki apaçi profili olarak beliren ifadelerden hareketle kısaltılmış bir şekilde yirmi

---

*Araştırmamız boyunca görüşme gerçekleştirdiğimiz tüm toplum kesimleri ile ilk tanışmamız esnasında (ki bu kesimlerin içerisinde apaçi gençler de var) ve araştırmamızın konusunu soran kendi yakın çevremizde, apaçi gençlik üzerine çalıştığımızı söylediğimizde neredeyse istisnasız bir biçimde tümünün yüzünde alayvari bir gülümsemenin belirmiş olması oldukça manidardır.

sekiz maddelik bir tanıma ulaşılmıştır⁷⁸. Buna göre apaçi: 1) Görünür olmak isteyen 2) Fakir-yoksul olan 3) Renkli ve dikkat çekici giyinen, genelde pembe veya sarı renkleri tercih eden, mknatıslı küpe kullanan 4) Genelde işsiz ya da çırak olan barlarda, kafelerde, restoranlarda komilik, garsonluk, bulaşıkçılık, meydancılık yapan; konfeksiyon atölyelerinde çalışan 5) Ortaokul-lise terk ya da mezun 6) Tekno, arabesk, trans, elektronik müzik seven-dinleyen 7) Grup hâlinde takılan, gördükleri kızlara grup hâlinde laf attıkları gözlenen 8) Saçlarına ayrı bir önem veren, çok jöle kullanan, kuaföre gitmeye önem veren, saçlarını diken 9) Modifiye araç kullanan-genelde doğan ve şahin 10) Sigara vb. bağımlılık yapan madde kullanan 11) Silah, bıçak, tespih vb. gücü temsil eden aletlerle resim çektiren 12) Facebook'ta çok takılan 13) Lunaparka, bara, internet kafeye çok giden 14) Yoksul semtlerde yaşayıp, zengin muhitlerde ve kent merkezlerinde takılan 15) Kız arkadaş edinmek için çaba harcayan, lise okul çıkışlarında görülen... 16) Çakma marka giyinen 17) Cep telefonuna özellikle bir önem veren, cep telefonu ile poz verip fotoğraf çektiren 18) Kırık Türkçe kullanan, kısaltmalar yapan yeni kelimeler türeten, internet yazılarında genellikle “*” kullanan, harfleri küçüklü büyüklü bir şekilde başkalaştırarak yazan (“BêN qidhêNi dhêgîL qidhêN bêNi qhayhβétMiştir, ishyhaNqhar shérshéri” şeklinde) 19) Dans etmeyi çok seven, yeni dans figürleri üretmeye çalışan 20) Amele, kıro, maganda diye tanımlanan, “uzak durulması gereken” 21) “Dj, Mc, Kral, İmparator, derbeder, cilekesh, mahkum, Dj Wahşet, MC Cehennem, Firari Sıtayla” ve benzeri takma lakaplar kullanan, “bhöylee, böyLé, byle x), C yerine J kullanıp, aralara h harfî koyan, AmA eN çOk BöYle, nick olarak ise: dadlu jojuq, crazy x, dj x, mc x (x yerine isim gelir), Cix, qhanqa, ajkum, çakma bebeqimayıq ol, yaralı sıtayla,

⁷⁸Bu tanımları oluştururken yaklaşık yüze yakın farklı kaynak; e-sözlük, haber, forum sayfası, facebook ve twitter hesabı vb., taranmıştır. Bu kaynakların tamamını vermemiz mümkün gözükmediğinden seçme bir kaynakçayı paylaşarak kullanılan kaynakçayı özetlemek istiyoruz: (<http://www.dipnot.tv/3255/Apaci-muzigi-nereden-cikti-Kimbu-apaciler-Dipnottv-apacilerin-pesini-birakmiyor.aspx>, 2010), (<http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=apa%C3%A7i>, 2011), (<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1140805&title=gen%C3%A7ler-art%C4%B1k-internet-diliyle-konu%C5%9Fuyor>, 2011), (<http://www.iuforum.net/eglenme/71117-haftanin-konusu-apaci-nedir-kime-denir.html>, 2010), (<http://www.kocsozluk.org/nedir.php?&q=apa%E7i>, 2010), (<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1030437&Date=27.11.2010&CategoryID=79>, 2010), (<http://www.pcnet.com.tr/forum/hayat-evren-ve-her-sey/255119-nedir-bu-apaci-cilginligi.html>, 2010), (<http://www.itusozluk.com/goster.php/apa%E7i/sayfa/4>, 2011), (<http://www.fozdemir.com/istanbul-apaci>, 2011), (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=16702683>, 2011), (http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2010/08/14/modifiye_kirolar_apaciler, 2011), (<http://www.sagopakajmer.org/showthread.php?t=17280>, 2011), (<http://www.wardom.com.tr/apaci-kimdir-nedir-nasildir-nasil-anlasilir-t380063.html?s=87b021537293826445196439c3d40848&amp>, 2011), (<http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/3107/apaciler>, 2011).

baba yorgun, günahkar gecelerin isyankar yakışıklısı, ben seni çok sevmiştim, ama ama sen beni hiç sevmemişsin kahbe.. yaralı staylaa., hayat buysa üstü kalsın, milletin etiket olduğu yerde fiyatı biz koyarız, uçmasını bilersen olursun pilot, istemesini bilersen iner sana her kü..t, ben gideni değil giden beni kaybetmiştir” tarzında duvar yazıları yazan 22) Şiddete bulaşan ya da bulaştığı varsayılan 23) Göç mağduru, köyden kente uzanan serüvende süreç mağduru olarak tanımlanan 24) “Webcam”de birbirinden enteresan pozlarla resim çektirip, sosyal medyada paylaşan... 25) Genelde vücut olarak zayıf olan 26) Dar, kot pantolon giyen 27) “Kasma, rahat ol, ayıkıyon mu - ayık ol, aynen, bilader - birader - aynen bilader/birader” kelimelerini çok sık kullanan 28) Spor yapmak için en çok futbol oynamayı tercih eden, “tribünlerde takılan” vb. tanımlamalarla ifade edilmiştir.

Bu uzun tanımın saha araştırması boyunca nasıl bir karşılığa tekabül ettiği “Araştırmanın Bulguları” kısmında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Sosyolojik araştırmaların dayandığı temel iki metodolojik geleneği kıyaslayan ve bu süreçte ortaya çıkan metodolojik çoğulculuğu öven Omoyibo ve Obaro (2012: 322) pozitivistin felsefi temellerinin hemen her sosyal hareket ve davranışı ölçülebilir nesnelere (sosyal gerçeklik) dönüştürme gibi bir sorunsal içerdiğini ifade ederek, nitel çalışmaların hem yöntem hem de içerik bakımından araştırmaya konu olan sosyal grup ya da bireylerin kendi davranışlarını, yine onların gözünden aktarma gücüne sahip olduklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, örneğin, fenomenologların *sosyal davranışın iç motivasyonu ve anlamı* üzerinde yoğunlaştıkları ifade edilmektedir.

Nitel araştırma, bireylerin ve grupların gündelik hayat ilişkilerini, bu ilişkiler ağı hakkında bireyin kanaatlerini, duyumsayışlarını ve deneyimlerinin hülasasını amaçlayan bir yaklaşım olduğundan, elde edilen verilerle sayılı/niceliksel bir veri profiline ulaşmak mümkün olmayacaktır. Nitel araştırmanın temelde nicel araştırmadan ayrıştığı en önemli noktalardan birisi araştırılan birey yahut grup hakkında yürütülecek olan derinlemesine sosyolojik kazı çalışmasından elde edilecek verilerin sayılamayan, hesap edilmesi güç, daha ziyade tekil ve öznel deneyimlere dayanması ve içerisinde baskın bir öznelliği barındırıyor olmasıdır. Nitekim nitel araştırmanın uygulanması neticesinde daha ziyade anlatıların öne çıkması, belirli kavramlar üzerinden eğilimlerin tespit edilmeye çalışılması, ve sahayı olduğu gibi yansıtabilme fonksiyonunu icra edebilme adına önemli birer argüman olarak belirginleşmektedir. (Kümbetoğlu, 2005: 44).

Araştırma kapsamında verilerin toplanması ve analizinde nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan fenomenolojik yaklaşımın kuramsal zemininden yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan apaçi gençlik olgusu, bilinen alt kültür grubu özelliklerinden farklılaşan yönleri dikkate alınarak kendine has bir anlam haritası, belirgin değer ve davranışları üzerinden ele alınacaktır. Aynı zamanda ortaya çıkan bu gençlik temsiliyetinin toplumsal düzen içerisindeki konumlanışı, sosyalleşme süreçlerinde yaşanan toplumsal geçişliliklerin ve tikanmaların içeriğini ortaya koyabilmek, fenomenolojik yaklaşımın sunmuş olduğu teorik çerçeve ile mümkün olabilecektir. Bu anlamda nitel araştırma geleneği içerisinde kullanılan gelen Gömülü Teori, Etnoğrafi,

Vaka İncelemesi (Case Study) ve Fenomenolojik yaklaşımlardan çalışma için sonucusu tercih edilmiş ve saha araştırmasında fenomenolojik nitel çalışmanın tekniklerinden yararlanmak suretiyle araştırma yürütülmeye çalışılmıştır.

2.1. Fenomenolojik-Yorumsamacı Yöntemle Nitel Araştırma

Fenomenolojik kuram Edmund Husserl tarafından 19. yüzyıl felsefesine özellikle de pozitivist felsefeye muhalif bir tavır alarak şekillenen, şey'lerin öz'ünde saklı bulunanın yeniden önemsenmesi gerektiğini hatırlatan ve başlangıcı itibariyle felsefi bir ekolü temsil eden yaklaşım biçimidir:

“Aslında tüm bu öz araştırması, her durumda, açıkça genele ilişkin araştırmadır. Bilinç akışında ortaya çıkıp yok olan tekil bilgi fenomeni, fenomenolojik saptamaların nesnesi değildir. ‘Bilginin Kaynağı’na, genel olarak bakılan kökenlere, -kendilerine karışık düşünmenin tüm anlamını ve bunun sonucu olarak da (varolma) hakkını gözden geçirmek ve düşünmenin kendi nesnesinde sergilediği tüm bilmeceyi çözebilmek için gereken genel ölçütleri serimleyen- genel saltık verilmişliklere yönelinmiştir” (Husserl, 2003: 80).

Husserl için önemli olan, nesnelerin bilincimizde nasıl görüldüğünü keşfedebilme sürecinde, insanların bilinç yapılarını izah etmenin de aynı önemde gerekli olduğunun fark edilmesidir (Joas, Hans and Knöbl Wolfgang, 2009: 156).

Fenomenolojik yaklaşımın temelinde şey'le ilgili araştırma-soruşturma vardır ve bu yönüyle varlık alanını değerlendirirken doğal yaklaşımın ötesinde derinlemesine bir yaklaşım geliştirmenin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Yaklaşım ana gaye olarak yaşadığımız toplumsal hayatı gözlemlemek ve açıklamaktan ziyade, anlamak ve yorumlamak suretiyle sosyal durumların izahının mümkün olabileceğini kabul etmektedir. Bu anlama ve yorumlama faaliyeti ise bireylerin öncelikle tek tek bilincine ve içinde yaşadıkları dünyayı duyuları aracılığıyla nasıl algıladıklarına yoğunlaşmayı gerekli kılmaktadır (Layder, 2010: 104). Kümbetoğlu bu süreci şöyle dile getirmektedir:

“Niteliksel araştırmada araştırmacı, pozitivist paradigmanın kendisine yönelttiği ve eleştirisinin temelini oluşturan ‘objektif olmama’, ‘öznellikleri genel geçer doğrular olarak sunma’, ‘yorumlama kavramı altında hikayeleştirme’, küçük örnekler üzerinde çalışıldığında ‘temsil edici olmama’, ‘araştırmacının tarafgirliği nedeniyle gerçekliği saptırma’ gibi eleştiri noktalarında cevaplarını, yorumsamacı felsefenin temel ilkelerinde doğru cevap vermektedir. Yorumsamacı görüş, yaşanan insan deneyimlerini tanımlamak

ve az sayıda insanla yoğun bir biçimde görüşerek ilişkiler geliştirmek, böylece sosyal olarak inşa edilen gerçekliğin insanlar arası ağlarını anlatabilmeyi amaçladığından, pozitivist eleştirilere yanıtları da bu açılarından olmaktadır. Pozitivizmin ‘objektif’, ‘tarafsız’, ‘gerçekliğin temsil edilir’ bir örneklem grubu üzerinden, ölçümlere, sayılara dayalı nedensel açıklaması, yorumsamacı bakışın ‘sübjektif’, ‘kendi rolünün bilincinde ve kişisel deneyim ve duyguların araştırmacıyı ‘taraf’ yapacağı, ‘gerçekliğin içinden bir resminin ancak bireylerin kendi ifadelerine yansıyan deneyimleri’ ile kavranabileceğine ilişkin görüşlerinin taban tabana zıddında yer almaktadır.” (Kümbetoğlu, 2005: 20-30).

Bu açıdan fenomenolojik yaklaşım ile yürütülecek bir nitel araştırmada hipotez ya da hipotezlerle çalışmaya başlamak zorunluluğu bulunmamaktadır. Bilakis tercih edilen yaklaşım biçimi, araştırılan birey ya da toplumsal grubun ‘öz’üne dair bir kavrayış geliştirmekte ve ‘öze’ ilişkin sorular ve cevaplar üzerinden sahanın kavranabilirliğini sağlamaktadır. Nitekim Husserl’in yaklaşımının temelinde dünyada tüm objelerin bağımsız ve nesnel olarak var oldukları ve bu sebepten güvenilir kabul edilebileceklerine dair pozitivist yaklaşımın tam tersini kabul eden bir bakış açısı saklıdır. Dolayısıyla da bireyler “şey”lerin kendi bilinçlerine nasıl göründükleri noktasında emin bir tavrı benimseyebilirlerse, araştırmacılarda bireye ait derinlikli ve esaslı bir bilgi birikimine bireylerin duyumsayıp yaşadıkları toplumsal gerçeklikler üzerinden ve tek tek bireylerin hayata dair bireysel anlam dünyalarının toplamıyla öze dair nitelikli bilgi sağlayabileceklerdir (Öktem, 2005: 27-55; Swingewood, 1998: 316-317). Bu anlamıyla fenomenoloji Durkheim’in toplu kollektif bilinç (collective consciousness) olarak tanımladığı veya Parsons’ın kültürel sistem teorisinde ortaya koymaya çalıştığı şekliyle resmi düşünüş biçimlerine ve inançlarına doğrudan odaklanmaz. Her ne kadar Durkheim’in kollektif bilinç yaklaşımı kimi zaman fenomenolojik sosyolojinin arkaik bir versiyonu olarak değerlendirilse de; bilakis fenomenolojik çaba, bireyin içinde yaşadığı toplumdan bir şekilde etkilenip bu resmi toplumsal sistemi kendi içinde yorumlayarak oluşturduğu öznel inanç sistemini esas almaktadır (Psathas, 1973: 70).

Fenomenolojik yöntemi sosyolojik yaklaşım ile yorumlayan Alfred Schutz, pozitivist yaklaşımın tam aksi bir toplumsal dünya ve bireyler arası ilişkiler bütününden hareketle fenomenolojik çalışmaların şekillenmesi gerektiğini söylemektedir. Bu anlamda Schutz’un yönelimi, Durkheim’in sosyolojik yöntem olarak kabul ettiği, toplumsal olguların nesnel olarak kabul edilmesi, bu ilkenin “ilk ve en temel kural” olarak

benimsenmesi ve dolayısıyla toplumsal olgu ve olayların bireyin dışında var olan gerçekler olarak varsayılması, ister istemez bireylerin bilinçlerinin sadece toplumsal olgular tarafından biçimlendiği konusundaki kanaatinin karşısında bir konumlanışı temsil etmektedir. Bu durum gözlenebilir olgulara epistemolojik bir öncelik atfetmesi sebebiyle tam da fenomenalist (gerçek olanın yalnızca görüngülerden ibaret olduğunu kabul eden) bir yaklaşımdır yani bir bakıma *homo sociologicus*'un inşasıdır ama fenomenolojik değil (Durkheim, 1994: 52; Durkheim, 2002: 18; Baert, 2010: 28, 156; Abell, 2008: 273-279). Fenomenolojik yaklaşımın itiraz noktası tam da burada devreye girmektedir. Dolayısıyla Schutz'a göre yapılacak olan araştırmalarda sosyolog, analizleri ile dışarıda konumlanan nesnel bir dünya anlayışından hareketle değil, bilakis toplumsal gerçekliğin kavranması noktasında bireylerin eylemleri ve bilinçleri üzerinden bir okuma ile meselelerin 'öz'üne dair gerçekçi kanaatlere ulaşılmasını sağlayabilecektir. Bu sebepten, bireylerin bilinçlilik hallerinin toplumdaki diğer fertlerin tamamının bilinçliliğinden bağımsız düşünülmemeyeceğine dair düşünce fenomenologların neredeyse tamamı için kabul edilir bir yaklaşım biçimidir. Bu durum bir anlamda toplum ile toplumsal hayat arasındaki ilişkinin "özneler-arası" fenomenler olarak kabul edilmesini; gündelik ilişkilerimizin önemli bir kısmında davranış ve duyumsayışların sorgulamadan sürdürülmeye devam ettiğini, her bireyin de diğer tüm bireyler için toplumsal anlamda birbirinin benzeri anlayış biçimlerini biriktire geldiğini kabul etmek demektir (Layder 2010: 105; Duverger, 1990: 31). Daha açık şekliyle fenomenolojik analizde amaç, gündelik öznelerarası süre giden hayatın nasıl anlamlandırıldığı sorusuna cevap aramak; bu süreçte kendimizin ve başkalarının davranışlarını nasıl anlamlı hale getirdiğimizi etraflıca kavramak ve yaşadığımız toplumsal hayatta öznelerarası iletişim sonucu ortaya çıkan ve nesnel anlamlar içeren davranış kalıplarını yeniden anlamlandırabilmek, bir boyutuyla yapılandırabilmektir (Denzin ve Lincoln, 2000: 192; Daly, 2007: 95-97).

Fakat burada önemli olan nokta insanın realiteyle kurmuş olduğu ilişki sırasında bireylerin bilinç düzeylerinin yine bireylerin hayat pratikleri üzerinden tartışılarak çözümlenmeye çalışılacak oluşudur. Bu kapsamda fenomenolojik yaklaşıma sosyolojik katkılar anlamında Thomass Luckmann ve Peter Berger'in de konuyla ilgili Schutz'un yorumlamalarına farklı katkılar sunduklarını belirtmek gerekmektedir. Hem Luckmann hem de Berger için toplumsal gerçeklik olmuş bitmiş bir süreci değil bilakis

sürekli bir oluş sürecini içerisinde barındıran bir özelliğe sahiptir. Birey bu toplumsal gerçekliğe kişisel rolleri ile dâhil olurken aynı zamanda kendi üzerine baskı yapan toplumsal kurumlar ve süreçler bireyin bizzat davranışında somutlaşan bir gerçekliğe karşılık gelecektir. Dolayısıyla bireyin kendi biricikliği ile toplumsal gerçeklik süreçlerinin etkileşiminden farklı toplumsal gerçeklik yansımaları meydana gelecektir. Bu süreç de nihayetinde toplumsal dünyamız içerisinde tek bir toplumsal gerçeklikten öte çoklu gerçekliklerin var olduğunu bize göstermiş olacaktır. Dolayısıyla toplumsal dünya farklı gerçekliklerden oluşmakla birlikte bu gerçeklikleri gündelik gerçeklik temelinde birleştirecek bir “ilksel gerçekliğe” (primordial reality) sahip olmakta ve toplumsal anlam, *gerçeklik* ve *gerçeklikler* arasındaki mütakabiliyetle ortaya çıkmaktadır. Örneğin herhangi bir altkültür grubunun bir üyesi sadece kendi grubunun kültürel örüntülerinden etkilenmeyecek aynı zamanda ailesinden, eğitim aldığı okulundan ve sosyalleştiği farklı toplumsal mekânlardan da kültürel kodlar yüklenecek, dahası bunları belirli oranlarda kabul edecektir. (Erbaş, 1992: 159-166). Bu durum ise herhangi bir altkültür grubunun tüm üyeleri arasında olması beklenen uyumun bile aslında bireysel duyumsayışlar sebebiyle nasıl farklılıkları bünyesinde barındırabileceğinin de bir izahı sadedindedir. Bu anlamda Apaçi gençler arasında karşılaşılan davranışsal benzerlikler kadar farklılıklarında var olmasının nasıl bir toplumsal sürece karşılık geldiği araştırma boyunca çözümlenmeye çalışılan meselelerden biri olmuştur. Apaçi gençliğinin ortak toplumsal davranışlar taşımasından dolayı bir altkültür grubu olarak değerlendirilebileceği varsayılabilmektedir. Fakat kendi içerisinde yaş, cinsiyet, sosyal statü, eğitim durumu, ekonomik gelir ve aileleriyle her birinin diğerinden farklı bir şekilde kurmuş oldukları sosyalleşme süreçleri göz önüne alındığında altkültür örneğine sığmayan bir durumla karşılaşmıştır.

Ayrıca yine fenomenoloji nedir sorusuna Schutz ile beraber çalışmalar yürütmüş ve fenomenolojik araştırma kuramının oluşması sürecinde önemli katkıları bulunan Luckmann, dünya üzerinde yaşanan her tecrübenin koordineli çalışan bir sistem olarak düşünülmesi gerekliliğinden hareketle, insanoğlunu bu sistemin merkezine konması ve insan tecrübesinin, yaşanan dünya hakkında öncelikli bilgi kaynağı olması gerektiğini belirtmektedir. Luckmann ancak bu sayede fenomenolojik indirgeme metodunun yardımı ile gündelik tecrübelerin tarihsel, biyografik, sosyal ve kültürel somut

özelliklerinden, bu tecrübelerin temel yapılarına ulaşmanın mümkün olacağını savunmaktadır (Luckmann, 1978: 8).

Fenomenolojik sosyolojinin kurucusu kabul edilen Schutz'un yaklaşımına geri dönecek olursak; Schutz, gündelik hayatın üç temel bileşen etrafında örüldüğünü kabul etmektedir: (1) Toplum içerisinde ve kendi yakın sosyal çevremizde nasıl davranacağımız konusunda bizde var olan ortak bilgi stoklarıyla ulaşılan sağduyu bilgisi, (2) oluşan bilgi stokları vasıtasıyla inşa edilen şey'ler ve deneyimler, (3) bizim dışımızda toplumun diğer fertlerinin de dünyayı bizim gibi görmelerini sağlayan toplumsal-ortak kabuller (Slattery, 2007: 233; Layder, 2010: 124). Özellikle toplumda belirli ötekileştirmelere ve dışlanmalara maruz kalan toplum kesimleri üzerine yürütülecek olan çalışmalarda bu yaklaşım biçiminin araştırmacının toplumsal ön kabullerin ve varsayıların ötesine geçerek bir yaklaşım geliştirebilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Ancak bu sayede toplumda kabul gören ortak anlamlar ve kabullerin ötesine geçip, şey'in aslına dair etraflıca bir kavrayış geliştirilebilecektir.

Fenomenolojik yaklaşım en temelde bizden hayatımız boyunca öğrenmiş olduğumuz toplumsal ve bireysel ön kabulleri-zanları mümkün olduğunca kontrol altına alarak, en azından yürütülecek araştırma boyunca araştırılan toplumsal gruba dair bir kavrayış hatta duyumsayıp geliştirebilmemizi istemektedir. Ancak bu sayede tarihin ve yaşanmışlıkların üzerimizde biriktirmiş olduğu algılardan bir nebze de olsa ayrışabilecek, araştırılan toplumsal grubun özsel algılarına dair sahici bir anlayış geliştirebileceğimiz varsayılmaktadır (Wallace ve Wolf, 2004: 297-298; Slattery, 2007: 234). Bu sürecin bir araştırmacı için ne denli zor bir duruma karşılık geldiği araştırma boyunca gözlemlenmiştir. Nitekim saha çalışmasına başlamadan önce gerek literatür değerlendirmelerinde, gerek derlenen görüntülü arşiv izlenimlerinde oluşan apaçi gençlik imajı –ki bu imaj yoğunluklu olarak dışlamayı ve ötekileştirmeyi temsil etmekteydi- sürekli baskılamak, ister gençlerle olsun isterse de toplumun farklı kesimlerince yürütülecek görüşmelerde bireysel kanaatlerin elde edilen veri setine zarar vermemesi için yoğun çaba harcanmıştı. Bizzat görüşülen gençlerin görüşmeler sonrasında “biz de insanız değil mi, bizim de okumaya, iyi bir aile ortamına hakkımız var değil mi, aslında kötü insanlar değiliz değil mi?” tarzında kurmuş oldukları cümleler, aslında görüşülen bireyler tarafından da kimi zaman hissedilen yahut algılanan bireysel birikimleri sınırlandırabilmenin ne denli zor olduğunun hatta sürecin

görüülen grup tarafından bile nasıl hissedildiğinin en berrak anlatımı olarak karşımızda durmaktadır.

Burada bir başka tartışma noktası da elbette araştırmacının “kültürel bagajı”^{*}ndan ve geçmiş tecrübelerinden beliren birtakım davranışların varlığı nasıl sıkıntılı bir durum ortaya çıkartıyorsa, aynı şekilde görüşülen bireylerin araştırmacı ile kurdukları ilişkinin boyutu, sınırları ve kendi vaziyet alışları da ayrıca değerlendirilmesi ve önemsenmesi gereken bir nokta olarak belirlemektedir. Fakat bu noktada baskın olan algının, toplumda kabul gören ve çok da düşünülmeden oluşturulan, çoğu kez imajlar ve varsayımlarla yoğrulmuş bir kabuller bütününden hareketle şekillendiğini fark etmemiz gerekmektedir. Giddens (1989) bu sürecin nasıl işlediğine dair örnek olması bakımından bir mahkeme kaydını şöylece aktarmaktadır: Hâkim, savunma avukatı ve baş savcı arasında geçen konuşmada bahsedilen kişiler konuşmaları boyunca bir takım hukuksal terimlere, ceza maddelerinin sadece numaralarına ve suçla ilgili birkaç harflik kısaltmalara başvurarak konuşmalarını sürdürmektedirler. Giddens ise bu kişiler arasında yaşanan görüşmede tarafların kolaylıkla anlaşabilmelerini geçmiş tecrübelere, bir takım ortak pratik ve teorik bilgi birikimine ve yaşanmışlıklara dayandırarak izah etmekte, bu örnek üzerinden toplumun da aynı şekilde belirli bir zaman diliminde, benzeri tecrübeleri yaşamış insanların bir takım toplumsal gerçeklere dair hafızalarında benzeri kodların oluştuğuna dikkatimizi çekmektedir. Hatta meseleyi bir adım daha öteye taşıyarak Giddens yaşanan durumun, bireylerin alışlageldik fenomenlere benzeri yaklaşım biçimlerini muhafaza etmek suretiyle aslında ontolojik bir güven duygusuna eriştiklerini düşünmektedir (Giddens, 1989: 330-332). Apaçi gençlerle ilgili toplumsal algının da Giddens’in örnek verdiği alışılmış, sürekli tekrarlanan ve toplum tarafından bilinen toplumsal formülasyonlar haline dönüştürüldüğü saha çalışması boyunca gözlemlenmiş; hatta görüşülen bireylerin aktarımı ile toplumda var olan ve yine toplumun tamamına sirayet etmiş olan bu algının değişmesinin pek de mümkün gözükmediği gençler tarafından kabul edilir hale gelmiştir.

---

^{*}Kültürel Bagaj; Prof. Dr. İsmail Coşkun’un, bireylerin kendi geçmişleri, toplumsallaşma süreçleri ve gündelik kazanımları ile ‘bugün’e miras olarak taşıdıkları kültürel kodların bütününe ifade etmek için kullandığı bir kavramsallaştırma.

Fenomenolojik sosyoloji üzerine yapılmış erken çalışmaları eleştiren bir gözle inceleyen Heap ve Roth ise (1973: 354) fenomenolojik çalışmaların kullandığı niyet (intention), indirgeme (reduction), olgu (phenomenon) ve öz (essence) kavramlarının yerli yerince olmadığını ve fenomenolojik teşebbüsün doğası ile sosyoloji arasındaki ilişkiyi kavrayamadığını ifade etmektedir. Bu çerçevede mevcut çalışmaların fenomenolojik yapıları yeterince anlayamadığı iddia edilmekte, etnometodolojik sosyolojinin daha kullanışlı olduğu vurgulanmaktadır (Heap ve Roth, 1973: 354-367).

Nitel araştırmanın 1930'lerden sonra sosyal bilimlerde nicel yönetime alternatif olma sürecinde temel etken olarak karşımıza çıkan durum, pozitivist yaklaşımın toplumsal değişkenler arasındaki ilişkileri dışarıdan bir bakışla açıklama eğiliminin yerine; nitel araştırmanın, fenomenlerin daha dar toplumsal kesitler üzerinden araştırılması ve anlaşılması sürecinin mümkün olabileceği dair geliştirdiği yaklaşım biçimidir (Creswell, 2002: 48-52). Bu kapsamda fenomenolojik sosyolojinin de küçük toplumsal gruplarla ilgilenmesi; onların davranış örüntüleri ve gündelik hayat pratikleri ile derinlemesine bir çalışmayı yöntem olarak benimsemesi nitel araştırma deseni olarak bu çalışmada tercih edilmesine sebep olmuştur. Bu sürecin daha iyi işleyebilmesi için Kisber (2010) fenomenolojik veri toplama sürecini; araştırmacının çalışma boyunca dikkat çekici yanlarını sürekli not etmesine, edinilen çıkarımların formülasyonunu yapabilmesine, bu formülasyonları temalandırılmış kümelerde birleştirebilmesine, bu kümelerin orijinal manaları ile bütünlük oluşturmaya özen göstermesine, üzerinde çalışılan fenomenden ayrıntılı bir tanım oluşturma amacının sürekli diri olmasına ve son olarak katılımcıların düşünceleriyle bunların sağlamlasını yapılabilmesine vurgu yapmaktadır (Butler-Kisber, 2010: 50).

Gömülü teori, etnografi ve fenomenoloji üzerine mukayeseli bir çalışmanın pazarlama araştırmaları bağlamında bir tartışmasını yapan Goulding (2005: 294) gömülü teoriden hareketle yapılan çalışmaların teorik hassasiyetlerden yoksun oldukları, dolayısıyla “her şey mübah” şeklinde bir eleştiriye maruz kaldıklarını; benzer şekilde fenomenolojik çalışmalarda ise rehberlik eden bir felsefe yahut istatistik analizin olmadığı biçiminde kritiklerin yapıldığını ve son olarak etnografik yaklaşımda kesit gözlemlerin ve sınırlı katılımcı münasebetin varlığının sınırlayıcılığının ortaya konduğunu ifade etmektedir.

Her üç yöntemi kısaca özetledikten sonra ise her birinin olumlu/olumsuz yanlarını sıralamaktadır. Öyle görünüyor ki, yalnızca pazarlama araştırmaları bağlamında tartişılmış olsa da Goulding'de (2005: 304) gömülü teorinin veri konusunda esnek fakat teorik örnekleme ve hem verinin hem de teorinin herhangi bir teori ortaya konmadan önce doygunluğu ulaşmasında ısrarcı oluşu ifade edilmekte; etnografinin ise genellikle sınırlayıcı katılımcı gözlemler ve mülakatlara dayalı verinin temel formları ile ilgilendiği, son olarak da fenomenolojinin kendine has yöntem ve teorik kuruluş mantığı ile bilhassa stratejik karar alma süreçlerinde kullanışlı olabileceği vurgulanmaktadır (Goulding, 2005: 294-308). Nitel yöntemlerin tarihsel gelişimine dair bir çalışmada ise farklı çalışma alanlarının etnografik kökenleri irdelenirken; postmodern etnograflara olguları yahut toplulukları incelerken temel motivasyonları ve dayandıkları kök teorileri unutmamalarını salık verilmektedir (Vidich ve Lyman, 2003: 55-131).

2.2. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Nitel araştırma geleneğini yöntemi tercih edilmesinin temelinde; insan ve grup davranışlarının ancak esnek ve bütünlüklü bir yaklaşım ve farklı yöntemlerin birlikte kullanılması ile yeterli düzeyde anlaşılabilieceğine dair ön kabulümüz yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 38). Bu kapsamda insan davranışlarının açıklanmasında mekânîk bir anlayışın ötesinde, bu ilişkiler ağının karmaşıklığı ve çok boyutlu yapısını esas alan, bireyler ya da gruplar üzerinde derinlemesine ve kuşatıcı bir çalışma biçimini öngören nitel araştırma apaçi gençlik üzerine yürütölen bu çalışma için daha esaslı bir veri setine ulaşabilmeye olanak sağlamaktadır. Bu anlamda olgular ve insanların doğası hakkında bir takım genellemelere ulaşmak maksadıyla nicel verilerin sağlamış olduğu kuramsal zemini yeterli kabul eden ve tümdengelimci bir yöntemi benimseyen nicel araştırmadan yararlanılmamıştır (Mil, Yüksel ve Bilim, 2007: vii). Özellikle nicel araştırmanın istatistiksel yorumlama ve sayılar veriler üzerinden birey ve insana dair bakış geliştirme çabasının, pek çok farklı bireysel ve sosyal bileşenin toplamı olan apaçi gençliğin anlaşılmasında istenen tanımlama ve kavrayışı ortaya çıkaramayacağı düşünölmektedir (Altunışık ve diğerleri, 2005: 238).

Nitel araştırma yönteminin bizim çalışmamız açısından bir diğer önemli katkısı, araştırma grubu olarak daha az sayıda kişi ile daha fazla görüşme mesaisi harcamak

suretiyle meselenin detayına nüfuz edebilme olanağı sunmasıdır. Bu açıdan nitel araştırma yöntemi konuyu temsil ettiğine inandığı dar bir toplumsal kesit üzerinden, daha ziyade bireysel tecrübelerle özel bir önem atfederek ve bu bireysellik üzerinden kavramsallaştırmalara giderek çalışmanın gerekliliğini kabul etmektedir.

Fenomenoloji ile gömülü teori yaklaşımlarında kullanılan mülakat teknikleri arasındaki farklılıkları sorgulayan Wimpenny ve Gass (Wimpenny ve Gass, 2000: 1485-1492), fenomenolojik yöntemde dayanan bir felsefi kökenin varlığı ile gömülü teoride süreç işlerken ortaya çıkan teorik temellerin süreci etkilemesi arasında “bir tür dışsallık ve içsellik” (ifade bize ait) farkı olduğunu ifade etmektedir.

Bu çalışmada ise nitel araştırma yönteminin felsefi temelinden ve buna dair geliştirmiş olduğu saha çalışması tekniklerinden istifade edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminden üst düzeyde faydalanabilme adına “çoklu teknik kullanımı” tercih edilmiştir. Bu kapsamda (1) *derinlemesine mülakat*, (2) *odak grup*, (3) *katılımlı gözlem*, (4) *doküman inceleme* (Film, Fotoğraf, Sosyal Medya Yazışmaları vb.) tekniklerinin tamamından istifade edilmeye çalışılmıştır. *Çoklu teknik kullanımı* ile bir taraftan araştırma boyunca elde edilen veri setini güçlendirmek, farklı verilerle araştırılmaya derinlemesine bir boyut kazandırabilmek, diğer taraftan ise araştırmanın *geçerlilik* ve *güvenilirlik* oranını arttırmak amaç edinilmiştir. (Kümbetoğlu, 2005: 78).

2.2.1. Derinlemesine Mülakat

Derinlemesine mülakat yöntemi daha ziyade antropolojinin veri toplama tekniklerinden birisi olarak kabul ediliyor olsa da günümüzde sosyal bilimlerin neredeyse tamamı bu yöntemi kullanmaktadır. Yöntemin özü açık-uçlu soruların araştırılan bireye sorulması, elde edilen cevapların yazılı fakat tercihen sesli yahut görüntülü şekilde dinlenerek kaydedilmesi ve mülakat boyunca görüşme yapılan kişinin verdiği cevaplar üzerinden araştırıcının zihninde beliren yeni bir takım soru öbeklerinin de sürece dahil edilerek derinlemesine bir görüşme imkânının yakalanmasıdır. (Kümbetoğlu, 2005: 72).

Görüşmelerin tamamı tek bir teknik takip edilerek yapılmamış; kimi zaman enformel sohbet tarzı görüşmeler gerçekleştirilmiş, kimi kez rehber bir görüşme formu ile görüşmeler kayıt altına alınmaya çalışılmış, bazen ise standartlaşmış açık-uçlu soru formu yardımı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Diğer bir deyişle

derinlemesine mülakatlar, yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış mülakat teknikleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Zira araştırma grubunun özellikleri görüşme yapılması gereken mekânların farklılığı araştırmacının ihtiyaç hissettiği durumlarda değişik teknikler kullanmasını zorunlu kılmıştır.

Bu kapsamda sohbet tarzı görüşmelerde (yapılandırılmamış) görüşülen kişi ile doğal bir ortam oluşturulmaya çalışılmakta ve kimi zaman fikirlerine başvuru alan bireyin araştırmacının ne yaptığından ve hangi konuda çalıştığından habersiz olması sağlanmaktadır. Görüşme formu kullanılarak yürütülen mülakatlarda (yarı yapılandırılmış) ise önceden hazırlanan ve çerçevesi belli olan konularda yeni soru ve sorunlara değinme imkânı da yakalanmaya çalışılmıştır. Son olarak standartlaşmış açık-uçlu soru formu (yapılandırılmış) ile de görüşme yapılan kimi toplumsal grupların tamamından benzeri konulara odaklanarak kanaatlerini belirtmeleri öncelenmiştir (Mil, 2007: 3-25; Kümbetoğlu, 2005: 73).

Derinlemesine mülakatlarda birden fazla tekniğin benimsenmesinin temel nedeni ise apaçi gençlik gruplarının sosyokültürel özellikleri, soru sorma ve cevap verme noktasında farklı anlayış ve algılayışlara sahip oluşları ve en önemlisi çoğu kez resmi bir görüşme havası vermemek adına yürütülen ısrarlı çabanın bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Örneğin görüşülen bireyin kişisel özelliklerine, mesleki konumuna ve araştırmacıya yaklaşım biçimine göre kimi zaman görüşme rehber formu birebir uygulanmaya çalışılmamış; bazen soruların yerleri değiştirilerek görüşmeciye yöneltilmiş, kimi zaman ise önceden hazırlanmış soruların üslubu ve kapsayıcılığı üzerinde küçük değişikliklerle-düzeltilmelerle soruların görüşmeci tarafından daha anlaşılır ve cevap verilebilir bir hale gelmesine çalışılmıştır (Kümbetoğlu, 2005: 75).

Derinlemesine mülakatlarda farklı tekniklerin uygulanmasına paralel olarak soru sayısı, görüşülen bireyin temsil ettiği toplumsal role ve apaçi gençlik ile kurmuş olduğu sosyal ilişki boyutuna göre belirlenmeye çalışılmış, kimi yarı yapılandırılmış mülakat formlarında soru/tema sayısı on-on iki (10-12) olarak belirlenirken yapılandırılmış mülakatlarda soru sayısı otuz-kırk (30-40) aralığında değişmiştir.

Derinlemesine mülakat yapılan grubun sayıca fazla olması, verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması sürecinde belirli zorlukları beraberinde getiriyor olsa da, apaçilerin sosyalleştikleri ve toplumsal olarak var oldukları farklı sosyal ilişki ağlarına erişmesi,

araştırmanın hem iç geçerlik hem de veri güvenilirliğini sağlama adına önemli katkılar sunmaktadır.

Güvenirlilik ve iç geçerlik sağlama adına yetmiş bir mülakatın (71) tamamında bir başka gözlemci hazır bulunmuştur. Seçilen gözlemcinin daha önce saha tecrübesi olan, nitel araştırma yöntemine vakıf kişilerden seçilmiş olması, araştırmacının görüşmeler esnasında gözünden kaçırabileceği ayrıntıların kayıt altına alınmasına imkân sağlamıştır. Saha çalışmasının henüz başlarında *güvenilirliği* güçlendirmek adına yapılan birkaç derinlemesine mülakata araştırmacı dışında iki gözlemcinin iştirak etmesi, görüşmecilerin belki toplamda üç kişi ile görüşme gerçekleştiriyor olmasından belki de üzerlerinde tedirgin edici ve de rahat konuşmalarını kısıtlayıcı bir etki oluşturmasından görüşmecilerin tutuk davrandıkları gözlenmiş, bu yöntemden vazgeçilerek bir araştırmacı ve bir gözlemci şeklinde derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Apaçi gençlerle yapılan derinlemesine mülakatların dışında bu gençlerle teması olan farklı gruplardan kişilerle de görüşülmüştür. Bu kapsamda apaçilerle yapılan mülakatlarda kullanılan formların dışında altı (6) farklı derinlemesine mülakat formu hazırlanmıştır. Bu formlarda yer alan soruların bazıları ortak sorular şeklinde değerlendirilebilecekken, bazıları görüşme yapılan bireylerin mesleki durumları ve apaçi gençlerle kurdukları sosyal temas noktaları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu anlamda (1) *Rehber Öğretmen'lerle* yapılan görüşmeler daha ziyade apaçi gençlerin okul başarıları, aile durumları, okul içerisinde nasıl bir sosyalleşme yaşadıkları, hangi tür sorunlarla rehber öğretmene başvurdukları üzerinden şekillenirken; örneğin (2) *kuaforlerle* yapılan görüşmelerde saç tarzları ve anlamları, görünür ve gösterişli olma durumlarına değinilmiş; (3) *Çocuk Bürosu amirleri* ile ise bu gençlerin suçluluk profilleri, suç algıları ve suçla kurdukları ilişki üzerinden bir görüşme seyri takip edilmiş; (4) *kafe sahipleri* ile eğlence alışkanlıkları, akran ilişkileri, müzik kültürleri üzerine sorular sorulmuş; (5) *giyim mağazalarının yöneticileri ve çalışanları* ile apaçi gençlerin moda algıları, kıyafet seçimleri ve renk tercihleri üzerine görüşmeler yoğunlaşmış; (6) *araba kiralama işi yapan işletmelerin yöneticileri ve çalışanları* ile de apaçiler tarafından hangi tarz arabaların tercih edildiği, nedenleri ve araba ile kazanmış oldukları sosyal roller üzerine sorular sorulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan mülakat formları birkaç ön görüşme ve katılımlı gözlem sürecinin de katkısı ile şekillenmiş; bu

konuda daha önce nitel saha çalışması tecrübesi bulunan öğretim üyeleri/uzmanlar ve üniversite öğrencileri ile bir seri görüşme-tartışma süreci takip edilerek soru formuna son şekli verilmeye çalışılmıştır. Fakat tüm bu sürece rağmen saha çalışması boyunca görüşülen bireylerin değinmiş oldukları ve öne çıkardıkları bir takım konulardan hareketle yeni sorular gündeme girmiş; mülakat formu bu eklemelerle zenginleşerek sahada uygulanmaya/gelişmeye devam etmiştir.

Mülakat formlarındaki soruların sıralamasında ise her ne kadar özellikle genel sorulardan özel sorulara doğru bir akışı sağlamaya gayret göstermiş olsak da; özellikle apaçi gençlerle yapılan mülakatlarda gençlerin psikolojik durumuna, araştırmamıza ve bize yaklaşım biçimlerine, tedirginlik ve açıklık durumlarına göre değişikliklere gidilmiştir. Bu anlamda kimi zaman ilk başta demografik bilgiler ile samimi bir mülakat atmosferinin oluşturulmasına çalışılmış, kimi zaman ise gençlerin kıyafetleri, vücutlarındaki dövmeler ya da beraber vakit geçirdikleri arkadaşları üzerinden bir konuşma zemini hâsıl edilmeye çalışılmış; daha sonrasında mülakat sorularına geçilmiştir. Dolayısıyla derinlemesine mülakatların seyrinin büyük oranda görüşme gerçekleştirilen bireylerin tutum ve davranışları şekillendirmiştir desek, pek de abartılı bir tanımlama yapmış sayılmayız.

Nitel araştırmada, “veri kalitesini artırmak için ilk ve en önemli rehberimiz: verinin ortaya çıkarıldığı sürecin kayıt ve rapor edilmesidir”, diyen King, Keohane ve Verba’yı (1996: 23) takip edilerek çalışma boyunca dikkatli bir raporlama ve kayıt yapılmıştır. Mülakatlar sırasında temel amaç olan bireyin anlatılarında derinliği yakalayabilmek (Kümbetoğlu, 2005: 72) adına kimi zaman zorluklar yaşanmış, görüşülen bireylerin farklı sosyokültürel çevrelerden geliyor oluşu, her birinin apaçi gençler üzerine algılarının ve tecrübelerinin farklı düzeylerde var olması kimi zaman görüşmecinin mülakatın seyrine hakim bir konuma gelmesine sebep olmuştur. Bu anlamda özellikle elde edilecek en ufak bir verinin bile kıymetli olabileceği varsayımı araştırmacıyı kimi zaman mülakatlarda nesneleştirmiş, soruların akışı ve yeniden kurgulanışı görüşmecinin anlatımına ve yaklaşım tarzına göre tekrar tekrar biçimlenmiştir.

Derinlemesine mülakatlar süresince araştırmacıyı zorlayan ve neredeyse saha çalışması boyunca yaşanan en önemli sorun, görüşmecilere güven telkin edebilme, dahası görüşmecilerin güvenme hususunda sürekli teyakkuz halinde olmaları durumudur. Zira

derinlemesine mülakatlarda görüşmecinin araştırmacıya yönelik oluşan güven algısı, görüşmenin seyrinin çok olumlu cereyan etmesine de alabildiğine olumsuz bir mülakat sürecinin gerçekleşmesine de zemin hazırlayacak bir özelliğe sahiptir (Kümbetoğlu, 2005: 73).

Özellikle apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerle yapılan derinlemesine mülakatlarda güven sorunu ile sıkça karşılaşılmış, sorun çoğu kez bir üniversitede öğretim görevlisini olduğumuzu ispat eden kartvizitleri takdim ederek, üniversite çalışanı olduğumuza dair kimlik kartı göstermek suretiyle aşılmaya çalışılmış; fakat bazı durumlarda bu gibi açıklayıcı tedbirler bile sorunun çözümünde yeterli olamamıştır. Bu sorunu aşmak için kullanılan bir başka yöntem ise gençlerin kendi ortamlarında ve doğallığında arkadaşlık ilişkisi kurarak, zaman içerisinde bir kez daha derinlemesine mülakat yapabilme yollarını aramak olmuştur. Nitekim bu sayede ilk görüşmede çok rahat paylaşmadığı bazı kanaatlerini daha sonraki görüşmelerde rahatlıkla söyleyebilen görüşmeciler olmuş, bu süreç görüşmeci hakkında daha bütünlüklü ve sağlıklı değerlendirmelere ulaşılmasına imkân tanımıştır. Fakat yine de görüşülen gençlerden bir çoğunun bir takım suç unsurları ile sürekli temas halinde oluşları, farklı bir takım cezalar yüzünden emniyet güçleri ile sorun yaşamış olmaları, en azından sosyal çevrelerinde suçun ve suça bulaşma imkânının görece İstanbul'un diğer pek çok semtine-bölgesine göre daha mümkün kabul ediliyor oluşu da yürütülen derinlemesine mülakatlarda önemli bir tedirginlik sebebi olarak belirmektedir. Bu durum saha çalışması boyunca Giddens'in altını çizdiği gibi gerçekleşmiş; genelde aktörlerin kendileri ve hayata dair eylem koşulları hakkında sözel açıklamalarda bulunmalarının olumlu ve fakat bu durumun araştırmacı için aktörün belirli davranışları niçin yaptıklarına dair kesin bir yargıya varılması konusunda şüpheli bir tavır içerisinde olmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Giddens, 2005: 582).

Derinlemesine mülakatlarda bir diğer önemli husus olan zaman planlaması ve araştırmacının görüşülen kişiyi mümkün olduğunca mülakat sınırları çerçevesinde tutabilmeye çalışması (tabii ki görüşülen kişiyi baskı altına almak yahut sürekli müdahalelerle istenilen noktaya doğru zorlamak şeklinde değil); hem daha nitelikli bir görüşmenin ortaya çıkmasına olanaklı hale getirecek, hem de görüşme süresi anlamında uygun bir zamanlama imkânı sunacaktır. Araştırma kapsamında bu hususa özel önem gösterilmiş; apaçi gençlerle yapılan görüşmelerde mülakat formundan bağımsız olarak

çoğu zaman saatlerce süren bir *doğal mülakat* zemini ortaya çıkmış, hatta bazı mülakatlarda görüşülen birey mülakat bitiminden birkaç saat sonra çok daha farklı ve samimi cevaplar vererek yürütülen görüşmelere derinlemesine bir boyut kazandırabilmesine imkân sağlamıştır.

2.2.2. Odak Grup

Nitel veri oluşturma süreçlerinde yaygın olarak kullanılan odak grup çalışması, genelde yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme biçiminin merkeze alındığı, görüşülen kişilerin grup sinerjisinden istifade ederek bireysel görüşmelerde aktarmaktan çekindikleri görüşlerinin açığa çıkarılmaya çalışıldığı yahut grup içi etkileşim olmaksızın elde edilemeyecek bir takım verilerin elde edilmesine yönelik yapılan bir veri toplama tekniğidir (Kümbetoğlu, 2005: 119-123).

Genellikle odak grup çalışmasında araştırmacı rolü, görüşme gerçekleştirdiği kişilerle sağlıklı bir iletişim ortamı yakalamak suretiyle, tartışılacak olan konunun katılımcılar tarafından doğru anlaşılmasını sağlamak ve güven ortamı içerisinde bilgi akışını temin etmektir. Bu anlamda apaçi gençlerle yaptığımız odak grup görüşmeleri dışındaki 5 odak grup çalışmasında, karşılıklı bir “güven dili”nin tesis edilebildiğine tanık olunmuştur.

Odak grup görüşmelerinde önemli sayılan noktalardan birisi de araştırmacının odak grup çalışması boyunca, mümkün olduğunca grup çalışmasına katılan bireyleri yönlendirmekten uzak durmaya gayret göstermesi ve daha ziyade gözleyici, aynı zamanda yeri geldiğinde müdahale edici bir rolü benimsemeye çalışmasıdır (Punch, 2005: 168). Bu anlamda odak grup görüşmelerimiz sırasında -özellikle otobüs şoförleri ile gerçekleştirdiğimiz odak gruplarda- kimi zaman görüşmenin konu dışına çıktığı, farklı tartışmalara ve bireysel bir takım anlatılara dönüştüğü anlarla karşılaşmış; böylesi durumlarda görüşmecileri rahatsız etmeyecek bir biçimde ve gerektiğinde esprili bir dil kullanarak asıl tartışma konumuza dönmenin yolları aranmıştır.

Araştırma kapsamında yararlanılan tekniklerden biri de odak grup tekniğidir. Bu kapsamda grup kişi sayıları 5 ila 9 arasında değişen 7 farklı grupta toplamda otuz (30) kişi ile odak grup çalışması yürütülmüştür. Odak grup görüşmelerinin ikisi (2) otobüs

şoförleriyle, üçü (3) apaçi gençlik olarak sayılmayan liseli gençler ile ve ikisi de biri erkek biri kızlardan oluşan iki farklı apaçi gençlik grubu ile yapılmıştır.

Odak grup görüşmelerini planlarken öncelikli amaç apaçi gençlerin arkadaş ortamı içerisinde daha samimi değerlendirmeler yapabilecekleri ve birebir de anlatamayacakları pek çok konuyu/sorunu beraberken paylaşabilecekleri yönünde idi. Fakat sahanın pratiği içerisinde bu durum pek de beklendiği gibi gelişmemiştir. Apaçi gençlerin pek çoğu arkadaşları ile aynı atmosferde konuşmaktan tedirginlik yaşamışlar ve bu durumu henüz odak grup başlamadan önce söyleyenlere rastlanmıştır. Kendi ifadelerince pek çoğu yakın arkadaşları ile neredeyse her şeylerini paylaşıyorlardı, fakat ayrıca her birisinin diğerinden gizlediği ya da gizlemek zorunda kaldığı sırları da oluyordu. Mesela daha önceleri bali tarzında bir çeşit uçucu madde çektiği yahut gaz çektiği iddia edilen bir genç konuşma esnasında kendisinden örnek verilerek bahsedilmesinden çok rahatsız olmuş ve o da bunu söyleyen arkadaşının odak gruptaki diğer arkadaşları tarafından bilinmeyen ve sadece kendisinin bildiği bir yönünü açık ederek intikam almaya çalışmıştı. Yine gruptan birisi, kendisi için çok da önemli sayılmayacak bir bilgiyi görüşme sırasında aktardığında gruptaki gençlerden bir diğeri “niye böyle bir bilgiyi Hoca’ya söyledin?” tarzında kızarak ve kaş göz işaretleri ile öfkesini dile getirerek itiraz etmişti. Böylece odak grup çalışmasının oldukça önemli bir özelliği sayılan kişilerin düşüncelerini, gözlemlerini ve hayatları hakkında ayrıntılı fikir edinebilme ortamının sağlanamadığı fark edilmiştir (Şahsuvaroğlu ve Ekşi, 2008: 127-139). Buna benzer birkaç olay daha yaşanınca apaçi gençlerle odak grup çalışmasının çok verimli bir yöntem olmayacağına farkına vararak, odak grup görüşmelerini apaçi gençlerin dışında fakat onlarla irtibatlı olan sosyal çevreleriyle sürdürmeye devam ettik.

Özellikle apaçi gençlik hakkında görüşlerin istifade etmeyi düşündüğümüz on beş (15) İ.E.T.T. otobüs şoförü ile iki farklı grup halinde gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri oldukça faydalı olmuştur. Görüşlerine başvurduğumuz şoförlerin Esenler ilçesinden özellikle Taksim ve Bakırköy’e servis yapan ve fakat bununla birlikte apaçi gençlik üzerine internette yürütülen doküman değerlendirme; sosyal medya yazışmaları, tanımlamaları ve kullanımları ile elde edilen literatürde apaçi gençliğin en çok beraber isminin anıldığı ilçelerin-mahallelerin otobüs hat şoförleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu sayede farklı hatlarda çalışan otobüs şoförlerinin kanaatleri ismi

geçen bölgelerdeki apaçi gençlik hakkında dışarıdan bir gözle de olsa karşılaştırma olanağı sunmaktadır.

Apaçi olmayan gençlerle yaptığımız odak grup görüşmelerinden birisi Esenler ilçesinde bulunan ve öğrencileri genellikle diğer ilçelerden olan bir Anadolu Lisesi'nin 10-11 ve 12. Sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme, apaçi gençlik açısından yüksek eğitim düzeyi ve sosyoekonomik durumu temsil eden gençlerle yapıldığından çok farklı değerlendirme ve tespitlerin yapıldığı önemli bir odak grup çalışması olmuştur. Apaçi olmayan gençlerle yapılan diğer iki (2) odak grup görüşmesi ise aynı bölgenin bu defa iyi bilinen bir genel lisesinde, tüm sınıfları kapsayan bir tarzda yürütülmüştür. Her iki lise arasındaki en temel fark ise Anadolu Lisesi'nde apaçi gençlik profiline sahip gençlerin neredeyse yok denecek kadar az olmasına rağmen genel lisede okuldaki apaçi gençliğin (ki görüşme yapılan gençlerden birisi arkadaşlarının söylemesi ile 'apaçi' idi) yaygın bir genç profili olarak karşımıza çıkması; saha çalışması bakımından birisi içeriden birisi de dışarıdan iki farklı değerlendirmeye ulaşılması anlamında önemli olmuştur.

2.2.3. Katılımlı Gözlem

Araştırmanın başlangıcından en son sürecine değin katılımlı gözlem tekniği kullanılmıştır. Katılımlı gözlem araştırmacıya kendi sosyokültürel çevresi ve birikimleri ile araştırılan grubun sosyal pratikleri arasında dengeli bir ilişki kurulmasının bir yolu olarak benimseneceği gibi, aynı zamanda araştırma yapılan grubun nefes alıp verdiği, hayata belli yöntemlerle dâhil olabilme ve kısmi bir içerden bakış geliştirebilme olanağı sunmaktadır. Araştırmada tercih edilen katılımlı gözlem modeli *kısmi katılımlı gözlem* olarak bilinen tekniktir. Bu tekniğe göre araştırmacı çalışma yürüttüğü toplumsal grupla tam zamanlı değil, kısmi ve değişken zaman aralıklarıyla beraber olmanın yollarını aramaktadır.

Katılımlı gözlem sürecinde araştırmacı açısından birkaç önemli noktanın, çalışmanın hemen başında belirlenmesi gerekmektedir; 1) Olgunun gözlenebilir olup olmadığı, 2) Zaman açısından nasıl bir yöntemin belirleneceği ve 3) Araştırılan konunun yeteri kadar net bir sahasının var olup olmadığıdır (Gürsakal, 2001: 122). Biz bu anlamda apaçi gençler ile ilgili çalışmamızın saha araştırması kısmında, olgu gözlemi anlamında sorun

yaşamayacağımızı kabul ederek katımlı gözlem sürecimize başlamış ve nihayetinde tasarladığımız anlamda olguya ulaşabilme sorunu ile karşılaşmamışızdır. Katımlı gözlem sürecinde öne çıkan diğer başlık olan zaman meselesinde ise, uzun dönemli bir süreç öngörülmüş ve bu anlamda apaçi gençlerle aylara yayılan bir gözlem dönemi geçirilmiştir. Son olarak da apaçi gençler hakkında sağlıklı bir araştırma sahasının var olup olmadığı konusunda da, katımlı gözlem sürecinde önce gerçekleştirdiğimiz uzaktan-dıştan gözlem süreçlerinde böylesi bir sorunla karşılaşp karşılaşmayacağımıza bakılmış, dolayısıyla saha araştırmamız boyunca da bu anlamda herhangi bir problem yaşanmamıştır.

Yaklaşık 5 aylık bir zaman zarfında gerçekleşen saha çalışmasında bazen günlük birliktelikleri on-on iki (10-12) saate çıkan bazen ise üç beş (3-5) saatle sınırlı kalan *kısmi katımlı gözlem* sürecini sürdürmeye çalıştık. Bu süreç toplamda beş yüz (500) saatlik bir çalışma takvimine karşılık gelmektedir ki bu durum özellikle araştırılan konu üzerinde çok daha detaylı bir analiz yapılmasına imkân sağlamıştır. Çalışmanın başlarında bu süreç daha zorlu bir şekilde devam etse de, sonraları gençlerle gece yarılarında buluşup “gezmeye gitmeye”, dışarıda birlikte “takılmaya”, “yemek yemeye”, gençlerin bir takım kişisel ihtiyaçları ve sorunları ile ilgili yardımcı olmaya dair gelişen bir süreç yaşanmıştır.

Katımlı gözlem sürecinde araştırmacıyı zorlayan unsurlardan birisi de gençlerin tutumları, inançları ve motivasyonları hakkında sadece gözlemler üzerinden yorum yapma içgüdüsünü kontrol altına alabilme ve araştırmacının kendini bu noktada denetleyebilmesidir. Katımlı gözlem süreci boyunca kimi zaman yanılgıya düşüp gençlerin tutumları üzerinden fikir yürütmeyi bir kenara bırakırsak, araştırma boyunca araştırmacı sürekli bu durumun farkında olarak kendini kontrol etmeye odaklanmıştır. Nitekim katımlı gözlemin temel amacı davranışları ve faaliyetleri gözlemlemek fakat duyumsamalar hakkında yorumu derinlemesine mülakat görüşmelerine bırakmaktır (Geray, 2011: 171). Bu anlamda aslında katımlı gözlem ile derinlemesine mülakat süreci birbirinin tamamlayıcısı sayılabilecek iki nitel veri bileşeni olarak planlanmıştır. Bu sayede hem derinlemesine mülakatın anlık değerlendirmelere hapsolması engellenmiş hem de katımlı gözlemin dışarıdan bakışla değerlendirme yapılması sağlıklı olmayacak kanaatler bütününe ulaşarak genellemelere varma riski bertaraf edilmiştir. Araştırma boyunca katımlı gözlem sürecinde daha ziyade enformel sohbet

tarzı görüşme tekniğinden (yapılandırılmamış) istifade edilmiş, grubun kendi içinde ve doğallığında seyreden akışına ufak soru müdahaleleri ve kapalı yönlendirmelerle grup içerisindeki ilişkiler analiz edilmeye çalışılmıştır (Kümbetoğlu, 2005: 125-130).

Katılımlı gözlem sürecinde en ciddi dezavantaj; izlenen davranışların yanlış anlaşılması, sosyal hayatın karmaşık ilişkiler ağı içerisinde karşılaşılan davranış örüntüleri hakkında araştırmacının kendi sosyal gerçekliğinden ve kültürel geçmişinden hareketle süreci okumaya çalışması ve dahası buradan hareketle bir dizi kanaatlere varması sorunudur. Bu konuda araştırma boyunca genellikle katılımlı gözlem sürecinde farklı bir bakışı mümkün kılabilmesi ve araştırmacıyı düşüncelerinde dengeli bir yoruma doğru sevk edebileceği inancından hareketle yardımcı gözlemci ile birlikte çalışılmıştır. Gençlerin hal ve hareketleri, davranışları, kılık kıyafet tercihleri, saç kesimleri, dans figürleri ve dinledikleri müzikler hep bu çift gözle değerlendirilmeye çalışılmış; her iki araştırmacının da yetersiz kaldığı noktalarda ise ortamı paylaşan gençlerden yahut yetişkinlerden o davranışın ya da izleğin ne anlama geldiği-gelebileceği noktasında çapraz bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Nitekim bu sayede bazen tam anlaşılmayan yahut yanlış değerlendirilen pek çok davranış kalıbı hakkında, özü kavrayıcı bilgilere ulaşılması mümkün olmuştur. Örneğin bu anlamda çalışmanın başında apaçi gençlerin genelde zayıf bir bedene sahip olmaları, ilk çocukluk dönemlerinde ve belki de hala karşı karşıya oldukları maddi yoksunlukların bir sonucu olarak yeterli beslenme olanaklarından istifade edemeyişlerinin doğal bir neticesi olarak değerlendirilmiş iken, sahada bu durum sebepleri araştırdığında uyuşturucu madde kullanımının insan bedeninde yapmış olduğu tahribatın bir karşılığı olarak zayıf olma durumunun belirttiği, ayrıca genç erkeklerin “sıfır beden” olma isteğinin de böylesi bir fizyolojik duruma yol açtığı görüşülen bireylerin neredeyse tamamı tarafından paylaşılmıştır. Sonuçta araştırmacı ve yardımcı araştırmacı ile birlikte yürütülen kısmi katılımlı gözlem süreci, gün sonu değerlendirme görüşmeleri ile tamamlanmaya çalışılmış ve bu sayede ortak bir gözlem notunun oluşmasının imkânları oluşturulmuştur.

Katılımlı gözlem sürecinin araştırmacıya sağladığı en önemli avantajlarından birisi de hiç şüphesiz derinlemesine mülakatlar sırasında görüşülen kişinin farklı sebeplerden dolayı bazı noktalarda kapalı konuşması, detaylara yer vermemesi ve bazen bilgilerin aktarımı sürecinde *kişisel filtrelemelere* başvurmasından dolayı eksik kalan yönlerin aydınlatılmasına yardımcı olmasıdır. Araştırma boyunca özellikle apaçi gençlerin ilk

tanışıklıkları takip eden süreçte önceleri daha kapalı ve özenli bir üslubu benimsemeleri, sonraları ise samimiyet ve güven havasının karşılıklı olarak gelişmesi ile daha detaylı bilgileri davranışlarına yansıtmak suretiyle paylaştıkları gözlenmiştir. Örneğin uyuşturucu hap kullandığını başta söylemeyen hatta kullanmadığı yönünde kişisel durumunu paylaşan bir gencin birkaç hafta sonra görüşmelerden biri sırasında hap kullanmış ve bu konuda bir çekincesinin de olmadığını belirtir bir tarzda davranışlar ve konuşmalarla yanımızda rahatlıkla bulunuyor olması, katılımlı gözlem sürecinin ehemmiyeti hakkında önemli bir örnektir.

Katılımlı gözlem verilerinin toplanması sürecinde ontolojik perspektiften (Kümbetoğlu, 2005: 140) hareketle kişiler arası sosyal ilişkilerden doğan etkileşime özel bir önem verilmiş, bu sayede derinlemesine mülakatlar sırasında gözden kaçan ayrıntıların izi sürülmeye çalışılmış, günlük davranış kalıpları, beslenme, eğlenme ve hatta kısmen dinlenmeye dair alışkanlıklar gözlenmiş, konuşma biçimleri ve daha ziyade gündemleştirdikleri konular etrafında nasıl bir yoğunlaşmanın var olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen katılımlı gözlem notları kendi içerisinde tematik bir tasnife tabi tutularak yorumlanmaya çalışılmış, nitel araştırmada “çoklu teknik kullanım”ının temel unsurlarında birisi olarak çalışmada yer almıştır.

2.2.4. Doküman İnceleme: Film, Fotoğraf ve Sosyal Medya Yazışmaları

Nitel araştırma yönteminde doküman inceleme özü itibariyle araştırılan olgu hakkında yazılı materyallerin derlenmesini, tasnif edilmesini, konuyla alakalı olanların ayrıca sınıflandırılmasını ve daha sonrasında yorumlanması süreçlerinin tamamını kapsayan bir eylemdir (Gürsakar, 2001: 140). Bu itibarla doküman inceleme süreci hem önem hem de özen gerektiren bir çalışma disiplini gerektirmekte, araştırılan konuyla doğrudan ilişki olduğu düşünülen materyallerin sağlıklı bir analizle saha çalışmasının yorumlanması sürecinde katkı sağlamasına imkân olanak değerlendirilmelidir.

Bu noktada doküman inceleme süreçlerinde elbette bir takım zorlukların da mevcut olduğunu gözden kaçırmamalı; dokümanlara yanlı-tarafli yaklaşma ihtimali, eksik belge temini, standart bir formun olmayışı gibi ihtimaller, ulaşılan dokümanların analizinde dikkat edilmesi gereken unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

Nitekim doküman inceleme sürecinde araştırmacı için toplamaya çalıştığı yazılı ve görsel materyallerin; araştırılan olguyu anlatacak düzeyde kapsamlı, mümkün olduğunca hatalardan arınmış, temsil kabiliyeti yüksek ve muğlak anlatımlar içermeyen (Kümbetoğlu, 2005: 149) bir özelliğe sahip olması tercih edilen ve beklenen bir duruma karşılık gelmekteyken; bu durum apaçi gençlik temalı çalışmamız boyunca bizi belki de en çok zorlayan ve dikkatli olmaya sevk eden bir gerçekliğe dönüşmüştür. Bu anlamda daha önce literatürde apaçi gençlik hakkında herhangi bir çalışmanın mevcut olmayışı, doküman değerlendirme sürecinde ayrıca bir zorluk olarak karşımızda belirmiştir.

Apaçi gençlik ile alakalı olarak en yoğun malzemenin görsel materyallerle ön plana çıkması, güçlü bir fotoğraf arşivine, klip kayıtlarına, kısa ve uzun film taramasına olan ihtiyacı pekiştirmiştir. Bu kapsamda daha çalışmanın hemen başında apaçi gençlik ile alakalı özellikle sanal medya ortamında, internet sitelerinde, bloglarda, forum sayfalarında, e-sözlüklerde yer alan fotoğraflar üzerinden bir tasnife girişilmiş, bir apaçi gençlik profili oluşturulmaya çalışılmıştır. Benzeri bir çalışma özellikle gençlerin kendilerinin hazırladıkları video klipler, kısa parodiler, dans gösterileri ve eğlencelerden derlenen bir görüntü arşivinin hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda yaklaşık altı (6) aylık bir dönemde apaçi gençliğin merkeze alındığı bir takım temel kavramlar ve yan kavramlarla aramalar/taramalar yürütülmüştür.

Bu aramalar/taramalar sonucunda iki türlü bilgi kaynağı ile karşılaşmıştır: (1) Apaçi gençlerle ve tarzlarıyla alay eden, dalga geçen, küçümseyici ve dışlayıcı bir tavır geliştiren bir görsel üretim, (2) apaçi gençlerin kendilerini ifade etmeye dönük olarak kullandıkları ve daha ziyade kişisel görüntü ve kliplerin yoğunlukta olduğu, grup birlikteliğinin çağrıştıran video kliplerin de varlık gösterdiği bir görsel üretim. Toplamda taramamız boyunca binin üzerinde resmin arasından bir profil tespit edilmeye, üç yüz (300) saati aşan video klip ve filmler arasından konumuzla alakalı olarak görsel tema tasnifi yapılmaya çalışılmıştır. Burada belirtilmesi gereken en önemli husus ise çalışmanın başında apaçi gençlik profili olarak beliren genç tipi ile saha araştırması neticesinde varılan apaçi gençlik örneği arasında çok ciddi farklılıkların ortaya çıkmış olmasıdır.

Görsel malzemelerin analizi sürecinde, arşivlenen tüm materyallerden istifade edilmeye çalışılmış, nitel araştırmanın bulgular kısmında oluşturulan kategoriler içerisinde gerektiğinde tasniflenen verilere yer verilmiştir.

Sosyal medyada, forum sayfalarında, haber sitelerinde, kişisel bloglarda, video paylaşım zeminlerinde özellikle Facebook'taki, dışlayıcı, ötekileştirici ve dahası aşağılayıcı dilin kaçınılmaz olarak apaçi gençlik kavramı etrafında başka bir takım kavramsal kullanım alanının da var olduğunu bize göstermiştir. Bu süreç ister istemez 1950'lerden sonra yoğun bir göç dalgası ile kent merkezlerine taşınan kırsal kesim kökenli insanlar hakkında kapsamlı bir literatüre dönüşmüş olan biraz argo, biraz hakaret ve sosyal dışlamayı içinde barındıran kavramların da araştırılmasını ve yürütülecek doküman değerlendirmesi boyunca taranmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda merkezinde apaçi gençlik kavramının yer aldığı ikili bir kavramsal tarama yapılmıştır. Birinci kavramsal halkamızda yer alan "Amele", "Kıro", "Hırbo", "Maganda", "Zonta", "Hanzo", "Abaza", "Fakir genç/lik", "Yoksul genç/lik", "İşsiz genç/lik", "Varoş Gençliği", "Gecekondu Gençliği", "Dj", "Mc", "Kral", "İmparator" vb. kavramların merkezinde olduğu taramalarımız neticesinde apaçi gençlik ile beraber en yoğun tekrarlanan kavramlar üzerinden bir tasnif yapılmaya çalışılmıştır. İkinci kavramsal halka ise birinci halkadaki kullanımların genelde sebepleri olarak lanse edilen ve özellikle apaçi gençlik ile karşılaştırılması yapılan kavramlar etrafında sürdürülmüştür. Bu kapsamda; "Özal Gençliği", "Televole Kuşağı/Gençliği", "Tiki-Ticky", "Yuppie", "80'li Yılların Gençliği", "80'ler Gençliği", "Apolitik Gençlik", "Umursamaz Gençlik", "Başiboş Gençlik", "Serseri Gençlik", "Çiçek Çocukları", "Rock'n Roll Gençlik", "60'ların Gençliği", "70'lerin Gençliği", "Çılgın Gençlik", "İnternet Gençliği", "Asosyal Gençlik" vb. kavramlar taramalarda kullanılmıştır.

Bütün bu çalışmalar neticesinde altı yüz (600) sayfalık bir veri arşivine ulaşılmış, elde edilen materyaller araştırmanın kavram kategorileri kapsamında analize tabi tutulmuştur. Derlenen verilerin içerisinde az da olsa köşe yazısı, kısa makale sayılabilecek dokümanlara da ulaşılmış, geri kalan kısmı ise kişilerin şahsi yorum ve fikirlerinden hareketle sanal ortamda paylaştıkları yazışmalardan oluştuğu gözlenmiştir. Fakat burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, dosyalanan verilerin şahsiliğinin, bu verilerden hareketle yapacağımız yorumlarda daha özenli ve dikkatli bir bakış geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla verilerin kullanımında genellikle sık tekrar

edilen tanımlamalar ve algılar üzerinde daha çok durulmuş, münferit yorumları içeren değerlendirmelerin ise genel yapı içerisinde ne anlama geldiği-gelebileceği tespit edildikten sonra kullanılması uygun görülenler değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Tüm bu süreçte nitel araştırmada dokümanların ikincil kaynak hüviyetinde olduğu unutulmamış, gerek dokümanlara ulaşma, gerekse orijinallik kontrolü ve analiz edilip-yorumlanması süreçlerinde bu bakışı kaybetmemeye özen gösterilmiştir (Kümbetoğlu, 2005: 145). Bu verilerin tasnifi ve değerlendirmesi sürecinde en çok dikkat çeken husus; özellikle apaçi gençlik hakkında yapılan değerlendirmelerin neredeyse tamamına yakınında *ağır hakaret, yok sayma, toplum dışına öteleme* ve hatta *yok etme* üzerine kurulu bir söylemin var olduğunun gözlenmesidir. Fakat daha ilginç olan ise bu türden bir “sosyal linç”e rağmen apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerin istisnalar dışında bir cevap üretmemesi, karşılık vermemesi yahut görmezden gelmesi halidir. Nitekim ileriki bölümlerde detaylı bir şekilde tartışılacak olan bu durum çok esaslı bir tartışmanın da temelini oluşturacaktır: *Apaçi Gençlik Kimdir?*

2.3. Araştırma Sahası

Saha araştırmasının yürütülmüş olduğu bugünkü Esenler ilçesi, tarihsel olarak temelleri Bizans İmparatorluğu’na kadar dayanan eski bir yerleşim yeridir. Osmanlı Devleti’nin İstanbul’u fethi ile ilçenin demografik yapısından bir takım değişiklikler görülmüş, bu anlamda belki ilk tarihsel göçünü Yunanistan’dan getirilen muhacirler eliyle yaşamıştır (http://www.esenler.gov.tr/default_B0.aspx?content=48, 2012).

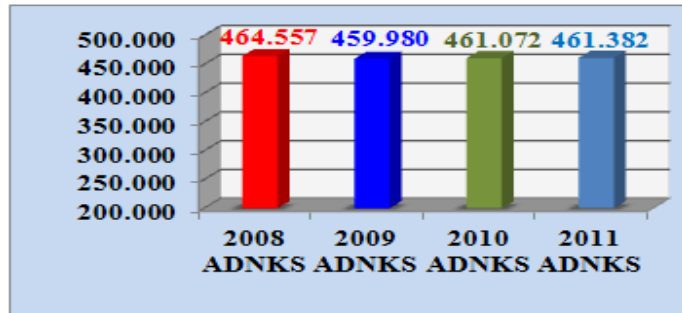
Cumhuriyet dönemine kadar Yunanlı Rum halkın meskûn olduğu ilçe, 1923 sonrasında ikinci kez demografik bir değişimi uğrayacak, bu sefer mübadele ile Yunanistan’a geri dönen Rumların yerini Makedonya’dan ve Doğu illerinden gelen göçmenler alacaktır. Daha önce Litros olarak anılan ve 1937 - 1940 yıllarında yapılan değişikliklerle adı Esenler olarak değiştirilen ilçe, bu tarihten sonra her geçen gün nüfus artışına tanık olmuştur (<http://esenler.meb.gov.tr/>, 2012).

Esenler ilçesinin 1923 sonrası demografik yapısı ile alakalı olarak belediye kaynakları şu bilgilere yer vermektedir: “1935 yılındaki 604, 1940 yılında 860 nüfusu ile bir köy görünümündeki Esenler, 1970’li yıllardan sonra büyük bir göç akınına uğradı. 1985 sayımında 154 bin 380 kişi ile büyük bir şehir haline gelen Esenler’in nüfusu, 1990’a

gelindiğinde yüzde 38.6 artışla 214 bin'e yükseldi. 1990'lu yıllarda da Esenler yoğun göç almaya devam etti. 2010 yılında yapılan nüfus sayımına göre; Esenler'in toplam nüfusu 461.072'e ulaştı" (<http://www.esenler.bel.tr/Page.aspx?ID=34>, 2012).

2011 TÜİK verilerine göre ise ilçe 461.382 (236.162 Erkek, 225.220 Kadın) kişi sayısına ulaşmış gözükmektedir (http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_belediye10sonrasi.RDF&p_il1=34&p_ilce1=2016&p_kod=2&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html, 2012). Bu verilerden hareketle Esenler'in özellikle 1985 ile 2007 arasında nüfus itibariyle yaklaşık olarak 3 misli büyüdüğünü görebilmekteyiz. Bu anlamda Esenler ilçesi, İstanbul'da yaşanan ikinci büyük göç dalgası olarak kabul edilen 1980 sonrası göçlerde en fazla göç alan ilçelerden biri konumuna yükselmektedir.

Fakat Esenler ilçesinde bir süreden beri hızlı göç dalgasının yerine daha durgun bir demografik hareketliliğin ortaya çıktığı, 2008-2011 arasındaki nüfus sayımlarında fark edilmektedir:

Şekil 1: 2008-2011 Yılları Arası Esenler Nüfusu

Kaynak: (http://www.esenler.gov.tr/default_B0.aspx?content=406, 2012)

İdari olarak ise Esenler, önceleri Bakırköy ilçesinin sınırlarında kabul edilmekte, daha sonraları ise Güngören ilçesine dâhil edilmiş iken 1993 senesi ile idari olarak bağımsız bir ilçe ve belediye konumunu kazanmıştır. Hali hazırda 16 mahalleden oluşan ilçe, 5.227 hektar alan içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca 2007 senesinde 517.235 olan nüfus sayısının 2008'de 464.557 gerilemesindeki temel neden ise, İstanbul Büyükşehir sınırları içerisinde yapılan yeni ilçe sınırlarında yaşanan değişikliklerle alakalıdır (<http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/pages/haber.aspx?newsid=15773>, 2012).

Esenler Belediyesi'nin hazırlamış olduğu "Esenler Stratejik Planı 2010-2014" göre, ilçede yaşayan ailelerin ortalama büyüklüğü 5.2 iken, ilçede eğitim alanında ciddi bir sıkıntı kendini göstermekte, ilçe nüfusunun %53'ü sadece ilkokul mezunu ya da okul bitirmemiş kişilerden oluştuğu gözlenmektedir. Ekonomik olarak ise ilçe halkının %40'ı 1.000 tl'nin altında bir gelire hayatını sürdürmeye çalışmakta, bu anlamda ilçe genelinde alt ve orta alt gelir grubunun ağırlıklı olarak öne çıktığı verilerden anlaşılmaktadır(http://www.esenler.bel.tr/Uploads/Dokuman/EsenlerbltdsiSTRATEJIKPLANI2010_2014.pdf, 2012). Raporda da ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulduğu biçimiyle Esenler, ticari olarak iş imkânlarının ve sanayi üretiminin pek de gelişkin olmadığı, daha ziyade merdiven altı konfenksiyon atölyeciliğinin öne çıktığı ve hizmet sektörünün sınırlı alanlarında (Hal, Otogar vb.) faaliyet gösteren bir ekonomik yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra kültürel olarak ilçede öncelikli faaliyet alanlarından birisi eğitim-öğretim süreçlerin yaygınlaştırılması, öncelikle sayıcı oldukça fazla olan okuma-yazma bilmeyen kitleleri eğitimle buluşturabilmek; sonrasında ise ilçede eğitim seferberliği ile ailelerin çocuklarını eğitim süreçlerinin içerisinde tutabilmelerini sağlamaya dönüktür. Bu anlamda hali hazırda geçmiş yıllara nazaran derslik ve okul açığı noktasında oldukça önemli gelişmeler yaşanmış olsa da yine belediye verilerine göre; 1990'lı yıllarda 100 kişi olan sınıf mevcutları, 2008 senesinde 80 kişiye kadar indirilebilmiş, günümüzde ise bu rakam giderek azalma eğilimi göstermektedir (<http://www.esenler.bel.tr/Page.aspx?ID=71>, 2012). Yine Esenler ilçesi için üretilen stratejik planda bir başka öne çıkan başlık ise ilçede yaşayanların toplumsal güvenliğinin temin edilmesi ve bu anlamda yürütülen çalışmaların arttırılmasına dönüktür.

Esenler ilçesinin çalışmamızın sahası olarak belirlenmesinde giriş kısmında* da belirttiğimizi üzere göçün ve "apaçi gençler" hakkında oluşan literatürde gençlerin en sık bulunduğu ilçe olarak Esenler'in anılmasının önemli bir etkisi söz konusudur. Nitekim Esenler'in kısa tarihine göz attığımızda karşımıza, Anadolu'dan İstanbul'a doğru yaşanan ve temeli 1980'li yıllara dayanan ülke içi göçün en yoğun tercih ettiği ilçeler arasında Esenler'in listenin başlarında bulunmasıyla karşılaşmaktayız. Ayrıca İstanbul'un Avrupa yakası Otogar'ının 1994 senesinde hizmete açılması ile ilçe ayrı bir

---

* Giriş Kısmında yer alan "Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları" bölümünde araştırma sahası olarak Esenler ilçesinin seçilmesinin nedenleri detaylıca ele alınmaktadır.

yoğunluğa sahip olmaya başlamış, İstanbul'a gelen göçmenler için ilk tercih edilen ilçelerin başında yine Esenler gelmeye başlamıştır. Bu anlamda Anadolu'dan yaşanan göçler neticesinde, Esenler'de en çok hangi ilin öne çıktığına nüfus kayıtları üzerinden baktığımızda; Malatya'nın 32.872 kişi ile ilk sırada yer aldığını, 28.664 kişi ile Kastamonu, 26.621 kişi ile Sivas'ın Malatya'yı takip ettiğini görmekteyiz (http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_ikametedilen_ilce10sonrasi.RDF&p_kod=2&p_ikil1=34&p_ikilce1=2016&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html, 2012).

2011 senesinde Şeker'in yapmış olduğu "İstanbul'da Yaşam Kalitesi Araştırması"nda da Esenler ilçesi pek çok açıdan İstanbul ortalamasının altında kalmakta; araştırma, ilçenin büyük oranda göçle şekillenen sosyo-kültürel yapısında ne denli sorunların var olduğuna dair bir takım ipuçları sunmaktadır. Esenler "Stratejik Planı"nda da öne çıkan bir başlık olan "toplumsal güvenlik" bahsi, araştırmada "Yaşadığımız çevrede, gece yalnız yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?" şeklinde İstanbul halkına sorulmuş ve Esenler ilçesi 39 ilçe arasında sondan ikinci olarak, kendilerini güvende hissetmeyen bireylerin yaşadığı bir ilçe şeklinde öne çıkmaktadır (2011: 150, 160). Bu durum bireylerin kentsel memnuniyet düzeylerinde önemli bir duruma karşılık gelen genel "güvenlik" algısını da yansıtmaktadır ve Esenler bu anlamda İstanbul'un 39 ilçesi arasında en son sırada yer almaktadır. Nitekim bu veriler ilçede yaşamaktan memnun olup olmama haline de yansımakta; Esenler "bireylerin ilçede yaşama memnuniyetleri anlamında" İstanbul'un diğer ilçeleri arasında yine son sıralarda yer almaktadır (Şeker, 2011: 169).

Esenler'in "apaçi memleketi" olarak anılması, İstanbul'da göçün sosyo-kültürel etkilerinin en yoğun yaşandığı ilçelerinden birisi olmadığı, iş imkânlarının ve sanayileşmenin zayıf bir yapıya sahip oluşu, özellikle eğitim alanında gerek ilçede yaşayan bireylerin eğitim düzeyleri gerekse de genel eğitim hizmetleri alanında yaşanan sorunlu durumun fazlalığı, saha araştırmamızda Esenler'in tercih edilmesinde en temel etkenler olarak belirlemektedir.

2.4. Araştırma Grubu

Araştırma boyunca çalışma grubunun oluşması aşamasında nitel yöntemde yaygın olarak kullanılan örneklem biçimlerinden kartopu örnekleme ile teorik örneklemin beraber kullanılmasına özen gösterilmiştir (Kümbetoğlu, 2005: 98-99). Teorik örnekleme araştırmacı saha çalışmasının başında görüşeceği kişileri ve kişi sayılarını kesin olarak belirlemeden yola çıkmakta, bu seçim araştırma süreci boyunca şekillenmekte ve son halini almaktadır. Bu araştırma boyunca da mümkün olduğu kadar farklı tecrübelerle sahip gençlere ulaşabilmek, gençlere dair farklı anlatılara ve tecrübî birikimlere ulaşabilmek adına örneklem seçimi saha süreci devam ederken olgunlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda teorik örneklemin doğası gereği sahadan edinilen bilgilerde ve yaklaşım biçimlerinde tekrarların artması, çalışmada doyum noktasının belirlenmesinde temel kıstas olmuştur.

Kartopu örnekleme ise saha çalışması boyunca teorik örnekleme biçimine ilave olarak kullanılan örneklem biçimidir. Kartopu örnekleme esas olan araştırmacının görüştüğü kişilerden bazılarını kaynak kişi haline dönüştürerek yeni görüşülecek kişilere bu sayede ulaşmasına olanak sağlamasıdır. Bu açıdan örneğin saha çalışması boyunca özellikle Kafe Sahibinin Süleyman Bey'in yeni görüşülecek gençlere ve farklı sosyal çevrelere ulaşılmasında kaynak kişi rolü üstlenmesi hem daha kuşatıcı bir örnekleme ulaşılmasına imkân vermiş, hem de bu kişinin araştırma yapılan mekânlardaki tanınırlığı ve güven telkin eden kişiliği, yeni görüşülecek olan kişiler nezdinde daha kolay kabul görmemizi sağlamıştır. Ayrıca gençlerle yapılan görüşmelerde ise gençlerin pek çoğu 'hocam sizin şu arkadaşla da mutlaka görüşmeniz lazım' diyerek referans vermeleri ve dahası görüşülecek kişi ile gerek irtibat gerekse de doğallığında bir güven köprüsü oluşmasına yardımcı olmuştur.

Araştırmamızın saha çalışması kısmında apaçi gençliğin fotoğrafını bütün toplumsal bileşenleri ile birlikte resmedebilmek adına, apaçi gençlerin aktif ve yoğun temas halinde buldukları farklı toplumsal kesimlerle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirmeye çaba sarf edilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki tablo'da detaylı bir şekilde açıklamaya çalıştığımız şekliyle, hem apaçi gençlerle hem de gençlerin sosyal çevreleri ile şu şekilde bir derinlemesine mülakat çalışması yürütülmüştür:

Tablo 1

Derinlemesine Mülakat Yapılan Bireylerin Sosyal-Mesleki Dağılımları

Derinlemesine Mülakat Yapılanların Sosyal-Mesleki Konumu	Derinlemesine Mülakat Yapılan Birey Sayısı
Lise Rehberlik Öğretmeni	18
Kafe Sahibi	4
İnternet Kafe Çalışanı	1
Erkek Kuaförü	2
Araç Kiralama Hizmeti Veren İşyeri Sahibi	2
Konfenksiyoncu	1
İmam	1
Tövbekâr* Genç	3
Çocuk Büro Amiri-Komseri	4
DJ	1
"Mahalle Abisi"	1
Apaçi Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini	1
Eski Mahalle Gençlerinden Birisi	1
Kıyafet Mağazası Sahibi-Çalışanı	2
Dövmeci	1
Apaçi Kız	9
Apaçi Erkek	19
Toplam Kişi Sayısı	71

Kaynak: Saha Araştırması Sonuçları

Aslında fenomenolojik araştırma deseninde derinlemesine mülakat ve katılımlı gözlem uygulamalarının çoğu zaman yeterli görüldüğü kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 79; Baş ve Akturan, 2008: 91). Fakat asıl amaç olan apaçi gençlerin toplumsal hayattaki varlıkları, bu durumu nasıl tecrübe ettikleri ve süreç içerisinde kendilerini nasıl anlamlı kıldıkları olduğu için, yürütülen nitel araştırma boyunca fenomenolojik yöntemin bireylerin olguları anlama ve duyumlama yaklaşımlarının daha sağlıklı bir

* "Tövbekâr" burada, sadece dine dönmeyi ve ibadetlere sarılmayı anlatmamakta; geçmişte yapılan gayri meşru iş ve alışkanlıkları (hırsızlık, hap, kavga) terk etmeyi de ifade etmektedir.

analizi yapabilmek adına; apaçi gençliğin dünya ile kurdukları tüm sosyalleşme zeminlerinin de anlaşılmasının en azından en yoğun sosyal ilişki içerisinde buldukları toplumsal grupların apaçi gençlik algılarının da betimlenmesine çalışılmıştır.

Fenomenolojik bir araştırma yapmanın önemli bir özelliğini temsil eden bu durum; veri toplama sürecinin çalışılacak konuya uygun olup olmadığını iyi belirlenmesini, katılımcılarla görüşmeler sürdürülürken sadece bu fenomeni tecrübe etmiş kimselerden oluşan bir toplumsal grupta değil, daha geniş bir katılımcı profiline ve sayısına ulaşılmasını ve çalışılacak fenomenin özelliklerinin değişik toplumsal grupların değerlendirmeleriyle zenginleştirerek anlamaya çalışmasını kapsamaktadır (Butler-Kisber, 2010: 53). Farklı toplumsal grupların apaçi gençlik ve apaçilik ile ilgili kanaatlerine başvurulması çalışma sonucunda şöyle bir sonuca ulaşılmasına imkân tanımıştır: Örneğin görüşülen rehber öğretmenler ile apaçi gençliğin eğitim yönü, kafe sahipleri ile yapılan görüşmelerde sosyalleşme pratikleri, kıyafet mağazası ve kuaförlerle görüşmelerimizde kişisel görünürlük durumları, mahalle sakinleri ile yapılan mülakatlarda toplumsal davranış görüngüleri daha derinlikli bir anlayış geliştirmemize olanak sağlamış adeta apaçi gençlik olgusunu yine bu olgunun bütün bileşenleri tarafından tekrar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu durum fenomenolojik araştırma yaklaşımının boyutlarını aşan bir durum ortaya çıkarmaktadır. Fakat bu noktada nitel araştırma yönteminin araştırmacıyı saha çalışması boyunca daha özgün ve özgür hareket edebilmesinin önünü açan yaklaşım şeklini benimsemiş, bu anlamda yöntemler arası bir geçişlilik ile verilerin toplanmasına gayret gösterilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 221). Böylece Schutz'un herhangi bir toplumsal olguya yaklaşırken araştırmacının incelenen olgu hakkında sanki hiçbir bilgisi yokmuşçasına onu incelemeye gayret göstermesi gerektiği yönünde yapmış olduğu yönetsel uyarı da dikkate alınmış; neticede "şeylerin doğasına yönelik araştırmacının kendisini paranteze alması" daha mümkün hale dönüşmüştür (Holliday, 2002: 22).

2.5. Araştırmanın Veri Analizi

Saha çalışması boyunca dört (4) farklı nitel veri toplama tekniğinden yararlanarak veri seti oluşturulmuştur. Bunlar sırasıyla (1) Derinlemesine Mülakat, (2) Odak Grup, (3) Katılımlı Gözlem, (4) Doküman İnceleme: Film, Fotoğraf ve Sosyal Medya Yazışmaları şeklindedir.

Elde edilen derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri, iki adet ses kayıt cihazı ile toplamda 2080 dakika tutmuştur. Kayıt altına alınan görüşmeler, sesli ortamdan yazılı ortama çözüm yapılarak aktarılmış ve nihayetinde 1051 sayfalık bir derinlemesine mülakat ve odak grup görüşme arşivine ulaşılmıştır. Bu arşiv gerek ses kayıtlarının çözümü sırasında, gerek ön tashih-redakte sürecinde, gerek temalara ayrılma, konu bütünlüğü analizi ve yazım süreci (son okumalar dahil olmak üzere) yedi (7) kez okunmuştur. Aşamalarda takip edilen yöntemle geçmeden önce şu noktanın altı çizilmesi gerekmektedir: Hem derinlemesine mülakat soruları hazırlanırken, hem de odak grup soru formları oluşturulurken araştırmacının uzun bir araştırma ve gözlem döneminin bir neticesi olarak hazırlamış olduğu bir takım tematik çerçevelerden istifade edilmiştir. Fakat daha önce de belirtildiği üzere belirlenen temaların saha çalışması boyunca kesintisiz olarak yeniden şekillendiği, yeni temaların çalışmanın ana çerçevesine eklendiğine tanık olunmuştur. Ayrıca saha çalışmasının hemen başında belirlenen bir takım temalardan da süreç içerisinde vazgeçilmiş, bu anlamda saha öncesi, saha boyunca ve saha sonrasında birbiri ile uyumlu bir veri setinin oluşmasına gayret gösterilmiştir. Bu süreçte tematik kodlamanın “iç tutarlığa” sahip olup olmadığı ve verilerin anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı üzerinde sürekli kontrol edilmiştir. Ayrıca tüm farklı temaların, çalışılan apaçi gençlik konusu ile ilgili olarak toplamda kendi aralarında anlamlı bir bütüne ulaşıp ulaşmadığına dikkat edilmiş, bu anlamda “dış tutarlığa” ulaşılması sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 237).

Verilerin yorumlanması sürecinde fenomenolojik yöntemin veri analizinde benimsemiş olduğu dört ana aşama takip edilmiştir. Birinci aşama ham malzemenin *tanımlanması* sürecidir. Bu aşamada amaç apaçi gençliğin bireysel deneyimleri üzerinde öncelikli bir anlam ifade eden tecrübelerin listelenmesi-parantez içine alınması olarak şekillenmiştir.

İkinci aşama araştırmacının bir önceki tanımlama sürecinde belirlemiş olduğu değişmeyen *temaların belirlenmesi* süreci olarak işleyecektir. Temaların oluşturulması sürecinde asıl olan temaların birbirini tekrar etmeyen kavramlardan oluşturulması ve metinlerde kullanım sıklıklarında ziyade ana temamız olan apaçılık olgusu ile kurulmuş olan önem üzerinden değerlendirilmesidir. Bu süreçte apaçılık olgusunun farklı bireysel tanımlama ve algılamalar üzerinden görünür oluşu, zenginlik kaynağı olarak görülmektedir.

Üçüncü aşamada oluşturulan temaların *noetik (algılanan) ve neomatik (öze yönelen)* yani bireye ait subjektif (öznel) olarak apaçılığın ve apaçılık gençlik üzerinden gelişen toplumsal olgunun boyutlarının daha önce belirlenen temalar üzerindeki yansımalarını belirlemektir.

Son aşamada ise elde edilen *esaların (özlerin) kuramsallaştırılması* yapılmaya çalışılmıştır. Bu aşamada her bireyin ve bireysel tecrübelerinin biricik olduğu gerçeği unutulmadan noetik ve neomatik ilişkilerin evrenselleştirilmesi hedeflenmiştir. Burada asıl maksat tüm verilerden hasıl olan bir senteze ulaşmanın ötesinde apaçılık tecrübesine ilişkin anlamları-kavrayışları-duyumsayışları tanımlayan ve yorumlayan bir sonuca verileri kavuşturmadır. Bahsi geçen aşamaların tamamında süreç belirgin bir biçimde ayrılarak işlemek durumunda değildir. Esnek bir yaklaşımla nitel yöntemin kendini yenileyebilme çabası göz önünde tutularak kodlarda ve temalarda çeşitli değişikliklere gidilebilecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72-75, 238; Baş ve Akturan, 2008: 92-95).

Bu süreçte özellikle beş (5) ayı ve beş yüz (500) saati kapsayan katılımlı gözlem sürecinde yüz (100) sayfalık bir gözlem notu arşivi birikmiştir. Gözlem notları genellikle saha çalışması boyunca araştırmacıyla derinlemesine mülakat, odak grup ve katılımlı gözlem süreçlerinde beraber hazır bulunan diğer yardımcı araştırmacılar eliyle not edilmiş; bunun yanı sıra araştırmacının kendisinin de almış olduğu notlar ile diğer gözlem notları birleştirilmiş, gün sonu saha değerlendirme toplantıları ile güvenilirliği kontrol edilmiştir. Elde edilen bu yazılı veriler, kuramsal-kavramsal birikimin oluşturulması sürecinde hem yeniden kurgulayan hem de verilerin geçerlik ve güvenilirliğini sürekli sınanmasına zemin hazırlayan bir işlevi yerine getirmiştir. Apaçılık ile alakalı film, fotoğraf ve görsel malzeme toplanması (üç yüz (300) saati aşan video klip ve filmler) ve sosyal medya yazışmaları, tanımlamaları, kullanımlarının (altıyüz (600) sayfalık yazılı doküman) derlenmesi neticesinde elde edilen veriler, yine derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri neticesinde belirlenen tematik kategorizasyonun içerisinde değerlendirilmiştir. Tüm bu verilerin analizi sürecinde hem betimsel hem de sistematik analiz tekniği beraberce kullanılmaya çalışılmış; betimsel tekniğe, görüşülen bireylerin anlatımlarının okuyucuya bütünlüklü ve dolaysız aktarımı hedeflenmiş, sistematik analizle de elde edilen verilerle alakalı bir takım nedensel ve açıklayıcı sonuçların aktarılması öne çıkarılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 221). Tüm bu süreçleri takiben; başta derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri

neticesinde alınan kayıtlar, ayrıca katılımlı gözlem sürecinde tutulan notlar ve apaçılık konulu yazılı-görsel arşiv “huni modellemesi” ile alt kategori, kategori ve tema şeklinde tasnif edilmiş, her bir bölüm kendi özelinde ve diğer bölümlerle geçişli olarak yazılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın iç ve dış geçerliğini sağlama adına bir takım yöntemlere başvurulmuştur. Bunlardan ilki, saha çalışmasının aktarılması kısmında görüşülen bireylerin kanaatlerine doğrudan alıntılama yöntemi ile daha sık yer vermek ve araştırmacının bu süreçte çıkan sonuçları açıklamaya görüşmeciler üzerinden devam etmesidir. Bu sayede okuyucu, araştırmacının yorumlarında ne denli tutarlı olduğunu rahatlıkla takip edebilecektir. Diğer bir deyişle böylelikle araştırmanın *geçerliliği* sağlanmaktadır. Dış geçerliğin sağlanması adına çalışılan örneklemin araştırılması boyunca, araştırma odağımızda yer alan apaçi gençlerin dışında on yedi (17) farklı toplumsal grupta da saha çalışması yürütülmüş, bu sayede elde edilen verilerin çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlama adına da bir takım yaklaşımlar benimsenmiştir. Öncelikli olarak saha çalışması sürecinde yürütülen derinlemesine mülakat, odak grup ve katılımlı gözlem süreçlerinde araştırmacının yanında nitel araştırma tecrübesine sahip bir diğer araştırmacının sürekli bulunması sağlanmıştır. Bu sayede ufak ayrıntıların bile not edilebilmesine ayrıca farklı bakış açıları ile asıl araştırmacının yanlış anlamalarının önüne geçebilmesine zemin hazırlanmıştır. Bir diğer güvenilirlik ölçütü olarak görüşülen bireylerden elde edilen saha verileri, yine görüşülen kişilerin tanıdıkları, arkadaşları tarafından test edilmiş, abartılı yorumların, eksik anlatımların ve gereksiz aktarımların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Son olarak saha verilerini aktarım sürecinde dikkat etmeye çalıştığımız bir hususu da belirterek saha çalışması sürecini paylaşmaya geçebiliriz. Öncelikli olarak görüşme gerçekleştirdiğimiz apaçi gençler; gerek eğitim seviyesi, gerek kültürel yetişmişlikleri ve gerekse de akran ilişkilerinde kendi aralarında geliştirmiş oldukları “özel dil” ile farklı bir altkültür grubuna karşılık gelmektedirler. Dolayısıyla saha araştırmamız boyunca apaçi gençlerin anlatımlarında kimi zaman “kırık kelime” kullanımlarına, “eksik cümle”lelere, anlatımlarda özne-yüklem uyumsuzluklarına ve bir konudan bir başka konuya hızlıca geçişlere rastlanmıştır. Bu durum kimi zaman gençlik döneminin vermiş olduğu bir heyecan ve acelecilikten kaynaklanıyor gibi gözükse de biz yaşanan

bu durumun daha farklı temellerinin de bulunduğuna katılımlı gözlem sürecinde tanık olmuşuzdur. Bu anlamda gençlerden hatırı sayılır bir kısmı için Türkçe okulda ya da sokakta öğrenilen bir dil olarak belirlemekte, aile içinde farklı bir dil sosyal hayatta başka bir dil kullanımının yaygın olduğu gözlenmekte ve neticede bu durum Türkçe'yi yerinde kullanabilmek ve düzgün ifade edebilmek noktasında bir takım sorunların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Yine gençler bazen Türkçe, bazen Kürtçe ya da Arapça kelimeleri karıştırarak kullanabilmekte, ayrıca Türkçe bir kelimeye başka anlamlar yükleyerek konuşabilme gibi durumlarla da karşılaşılabilir. Ayrıca gençler arasında argo kullanımının oldukça normal ve yoğun olması, saha bulgularını aktarırken çoğu zaman noktalı “...” kullanıma başvurmamızı zorunlu kılmıştır. Tüm bu bilgiler ışığında biz orijinal anlatımlara asgari düzeyde ve sadece çok zorunlu hallerde müdahale etme gereği hissettik, genellikle parantez içi ifadelerle anlatımının anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalıştık ve sözlü anlatımdan kaynaklanan az da olsa tekrar ifadeleri birleştirmeye gayret gösterdik. Dolayısıyla kimi zaman saha bulguları okunurken, ifadelerin birkaç kez okunması gibi bir durumla karşılaşılabilir; bu durumun “apaçi gençlik”le okuyucu arasında daha yakın bir ilişkinin gelişmesine yapacağı katkı göz önüne alınarak anlayışla karşılanmasını bekleriz.

2.6. Saha Araştırması

Saha araştırmasını yani beş (5) ay ve beş yüz (500) saatin kısa bir özetini yapabilmek ve pek çok farklı hikâyenin birbiri içine geçtiği bir zaman dilimini tanımlayabilmek oldukça zor bir duruma karşılık gelmektedir. Bütün bu zorluğu göze alarak bu bölümde saha araştırmasının hikâyesi, karşılaşılan güçlükler ve sahanın araştırmacıya kazandırmış olduğu pek çok farklı tecrübe kronolojik bir seyir içinde tanımlanmaya çalışılacaktır.

Apaçi gençlik konusunda yapılan çalışma, daha öncesinde yaklaşık bir yıla yakın bir süre devam eden ve Türkiye'deki gençlik literatürünü ortaya çıkarmayı amaç edinen “*Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*” adlı çalışmanın değerlendirmesinin yapıldığı bir zeminde, danışman hocalarımdan Prof. Dr. İsmail Coşkun'un “yahu otobüste gördüğümüz bu apaçi gençler kimdir, bir baksak mı bu konuya” cümlesiyle başlayan bir tartışmanın neticesinde ilk kez gündeme gelecekti. Nitekim Türkiye'de günümüze değin yapılmış olan gençlik çalışmaları hakkındaki

kapsamlı literatür çalışması, bugüne değin eksik kalan “yoksul gençlik” temasının, tez çalışmasında merkezi bir konuma karşılık gelmesine yol açmakta ve fakat yoksul gençlik temasını hangi örneklem üzerinden çalışacağı noktasında yaşanan kararsızlık hali “apaçi gençlik” konusunun gündeme gelmesine değin netleşmeyecekti.

Apaçi gençlik ile alakalı bir konuyu çalışmak, aynı zamanda Türkiye’de çok az tartışılan bir başka toplumsal meseleyi yani altkültür tartışmalarını da gündeme almaya sebep olacaktı. Bu anlamda tez çalışmasına başlamadan önce hem apaçi gençliğin bir gençlik altkültür grubu olup olmadığı, eğer böyleyse ne gibi özellikler gösterdiği ve nasıl bir yöntem ile meselenin ele alınacağı başlı başına bir soru işareti olarak karşımızda belirmiştir. Dolayısıyla ilk olarak kapsamlı bir apaçi gençlik literatürü taramasına girişilecek, sanal dünyadan çok sayıda dokümana ulaşılacak fakat buna paralel olarak daha önce apaçi gençlik başta olmak üzere gençlik altkültür grupları üzerine Türkiye’de yapılan çalışmaların neredeyse yok denecek kadar az olması; hem tedirgin edici bir duruma karşılık gelecek hem de saha araştırmasının tez çalışması açısından ne denli kıymetli bir konuma sahip olduğu noktasında motive edici olacaktır.

Saha araştırmasına başlamadan önce yoğun olarak devam edilen “sanal dünya”da apaçi gençlik taraması, kaçınılmaz olarak İstanbul’da bu gençlerin daha ziyade nerelerde bulunabilecekleri noktasında yönlendirici olmuştur. Bu anlamda İstanbul’un çoğu zaman “varoşları” olarak tanımlanan ve büyük oranda göçle, nüfus yoğunluğuyla, yoksullukla ve eğitim düzeyi düşük oluşu ile anılan Esenler, Bağcılar, G.O.P, Sultanbeyli, Esenyurt gibi ilçeler yapılan taramalarda en çok anılanlar arasında öne çıkanlar olmaktadır. Yine yapılan doküman inceleme süreçlerinde apaçi gençlerin genellikle kentin merkezi noktalarında ve alışveriş merkezlerinde çokça vakit geçirdikleri söylenmekteydi. Dolayısıyla saha araştırmasının ilk kısmı; dışarıdan gözlem süreçlerini gerçekleştirebilmek adına Taksim, Bakırköy benzeri eğlence mekânlarının çok olduğu ilçelerde bulunmak ve kentin farklı merkezlerinde gençlerin en yoğun tercih ettiği bir takım AVM’ler de uzun vakitler geçirmek; kıyafet, saç şekli, yürüyüş, konuşma biçimi ve hareketleri ile apaçi profiline uyan gençleri gözlemlemek olmuştur. Bu sayede bir yandan ilk gözlem notları oluşturulurken, diğer taraftan zaman zaman apaçi genç profiline uyan gençlerle konuşma zemini yakalamaya çalışmakta; kim zaman yanlarında bir müddet bulunup ayrılmak şeklinde de olsa vakit geçirmeye gayret gösterilmekteydi. Bu süreç bir süre sonra Taksim’de ve İstiklal Caddesi’nde iki aylık bir

zaman diliminde on (10) akşam devam eden ve apaçi profiline uyduğunu düşünülen yaklaşık olarak 250 kişiyi ayaküstü durdurup apaçılık hakkında ne bildiğini, en çok hangi müziği dinlediğini, kıyafet tercihlerinin sebeplerini ve apaçılık hakkında ne düşündüğünün sorulmasına ve adeta bir “mini anket” çalışmasına dönüşmekte gecikmemiştir. Gerek internet taramaları gerek üç ay süren dışarıdan gözlem aşamasında gerekse de gerçekleştirilen “mini anket” süreçlerinde, yukarıda değinilen ilçeler arasında en çok Esenler’in sıkça anıldığına, özellikle Esenler gençliğinin “apaçi gençlik” olarak zikredildiğine hatta ilk apaçi genç tarzının Esenler’den doğup geliştiğine dair yapılan ısrarlı anlatılar ve internet yazışmaları, saha araştırması için Esenler’in tercih edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Esenler’in saha araştırması için belirlenmesinin ardından, ilk olarak apaçi gençlerle nasıl temasa geçileceği, hangi mekânlarda görüşmeler gerçekleştirileceği ve bulunan gençlerin araştırmacıyla ne kadar samimi ve açık konuşacakları meselesi önemli soru işaretleri olarak belirlemiştir. Bu kapsamda Esenler’i tanımak maksadıyla yapılan kısa süreli geziler neticesinde, öncelikli olarak apaçi gençlere ulaşılabilecek mekânları ve zaman aralıklarının tespit edilmesine gayret gösterilmiş; bu sırada apaçi gençlerin sürekli irtibatlı oldukları sosyal çevreleri ile de nasıl bir görüşme zemininin yakalanacağına dair farklı stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. Bir taraftan bu süreç planlanırken, görüşmeler kendi mecrasında şekillenmeye başlamış ve başlangıç olarak apaçi gençlerle yakın teması bulunduğu düşünülen otobüs şoförleri ile ilk görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda daha ziyade Esenler’den Taksim’e ve Bakırköy’e yolcu taşıyan on beş (15) otobüs şoförü ile görüşmeler gerçekleştirilmiş; apaçi gençlerin *otobüs halleri* üzerine kapsamlı bir odak grup çalışması yapılmıştır. Bu sırada apaçi gençlerin yine en çok ziyaret ettiği düşünülen ve saha araştırması sonucunda da doğruluğu ispatlanan İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı Çocuk masası amir ve komiserleri ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş; özellikle gençlerin ne gibi sorunlar ve suç çeşitleri ile güvenlik güçlerinin önüne geldiği noktada detaylı bilgilere ulaşılmıştır. İlk gidilen Çocuk Şube’de ise iki apaçi gençle karşılaşılmaması ve Şube komiserinin gençler ile yaşadığı diyaloga yakından tanık olunması, saha araştırmasının başlangıç safhasında için yararlı bir tecrübeye dönüşmüştür.

Apaçi gençlerin sosyal çevrelerini merkeze alarak gerçekleştirilmesi düşünülen derinlemesine mülakatlar içerisinde hiç şüphesiz en özel konumlardan birisini, gençlerin

okumaya devam ettikleri liselerde görev yapan rehberlik öğretmenleri oluşturmaktaydı. Bu anlamda başta Esenler olmak üzere, ilçeye komşu konumda bulunan Bağcılar, Güngören ve Bayrampaşa'daki bazı liselerin rehberlik öğretmenleri ile de görüşmeler gerçekleştirilmiş; ayrıca görüşmeler sırasında apaçi gençlerin yoğun bulunduğu söylenen bazı liselerdeki rehberlik öğretmenleri ile de konuşabilmek adına Avcılar, Esenyurt, G.O.P, Sultangazi, Fatih gibi ilçelerde de derinlemesine mülakatlar yapmaya çalışılmıştır. Bu anlamda özellikle Esenler'de hem düz lise, hem anadolu lisesi, hem imam hatip lisesi, hem de meslek liselerinde görev yapan rehberlik öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde; her okulun aslında bir toplumsal sınıfa karşılık geldiğini ve gerek apaçi genç profilinin gerekse de apaçılığa bakışın, yaşanan bu görece sınıfsal farklılıktan etkilendiğine tanık olunmuştur. Rehberlik öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sırasında kimi zaman çok samimi ve içten anlatımlarla karşılaşılmış, kimi zamanda anlatımlarından apaçi gençlerle çok da fazla teması olmadığı anlaşılabilen öğretmenlere rastlanabilmiştir. Fakat hangi açıdan değerlendirelim, rehberlik öğretmenleri ile yapılan görüşmeler apaçi gençlerle uzun bir vakit geçirilecek saha araştırması öncesinde pek çok açıdan oldukça faydalı olmuştur. Özellikle gençlerin genel eğilimleri, arkadaşlık ilişkileri, otorite ile kurmuş oldukları ilişkilerin çerçevesi, eğitim durumları ve aile yapıları etrafında yapılan anlatımlar, apaçi gençlerle görüşmeler öncesinde en çok hangi noktalara yoğunlaşılması gerektiği hususunda yol gösterici olmuştur.

Bu süreci takiben artık bir taraftan apaçi gençleri merkeze alarak yürütülecek olan görüşmelere başlayabilir, diğer taraftan ise gençlerin sürekli temas halinde bulunduğu sosyal çevrelerinden kafe sahipleri, berberler, araba kiralama acenteleri, kıyafet mağazaları, dj, dövmeçi, konfenksiyon işleticisi vb. sosyal gruplarla görüşmelere geçilebilirdi. Fakat aslında saha araştırmasının en zor kısmı da tam bu noktada başlamakta ve apaçi gençlerin nerede bulunabileceği ve görüşmeye nasıl ikna edilebileceği hususunda tereddütler yaşanmaktaydı. Bu anlamda gençlerin en çok vakit geçirdikleri kafelerden işe başlamanın daha doğru olacağına karar kılınmış ve Esenler'de gençlerin tercih ettikleri kafelerden başlamak suretiyle görüşmelere başlanmıştır. Fakat kafe sahipleri ile nasıl temasa geçileceği noktasında bir yöntem aranırken, Çocuk Şube'den bir polis ekibinin bize yardımcı olabileceğini, apaçi gençlerin en sık tercih ettiği kafelere beraber gidilebileceğini ve kafe sahipleri ile

tanışılmasında yardımcı olabileceğini söylemesi, memnuniyet ile karşılanmış ve bu konuda derhal çalışmaya başlanmıştır. Polis ekibi ile gidilen kafelerin ilkinden içeri girildiğinde, pistte dans eden onlarca apaçi gencin bir anda duraksaması, endişeli bakışlarla dakikalarca bizi “süzmeleri”; kafelere polis nezaretinde gitmenin gençlerle kuralacak ilişkilerde nasıl ters bir etki yaratabileceği noktasında çok fazla soru işareti oluşturmuş olsa da; kafe sahipleri ile başka şekilde bir güven ilişkisine girilemeyeceğini dair kanaat böylesi bir yönteme başvurulmasını zorunlu hale getirecekti. Nitekim daha sonrasında kafe sahipleri ile yapılan görüşmeler sırasında bu durumun nasıl avantaja dönüştüğünü, polis ekibi ile gidilmeseydi bizimle ile hiçbir Kafe Sahibinin görüşmeyeceğini, randevu vermeyeceğini ve polisten “çekinme” pahasına görüşme teklifimizi kabul ettiklerini söylemeleri ile daha net anlaşılacaktır. Bu arada yeri gelmişken hemen belirtmeliyiz ki, beş aylık saha araştırması boyunca saatlerce beraber vakit geçirdiğimiz onlarca genç ancak araştırmamızın ortalarına doğru bizim bir doktora öğrencisi olduğumuza ikna olmuş; hatta görüşme gerçekleştirdiğimiz kafe sahiplerinden bazıları bizden sonra polis kontrol ve baskınlarının çoğaldığını söylemiş, dahası tanıştığımız onlarca kişinin bizim “sivil polis”* olduğumuz noktasında kanaatlere sahip olduğunu belirtmiş ve semtin eski gençlerinden birkaç kişinin bizi “döverek konuşturmayı” bile düşündükleri dile getirilmiştir.

Apaçi gençlerle yapılan görüşmeler sırasında gençleri konuşmaya ikna edebilmek için çoğu zaman, kafe sahiplerinin gençlere bizimle görüşmeleri noktasında yapmış oldukları telkinlerden yararlanmış, bu sayede bir ay sonra kafe ortamlarında tanınan, dışarıdan gelenlere rahatlıkla tanıştırılan ve Esenler’e gidilmediği günlerde “hocam, nerdesin, kayıpsın bugün” diye telefonla aranılan bir ilişki zeminine ulaşılmıştır. Apaçi gençlerle yapılan görüşmelerin genelinde, gençlerin başlangıçta biraz çekimser sonrasında ise alabildiğine açık ve samimi bir tutum geliştirdiklerine tanık olunmuştur. Bu anlamda kimi görüşmelerde gençler ses kayıt cihazını kapatıp “kayıt dışı” (off the record) anlatımlar yapmışlar ve yaşadıkları hayatın her alanına dair gerçekçi

---

*“-İnsanlar senin polis olduğuna inanıyorlar ya da bir ajan olduğuna inanıyorlar. Onları aldırıp cezaevine göndereceği düşüncesi var, senin bir film çevirdiğini yani bir tezgah kurduğun algısı var insanlarda. Başlarını belaya sokacağını düşünüyorlar. Ama yarın bir gün buradan 5-10 kişi alsalar bilinmeyen bir sebepten, sebebi sensin.

-Suçlu benim değil mi?

-Sensin sen yaptın. İstedğini söyle, sen yaptın kardeşim herkes sana ne biçim küfürler edecek biliyor musun.

-Şimdi eden var mı?

-Şimdi yok, ben ikna ediyorum yok öyle bir şey diyorum. Ben olmasam sen bu araştırmayı zor yapardın buralarda, yapamazdın abi yapamazdın.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

anlatımlarda bulunmuşlardır. Fakat görüşülen genç kızların daha kontrollü ve dikkatli bir dil kullandığına şahit olunmuş; erkekler ise içlerinden geldiği gibi ve doğal bir konuşmayı benimsediklerine tanık olunmuştur.

Gençlerle derinlemesine mülakat görüşmelerinde en çok zorlanılan kısımlardan birisi hiç şüphesiz, apaçilerin sürekli argo ifadeler kullanarak iletişim kurmalarıdır. Çoğu zaman gençlerin kendi aralarında adeta bir altkültür dili haline dönüşen argo kelimeleri not etmeye çalışmış, saha araştırması tamamlandığında ise karşımızda “mini bir apaçi sözlüğü” teşkil edecek kadar kelime ve kavrama ulaşılmıştır.

Apaçi gençlerle görüşmeler sırasında zorlanılan bir başka husus da, gençlerin özellikle hayatlarına dair özel anlatılarını ve yoksullukla ilgili yaşamış oldukları-iz bırakan anılarını paylaşırken çoğu zaman gözlerinin dolması, kimi zaman ağlamalarına karşısında araştırmacının da anlatımlara tepkisiz kalamayışı ve kimi zaman mülakatın seyrini değiştirebilecek durumlarla karşılaşılmasıyla sürecin sonuçlanması olmuştur. Bu anlamda apaçi gençliği araştırırken, araştırmacı çoğu zaman benzeri “zihinsel ve duygusal” gerilimleri yaşamış, nesneliği koruyabilmek adına en azından derinlemesine mülakat sürecinde görüşme kontrolünü kaybetmemeye gayret göstermiş; fakat görüşme sonlandıktan sonra görüşmeci ile pek çok konuda konuşma ve “dertleşme” imkânı yakalanmaya çalışılmıştır.

Yine derinlemesine mülakat yapılan apaçi gençler ve kafe sahipleri başta olmak üzere pek çok farklı toplumsal kesim; bize Esenler’de yaşanan çok çeşitli sorunlarla alakalı olarak “çözüm mercii” gibi bir rol biçmiş, pek çok problemin tarafımızdan not edilmesini, yetkili mercilere ulaştırılmasını, “hatta bunu söylemezsen hakkımı helal etmem” ifadeleri ile çözümün garanti altına alınmasına yönelik ısrarlı çabalarla karşılaşmıştır. Yaşanan bu durum kimi zaman araştırmacıyı; gençler ve resmi makamlar arasında, gençler ve öğretmenler arasında, gençler ve polis arasında, gençler ve aileleri arasında bir arabulucu konuma doğru sürüklemiş; kimi zaman her iki tarafında hakkını korumak, yaşanan sorunlu ilişkiler üzerine bir takım küçük çözümler geliştirmek, en azından karşılıklı bir anlayış dilinin geliştirilmesi noktasında çaba göstermek durumunda bırakmıştır. Tabi tüm bu süreçte sık sık karşılaşılan bir başka yaklaşım biçimi ise; “bu araştırma bize ne sağlayacak ki, ne işimize yarayacak ki, ya da

bana iş bulabilecek misin ki” türünden sorulan sorularla şekillenen bir umutsuzluk durumunun gençler tarafından dile getirilmiş olmasıydı.

Apaçi gençlerle kurulan birliktelik, beş aylık saha çalışmasının ortalarına doğru daha yakın bir ilişkiye doğru evrilmiş; özellikle araştırmacıya yönelik yaşanan “güven” problemi büyük oranda aşılmıştır. Bu durum kısa süre sonrası meyvesini vermiş ve süreç polis tarafından aranan profesyonel hırsız Lütfü ile yüz yüze derinlemesine mülakat gerçekleştirmeye kadar varmıştır. Bu görüşmeyi apaçi gençler bizzat organize etmiş, saha araştırmamızda eğer Lütfü ile görüşülmezse çalışmamın eksik kalacağı gençler tarafından sık sık dile getirilmiştir. Nitekim Esenler’in kalabalık bir caddesinde-lokantada yapılan görüşme, polisiye takip süreçlerini aratmayacak cinsten bir gizlilik ve dikkat içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Yine İmam Abdullah Bey’in apaçi gençler için haftada bir gece organize ettiği Fatih-Balat Sahil gezisi programına katılma imkânı yakalamış; yaklaşık yirmi gençle gece 11’de başlayan ve gece yarısına kadar devam eden çaylı, çekirdekli, bol arabesk şarkılı-türkülü bir program ile gençleri kendi akran ilişkileri ve kendileri ile ilgilenen, kıymet verdikleri bir büyükleri ile münasebetleri hakkında derinlemesine bir gözlem yapma imkânı elde edilmiştir.

Saha araştırmasının tamamlanması süreciyle birlikte onlarca gençle kurulan arkadaşlık ilişkisi neticelenmemiş, bilakis bu satırların kaleme alındığı ve tezin tamamının yazılıp neticelendirildiği güne kadar apaçi gençlerle kendi ortamlarında, bazen kafelerde, bazen sokakta ya da köşe başında görüşmeye, birlikte vakit geçirmeye devam edilmiştir. Tez yazım süreci ile alakalı olarak planlamadığımız ve tamamen doğallığında gelişen bu ilişki biçimi bize, özellikle saha bulgularının yazılması sürecinde yazılanlar ile saha arasında sürekli bir karşılaştırma yapabilmenin önünü açmış, bu sayede takıldığımız ya da yanlış anladığımızı düşündüğümüz pek çok konuda sağlıklı bir karşılaştırma ve düzeltme yapabilme imkânı bulunabilmiştir.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Apaçi gençlik üzerine yürütülen saha araştırmasının bulgularının tasnif edilerek değerlendirileceği ve tartışılacağı bu bölümde; derinlemesine mülakat, katılımlı gözlem ve odak grup süreçlerinde elde edilen verilerin tamamı yedi (7) ana tema ve her temanın altında yer alan kategori ve alt kategoriler üzerinden değerlendirilecektir. Bu anlamda öncelikle apaçi gençlerin kim oldukları ve toplum tarafından nasıl algılandıklarının tartışıldığı ilk temanın ardından sırasıyla; apaçi gençlerin akran ilişkileri, eğitim, meslek ve gelecek algıları, kültürel alışkanlıkları ve bunların bireysel kodları, ailenin kurumunun hayatlarında yer ettiği anlam, göç ve İstanbul'da yaşamaya dair tutum ve davranışları ve son olarak gençlerin devlet, siyaset ve din algıları üzerinde durulacaktır.

Özellikle saha bulguları aktarılırken gençlerin anlatımlarına sadık kalınmasına özen gösterilmiş, bazen küfür içeren bazen argo kullanımına kaçan ifadeler “...” şeklinde belirtilmeye çalışılmıştır. Kimi yerlerde ise görüşmecilerin uzun anlatımlarına çok fazla müdahale etmeden yer vermeye çalışılmış; bu sayede hem anlatım bütünlüğünün sağlanması hem de okuyucunun saha bulguları ile *sahici* bir iletişim kurabilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca otobüs şoförleri ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri aktarılırken, görüşmeci sayısının fazlalığı, görüşme gerçekleştirilen yerlerin her iki grup için uygun ve sessiz zeminler olmayışı, kimi ifadelerin karışması ihtimali göz önünde bulundurularak toplu olarak verilmiştir.

3.1. Apaçi Gençler: Nasıl Algılanıyorlar ve Kimler?

“(Apaçileri) Islak odunla dövmek lazım”

[Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

“Apaçi genç kimdir” sorusu çalışma boyunca karşılığı aranan ve görüşmecilere sıkça yöneltilen bir soru olarak nitel araştırmanın merkezinde yer almaktadır. Nitekim kendisini apaçi olarak kabul eden genç oranının yok denecek kadar az olması, kavramın araştırmacı için daha karmaşık bir hâl almasına; bu sebepten toplumun apaçi gençlerle yoğun teması bulunan kesimleri tarafından “apaçiliğin” nasıl tanımlandığının belirlenmesinin zorunluluğa dönüşmesine yol açmıştır. Apaçilik olgusu, çok farklı tanımlamaları kendi içerisinde barındırıyor olsa da son tahlilde derli toplu bir apaçi genç

profilinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu anlamda yoğunluklu olarak apaçi gençlere yönelik dışarıdan yapılan tanımlamalarla ele alınacak, fakat yeri geldikçe toplum tarafından apaçi olarak kabul edilen gençlerin kavram hakkındaki görüşlerine de yer vermeye gayret edilecektir. Dolayısıyla ilk olarak toplumda var olan apaçilik algısı değerlendirilecek, sonrasında apaçiliğin insanlar nezdinde oluşmuş olan belirli çağrışımlarına (kıro, maganda vb.) değinilecek, ayrıca apaçiliği aşan ve belki de apaçiliğin yeni biçimi olarak değerlendirilmesine yol açacak “taskafa” tanımlaması ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

3.1.1. Toplumdaki Apaçilik Algıları

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde apaçi gençlik ile alakalı olarak pek çok farklı tanımlama ve yaklaşım biçimine ulaşılmıştır. Elbette bu tanımlamalar, tanımlayanların sosyo-kültürel durumuna, apaçi gençlerle temaslarının sıklığına ve bu gençlerle yaşamış oldukları kişisel tecrübelerine binaen farklılıklar arz etmektedir. Dolayısıyla apaçi gençliğe ilişkin tanımlamalarda bu türden kısıtlılıkların göz ardı edilmemesi apaçi gençlik profilinin doğru anlaşılabilmesinde önemli bir husustur.

3.1.1.1. Düz Liseli Gençlerin Apaçi Algısı

Apaçi gençlerle en yoğun ilişki halinde bulunan, aynı okulu ve sıraları paylaşan gençlik gruplarının başında düz liselerde okuyan kız ve erkek öğrenciler gelmektedir. Bu anlamda apaçi gençler hakkında var olan toplumsal algının temellerini ortaya koyabilme adına ilk olarak düz liseleli gençlerin kanaatlerine yer verilmeye çalışılacaktır.

Apaçi gençlerin de yoğunluklu olarak okudukları bir düz lisede okuyan Nuri, apaçi gençleri şöyle tanımlamaktadır:

“Apaçi genç için şunu diyebilirim; köşe başlarında takılan işsiz, serseri tayfası diyebilirim. Aynen, ama kendimi koymuyorum içine yani. (arkadaşlarıyla birlikte gülüyor) Onlardan değilim.”

Bu tanımlama okulda arkadaşları ve hocaları tarafında apaçi olarak kabul edilen ve kendisi hakkında yapılan bu tanımlamanın da farkında olan bir genç tarafından yapılmıştır. Nitekim apaçilik onun için de olumsuz bir anlam ifade etmekte ve kendisini apaçi gençlikten ayırmak için özel vurgu yapma gereği duymaktadır. Odak grup

görüşmesinin ilerleyen bölümlerinde Nuri şöyle bir itirazda bulunacak: “*Şöyle bi şey söyleyeyim ama, Apaçi demeyelim şuna da adını değiştirelim*” ve devamında şöyle bir tanımlamanın daha doğru olduğunu söyleyecektir:

“Ya, şimdi iki tür serseri var, mesela çalışan bir adam olur, tamam mı hani o da köşe başında takılıyordur. Artı Apaçi tarzında takılıyordur, ama efendidir, delikanlıdır hesabı. Nerede ne yapacağını bilir ama bazı böyle insanlar var dik kafalıdır, baya dikine giderler, işte onlara Apaçi denir.” [Düz Lise, 9. sınıf, Odak Grup]

Nitekim Nuri'nin apaçi genci tanımlarken aslında kendisinin ve takıldığı arkadaşlarının apaçi gençlik olarak değerlendirilmemesi gerektiğinin altını çizmesi ve onun da diğer pek çok görüşmecinin yapmış olduğu gibi apaçılığı bir başkasını tanımlamak için *etiket* olarak kullanması oldukça manidardır. Öte yandan Nuri “delikanlı”, “efendi” olanların apaçi olarak tanımlanamayacağını düşünmekte apaçi gençleri *kendi başına buyruk* bireyler olarak tanımlamaktadır.

Lise 9. sınıf öğrencileri de bu yöne dikkat çekerek apaçi gençlerin sadece *kendilerini düşündüklerini ve toplumdan bağımsız kalmaya çalıştıklarını* ileri sürmüştür:

“Sadece kendilerini düşünüyorlar. Toplum tarafından nasıl düşünüldükleri fazla umurlarında değil, sadece anlık yaşıyorlar. Mesela gelecek kaygısı taşımıyorlar, mesela yolda yürürken, yolun ortasından yürüyüp, son ses şarkı açıp dinleyebiliyorlar. Hani başkasının özgürlükleri, başkasının hakları umurlarında değil. Yani köşe başı falan, bunlar değil aslında bahsettiğim, işsiz olabilir, köşe başında takılabilir, bu onun apaçi olduğunu göstermez, ama mesela başkalarının haklarına taciz edebiliyorsa... Bence apaçinin tanımı bu yani. Mesela saçlarını uzatıyorlar, saçlarını çok şey yapıyorlar mesela. Düşük bel pantolon falan giyiyorlar; eğlenceye düşkün, yani bir arkadaşla daha çok vakit geçiriyorlar. Anne babadan uzak oluyorlar işte, yani farklı görünmeye çalışıyorlar, gerek saç tipiyle, gerek görünüşüyle böyle yani “biz sizden daha farklıyız,” kendilerini kanıtlamaya çalışıyorlar, biz “daha büyüğüz” hesabı. Kendi kafalarına göre göze hitap ettiklerini düşünüyorlar da bilmiyorlar hani. Yani akıllıca bi şey değil.” [Düz Lise, 9. Sınıf, Odak Grup]

Gençler için apaçi gençliğin belirgin özelliklerinden kabul edilen renkli giyinmek ve saçlara farklı şekiller vermek, hem farklı görünebilmenin hem de kendini kanıtlamanın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Özellikle “başkalarının haklarını taciz etme” durumunun kız öğrenciler için bambaşka anlamlara karşılık geldiği görülmektedir: “*Evet, iki, üç kişi, mutlaka hani bi sarkıntılık yapıyor. Ondan sonra, siz, ben ne kadar*

karşılık vermesek de onlar, sonuçta sarkıntılık yapıyorlar yani.” [Düz Lise, 9. Sınıf, Odak Grup] Apaçi gençlik arasındaki kız-erkek ilişkilerini detaylı bir şekilde değerlendirileceği ileriki bölümlerde de üzerinde duralacağı üzere sözlü taciz meselesi önemli bir apaçilik özelliği olarak belirlemektedir.

Aynı düz lisenin 11. sınıf öğrencileri için ise apaçilik biraz daha farklı çağrışımlar yapmakta; kıyafet merkezli şekillenen ve “tas kafa” kullanımına yakın sayılabilecek olan bir karşılığın öne çıktığı gözlenmektedir:

“Apaçi; kalın tabanlı ayakkabı, paçası dar eşofman, üstünde adidas eşofman üstü bir şey, şapka kafada hafif yukarıda böyle. (Gruptaki kız öğrencilerden biri) ‘Tas kafa’, (diğeri ise) ‘saçların burası (yan taraflarını kastederek) yok şurada sadece saç (başın üst kısmını tarif ederek)’ var (der ve tarif ediyor, ilk konuşan arkadaşları devam ediyor) saçların burası (kafasının yanlarını kastederek) 0 numara burası üç-dört numara büyük (gülüyorlar). Tabii ki saçlarını dikenler de var.” [Düz Lise, 11. Sınıf, Odak Grup]

Öğrencilerin bu tanımlamalarında apaçilik ile *taskafalılık* arasında bir tanımlama karmaşasının yaşandığı söylenebilecektir. Her iki kullanımda çoğu zaman birbirine içerisine geçmekte, kimi zaman *taskafa* kimi zaman da *apaçi* olmak büyük oranda bu tanımlamaları yapan bireyin bireysel kullanımına göre şekillenmektedir. Fakat 11. sınıflardan bir kız öğrencinin apaçilik ile ilgili yapmış olduğu tespitler aslında kavramın nasıl algılandığının ve bu tarzı benimseyenlerin kimler olduğunun anlaşılmasında birtakım ipuçları vermektedir:

“Aslında arkadaşlar şey olabilir mesela. Belirli bir insan belirli bir karakter olmaya çalışırken herkes gibi normal olmaya çalışırken, belli ki bir dışlanmışlığın veya yoksulluğun veya yalnızlığın ittiği bir köşede kendine yeni bir tarz yaratırken aslında, bir yerde bocalama durumu. Ben şey diyeceğim, son olarak, eee hani, biz gotikleri kabulleniyorsak, metalcileri kabulleniyorsak hani apaçileri de kabullenmeliyiz. Onları farklı bir insan statüsüne sokmamalıyız diyorum.” [Düz Lise, 11. Sınıf, Odak Grup]

Düz lise öğrencilerinin Apaçi gençlere yönelik tanımlamaları büyük oranda; gençlerin giyimlerine, saç şekillerine ve davranışlarına göre oluşmaktadır. Bunun yanı sıra dışlanmışlık ve yoksulluk da düz liselilerin anlatılarında temel vurgular olarak belirlemektedir. Bu durum apaçilerin sadece dış görünüşleri ile değil toplumsal süreçlerle ilişkili olarak değerlendirildiğini de göstermektedir. Diğer taraftan düz liseli öğrencilerin apaçi gençlerle sosyo-ekonomik ve kültürel olarak daha yakın bir kültürel

altyapıya sahip oldukları ve yapmış oldukları tanımlamalardan da anlaşılabilceği üzere kendi içerisinde bir anlayış dilini de korumaya çalıştıkları fark edilebilmektedir.

3.1.1.2. Anadolu Liseli Gençlerin Apaçi Algısı

Esenler’de bulunan ve genelde öğrencileri diğer ilçelerden gelen Anadolu lisesinde 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile yapılan odak grup çalışmasında, düz lise öğrencilerinin tanımlamalarına benzer birtakım tespitlerle karşılaşmış olsak da öne çıkan söylemin - istisnaları saklı tutulursa- daha ziyade “dışlayıcı” bir şekilde geliştiğine tanık olunmaktadır. Apaçi kimdir sorusuna verilen ilk cevaplarda bu yaklaşımın izlerini görülebilecektir:

“Bence dikkat çekmek istiyorlar. Böyle saçlarını havaya falan dikiyorlar, kirpi gibi. Bir tanesi vardı o da saçını uzatmış. (Gülüyor) Çok saçmalar ya, bilmiyorum. (Burada odak gruba katılan kız öğrencilerden birisi söze dahil olarak şunları söylüyor) ‘Bazı hayvanlar vardır, ıyy gerçekten hayvanlardan bahsediyorum. Hani çiftleşme dönemlerinde dişiyi etkilemek için bir takım sesler çıkarırlar hani çağırmak amaçlı... Ki onlar mesela atıyorum, görüyoruz sokaklarda, telefonlarında hoparlörünü kullanan, yüksek sesle müzik dinleyip dikkat çekemeye çalışan” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Gençlerin bu durumunu başka bir öğrenci psikolojik rahatsızlıkların doğal bir sonucu olarak değerlendirebileceğine söylemektedir:

“Bir tür psikolojik hastalık olabilir. Çünkü sürekli toplumdan dışlandıklarını hissedip, onların dikkatini çekmek için... Ya mesela, normalden farklı insanlar vardır, normal insanların yapmayacağı şeyleri yapan farklı hareket etmeyi seven insanlar vardır. Daha sonradan çok soyutlandıkları zaman, kendilerini bir geri besleme olarak düşünebilirsiniz. Kendini tekrar topluma kazandırabilmek için dikkat çekmesi gerekir. Onlar da bu şekilde topluma hani kendilerini göstermeye çalışıyor olabilirler.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Tam bu noktada katılımcılardan birisi meselenin aslında doğrudan eğitim ile alakalı olduğuna dikkat çekmekte ve apaçi gençlik olarak tanımlanan gençlerin genel anlamda “eğitimsiz ve cahil” insanlar arasından çıktığını öne sürmektedir:

“Bir de cahilliğiyle alakalı bence alakalı olabilir, hani eğitim durumu ya eğitim düzeyiyle de ilgili olabilir. Çünkü öyle olanlar genellikle çok eğitim görmemiş ya da böyle küçükken... Yani işte eğitim görmemiş kişiler bunu farklı bir şekilde gizlemeye bastırmaya çalışıyorlar.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Görüşülen gruptaki bir kız öğrenci eğitim durumunu bir adım daha öteye taşımakta ve eğitim ile çevrenin birbiriyle çok yakından ilişkili olduğunu, kentin merkezi ilçelerinde apaçi profilinin sayısal anlamda az, göçle şekillenmiş Esenler benzeri ilçelerde ise bu türden gençlerin oldukça yüksek oranda bulunduğunu belirtmektedir:

“Bence çevrenin ve eğitimin de çok önemi var. Çünkü ben Esenler’de yaşıyorum, Esenler Atışalanı’nda. Apaçiliğin en çok yayıldığı yerdeyim yani. Her gün çıktığım zaman sokağa en az 10 tane görebilirim bu tiplerden. Ben şöyle düşünüyorum bir Kadıköy’e ya da Nişantaşı’na gittiğinizde göremezsiniz böyle kişileri, ama burada...” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Fakat burada bir katılımcı, kız arkadaşının söylediklerine itiraz etmekte ve meseleyi Türkiye’nin Batılılaşma süreciyle ilişkilendirerek açıklamaya çalışmaktadır. Erkek katılımcıya göre yaşanan durum on yıllardır devam eden Batı hayranlığının ve taklitçiliğinin bir sonucu olarak gelişmektedir. Ancak gencin bu tespitinde dikkat çektiği şudur ki, Batılı yaptığında ya da Batılıyı taklit eden zengin yaptığında bu durum hoş karşılanmakta fakat yoksul ve varoş gençleri benzeri bir taklidi yaptığında “kıro” olarak değerlendirilmektedir:

“Hani insan ister istemez açıkçası onların hâline üzülüyor. Nasıl üzülüyor? Sen şimdi o fotoğraflarda vücudunun farklı yerlerine jilet atmış, şimdi o çocuk orada burasına jilet atınca işte apaçi kıro olarak adlandırılıyor. Ama mesela işte Taksi filminin başrolünde oynayan bir adam vardı. Bilmiyorum biliyor musunuz? Veya Zidan’dı (meşhur Fransız futbolcu) heralde, Zidan çizik attığı için o da atıyordu mesela o attığı zaman bir şey olmuyordu ama bu çocuk çizik attığı zaman oluyor. Yani Zidan yaptığında bu takdir edilecek bir şey; ama apaçi yaptığında ıyy deyip geçilecek bir şey.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Nitekim gençler bu durumun sadece saç şekilleri ve kıyafet tercihleri üzerinden yaşanmadığını, apaçi dansı ile ilgili de benzeri bir sürecin var olduğunu hatırlatmaktadırlar. Apaçi dansının Fransız tecktonik dans tarzıyla olan benzerliği üzerinden meseleyi gençler şöyle değerlendirmektedirler:

“Şimdi tektonik dansında mesela yabancı videoların, müzik videolarında, kliplerinde izlediğimiz kadar bir yapılaş tarzı var. Mesela buradaki çocuğa bakıyorsunuz, bu dansın kötü bir kopyası gibi... Bir şeyi yapacaksın tam yaparsın, kendisi bir şey üretmiyor, özentî ve millet de böyle baktığı zaman köyden gelmiş deyip atıyor yani. Atıyor yani bildiğinizi ‘bu insandan adam olmaz’ diyor yani.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Anadolu Lisesi öğrencilerinin, apaçi gençlerin internette görünür olma durumları ile ilgili söylemiş olduklarında ortak bir tavrın benimsendiğine tanık olunmakta ve bu anlamda “sosyal dışlamaya” dayanan bir üslubun benimsendiği fark edilmektedir:

“Bir şey var bu insanların mesela genelde paylaştığı fotoğraflar. Benim bilgisayarım da bile fotoshop yok ben mesela fotoshop kullanmam. Hiç kullanmadım da ama o insan böyle, yani demek ki ona güzel geliyor. Mesela çocuk kafayı almış böyle, dolunayın üzerine koymuş, aşağıdan ışık vuruyor. Ya da ne bileyim bir fotoğraf çekmiş, kulağına böyle ışık hüzmesi koymuş küpe gibi görünüyor. Bir gülen yüz koymuş, acayip yazılarla zaten Türkçe diye bir şey yok yani.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Apaçi gençlerin kendilerini bedenleri ile gerek sosyal hayatta gerekse sanal âlemde bu denli göstermeye çalışmaları ile ilgili olarak öğrenciler şöyle düşünmektedir:

“Çirkin bir giyim tarzı bence. Aşırı öne çıkan. Bir şekilde renkleri patlatmaya çalışıyorlar. Fotoğrafları da öyle zaten. Bence yoksul oldukları için hani gidip spor salonunda spor yapamıyorlar. Ama bu fotoğraflarla kendilerini belki öne çıkarmak isteyebilirler. Vücutları da güzel olsa, güzel de değil. Güzel olan biri onu göstermek istemez ki, zaten ortadadır. Ama bunun kötü olduğu için hani soyunarak belki de ispat etmeye çalışıyor.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Ayrıca Anadolu lisesinde okuyan katılımcı gençler, apaçilerin “aşırı zevksiz” olduklarını düşünmekteler dahası apaçi gençlerin kendi dışlanmışlıklarının üstesinden gelebilme adına bu “garip ve dikkat çekici” tarzları ile bizzat toplumun geri kalanını dışlamaya çalıştıklarını söylemektedirler:

“Onların etraftaki insanları dışlamaya gayret gösterdiğini düşünebiliriz belki. Mesela, biz farklıyız, siz sıradan insanlarsınız. Biz sizi dışlıyoruz. Aslında toplum dışlamış zannederken, farklı olan toplumu dışlamıştır. Apaçiler mesela bunu her yerde vurgulamak istiyor işte. Ben Apaçiyim, böyle giyinirim.” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Apaçi gençliğin, özellikle eğitim seviyesi göz önüne alındığında onlardan daha yüksek bir sosyo-ekonomik grupta yer alan Anadolu lisesi öğrencileri tarafından bu şekilde tanımlanıyor oluşu, şu ifadeler ile sonuçlanacaktır: “(Apaçileri) Islak odunla dövmek lazım.” Her ne kadar bu ifade karşısında gruptaki tüm öğrenciler gülmüş olsalar ve belki de söyleyen öğrenci bile *yarı şaka yarı ciddi* bir ifade olarak bu cümleyi kullanmış olsa bile, aslında bu ifade toplumun geneline sirayet eden ve

üzerine düşünülmezse sosyal anlamda ciddi boyutlara ulaşması mümkün olabilen bir durumun işareti olarak değerlendirilebilecektir.

Ayrıca son olarak düz lisede okuyan kız öğrencilerin yakınlıkla ifade etmiş oldukları apaçi gençlerin “sözlü taciz”de bulunma durumları hakkında Anadolu lisesinde okuyan kız öğrencilerde benzeri şikâyetlerde bulunmaktadır:

“Özellikle onlar laf atıyor zaten. Mesela biz yürüyüş yoluna yakın oturuyoruz, ben kardeşimle yürüyorduk böyle. Bakıyorlar, böyle hani yanımızdan geçerken acayip acayip sesler çıkartıyorlar, laf atıyorlar. Çok garip şeyler söylüyorlar, özellikle onlar laf atıyorlar. Dikkat çekmek için öksürenler hapşırınlar hakeza yine. Böyle çok acayip şeyler var.”
[Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Anadolu lisesi öğrencilerinin en genel anlamda altını çizdiği en önemli husus hiç şüphesiz apaçiliğin erkek temsili üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu anlamda apaçi olmak ile genç ve erkek olmak özel bir tartışma alanı olarak belirmektedir.

3.1.1.3. Kafe Sahiplerinin Apaçi Algıları: Yoksul ve Parçalanmış Ailelerin Çocukları

Apaçi gençlerin en yoğun buldukları, müzik dinleyerek dans ettikleri, haftasonlarında sıkça *takıldıkları* mekânların başında kafeler gelmektedir. Bu açıdan kafe sahiplerinin apaçi gençlerle temasının oldukça yoğun olduğu kolaylıkla fark edilebilecektir. Saha araştırması süresince görüşülen kafe sahipleri de özellikle apaçi gençler ile alakalı büyük oranda aynı tespitlerde bulunmuşlar, birtakım farklılıklara dikkat çekerek apaçi gençlerin nasıl bir profile sahip olduklarını özetlemişlerdir. Bu anlamda Kafe Sahibi Metin, apaçilerin genelde ahlaki olarak sorunlu kişiliklere sahip olduklarını ve aile yapılarının problemliliğine dikkat çekerek şu tespitlerde bulunmuştur:

“Gençler, dışarıda gruplar halinde gezer, köşe başlarında serseri gibi takılan gençler. Yani, tarzları farklı, tıraşları farklı, dışarıdaki ortama ayak uyduruyorlar, aslında hiçbir şey yok da dışarıda öyle takılıyorlar. Ailelerinden kopuklukları var, bağları kopuk. pek şey yapmıyorlar, eee önemsemiyorlar kimseyi. Artık hep dışarıya yönelmişler, para bulma çabasındalar. Çalışmak değil ama farklı yollardan para bulmak. Hepsi öyle değil mesela, kimisi tarz yapmak için hani öyle takılayım, dikkat çekeyim, işte kızlar daha çok bakar düşüncesinde... Renkli pantolon giyeyim, işte saçlarımı değişik yapayım, pirsing takayım, küpe takayım, değişik değişik tişörtler giyeyim, gözler böyle baktığı zaman farklı görsün. Bunların çoğu çalışmıyordur zaten; benim gördüklerim çoğu çalışmıyor. Yani konuşma

biçimleri çok rahat. Hani böyle bir saygı endişesi yok, biraz daha laubali. Hani, mesela biz büyüklerimize “Abi” diyerek, büyüğümüz olduğu zaman” Abi” diye konuşuruz ama onlar da öyle rahat bir tavır var, şey yok yani. “Baksana!” diyor “Bakar mısın Abi?” demiyor. Hiç öyle rica, minnet yok hiçbir şekilde. “Selamün aleyküm” yok, “Merhaba”. Aile terbiyesi yok açıkçası bunlarda. Burada da farklı yaptıkları ne var? Müzik dinlemeyi severler, oyun oynamayı severler.” [Metin, 30, Kafe Sahibi]

Kafe Sahibi Metin’in sözleri; gençler hakkında geleneksel bir yaklaşımın derin izlerini taşımakta, daha ziyade bu gençlerin toplumsal değerlerden uzak, farklılık peşinde koşan ve bir şekilde ana kültürel yapıya uyumlu hâle getirilmesi gereken “sapkın gençler” olarak tanımlandığına tanık olunmuştur. Benzeri bir yaklaşıma, apaçi gençlerin yoğun olarak takıldıkları bir başka Kafe Sahibiyle yapılan görüşmede de tanık olunmuş, Kafe Sahibi Gazi, kendi gençliği ile apaçi gençliği mukayese ederek, gençlerin durumu hakkında çıkarsamalarda bulunmuş; fakat diğer kafe sahiplerinden farklı olarak bu gençlerin büyük oranda yoksul bir aileden geldikleri ve maddi imkânlarının alabildiğine kısıtlı olduğunun altını çizmiştir:

“Vallahi şöyle söyleyim, yeni nesil Avrupalı özentisi içinde... Genelde Avrupalı yaşamın peşinde. Özentilik, rahatlık çok var, sorumsuzluk... Birkaç kişi bir ortama girdiği zaman saçlar dağınıksa, gözler boyalıysa bu hem kızda hem erkekte sadece erkeklerde değil, bunlar hep özentilik, beğeni. Erkekler kız gibi giyiniyor. Biz gençliğimize bakıyoruz da şimdi bir tane klasik giyinen genç yok. Hani yani genelde düşük bel. Ne bileyim ya dar ya renkli pantolon var. Bizim zamanımızda bu pantolonları gördüğümüzde kızların üstünde bile gördüğümüz zaman biz gençlik yıllarımızda, çekinirdik mesela rengârenk, ama şimdi tam tersi erkekler giyiyor. Kırmızısı olsun, mavisini olsun, pembesi olsun. Yani bize, bana çok tuhaf geliyor. Bilmiyorum, yani nasıl karakterli oluyorlar, nasıl kabulleniyorlar? Ha bu aileden de kaynaklanıyor. Sonuçta bizim de çocuğumuz var. Biz müsaade etsek onlar da aynı şekil yapar. Bu aileden de kaynaklanıyor. Ha apaçiler, bunlar dışarıda özentilik bence. Ya baktılar çevreden biraz ilgi görüyor o tarz insanlar. Özellikle genç kızlar tarafından ilgi görüyor eee diyor: “Ben niye o şekil giyinip takılmayayım”. Çoğunun da maddi durumu yoktur. Hani dersiniz sigara içiyorlar mesela cebine baksanız bir sigara parası yok. Bir gün buraya bir kız arkadaşıyla eğlenmeye gelip de 3 lira bir kahveye bir kolaya veremiyorsa adam; ama giyime bakıyorsunuz sanki bir holding sahibinin oğlu, büyük bir fabrikatörün oğlu giyimi öyle; ama ya ne biliyim durum olarak çoğunun maddi durumu iyi değil.” [Gazi, 33, Kafe Sahibi]

Kafe sahiplerinden Metin ve Gazi’nin değerlendirmelerinde öne çıkan geleneksel tutumun aksine Kafe Sahibi Tunç’un apaçi gençlerin aslında çok da sorunlu gençler

olmadığı yönünde yapmış olduğu değerlendirmeler, aslında apaçılığın tanımlanması ve anlaşılması sürecinde ne denli bir kafa karışıklığının süregeldiğini ortaya koymaktadır.

3.1.1.4. Otobüs Şoförlerinin Apaçi Algıları: “Vatan Millete Hayrı Olmayan İnsan Tipi”

Apaçi gençlerin kim oldukları üzerine görüşme gerçekleştirilen bir başka grup da özellikle Esenler gibi göçle şekillenmiş ilçelerden Taksim ve Bakırköy gibi kentin merkezindeki ilçelere servis yapan otobüs şoförleridir. Özellikle haftasonları daha yoğun olmak üzere, haftanın her günü, gruplar hâlinde eğlenmek ve gezmek maksadıyla Taksim ve Bakırköy’ü tercih eden gençlerle yoğun bir diyalogu olan şoförlerin, apaçi gençler hakkında kanaatleri toplumun bakış açısının yansıtılabilmesi adına oldukça önemlidir.

Otobüs şoförleri ile yapılan odak grup görüşmelerinde, apaçi gençler daha ziyade “isyanın”, “işe yaramazlığın”, “savaş olsa bir hayrı dokunmayacak olanların”, “kötü insan örneklerinin” bir hulasası olarak tanımlanmış, görüşülen on beş şoförden bir ikisi dışında bu gençlerin de anlaşılması, hatta onlara yardımcı olunması ve iyi muamelede bulunulmasını dillendiren bir bakış açısına çok rastlanılmamıştır. Apaçi genç kimdir sorusuna alınan ilk cevap aslında nasıl bir bakış açısının cari olarak var olduğunu özetlemektedir:

“Ben böyle gençleri gördüğümde açıkçası üzülüyorum, çünkü Türk aile yapısına, örf ve âdetlerine uygun olmayan, toplumda pek yeri olmayan, görmediğimiz bir insan tipi. Ben neden üzülüyorum? Farklı bir yani arayışa yönelmiş oldukları, hayatı daha bir değişik yaşamaya çalıştıkları için... Bu gençlerin ruhları tatmin olmadığı için. Sürekli yeni arayışlar... Bugün belki saçını böyle kestirecek, iki sene sonra başka şekilde kestirecek, hep bir arayış içerisindedir. Mutluluğu arıyorlar bence ama bulamadıkları için de sürekli değişiyorlar. Yani bu gençler biraz serkeş başıboş dışarıdan gördüğümüz kadarıyla, illa ki içinde iyileri vardır. Ama genellikle böyle dışarıdan gördüğümüz kadarıyla, “Vatan millete hayrı olmayan insan tipi” deriz ya, daha çok öyle bir insan tipi görünümündeler. Umursamaz tavırları var yani, bir toplum içinde veya bi toplu taşıma aracında insanların haklarına riayet etmeksizin yüksek sesle konuşmalar, argo cümleler kullanmalar falan...”
[Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

“Zihinde canlanıyor, yani böyle ilk gördüğünde, dikkatimi çekiyor bu gençlik ve ben diyorum; bunların vatana, millete, insana, topluma faydası olur mu? Ben bunu

düşünüyorum. (Arkadan başka biri konuşur): ‘Ya bunlarla mı savaşa gideceğiz.’ [Otobüs Şoförleri, 2. Odak Grup]

Bir başka otobüs şoförü apaçi gençleri gördüğünde, kendi hâline ve çocuklarının durumuna şükrettiğini söylemekte; yaşanan durumu toplumun geleneksel örf ve âdetlerinden uzaklaşılmanın doğal bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Fakat bir önceki şoförün aksine (ki bu kanaat pek çok şoförün ortak kanaatidir) bu gençlerin otobüs içerisinde insanlara rahatsızlık vermediklerini söylemektedir:

“Onları gördüğüm zaman inan ki bunu görüp ‘çok şükür’ diyorum, ‘Benim çocuklarım onlara benzememiş.’ Saçlarını dik dik yapan bunlar, bir Avrupa özentisi hissediyorum onlarda. Avrupa’daki hippileri görüyorlar televizyonlarda, basında falan, özenti olarak görüyorum... Ama aileler bunu ister mi? Ama bir çevre var, bunlar işte bir arkadaş diğer arkadaş etkiliyor... Çevrenin eğitimi önemlidir. Tabii ki aile eğitimi üniversiteden daha önemlidir bence. En önemlisi bence aile eğitimi; örf ve âdetlerimiz, gelenek ve göreneklerimiz. Genelde taşradan geliyor bu arkadaşlar ve birden saçını hippie şeklinde tarıyor giyimini hakeza... Özenti davranıyorlar, ben böyle görüyorum ama arabama bindikleri zaman hiç saygısız hareketlerini de görmedim.” [Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

Bir diğer şoför, örf ve âdetlerden uzaklaşılması ve bu gençlerin farklı şekillerde giyinmeyi tercih etmeleri dolayısıyla sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarına dikkat çekmekte; bu sebeple kendi çocuklarının bile bu tip gençlerle arkadaşlık yapmalarını istemediklerini belirtmektedir:

“Görüntüleri hoşumuza gitmeyen, geleneklerimizle örtüşmeyen, çocuklarımıza kötü örnek olacağını, çocuklarımıza özendirilmesi sebebiyle onlarla iletişim kurmalarını da istemeyiz. Biz de iletişim kurmak istemiyoruz. Çünkü bir Türk tipi var, onun dışına çıkınca bir nevi kendi gibi düşünmeyen, davranmayan insanları dışlıyor. ‘Dışlıyor’ derken, muhatap olmak istemiyor ya da arkadaş, o çocuğunun arkadaş olmak istemiyor. Niye? Görüntü iyi değil, imaj iyi değil. Belki dünyanın en karakterli insanıdır.” [Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

Bu durum bazen öyle bir hâl almaktadır ki apaçi gençlik profiline uyan bir genç otobüse bindiğinde, şoför dikkat kesilmekte ve gencin davranışlarını ve yapacağı hareketleri ister istemez takip etmeye girişmektedir:

“Değişik bi saç sakal, sakalına değişik şekil vermiş; saçına daha değişik bir şekil vermiş, eee baktığın zaman diyorsun ki: ‘Ya bunların acaba bir insana faydası olur mu, olmaz mı?’ diye düşünüyorsun veya ‘Birisi düşse, yaralansa, başına bir hâl gelse gider, koşar, yardım eder mi?’ veya ‘Nasıl bi tepki alır, nasıl bi tepki verir, nasıl bi tavır gösterir’ diye

düşünüyorsun. Bir de, şimdi araca bindiği zaman, ilk önce dikkat ediyorsun, dikkatini bu kişiye yoğunlaştırıyorsun, ‘Acaba nasıl bi şekil yapacak?’ Araca biniyor sonuçta, otobüse biniyor, otobüse binerken nasıl binecek... Bütün yolcuyu bırakıyorsun tek ona odaklanıyorsun.” [Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

Aslında şoförlerin pek çoğu konuşmalarının satır aralarında kendilerinin de genç olduklarını, gençlik dönemlerinde saçlarına, giyim kuşamlarına özen gösterdiklerini, zamana göre favorilerini uzatıp, İspanyol paça pantolan giydikleri veya birtakım aksesuarlar kullandıklarını söylüyor olsalar da; apaçi gençliğin çok daha farklı olduğunu kabul etmekte ve yaşanan durumun en azından dış görünüş itibarıyla kendi gençlik dönemleriyle oldukça yakın bir benzerliği barındırdığını gözden kaçırdıkları fark edilmektedir. Odak grup görüşmesi sırasında bu noktaya dikkat çekilmiş ve tam bu sırada bir başka şoförün vermiş olduğu örnek, aslında gençlerin yaşamış oldukları durumu özetler nitelikte olmuştur:

“Bir tane binmişti o zaman arabama Bakırköy’den Bağcılar’a çalıştığım hatta. Tabii binerken böyle ben kıyafetini gördüğüm zaman gülümsedim. Ben biraz daha yani yolcularla diyalogum şeydir, sürekli gülümserim yani. Bunu da gördüm biraz güldüm. Adam gülerken “Ağabey” dedi, “kıyafetimi beğenmedin değil mi?” dedi, “Ya” Valla aynen böyle... “Beğendim, yakışmış sana ya, güzel olmuşsun ama ya sen biraz daha düşün” dedim. “Kendin doğru olanı daha iyi görürsün.” “Ağabey biraz daha böyle takılalım ya.” “Kızlar” dedi “beğeniyor bu hâlimizi” dedi. “Kızlar” dedi “beğeniyor bizi. Biraz daha gençliğimizi yaşayalım, ondan sonra normale döneriz’ dedi ve kahkahayı bastı.” [Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

Bu cümlelerin diğer şoförler tarafından da kafa işaretleri ve olumluluk ifade eden jestlerle kabul edilişi aslında apaçi gençler hakkındaki kanaatlerinin bir kısmının sadece dış görünüşe ve kısa süreli birlikteliklere dayandığının da bir işareti olarak değerlendirilebilir. Nitekim şoförlerden birisi bu önyargılı yaklaşım biçimine dair bir iç eleştiri yapma gereği hissetmiş ve şunları söylemiştir:

“Ama biz şimdi arkadaşın dediği gibi biz bunlara iyi bir yaklaşım içinde olmadığımız için “aa işte,” diyoruz ‘görüntüsü bozuk, bu çocuk yaramaz.’ Eee peşin hükümlü konuşuyoruz, hemen karar veriyoruz. ‘Çocuk saçlarını şöyle yapmış bu işte aile yapısı bozuk, karakteri şöyle böyle...’ Aslında çocuğun iç dünyasına girsek, belki dediği gibi arkadaşın güzel karakterli çok iyi ailede yetişmiştir. Ama biz dış görüntüye aldaniyoruz. Hemen karar veriyoruz. Eee bu da tabii, toplumdaki kaynaklanan bir şey. Niye biz onları dışlıyoruz? Aslında baktığınızda bunların iç dünyasına girebilsek, onları yanımıza çekebilsek, onları

boş şeyden kurtarırsınız. Yani bu dünyalarının dışına çıkarlar.” [Otobüs Şoförleri, 2. Odak Grup]

Şoförlerin apaçi gençler ile ilgili genel kanaatleri ise, bu gençlerin İstanbul’un yoksul semtlerinde yaşadıkları, buna rağmen İstanbul’un sosyo-ekonomik seviyesi görece yüksek ilçelerinde bu türden gençlerin çok az olduğu ve yine kendi ifadeleri ile “maddi-manevi ezilmişliklerinin” bir göstergesi olarak böylesi bir *görünür olma yolunu* tercih ettiklerini biçiminde özetlenebilir:

“Zengin ailesi olan gençlerde bu özenti pek yok. Daha çok varoş bölgelerinde bunlar daha fazla. Bunlar varoş bölgelerinde yani, ‘varoş’ dediğim; fakir bölgelerinde bu gençler daha fazla. Ezilmişliğin, özentinin sonucu olarak sanki.... O topluma girme, o sosyete ortamına girmek için o imajın içine giriyorlar.” [Otobüs Şoförleri, 2. Odak Grup]

Apaçi gençler ile ilgili anısını paylaşan bir şoför, yoksul bir semtten almış olduğu yolcular arasında, okul çıkışı otobüse binen genç kızlar ve onlara eşlik eden üniformasız ve apaçi tarzı giyinmiş erkekler arasında yaşanan bir hadiseyi şöyle anlatmaktadır:

“Otobüsü yanaştırdım durağa, kızlar biniyor, binmeden önce hâl ve hareketlerini gözlemledim. İki grup, ikisini de... Hem kızları hem erkekleri, yani, kendi aralarında kakari, kikiri yani her türlü el muhabbeti, ilk olarak ben şunu dedim: ‘Kızım senin evde annen var, baban var, yani arkadaşların var siz niye böyle yapıyorsunuz?’ Onlar, ‘Ağabey, onlardan bi şey olmaz’ dedi. Yani bakıyorum, aralarındaki yaş farkı da fazla değil, iki üç yaş fark var, neyse. Bu arkadaşlar bindi, bileti bastılar geçtiler, iki tanesi bilet basmadan geçti. Arkadan gelen arkadaşları telafi etmeye çalıştı, sonra erkekler bindi. Erkekler tam paldır küldür, tam Tarzanca. Gittiler otobüsün arkasına doğru, benim aracım uzun araç, körüklü araç, otobüsün en arkasında bunlar. Otobüste diyelim ki, yirmi tane, on beş tane yolcu var. Ya arkadaki ses ta öne geliyor. Yani arkada öyle bi şey var ki, çalgı düğün var arkada. Neyse sonraki akşam, daha sonraki akşam derken dördüncü akşam dedim ki ‘gençler’ yine aynı şekilde artık dayanamadım, ‘bir dayakla’ dedim ‘sizi döveceğim.’ Yani öyle çıktım ki ‘döveceğim sizi’ dedim. Ondan sonra biraz ilerledim, baktım sesler gelmeye devam ediyor. Çektim el frenini, dedim ki ‘Bir daha sesinizi duymayacağım’. Yani yolcu artık rahatsızlanmaya başladı, yolcu artık ‘ya bunları niye alıyorsun araca’, ‘ya işte bayanlar var’ yani ‘başka kızlar, liseli kızlar var.’ demeye ve artık rahatsız olmaya başladılar. Ben de bağırarak ‘Bir daha’ dedim, yani ‘Sesinizi duymak istemiyorum, duymayacağım.’ Ve ondan sonra düzenli bir şekilde otobüse binmeye başladılar; şu an da devam ediyorlar. Hiç sesleri yok, problemleri yok. Otobüsten iniyorlar, biniyorlar.” [Otobüs Şoförleri, 2. Odak Grup]

Otobüs şoförünün aktarmış olduğu durum aslında özellikle Esenler’de okul çıkışlarında sıkça yaşanan bir durumdur. Özellikle okulla bir şekilde ilişkisi kesilen apaçi gençler için okul çıkışları özel bir anlam ifade etmekte, hem eski arkadaşlarını görme hem kız arkadaş edinme ya da kız arkadaşını bekleme, bazen de mahallede güç gösterisi yapmak ve saygınlık kazanmak amaçlı olarak kapı önünde bekleme seanslarına dönüşmektedir. Bu kapı önünde bekleme durumu hâlihazırda eğitimine devam eden ve kapısında beklenen okulun öğrencileri için de ayrı bir anlama karşılık gelmekte; kapı önünde bekleyen apaçi gençlerle selamlaşmak, tanışmak, okulun öğrencileri dağılırken apaçi gençlerle beraber görülmek, okuyan öğrenciler açısından bir prestij kazanma ve semt içinde kendini güvene alma stratejisine dönüşebilmektedir. Bu durumu Esenler ilçesinin en meşhur liselerinden birinin rehberlik öğretmeni Yusuf Bey’in şu anlatımında daha iyi anlaşılmaktadır:

“O gençler orada düşük pantolon, saçlar aşağı inmiş bekliyorlar. Onlarla temasa geçen kendi öğrencilerimiz de var. Bizde bu tip gençlerden nemalanan öğrencilerimiz de var; yani “benim çevrem geniş” diyerek, o arkadaşları kullananlar var. Yani o tür kişilerle arkadaşlık yapmanın prim olduğunu düşünen, avantaj olduğunu düşünen, kendisine güç atfedeceğini düşünen öğrencilerimiz var. Onlar bir klik, bir çete, bir grup; yani tek bir apaçi bulmak zor. Yani bağımsız, ‘free’ takılan bi apaçi bulmak yok. Genelde iki kişi, üç kişi, beş kişi, bir grupları filan vardır, tabi bunlar güç merkezi. Ergen gruplar güç merkezli gruplardır. Yani buna karşı direnmek zordur. Tek bir insanın, tek bir ergenin, tek bir gencin, bunlara karşı baltasını çıkarıp savaşması zordur. Eğer arkanızda apaçi gençliğine benzer, şu anda moda akım o gençlik varsa okulda, siz çok rahat efelenebilirsiniz” [Yusuf, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Esenler-Bağcılar bölgesinde görüşme gerçekleştirilen iki anadolu lisesinin rehberlik öğretmenlerinin (İsmet ve Ramazan Beyler), kendi okullarının çıkışlarında apaçi gençliğin bulunmadığını söylemeleri*, değerlendirilmesi gereken bir duruma karşılık gelmektedir. Her ne kadar anadolu liselerinin her ikisinde de okul yönetiminin kapı

---

* Ramazan Hoca durumu şöyle özetleyecektir: “Burası şimdi Anadolu lisesi olduğu için buraya gelen öğrenci profili diğer yerlerdeki liselerin öğrenci profilinden çok daha farklı. Sınavla geliyor, belli bir hedefi var ve aileleri bu konuda çok daha bilinçli, yani hani o çocuklar buraya gelse bile kapı önüne gelse bile, bir senenin içerisinde mutlaka birkaç gün gelip takılmışlardır ama hani burada onlara yüz verecek, onlarla arkadaşlık ilişkisi kuracak kız öğrenci yok. Bizim öğrencilerimiz o hususta daha şeyler, daha hassaslar daha bilinçliler. Burada güvenliğimiz de var zaten herhangi bir durum söz konusu olduğunda zaten polisle irtibatlıyız. Her okulun bir polisi, bir görevlisi var, o konuda bizim idarecilerimiz de çok hassas. Bir durum olduğu zaman hemen polise haber veriyorlar. Yani bu konuyla ilgili bu apaçi gençliğiyle ilgili gelip okulun dışında durup kız öğrencilerimizi rahatsız etmesi gibi bir sıkıntıyla bu zamana kadar hiç karşılaşmadım.” [Ramazan, 30, Rehberlik Öğretmeni]

önünde herhangi bir bekleşme-toplaşma olması durumunda güvenlik güçlerine haber verildiği öğretmenler tarafından aktarılsa da apaçi gençliğin anadolu lisesinin önünde beklememesinin sadece güvenlik durumuyla izah edilemeyecek bir sosyal gerçekliğe denk geldiği söylenebilir. Hem anadolu lisesi öğrencilerinin yoğun olarak ilçe dışından okula gelmeleri hem aldıkları eğitim itibarıyla apaçi gençler için toplumun sosyo-ekonomik olarak üst kesimine denk düşmeleri hem de apaçi gençlerin okuyup da bir şekilde ayrılmak zorunda kaldıkları okullarında olduğu gibi anadolu liselerinde tanıdık arkadaşlara görece az sahip oluşları, apaçi gençlerin anadolu liseleri önünde beklemelerini engelleyici bir durum ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca apaçi gençlerin *dışarıda* ilişki kurmaya çalışıp da en çok ret cevabı aldıkları ve gerek bakışlarla gerekse de birtakım küçümseyici jest ve mimiklerle en yoğun dışlanmaya maruz kaldıkları genç kız profili hiç kuşkusuz büyük oranda anadolu lisesi vb. eğitim kalitesi ve başarı düzeyi yüksek okullarda okuyan *eğitimli kız*'lardır. Apaçi gençlerin anlatımlarıyla da sıkça tekrarlanan bu durum, aslından bir taraftan apaçi gençlerin "zengin kızlar" ile çok daha rahat ilişki kurabildiklerini kendi tabirleriyle "çıkabildiklerini" fakat *eğitimli kız*'lar ile daha zor bir yakınlaşmaya girebildikleri şeklinde özetlenmektedir.

3.1.1.5. Rehber Öğretmenlerin Tanımlamalarıyla Apaçi Gençlik: Mücadele Gücü Olmayan "Kurbanlar"

Apaçi genç kimdir sorusuna cevap aranan bir başka toplumsal kesim, bu gençlerin eğitim süreçleri boyunca beraber aynı mekânı paylaştıkları liselerin rehberlik öğretmenleridir. Rehberlik öğretmenleri ile yürütülen görüşmelerde, apaçi gençler hakkında farklı tanımlamalara ulaşılmıştır. Rehber öğretmenlerin geneline göre apaçi genç; dikkat çekiciliği, saç ve giyim kuşama ile biz de varız diyen, ailesinde ciddi sorunlar yaşayan, genellikle disiplin cezası ile rehber öğretmenin karşısına gelen ve normal zamanlarda sorunlarını rehber öğretmenlerle paylaşmayan, öğretmenleri ile başta "saygısızlık" temelli pek çok sorun yaşayan, bir kimlik bunalımına ve göç merkezli yoksunluklara sahip olan ve delikanlı olma arayışında olan bir gençlik olarak tanımlanmıştır.

Daha önceki apaçi tanımlamaları ile paralellik arz edecek bir biçimde Aylin, Uğur ve Kemal öğretmenler adeta görüşülen bütün rehberlik öğretmenlerinin söylediklerini

özetleyecek bir tarzda apaçi gençleri giyim tarzları ve saç tipleriyle farklılaşmaya, dikkat çekmeye çalışan gençler olarak değerlendirmişlerdir:

“Bana göre işte üstü bol altı daha dar olan pantolonlar giyen, düşük bel, salaş tişörtler salaş kıyafetler, jölelenmiş yukarı dikilmiş saç tipi, eee değişik bir müzik tarzı, işte kolyeler aksesuarlar takan gençlik modeli gözümde canlanıyor.” [Aylin, 40, Rehberlik Öğretmeni]

“Ya öncelikle dış görünüşüyle dikkatimi çekiyorlar; hani giyim tarzı, saç tipi. Bu bir kendini ispat etme tarzı. Siz mesela üniversite mezunu bir apaçi gördünüz mü? Kendini kanıtlayamamış, insanların bir şekilde kendini topluma kabul ettirme biçimi olduğunu düşünüyorum. Yani farklı, ‘Farklı olayım ben insanlardan’... Hani onu, çok güzel birşey zannediyor. Öyle olunca, işte kızların ona çok baktığını falan düşünüyorlar. İnsanların sevgisini kazanacaklarını düşünüyorlar. Ya da beğenisini “aaa çocuğa bak” falan “ne tarz.” Yani kendini böyle bir topluma kabul ettirme şekli.” [Uğur, 25, Rehberlik Öğretmeni]

“Çakma dizel kotlar” olsun, “Çakma spor ayakkabılar” olsun, “Çakma conversler” olsun, bu tarz kıyafetler giyerek, işte farklı aksesuarlarla, farklı saç şekilleriyle, bir şekilde kendilerini topluma kazandırmaya çalışan, ya da işte ‘Biz de varız, biz de sizler gibiyiz’ diyen kitle bunlar.” [Kemal, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Apaçi gençlerin özellikle farklı şekillere girmek suretiyle toplumda kendilerine alan açabilme gayreti olarak tanımlanabilecek bu çabaya dair öğretmenlerin pek çoğu, bu gençlerin aile yapılarında yaşanan bir takım olumsuzluklara dikkat çekmekte, problemin temelinde ya ilgisiz, ya parçalanmış ailelerin bulunduğunu kabul etmektedirler. Bu anlamda görüşlerine başvurduğumuz Servet öğretmenin görev yaptığı lise belki çok ayrı bir konumda bulunmakta, ikibin sekiz yüz mevcutlu okulda, sekizyüz öğrencinin ailesi bir şekilde tek ebeveynli yahut akraba yanında kalan gençlerden oluşmaktadır. Servet öğretmen yaşanan durumu şu şekilde özetlemiştir:

“Okulumuzda yaklaşık 800 tane boşanmış ya da parçalanmış aile çocukları var. Ya anne yok ya baba yok, ya bi tanesi ölmüş kayıp ya da tamamen boşanmışlar başka bir velinin yanında yaşıyorlar. En fazla bu tür ailelerin çocukları, apaçi gençliği, gençlikleri temsil ediyorlar gördüğüm kadarıyla. Özellikle kız çocuklarında güçlü erkeğin yanında yer almak ve onların saç şekillerine, onların tipine yaranmak için, ya da onların yanında var olabilmek için, bu okulu tamamen bir kenara bırakıp, işte yeni bir sisteme, yeni bir hayat tarzına alışmaya çalışıyorlar. Çünkü bir boşluk var ailede. Eee bağlanabilecek bir şey lazım. Bunun yanında işte boşanmış aile çocukları, özellikle bir şeylere aykırı gelmek istiyorlar. İçlerindeki o isyanı gördüğüm kadarıyla, o hani bi öfke var, bir sinir var ortada. Ve o öfkeyi her tarafa çarpmak istiyorlar.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Aslında apaçi gençlerin, genellikle sorunlu ailelerden geldiğine dair kanaat saha çalışması boyunca da sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Nitekim görüşme yaptığımız apaçi gençlerin çok azında aileden ayrı yaşama ya da parçalanmış aileye sahip olma durumu ile karşılaşmış olsa da, gençlerin aileleleri ile çok daha farklı sorunlar ve problemlerle yüzyüze geldiklerine tanık olunmuştur. Bu anlamda görüşme yapılan öğretmenlerden Emel Hanım, bu gençlerin hayat karşısında zayıf olduklarına dikkat çekmekte, özellikle aileden yoksun olmanın ya da aile ile ilişkilerin alabildiğine sorunlu olmasının böylesi bir durumu pekiştirdiğini hatırlatmaktadır:

“Bu apaçi gençliği, öğrenciler biraz da güçsüzler, hayata karşı güçsüzler... Apaçi gençliğinde mücadele ruhu yok. ‘Tamam, başıma bir şey geldi’ kendini rahatlatma şeyleri yok, tamamen kurban rolü var onlarda. Ben öğrencime de söyledim, dedim ‘sen kurban rolüne bürünüyorsun’, işte ‘şöyle oldu böyle oldu’ çünkü kendini o şekilde rahatlatıyor. Hani, ‘Hayat beni bu hale getirdi’ diyor. İşte ‘Hocam ne yapalım hayat böyle annem babam böyleymiş yoksa şöyle olsaydı şöyle olurdu.’ Hep öyleler yani genelde.” [Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Aslında Emel öğretmenin bahsetmiş olduğu apaçi gençliğin “kurban rolü”nü benimsemesi hâli, gençlerle yapılan görüşmeler sırasında da belli oranlarda hissedilmiştir. Gençlerin eğitim hayatlarında sürekli problem yaşamaları, aileleri ile düzeyli bir ilişki geliştirememeleri ve yoksulluğun getirmiş olduğu sıkıntılar kaçınılmaz olarak gençlerin hayat karşısında çoğu kez yalnız kalmalarına ve madde kullanımından arabesk dinlemeye değin birtakım rahatlama seanslarına yönelmelerine zemin hazırlamaktadır. Rehber öğretmenler tam da bu noktada apaçi gençlerin yaşamış oldukları sorunlarını ve sıkıntılarını paylaşma noktasında ketum davrandıklarını hatırlatmakta, gençlerin disiplin cezaları ile ilgili idari işlemler dışında rehberlik servisine nerdeyse hiç uğramadıklarından dert yanmaktadırlar:

“Bunlar (apaçiler) ketum insanlar. Dediğim gibi az önce, konuşmayı pek becerebilen insanlar değil veya kendini ifade edebilen, duygularını ifade edebilen bir kesim değil. Eee daha çok gördüğünü böyle taklit etmeye yönelik bir kişilik tarzı... “Bu hareket çok şekildir bunu taklit etmeliyim” böyle düşünüyorlar bence.” [Ceyhun, 26, Rehberlik Öğretmeni]

“Bu tür öğrenciler aslında, buraya gelenler de kendilerini buraya gelmeye uygun görmüyorlar. ‘Biz kendi problemlerimizi kendimiz hallederiz’ düşüncesiyle yaklaşıyorlar her şeye, ‘Biz birilerinden yardım istemeyiz, biz kendimiz çözeriz problemleri.’” [Savaş, 27, Rehberlik Öğretmeni]

Rehber öğretmenleri ile apaçi gençlik arasında yaşanan bu kopuk diyalog, diğer öğretmenlerle de okul ortamında belli boyutlarıyla yaşanmaya devam etmektedir. Nitekim farklı branşlardan pek çok öğretmen, genellikle apaçi gençlik olarak tanımlanan ve kendi ifadeleri ile okulda sürekli bir soruna yol açan gençlikle bir türlü sağlıklı iletişim kuramadıklarından dert yanmışlar, “aile terbiyesi almamış”, “oturup kalkmasını bilmeyen” ve “uyumsuz örnekler” olarak andıkları gençlerden duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir:

“Saygısızlık var birincisi öğrencilerde. Saygısızlık derken, davranış şekilleri. Mesela oturuşu bilmiyor, daha bi öğrenciye yakışmayan tarz, yayılıyor vs. diyeyim. Mesela esniyor diyeyim, kibar tavırları yok kesinlikle bu öğrencilerin. Her şeyi geniş, yayarak yapıyorlar. Dış dünyadaki insanlar çok önemli değil. Karşıdaki hoca mıymış, kimmiş, çok fazla dikkate almıyorlar. Saygı bu yüzden yok. Bir öğretmene belli bir duruş olur öğrencinin. Normal arkadaşı gibi davranıyor öğrenci, öğretmen de bundan rahatsız oluyor. Sınıfın huzurunu bozuyor. Sürekli konuşuyor, derse katılmıyor hocası da bana yönlendiriyor. Ben görüştüğüm zaman da oralı değiller açıkçası.” [Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Yaşanan bu sosyal uyumsuzluğun, hırçınlığın ve asi davranışların temelinde derin bir kimlik çatışmasının ve göçle birlikte ortaya çıkan bireysel ve toplumsal parçalanmaların derin izlerininin var olduğunu düşünen Yusuf öğretmen, gençlerin bu tür davranışlar sergilemelerini şöyle analiz etmektedir:

“Yaşanan bu durum bir kimlik arayışı. Bu gençler kimlik için zıplayan çocuklar; zıplayabildiği yere kadar ve zıpladığı yerde tutunan çocuklar. Bu çocuklar buldukları sosyal ve ekonomik düzeyden bir zıplama hareketi yapıyorlar. Bu hareket derecelendirilicekse eğer; en alt düzeydeki Apaçi seviyesinde kalıyor zıplama hareketi. Bir ifade tarzı, yani hiç bi şekilde teknolojik gelişmenin, ekonomik gelişmenin, televizyonun, televizyonun bu kadar baskın olduğu, teknolojinin bu kadar hızla ilerlediği, ekonomik uçurumların alabildiğine ilerlediği ama o ekonomik zenginlikten yararlanmayan bireylerin, haliyle psikolojik olarak mevcut kültüre bi duruşları olacaktır. Kabuğunu kırıp çıkma ve atma isteği ve kaygısı olacaktır; bi de bunu yapamama durumu olacaktır. ‘Ben kimim ve kendimi nasıl anlatmam lazım ve topluma kendimi nasıl fark ettirmem lazım? Nasıl yer edinmem lazım?’. Tamamen ekonomik düzeyleriyle ilişkilendirebileceğimiz, ailevi sıkıntıları olan, göçle gelmiş, şehrin onlara sunduklarıyla nizami bi diyalog kuramamış ve şehirden kopamamış aynı zamanda. Ekonomik olarak sıkıntı yaşayan bu gençlerin okul başarılarının olmadığı, sosyal aktivitelerinin zayıf olduğu, kendilerine benzeyen bi; bir beş-on kişiyle bir araya gelip, farklı bi tarza bürünmeleri durumudur apaçilik.” [Yusuf, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Yusuf öğretmen aslında şimdiye değin aktarmaya çalıştığımız pek çok farklı tanımın bir hülasasını ortaya koymakta, apaçi gençlik algısının oluşmasında; ekonomik gelişmenin, gençlikteki kimlik arayışının, kültürel yoksunlukların, göçün ve kentte var olabilmek arayışının ne denli baskın olduğunu hatırlatarak, aslında apaçi gençliğin mevcut kültürel yapıya dair bir itiraz dili, bir altkültür formu olarak değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla bu durum kaçınılmaz bir biçimde apaçi gençlerin birbirleriyle daha sıkı dayanışmalar içerisine girmelerine, hayatın zorlukları ve sıkıntıları karşısında el birlik karşı koymalarına, özellikle *delikanlılık* temelli bir yaklaşım benimsemelerine yol açmaktadır. Nitekim apaçılık ile *delikanlılık* –her ne kadar *taskafalar* için apaçiler delikanlı olmasalar da- arasında bu sebepten dolayı yakın bir ilişki bulunmakta, delikanlılığa uygun bir tarzın –kimi zaman renkli ve *şekil şekil* giyinilse de- bir hayat biçiminin olması gereken ideal olduğu kabul edilmektedir:

“Açıkaşı, ekonomik düzeyi, alt gelir grubundan gelen gençler bunlar. Biliyorsunuz; Bağcılar, Parseller, burası göç alan bir bölge ve alt düzey, ekonomik düzeyi alt seviyelerden kişilerden, gençlerden oluşuyor. Apaçi gençlik de böyle yani, kendi sevdiklerine arkadaşlarına ailelerine karşı, inanılmaz koruyucular. Sahiplenme duygusu olan çocuklar, benim gözlemlediğim kadarıyla. İşte aralarında şeylik de var, hani, “Abilik” falan... böyle bir, bağ da var aralarında, e işte birbirini koruma, kollama. Ondan sonra, kendilerini böyle delikanlı ve dobra konuşan insanlar olarak görüyorlar. böyle, “Biz delikanlıyız” olarak algılıyorlar.” [Şengül, 35, Rehberlik Öğretmeni]

3.1.1.6. Emniyet Yetkililerine Göre Apaçi Gençlik: “Türk Toplumunun Kültürüne ve Ahlakına Yabancılar Gençler”

Apaçi gençlerle bir biçimde yolları sıkça kesişen emniyet yetkililerinin bu gençlere dair algılarına değinmeli ve hem gençlere dair bakışın izi sürülmeli hem de toplumsal algının devlet görevlileri üzerinde de ne denli tesirleri olabileceği anlaşılmalı çalışılmalıdır. Görüşme gerçekleştirilen üç emniyet görevlisinin üçü de komiser olarak çocuk büro amirliğinde görev yapmaktadırlar. Dolayısıyla apaçi gençlerle kendi deyimleri ile de “çok sık haşır neşir” olmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen komiserlerden birisi için apaçi gençler “tinerciye benzemekte ve potansiyel şüpheliler” [Ahmet, 45, Emniyet Görevlisi] olarak algılanmaktadır. Ayrıca apaçilerin toplumun kültürel yapısına aykırı, örf ve adetleri hiçe sayan bir tutumu benimsedikleri, genelde suça meyilli oldukları, potansiyel olarak mutlaka bir suç dosyalarının var olabileceğini düşünmektedirler:

“Öncelikle hiçbir şekilde insana güven vermeyen tipler bu kişiler. Dışarıdan baktığımızda; bırakın geleceğinizi emanet etmeyi, herhangi bir eşyanızı dahi emanet etmekten kaçınacağınız bir insan figürü. Bu açıdan bakıldığında bir güven vermiyorlar. Çünkü bu gençlerin yetişme tarzlarında, bizim kültürümüze Türk toplumunun yetişme tarzına ait olmayan bazı özellikler buluyoruz.” [Mahmut, 36, Emniyet Görevlisi]

Komiser Mahmut Bey gençlerin alabildiğine güvensiz bir insan profili çizdiğine ve toplumun geleneksel değerlerinden uzaklaştıklarına değinmekte ve büyük oranda yetişme tarzlarından kaynaklanan bir takım problemlerin varlığına dikkat çekmektedir. Komiser Hayri Bey’in değerlendirmeleri bu görüşlerle paralellikler arz etse de, bu gençlerin anlaşılması, gençlere yardımcı olunması gerekliliğine yapmış olduğu vurguyla Hayri Bey meslektaşlarından ayrılmaktadır:

“Benim bakışım bu tarza bürünen çocukların %99’unda belli bir özentisi vardır. Ya arkadaşlarında bir özentisi vardır, ya bir kıza bir şeyler yapmaya çalışır, ya bir kızla alakalı kendini göstermeye yönelik bir hamle vardır. Çoğu da Güneydoğu tabanlı çocuklardan oluşur. Ve gariban olurlar. Madden de gerçekten gariban olurlar. Gerek Türk toplumunda gerek İslam ahlak kültüründe böyle şeyler yok, görmedik, bilmiyoruz. Baştan gördüğümüzde şey yapıyoruz, yani dışlıyoruz böyle bir tavır. Gerçekten dışlanmaması lazım. Ne yazık ki bunların yaşları itibarıyla akli melaikeleri biraz düşük oluyor, kavrama olayları biraz düşük oluyor, algıları biraz düşük oluyor. Bundan dolayı ne anlattırsan anlat.” [Hayri, 40, Emniyet Görevlisi]

Emniyet yetkililerinin apaçi gençliğe dair yapmış oldukları tanımlamalar kısaca bu şekilde özetlenebilecektir. Bu anlamda gençler ile emniyet görevlileri arasında karşılıklı bir diyalog eksikliğinin bulunduğu fark edilmekte, özellikle Hayri Bey’in altını çizmiş olduğu apaçi gençlerin dışlanmaması gerektiğini düşünenlerin sayısının da az olduğu görülmektedir.

3.1.2. Apaçi Genç Kimdir?

3.1.2.1. Erkek Apaçiler

Apaçi genç olarak tanımlanan ve araştırma kapsamında görüşülen gençler arasında saç şekli, kıyafet tercihleri, dinlediği müzik tarzı ve dans etmeye yatkın kişiliği ile apaçilik profiline en yakın isim olan Vedat’a göre “apaçılık” hem Doğulu olmayı hem de göç etmiş bulunmayı ve eğitimsizliği anlatır. Ayrıca “apaçılık” hayatın her türlü zorluğu ile baş etme yollarını keşfetmiş olmayı gerektirmektedir:

“Benim açımdan (apaçi), değişik değişik modellere giren, bir şeylere özentili olan... Apaçi aslında Doğu’dan gelen bir şey. Cahil cesareti diyeyim buna. Cahillikle cesaretlik karışınca da... Hani ne derler “gözüm kararır da bir şey görmem”. 10 kişi kafasına göre her şeyi yapar. Köyden gelir bir sene veya iki senede gözü açılır. Ondan sonra ne olur? Ortama girer şudur budur... Uyuşturucuya alışır, ortama alışır. Her türlü şeye göre, o çevreye göre takılır. Ama hiçbir şeyle alakası olmayan insan bir an bir bakıyor ki bu başka bir dünyadan. Apaçiden ben bunu anlıyorum. Aslında duruma bakarsan zekiler. Nasıl zekiler? Kafaları p.liğe çalışıyor. Kurnazlığa çalışıyor. İşi öğrenmeden işin p.tluğunu öğrenmek. Ben sunu... Uzun yoldan değil de daha pratik, daha ne biliyim önemli yoldan değil de “kısa yoldan ben bunu nasıl hallederim?” o yoldalar.” [Vedat, 23, Halde Çalışıyor, Siirt]

Vedat’ın tanımlamalarının bir benzerine Recai’nin yapmış olduğu yorumlarda rastlanmaktadır. Recai, görüşülen apaçi gençler içerisinde farklı bir konuma sahiptir. Esenler’de yaygın olarak görülen ve bir gençlik dayanışması biçimi olan *tayfa* ya da *grup* olma durumu içerisinde Recai yaklaşık 50 ila 100 kişilik bir gençlik grubunun “reisi” durumundadır. Fakat işin ilginç tarafı Recai, küçük yaşlarda geçirmiş olduğu bir rahatsızlık dolayısıyla oldukça zor yürümekte, arkadaşlarının kolları arasında taşınarak sosyal hayatını devam ettirebilmektedir. Nitekim kendisi ve arkadaşları ile görüşme talebinin iletilmesinden kısa bir süre sonra Recai küçük çaplı bir telefon trafiği ile on on beş dakikada 8-10 kişilik bir arkadaş grubunu toparlayabilmiş, bu durum bile başlı başına gençler arasında nasıl bir dayanışma ve ilişki biçiminin var olduğuna dair araştırmacıya önemli bir ipucu vermiştir. Fakat Recai ve *tayfası* kendisini apaçi olarak değil *taskafa* olarak tanımlamakta, bu anlamda apaçilik ile aralarına mesafe koymaya çalışmaktadır. Recai’nin apaçiliği taskafalık ile karşılaştırarak yapmış olduğu tanımlamayı göz atılması meselenin hangi düzlemde geliştiğini daha net ortaya koyacaktır:

“-Recai apaçi kimdir sence?

-Köyden yeni gelmişler ağabey, saçlarını şekil şekil yapıyorlar. Sonra ellerinde telefonla geziyorlar, biz de onlara apaçi diyoruz. Son ses müzik açıyorlar. Acayip acayip dans edenler, ne bileyim acayip şekillere girenler. Göze girmek isteyenler, mesela oynamayı bilmeyenler, hoş görünmeyenler saç tarzını yeni görmüşler hani başka topluma gösteriş olarak göstermeye çalışırlar. Özentilik, dikkat çekmek için.

-Peki taskafalar?

-Tas kafalar özentili değil ama apaçiler özentili. Kendilerini kızlara göstermek için...

-Taskafa ile apaçi arasındaki fark ne?

-Taskafa hiç yoktan belirli bir saç modeli ama (saçları kastederek) apaçi yandan çok çıkmış. Önden az çıkmış...

-Ama mesela onlar da senin gibi eşofman takımı takılıyor.

-Ama apaçiler şey giyiyor, oğlan tarzı giyiyor, yırtık pantolon mantolon.

-Oğlan tarzı ne demek?

-Yani abi küpe takıyor, kaşına faça atıyor. İb.. gibi. Yani delik delik pantolonlu tarz abi, işte ib.. tarzı.

-(Recai'nin arkadaşlarından birisini göstererek) Ya şimdi ne oluyor yanındaki arkadaş tariff ettiğin gibi o da ib.. tarzı mı oluyor?

-Ama onun saçları kurtarıyor yani ağabey." [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Recai'nin apaçilik ile taskafalığı ayırmaya çalışan yaklaşımının bir benzerini Kafe Sahibi Tunç'un anlatımlarında da gözlemlemekteyiz. Tunç'a göre apaçiler daha estetik ve güzel giyiniyorlar, kavgaya karşı mesafeli duruyorlar ve taskafalardan bu yönleri ile bariz bir şekilde ayrışıyorlar:

"Ben Apaçi dendiği zaman, bir kere o tas kafa muhabbetiyle çok farklı. Apaçi çocuklarının hepsinin üstü temiz bana kalırsa ama bu taskafa maskafa onlarla çok ilgisiz. Onlar birazcık daha hırçın, apaçiler birazcık daha sakin bana kalırsa. Onlar taskafalardan farklı, ortamları farklı, giyinişleri farklı, ayaklarında ayakkabıları daha farklı. Hani böyle büyük ayakkabılar oluyor ya görmüşsünüzdür de illa ki öyle. Eşofman, eşofmanın altına değişik ayakkabı şapkalı daha farklı oluyor. Ama Apaçi mesela şapka takmaz, tas kafa yapmaz kafasına. Daha çok uzatır. Şöyle bir V şekli var. Onlarla onların çok alakasız olduğunu düşünüyorum ben. Apaçiler; bence daha sakinler yani o kafaları dazlak olanlar daha hırçınlar hatta daha kavgaya meyilliler. İlk baştaki görünüş olarak temel ayırım bu. Apaçi şimdi Apaçilerin çoğuna bakın, Apaçi gibi giyinenlere. Ya bileklerinde şey vardır deri gibi şeyler vardır. Giyinişleri birazcık daha "fresh" tir yani renkli, daha rahat giyinir. Ama bak mesela taskafalılar daha çok böyle adidas, nike tarzı ama böyle güzel olmayan şeyler giyinirler. Apaçiler bana kalırsa kafaları hariç giyimleri daha iyi, daha güzel. Ve genelde yani bana kalırsa zaten 20 yaş altı askerliğini yapmayan gençlerdir apaçi olanlar." [Tunç, 29, Kafe Sahibi]

Hem Vedat'ın hem de Recai'nin apaçilik tanımlamaları ile düz lise öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencilerinin anlatılarının büyük oranda paralellik arz etmesi aslında yaşanan durumun göçle, yoksullukla, eğitimle, kente tutunabilmeye ve elbette gençlik döneminin kendine has birtakım özellikleri ile ne denli iç içe geçmiş olduğunu göstermektedir.

3.1.2.2. Erkek Gibi Kızlar: Apaçi Kız Kimdir?

Bir başka apaçılık tanımına, apaçi kız profiline uyan ve hayatını *binbir zorluk* ve sıkıntıyla geçirdiğini derinlemesine mülakat görüşmelerinde uzun uzadıya paylaşan Buket'in anlatımında tanık olunmaktadır. Zira Buket'in bir kız olarak apaçılığı tanımlaması, kendisinin de apaçi olarak algılanıyor oluşu ile ilginç bir bütünlük arz etmektedir:

“Ya Apaçi dediğin nedir? Ailesinden kopmuş, kendi kafasına göre takılan, saçını başını yolda yürürken herkes kendine baksın diye farklı tarayan bir insandır. Saçını başını değişik yapan, oynarken böyle hani şekil şekil oynayan, değişik şeylere kafa yoran... Ne bileyim işte biz bugün kova vurduk da, işte esrar çektim, eroin aldım da, işte nasıl alınıyor göstereyim mi yapayım mı? Ben hemen bulurum tak dedim mi? diyen... Apaçi dediğin budur hani. Okuldan, hayattan, ailesinden kopmuş insanlar.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Aslında Buket'in anlatımı ile yukarıda yer verilen Vedat'ın anlatımı arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Madde kullanımı, başına buyruk davranışlar sergileme durumu, göç ve yoksullukla gelen hayattan bıkkınlık hâli; görüşme gerçekleştirilen pek çok apaçi gencin ortak özellikleri olarak karşımızda belirmektedir.

Buket'in aktarımından hareketle apaçılığın aslında yaygın bir biçimde genç erkekler için kullanılan bir kavram olarak toplum tarafından kabul edildiği söylenebilir. Fakat saha araştırması süresince, genç kızlar içinde çok fazla olmasa da apaçi tanımlamasının kullanılması; bu kullanımın ne anlama geldiğinin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu anlamda Düz lise öğrencilerinden apaçi kızın tanımına dair şu tespitlere ulaşılmıştır:

“Apaçi kız, erkek gibidir. Mesela bir kız kıvrılarak yürür değil mi, o kolları böyle açarak yürüyor. Serseri gibi yani... (Kız katılımcı söze karışarak) Mesela, bir kız etek giyer değil mi, onlar baya, böyle bildiğin, geniş, erkeklerin giydiği pantolonları giyiyor, belleri burada (bayağı aşağıda). Ne bileyim, yani erkek gibi. Kızlıktan artık geçmiş, erkek gibi davranıyorlar, yani kendilerini o şekilde tanımlamaya çalışıyorlar. (Diğer bir kız katılımcı) Erkeklerle takılıyorlar, erkeklere böyle el şakaları yapıyorlar. Onlar da böyle bazen laf atıyorlar, kavga ediyorlar. Yani erkeklere laf atan kızlar da var yani, öyle kızlar da var. (Gruptan Bir Erkek söze karışarak) Geçen bizim evin orada kızlar işte duruyordu, geçerken kız bir şey dedi, ben döndüm güldüm; ‘Ne bakıyon lan düdük,’ dedi bana. (Herkes gülüyor). Hiçbir şey demedim, korktum, geçtim gittim.” [Düz Lise, 9. Sınıf, Odak Grup]

Buket ise bu anlatımlara ilave olarak apaçi kızını şöyle tanımlamaktadır:

“Üfff. Pembeye boyatıyor, yeşile boyatıyor saçlarını böyle kabartıyor, böyle giyiniyor, çıplak fotoğraflar çekiniyor. Apaçi daha neler yapıyor. Dans ediyor, yerde sürünüyor.”
[Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Apaçi kız kimdir sorusuna cevap ararken ulaşılan tanımlar, rehberlik öğretmeni Emel Hanım’ın okullarındaki kız öğrenciler ile ilgili çizmiş olduğu profillerle örtüşmesi, hatta farklı birtakım anlatımlarında eklenmesi kavramın anlaşılmasında yardımcı olmaktadır. Emel Hanım apaçi kızları büyük oranda ailesi ile problem yaşayan, genelde ailesi parçalanmış ve baba rolünün aile içerisinde kayıp olduğu ailelerin kızları olarak tanımlayarak şunları söylemektedir:

“Birincisi küfür, kız öğrenciler öğrencilerde aşırı bir küfür kullanımı var. Erkek gibi davranma... (Emel Hanım’ın farklı bir ilde yine rehber öğretmenlik yapan arkadaşı söze dahil olarak şunları eklemiştir) Bence rol değişimi. Erkekler kız gibi kızlar ise tam erkek gibi. Yani bir yer değiştirme söz konusu. Bunların da bir çoğusu cinsiyetle alakalı yani çok fazla farkında değiller aslında. Rollerin farkında olmadıkları için, parçalanmış aileden gelmeleri de en büyük etken bence de. (Emel Hanım’ın başı ile onaylar) Çünkü yani babasının rolünün; baba ne yapar, anne ne yapar, bunun farkında değil. O yüzden de kadınların ve erkeklerin nasıl davrandığı konusunda çok fikirleri yok, farklı farklı davranıyorlar. (Emel Hanım devamında şunları ekler) Bence kendilerini savunuyor gibi geliyor çocuklar. En temelde söyledim ya bir savunma mekânizması gibi... Ben yine bir öğrenciyle konuştum son sınıf öğrencisi kız öğrenci, tavırları bildiğiniz erkek, hatta erkekler bile daha kibar konuşur, öyle diyeyim. “Hocam” filan eller şöyle böyle. Çocukla konuştum, ayrı anne babası, neredeyse aynı evin içinde ama hiçbir şey yok. Babası despot, hani hatta dayak atan birisi, babası çok sert. Kız yine o şekilde benim dediğimi yine kabul etti mesela. O da yine kendini savunduğunu söyledi. Bu şekilde kendini rahatlatıyor hani. Bir kabuk çekiyor böyle kendi etrafına, hani böyle bir korunmaya geliyormuş gibi geliyor hepsi.” [Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Emel Öğretmen’in ve arkadaşı olan diğer Öğretmen’in vurguladıkları temel mesele olan ailenin parçalanmış olması, özellikle kız öğrenciler için baba profili eksikliği beraberinde bir rol değişimini ya da *karmaşasını* getirmekte ve çoğu zaman gençler tarafından benimsenen bu yeni rol bir savunma mekânizmasına dönüşerek farklı bir boyuta evrilmektedir. Bu anlamda apaçi gençlerin tanımlanması aşamasında özel bir konumu bulunan lise rehberlik öğretmenlerinin kanaatlerini değerlendirerek, gençlerin yaşamakta oldukları sorunların kökenleri hakkında farklı bilgilere ulaşmak mümkün olabilecektir.

3.1.2.3. Apaçilerin Kendi İçinde Ayrıştırılması: Dızolar, Karakafalar ve Taskafalar

Saha araştırması boyunca belki de en çok zorlanılan kısım, gençlerin kendi kullanımlarında görece net bir şekilde ve rahatlıkla kullandıkları apaçi, dızo, karakafa ve taskafa kavramlarının birbirinden hangi noktalarda ayrıştığı, ne gibi benzerlikleri içerdiği ve kendilerine ait anlamlarının ne olduğu yönünde yaşanan farklı ve birbirinden bağımsız anlatımlar arasında, doğru tanımlamalara ulaşabilmektir. Apaçi genç olmak genelde gençler arasında “kıro, maganda” olmak, *şekil şekil* giyininip “oğlan’a benzemek”, bazen de “kendini afişe ederek piyasa yapmaya çalışmak” olarak tanımlanmaktaydı. Fakat yaklaşık altı ay süren katılımlı gözlem sürecinde, bu tanımlamaları yapan gençlerin de bazen hafta sonlarında kafeye gelirken ya da gezmeye-arkadaşları ile takılmaya giderken apaçi tarzına yakın kıyafetleri, renkleri tercih ettiklerine tanık olunmuş, saç şekillerini –tas kafalar hariç- apaçi tarzına yakın bir biçime soktuklarına rastlanmıştır.

Bu bölümde birbirinden farklı bu dört kullanımın hangi yönleri ile benzerlikler taşıdığı ve aslında Kafe Sahibi Süleyman Bey’in tanımlaması ile nasıl birbirinin devamı niteliğinde bir gelişim seyri takip ettiği açıklanmaya çalışılacaktır:

“Bizde mesela bundan 4 sene önce falan, Hip-Hop dansı çoktu, Break dansı çok meşhurdu. Burada 80 kişilik bir grup vardı çakılı takılan, onlar çok büyük yerlere gittiler Marmaris, Antalya otellerde falan gösteri gruplarıyla çıkanlar oldu, böyle çok oldu. Ama o Break dans olayı bitti, modası geçti. Apaçilik de şimdi öyle bir şey yani. O bitince bu sefer bu dızolar işte, tas kafalar çıktı ortaya.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey’in aslında tanımlamış olduğu bu süreç, benzeri sosyo-ekonomik koşulları paylaşan ve en genel anlamda yoksul olarak tanımlayabilecek bu gençlerin bir dönem hip-hop tarzına yaklaşıklarını, o tarz bir giyim ve dans biçimini benimsediklerini, sonrasında apaçiliğin moda haline dönüştüğünü ve son olarak tas kafalığın gençler arasında yaygınlık kazanan bir formu temsil ettiğini göstermektedir.

Şu anda apaçiliğin evrilmeye başladığı yeni form olarak öne çıkan tas kafalık aslında saç şekli ve kıyafet tercihleri ile karakafa ve dızoluğu kapsayan bir kullanıma sahiptir. Fakat bu kullanımlar arasında bir takım ince ayrıntılar söz konusudur. Öncelikli olarak *karakafa*’lık, Kürt olmak, esmer tenli olmak ve doğulu olmak ile yakından ilintilidir:

“Kara kafa, örnek ben de kara kafayım ama onların içinde Brad Pitt'im.

-Sen niye kara kafasın ki?

-Ben de Kürdüm.

-Tamam Kürtsün ama her Kürt kara kafa mı oluyor?

-Bizim Kürtlerin açılımı öyle, nerelisin Malatya, tamam sen de kara kafa... Niye kara kafa diyor, Kürt olduğu için. Bak orada bir tane daha kara kafa var.(Diyarbakırlı bir genci göstererek)” [Kaya, 30, DJ]

Fakat Kafe Sahibi Süleyman Bey, Kaya'nın tanımlamasına bir noktada itiraz etmekte ve karakafalığın sadece Kürtlükle alakasının olmadığını, Türkler arasında da karakafaların bulunduğunu hatırlatmaktadır:

“-Bu kara kafalara niye kara kafa deniyor? Esmer olduklarından mı?

-Yok o öyle de, ama şimdi.

-Kürt olduğu için mi?.

-Yani böyle Kürt de değil. Kürt ama daha vahşilerine biz karakafa diyoruz. Entel güzel Kürtler de var. Efendileri...

-Vahşi mi peki?

-Yamyamlarını vahşilerini almıyoruz kafeye.

-Kavga çıkartanları mı?.

-Tabi kavga çıkartanları. Bu yani ille Kürt olması gerekmiyor. Türk de olur.

-Bir Türk'e de karakafa denebilir yani.

-Tabi tabi.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Dızo kullanımına bakıldığında, orada yine doğulu ve Kürt olmanın belirleyici olarak öne çıkmasına tanık olunursa da, dızoların (kelimenin Kürtçe karşılığı olan) hırsız olarak bilinmeleri daha meşhur ve bilinen bir kullanımdır. Ayrıca bir başka önemli özellik dızoların kendi aralarında genellikle Kürtçe konuşmalarıdır:

“Kimse normal konuşmuyor (gülüyor), keşke Kürtçe bilsem (Kaya'nın kendisi de Kürt olmasına rağmen) diyorum a.... koyayım. Kendi aralarında sürekli Kürtçe konuşuyorlar. Bir de onlar Türkçe konuştuklarında bile; napisan, iymisan şeklinde konuşurlar, anlamak çok zor ne konuştuklarını.” [Kaya, 30, DJ]

Kaya, burada kavram kargaşasını bir miktar daha ortadan kaldıracak sözler sarfetmekte ve apaçılık ile dızoluğu birbirine karıştırmamak gerektiğini bize hatırlatmaktadır:

“Apaçi saçlarını dikenlere diyorlar, dızolar saçları dikmez, yani apaçilerle dızolar ayrı. Apaçiler dar paça şalvar giyer, saçları diker, onlar böyle ciks olmaya kaçır yani. Daha ziyade kafelere gelirler. Bir tane var bizde mesela Allah çarpsın çocuk önünü göremiyor saçından, saçını dikiyor, önüne bir getiriyor, lavukla makara yapıyoruz sen beni görüyor

musun diyoruz a.... koyayım.” [Kaya, 30, DJ]

Dızoların nasıl bir tarza sahip oldukları ve gelişim seyirlerinin ne olduğu ile alakalı olarak Süleyman Bey’in yapmış olduğu tespitler oldukça önemlidir:

“Eskiden bu dızolar falan yok mu, onlar kafeye takılmazdı. Kafeye takılanlara ibne gibim, puşt gibim bakarlardı; ne ibne götünü başını oynatıyorsun, kafeye gidiyorsun muhabbeti falan olurdu. Onlar köşelerde falan dikilip cigara içerlerdi. Aradan zaman geçti bunlar tek tek kafeye takılmaya başladılar. İlk başta geldiler tesbih ellerinde falan; vay ibnelere bak götünü başını oynatıyorlar dediler dans edenlere. Sonra oradan şu masanın önüne doğru geldiler, sonra köşeye oradan sonra onlar da dam bıdı dam bıdı başladılar oynamaya...(gülüyoruz) Bu sefer eski ibne gibi, puşt gibi baktıkları kafe müşterisi de o dedi burada karakafalar biz burada takılmıyoruz. Bu sefer onlar çıktılar. Bütün meydan onlara kaldı. Dızoları almıyon ya, iş yapamıyorsun. Çünkü ilk kafe müşterileri belli bir süre gelmeyince unuttular.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey’in anlatımında dızolar ile karakafaların aynı kişilermişçesine birbirinin yerine zikredilmesi, bu kavramların kullanılışları hakkında da nasıl bir karmaşanın hüküm sürdüğünü bize özetlemektedir. Süleyman Bey, ellerinden geldikçe dızoları mekânlarına almamaya gayret gösterdiklerini, fakat bazen maddi olarak yaşadıkları sıkıntılardan dolayı bu kuralı esnettiklerini söylemektedir. Ayrıca dızo demek eski adı ile Karabayır yeni adı ile Tuna mahalleli ve Nene Hatun mahalleli olmak demektir ki, bir dızo örneği olarak verdikleri “kelepçe” lakaplı bir genç hakkında anlatılanlar dızoluğun temel noktalarını bize özetlemektedir:

“Ama şuan favori dızo, her yerde var. Kürt olmayanlar da var. Ama kendini o modele büründürmüş, dersin ki bu Kürt, öyle zannedersin. Var taskafa yapıp, eline tesbih alıp gezenler var. Mesela bizim orada var Trakyalı ama... Bir de beyaz vücudu abi, bir gör saçını kestiği yer hep böyle kırmızı kırmızı duruyor anasını satayım.

Bir de Kelepçe var, Dızo kelepçe. Soy ismi Kelepçe, Adıyamanlı bu çocuk da değişik bir tip. Karabayır çocuğu. Onun da ekibi var. İşte Karabayır tayfası onlar şeylerle çingenelerle takılıyorlar. Onun bir kız arkadaşı vardı Deli Şeyma. Böyle gidiyorlardı, şimdi ayrıldılar, gidiyorlardı ikisi beraber. Biri alıyordu jileti (kollarını kastederek) çat çat çat kız alıyordu çat çat çat... İkisi de kolunu çat çat. Kelepçe’nin kolunu görün şimdi. Dersiniz ki bu ne ya? Ama O onun için büyük bir hava atma şeyi. Hep kısa kollu giyiyor. Oğlum diyorum, uzun kollu giy, insanlar görüyor. Yine kısa kollu giyiyor, gösterecek ya.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Bu arada Dj Kaya dızoların hırsızlık ile olan ilişkileri hakkında şunlara dikkat

çekecektir:

“Mesela dızoların, %80i hırsızdır. Sevgilisi var her türlü bakıyor sevgilisine, sevgilisi diyor ki bana araba getir getiriyor lafın gelişi yani her istediklerini yaptırıyorlar. Gelirler mesela kafeye dızo tayfası, 30 kişinin girişini bir adam verir. Para çoktur, hırsızdır hepsi. Ve hepsi birbirini tanır. Tayfası 5 kişi olanda var ama bir sorun olduğunda bir anda 300 kişi de olabiliyorlar.” [Kaya, 30, DJ]

Dızoluk tartışmasına son noktayı apaçi gençlerden Kenan’ın şu sözleri koymaktadır: ‘Ben onlara apaçi diyorum, onlar bana apaçi diyorlar.’ [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]. Burada dızoluğun kendine ait bir yürüyüş şekli olduğu, giyimlerinden özellikle şapka ve tesbih kullanımları ile torşin ayakkabıyı tercih edişlerine değin görünür bir takım özellikleri ile rahatça tanınabilir oluşlarını, saha araştırması boyunca test etme imkânı yakaladık. Mesela daha önce apaçi gençliğin giymiş olduğu ayakkabı olarak anılan torşin ayakkabılar* aslında nam-ı diğer hırsız ayakkabısı olarak Esenler-Bağcılar bölgesinde bilinmekte; niçin bu ayakkabıların hırsız ayakkabısı olduğuna dair yönelttiğimiz sorulara birbirine tanımayan pek çok farklı insan aynı cevabı vererek, bu ayakkabıların polisten ya da ev sahibinden kaçmak için, dahası hızlı koşabilmek için önemli bir ekipman adeta meslek malzemesine denk geldiğini söyleyecektir.

Taskafa tarzını benimseyen gençler aslında dızolarında tercih ettiği saç şeklinin, kıyafet biçiminin kendilerinden örnek alındığını söylemektedirler. Fakat hırsızlık yapmak ve Kürt olmak-Kürtçe konuşmak gibi bir takım belirgin özelliklerden taskafalar kendilerini uzak tutarak, delikanlılık tarafları ağır basan ve tabiki kavgacı karakterleri ile öne çıkan bir grup olduklarını söylemektedirler. Bu delikanlılık yaklaşımında gençlerin adını sıkça andıkları ve kısa bir süre önce hayatını kaybeden arabesk şarkıcısı Azer Bülbül’ün derin izlerini görmek mümkün gözükmektedir. Taskafalar saç şekillerini Azer Bülbül tarzı olarak tanımlamakta, hatta içlerinden birisi ünlü *mafya babası* Sedat Peker’in de saç şeklinin taskafa modelinde etkili olduğunu söylemektedir. Bu anlamda tam bir taskafa tayfası olan Recai ve arkadaşları, bu tarzın iyi bir prototipi gibidir. Grubun reisi olan Recai, Sinopludur ve Kürt değildir, fakat en yakın arkadaşı ve tayfanın kavganın kavga anlamında sorumlusu gibi gözüken Sercan Siirtli’dir. Taskafa olmanın alameti farikalarından

---

* Genelde *Karafalar* ve *Dızo*’ların kullandığı kabul edilen bu ayyakabı modeli, tabanı kalın, renkli, genelde ünlü ayakkabı markalarının ürettiği ve fiyat olarak pahalı bir spor ayakkabısı olarak bilinmektedir.

sayılan; eşofman takımı giyinmek-marka olarak genelde adidas-efelli-, tesbih sallamak, mümkünse şapka takmak-özellikle şapkalar Allah'a bakmak tabiri kullanılır-, torşin ayakkabı kullanmak, saçları üst tarafta biraz kalacak şekilde yanları komple kestirmek ya da üç numara yapmak ve elbette façalı olmak olmazsa olmaz bir bütünlük arz etmelidir. Sayılan özelliklerin bir kısmının dızolar içinde kullanılması, aslında semtte gençler arasında yaşanan kültürel etkileşimin hızı hakkında da bize ipuçları sunmakta ve dızo ile tas kafayı çok kesin çizgiler ile birbirinden ayırabilmenin ne denli zor olduğunu göstermektedir. Dj Kaya taskafa gençliği tanımlarken Esenler ile Bağcılar gençliğini karşılaştırıyor ve Bağcılar gençliğinin taskafalıkta daha ileri bir durumda olduğunu, kavga etme durumları, racon kesme şekilleri ve kıyafetleri açısından Esenler gençliğinden bir adım daha önde olduklarını belirterek, taskafaların kavgacı yapıları ile alakalı şu örneği vermektedir:

“Dün bir tanesi geldi; boynu sarılı, eli kolu sarılı, noldu olum sana dedi arkadaş; memur kimliğini istemiş, kimliğini vermemiş, demiş kendimi keserim; memur da kes demiş, bu da kendini kesmeye başlamış. (dj hafiften gülüyor) Böyle bir dengesizlik var mı, memur bana kimliğini ver dedi ben ona beş tane kimlik veririm şerefsizim.” [Kaya, 30, DJ]

Fakat taskafa olmak her ne kadar gençler arasında prim yapsa da, kafelerde ve sokakta aynı şekilde karşılık bulamamaktadır. Örneğin kafe sahipleri mekânlarını taskafalardan temizleyebilmek için nasıl mücadele verdiklerini, kavgacı yapıları sebebiyle ciddi problemler yaşadıklarını şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Bizim kafemize ait yani bizde bu kural yani mekânın kuralı. Buraya mesela şapkalı giremezsin. Taskafa var ya, bu taskafa muhabbetini almıyoruz, eşofmanla almıyoruz. Çünkü onların görüşleri çok farklı. Hırsız var, hırlısı var aralarında anlatabiliyor muyum? Elllerinde tesbih falan çekenler var ya biz onları almıyoruz mesela. Onlar zaten buraya çok gelmezler. Yani biz mekânı açtığımızdan beri onlar eşofmanla... Onlara torşin deniyor esasında kendi aralarında. Çok kavgacılar, müthiş kavgacılar. Çok atarlı oluyorlar daha doğrusu. Sürekli bir atar peşindeler. Ya artistlik... Ya oldu 3-4 hafta önce, 17-18 yaşında işte ya ben 30 yaşına gelmişim. Adam elinde tesbihle “tesbihi cebine koy” dedim bana ters ters baktı mesela. Anlatabiliyor muyum? Ben gittim tabi ona anlattım. Dedim bak dedim, burası mekân. Sen dedim buraya tesbihle giriyorsun, sevgilini alıp geliyorsun doğru mu, değil mi falan. Anlıyor düzgün dille konuşursan anlıyor. Ama ondan önce onu koy dendiği zaman, emri vaki yaptığın zaman insana ters ters bakıyor. Bir şey yapacağından mı? Değil yani. Onların böyle bir şeyi var, egosu var yani, anlatabiliyor muyum? Yenilmezlik egosu

var ya karşında ki kim olursa olsun o fark etmiyor. Yani bana kalırsa onlar daha sert, daha agresif.” [Tunç, 29, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey de maddi getirisi bakımından bir türlü vazgeçemediği fakat kontrollü bir şekilde mekânına kabul ettiği taskafalar ile ilgili nasıl bir çözüm bulduğunu şöyle paylaşmaktadır:

“Şimdi doğum günü partisi olduğunda parti yaptıklarında, parti yapan grupların nasıl insanlar olduğunu biz biliyoruz. Bu temiz aile çocukları, böyle süt çocukları gibi çocuklar olduğunda onların yanında başka parti almıyoruz. Ya da alırsak da onlar gibi olanların partisini alıyoruz, ki öbürleri, mesela kurtla kuzuyu yan yana getirmek gibi olur. Kurtla kuzuyu yan yana gelirse kurt kuzuyu yer. Kuzu bir daha buraya gelmez. Biz de istiyoruz tabi ki buraya temiz çocuklar gelsin ama burada yamyam çok olduğu için, onlar 5 kişi onlar 500 kişi. Onlar 500 parti yaparlar, onlar 3 parti yaparlar, biz para kazanamayız. Biz çocukları böyle ayırıyoruz. Mesela bazen parti yapacakları zaman ikna kuvvetlerimiz var bizim. Kuvvetli bunun gibi gençler mücadele ettiklerinde bunlara diyorlar ki: orda çok karakafa var biz oraya gelmeyiz. Karakafaların geldiği yere onlar gelmiyorlar. Korkuyorlar, onlar da haklı. Çocuklar niye uğraşsınlar ki onlarla. Biz de işte onları ikna ediyoruz diyoruz ki: sizin geldiğiniz gün onları almıyoruz diyoruz. Mesela parti varken kapıda bekliyorum. Giremezsin kardeşim diyorum.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Apaçi gençlerden Leyla’ya göre ise taskafalar çirkinler fakat kızların pek çoğu da bu gençlerle çıkmakta ve vakit geçirmektedir:

“Mesela en çirkin bir erkeğin bile yanında çok çok güzel bir kız görüyorsunuz. Önemli olan, şekli olsun çocuğun, serseri olsun. Sonuçta bunların hepsi hırsız taskafa (dızolukla nasıl birbirlerinin yerine kullanılabileceğine bir örnek) yapanların. Hepsi kendini etiketletmeye çalışıyor. Bir bakıyorsun mesela işte köşede çocuklar takılıyor taskafa falan gelen geçeni dövüyorlar. Bir kız da onunla çıkmak istiyor, hani beni korur diye. Kimse bana sataşamaz. Ondan sonra diğer çocuklarda görüyor. Onlarda öyle giyinmeye çalışıyor. Hepsi ağayım, reisim Esenlerin ağasıym gibilerinden. İşte o şekilde özentilik. Hani diyorlar ki işte o giderli çocuk. Tipsiz bile olsa onunla çıkıyor. Bunla çıkmam lazım kaçırmayım diye düşünüyor.” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Nihayetinde gerek apaçi, gerek tas kafa ve gerekse de dızo her ne kadar kendi içinde farklı tanımlamalara ve kullanımlara karşılık gelseler de; kimi zaman birinin diğerinin yerine kullanıldığı sıkça tanık olunmuştur. Bu durum daha ziyade her üç kavramın da; aşağı yukarı aynı sosyal ortamı paylaşan, benzeri yoksulluk ve yoksunlukları yaşayan ve hayat karşısında birbirine yakın vaziyet alışlar takınan gençleri tanımlamak için

kullanılmasını; anlam itibarıyla geçişli ve birbirinin yerine kullanılabilen bir gençlik altkültürün ortaya çıkmasını temsil etmektedir. Bu anlamda gerek apaçi gençler ve gerek kafe sahipleri gibi gençlerin yoğun olarak temasta oldukları sosyal çevrelerinden birisi taskafa tabirini kullandığında, aslında biraz apaçiyi, biraz dızoyu tanımlamakta ya da bu durum tam tersi bir biçimde diğer kavramlar içinde aynı durumu uygulanabilir bir gerçekliğe karşılık gelmektedir.

Bu anlamda *taskafa*'lık; Kürt olmak ve şiddete yatkın olmak ile öne çıkarken, *dızo*'luk daha ziyade hırsızlıkla özdeşleşmekte, apaçilik ise giyimi, saç tarzı ve davranışları ile farklı olma karşılık gelmektedir.

3.1.2.4. Bir Apaçinin Temel Özellikleri: Doğulu Olmak ve Argo Konuşmak

Apaçi gençler hakkında görüşlerine başvuru alan kafe sahiplerinden, rehber öğretmenlere, otobüs şoförlerinden diğer pek çok toplumsal gruptan katılımcı için *apaçi olmak*, hatrı sayılır bir oranda Doğulu ya da Güneydoğu Anadolu olmak ile aynı anlama gelmektedir. Nitekim saha araştırması boyunca görüşme gerçekleştirilen apaçi gençlerin memleketleri hakkında ortaya çıkan tablo ile diğer görüşmecilerden edinilen veriler arasında paralellik göze çarpmaktadır. Saha araştırması boyunca görüşülen apaçi gençlerin Doğulu ve Güneydoğu Anadolu olma durumları tüm görüşülenler arasında yaklaşık %60'lık* bir yoğunluğa karşılık gelmektedir. Böyle bir sonucun çıkmasında elbette Esenler ilçesinin hâlihazırda göç almaya devam ediyor oluşunun da etkisi bulunmaktadır.

Apaçi gençlerin Doğulu olduklarına dair oluşan algının ilk sahipleri, gençlerin yoğun olarak vakit geçirdikleri kafe sahipleridir:

“Doğu kesimi çok. İstanbul’da yetişenler, bu tarafta yetişenler, bunlar biraz daha elit oluyorlar. Tamam, farklılar, tarzları farklı da, en azından böyle şeyler yok. Mesela Esenler, Bağcılar, Güngören değil de bi Taksim’e gidip bakıldığı zaman onlar ha tamam, belki tarzları değişik ama mütevazıdırlar. Konuşmasını da bilir, oturmasını kalkmasını da bilir. Bunlar öyle değil, bunlar harbi Apaçi yani. (herkes güler) Adam yer bunlar.” [Metin, 30, Kafe Sahibi]

---

* Görüşülen Apaçi gençlerin memleket dağılımları için ekler kısmında “Katılımcılar Hakkında Demografik Tablolar” başlığı ile sunulan verilere bakılabilir.

Kafe Sahibi Metin Bey’i destekler bir tarzda, kendisi de aslen Doğulu olan Gazi Bey, meseleyi bir göç meselesi olarak tanımlamakta ve gençlerin tarzlarına eleştirel bir biçimde yaklaşmaktadır:

“Ben aslında Doğuluyum. Ama ben her zaman diyorum bizim ülkemizi mahveden insanlar bizim oranın insanları. Kim ne derse desin bizim Doğunun insanı kadar sonradan görme, yobaz insan doğru dürüst yoktur. Ha iyisi çok iyidir kendini geliştireni çok iyidir. Ama çoğu da yeni gelen insanlar olduğu için, göç olduğu için... Ya şöyle düşünün mantiken; köyde bir paket sigara alacak parası yok buraya geliyor bir işe giriyor, çalışıyor. Aylık alıyor 800 lira para. O para bir anda eline geçtiği zaman tövbe haşa diyor ben İstanbul’un sahibiyim. Artık buradan siz karar verin.” [Gazi, 33, Kafe Sahibi]

Göç meselesi özellikle apaçi gençlerin Doğulu olarak kabul edilmelerinde çok önemli bir faktör olarak belirlemektedir. Nitekim 1980’lerden sonra İstanbul’a gelen ikinci büyük göç dalgası içerisinde Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin diğer bölgelere nazaran öne çıkmasının; İstanbul’da göç dendiğinde ilk akla gelen bölge olarak Doğunun zihinlerde belirmesine yol açmaktadır. Bu durum hem bir realiteye hem de toplumsal bir kabullenişe (hatta önkabule) karşılık gelmektedir. Yaşanan durumu izah etme sadedinde Servet öğretmen detaylı bir anlatım yapmakta ve neden apaçi gençlerin Doğu dışında diğer bölgelerden, mesela Balkan göçmenleri arasından, çok çıkmadığını özetlemektedir:

“Görüşme boyunca tek bi tane şey söyledim nereden geldikleriyle ilgili, “göç eden grup” dedim. Göç ettikleri için daha çok göç veren bölgelerden oluyorlar ve bu da en fazla Doğu Anadolu Bölümü’ne işaret ediyor. Doğu Anadolu’nun da Erzurum, Kars bölümü değil, coğrafya olarak söylersek. Çünkü bildiğim kadarıyla Erzurum-Kars bölümünden gelen insanların dini olarak bağları güçlü. Din de açıkçası burada değinilmesi gereken en büyük şeylerden. Aileden çok iyi din eğitimi alan çocuklar genelde, bu grubun (apaçilerin) içine girmeye zorlanıyorlar, beceremiyorlar, giremiyorlar açıkçası. Kopmakta zorlanıyorlar aslında kendi aldıkları eğitimden. Erzurum-Kars bölümü hariç, özellikle Doğu Anadolu’da Batman, Siirt bölümü işte Van’a doğru işte birazcık gidiyor. Güney Doğu’dan da yine, Urfa falan bölgesini çıkarıcam, çünkü orada da müthiş bir şey var hani o Urfalı olma havası var böyle. Bu çocuklar o havayı da bırakıp Apaçi olmaya gerek kalmıyor çünkü daha çok Urfalı olarak bu işi götürüyor hani. Neden İzmir bölgesi değil, neden göçmenler değil? Genelde göçmenlere baktığınızda yakışıklı elemanlar; yani sarışın, mavi gözlü, hani burda daha esmerler arasında daha o hani (herkes gülüşür) hani hiç sarışın mavi gözlü Apaçi resmi görmedim ben doğru söylemek gerekirse (herkes güler). Hani gerek yok bu çocuğun Apaçilik yapmasına. Kendini göstermesine gerek yok. Maddi gelirle çocuklar zaten

havalarını atabiliyorlar. Çok güzel kendilerini gösterebiliyorlar. Hani gerek kalmıyor bi yerde. Hani yani “Benim bi klasım var Batılıyım kardeşim ben İzmir’liyim.” Eee “Ben işte Balıkesir’liyim.” Bi bi şeylik var hani “Ben ben Batılıyım bu işlerle işim olmaz. Sigara içersen ben Parleмент’i içerim ama ben kendi eee ortamımda içerim zaten ben o Parleмент’i elimde tutmuş olduğum zaman da havamı atmış oluyorum. Gerek kalmıyor daha fazlasına benim için.” Ama biraz daha hani yozlaşmış, şoka uğramış kültürden gelen insanlar çok daha fazla giriyorlar içine.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Servet öğretmenin özellikle Batılı ve göçmen gençlerin sosyal sermayelerinin güçlü olmasından kaynaklanan özgüven durumu ile Doğulu ve göç etmiş ailelerin gençlerinin sosyal anlamda yaşamakta oldukları yoksunlukları karşılaştıran bu tespitleri, aslında apaçi gençliğin yaşamakta olduğu sosyo-psikolojik hal ile ilgili de bir takım değerlendirmelerin yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim apaçi gençlik hakkında oluşan, gösterişe yatkın gençler oldukları ya da farklı şekillerle kendilerini buldukları ortamlarda görünür kılmaya çabaladıkları şeklinde özetlenecek olan algının, elbette ergenlik döneminde neredeyse bütün gençlerde görülebilecek bir takım özellikler olarak değerlendirilebilecekken, bu durum apaçi gençlerde ergenliğin ötesine geçen ve adeta toplumda var olabilme mücadelesine dönüşen bir boyutta kabul edilecektir. Yaşanan bu durumu bir başka öğretmen “Gelip hatta burada doğmuş değil, orda doğmuş buraya gelmişler ve tam kaynaşamamışlar. Ne köylü kızı ne kontes o arada kalmışlar yani.” [Ceyhun, 26, Rehberlik Öğretmeni] şeklinde özetlemeyi tercih edecektir.

Rehber öğretmenler arasında özellikle apaçi gençlerin sadece Doğulu olarak anılmalarından rahatsızlık duyduğunu belirtenler de olmuştur:

“Çünkü Doğu’nun adı çıkmış hani. Ne olsa Doğu, Doğu deniliyor yani, o yüzden... Hani şimdi başka hocalar eminim Doğu diyorlardır, ama Karadeniz de az değil. Karadeniz aile yapısı da çok şey aslında, hani sadece Doğu’dakiler değil de Karadeniz’dekiler de çok çıkıyor.” [Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Aslında Emel öğretmenin itiraz noktası, toplum tarafından bir önyargı haline dönüşmüş bulunan ve kökü çok daha derinlerde aranması gereken bir toplumsal algı probleminin sadece gençlerin davranışları üzerinden tekraren ve iyice düşünülmeden üretiliyor olmasınadır. Bu noktada gerek literatür taraması boyunca gerekse de saha araştırması süresince, apaçi gençlerin kökenleri hakkında yaygın olan bu ikircikli ve taraflı bakış açısından araştırmacı ister istemez etkilenmiş; buna karşılık olarak araştırmacı

meselenin bir Doğulu ya da Batılı olmanın ötesinde en temelde göç merkezli bir soruna yaslandığını sürekli zihninde diri tutmaya çalışmıştır. Nitekim bu duruma güzel bir örnek olması bakımından Ayşen öğretmenin “apaçi gençlerin memleketleri neresidir sizce?” sorusuna vermiş olduğu cevap, dikkat çekmeye çalıştığımız göçmenlik olgusunun ve gençlerin kendi aralarında süre giden dayanışmalarının güzel bir izahını sunmaktadır:

“Çok karışıklar biliyor musunuz? Sadece işte Doğu Anadolu’dan geliyorlar, Karadeniz’den geliyorlar diyemeyiz, özellikle İç Anadolu bölgesindekilerde var gibi bi şey yok. Arkadaş gruplarına, özellikle sorunlu tespit ettiğim öğrenci gruplarında birbirleriyle arkadaşlık yapanların kökenlerine baktığımda; işte doğum yerlerine ya da ailelerin geldikleri yere baktığımda gerçekten çok çeşitliler. bir tane Trabzonlu var, bir tane Erzincanlı var, e bir tane de İstanbul doğumlu var içlerinde. Ama bu onların buldukları ve geldikleri memleket onlar için şey değil, engel teşkil etmiyor birlikte takılmaları için. Bir hemşerilik yok yani ilişki kurma biçimlerinde, hemşerilik duygusu yok, başka şeyler (daha önce Kafe Sahibi Süleyman Bey’in aktardığı ‘aynı kurttan kaçma hali’ni yeniden hatırlamak gerekiyor), başka paylaşımlar öne çıkıyor.” [Ayşen, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Son olarak apaçi gençlerin argo kullanımları üzerine bir kaç noktanın altını çizilmelidir. Gençlerle uzun süreli katılımlı gözlem sürecinde belki en çok zorlanılan ve gençler tarafından kimi zaman alaya alınıp (söyledikleri küfürleri bilmemekten dolayı), kimi zaman da kahkahalarla eşlik edilen ama pek çok kez araştırmacının yüzünü kızartan durum yoğun argo kullanımı ve küfürlü konuşmalardır. Nitekim gençler hem mahallelerinde, hem aile ortamlarında, hem de arkadaş-akran grupları ile birlikteliklerinde sürekli olarak argo kullanımına maruz kaldıklarını söylemekte, bu durum bir süre sonra içselleştirilerek adeta küfür ifadelerinin iki kelimeyi birbirine bağlamak için bağlaç olarak kullanılması düzeyine kadar ulaşmaktadır. Kafe Sahibi Metin Bey “Argo konuşan çok küfür eden var aralarında. Yani birbirlerine ana avrat dümdüz giden var, argolar yani.” [Metin, 30, Kafe Sahibi] diyerek yaşanan durumu özetlemektedir. Bir diğer Kafe Sahibi Tunç’da şunları söylemektedir:

“Ayan diyorlar birbirlerine. Ayan bunlarda şey, dızo dedikleri bir şey var kıro, barzo. Anlatabiliyor muyum? Bunların böyle kendi şeyleri var. Kızlar bile artık ayan diyorlar. Ayan kelimesi çok kullanılıyor.” [Tunç, 29, Kafe Sahibi]

Bazı argo kullanımları, birbirlerine hitap ederken lakaplı konuşmalara ya da sadece

kendilerinin anlayabildiği farklı jargonlara dönüşebilmektedir. Örneğin “ayan”^{*} kelimesinin kullanımı böylesi bir duruma işaret etmekte ve gençler arasında sıkça kullanılmaktadır. Yine argo ve jargonlu konuşmaları sayesinde kimi zaman farklı ortamlarda şifreli konuşmalarına imkân tanımakta, anlaşılmasını istemedikleri bir meselenin kendi aralarında saklı kalmasına olanak sağlamaktadır.

3.1.2.5. Kıro, Barzo, Maganda ya da Apaçi

Apaçiliğin gerek apaçi gençler arasında, gerekse de toplum tarafından algılanışında, 1980’lerden beri daha ziyade İstanbul’a göçle gelmiş insanları özellikle doğu kökenli göçmenleri tanımlamak maksadıyla kullanılan “kıro”, “barzo” ve “maganda” kelimelerini çağrıştırdığı düşünülmekte, günümüzde apaçiliğinde içine katıldığı bir anlam genişlemesine karşılık gelen bir duruma dönüştürülmektedir. Bu konuda hem internet ortamında yapılan apaçilik tanımlamalarında hem de yazılı ve görsel medyada çıkan haberlerde apaçiler, çoğu zaman “modifiye olmuş kırolar”⁷⁹ olarak lanse edilmektedir. Saha çalışma boyunca görüşme yapılan apaçi gençler de apaçiliğin anlam itibarıyla bu türden aşığılayıcı ve tahkir edici kullanımlarının farkında olduklarını konuşmalarında hissettirmişlerdir. Örneğin Batmanlı İbrahim ile konuşmamızın hemen başlarında apaçiliğin ne olduğunu bilip bilmediğini sorduğumuzda vermiş olduğu “Apaçi deyince kıro mu demek istiyorsun abi.” [İbrahim, 16, Ortaokul Terk, Batman] yanıtı oldukça manidardır. Yine benzeri bir durumla bir kafede ortamında

---

* Ayan: Kardeşten öte manasında, daha çok kızların kendi arasında kullandığı bir tabir.

⁷⁹Sabah gazetesinde yayınlanan habere göre bir erkek dergisi ‘apaçiler modifiye kırolar’ şeklinde bir yazıya yer vermiştir: “Kızılderililere benzeyen saçları yüzünden 'apaçi' adını alan yeni nesil magandalar, İsmail YK dinleyip tuhaf saç şekilleriyle ortalıkta dolaşiyor... Boxer dergisi dağda, kırdı değil de şehrin tam göbeğinde yaşayan 'modifiye kırolar' mercek altına aldı. Magandalık ve kıroluk gibi varoş gençliğine yakıştırılan sıfatlara şimdi de 'apaçiler' eklendi. 80'lerin magandaları ile 2000'lerin kırolarının uzantısı olarak tanımlanan apaçiler; genellikle 'çivi' diye tabir edilen saçları ile tanınıyor... Boxer dergisinin 'modifiye kırolar' olarak tanımladığı apaçiler, farklılıklarını şöyle ortaya koyuyor: 1) Kafasından fişkırان diken diken saçlarıyla dikkat çeken apaçiler, ait olmadıkları sınıflara dahil olmaya çalışır. 2) Bir numaralı hedefleri varoş kökenlerini gizleyip, 'tiki' izlenimi yaratabilmektir. 3) Ceplerinde beş kurusları olmasa bile kendilerini 'marka' giymek zorunda hissederler. Dolapları, sosyete pazarından alınan 'taklit' ürünlerle doludur. Laleli, Beyazıt ve Merter'den alışveriş ederler... 4) Bir apaçi için gömleğin en bol desenlisi ve işlemelisi makbuldür. Gömlek sevmeyenler ise üzerinde küfürlü yazılar olan tişörtleri tercih eder. Kadınlara ‘bağyan’ demeyi severler: Etraflarında kadın olan apaçilerin ağızlarından asla kadın sözcüğü çıkmaz. Ba(ğ)yan gibi daha kibar olduklarını düşündükleri hitap şekillerini tercih ederler. Eğer çevrede kadın yoksa karşı cinsi anlatmak için 'karı' ve benzeri birçok sözcük kullanırlar” (http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2010/08/14/modifiye_kirolar_apaciler, 2011).

karşılaşmış, kafeyi temizleyen bir grup kız temizlik yaparlarken araştırmacıya hitaben “yaz abi işte apaçiler, kırolar” diyerek kendi hallerini ve sözde onlara karşı araştırmacının bakışının ne olduğuna yönelik bir çıkışta bulunmuşlardır. Saha çalışması sırasında hem ön görüşmeler hem de katılımlı gözlemler neticesinde kendisini apaçi olarak tanımlayan gençlere çok az rastlanmış; bu durumun büyük oranda bir ön kabule ve toplum tarafından yaygınlaştırılan söyleme dayandığı fark edilmiştir. Şengül öğretmen, toplum tarafından apaçi gençlerin neden “kıro, maganda vb.” biçimlerde algılandıklarına dair şu gözlemlerini paylaşmaktadır:

“Kızlar onları kıro olarak görüyor. Neden kıro olarak görüyorlar. Çünkü biraz özentili olarak algılıyorlar galiba. Çakma markalar giyiyorlar, Adidas falan vs. Ayrıca hani iki ayrı kültür, iki ayrı ucu sentezlemeye çalışan birileri bu gençler. Mesela, hem Arabesk-hem Rap dinliyorlar. Biraz varoş, bazı kültürleri sentezledikleri için, ne Avrupalı ne böyle çok avam. Böyle hepsini karıştırmış durumda oldukları için, biraz onları kıro olarak görüyorlar diğer gençler.” [Şengül, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Şengül öğretmenin farklı kültürlerin çok da başarılı olmayan sentezleri olarak tarif ettiği kıroluk durumunu, görüştüğümüz apaçi gençlerden İsa şöyle dile getirecektir:

“Apaçi, apaçi ben kısacası özentilik derim. Esenler’de böyle bir şey var her yeni moda ya nasıl bir moda geliyorsa herkes onu uygular mesela önceden ben anlatayım Esenler’de şey vardı darpaça hastalığı vardı herkes darpaça giyerdi. Eşortman olsun şey olsun herkes darpaça giyiyordu. Sonra hani yeni yeni bir iki insan geliyor ne giyiyor eşortman bol paça eşortman giyiyor orjinal elbiseler falan filan böyle insanlar bakıyorlar onlarda gidiyorlar aynısını alıyorlar öyle takılıyorlar. Şimdi moda olmuş işte herkes bolpaça giyiyor yani. Kolay kolay darpaça giyen hani görünmüyor yani ne geliyorsa semte hani ne geliyorsa ilgisini çekerse işte insanlar ona özeniyor. Hani bazılarına yakışmıyor işte onlara ne diyorlar ya şu barzoya bak nasıl giyinmiş apaçi işte tam bir apaçi işte tipe bak, saça bak o şekilde işte yargılıyorlar insanları.

-Yani apaçilik biraz aşağılamak öyle mi yani?

-Aynen, aşağılamak gibi de bir şey hani bilmeyenler tarafından, bilinmeyenler tarafından.”

[İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Kafe Sahibi Süleyman ise apaçiliğin “kıro, maganda vb.” tahkir edici ve aşağılayıcı şekilde anlaşılmasına dair taskafalıkla yakınlık kurarak şunları ilave etmektedir:

“Apaçi anlamında, yani şu anlamda... eskinin magandası anlamında. Apaçi işte ben o anlamda diyorum. Kıro anlamında söylüyorum ben. Çok kırolar bu taskafalar. Ama Apaçi

diye biz de diyoruz, yav kardeşim bunlar Apaçi diye. Bunları almıyoruz biz o taskafaları almıyoruz mesela çoğu zaman. Geliyorlar grup olarak, kızımız olmadığında bazen bakıyorum modelleri bozuk ya 2 erkek bir kız gelse almıyoruz. Mazeret yapacağız ya adam belli eşofmanını giymiş, torşin ayakkabısını giymiş tesbihini de eline almış. Bir de yürüyüş şekli var ki tuhaf adam yani.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Kimi zaman ise “barzo” kelimesinin kullanımı, bir kavga sebebine dönüşebilmektedir:

“Hiç kimseye karışmıyoruz normalde bak geçen gün bir muhabbet oldu. Gitmişler demişler hakkımızda konuşmuşlar tamam mı bizde gittik oraya çözmeye abi aşağıda Fevziçakmak’ta, gittik oraya kızıda getirdik çocuğu da getirdik. Hani kimseye karışmıyoruz ya işte demişler Sercan barzo marzo falan demişler.

-Barzo deyince ne oldu?

-Kro yani abi. Böyle torşin ayakkabı giyerler ya. Şimdi parkta oturuyorduk abi çocuğu alıp dövmecektik çocuğa dedik nerdesin, dedi ki ailemle piknikteyiz. Ya diyoruz oğlum nerdesin söyle yok bilmem falan 5 dakika sonra yanında birtane Zeki var Zeki diye bir çocuk var. Dedi köşedeyiz bizde gittik onlar işte geldi 20-25 kişi falan oldu. Biz iki kişiyiz erkeğiz, kızıda aradık o da geldi işte, yüzleştiriyoruz biz. Park var dedi parka gideyim gitti dövdük geldik.

-Kızı dövdünüz?

-Haa. Kıza tekmemizi attık kafasını çektik.

-Sana barzo dediği için öyle mi yani?

-Aynen” [Sercan, 19, Lise Terk, Siirt]

Dolayısıyla barzo olmak, yine kendi içerisinde Kürt olmayı, maganda olarak anılmayı, serserilik yapmayı ve şiddete meyyal bir karaktere sahip olmayı ifade etmekte, tüm bu sayılan özelliklerin farklı oranlarda ve kimi zaman birbirinin yerine kullanılabilirdiği bir kavramsallaştırmaya karşılık gelebilmektedir.

Nitekim apaçiliğin gerek toplum ve gerekse apaçi gençler tarafından da aynı şekilde anlaşılıyor oluşu, aslında apaçi kullanımının bir dans ve müzik performansı olarak yahut bir gençlik altkültürünü tanımlayan adlandırma biçiminde kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Saha’da görüşülen hemen herkesin “apaçi gençlik” temalı bir konu çalışıldığı öğrenildikten sonra vermiş oldukları *garip ve hafif alaycı* tavrın arkasında belki de toplumda var olan böylesi bir önyargının derin izlerinin bir yansıması bulunmaktadır.

3.1.2.6. Apaçi Gençlerin İstekleri/Arzuları/Hedefleri: Zengin ve Delikanlı Olmak

Apaçi gençlerle yürütülen saha çalışması boyunca, gençlerin meseleyi bir şekilde getirip zengin olmaya ve para kazanmaya bağlamaları sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu noktada zengin olmak; kimileri için prestij sahibi olmayı, kimileri için her kapıyı kolaylıkla açabilmeyi ve para karşısında açılmayacak neredeyse hiçbir kapının olmayışı anlamına gelmekteydi. Fakat gençlerin ortak kanaati olarak kabul gören zengin ve çok para sahibi olma durumu; kimilerinde daha fazla önem arz etmektedir. Bu noktada görüşme gerçekleştirilen apaçi gençlerin neredeyse tamamının ailelerinin İstanbul'a göçle gelmiş olması, doğrudan maddi kısıtlılıkları hatta çoğu zaman ciddi yoksunluk hallerini beraberinde getirmiş; bu durum kaçınılmaz bir biçimde kentte tutunabilme ve ayakta kalabilmenin *para*'dan geçtiği, para yoksa her türlü sıkıntının başlarına gelebileceği gibi bir kabulün pratik olarak zihinlerde yerleşmesine olanak sağlamıştır.

Apaçi gençlerin ailelerinin bazıları, kentle girmiş oldukları zengin olma ve para kazanma kavgasında görece bir takım imkânlarla kavuşmuş, ev sahibi olmuş hatta araba sahibi olanlar bile görülmeye başlamıştır. Fakat buna rağmen apaçi gençlik ana karakteri itibarıyla alt-orta ve alt sınıfı temsil eder bir konumda yer almaktadır. Gençlerin zenginlikten muratları ise çok pratik ihtiyaçlara karşılık gelmekte, kendine ait bir ev sahibi olabilme, kiracılıktan kurtulabilme ya da bir aile arabasına kavuşabilme zengin olmanın göstergeleri olarak belirlemektedir.

Zengin olmanın ne anlama geldiği, ailesi yaklaşık on beş yıl önce İstanbul'a gelmiş ve bir türlü ev sahibi olamamış İsa'nın anlatımıyla daha iyi anlaşılacaktır:

“-Peki sahip olmak istediğin en önemli şey ne? En çok neyin olsun isterdin?

-Ben neyim olsun isterdim, ben her zaman diyordum bir evim olsun ha o kadar yani başka hiçbir şey değil. Yok fazla paraymış bilmem şuymuş hani bir tane evim olsun sağlam. Yeterli.

-Niye evin olsun?

-Niye evim olsun yani güvence altında olayım yani onun sıkıntısını yaşamayayım biz yıllardan beridir hani hep oydu kira geldi ne yapacağız falan filan şu şunla şu borçlarla hep yani bu kira olmasa mesela.

-Kira psikolojini mi bozuyor?

-Evet ister istemez bozuyor.

-Nasıl mesela?

-Bak şimdi mesela bir buzdolabı falan alacaksın mesela hani arkanı dönüp bakman lazım evin kirasıyla diyor nasıl alacağız taksite filan mı bölmek lazım.

-Baban kaç lira para alıyor?

-Babam. Tam bilgim yok..Ha sekizyüz.. bilmiyorum tam bilgim yok.

1000 lirayı geçer mi?

-Yok.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

İsa'nın söylediklerinin bir benzerine Banu'nun anlatımlarında tanık olunmaktadır:

“Peki sahip olmak istediğin en önemli şey ne?

-Arabam olmasını isterim.

-Niye?

-Bimem çok istiyorum, çocukluğumdan beri çok isterim. Hala da istiyorum.

-Arabanız var mı?

-Hayır yok.” [Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

Ve bu durum bazı gençlerde ailesinin ve kendisinin yaşamakta olduğu şartlarda dolayı kimi zaman toplumsal öfkeye kimi kez de illegal yollardan ve hızlı bir biçimde para kazanmaya dayalı yöntemlere başvurmalarına zemin hazırlamaktadır:

“Parasal merkezli bi sıkıntı olduğu zaman, yüksek paraları da doğru yoldan kazanamayacaklarına inancı olduğu için, o zaman gayri resmi işlerde para olduğunu kesinlikle savunuyorlar. Yani size şöyle söyleyeyim; bi adam ailenin içerisinde on kişi beraber yaşıyorlar. Yeri geliyor abisiyle aynı pantolonu giymek, aynı tişörtü paylaşmak zorunda kalıyor. Bunu kabullenemiyorlar. “Niye yani niye böyleyiz biz?” Haşa isyan derecesinde değil de cahillikten diyor. “Yani biz Allah'ın kulu değil miyiz yani, onlar öyle lüks yaşarken biz niye böyle yaşıyoruz yani biz niye böyle mahkumuz?” gibilerinde böyle paylaşan gençler oluyor.” [Abdullah, 29, İmam]

Apaçi gençlerle yakından ilgilenen Cami İmamı'nın bu tespitleri, gençler arasında para ile mutlu olmanın birbirini besleyen bir kabule dönüşmesine ve paranın her şeyin önüne geçmesine olanak sağlayan bir duruma evrilmektedir:

“Ben maddeyi herşeyden önde tutarımı, madde her yerde olması lazım, bak mutlulukta bile paran olursa mutlu oluyorsun. Bir iş yapmak istiyorsan yine paranın olması lazım. Mesela herşey ondan geliyor....” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Son olarak apaçi gençler için en az zengin olmak kadar önemli bir başka konuya, delikanlı olma durumuna değinilmelidir. Apaçi gençler için zengin olmak biraz daha geleceğe ve hayale dayalı bir konumda görülmekte iken, delikanlı olmak zengin-fakir

ayrımı gözetmeksizin herkesin sahip olabileceği bir kişisel özellik olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla gerek arkadaş ortamında gerek okulda gerekse de mahallede-kafede delikanlı olarak bilinmek, “ağır abi” olmak, güçsüzün ve ezilmişin yanında bulunmak ve herkes arasında adaletle karar verebilmeye dayanmaktadır. Hatta *delikanlılık* erkekliği aşar bir vaziyette karşımıza çıkmakta, delikanlı kız olmak, “racon kesebilmek” ve sözünü geçirmek genç kızlar arasında da karşılığı olan bir davranış biçimine dönüşmektedir. Görüşme yaptığımız gençlerden Siirtli Muhammed zamanında kendisinin okulda sözü geçen, insanların itibar ettiği ve güvendiği bir delikanlı olduğunu anlatmakta, hatta okulda öğretmenleri tarafından bile bu yönleri ile takdir edildiğini söylemektedir:

“Okulda çevre vardı hocam bizim. Hani tanıyan vardı eden vardı bilen vardı sözümüz geçerdi. Hani şükürler olsun hani millette bizi yanlış bilmezdi. Hani haklıyı haksızı ben ayıran insandım. Örneğin çocuk geldi abi dedi kavga ettim, dedim hayırdır niye kavga ettin? Yukarı çıkıyorum o da beni tanıyor dedim siz niye kavga ediyorsunuz. Çocuğa sordum bak dedim haklı mısın haksız mısın, abi dedi haklıyım iyi tamam dedim çıkalım. Hani benim amacım haklıyı haksızı ayırmak haksızın hani hakkını vermek ki o hakkını aldıktan sonra hani ders olur ona ki bir daha ki sefere kimsenin yanına haksız gidilmeyeceğini öğrenir. O dedi abi dedi anama bacıma küfretti, dedim öyle bir şey var mı çocuğa, ses vermedi cevap vermedi ben anlayacağımı anladım. Hani o günden beri o çocuk yanıma gelmedi, geldiği günde de haklıysa geldi. Ya mesela hani ayrımcılıktır bu ırkçılıktır. Peygamber efendimizin (s.a.v) hani sahabelerden birisi gelir ya diyor ümmetim diyor yani diyor benim diyor kardeşim kavga etti hesabı ama diyor haksız diyor ben karşı tarafı dövdüm bunu neyle karşılırsınız. Yani sen diyor resmen diyor ırkçılık yapmışsın bu benim başıma da geldi kardeşim de kavga etti. Kardeşime de diyorum arkadaşşıma diyorum bak diyorum oğlum haklı ol haklı ol canımı ye ama haksız olduğun sürece ben haksız olanın yanında olurum senin hakkını veririm kim olursa olsun. Bu hani adalet denilen bir şey vardır.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Kafe Sahibi Süleyman’a göre bir delikanlının sadece adaleti sağlaması yetmez ve başka türlü özelliklerinin de olması gerekir:

“Bir delikanlının, bu tür delikanlıların ortamda yeri olması için, delikanlı erkek olmaları için façası olmalı dövmesi olmalı, taskafası da olduğu zaman o adam delikanlıdır yani. Her yerde, her mekânda yeri vardır.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Apaçi gençlerin delikanlı tavırlarının toplum tarafından nasıl algılandığına dair bir anlatıma da otobüs şoförlerinin birisinin anlatımında tanık olunmaktadır:

“ (Apaçi gençlerden birisi) ‘Abi biz oturabilir miyiz araçta?’ Dedi ‘Gel, benim bi ihtiyaç gidermem lazım.’ dedim. Diğer yolcu da vardı. ‘Peki’ dedim ‘Siz oturun, ben kapatacağım arabayı içerde ama’ dedim, ‘araba size emanet.’ Her neyse, gittim geldim bunlar oturmuş sonra akbilleri kullandılar. Dedim ‘Kıyafetleriniz de gayet güzelmiş.’ ‘Abi’ dedi, ‘İhtiyacınız varsa sana vereyim.’ Ben de dedim, ‘Ayakkabın güzelmiş bana versene’ dedim. Adam çıkardı ayakkabıları bana verdi. Dedim ‘Ben şaka yapıyorum ayakkabın senin olsun, ben ne yapacağım giysiyi.’ ‘Benim’ dedim, ‘resmi kıyafetim var.’ Yani demek istediğim delikanlı gençler bu çocuklar” [Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]

Elbette apaçi gençlerin delikanlılık anlatıları bu kadarla sınırlı değildir. Daha ziyade kız-erkek ilişkilerinde, kavga etme biçimlerinde ve uyuşturucu madde kullanımlarında sıkça karşılaşılan delikanlılık kabullerini ileriki bölümlerde detaylıca değerlendirecektir.

3.1.2.7. Toplumun Bazı Kesimlerince Kendisinin Apaçi Olarak Görüldüğüne İnananlar

Apaçi gençlerin önemli bir kısmı, toplum tarafından kendisinin apaçi olarak görüldüğüne, bu algının daha ziyade bir sosyal dışlanma haline dönüştüğünü düşünmektedirler. Bu durum gençlerin daha ziyade kendi ilçelerinden farklı olarak özellikle Taksim, Bakırköy benzeri merkezi ilçelerde buldukları, ister gezme amaçlı isterse de kafelere, barlara müşteri olarak gitmek amaçlı buldukları zamanlarda bir takım dışlanmaların yaşandığını anlatmaktadırlar. Örneğin Tokat’lı Veli [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat] arkadaşları ile eğlenmek için gitmiş olduğu bir eğlence mekanında bir takım hareketleri yüzünden onlarca kişi arasında Dj’in “apaçi misin sen” çıkışına muhatap olmasını aktarmaktadır.

Bir başka apaçi genç Sergen semt dışında takılmanın bir takım manevi maliyetlerinin var olduğunu hatırlatmakta ve her an bir dışlanma ile karşılaşabileceğini söylemektedir:

“-Esenler’den geliyorum derseni dışlarla zaten abi.

-Niye dışlarlar ki?

-Dışlarlar abi, orada öyle.

-Esenler’in nasıl bir imajı var ki?

-Kötü abi, nasıl olacak. Karakafalar her yerde... yani Esenler kadar yoktur bu kadar dızo, taskafanın olduğu başka bir yer” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Apaçi gençlerden Muş’lu Lütfü yaşanan bu durumu Kürt olmak ile eş görmekte ve Kürtlük algısı ile apaçilik algısının iç içe geçtiğini hatırlatmaktadır:

“Genelde bizim tayfa hepimiz Kürdüz. Niye diyeceksin hocam. Kürt’ün adı çıkmış hani ‘Kürtler şerefsiz’, ‘Kürtler o.... ç.....’, ‘Kürtler hırsız’, ‘Kürtler kıro’, ‘maganda’ işte ‘barzo’, ‘apaçi’. (Fakat bu tanımlamalara kısmen de hak vererek bu gençlerin adeta cahil olduklarını vurgularmışcasına konuşmasına devam ediyor) Görmemişler, görmemişler. Hiçbir şey görmemişler. Hocam sonradan görme denen bir şey var ya. İşte o. Bende Kürdüm bak saçına (kendi saçının ‘şekil şekil olduğunu ve kaşından başlayıp saçına kadar çizik atmış’ olduğunu kastederek), bu da Kürt bak saçına o ikisinde Kürt bak. Bana Kürt diyemezsin ki. E adam geliyor hocam şu hırsız ayakkabısı dediğimiz torşin ayakkabılar. Ya onu giyiyor eşortman takımını çekiyor, saçı taskafa yapıyor, jöleyi vuruyor saçına, saçını yapıyor böyle gözünün burasına (önüne) geliyor. Gidiyor köşeye eline bir tane 1 milyonluk tespah alıyor, hurra ‘lan buranın reisi benim’ diyor. Ya biz öylelerini çok gördük. ‘Laa’ yapıyorsun kaçacak delik arıyor. Ama dediğimiz gibi Kürtler maganda bak ben söylüyorum ha ben Kürdüm.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Yaşanan bu dışlanma halinde apaçi olarak anılan gençlerinde, tavır ve davranışları ile çoğu zaman insanları rahatsız edecek hareketler içerisine girerek kötü bir imajın⁸⁰ yerleşmesinde önemli katkıları olduğunu, kendi tanımlamasıyla “eski apaçilerden” şimdilerde yaşı 25 olan Malik’in anlatımlarında da rastlamaktayız:

“Aldık arkadaşlarımızı buradan kahve içmeye Etiler’e gittik mesela. Şimdi oradaki adamın konuşma tarzı farklı, bu adam işten güçten bahseder. Bu adam (apaçiler) içkiden bahseder, esrardan bahseder, küfürlü konuşmalar yapar yandaki insanı rahatsız eder. Anladın mı? Şimdi adam manitasıyla gelmiş oturuyor; çayını kahvesini içiyor, şimdi sen biz gelmişiz buraya üç dört kişi bağıyoruz, aaaa uuuuu küfür ediyoruz. Dolayısıyla böyle, bu insanlar hiç bi yere giremez Abi ya. Sıkıntı yapar beş dakika içinde, mevzu yaşar. Şimdi sen denize gitmişsin, kız arkadaşını almışsın oturmuşsun mesela, bu yanına gelir böyle iki üç tane barzani (barzo anlamında) yanına, böyle bakarlar. Onla kavga edersin yani. Adam demez ki “Ya burada adam kız arkadaşıyla oturuyor gidelim” ileriye oturalım. Gelir senin dibine oturur yani, öyle bi rahatsızlık verir yani. Rahatsızlık verdi diye insan ona kötü gözle bakar. -Yani pek haksız değil diyorsun insanların bakışları yani?

⁸⁰Apaçi gençlerin kentin merkezi yerlerinde vakit geçirirken kendilerini değiştirmeye çalışmaları ve konuşma şekillerine dikkat etmeleri gibi bir durumlarla az da olsa karşılaşılabilir. Bu anlamda Kazgan (2006), İstanbul gençliği üzerine yapmış olduğu araştırmada bu duruma dikkat çekmiş ve şunları söylemiştir: “Akmerkez’e giderken kendimi değiştiriyorum. Beynimi değiştiriyorum. Kelimelerimi daha bir azaltıyorum. Bağırmiyorum, biraz daha düzgün konuşuyorum. ...Tabi elbise de giyiyorum. Mesela evden çıktım montsuz, bi arkadaş görürüm, ben Akmerkez’e gideceğim, ondan alırım” (Kazgan, 2006: 247).

-Haksız kesinlikle değil Abi. Yani ben çok yaşadım öyle. (ve Malik meselenin okumaktan ziyade adam olmakla, kendini yetiştirmekle alakalı olduğuna vurgu yapar) Abi kendini yetiştirmekle alakalı ya bu, eğitimle hiç alakası yok yani. “Nasıl alakası yok” derken yani şimdi hani okumak daha farklı bi şey. Okuyan çocuk... Şu zamanda okuyan insanlara bakıyorum; konuşması, tarzı, hani yine aynı olabiliyor ama biraz da insanın içinde olacak ya kendini yetiştirmesi. Büyüğün yanında saygılı veya konuşma tarzı değişik olacak yani. Bu okumakla alakalı bi şey değil bence. Ben hiç okul okumadım ama nerede ne yapacağımı çok iyi biliyorum yani. Bende zamanında o çocuklar gibiydim, it kopuktum abi yani ama insanı değiştiriyor.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Fakat yine de bir rehber öğretmen hassasiyeti ile Yusuf Bey yaşanan bu dışlanma durumuna sessiz ve duyarsız kalınmaması gerektiğini hatırlatmakta ve bu türden bir algının terse çevrilmesinde her iki kesiminde belli oranlarda üzerlerine düşeni yapması gerektiğine vurgu yapmaktadır:

“Daha önce de onlar (apaçiler) sokak çocuğu ve serseri olarak nitelendirilebiliyordu insanlar. Bu yeni bi kavram olarak Apaçi yeni bi etiket aslında. Yani eski malzemeye marka vuruyorsunuz; yoksa dün de, yine bunlar başarısızdı. Dün de yine bunların ailevi sorunları vardı. Dün de bunlar evden kaçabiliyordu. Dün de bunlar köprü altlarında bali çekebiliyorlardı. Yani dün de bunlar Doğan, Şahin’e biniyorlardı; Şahin çetesi oluşturabiliyorlardı. Bugün biraz daha arttırıldı, biraz daha fazlalaştı. Ama toplumda bi etiketi de oluşmaya başladı, o da rahatsız etmeye başladı. “Tamam ben yoksul olabilirim, ailem ayrılmış olabilirim, sıkıntılarım olabilir, bunlar olabilirim, herkesin başına gelebilecek şeyler”. Ama bir de bunlara ne kadar katkı sunabiliriz yerine toplum bunları, ötekileştirmeye de başlıyor. Öyle bi sıkıntı da var yani, “Apaçisin” diyerek. Biri sana Apaçi diye diye, ne oluyor, gençler için Apaçiliği istemese de lafzen red etse de, ama ruhen ya da davranış biçimi olarak kabul ediyor. Bu da bi paradoks, bi çelişki, belki ötekileştirmeden dolayı apaçi olarak tanımlanmayı reddediyor, karşı taraf da bunları reddediyor. Bunlara bi savunma mekânizması olarak “Ben değilim” diyor. Ama sosyal yaşamda ister istemez ona denk getiriyor zaten. Kıyafetiyle, yaşantısıyla, takıldıkları yerler itibarıyla; yani bi Ortaköy’de bilmiyorum, Apaçi gençlikle karşılaştınız mı? Esenler’de çok rahat kendini ifade edebilecek, çok rahat bi yer olarak kullanabiliyor burayı.” [Yusuf, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Yaşanan bu sosyal dışlanma durumu ile apaçi gençler baş etme yolları geliştirmekte gecikmemiş; çoğu zaman kendi ilçelerinde-mekânlarında vakitlerini geçirmelerine, paraları çok olduğu zaman kent merkezindeki eğlence mekânlarını tercih etmelerine ve ilçe dışında gidilen mekânlara kalabalık gruplar halinde gitmeye dayalı bir yöntem benimsemelerine zemin hazırlamıştır. Gençler hem en çok mutlu oldukları ve

kendilerini rahat hissettikleri mekânlar arasında kendi ilçelerindeki kafeler, parkların olduğunu söylemekte ve fakat hem de aynı gençlerin mekânla ilgili en önemli anlatılarının başında bir gün yaşadıkları ilçeden temelli gitme isteği sıkça dillendirilmektedir. Bu iki durum aslında apaçi gençliğin mekânsal olarak nasıl bir sıkışmanın içinde hayata devam ettiğinin de önemli bir göstergesidir.

3.2. Gençlerin Kendi Aralarındaki İlişkiler

Apaçi gençlerin sosyalleşme pratikleri olarak değerlendirebilecek bu bölümde; gençlerin kendi aralarındaki akran ilişkilerinden, yardımlaşma ve dayanışma durumlarına, sorun yaşadıkları zamanlarda göstermiş oldukları davranışlardan, araba kiralayıp gezmeye çıkmalarına, kız-erkek ilişkileri bağlamında nasıl bir birlikteliğin devam ettiğinden, kız ya da erkek arkadaş edinme tutumlarına, suça bulaşma durumları ve kavga etme biçimlerine, sıkça başvurdukları uyuşturucu madde kullanımı ile sorunlarından uzaklaşmaya çalışmalarına ve kendi aralarında madde kullanım alışkanlıklarının ne şekilde cereyan ettiğine dair birçok farklı duruma dair vaziyet alışlarını, uygulamalarını ve ortaya çıkan kendi aralarındaki ilişki biçimleri değerlendirilmektedir.

3.2.1. Akran İlişkileri

3.2.1.1. Gençlerin Aralarındaki Ağlar: ‘Robin Hood’çuluk, Yardımlaşma ve Menfaat İlişkileri

Apaçi gençlerin kendi aralarında kurmuş oldukları arkadaşlık ve dostluk ilişkilerinin boyutlarını belirleyebilmek oldukça güç bir duruma karşılık gelmektedir. Nitekim maddi yoksunluklar, kısıtlı soysal çevre, yetersiz aile desteği, eğitim süreçlerinde yaşanan başarısızlıklar ve iş piyasasında genellikle niteliksiz alanlarda çalışma yoğunluğu; gençlerin kaçınılmaz bir biçimde kendi aralarında dayanışma yoluna başvurmaları ile sonuçlanmaktadır. Fakat bu dayanışmanın *içten* ve *samimi* bir ilişkiden daha ziyade *çıkar* ve *menfaat* merkezli bir yapıya sahip olduğu gençler tarafından söylenmektedir.

Bu durumun ilk yansıması gençlerin genellikle gruplar halinde sosyalleşmeleri, vakit geçirmeleri ve sıkıntılar karşısında yine arkadaşlık ilişkileri çerçevesince çözüm

aramalarında gözlemlenmektedir. Gruptan birisinin paraya ihtiyacı olduğunda ya da herhangi bir sorunla karşılaştığında nasıl bir dayanışma sergiledikleri aslında gençler arasındaki ilişki biçimlerinin nasıl şekillendiği hususunda bize önemli bir örnek sunmaktadır:

“Dayanışma içinde on-onbeş veya yirmi-yirmibeş lira sağdan soldan toplayarak, birbirlerinin açığını kapatmaya çalışırlar. Kavga durumu olduğunda gene dayanışıyorlar, gene aynı bi anda toplanabiliyorlar. Ve aralarında birbirlerini satma gibi bi özellik hiç yok kesinlikle, yani bi yanındaki arkadaşını kötülemez.” [Abdullah, 29, İmam]

Nitekim maddi bir konuda gençlerin kendi aralarında dayanışmalarını Kenan, çok daha açık bir dille ifade etmekte, hatta saha çalışması boyunca gençlerden bir kısmının araştırmacıyla görüşme talebinin kabul edilmesinde yine bu menfaat ilişkilerinin belirleyici olduğuna dikkat çekmektedir:

“(Burada ilişkiler çok) Çıkarıcı ya, alabildiğine... görmüyor musun benim tostumu ismarlamasan burda oturmayacaktım senle. Öyle abi yani şimdi herkes çıkarıcı. Burası böyle yani. Çıkar olmadı mı kimse tuvalete bile gelmez yani. Eşlik etmezler. Yani bir çıkarıcı olacak, hani iyilik yaparken karşılık beklememe yok yani.

-Peki dostluk yok mu burda?

-Yok yok yok, ne dostluğu abi ya, yok öyle bir şey.

-Ama elbiselerinizi değiştirerek kullanıyor, bir kavga oldu mu beraber kavgaya giriyorsunuz...

-Çıkarıcı olduğu için yapıyor. O da ona yapmış zamanında, o da şimdi ona yapıyor. Mesela Ahmet (bir arkadaşını kastediyor) mesela. Bana çok yanlış yapmıştır. Ben de ona yapmışımdır ama yine de birbirimize çıkarımız var yani. Mesela ben eve gitmem bazen onlara giderim, o bize gelir. Hani birbirimize çıkarımız var yani. Yoksa biliyorum ki o da benle konuşmaz, ben de onla konuşmam. Yoksa burada kimse kimsenin yüzüne bakmaz. Mesela dün Kelepçe (daha önce bahsettiğimiz bir genç) birine hap vermemiş diye kavga ettiler işte. Parası yokmuş, borç istemiş, vermemiş. Birbirlerine girmişler. Halbuki verse Kelepçe şimdi çok iyi olmuştu.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Aslında yaşanan bu durumu sadece bir menfaat ilişki olarak tanımlamanın ötesinde, gençler için bir takım mecburiyetlerin de söz konusu olduğu dile getirilmelidir. Maddi durumu iyi olmayan bir gencin arkadaş ortamında tutunabilmesinin bir yolu olarak kimi zaman mecburi maddi dayanışmalara tanık olunmakta, kimi zaman kendi başı sıkıştığı zaman yanında birilerinin olması maksadıyla arkadaşının kavgasına katılmakta, ama illaki parası olanın arkadaşlık ilişkilerinde sözünün geçtiği, “raconunun” işlediği ve

konumunun her zaman farklı olduğu bir altkültür dayanışmasına tanık olunmaktadır. Bu durum genç erkekler için her zaman bir sorun olarak güncelliğini korumaktayken, kızlar için durum biraz daha farklı bir mecrada ilerlemektedir. Hem apaçi gençlerin hem de kafe sahiplerinin anlatılarında sıkça karşılaşılan bu durum, aslında *genç kızın* bedeni ve çekiciliği üzerinden her zaman farklı bir konuma sahip olduğu şeklinde anlatılmakta; çoğu kez bir *genç kızın* arkadaşlık ortamlarında farklı konuma sahip oluşunun altı çizilmektedir. Yaşanan bu durumun çok iyi bir özetine Kafe Sahibi Süleyman Bey'in anlattıklarıyla ulaşılmaktadır:

“Çocuk parası olan adamı niye bozsun? Mesela Alpay’ın bir sürü insan vardı çevresinde. O arıza yapıyordu, yine onla beraberdiler. Çünkü para çoktu çocukta. Para olmayınca çocuğa herkes yol veriyor, bu diyor yaramaz, şerefsizin teki. Parayı kestikten sonra sıkıntı oluyor. Paraya dayalı burada hayat. Burada (kafeyi kastederek) mesela kapıda hafta sonu gençler, parası olan adamı beklerler, ki fiş alsın da ona da alsın o da girsin içeri. Kimsenin yani herkesin ekonomik özgürlüğü yok. Mesela burada herkes sabah çıktığında ya da hafta sonu çıktığında babaları ‘buyur oğlum 10 milyon harçlığını veyahut da 20 milyon harçlığını al git’ yok burada öyle bir şey. Çalışırsan paran vardır, çalışmazsan paran yoktur ya da ailen zenginse paran vardır. Çocuklar, aylarca 1 milyonsuz gezen çocuklar var mesela, aylarca parası yok.

-Peki kızların konumu?

-Yok kızlar çok ezilmezler. Herkesin ezilme anlayışı farklıdır. K...nı başını sallarsa kız zaten ortamın iyisidir. Kız her türlü parayı bulur burada. Çıkar ilişkileri çok burda. Ekonomik rahatlıkları olmadığından, özgürlükleri olmadığından çıkar ilişkisi çoktur. Mesela beni şimdi bir tane çocuk arasa, şuraya gel dese bana. Ya derim bu sıcakta ne işim var, mal mıyım, yürü lan i.e, yürü derim. Bir tane manita arasa ‘hayatım nerdesin, tam yerini söyle, hemen geliyorum’ derim. 5 dakikada giderim alırım gelirim kardeşim. O söylemeden ben ona söylerim aç mısın, ama burda yanımda çalışanlara derim kardeşim yav kardeşim gidin evinizde yiyin, iş yok zaten. Burada hayat böyle. Burdaki insanların bakışı böyle yani. Kariya para var her zaman, ben karıları, kızları kafeye bedava alırım, erkekleri almam. Git para bul lan derim. Hayat bu abi burda yani. Kadın hiçbir zaman parasız kalmaz burda. Hayatta, hiç bi sıkıntısız kalmaz. Her türlü, en çirkini bile gider işini çözer.”

[Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Anlatımlarda sıkça karşılaşılan gençlerin ekonomik özgürlüklerinin olmayışı ve ailelerinden bu anlamda neredeyse hiç destek alamayışları ister istemez menfaate dayalı bir arkadaşlık biçiminin hüküm sürmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca gençler arasında çok yaygın bir davranış biçimi olan *veresiye almak* veya *borçlanmak* da aslında

hayat karşısında yaşanan maddi kısıtlılıkları aşma noktasında bir stratejiye dönüşmektedir. Kafeye girerken veresiye girmek, yiyecek bir şey bulamadığında az da olsa parası olan bir arkadaşından ya da abisinden borç almaya çalışmak, kimi zaman torbacıya, kimi zaman mahalle bakkalına borçlu olmak ve veresiye alışveriş yapmak bir alışkanlık haline dönüşmüştür. Bu anlamda gençler aslında hayatın pek çok alanında veresiye alan adeta *hayata karşı veresiye bir yaşam sürdüren* yani *veresiye hayatlar* yaşayan bireyler haline gelmektedirler. Ayrıca Süleyman Bey yaşanan ekonomik özgürlük sorununun, gençlerin her düşündüklerini ve hissettiklerini arkadaş ortamlarında gerçekçi bir biçimde anlatamamalarına, çoğu zaman maddi durumu yerinde olan birkaç gencin diğerleri üzerinde söz sahibi olmalarına sebep olduğunun altını çizmektedir. Dolayısıyla bu durum gençler arasında çoğu zaman kapalı ve kontrollü bir diyalogun gelişmesine zemin hazırlamakta; sonuçta birbirleri hakkında ne düşündüklerini ya da hangi noktalarda biri diğerinin görüşüne yahut davranışına katılıp katılmadığını özgürce ifade edemediği bir durumla neticelenmektedir:

“Ekonomik özgürlüğünü insan... İşte bu hayat garantisi denilen şeyden vazgeçilse, olaylar çözülecek zaten. Ben sana istediğim şeyleri söyleyebilsem, ya da düşündüklerimi gerçek söyleyebilsem. Sen de bana söyleyebilirsen zaten olay çözülür. Ben senin düşüncene... Adamın düşüncesini de anlayamıyorsun. Her gün geliyor sana yağ çekiyor. Buraya bedava girmek için. Parası yok, ne yapacak?” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Fakat tüm bu menfaat ilişkileri içerisinde aslında bir boyutuyla da süre giden duygusal bir gençlik dayanışmasının da izleri görülebilmektedir. Nitekim gerek menfaate dayalı gerekse de bir takım mecburiyetlerin bir sonucu olarak gençler her ne kadar ilişkilerinde çıkarı ön planda tutuyor gibi gözükseler de, yaşanan bu durumu sadece bu iki sorun üzerinden okuması meselenin eksik anlaşılmasına neden olabilecektir. Bu açıdan gençlerin delikanlılığa yapmış oldukları özel vurguyu da hatırd tutarak, yaşanan bu *yok'u paylaşma sürecinin* arkadaşlık ilişkileri içerisinde Abdullah Hoca'nın deyimiyile Robin Hood'lar çıkarması kaçınılmaz bir hal almaktadır:

“Müthiş derecede bi birlik ve beraberlikleri var. Yani ben buna hayran kalıyorum. Yani bu yani normal, hani okul hayatında böyle bi çalışma olsa gençler yani müthiş derecede kalkınırlar. Adam Robin Hood'çuluk oynuyor yani diyor ki, bi bakıyor, hırsızlık yapıyor gayri meşru yoldan para kazanıyor. Kalkıyo işte felenciye harcıyor. Mesela bi arkadaş araba kazası geçirmiş, kaç paraya ihtiyacı var, 3 milyar beş milyar yardımda bulunabiliyor.” [Abdullah, 29, İmam]

Apaçi gençlerle yakından ilgilenen Abdullah Hoca'nın bu tespitleri, uzun yıllar hırsızlık yapmış ve yakın bir süre önce kendi deyimiyle tövbe etmiş olan Lütfü'nün anlatımlarında da öne çıkmaktadır. Lütfü kendi anlatımıyla çocukluğundan beri hırsızlık yapan, bu anlamda profesyonel olan bir genç. Lütfü'yle, hakkında yakalama emri olduğu ve Esenler'de emniyet yetkililerinin kendisini aradığı bir sırada arkadaşlarının aracılığıyla, kalabalık bir mekânda görüşülmüş, hayat hikâyesine dair pek çok detayı *dobra dobra* paylaşması ile tanışılmıştır. Nitekim Lütfü, Abdullah Hoca'nın bahsini ettiği tam bir Robin Hood karakteri olarak belirlemekte, çaldığı paraları çevresi ve ihtiyaç sahipleri ile paylaştığını söylemekte; elde ettiği paranın helal olmaması sebebiyle ailesini bile bu paradan vermemeye çalıştığını anlatmaktadır. Hatta Lütfü, yaşadığı bu hayattan kurtulmasının yegâne çaresi olarak gördüğü hâlihazırda lisanslı futbol oyuncusu oluşunu ve bir kulüpte oynamaya başlamasını bile, yakınındaki arkadaşlarının da kurtulmalarına çare olabilecek bir durum olarak kabul etmektedir. Nitekim Lütfü'ye göre kendisinin profesyonel futbola başlaması sadece kendisi için değil en yakın arkadaşları için de çok anlamlı bir hale dönüşecek, bırakmayı istedikleri bu hayat tarzından bir çıkış imkânı olarak anlam kazanacaktır. Ayrıca Lütfü'nün, Kenan'ın anlattıklarıyla paralellik arzedecek bir şekilde parası olduğunda ve olmadığında çevresinde arkadaşlarının takınmış olduğu tavır hakkında da bize önemli ipuçları vermektedir. Bu anlamda Lütfü'nün anlattıkları aslında gençler arasında nasıl bir menfaat-dostluk ve arkadaşlık ilişkisi olduğunu bize özetlemektedir:

“Ev aldık ha şunuda söylüyorum ben eve haram para vermedim yani verdim bende çok verdim ama yani öyle nasıl verdim hani çıkartıp kardeşime 10 milyon anneme 20 milyon ama hani ona bakarsan ben bu Esenler'de 6 sene önce 7 sene önce 20 milyar para buldum yarım kilo altın buldum o paradan hani 1 milyon eve vermedim. Öylede düşünsenize 7 sene önce ben 12 yaşındayım 12 yaşında 20 milyar yarım kilo altın bak ne yaparsınız siz? Etrafımda binlerce insan vardı o zaman. Hani bu biliyor yanımdaydı zaten. Ya etrafımda binlerce insan vardı. Para bir bitti bir döndüm kimse yok. Parayı bir daha buldum bir baktım hepsi yine yanımda vay kardeşim ne yapıyorsun. Para bir daha bitti bir baktım hiç kimse yok. Ben hiç parasız kalmadım. Şu futbol işi inşallah olur o zaman hani eminim ki ben var ya çok güzel şeyler yapacağım. Sadece kendim için değil yani bütün arkadaşlarım için hocam, ben hani şunu söyleyeyim kendi öz aileme yapmadığım iyilikleri güzellikleri çevremdeki bütün insanlara yaptım cezaevine düştüler baktım. Elbiselerini, ayakkabılarını, üst başlarını yolladım ailelerine sahip çıktım. Aç kaldılar götürdüm yemeklerini yedirdim. Ayakkabıları yoktu götürdüm ayakkabı aldırđım. Adamın ayağı kırılıyor babasını değil beni arıyor gel diyor ayağım kırıldı aldım hastaneye götürdüm. Gece kalktım kendini doğruyor

(faça atıyor) karşısında ben durdum sen dedim yanlış yapıyorsun dedim. Mesela ben 20 milyarın toptasan 1 milyarını kendime harcamadım ya ben mahalledeki çocuklara ne derdim biliyor musun hocam, gidin derdim bu sene hani okula kalmış 1 ay takdir alana para vereceğim teşekkür alana para vereceğim diyordum bunlar bir geliyordu sevinçle abi takdir aldık abi teşekkür aldık falan onlara para dağıtıyordum. Mesela gidiyordum ailesinin durumu kötü para bırakıyordum alın diyordum bunu diyordum ailenize verin diyordum. Hani hep side şahit ya ben tek başıma bulduğum hiçbir parayı tek başıma yemiş olsaydım emin ol hocam şimdi benim nelerim yoktu bak nelerim yoktu vallahi İstanbul'un en zenginiydim o kadar diyorum yani ben şu 5 sene içinde hiç harcamadıysam 1 trilyondan fazla para harcamışım. Baktığın zaman giymeğe ayakkabım yok şimdi çünkü biz hani bencil değildik açgözlü değildik hani ne bileyim millet nasıl ya hocam millet buldukça bulası geliyor bizim öyle değildi hani bizim buldukça bulasımız gelmiyordu ya biz buluyorduk 3 milyar oğlum hadi çekilin çekilin 1 ay keyif yapalım 1 ay sonra durun lan bir tur atalım çıkmadı mı hiç zorlamayız ya bir tane iki tane üç çıkmadımı gidelim kardeşim boşver başımızı niye belaya sokalım. Hani şu bi kimine haram yarıyor kimine yaramıyor diye bir söz var kimine haram yarar kimine yaramaz ben bunu sordum bir hocaya sordum, hocam dedim bende hırsızlık yapıyorum ama dedim bana haram yaramıyor ya dedim çıkıyor bir yerlerden çıkıyor dedi ki senin dedi yediğin helal haramı geçiyor dedi. Çaldığımızda ayağımız kırılır, çaldığımızda araba çarpar birşeyler olurda bize yaramaz.”

[Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Ayrıca gençlerin aralarındaki ilişkilerde memleket farklılıkları ve etnik çeşitliliklerin çok net bir ayırım olarak belirmediği; bir Türk ile Kürt ya da Bulgaristan Göçmeni gencin çok yakın arkadaş olabildiği görüşme yapılan pek çok kişi tarafından ortak bir kanaat olarak dillendirilmiştir. Bu anlamda bir Edirneli ile Diyarbakırlının, Siirtli ile Bir Romenin çok yakın arkadaşlık yaptığı hem araştırmacının gözlemleriyle hem de yapılan görüşmelerde bu meseleye dair yapılan anlatımlarda tanık olunmaktadır. Bu durumu Bağcılar bölgesinde görüşme yapılan bir lisenin rehberlik öğretmeni olan Aylin Hanım, gençler arasında yaşanan bölgeler ve etnik kökenler üstü bu dayanışma için “sigara kardeşliği” olarak tanımlayacaktır:

“Bu bölge zaten çok kozmopolit bi yer. Hani bakıyorsunuz, hani şey olarak da bi Karadenizli çocukla bir Doğulu çocuk çok güzel arkadaşlık yapabiliyor, eee bi ortak paydada buluşabiliyor. Eee bu alt kültür dolayısıyla hani hiçbir şekilde, terörle ilgili olayla veya işte etnik kimliğe şey çıkartmıyorlar, sorun olarak görmüyorlar. Ben bazen takılıyorum onlara, farklı kültürler bi arada yaşıyor işte farklı sınıflar bi arada takılıyorlar ya, onlara ben “yüzük kardeşliği” gibi sizin “sigara kardeşliğiniz” var falan diye... bu payda da çok kolay birleşebiliyorlar...” [Aylin, 40, Rehberlik Öğretmeni]

Bu noktada gençler arasında birbirini olumlu yahut olumsuz manada etkileme durumunun da, arkadaşlık ilişkilerinde bir takım zorlukları beraberinde getirdiğine tanık olunmaktadır. Örneğin hırsızlık, çoğu zaman akran dayanışmasında parasız kalındığında yapılabilecek bir yöntem olarak benimsenebilmekte, madde kullanımını yine arkadaş ortamına kabul edilebilmenin veya ortamda bulunabilmenin bir şartı olarak görülebilmektedir. Bu anlamda kendisini “Tövbekâr” olarak kabul eden Hüseyin, arkadaş ilişkilerinin bu zorlu tarafına dikkat çekmektedir:

“Bu çocuk nasıldır biliyor musun arkadaş ortamı yok mu bak git kime ne sorarsan sor mesela biz seninle oturacağız değil mi şimdi, sen ben şimdi uyuşturucu içsem mesela Allah muhafaza sen benim yanımda duramazsın anladın mı? Ya sen benimle geleceksin ya da ben seninle geleceğim çünkü niye, sen namaz kılıyorsun ama ben uyuşturucu içiyorum anladın mı? Ne oluyor alimle gezersen alim olursun zalimle gezersen zalim olursun. Zaten bir sürüler yani bir tane iki tane değil hepsinin psikolojileri farklı düşünceleri farklı hep özenti bunlar kimisi gider uyuşturucu kimi bali çeker, öyle olunca sen de uymak durumunda kalıyorsun yani” [Hüseyin, 25, Tövbekâr]

Hatta bir başka “Tövbekâr” Kağan, değişmenin ve yanlış olduğunu bildiği ortamlardan kopup ayrılmanın zor olduğuna dikkat çektikten sonra, kendisinin de tövbe ettikten sonra bazı arkadaşları ile özel olarak sonra ilgilendiğini, özellikle uyuşturucuyu bırakmaları noktasında gayret gösterdiğini hatırlatarak, kendine göre bu ve benzeri ortamlardan kurtulmanın yöntemi şeklinde gördüğü dine yakınlaşmanın gerekliliği ve gençler arasında değişimin ne denli zor bir sürece karşılık geldiğine dikkat çekmektedir:

“Elimden geldiği kadar ben herkesi alıp camiye getirmeye ve namaz kılmaya getiririm. Mesela bir ay önce birisini aldım camiye getirdim. Abdestini aldirttim güzelce. Namaz kılacağız adamın telefonun da kop kop müzik çalıyor. Telefonu çıkartıyor ‘kapat lan şerefsiz şu an namazın içindeyim o..... çocuğu’ aynen böyle diyor. Namazda çocuk telefonu açıyor aynen bu kelimeyi diyor. O gün o laftan sonra utandım yemin ettim kimseyi camiye getirmem kardeşim dedim. Ben bu adamı camiye götürdüm daha çok günaha girdim. Doğru mu değil mi şimdi daha çok günaha girdim. Aldım iki üç tanesini sohbeta götürdüm. Çocuk kalktı orda kulağıma söyledi ki kardeş dedi kusura bakma sohbet bizi sarmadı dedi. Bir daha bizi böyle yere getirirsen seni dedi çok pis bozarım dedi.” [Kağan, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Aslında Kağan’ın, gençlerin değişiminin din ile sağlanabileceğine olan inancı karşısında bazı arkadaşlarının göstermiş olduğu refleksi, dine karşı bir tepkisellik olarak algılanmanın ötesinde, mevcut hayata her manasıyla ve bir takım kalıcı mecburiyetlerle

alışmış olmanın bir sonucu olarak değerlendirmenin daha doğru bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Nitekim gençlerle aynı ortamın paylaşıldığı uzun saatler ve günler boyunca araştırmacının karşısına sürekli *çelik bir duvar* gibi çıkan asıl mesele, gençlerin yaşadıkları ve bir şekilde değiştirmek istedikleri hayat şartlarını değiştirebilecekleri yönünde inançlarının yok denecek kadar azalmış olmasında saklı durmaktadır. Bu durumun ne denli kanıksanmış olduğu, gençlerin konuşmalarının satır aralarında sıkça karşılaşılan bir duruma tekabül etmektedir.

3.2.1.2. Apaçi Gençlerin Gözüyle Sorun Zamanları, Yalan Söyleme Halleri ve On Numara İnsanlar

Gençlerin; gerek okulda, gerek mahallede, gerekse de arkadaş ortamlarında sıkça karşılaştığı bir durum da “sorunlu zamanların” bir türlü bitmemesi halidir. Gençlerin için “sorunlu zamanlar” adeta bir kültürel ritüel haline dönüşmekte, her an bir sorun ile karşılaşabilme ihtimali zihinlerde canlılığını korumaktadır. Bu anlamda kalabalık arkadaşlık gruplarıyla beraber olabilmek, Kafe Sahibine yakın olmak, örneğin semtte tanınan bir cami hocası ile tanışıklığın bulunması ya da muhitte güvenilir bir esnaf ile aranın iyi olması durumu; gençlerin sosyal sermaye anlamında “sorun zamanlarında” başvurdukları ve yardım aldıkları bir sosyal desteğe karşılık gelmektedir. Bahsedilen sosyal gruplar içerisinde ailenin olmayışı ise gençlerin genelde “sorun zamanlarında” daha ziyade suça bulaşma ihtimali yüksek ya da direkt içinde suç unsuru barındıran hareketler sebebiyle sorun yaşamaları ve bu durumun aileleri tarafından mümkün olduğunca bilinmemesine gayret göstermelerinde aranmalıdır.

İmam Abdullah Bey, gençlerin sorun zamanlarında kendisinden sıkça yardım istediklerini, kendisinin muhitte tanınan ve güvenilen birisi olması sebebiyle problemleri durumlarda kendisine başvurduklarını ve yardım talebinde buldukları anlatmaktadır:

“Gençlere her zaman şunu söylüyorum ‘Gece saat 3 de olsa 4 de olsa benim zilime basın. Telefon kapalı muhakkak bana ulaşın. Başınıza bi sıkıntı geldiği zaman.’ Çünkü artık şunları geçtik, nasihat verme zamanı bitti. Şimdi icraat gösterme zamanı. Nasihat olayı bitti. Nasihat nasıl yaparsın eskiden insanlarda alt yapı, alta yapı vardı az da olsa anneden babadan örfi olarak adet vardı. Şimdi örfi adet kalmadı ki. İnsanlar sadece bakıyorlar hangi yaşantı güzel bu yaşantı güzel orayı tercih yapıyorlar. Eskiden biz nasihat ederek omzunu sıvazlıyorduk, şimdi kucaklamamız gerek. Polis gece üçte dörtte geliyor bakıyor (gencin) GBT’si bozuk. Gece üçte evden çıkmış; evle arası açılmış, arası bozulmuş, sokakta geziyor;

polis geliyor çeviriyor bakıyo GBT bozuk. Hadi karakola. ‘Ya,’ diyo ‘bende tanıdık bi Hoca var’ diyo işte yalan söylüyor o an psikolojiden yalan söylüyor karakola nezarete tekrardan girmemek için de suç işlememiş ama netice itibariyle polis arkadaşlar alıp götürüyor ‘Sen niye sokaktasın bu saatte?’ diye. Benim zile basıyorlar. ‘Aşağı çağırın bakıyım Hocanızı’ diyorlar. İniyorum ‘Hocam ay sen miydin?’ Tanışıyoruz böyle ekipteki arkadaşlarla. ‘Ya Hocam sen miydin?’ ‘Ya’ diyorum ‘tamam kefilim benim.’ O gece alıyorum, gene bi yanlış ortama gitmesinler diye alıyorum getiriyorum, çaylarını önlerine koyuyorum, karınlarını doyurmaya çalışıyorum.” [Abdullah, 29, İmam]

Abdullah Hoca'nın göstermiş olduğu tavrı bir başka boyutuyla yeri geldiğinde Kafe Sahibi Süleyman Bey, herhangi bir gence cep harçlığı vererek yahut karnının doyurarak göstermekte, kimi zaman gençlerin nezarete girmeleri durumunda karakol süreçlerinde yardımcı olarak sorun zamanlarının aşılmasında rol üstlenmektedir. Bu durum gençler açısından aile dışında doğal sığınaklar geliştirmenin imkânları olarak belirlemektedir. Aileler ise genelde sorun zamanlarının en sıkıntılı süreçlerinde mecburen devreye girmekte, ya karakola çağrıldıklarında, ya bir kavga sırasında yaralanma vesilesi ile hastaneden arandıklarında ya da okulda yaşanan herhangi bir disiplin cezasının eve tebliğ edildiği anlarda sorunun çözümünde rol üstlenmektedirler. Fakat tüm bu süreçlere rağmen gençler genellikle sorunlarını kendi aralarında halletmenin yollarını aramakta, örneğin bir arkadaşı evden kaçtığına ona kucak açan yine en yakın arkadaşı olmakta, önemli bir para sorunu yaşadıklarında imece usulüne başvurmakta ve çok mecbur kalmadıkça dertlerini ve sorunlarını kendi dünyalarında ve biraz da gizli bir şekilde halletmeyi tercih etmektedirler. Bundan dolayıdır ki genelde lise eğitimi boyunca apaçi gençler rehber öğretmenlerinin kapısını hiç çalmamakta, hatta rehber öğretmenle sorunlarını paylaşıp yardım istemenin *delikanlılıkla örtüşmeyen bir tavır* olduğunu kabul etmektedirler.

Kimi zaman yaşanan sorun durumlarının üstesinde gelebilmek, kimi zaman yaşanan maddi yoksunlukları örtebilmek, ama genelde yoğun olarak kız ya da erkek arkadaş edinebilmek için yalan söyleme hali gençler arasında yaygın bir sorunla başa çıkma yöntemine dönüşmektedir. Gençlere yalan söylemenin niçin arkadaşları arasında bu denli yaygın olduğu sorulduğunda genelde, sahip olunmayan bir şeyin varmış gibi gösterilmesi için, özellikle kız arkadaş edinme süreçlerinde “kızlara hava atmak, kandırmak veya kendini büyük göstermek için” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır] ve üstesinden gelinemeyen, arkadaş ortamlarında saygınlığın yitirilmesi ve

itibarın kaybolması ile sonuçlanabilecek zamanlarda yalan söyleme yoluna başvurulduğunu söylemektedirler. Bu sürecin daha ilginç tarafı ise gençlerin neredeyse tamamının başvurduğu bu yöntemin, yine gençlerin tamamı tarafından bilinmesine rağmen arkadaşlıklarına ciddi manada zarar vermemesi, adeta hemen hepsinin yalana bir şekilde kendisinin de işi düşeceği kabulünden hareketle açıklanabilecektir. Bu durumu Sergen şöyle ifade etmektedir: “Yanımızda ki adamlarda hep yalancı hani mesela adamın hayatı yalan bir şeyde diyemiyorsun artık hayatında yer edinmiş yalan yani.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Abdullah Hoca ise gençlerin yalana çok sık başvurmalarını, rahat bir hayata kavuşabilme, çalışmadan zengin olabilme ve tüm bunlar için de gayri meşru para kazanma yollarına başvurmaları ile açıklamaktadır:

“Yalan söyleme özelliği çok had safhada ve çok profesyonelce yalan söyleyebiliyorlar. Yani öyle bildiğiniz gibi değil. Akıllara zarar verebilecek şekilde yalan söyleyebiliyorlar. Çünkü rahat bi yaşam istiyorlar, istedikleri bu. Ama gayri meşru yoldan rahat bi yaşam istiyorlar. Yani ‘Bize kimse karışmasın, biz yiyelim içelim, gezelim, tozalım Antalya’da olalım, Bodrum’da olalım’, efendime söyleyeyim ‘İlacımızı da atalım, hapımızı da atalım, uyuşturucumuza da kullanalım, esrarımızı da içelim.’ Para nerden gelir? Para gayri resmi işlerden gelir.” [Abdullah, 29, İmam]

Gençlerin anlatılarında sıkça karşılaşılan bir başka durum da yine gençlerin diliyle söylendiğinde “on numara insanlar” a yapılan vurgulardır. Bu anlamda birkaç istisna dışında “on numara insan” tanımlamasının kullanımı, kendileri gibi olmayan yahut kendi ortamlarında olsa bile bir takım *beğenilecek* özellikleri ile öne çıkan ve ortamda fark yaratan insanlar için tercih edilmektedir. Bu anlamda Kafe Sahibi Süleyman Bey, gençlerin sorunları ile ilgilenen, yemek ısmarlayan, yeri geldiğinde *babalık* yapan, başları sıkıştığında gönül rahatlığı ile başvurulabilecek “on numara bir insan”dır. Aynı şekilde İmam Abdullah Bey’de onlarla, her türlü haytalıklarına rağmen sabrederek ilgilenen, evini, yatağını, yiyeceğini paylaşan, küfürlü ve argo konuşmalarına bile tahammül göstererek sorunlarını dinleyen birisi olarak on numara insandır gençlerin gözünde. Yine gençlerin bir kısmı için arkadaşları Sergen “kız düşkünlüğü dışında başka bir pisliği” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır] olmayan ve ortamda takdir edilen “on numara bir genç insan”dır. Tüm bu anlatımların yanı sıra gençlerin kendilerinden gördüğü, pek çok sorunlu ilişki içinde bulunduğu anlatılan Ayşen adındaki bir kız

arkadaşları da, tüm bu sorunlu ilişkileri başarı ile yürütmesinden ve bu özelliği ile gençlerden ayrılması hasebiyle “on Numara” olarak anılmaktadır:

“Bir şey diyeyim mi en güzel örnek Ayşen kız hergün 15 yaşında herşeyi düzenli. Helal olsun lan o kıza, on numara. Bir tane Metin diye bir çocuk var ona v...yor, ailesiyle arası iyi, derslerinde son derece başarılı ayrıca başkalarına da v...yor. Klüplere çıkıyor. Kızın hayatı on numara. Son derece sosyal bir insan herkesi memnun ediyor yani herkesi.”
[Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Aslında gençlerin on numara insan kabullerine dikkatlice göz atıldığında, mümkün olduğunca yaşadıkları hayatın ve sorunlu akran ilişkilerinin dışında, belki de özenilen ve olması istenen bir yaşantı biçimine duyulan özlemin izlerini görebilmektedir. Nitekim kendi arkadaşları arasından birisi bile olsa bu “on numara insan” yine çok fazla sorun alanlarına bulaşmamış ya da en kötü itibariyle sorunları ile birlikte bile olsa kendi içerisinde bir düzene karşılık gelen, Ayşen örneğinde olduğu gibi hiç olmazsa derslerinde de başarılı olmasını ve ailesi ile arasını bir şekilde iyi tutmasını becerebilen bir örnekliğin yaşanması, kişinin on numara olması için önemli bir kriter olarak belirebilmektedir.

3.2.1.3. Bir Eğlence Biçimi Olarak “Asker Eğlenceleri” ve “Araba Kiralamak”

Asker eğlenceleri ve asker uğurlama merasimleri toplumsal hafızada yer edinmiş, toplumun geniş bir kesimi tarafından kabul görmüş bir kültürel uygulamaya dönüşmüştür günümüzde. Asker olacak genci arabalarla konvoy şeklinde gezdirmek, yedirmek-içirmek, beraber kimi zaman horonla kimi zaman halayla oynarak askere uğurlamak şeklinde icra edilen bu merasim, apaçi gençler arasında farklı uygulamalarda eklenerek yaygın olarak benimsenen bir eğlence biçimi olarak kabul görmektedir. Yeni asker eğlencesi biçimlerinde az önce sayılan yemek, gezmek ve dans etmenin yanı sıra uyuşturucu madde kullanmak ve *kafayı bulmak* amaçlı bir eğlenme biçiminin de sürece dahil olması ile asker eğlencelerinin yeni bir boyut kazandığı yapılan görüşmelerde gençler tarafından sıkça aktarılmıştır. Askere gidecek olana bir ikram mahiyetinde genellikle katılanlar tarafından temin edilen hap, esrar ya da alkol, eğlencelerin bir asker uğurlamasından ziyade gençlerin deyimiyle “uyuşturucu partisine” dönüşmesini sağlamaktadır:

“Asker kutlamalarına da nasıl gider biliyor musun mesela gelip çağırırlar ya soruyoruz bir şey içecek misiniz diye, ona göre gidiyoruz. (gülüyor) Biz mest olmaya (kafayı bulmaya) gidiyoruz. Her askerlik eğlencesinde illaki vardır abi. Hap olmasa da hani herkes hap atmasa da alkol var alkol yoksa cigara var. Ben bir şu ana kadar bir tek bir tane asker eğlencesinde bir şey görmedim. O da Abdullah Hoca vardı vaaz veriyordu.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Recai ise asker eğlencesinin uyuşturucu kullanımı ile olan yakın ilişkisine dikkat çekmektedir:

“Geçen gün asker eğlencesine gittik abi. Masa kurdular, çok içtik eğlendik abi yalan yok. Cumartesi gününe genellikle denk getiriyorlar eğlenceleri. Ya asker eğlencesi oldu mu abi ben sana bir şey söyleyeyim. Uyuşturucuya sınır yok, alkolde sınır yok yani o derece. Askere gidene para verirler. Ona bile içirirler yani zorla. İçmezse adam demiyorlar yani ona o derece. Anlıcağın uyuşturucu partisi abi uyuşturucu.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Recep’in istisna olarak bahsetmiş olduğu ve şaşırarak bahsettiği asker eğlencesi ise Abdullah Hoca’nın katılımıyla gerçekleşen asker eğlencesidir. Bu eğlencelerde Abdullah Hoca’nın ne yaptığını kendisine sorulduğunda daha ziyade dini vaaz ve nasihatlerde bulunmaya çalıştığını ve dua ettiğini belirtmiştir. Yine Hoca asker eğlencesinin kendisi için ne denli önemli bir ritüel olduğundan bahsetmiş, vatani korumanın kutsiyeti ve bu göreve gidecek olan gencin manevi açıdan donanımlı olması gerektiğini hatırlatarak, asker eğlencelerinde yaygınlık kazanan uyuşturucu madde kullanımının bu sayede önüne geçilebileceğini vurgulamıştır.

Aslında asker eğlencelerinde uyuşturucu madde kullanımının ve askere gidecek olana bile zorla dahi olsa uyuşturucu içirilmesinin ilginç bir şekilde sembolik bir karşılığı olduğu söylenebilir. Gençler için kendi tabirleriyle yaşadıkları bu sorunlu hayattan kurtulabilmenin ve hayatında yeni bir sayfa açabilmenin önemli bir eşiği olarak kabul edilen *askerlik* daha ziyade uyuşturucu madde kullanan gençlerin ifadesi ile “askerden sonra bunların hepsini bırakırız” şeklinde tanımlanan bir gerçekliğe dönüşmekte, askerliğin adeta bir değişim umudu olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu anlamda askerden sonra uyuşturucuyu bırakması beklenen bir gence son kez ve zorla da olsa uyuşturucu içirmenin anlamı daha iyi anlaşılabilir.

Apaçi gençlerle özdeşleşen ve sürekli yan yana anılan temel eğlenme biçimlerinden birisi de araba kiralarak gezmektir. Araba kiralamak sadece basit bir gezme-dolaşma

eyleminin ötesinde çok daha derin anlamları içerisinde barındıran bir gerçekliğe dayanmaktadır. Öncelikle araba kiralayan gençler genelde yoksul aileden gelen, aile arabasına sahip olmayan ve yoğun-yorucu işlerde çalışıp kazanmış olduğu haftalığı ile hoşça vakit geçirip, arkadaşlarıyla *takılmak* isteyenler olarak ortaya çıkmaktadır:

“Ya şimdi bu gençler şu şekilde, aslında kimseye zararı olmayan, hani bir hafta veya bir ay bir işyerinde çalışıp kendisine aldığı harçlıklara kız arkadaşıyla gezmek isteyen veya araba kullanmak isteyen, mesela tesisatla hava atmak isteyen, arabayla, böyle gençler yani.” [Mevlüt, 29, Araç Kiralama]

Araba kiralamak ile apaçi gençlik arasında çok detaylı ve karmaşık bir ilişkiden söz edilebilir. Fakat bu ilişkinin boyutlarının tartışmadan önce Recai'nin her araç kiralayan gencin apaçi olmadığını iddia etmesine değinmeli, adeta apaçiliğin farklı bir tanımını yaparak bu durumu bir arkadaşı üzerinden şöyle tanımlamasına kulak verilmelidir:

“-Bu her akşam kiralıyor mesela canı sıkıldıkça. (Arkadaşı 'ne kiralaması lan' diyerek itiraz eder ve Recai devamında) Daha dün akşam kiraladın lan. Bir de ondan önceki akşam. Aha işte Apaçi hah. Camlar açık, içerde bir de son ses müzik kafayı böyle dışarı çıkarıyor aa işte manitalar falan bakıyor. Al işte sana Apaçi abi. Şahin kiralayan...” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Öncelikle şu nokta belirtilmelidir ki; Araba kiralama eylemi her ne kadar genç erkekler için öne çıkan bir eğlenme biçimi olarak kabul edilse de, yapılan görüşmelerde kızların da araba kiralayarak gezdiklerine, özellikle Doğan ve Şahin marka araçları kiralayarak gezmeyi sevdiklerine dair anlatılarla karşılaşmıştır. Az da olsa bu durumun Esenler bölgesinde kızlar arasında bir karşılığı olduğunu burada not edilmelidir.

Genç erkeklerin araba kiralayarak gezmelerinin temel sebeplerinden birisi araç kiralayıcısı Mevlüt Bey'in de belirtmiş olduğu üzere kız arkadaş ile gezme, kız arkadaş edinme ya da kızlara hava atma olarak özetlenebilir:

“Ufak bir para geçti mi direk rent a car'a. Alışkanlık zaten bağımlılık bu ya rent a car işi bağımlılık. Alan bir daha alıyor ya. Durumu yok araba alamıyor ne yapacak kız arkadaşına şekil, mahalleye şekil, semte şekil. Aynen bir şey değil zaten teybi sonuna kadar açmalar dum tıs tıs tıs falan gözlüklerini çekerler... Kızlar da bu numarayı yutar genelde. Kızlar özentisi ne bileyim öyle a bak bunun arabası var hesabı iki gün çocuk aynı arabayla gidiyor o zannediyor ki çocuğun arabası ama yok... Kızlar da saf yani anladın mı.” [Haldun, 25, Araç Kiralama]

Fakat Haldun Bey'in kızları "saf" olarak değerlendirmesine katılmayarak, yaşanan durumun daha farklı bir şekilde cereyan ettiği söylenebilir. Apaçi gençler gibi bu gençlere bakan ve ilgi duyan kızlarında ailelerinde çoğunun arabasının olmayışı, maddi olarak zorlu bir ortamda yetişmiş bulunmaları ve arabaya binmek gibi günümüzde oldukça sıradanlaşmış bir eylemi dahi hayatında rahatlıkla ve sıkça gerçekleştiremeyen bir sosyal gerçekliğe sahip oluşları, adeta gençler arasında adı konulmamış ve kimsenin birbirine fısıldamadığı bir "kabullenme oyunu"na dönüşmektedir. Nitekim bahsedilen kızlarla aynı mahalleyi paylaşan erkekler, elbette kızlar tarafından tanınmakta, arabalarının olup olmadığı hatta hangi işte çalıştığı bile çoğu zaman bilinmektedir. Dolayısıyla yaşanan durumu bir şekilde yokluğu paylaşmak ve kısa süreli de olsa hem erkeklerin hem de kızların görece lüks bir eğlenme biçimi sayılabilecek olan araba ile dolaşma duygusunun giderilmesi olarak görmek daha yerinde bir tespit olacaktır.

Gençlerin araba ile kurmuş oldukları ilişkilerin başında kiraladıkları araba markalarının genelde aynı modellerden olması durumu gelmektedir. Ayrıca kiralanan arabanın modifyeli olması ve güçlü bir tesisatının bulunması ayrı bir önem arz etmektedir:

"-Bu arkadaşlar niye genelde Doğan veya Şahin marka araba kiralyorlar?

-Hem parçası ucuz hem de ucuz araba şimdi lüks arabalara gazı çok nadir koyarlar. Beyni motoru yorar diye. Ne bileyim hani bunun fazla bir anlatımı yok ya doğan şahinin hem az yakıt hem parçası ucuz mal.

-Peki şekilli olması yani hani arabanın şekilli olması bakımlı modifye olması.

-Modifye arabalar müşteriyi arttırır yani. Façaya bakar millet zaten hani ben fiesta falan verildi çok nadir gider doğan kapış kapış gider. Ben fiestayı 100 e veririm adam 150 ye doğanı veririm doğan gider yani." [Haldun, 25, Araç Kiralama]

Bununla birlikte Doğan ya da Şahin'in tercih edilmesinde bir diğer önemli faktör herhangi bir kaza halinde kiralayan gençlere ciddi masraf çıkarmayacak olmasıdır. Nitekim araba kiralayan gençlerin bir kısmı hem ehliyetsiz, hem de araba kullanma konusunda oldukça acemidirler:

"Pek lükse bakmıyorlar, yani ucuza bakıyor şekle bakıyor arabanın şekline bakıyor ufaktan da egzoz bağıryorsa. Doğan ve Şahin'in hem maliyeti ucuz hem parçası ucuz yani. Ya kaza yaptığında. Adam Opel'e yanaşmıyor gidiyor farı 250-300 milyon diyordu Doğan alırım bir şey olsa aynı paraya diyordu komple yaptırım." [Haldun, 25, Araç Kiralama]

“Ya kiralanıyor yani, sonuçta Albea, Linea, Accent, hatta Avrupa arabalar da kiralanıyor. Ya şimdi niye, şu var, Avrupa araba kaza yapsa, yani ne kadar söyleyeyim, bir motor indirse 5000 lira. Bu çocuğun ödemeye durumu olmaz. Ama Doğan, Şahin'le bir motor indirse 300 lira.

-Yani bir kaza, ağır bir kaza yapsa...

-Ağır bir kaza yapsa en kötü ihtimal 1000 lira-1500 liraya toparlar Doğan, Şahin'le ama Avrupa arabayla 5000 lirayla 10000 lira arası değişiyor.” [Mevlüt, 29, Araç Kiralama]

Apaçi gençlerin pek çok konuda olduğu gibi genelde araba konusunda da zevksiz oldukları, model olarak eski arabaları kullandıkları ve genelde Doğan-Şahin gençliği olarak toplum tarafından algılandıkları, apaçi gençlikle alakalı yapılan doküman incelemesinde sıkça karşılaşılan bir durum olarak gözlenmektedir. Fakat aslında bu arabaların tercih edilmelerinde maddi gerçekliğin saklı bulunduğu çok net bir biçimde görülmesi, toplumsal algının yeniden gözden geçirilmesi adına oldukça anlamlı olacaktır. Nitekim gençler maddi imkânları oranında sosyalleşmeye ve eğlenmeye çalışmakta, bu durum ise kaçınılmaz olarak modeli eski ve maddi değer olarak düşük arabaların tercih edilmesine sebep olmaktadır. Bu arada gençlerin daha ziyade modifiyeli arabaları tercih etmelerindeki yaklaşım biçimi de bu açıdan anlam kazanmakta, eski bir Doğan veya Şahin'in son model başka bir arabanın dış görünüşüne benzetilmesi, bu sayede *eskinin makyaj yaparak yenileştirilmesi* gibi bir durumla karşılaşılmaktadır ki bu sayede gençlerin *son model araba ile geziyormuşçasına* bir duyguyu yaşamalarına imkân olmaktadır.

Gençlerin araba kiralayarak gezme alışkanlıklarında bir başka önemli özellik genellikle arabayı beş kişi olarak kiralamalarıdır. Kiralanan arabanın kişi başına daha ucuz bir maliyet çıkarması için tercih edilen bu yöntem, gençlerin maddi durumlarına bağlı olarak değişebilmekte, kimi zaman iki ya da üç kişiye kadar birlikte araba kirayıp gezme durumu olabilmektedir. Ayrıca genelde gençler Perşembe, Cuma ve Cumartesi araba kiralamayı tercih etmektedirler. Bunun yanı sıra arabada yüksek sesle müzik dinlemek önemli ritüeldir ve genelde arabesk ya da teknomüzik tarzları tercih edilmektedir:

“Peki genelde bu arabalar hangi günler kiralanır?”

-Genelde Perşembe, Cuma ve Cumartesi işte.

Perşembe, Cuma, Cumartesi. Pazar değil.

-Ya hafta ortaları da oluyor nadir öyle düğün oluyor asker oluyor bilmem ne oluyor hafta içi

çok hızlı gitmiyor millet haftasonuna yakın parayı topladığı için aldığı için.

-Peki ortak mı kiralyıyorlar arabaları yoksa tek başlarına mı?

-Ya ortak da alan oluyor tek de alan oluyor yani adam diyor arabayı ben alırım gazı sen atacaksın diyor ya da ortaklaşa atacağımız diyor 4 kişi 5 kişi biniyorlar neyse bölmece de oluyor arabada.

-Peki bu çocuklar genelde ne tür müzik dinliyorlar arabada?

-Doğulu damar dinler, arabesk dinler kürtçe dinler ne bileyim böyle normal insanlar alır tekno dinler. Biz hep teknocuyduk. Karadenizliyim ben.” [Haldun, 25, Araç Kiralama]

Yine gençler kiraladıkları arabalarla genellikle semt içinde gezmeyi tercih etmekte ve ilçe ya da il dışına çıkma alışkanlıkları istisna olarak sayılabilecek bazı hallerde gerçekleşmektedir. Örneğin asker ziyaretleri sırasında gençler araba kiralayarak asker arkadaşlarının yanına ziyarete gitmektedirler. Bu durum bile gençlerin araba kiralama amaçlarının merkezinde kendi semtlerinde hatta mahallelerinde arabalı bir şekilde görülmenin ve başta kızlar olmak üzere semtte kendilerinin tanıyanlara bir *hava atma* ve *caka satma* maksadının bulunduğunu bize göstermektedir:

“Semt dışına çok nadir giderler asker arkadaşına öyle görüşmeye, yakın olan yere Kocaeli’ye İzmit’e bilmem nereye işte. Çok nadirdir. Hepsi hep aynı döner dururlar arabayla, mesela benden almış arabayı ama benim dükkan önünden 5 kere geçer yani. Öyle hava atıyor. Hani mahallesi orası adamın anladın mı. Şekli gidip Dört Yol (Esenler’in bir bölgesi)’da yapmayacak gelip bizim semtte yapacak yani kızlara hava yapacak mahallede komşulara hava işte sanki çok madalya veriyorlar haa lan bizim Osman geçiyor baksana hesabı falan. Onların zihniyeti o an ki zihniyet budur, yani bizde yaptık o işi zamanında.” [Haldun, 25, Araç Kiralama]

Fakat arabayla mahallede hava atma durumu her zaman Haldun Bey’in bahsettiği kadar kolay olmamakta, bazı mahallelerde ve sokaklardan tesisatlı ve façalı arabalarla geçmek mahalle sakinleri tarafından tepkiyle hatta şiddetle karşılık görebilmektedir:

“Mahalleden mesela tesisatlı araba geçsin, mahalleden şişe atıyorlar arabanın üstüne. Yumurta fırlatıyorlar. Hatta geçenlerde vallahi çocuk indi Şahin’den, bu sefer yukarıya küfür falan etmeye başladı onlar yumurta atınca. Sonra işte kadınlar aşağıya iniyorlardı sonra kaçtılar gittiler falan. Bazen de mahalleli arabanın önünü falan kesiyorlar.” [Nur, 18, Lise-3, Edirne]

Gençlerin araba kiralama süreçleri ile ilgili olarak sıkça yaşadıkları iki problem ise, arabayla kaza yapmaları ya da arabayı çok hırpalayarak kullanmaları neticesinde arabanın yürüyen aksamına zarar vermeleri ve bir de polisin genellikle tesisatlı ve façalı

arabaları durduruyor olmasıdır:

“-Gençler arabayla çok kaza yaparlar mı?

-Yani illaki oluyor o şekillerde artistliklerde dengeyi kuramıyorlar, acemi deneme yapıyorlar işte derken kaza oluyor yani. Zaten arabayı teslim alırken illa kontrol oluyor bir tur atıyorum, bir bakalım hesabı arabanın sesi değişmiş mi vitese rahat giriyor mu hani koku moku var mı balatalarda. Ona göre kontrol edip alıyoruz arabayı. Tabi bir de burada bazı mal sahipleri şöyle yapar mesela balataları zorluyorlar ondan geçiriyorlar gençlere, masraf olarak 100-200 neyse artık. Tamirciye göstereceğiz sana döneceğiz muhabbeti, senedi de verilmiyor hemen, aslında tamirciyle görüşme mörüşme yok ertesi gün ara gel bu kadar borcun var.

Bi de semtteki polisler anlıyorlar bu gençlerin araba kiralayıp gezdiklerini. Ya bizzat durdurur ya öyle tesisatlı Doğan Şahin şekliyse gittin yani. Hani düz araba tesisatlı olsun o kadar göze batmaz ama biraz çaça oldumu araba bitti yani. Kesin bunlarda her dolanmanda çevrilirsin.” [Haldun, 25, Araç Kiralama]

Apaçi gençlik arasında araba kiralayıp gezmek Esenler-Bağcılar bölgesinde o denli önemli bir temsiliyete dönüşmüştür ki, ilçede gençlerin bir kısmı henüz 12-13 yaşlarında araba kiralama yoluna başvurmakta, ehliyetleri olmadığı için de kendilerine has bir yöntem geliştirerek, şoförü ile araba kiralayıp bir-iki saat dahi olsa gezmenin yollarını aramaktadırlar:

“12’den 13’ten bile başlıyor ya çocuk. Abi hani bizi 2 saat gezdir şunu al hesabı yapanlar da oluyor yani. Bir sistem daha var. Saati mesela 20 milyon çocuk 40 getiriyordu. 20 bana 20’de şoförlük yap hesabı.

-Öyle mi yani sen şoför oluyorsun ve çocukları gezdiriyorsun.

-Tabi adam alıyor mesela arabayı 13-14 yaşında çocukları geziyorlar Şahin’le buralarda tur atıyorlar. Tabi bebeleri dolduruyorsun çocukları topluyor bayram harçlığı 10 yaşında çocuklar bile biniyor parayla. Abi diyor ama biz araba alacağız ama diyor büyüğümüz yok ehliyetimiz yok al diyor sana çocuk vereyim diyor bunun cebine sigara parası yemek parası hesabı çocuğu gezdiriyorsun. Hem araba sağlam kişide oluyor sıkıntı yaşamıyorsun.”

[Haldun, 25, Araç Kiralama]

Apaçi gençlerin kendi aralarındaki ilişkiler başlığı altında değerlendirilmeye çalışılacak olan bir diğer önemli konu, kız-erkek münasebetleridir. Nitekim akran ilişkileri başlığı altında kısmen değinilen bu konu, başlı başına bir değerlendirmeyi hak etmektedir.

3.2.2. Kız-Erkek İlişkileri

Esenler bölgesinde gençler arasındaki akrân ilişkilerinde en belirleyici durumlardan birisi olarak hiç şüphesiz kızlar ile erkekler arasında yaşanan ilişkiler çıkmaktadır. Bu bölümde gençlerin duygusal manada yakınlaşmalarını temsilen “çıkma” (beraber olma) ilişkilerini, kızlar hakkında erkeklerin ahlak algısını, hem kızlar hem de erkekler tarafından sıkça gündeme getirilen “bekâret” meselesine bakışı, kızların erkeklere dair anlatılarını, yaklaşım biçimlerini ve namus algılarını tartışarak meselenin farklı boyutları ortaya konmaktadır. Fakat bu meseleyi tartışmaya başlamadan önce, genel manada nasıl bir kız-erkek ilişkisinin süre geldiğinin özetlenmesi meselenin en başında zihinlerde bir takım hususların netleşmesi bakımından önemlidir.

Genç erkeklerin tamamına yakını için bir kız arkadaş edinmenin ilk baştaki anlamına bakıldığında kızların cinsel bir obje olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu anlamda erkeklerin geneli için kızlar “kuyruk sallayan” ve eğer imkân varsa cinsel anlamda istifade edilmesi gereken bir konumda bulunmaktadır. Recai'nin kızlar ile ilgili söylemiş olduğu şu sözler gençlerin genelinin bir kabulü olarak düşünülmelidir:

“Yakaladın mı affetmeyeceksin abi. Dişi sineği bile affetmeyeceksin yani o derece abi. Baktın kız yolunda ya abi alıp götüreceksin o derece yani. Tek seferliğe mahsus. (Tam bu noktada Recai'nin yakın arkadaşı söze karışarak şöyle diyecektir)
-Benim için öyle değil. Yok ben öyle art niyet düşünmem kızlar için.
-(Recai devam eder) Art niyet değil abi benim ki. Kızda iş varsa sende işini yapacaksın. Kız verirse sende vereceksin abi. Hemen bunu arayacağım evi boşalt geliyorum bu da boşaltacak sağ olsun. Sonra annesi babası yakalayacak bizi. Bu durumu bayaaa yaşadık yani.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Aslında Recai'nin arkadaşının kızlar için art niyet düşünmem diyerek ortaya koyduğu tavrın gençler arasında az da olsa karşılığı bulunmaktadır. Bazı gençler için bu durum bir delikanlılık tavrı olarak belirebilmekte, kız-erkek ilişkilerinde bir ciddiyet olması gerektiğine dair kabuller gelişebilmekte ve hatta çıktığı kızı ileride evleneceği eşi gözüyle değerlendirenlere bile rastlanabilmektedir. Muhammed'in anlatımlarında ifadesi bulan bu durum, kızların ya da erkeklerin “gevşek” olmaları üzerinden açıklanacaktır:

“ Kızın gevşegi var erkeğin gevşegi var, ağırı var. Suskunu var şunu var bunu var. Hani hani ben genelde benim yanıma takılan bir kızın gevşek olmasını istemem ki senin yanında

ki kız cıvıksa e sen de cıvıksındır. Ha ne olur sen ağır takılırsın kız sana bakar kardeşim sen ağır takılıyorsun ben gevşeğim ben sana gelemem. Ha ne olur sen gevşeksin ben ağırım ben sana gelemem. Hani gevşek kızla hayatta takılmam.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Muhammed’in gevşeklik üzerinden tanımlamayı uygun gördüğü kız-erkek ilişkilerinin kızlar ve erkekler açısından önemli bir anlamı söz konusudur. Nitekim erkekler genelde Recai’nin bahsettiği şekliyle *tek seferlik birliktelikleri* tercih eden kızları “gevşek” olarak değerlendirmekte, kızlar da kendilerini cinsel bir obje olarak gören erkekleri “ciddiyetten uzak ve gevşek” olarak tanımlamaktadırlar:

“Asıl erkeklere sormanız gerekiyor. Çok laf atıyorlar. Her köşe başında duruyorlar. Hiçbir köşeden geçemiyoruz ki. Laf atıyorlar. Mesela, bi köşeden geçeceğiz, elli tane erkek. Laf atıyorlar.. “Uvv kıza bak...” Küfürlü çok laf atıyorlar. “Kaşarlar geçiyorrrr” Güzel olsun, olmasın ama herkese. Biz bile erkeklerin yanında olsak bile o an bizim yanımızdakiler bile laf atıyorlar. Lafa karşılık verince “onların seviyesin düştün diyorlar” ama cevap vermeyince de hoşuna gidiyor hesabı yapıyorlar. “Canım, cicim” dediklerinde terslediğinizde “Ne bu samimiyet?” dediğinizde, “Ne oluyor size, ne o bir yeriniz mi kalktı?” öyle gibilerinden... Aslında hep kızları konuştuk ama asıl erkekler çok şey yapıyor. Mesela hep erkekler ayrılmak ister. Bir kız ayrıldı mı ondan kötüsü yok. Erkekler kendilerine yediremiyorlar bir kız ayrılınca. ‘Beni bıraktı, niye bıraktı, nasıl bırakır?’ diye.” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Leyla, kızların erkekler tarafından sürekli sözlü tacize uğradığına dikkat çekmekte ve pek çok kızın erkekler tarafından potansiyel “kaşar” (gençler için bu durum “ahlakı bozuk” manasında kullanılmaktadır) olarak görüldüğüne vurgu yapmakta, suçun büyük oranda erkeklerde olduğuna değinmektedir. Fakat Banu, Leyla’dan biraz daha farklı düşünmekte ve Recai’ni anlatımını olumlar nitelikte aslında kızların “kuyruk salladığını” ve suçun önemli bir kısmının kızlarda olduğunu iddia etmektedir:

“Ya burada kızlarda da sorun var ya da erkeklerde de sorun vardır. İkisinde de sorun var bu zamane gençleri çok fena. Ha ama kız kuyruk sallamasa erkek peşinden koşmaz. Valla kızlar suçlu ben şahidim. Kızlar suçlu, kızlarda çok suç var.” [Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

En genel manasıyla kız erkek ilişkileri büyük oranda çıkar temelli, erkekler açısından cinselliğin merkez bulunduğu ve kızlar açısından da kalıcı-duygusal yönü ön planda olan birlikteliklerin bir türlü yakalanamadığı bir mecrada seyretmektedir.

3.2.2.1. Çıkma (Beraber Olma) İlişkileri

“-Ya abi sözde Meryem analar, gördüklerini sünnetçi görmemiştir.”

[Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Kız-erkek ilişkilerinde en can alıcı noktalardan birisi hiç şüphesiz, gençlerin aşık olmaları ve dolayısıyla birbirleriyle flört etmeleri yani “çıkma”ları (çalışmada gençlerin bu kullanımı tercih edilmektedir) durumudur. “Çıkma” durumu hakkında hem gençlerin anlatımlarında hem de rehber öğretmenlerin aktarımlarında birbirini tamamlayan ve kendi içerisinde bir bütünlük arz eden bir tablo ile karşılaştığımızı belirtmeliyiz. Erkekler için “çıkma” eylemi daha ziyade bir gönül eğlendirme ve kısa süreli birliktelikleri temsil ederken, kızlar için bu durum kimi zaman semtte kendini güvence altına alabilmenin bir yolu, kimi kez bir kıskandırma aracı ve bazen de evlenemeyeceğini bilse bile aşık olmak ve aşkı yaşamak şeklinde tezahür edebilmektedir.

Gençler arasında “çıkma” alışkanlıklarını kabaca kısa süreli, geçici ve çıkara dayalı birliktelikler olarak tanımlamak, anlatımlarda karşılaşılan örnekliklerin bir hülasesi gibi durmaktadır. Bu anlamda “çıkma” ilişkilerinde yaygın olan ilk olarak bir haftalık, bir günlük hatta birkaç saatlik birlikteliklerdir:

“-Dün mesela bir günlük birisiyle çıktım.

-Nasıl yani?

-Öyle abi işte ya ne yapalım insanına göre. Saatlik bile var abi ne diyorsun sen dakikalık öyle.

-Ya tam çıkma değil abi, çıktığım değilde hani öyle beraber takıldık biraz gitti öyle. Oturduk öyle muhabbet falan ettik abi. Kafamız uyuşmadı gitti işte o kadar. Daha ne olsun abi. Bir de kendilerini böyle yok ben ilk defa biriyle konuşuyorum, ilk defa şöyle böyle modlarına giriyorlar bize de gelmiyor öyleleri yani. Git evine git akşam yemeğini hazırla annenin yanında otur. (gülüyor)” [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat]

Bir başka anlatımda ise Sergen bu durumu kızların “gerizekalı” olmaları olarak değerlendiriyor ve şunları söylüyor:

“Bir şey yapmana gerek yok ki zaten iki kelimeyle kızları kandır, kızlar gerizekalı. Geçen buraya (kafeyi kastediyor) iki tane kız getirdim. Oturuyorum orada kızlarla, kafeye Kenan geldi oturdu tanımıyordu ha kızları daha 5 dakika sonra bir daha geldim aha kızla çıkıyor. İşte o yüzden gerizekalılar diyorum ben. Kız diyor işte biz Kenan’la çıkıyoruz falan, sarılıyorlar, marılıyorlar...” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

İlginç bir durum olarak kızların bir kısmı da böylesi durumların yaşandığını ve bu tür kızların da arkadaş ortamlarında bulunduğunu paylaşmaktadır.

Bu noktada kızların daha ziyade “şekli” (karizması ve ortamda bir ağırlığı) olan gençlerle çıkmayı tercih ettikleri erkekler tarafından söylenmektedir. Sercan bu durumu kızların mahallelerinde ve ortamlarında kendilerini güvence altına alma çabası olarak yorumlamakta ve bu sayede daha rahat hareket edebildiklerini en azından sözlü tacizden bir şekilde kurtulabileceklerini varsaydıklarını söylemektedir:

“Bu deli kızlar neye bakar biliyor musun abi? Şekile bakar. Şeklin mi var aaa. Şekil derken yani façan olacak karizman olacak. Mesela bak bir kız geliyor buna işte Hüsnü ile bir gün çıkarsam tamamdır diyor kimse zarar vermez. Mesela abi öyle bir şey.” [Sercan, 19, Lise Terk, Siirt]

“Kız erkek ilişkileri yani günümüzde şimdi şey var kız hani yakışıklılığa bakmıyorlar artık kızlar eskidendi yani şimdi nasıl diyeyim böyle hani köşebaşı serserileri oluyor ya böyle herkesin korktuğu imrendiği bir adamlar var ya hani Esenler’de böyle. Kızlar artık kendilerini onlara şey yapıyor yani bu çocuk beni korur falan filan hani kimse bana laf atamaz kimse bana şey yapamaz.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Fakat kızların genelde “şekli” olan ve apaçi genç olarak tanımlanan gençlerle beraber olmaları hakkında Servet Hoca’nın söyledikleri meselenin çok daha farklı bir yönüne dikkat edilmesi gerektiğini bize hatırlatmaktadır. Hoca, kendi okulunda apaçi genç olarak bilinen, çok da yakışıklı olmayan, fakat şekli ve kendine has bir ağırlığı-otoritesi ile lisede çekim merkezi haline gelmiş gençlerin çevrelerinde genellikle birden fazla kızın bulunduğunu söylemektedir. Servet Öğretmen bu durumu, apaçi gençlerin yanında takılan kızlardan bazıları ile yapmış olduğu görüşmelere dayandırarak, özellikle aile içerisinde problemlili ilişkilere, baba rolünün eksik olmasına ya da hiç olmayışına dayalı bir sorun olarak tanımlamakta; kızların önemli bir kısmının, elinde sigarası, *babacan* ve otoriter tavırlarıyla karizması olan bir gence kolaylıkla yakınlık gösterip, boşluğunu duyduğu baba rolünü bu sayede gidermeye çalıştığını düşünmektedir:

“Kız da o grubun kızlarıyla beraber gencin kızlarından biri oluyo, çünkü şeydir ya, ağalık sisteminde üç beş tane kadın olur etrafında o ağaya bakmaya çalışırlar ya hani. Bi anda sistem ona dönüşüyor. Bu çocuk en popüler olduğu için kızların arasında da en popüler oluyo ve kızları en çok kandıran ya da en çok yanına çekebilen kişiler olabiliyorlar. Ve üç beş tane kız arkadaşı olmaya başlıyor ve birbirleriyle rekabet içinde olmalarına rağmen, o erkeğin yanında var olabilmek için, kabul ediyorlar birbirlerini. Yanında üç tane kız

arkadaşı var. Eee hepsiyle aynı anda sevgili değil. Ama diğerleriyle de bir yerlerde öpüşüyor ya da görüşüyor. Ama bi tanesiyle sevgili görünüyor. Ama o da diğerlerini biliyor açıkçası. Soruyorum mesela kıza niye diye “Ya bu şekilde, kızlarla görüşmem de hocam, işte ben Fatih’i çok seviyorum. Eee onun yanında var olmak güzel.” İşte eee “Babamla da zaten deli gibi kavga ediyoruz.” Baba olgusu öyle önemli ki, babaya güvensiz olan çocuk bi şekilde baba idolü aramaya başlar ve bu baba idolünü bi çocukta bulur. Bi erkekte bulur. Daha doğrusu bulduğunu zanneder. Tekrar tekrar eder. O baba bi anda çocuk oluyo, çünkü güçlü, elinde sigarası var. Eee bu kız ya da bu kız çocukları onlara bağlı oluyorlar. Erkek bu kıza, 17 yaşında kız çocuğu, nerdeyse okulun en güzel kızlarından bi tanesi, ama o öyle eee genelde okulun tipsiz denilen kişileri bu kıza tokat bile atsa bu kız “Özür dilerim” diyip hemen ayaklarına kapanan kız olabiliyor. Çünkü o bağımlılık müthiş bişey yani. O bağımlılık, yani o kendi güzelliğini fark edecek durumdan çıkıp, kendini kaybettirecek bi şeye neden oluyor bi anda. O tipsiz denilen çocuğa bi anda onların tabiriyle, o Apaçiye bağlılığı o kıza hiçleştiriyor. Yani bi yerde “Hiç” oluyor o kız, yani ona hizmet etmek için çalışan bir varlık haline geliyor.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Bu durumun bir başka yansımasına Gülşen’in erkek arkadaşı hakkında yapmış olduğu anlatımlarda tanık olunmaktadır. Gülşen ailesi ile özellikle babası ile çok iyi anlaşamamaktadır. Fakat Gülşen, ailesinin evlenmelerine ve çıkmalarına dahi asla onay vermeyeceği ve hali hazırda hırsızlıktan hapiste olan sevgilisinin, aslında semtte tanındığından çok farklı bir karaktere sahip olduğunu söylemekte, kendisine çok saygılı davrandığını ve değer verdiğini anlatmaktadır:

“-Erkek arkadaşın var mı?

-Evet.

-Cezaevinde mi?

-Evet.

-Niye girdi?

-Hırsızlık.

-Nekadar içerde kalacak biliyor musun?

-En fazla 1 yıl. Eee önceden gene girdi 2 ay yattı çıktı 2 ay dışarda kaldı gene içeri girdi. Şimdi çok yatacak gibi gözüküyor.

-Peki rahatsız etmiyor mu seni erkek arkadaşının hırsız olması?

-Rahatsız ediyor ama bana bunu çok kişi söyledi ama şöyle bir şey var mesela dışardan onu görenler çok şey ama benim yanımda çok başka.

-Nasıl başka mesela?

-Herkes benim tanıdığım gibi tanımıyor. Ya bana yaptıkları, yani bana hareketleri bana yaptıkları bana konuşması hani mesela ben hep başkasına söylüyorum onu benim yanımda görseler benimle konuşurken falan şaşırırlar onun o olduğuna. Hatta onun en yakın

arkadaşları bile şaşırması ilk başlarda. Kendisine şaşırması hani böyle olmasına. Çok değer veriyor bana, hal ve hareketleriyle ispatlıyor.

-Peki ailen biliyor mu bu süreci?

-Ailem hayır tabii ki de.

-Peki bilseler?

-İmkansız öyle bir şey. Çok kötü şeyler olur.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Gençlerin çıkma alışkanlıkları arasında ilginç durumlardan birisi de, genellikle kızların başvurduğu bir yöntem olarak aktarılan, eski çıktığı erkek arkadaşını ya da hâlihazırda çıkmakta olduğu arkadaşını kıskandırmak, bazen intikam almak ya da erkeğin kendine olan bağlılığını pekiştirmek amacıyla yapılan *sahte facebook hesapları oyunudur*. Leyla bunun nasıl yapıldığını detaylı bir şekilde anlatmaktadır:

“Mesela bir erkek, bir erkek bir kızı aldattığında kızda onu kıskandırmak için başkalarıyla çıkıyor. Ondan sonra öyle öyle gidiyor yani. Kıskandırma çoğu kız zaten kıskandırmak için ya da olmayacak bir kişiyle bile facebook’da görüşüyor artık yani yaygın sonuçta onunla ilişki durumu yapıyorlar mesela *fake (sahte hesap)* açıyorlar hiç olmadık biriyle tanımadığı biriyle. Kendi kendilerine bir erkeğin fotoğrafını koyup açıp hani kıskandırmak için karşındakini hani ilişki durumu bile yapan kızlar var. Ha onu kıskandırmak için başka birinin fotoğrafını alıyor mesela Gaziosmanpaşa’dan bir çocuğun fotoğrafını alıyor onunla kendine ismi koyuyor.” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Gençler arasında yaşanan çıkma davranışları hakkında rehber öğretmenlerin tavırları da genelde, ilişkilerde bir sınır olmadığı, geleneksel tutumlar ile modern yaklaşımlar arasında sıkışıp kalan bir ilişkiler ağının varlığını sürdürdüğü ve genellikle gençlerin birbirleriyle alabildiğine “serbest ve rahat” ilişkiler geliştirdikleri yönünde belirmektedir. Güzin öğretmen çıkma ilişkilerinde erkeklerin önemli bir kısmının modern bir görünüm sergileyip aslında gayet geleneksel tutumlar takınabildiklerini hatırlatmaktadır:

“Bu rahatlıktaki, bu yaşayıştaki bi çocuk bana gayet de şey diyebiliyor; ‘kız arkadaşım benden izinsiz, gitmiş kız arkadaşlarıyla buluşmuş bu yüzden ayrıldım.’ Ya da işte ‘kız arkadaşım benden izin almıyor bu yüzden, kavga ettik.’ Ben de diyorum ‘E hani rahattın’ hani ‘hani güzeldi dünya, eğleniyordunuz, geziyordunuz, içiyordunuz falan...’ Yok, ama öyle bi şey değil, geleneksel yapı söz konusu. Kız arkadaşı ondan izin alacak, işte bi yere gitmeden önce haber verecek, evden dışarı çıkmayacak mümkünse, onunla çıkacak çıkarsa. Bunlar var ama, tipimiz bu.” [Güzin, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Emel Öğretmen ise “çıkma” ilişkilerinde gençler arasında bir takım ahlaki sınırların

ortadan kalkabildiğini dikkat çekmekte, bu durumun henüz lise çağında bulunan gençler için ne denli sorunlu bir duruma tekabül ettiğine değinmektedir:

“Kimisi kızlarla nasıl konuşulacağını bilmiyor, kimisi de kızlarla çok yakın ilişki kurmaya çalışıyor; bu saf duygularla değil. Çıkmak istiyor ama ben öğrencilerime hep söylüyorum, ‘Tamam hissettiğiniz şeyler normal olabilir ama bu dönemde arkadaşlık düzeyinde kalsın’ diyorum. Ama onlar çok da ileriye gidiyor emin olun. Yani, evli çiftlerin yaşayacakları şeyleri nerdeyse yaşıyorlar nerdeyse diyeyim, o kadar yakınlar, daha lisede bunlar. Görüyorum hani o öğrencilerden bi tanesi burda arkadaşına hani eve gitmeyi teklif ediyor. Mesela bir öğrencimiz var yine Apaçi gençlik diyebileceğimiz; eve gitmeyi teklif ediyor, kıza yok ‘Sen benim işte namusumsun’ falan diyor. Böyle olaylar karşılaşıyoruz maalesef, ama trajik komik.” [Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Gençlerin çıkma alışkanlıklarını bu şekilde özetleyerek, özellikle apaçi gençler arasında çok yaygın bir kanaat olan ve tarafımızdan *kızların ahlakı bozuk* şeklinde özetlenmesi uygun görülen konuya değinilmelidir.

3.2.2.2. “Kızların Ahlakı Bozuk”

“Kızların ahlakı bozuk” şeklinde ifade edilen algının, hem erkekler, hem kızlar hem de kafe çalışanları tarafından ortak bir biçimde dile getirilmesi, bu algıyı oluşturan ve besleyen parametrelerin detaylı bir şekilde ortaya konulması ile daha iyi kavranabilecektir. Elbette kızların ahlakının bozulduğu ön kabulü, daha önceden genç kızların daha ahlaklı ve namusunu düşkün olduğu varsayımı üzerinden yapılan bir mukayese ile oluşmaktadır. Bu anlamda eskiden bir kızla “çıkma”nın bile oldukça zor olduğu kabul eden bir toplumsal zemine yaslanan bu algılamada, gelinen nokta artık erkeklerin herhangi bir kız ile beraber olması için çok ciddi bir gayret sarfetmesine gerek kalmadığı, hatta cinsel manada bir deneyim sahibi olmanın bile alabildiğine kolaylaştığı ve artık kızların erkeklerin peşinden koştuğu bir zamanın yaşanıldığı şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sürecin gelişmesinde kızlara suç bulma davranışı genel olarak yaygın bir kanaat olarak meydana çıksa da, erkeklerin de böylesi bir algının oluşmasında bir hayli çaba gösterdiğine, hususi olarak bir genelleme yaparak kızların geneli için aynı kanaatin pekişmesine olanak sağladıkları da söylenmektedir. Bir kısım genç ise bu durumun kafe benzeri ortamlar sayesinde gerçekleştiğini, kızların bu ortamlarda ister istemez ahlakının bozulduğunun altını çizmektedir:

“Yo yo onlarda (kızların birçoğunda) namus mamus muhabbeti kalktı. Bu kafelerin yüzünden oldu bunlar hep anladın mı? Daha ufacık bir insanı sen kimsin ya oraya alıyorsun ki. Onun annesi babası sen öbür dünyadayken hesap nasıl vereceksin hiç düşünmüyorlar yani anladın mı. Ufacık bir insan gidiyor oraya ne oluyor ilişkiye giriyorlar hemen, akıl makıl yok anladın mı bunlarda. Ne yapıyor çocuk gidiyor bozuyorlar onu, aa oldu bitti. Ama hiç insan düşünmüyor yani yarın birgün öleceksin sen nasıl hesap vereceksin. En çok şey sıkıntı da kafelerden dolayı yani. Ufacık çocuklar ufacık kızlar hep oraya gidiyor isterseniz gidin araştırın, aha Bağcılara git ben sana söyleyim git hepsinde de aynı. Büyük bulamazsın ama ha kaç yaşında bulacaksın ki en fazla 20 yaşında. Şimdi eskiden sevgili olunca adam birisiyle takılınca gezince filan elini tutardı hadi yanağından öperdi tamam dı yani. Şimdi öyle yok şimdi sokak ortasında bile herşeyi yapıyorlar ya.” [Ali, 22, Tövbekâr, Siirt]

Gülşen’de benzeri bir şekilde kızlar için başta kafe ortamı olmak üzere, takıldıkları pek çok ortamın sıkıntılı olduğuna vurgu yapmaktadır:

“-Hani mesela insanlara çok çabuk güvenmeleri bir de bu ortamdakilere, kızlar için sorun yani.

-Kafe ortamı kötü mü?

-Berbat.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Burada özellikle gençlerin yoğun olarak buldukları mekânların başında gelen kafelerde çalışan Dj Kaya’nın anlattıkları, *kızların ahlaki bozuk* algısının nasıl bir zemine dayandığı hakkında bize önemli ayrıntılar sunmaktadır:

“Sana bir şey söyleyeyim mi abi; 6-7 sene önce, hadi 10 sene önce diyelim biz bir kızı kandırıp sabahlamak için g.....den ecel terleri döküyorduk. Şimdi öyle değil, şimdi ben eve gidecem diyorum, karı gitmeyeceksin diyor, şimdi karı zorluyor. Artık normal bir kızda kalmadı. 50 tane kız varsa bunun abartısız 30’u kaşar. Sabahlayacak kız bulmak çok kolay artık, senin eskisi gibi mücadele vermen gerekmiyor.

-Peki, kızlar hamile falan olmuyor mu?

-Oluyor. Mesela Tuğçe, Selin... Selin şu an bir ayı falan kaldı, kız yurt kızı, yurttan kaçmış şu an hamile yurda giremiyor. Bir ay sonra çocuğu olacak, diyor yurdun kapısına bırakıp kaçıcam.

-Şimdi nerede kalıyor?

-Her gün onda, bunda; mesela kalacak yeri yok, her erkek bunun peşinde şuan.

-İyi de kız 8 aylık hamile değil mi?.

-Öyle 8 aylık ama kimse kimseye bedava ekmek vermiyor. Kızı alacak yatacak yer verecek, yemeğini verecek, sigarasını verecek sabah oldu mu hadi kızım sen git mi diyecek, kimse demez onu. Hiç kimse, buranın yani Esenler’in çocukları bile demez. Belki o hamile diye

tolerans tanırılar ama... Mesela Yeşim kızı gör abi, aman Allah'ım bu kadar mı güzel olur. Daha dün sabah geldi onu da kovduk mekândan, o kadar böyle şey sanıyorlar ki; ben diyor hamileyim (DJ burada ellerini birbirine vurarak ve gülererek anlatıyor kızın tavrını), Allah çarpsın bak bir aylık hamileymişim diyor. Kimden diye soruyorum, Taksim'de E.... diye bir kulüp var galiba diyor onun yeğeninden, bak galiba diyor a.... koyayım, hani belli bile değil yani.

-Peki napıyorlar sonra bu çocukları?

-Aldıran da oluyor; Benim bir tane jinekologum var mesela. Unkapanı'nda; resmi ama ben getirdiğim zaman çok ucuz. Mesela bu gitsin şimdi oraya bir çocuk aldırma, 1,5-2 aylık çocuğa nereden baksan 600-700 milyon para isterler, bilemedin 800 isterler ama ben gittim mi 250'ye aldırıyorum. Çünkü kariyla artık akraba gibi olduk. Böyle durumlarla çok karşılaştığım için..." [Kaya, 30, DJ]

Dj Kaya'nın anlatımları meselenin düşünce sınırlarını zorlamaktadır. Fakat vaka Esenler-Bağcılar bölgesinde, genç kızların bir kısmının bu tür sıkıntılı durumlarla sıkça karşılaştıkları görülebilmekte, dolayısıyla geçen bölümde ifade ettiğimiz kızların arkadaş ortamlarında kendilerini güvence altına alabilmeleri ve sahihsiz bilinmemeleri adına "şekli" olan gençler ile çıkmaları durumu *anlaşılabilir* bir hale bürünmektedir.

Görüşme yapılan genç kızlardan İpek ise, kızların bazen mecburiyetten ve erkek arkadaşının ısrarlı baskıları sonucu ahlaki olarak taviz verdiklerini ve gayri meşru ilişkilere girebildiklerini söylemekte, kızların erkek arkadaşını kaybetmemek pahasına çoğu zaman bu türden isteklere boyun eğbildiğini anlatmaktadır:

"Şimdi bir çocuk bulduğu zaman bırakmak istemeyen kızlar var bazı çocuklarda hani seni öpmezsem seni bırakırım diyorlar kızlarda onun bırakmaması için... Hele küçük yaştaki kızları kandırıyorlar zaten işte yok hani para veriyorlar işte diyo seni öpeceğim para veriyorlar falan öyle de oluyor yani. Kızlarda seviyorlar hani sevdiği için katlanıyorlar. Mesela kaybetmemek için. Bu kızların genelde mesela ailesiyle hani arası bozuk oluyor. Hani ailesiyle geçinemiyor dışarı kendini salıyor arkadaşları mesela çevresini değiştiriyor öylede kötü yollara yani o şeyler yapanlar çok." [İpek, 18, Lise-2, Trabzon]

İpek'in anlatımlarında öne çıkan, *ahlakı bozuk* olarak tanımlanan genç kızların genelde aileleri ile arasının bir şekilde bozuk olması, özellikle aile içerisinde baskıcı ve otoriter yaklaşımların ya da aşırı serbest bir ilişki tarzının benimsenmesi neticesinde, genç kızların ister istemez mutluluğu dışarıda aramaları ile sonuçlanabilmektedir. Bu durumun sadece genç kızlara has bir durum olmadığı, apaçi gençlerin bir çoğunun

ailesinde yaşanan sorunların aynı türden sonuçlara yol açıyor olmasından rahatlıkla anlaşılabilir.

Gülşen ise genel anlamda kabul gören *kızların ahlakı bozuk* algısına büyük oranda katıldığını belirtmekte, bazı kızların giyim-kuşam, hal ve hareketleri ile böyle bir imaj verdiğinin altını çizmektedir. Fakat tam bu noktada Gülşen önemli bir noktaya dikkat çekmektedir; arkadaş ortamlarında ve sıkça takıldıkları mekânlarda bazı kızların, erkekler tarafından kasıtlı bir şekilde “kaşar” olarak adlandırılıp damgalandıklarını, bunun ise genelde o kızla beraber olmak isteyen erkekler tarafından yaygınlaştırıldığını söylemektedir. Nitekim bir zaman sonra “kaşar damgası yiyen kız” da bu söyleme alışabilmekte ve erkekler amacına ulaşabilmektedir. Ayrıca Gülşen genç kızlar arasında evlenmenin, ileride anne olacaklarına dair bir algının giderek zayıfladığına dikkat çekmekte ve durumun gayri meşru ilişkilerde önemli bir etken olduğunu düşünmektedir:

“-Hani ben bile gördüm mü laf söylüyorum bazen bazılarına (çok rahat takılan kızlara) çünkü bazıları cidden hak ediyorlar hani bazıları hep şey zannediyorlar hani hiç evlenmeyeceğiz, hayatımız hep böyle gidecek, hani çoluk çocuğa karışmayacağız hiç mesela aile kısmı düşünülüyor, hep eğlence kısmı düşünülüyor.

-Mesela erkekler kızlarla ilgili diyor ki kızların çoğunun ahlakı bozuk, sen ne düşünüyorsun?

-E bende diyorum ama mesela erkeklerin öyle demesi çok normal çünkü kızlar kendilerini öyle gösteriyorlar. Kızlarda problem var yani bence erkeklerde problem yok çünkü yüz vermeyen bir kıza hiçbir erkek hiçbir şey yapmaz yani. Ama erkekler de kızlar için şu falancayla yatmış derler. Deniyor ama niye deniyor... Kızın oyuna konması için deniliyor.

Ama kız gevşek olursa, Hani erkekle mesela her önüne gelenle samimi olursa, çok laubali olup, herkesle içli dışlı olursa kız da hakediyor bir nevi. Gevşek olmak çok laubali olmak çok herkesle iç dışlı olmak herkesle yani herkes canı ciğeri olması. Ama şunu da söyleyeyim erkeklerin çoğunun ya hepsi hepsi için demiyorum ama çoğunun düşüncesi kızla beraber olmak. Fakat bu da yine kızla alakalıdır, şimdi kız erkeğe öyle yapıyorsa hani kız erkeğe o hissi veriyorsa erkek ona öyle davranır ama kız ona öyle his vermiyorsa öyle bir şey olamaz. Mesela bak benim az önce bahsettiğimiz çıktığımız affedersin biz onunla yani yanaktan başka hiçbir şey olmadı onunla.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Son olarak *kızların ahlakı bozuk* algısının oluşmasında erkeklerin tavrı kadar kızların yaklaşım ve hareket biçimlerinin de ne denli önemli olduğunu dair bir anlatı olması itibariyle Vedat’ın başından geçen bir olayı burada paylaşarak bölüm sonlandırılabilir:

“Kızlar artık kendilerini aşmışlar ya. Bazı kızlar ama genel demiyorum, %90 aşmış kendini. Benim bildiğim kız dediğin hanım hanımcık olur, efendi olur. Budur. Zamanın kızları çok berbat, lanet olsun. Ben bu Davut paşa caddesinde giderken, yürüyorum kendi halimde bir kızın bana yapacağı en kötü şey nedir? Hatta bir kızın değil üç kızın bana en kötü yapacağı şey nedir? Tahmin edin ya, nedir? O caddenin ortasında tam göbeğinde... Bana parmak attı. Döndüm baktım off yavrum dedi ne de güzelmiş dedi.

-Sen ne yaptın?

-Ben ne yapabilirim ki ben. Bu civardaki kız zaten seni her türlü vezir de eder her türlü rezil de eder. Orda kız bir çığlık attı mı bitmişimdir. Çektim kafamı lanet olsun dedim ya, güzel kelimeler soktum ama boş ver onu... Orda çığlık attı mı benim bitmiş ölmüş anımdır. Orda ki esnaf o muhabbeti bilmez. Orda yürüyen insanlar o muhabbeti bilmez. Öyle tipine baksan, gayet güzel giyinmiş tipine baksan hanım hanımcık dersin ama içindeki ruhu bilmiyorsun ki!” [Vedat, 23, Halde Çalışıyor, Siirt]

Apaçi gençlerin, kızların ahlakı üzerinden yaratmış olduğu söylemsel etki, bir adım sonrasında hem kızlar hem de erkekler arasında bekaret algısının değişime uğramasına yol açmaktadır.

3.2.2.3. Değişen Bekaret Algısı

Kızlar ve erkekler için ortak olarak kullanılması uygun görülen bekaret kavramı hakkında, gençler arasında değişik yaklaşım biçimlerinin varlığından söz edebilse de en temelde her iki cinsin de ortak kanaati bekaret algısının gençler arasında hızlı bir değişim geçirdiği yönündedir. Bu konuda öncelikle şu hemen belirtilmelidir ki, bekaret hâlihazırda kızlar için daha anlamlı bir kullanıma karşılık gelmekte, erkeğin bakir olması ise çok mevzu bahis edilmemektedir. Neticede gençlerin meseleye bu türden bir yaklaşım geliştirmeleri, toplumda var olan geleneksel algı ile de örtüşmektedir.

Genel anlamda genç kızlar için kullanılan bekaret kavramı hem kızlar hem de erkeklerin ortak kanaati olarak değişmekte, anlamını yitirmekte, evlenmeden önce karşı cinsle beraber olmak normalleşmektedir. Bekaretin kaybedilmesi süreçleri olarak ise genelde kızların 13-15 yaşlarında, geleceği düşünmeden yapmış oldukları bir gönül eğlendirme durumu olarak görülmekte, daha sonradan bazı gençler bu durumdan rahatsızlık duyarak çözüm arayışlarına girişebilmekte, bazıları ise normal karşılayıp hayatına devam edebilmektedir.

Bekaretini kaybetmiş kızların nasıl bir durumda hayatlarına devam ettikleri ile alakalı olarak Kafe Sahibi Süleyman Bey'in anlatımlarına burada yer vermelidir:

“Evlenmek için bekaret şart değil ki artık abi. Eğer karşısına biri çıkarsa kız evleniyor. Evlenebilen evleniyor evlenemeyen devam ediyor abi kulüple bara devam. Mesela kız diyor ki ailesine ben evlenmek istemiyorum diyor, bugün yarın bugün yarın diye diye ailesini oyalya oyalya zaten geliyor 27-28 yaşına. 27-28 yaşından sonra ailesi ona sahip şey yapamaz ki üstüne gelse kaçır gider bir arkadaşıyla ev tutar, ayrı takılır. Öyle evine gitmeyen bir dünya kız var başka yerde yaşayan. Ne yapacak öldürecek mi abi çocuğunu, cinayet mi işleyecek ne yapabilir ki hiçbir şey yapamaz. Evlenmeye fırsatı olmuş ya da olamamış diyorsun ya evlenememiş durmuş o zaten kafasına göre bir proje çiziyor. Kendi yaşam tarzına göre arkadaş edindiği, mesela kendisi gibi kızlığını kaybetmiş yani ailesinden ayrılmaya meyilli arkadaşlar ediniyor kendine klüpte orada burada nerede mahallede onla takılmaya başlıyor onunla başlıyorlar zaten o da evlenmeyecek o da evlenmeyecek biliyor ya ne yapalım ne yapalım bir ev turalım diyorlar. Ayrı bir ev tutuyorlar kendilerine yeni bir yaşam tarzı kuruyorlar.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Bu anlamda genelde evden ayrılan kızlar yaşadıkları maddi problemlerini de bir şekilde erkeklerle beraber olarak (illa ki cinsel manada bir birliktelik değil), özellikle olgun erkeklerle gezerek, tatile çıkarak ve benzeri yollara başvurmak suretiyle aşmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca ailenin böylesi bir durum karşısında genellikle çaresiz kalabildiği, istisnalar dışında olayın kabullenildiği yönünde yapılan hatırlatma burada not edilmelidir. Bu kızlardan biri ile beraber olan Kenan, bu kızların durumunu şöyle özetleyecektir:

“Oluyor abi ya, nasıl olmuyor, yaşlı adamlarla takılanlar var mesela. Benim manitam vardı yaa, 40 yaşında adamla takılıyordum. Ben de biliyordum bunu, ben de para alıyordum. Bu benim de işime geliyordu. Kız gidiyordu, takılıyordu, sadece geziyordu ama. Geziyordu parasını alıyordu, bana da veriyordu. Oluyordu yani. Satma değil de kendini kurnaz sanıyorlardı. Paralarını yerim, bir şey de yapmam şeklinde.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Kızların bekaretlerini kaybetme süreçleri ile alakalı olarak ise Sercan suçun önemli bir kısmının erkeklerde olduğuna dikkat çekmekte, ufak yaşta kızlarla beraber olabilmek için 17-20 yaşındaki genç erkeklerin adeta birbirleri ile yarıştığını, kendi deyimiyle kızların bu duruma düşmelerinde “sübyancılığın” önemli bir rol üstlendiğini belirtmektedir. Ayrıca gençler arasında kavgacılığı ve delikanlılığı ile bilinen bir genç olan Sercan, asla bir kızın bekareti ile oynamanın doğru olmadığını, kendisinin de bir

sürü kızla beraber olduğunu fakat asla bir kızın bekaretini bozmadığını, bunun çok yanlış ve büyük bir hata olacağını vurgulamaktadır:

“Sana bir şey söyleyeyim mi abi ben gördüm 14 yaşında ki kız bile patlak. Nasıl oluyor abi. Aha gördüğün o Kenan (semtte çapkınlığı ile nam yapmış birisi olarak) yok mu. Aha öyle i...ler yüzünden oluyor. Sübyancılar yüzünden. Ben hayatta yapmam. Yattım mı yattım ama patlatmadım. Hayatta yapmam. Budur abi işimiz yok onunla.” [Sercan, 19, Lise Terk, Siirt]

Buket ise kızlar merkezli yaşanan bu bekaret durumunun ve algısının artık erkekler tarafından da kanıksanmaya başlandığına dikkat çekmekte, kızın bakire olanından ziyade kalbi temiz olanının tercih edildiği bir sürece doğru kanaatlerin evrildiğini hatırlatmaktadır. Ayrıca Buket kızların bekaretlerini kaybetmelerini Batı hayranlığına ve hıristiyanlığın etkisine bağlamakta, dinden uzaklaşmanın doğal bir sonucu olarak bu durumun yaşandığını söylemektedir. Arkadaşları arasında bekaretini kaybedenlerin bulunduğunu aktaran Buket, bu durumun genellikle ailelerden gizlendiğini, ailelerin duyması halinde çok ciddi sorunların yaşanabileceğini söyleyerek Kafe Sahibi Süleyman Bey’in anlatımından biraz daha farklı bir boyuta dikkatleri çekmektedir. Bekaretini kaybetmiş ve gerek ailesi açısından gerek de evleneceği kişi açısından sıkıntı yaşayacağını düşünen kızların ise, bekaretlerini yeniden kazanmak için farklı yollara başvurduklarına Buket’in anlatımlarında ulaşılmaktadır:

“-Bekaret sahibi olma fikri kimsede kalmadı abi.

-Ya bu nasıl bir durum bu? Anlatabilir misin biraz ya.

-Abi nasıl bir durum şöyle bir durum hani diyorlar ya amerika işte ya biz aslında hristiyanlara özenmeye başladık anladınız mı. Hani eskiden müslümanlık vardı müslümanlık vardı hani herkes ne bileyim herkes namusuna sahipti. Yani millet artık millette ar namus şey kalmadı yani farkındaysanız erkeklerde artık namuslu aramıyor. Ya kalbi temiz olsun diyor yeter diyor. Mecbur kaldırlar çünkü onlarda ya. Ayrıca kız bakire olmayabilir çoğu erkek kabulleniyor zaten. Sevdikten sonra çoğu erkek kabulleniyor.

-Çevrende bekaretini kaybetmiş arkadaşın var mı?.

-Var.

-Bunların anneleri babaları bu durumu biliyorlar mı?

-Yok abi nereden bilsin.

-Peki bilse ne olur?

-Bilse ne olur çoğu evden cinayet çıkar yani.

-Peki bu kızların ailesi bu kadar muhafazakar ise, bu kızlar yarın evlenecekler. Nasıl evlenecekler?

-Çoğu diktiriyor çoğu kabullendiriyor. Çoğu diktiriyor ne var yani şuraya gidiyorsun ..... hastanesine 300 milyon 500 milyon.

-Bu yaygın bir şey mi burada peki?

-Tabi.

-...Çoğu da kandırıyor evlendiğinde. İıı nasıl desem şimdi mesela çarşafın altına ufak bir şey koyuyor böyle kan hani. Ezildiğinde patlıyor.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Fakat Gülşen kızlar arasında bekaretini kaybetme durumunun sanıldığı ve dilden dile yayıldığı kadar çok olmadığını söylemekte, bu durumun daha ziyade erkek muhabbetlerinde bir malzeme halinde gündeme geldiğini ifade etmektedir:

“Birde şöyle bir şey var burdaki kızların yani bekaretini kaybetmiş kızların hepsi küçük. Hani çok küçük ya benden çok şey bilenler vardı benden iki üç yaş küçük olduğu halde. Fakat kızlar arasında bu durumun yaygın olduğu ise imajdır. Var ama o kadar da çok değildir sanmıyorum yani. Ama muhabbeti çok olur. Zaten hep o muhabbetler olur Esenler’de hep kız muhabbetleri konuşulur.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Gerek kızların bekaretlerini kaybetmeleri, gerekse de artık bekaretin çok da önemli bir anlam ifade etmediği yönünde oluşan algı ile ilgili olarak, mahallenin eski delikanlılarından Malik asıl suçlunun aile olduğuna dikkat çekmekte; ailelerin gençlerine özellikle kız çocuklarına sahip çıkmadıkları ve yeterince ilgilenmediklerinden dert yanmaktadır:

“Kimse kızına çoluğuna çocuğuna sahip çıkmıyor be, boş bırakıyor. Şu zamanda on sekiz yaşında on yedi yaşında kız evden “Ben arkadaşşıma gidiyorum” diyo, çıkabiliyor yani. Annenin babanın suçu bu, hatası ki başka kimsede suçu aramayacaksın, annede babada arayacaksın. Şu zamanda sen çocuğunu kız çocuğunu gönderebilir misin? On yedi yaşında “Kızım sen git” “Ben Aşşelerde kalıyorum” böyle bi şey yok ya, böyle bi şey yok Abi. Kız da doğal olarak biriyle yatabiliyor. Yani evlenmek falan Abi onu bırakmışlar, o eskidenmiş yani. Artık böyle bi şey yok. Tabi. Aile sorumsuz burda Abi hiç adam keyfine bakıyor hiç. Çocuğuymuş hiç umurunda değil yani. Sanki onun çocuğu değilmiş, hiç ilgilenmez yani. İnsan hiç kız çocuğunun nereye gittiğini takip etmez mi ya. Kız basıyo denize gidiyor, havuza gidiyor, kimle gidiyor “Nabıyosun” yani hiç araştırmaz mı ya? Araştırmıyorlar burada hiç, sorumsuzlar yani, çok sorumsuzlar yani Abi. Sana ben şöyle söyleyeyim Abi.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Aslında büyük oranda kızlar üzerinden yürütülen bekaret tartışması kaçınılmaz bir biçimde genç erkeklerin kızlar tarafından nasıl algılandığı ve erkeklerde namus algısının nasıl bir karşılığa tekabül ettiğinin de değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

3.2.2.4. Erkekler Bakış ve Genç Erkeklerin Namus Algısı

Genç kızların erkekler bakışı, genel olarak bir *tereddiit ve şüph*e halini barındıran bir tarzda şekillenmektedir. Kızlar, erkeklerin genellikle ilişkilerinde ciddi olmadıklarından, bir kızla çıkan erkeğin rahatlıkla başka kızlara da ilgi duyabileceğinden hatta aynı anda çıkabileceğinden dert yanmaktadır. Kızlar için erkekten arkadaş edinmek oldukça güçtür, zira genelde “erkeğin akli cinselliğe çalışmakta” ve erkekler bir süre sonra mutlaka bu yönde taleplerini açık bir şekilde ortaya koymaktadırlar.

Ayrıca kızlar, nişanlı olmanın ya da evlenmenin eskisi kadar anlamlı bir eylem olarak erkekler tarafından kabul edilmediğini söylemekte, bu durumun da kızları sadece cinsel birer objeymiş gibi değerlendirmelerine yol açtığını düşünmektedirler. Fakat buna rağmen kızların bazıları nişan yüzüğüne benzer bir yüzük takarak ya da girdikleri arkadaş ortamlarında sözlü ya da nişanlı olduklarını belirterek, erkeklerin sözlü ve fiili tacizlerinden korunmaya çalıştıklarını söylemektedirler. Bu anlamda Buket’in anlatılarına kulak vermeli ve yaşanan durumun mahiyeti hakkında kızların neler düşündüklerine bakılmalıdır:

“Bak abi şimdi şöyle bir şey vardır erkekten arkadaş olmaz. Nasıl olmaz? Hani bir erkekle dolaşırken kendine dikkat etmen lazım. Mesela madde kullanırsın bir şey olur, o yüzden ben her ortama girerken sözlüm olduğumu söylerim yani nişanlım olduğumu. Mesela hani bütün arkadaşlarım beni sözlü olarak biliyor niye biliyor musun kimse sarkmasın diye abi başka çaremiz yok. Çünkü herkes sarkıyor. Yapacak bir şey yok. Fakat çoğu kız böyle yapmaz çoğu kız yaklaşır yani. Hani yaklaşır derken yemek için (imkânından faydalanmak anlamında), mesela benim o kadar çok arkadaşlarım var ki mesela hani telefoncuyla çıkıyor. Kız telefoncuyla çıkıyor telefonu alıyor ondan sonra gönderiyor. Mesela dövmeyle çıkıyor dövme yaptırıyor yaptırıyor gönderiyor misal. Erkeklerde de öyle 3-5 tane kızla bir arada çıkıyorlar. Yani sevgili olmak kalmadı abi. Sevgi, aşk, sözmüş, nişanmış kalmadı. Hiçbir şey kalmadı kimseye güvenemiyorsun ki. 2 gün sonra başka bir şeyler hani peşine düşüyorlar senin. Yatmak istiyor işte başka bir şekilde beraber olmak isteyenler bile var. Erkek, gücümüz yetmiyor ki. Abi döve döve kızları zorla yani yatmaya zorlayanlar var.”
[Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Bir önceki bölümde erkeklerin kızlar hakkında söylemiş olduğu ahlak tanımlamalarının aslında büyük oranda erkekler içinde geçerli olduğu yapılan değerlendirmelerde ortaya çıkmaktadır. Nitekim hem kızların hem de erkeklerin genel anlamda rahatsızlıklarını belirttikleri yaşana gelen ahlak sorunu, aslında birbirine tetikleyen ve besleyen bir ilişkiler sarmalına dönüşmüş vaziyettedir. Bu açıdan erkeklerin namus algılamalarının hangi boyutlarda olduğu ve namusun ne anlam ifade ettiği değerlendirilmesi gereken bir konu hükmündedir.

Apaçi gençlerle yapılan görüşmelerde en genel anlamda iki türlü namus algısından söz edilebilir. Bunlardan ilki, kızlardan her türlü istifade etmek gerektiği, aldatmanın⁸¹ çok normal bir davranış gibi kabul gördüğü, evlenilse bile aldatmanın kabul edilebileceği, erkeklerin namuslarını koruma noktasında kızlara rağmen daha şanslı olduğu ve sadece “5 dakikalık bir yıkanma (gusül abdesti almak kastediliyor)” ile temizlenilebileceği fakat kızların ise bekaretlerini kaybetmeleri ile aslında bu durumu ömür boyu üzerlerinde taşıdıkları kabul edilmektedir. Kenan, arkadaş ortamlarında hareketli yapısı, kızlarla kurmuş olduğu samimi diyalogları ve ayrıca bir kafede haftasonları Dj’lik yapması ile tanınmakta; şimdiye değin pek çok kızla beraber olması, hâlihazırda çıktığı bir sevgilisi olmasına rağmen bile aldatmaya devam etmesi ve rahat bir kişiliğe sahip olması ile bilinmektedir. Kenan’ın uzun anlatımının, ilk tavrı benimseyenlerin parça parça yapmış oldukları anlatıların tamamını kapsayan bir özet olması bakımından tartışılması uygun gözükmektedir:

“-Nasıl bu ortamlarda kız erkek ilişkileri ya, biraz anlat bize.

-Abi valla kız da bitiyor, kızlar kuyruk kıvırmazsa erkek de gitmez peşinden yani. Kimse gidip diyemez yani gel benle olucan, beraber olucan. Kız istemedikçe erkek hiçbirşey yapamaz. Yani abi ben şimdi nasıl kaldırıyım bir kız hadi gel bize gidicez diye, zorla nasıl götürüyüm, kendi istiyor ki geliyor. Kimse kimseye zorla birşey yaptırmıyor ya da yapmıyor. 15 yaşında bile tanıdığım kadın var yani, daha 15 yaşında kadın, kız bile değil, var yani bir sürü de tanıdığım var. Bunun dışında da çok var, komşu kızı var ya. Komşu kızı kalleştir kaldır kaldır yerleştirdi demiş atalarımız yani, uçanı kaçıyı affetmem abi, göz kırpsın yeter. Kızlar Dümen yapıyorlar işte, muhabbet ediyoruz, bir süreden sonra gel

---

⁸¹Bu anlamda aslında toplumda da yaygın bir kabule karşılık gelen ve Tahincioğlu (2010)’nun da dikkat çektiği üzere; aldatma durumu kadın için bir “utanca ve aşağılanmaya” karşılık gelmekte iken erkek için bu durum çoğu zaman bir “şeref kazanma ve övünme” davranışına dönüşebilmektedir. Apaçi erkek gençlerin pek çoğunda da benzeri bir anlayışın kabul gördüğünü belirtmeli, yaşanan durumun toplumsal bir veraset ilişkisi biçiminde nesilden nesile aktarıldığı söylenebilir. (Tahincioğlu, 2010: 131-158)

kahvaltuya diyor, ben de gidiyorum, ya da çağırıyor, gidiş o gidiş. Akşama kadar çıkmıyorum evden. Bazen de ben eve çağırıyorum, gel sana kahvaltı hazırlayacağım diye.

-Peki annen baban evde olmuyor mu?

-Olmadığı bir zamanda çağırıyorum. Gerçi babama da yakalandım bir kere. Duştaydık kız arkadaşımınla. Abim, yengem, annem, babam hepsi.. Allah'tan çengeli kapatmışım da. Sonra havlu çektim dedim bekleyin dedim. Kapıyı açtım, onlar içeri girdi, kızı kilitledim banyoya, ben de banyodayım. Üstünü giydirdim, siyah da bir şey, üstüne kapşol çektirdim, tam kapıdan çıktık, onu odaya soktum, odaların kapılarını kapatıyorum kimse yok, tam geçirdim babamla karşı karşıya geldiler. Babam durdu böyle kıza baktı; tüh, o..... ç..... dedi. Sonra babama sarıldım, kıza da çık dedim kaçtık öyle. 3 gün eve gitmedim sonra.

Abi ben bu kızlara şu gözle yani, ben onlara hayırsever diyorum abi, hayırseverler. İki taraf da mutlu oluyor yani. Ne yapayım ben abi, şimdi ben giriyorum o eve, o bana davranıyor, canım hoşgeldin, geç otur, yemeğimi hazırlıyor önüme koyuyor, sonra ben oturuyorum geliyor uzanıyor üstüme, ben ne yapayım şimdi? Benimki de sadece i....ye yaramıyor ya. Ne yapsın yani bir elektriklenme oluyor yani.

Ama mesela bir tane sevgilim var, bir buçuk senedir beraberim yani. Hiç öyle birşey olmamıştır yani aramızda, hiç. O kadar evlerine de girip çıkarım, annesi tanır beni.

-Peki ona niye öyle birşey düşünmüyorsun?

-Ona aşığım. Gerçi önceki aşık olduklarıma da yapıyordum ama bu değişik. Ne biliyim hayatımı değiştiren biri.

-Nasıl değiştirdi hayatını?

-Ne biliyim abi ya, eskiden daha çok yapıyordum şimdi daha az yapıyorum, böyle azalttım kız ayaklarını. Onun korkusundan mesela duyar diye, hani fazla şey yapamıyorum.

-Peki onla beraberken hala yapmaya devam ediyor musun?

-Düştümü yapıyorum vallahi, düştümü yapıyorum acımıyorum. Geçen ne oldu abi, takılıyorduk işte evde, birden kapı çaldı kızların. Halası. Nereye kaçacağım nereye. Yatak odasındayız zaten. Beni sıkıştırdılar bir yere. Dolapları, elbise dolapları, onların arasında şu kademelik boşluk var, bir de halılar var orda. Nereye gireceğim nereye. Kızın bir de halası geliyor yatak odasına girmeye çalışıyor, kim var biri mi var? Beni oraya sıkıştırdılar, saat 3'ten 5'e kadar ya böyle haliya asılı duruyorum ayaklarım havada. Ellerim, damarlarım böyle her yerimden nasıl terler akıyor. Kadın evden de çıkmıyor. 2 saat falan yani rahat orda durdum. Sonra çıktım bir daha da o kızla konuşmadım.

-Peki ilerde evlenmeyi düşünüyor musun?

-Düşünüyorum abi ya. Benimki evinde oturuyor ya şimdi. Evleneceğim kız evinde oturuyor şimdi.

-Çıktığın kıızı mı söylüyorsun?

-Evleneceğiz onla. Beraber ya, ben istemesem de o kaçırr ya. Evleneceğim insan da var. Rahatım o konuda.

-Peki senin o maceralarını falan biliyor mu hiç?

-Biliyor ya, 5 kere beni aldatırken yakaladı. Sonra affetti beni. 1 hafta trip atar, üstüne ben trip atıyordum ona. Sen benden nasıl böyle birşey beklersin falan diye. Üste çıkıyorum anlayacağın. Arkadaşıyla bile aldattım. Yanında beraber takıldığı. Ama benim suçum değildi kızım suçuydu abi. Bana iş atıyordu. Hep böyle Kafe'de beni bir yerlere çekiyordu, tek olabileceğimiz yerlere götürüyordu beni. Baş başa kalalım diye. En son evine çağırıldı. Filim koptu abi, senaryoyu yazmış o, beni de baş role koymuş, ne yapayım yani ben de altın portakal almış biriyim bu oyunlarda yani. Uçanı kaçanı yemin ediyorum...

-Peki sen evlendin diyelim bu kızla, peki evlendikten sonra ne olacak?

-Durulmayacağım o da biliyor ben de biliyorum. Durulmam abi ben bir kere alışmışım buna.

-Evlendikten sonra aldatırım diyorsun yani?

-Aldatırım. Ne yapayım abicim benim suçum ne şimdi, biz burada oturuyorsak, o orada oturuyorsa, biri yanında göz kırpyorsa bana. Ona gitmesem ona da günah. Bir de işimiz kolay hani, ne bileyim, bir huzur oluyor içimde yani. Ne bileyim, yıkandıktan sonra. Hele bir de yıkanayım, sonra sanki bütün günahlardan arınmış gibiyim. En mutlu insan ben oluyorum. Bir erkek 5 dakikalık bir duşla temizlenebiliyor, ama bir kız ömür boyu taşıyor onu işte. Benim suçum değil yani abi bu. Onların suçu. Ben bir duşla götürüyorum. Üstümdekini götürüyorum, atıyorum. Onlar ömür boyu taşıyorlar.

-Peki hiç konuştun mu bir kızla böyle, niye yapıyorsun diye?

-Yapamadıklarımla konuşuyorum abi. Baktım vermiyor, hemen dümenlere giriyorum. Sakın kimseyle yapma, belki bir umut o yolla verir diyorum. Yok o yolla da vermeyince bu sefer direkt kardeşim ayağına yatıyorum. (gülüşme) dümenler böyle yani abi. Herkesle böyle yani.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Kenan’ın namus meselesine bakışına katılan gençler olmakla birlikte, apaçi gençlerin namus algılamasında ikinci kategoriye karşılık gelen bir başka yaklaşım biçimi de kızlarla çıkmanın ve hoşça vakit geçirmenin kabul edilebilir olduğunu söyleyenler fakat cinsel manada yakınlaşmanın doğru bir tutum olmadığını benimseyenlerdir. Bu anlamda İsa durumu şöyle dile getirmektedir:

“-Çıktım. Olmaz mı abi erkek adamız şimdi. Ama yatmadım hiç, ben karşıyım zinaya. Bizim doğudada böyle. Ya doğuda biliyorsun namus ne kadar şey olduğunu hiç kimse istemez yani. Böyle bir şey yapıp da başıma bela almam.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Malik’de bir kız ile beraber olmak için onunla evlenilmesinin ve helalinin olması gerektiğini vurgu yapmaktadır:

“Ya ben bi tane kızla çıktım. “Ben” dedi “birisiyle yattım” dedi. Ama ben de ona dalgasına dalgasıyla takıldım yani. Bi üç dört ay işte takıldık Abi ondan sonra iş ciddiye bindi yani,

bana aşık oldu. Ben gene ona kırıcı bi şey yapmadım. Hani ‘Kırıcı bi şey olur’ dedim, yani insanın başına her şey gelebilir. Ben kötü gözle gene bakmadım. İnan Allah seni inandırсын, evime gitmek nasip olmasın, annemin babamın ölüsünü öpeyim, hani benle yatmak istedi, ‘Ben’ dedi ‘yatak.’ Ben dedim ‘Yok ben yapmam kesinlikle’ dedim. Yapmam, çünkü benim helalim değil yani. Allah korkusu var Abi. Ben evden çıkarken dua ederek çıkıyorum yani, ‘Allah’ diyorum kaza bela vermesin bana.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Recai ile yapılan görüşme sırasında samimi arkadaşlarından birisi araya girerek şunları söyleyecek ve en yakın arkadaşı ile namus konusunda ne denli farklı düşündüğünü dile getirecektir:

“Recai’nin arkadaşı: Yok abicim ben valla bu zaman kadar çıktığım zaten 2-3 tane oldu öyle samimiyetim fazla olmadı ileriye düşünme falan. Düşünce olarak çıkacaksın kızla mesela hani şimdi elliyorsun melliyorsun okşuyorsun. Gelecekte bununla evlenecek misin? Namusunu kirleteceksin bunla evlenecek misin sanki de böyle yapıyorsun. Recai: Benim için nefes alıp versin yeter abi.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Ayrıca gençler arasında, yakın arkadaşının “bacısına bakmak” ve onunla birlikte olmayı düşünmek hiç hoş karşılanmamakta, bu anlamda kendi aralarında ilginç bir güven ilişkisinin geliştiğine tanık olunmaktadır:

“Evinde yatırıyor (Lütfü yakın bir arkadaşımı kastediyor) beni şimdi, evinde yattım kaç gün bacısı evdeyken beni evine aldı. Bunu hiç kimse yapmaz ben yapmam benim bacım evdeyken bekar ben arkadaşımı eve sokup uyutmam ama o adam yapıyor bize onu. Hani kim yapar ki hocam. O da işte bizim delikanlılığımız onun delikanlılığı hocam hani bizim o bizim içimizi biliyor biz onun içini biliriz. O yüzden. Hani burada hepimizde biliyoruz ki kimse kimsenin ne bacısına iş koyar, ne kimse kimsenin bacısına bakar hani biz arkadaşımızın anasını babasını yolda görünce gidip ellerindeki poşetleri alıyoruz bu yaşta eve götürüyoruz.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Bu anlamda apaçi genç erkek ve kızların namus algılarının aslında ne denli birbirine yakın olduğunu ve birbirini etkileyen bir konumda bulunduğunu yapılan anlatımlarla rahatlıkla fark edebilmektedir. Bu benzerliğe paralel olarak öne çıkan belki de bir başka duygu ortaklığı ise, hem kızların hem de erkeklerin genel manada yaşadıkları kız erkek ilişkilerini ve namus konusunda karşılaştıkları sorunlu ortamı bir şekilde değiştirmek istemeleri, en azından bu durumdan çok da memnun olmadıklarını belirtmeleridir.

3.2.3. Suça Bulaşmaları-Kavga Etme Biçimleri

Apaçi gençlerle görüşmeler sırasında dikkat çeken önemli noktalardan birisi de, gençlerin pek çoğunun bir şekilde suça bulaştıkları, sicillerinde bir ya da birkaç sebepten ötürü suç dosyasının bulunmasıdır. Gençler arasında bu durum “dosyalı” olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Örneğin Kenan ve Recai’nin uyuşturucu madde kullanmaktan ve bulundurmaktan dosyası mevcutken, Lütfü’nün hırsızlıktan arantısı bulunmakta, Veli’nin tecavüzden dosyası bulunmaktadır. Nitekim bu durum gençler arasında çok yaygın bir gerçekliğe tekabül etmekte, herhangi bir suça bulaşmak, bir geceyi polis nezarethanesinde geçirmek, en iyi ihtimalle polis ekip otosuna alınarak merkezde ifadesinin alınması gibi durumlar sıkça başa gelen ve olağan kabul edilen pratikler olarak görülmektedir. Bu anlamda gençler için polis GBT (Genel Bilgi Toplama)’sinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Ayrıca akran ilişkilerinde bir ya da daha çok suçtan dosyası olmak demek toplumsal algının tersine, ortamda *delikanlı ve ağır abi* olmanın da bir göstergesi olarak algılanmaktadır.

Apaçi gençlerin genellikle suça bulaşan bir profili temsil ettiğine inanan Komiser Hayri, kendisi ile görüşme gerçekleştirildiği sırada bir suç başvurusu için gelen ve dış görünüşü itibariyle apaçi genç profiline oldukça uyan iki genç üzerinden, genelde bu gençlerin hangi suçlarla karşılarına geldikleri hakkında şunları söylemektedir:

“Gördünüz, siz kendiniz karşılaştınız. Yarım Apaçi tipli de 2-3 tane kayıt var. Tam Apaçi tipli olarak dediğimiz kişi de ise şu an kayıt yok. Ama her an pimi çekilmiş el bombası gibi, yakında bir suçla karşımıza gelecektir. Genelde bu gençler cinsel suçlara karışıyorlar, gasp suçlarına karışıyorlar, daha büyük suçlara karışıyorlar. Bundan önce daha hafif suçlara karıştıkları zaman biz kayıtlarını çıkarıp bakıyoruz. Meyilli tarzı dediğimiz, suçlara meyilli tarzı dediğimiz bir özentisi, bir hareket, bir suçla karşılaştığımız zaman ben şahsen gerçekten konuşuyorum bir ağabey gibi, bazen yeri geldiğinde baba gibi. ‘Oğlum dikkatli ol’. Ve Kız çocuklarına... Bu tarz kız çocukları da var. Denk geldiniz mi bilmiyorum ama. Bize denk geldi. Bakıyorum böyle geliyor anlatıyorum, anlatıyorum. Ya şimdi insanda biraz inanç olması lazım. Bu gerek dini inanç olsun ya da başka inanç hangi şekilde lanse ederseniz, söylerseniz o şekilde olması lazım; ama hiçbir şeye inancı yok. O tarzda bir kıza denk geldim ben onu örnek veriyorum. O da zor bir şey. “Ne anlattıysan boş, bize anlatma” dedi. Hatta burada bir küfür basmadığı kaldı. “Senin nasihatine ihtiyacım yok” dedi. Aldı burada gözü yaşlı babasını annesini, kovaladı daha doğrusu, ondan sonra çıktı gitti. Yani o açıdan bunların şeyi çok zor.” [Hayri, 40, Emniyet Görevlisi]

Gençlerin suça bulaşmalarında önemli bir etken olan kavga etme biçimlerinde bakıldığında genellikle kavgaların kalabalık gruplar şeklinde yapıldığı, gençler kendi muhitlerinde ve çevrelerinde kavga ettiği, yabancılarla genelde kavgaya girişmediği, en az erkekler kadar kızların da kavgacı yönleri ile ön plana çıktıkları gözlenmektedir:

“Baktık grup çok kalabalık abi biz de mahalleyi ararız biz de kalabalık oluruz. Bir bakmışsın semt karışmış yani. Saat akşam 8 olsun 50 kişi gelir kavgaya yani. Hee sabah 7–8 kişi öğlen bakmışsın 10–15 kişi değişiyor yani saate göre, genelde tayfa çalıştığı için.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

“Kavga, hani böyle karizmam olsun kabadayılık yapıyım, bir yerim olsun saygınlık göreyim gibilerinden olan fazlasıyla var. Genelde kavga ettikleri insanlar da kendi gruplarındaki insanlardır. Emin olun dışarıdan kimseyle kavga etmezler. Çünkü bilir dışarıdaki onu tanımaz zarar verir. Ama kendi grubundaki insan hani kim olduğunu görür, dışı geçer mi geçmez mi.” [Gazi, 33, Kafe Sahibi]

“-Önceden çok kavga ederdim de şimdi etmiyorum.

-Okulda mı?

-Evet okulda.

-Niye ederdin kavgayı?

-Arkadaşlarım mesela biri karıştırdı kızlara o çağırırdı gel kavga var diye bende giderdim.

-Kızlar toplanıp giderdi kavgaya öyle mi?

-Hıhı kızlar giderdi. Çok tuhaf oldu nesil ya ne bileyim. Çok enterasan ya yani. Toplanıp kızlar kavgaya gidiyorlar yani?

-Peki kız dövme mi erkek dövme mi?

-Kız dövme.” [Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

Gençlerin 20’li yaşlara kadar genelde bu şekilde kavgaya daha meyyal bir karaktere sahip oldukları aktarılmakta, erkekler için genellikle askerlik döneminden sonra bir durulmanın ve kavgacı karakterin yerini daha sakin ve dikkatli bir tavra doğru evrildiği kabul edilmektedir. Fakat buna rağmen daha önce kendisi de çok kavgacı olan Malik’in anlatımıyla, beladan uzak durabilmek ve kavga çıkması muhtemel ortamlardan soyutlanabilmek her şeyden daha önemlidir. Nitekim Esenler’de gençlerin anlatımlarında sıkça yer verdikleri gibi, herhangi bir kavgaya ya da belaya bulaşma riski oldukça fazladır; dolayısıyla dikkatli olmak ve teyakkuzu elden bırakmamak gerekmektedir:

“Kolay kolay kavga etmem Abi ben damarıma basmadıkları sürece. Çakı makı taşımam Abi. Eğer benim namusuma ekmeğime gelmediği sürece bi insanla kolay kolay öyle silahla

milahla işim olmaz. Ya bulurum istediğim zaman, silah bulurum ama kendimi o şeye ben... Zaten bu kafeye gelmemin sebebi o (yaşım ilerlemiş olmasına rağmen), yani kimseyle uğraşmamak. Hani kimseyle derken, çevremdeki insanlarla pisliklerle uğraşmamak. İşte buraya gelip kendimi atıyorum işimle gücümle, hani çıksam dışarı içki içsem, birisi gelicek “Lan” dicesek, “Lun” dicesek al başına bela. Bu yaştan sonra da yani, bazı şeyleri kaldırmazsın. Adam sana küfür eder, bilmem ne yapar... Mecbur onu vurmamak zorunda kalırsın.

-Bi dakika şimdi bu dediğin çok önemli yani, “Belaya bulaşmamak için kaçıyorum” diyorsun yani öyle mi?

-Evet kaçıyorum Abi. Kaçıyorum derken, korkma amaçlı değil yani anladın mı? Bulaşmak istemiyorum Abi. Yani boş yere gidip cezaya bağlanırsam ben ailem perişan olur yani. Ne gerek var? Ama nedir? Ben burada gelir işime gücümle bakarım, içersem de burada giderim arabada içerim iki duble, otururum burada oynarım, makarama bakarım, çoluk çocukla eğlenirim. Ben çoluk çocukla takılıyorum Abi görüyorsun. Ben yirmi beş yaşındayım, buradaki çocuğun yaşı on yedi on sekiz. Niye? Ben kendi yaşitlarım katlanamıyorum Abi. İçki içiyoz, bi kelime oluyo adam evli o bana diyor olmuyo yani. Ha ben bi de aksi adamım yani bırakmam.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Gençlerin kavga etmelerinde önemli bir yeri olan küfür etme ya da sözlü münakaşaya girişerek tartışmaya başlama durumu ile ilgili olarak Ayşen Öğretmen ilginç bir noktanın altını çizmektedir. Ayşen Hanım’a göre gençler özellikle internet ve sanal âlemin etkisi ile hem yazma hem de konuşma yani kelime kurma kabiliyetlerini adım adım yitirmektedirler. Konuşurken bazı kelimeleri, yahut harfleri yutarak ya da kısaltarak konuşmaları neticesinde, birbirlerini yanlış anlama, birinin söylediği bir sözü küfürmüş gibi algılama durumları yaşanabilmektedir. Kendisi okulda tanık olduğu pek çok kavgada bu durumun belirgin bir şekilde ve sıkça tekrarlandığını hatırlatmaktadır:

“En büyük sorun iletişimsizlikten kaynaklanıyor. Kendi aralarında bile kuramadıkları bir iletişim var, birbirlerini dinlemiyorlar, hiç dinlemiyorlar. Yani kendi grubundaki bir arkadaşının söylediğini bambaşka anlayıp -çünkü o da çok kıyısından bir cümlenin böyle eee iki kelimesini söylüyor duyduğunun- eee o onu bambaşka bir şekilde anlıyor. Durum başka bir kavgaya dönüşüyor. Ama oturup burada konuştuğunda ‘Sen bana böyle anlatmamıştın’ diye öyle kendi aralarında bile birbirlerine girebiliyorlar.

-Peki, bu arkadaşların en basit olan insani ilişkileri dahi kurabilme noktasında bu kadar zayıf olmalarında sanal âlemin etkisi var mıdır?

-Çok büyük etkisi var. Yazdıkları şeyler, hiç normal Türkçe kullandığımız kelimeler değil. Ve yazdıkları gibi de konuşuyorlar. Yani birbirlerine “Oğlum” derken “olmm” diyorlar. Yani arada ne “yumuşak g” ne de “u” var. Bunun gibi “olum” dersen, arkadaşını bunu bambaşka bir küfür olarak algılayabiliyor. Gibi...” [Ayşen, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Apaçi gençlerin kavga etme davranışlarının temelinde yatan üç ana konu ise kız-erkek meselesi, karşılıklı küfürleşilmesi ya da “ne bakıyon lan” şeklinde ifade edilen konuşma biçiminin kullanılmasıdır.

3.2.3.1. Kız-Erkek Meselesi, Küfür Etme veya “Ne Bakıyon Lan” Yüzünden Kavga Etmek

Gençler arasında kavga etme nedenleri olarak öne çıkan başlıklar, genelde gençlerin tabiriyle “kız meselesi”⁸², nadiren de olsa kızlar arasında “çıktığı erkek arkadaşını ayartma” yüzünden, ama illaki küfürleşme ve argo kullanımlar sebebiyle ve yine gençlerin tanımlaması ile “ne bakıyon lan” şeklinde ifade olunan bakışmalar-atışmalar nedeniyledir. Özellikle genç erkekler buldukları ortamlarda özellikle çıktıkları kızlara yahut yanlarında bulunan bir kız arkadaşına bakılmasından (çocukların tabiri ile “kızın bir başka erkek tarafından kesilmesinden”) çok rahatsız olmaktadır ve bu durum kısa sürede bir kavga sebebine dönüşebilmektedir:

“Kavgaların %97si kız mevzusu abi. Şimdi böyle kızla oturuyorum ya mesela abi affedersin. Buraya, kafeye geldim misal. Baktım bir erkek bakıyor ya kız hemen diyor ya bana bakıyor. Bizde tabi şerefliyiz ya hemen kalkıyoruz gel lan buraya deyip, bir bakmışsın ortalık karışmış abi kız yüzüne.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Bir diğer kavga sebebi olan küfürleşmek ve genelde “ne bakıyon lan” şeklinde ifade edilen karşılık verme hatta sataşma ifadeleri, gençler arasında hiçbir sebep yokken bir anda kavga çıkmasına, yaralanmalı hatta ölümlerle bile sonuçlanabilecek çatışmalara dönüşebilmektedir. Ayrıca Esenler’de yaşayan gençler arasında yaygın bir davranış biçimi olan, sokakların köşe başlarında bekleme durumu da kolaylıkla pek çok kavganın sebebine haline gelebilmekte, köşe başında bekleyerek sokağın namusunu ve güvenliğini tesis ettiğini düşünen gençler için, bir başka gencin köşe başında takılanlara laf atması ya da *ters ters* bakması, bir anda önü alınamayacak bir kavga nedeni olabilmektedir. Recep yaşanan bu ilişkileri şöylece özetlemektedir:

“Bir de köşe başları arası kavgaları var. Bizim köşe-sizin köşe... O bizim köşeden geçti,

---

⁸²“Kız Meselesi’ yüzünden kavga etme durumu, aslında toplumun genelinde yaygın olarak görülen ve Kızmaz (2006)’ın “evlenme teklifinin kabul edilmemesi, yaşanan taciz olayları, kız arkadaşının rahatsız edilmesi bahanesi, karşılıksız aşk, aynı kıza birden fazla kişinin ilgisi gibi nedenler” şeklinde tasnif etmeye çalıştığı bir sosyal gerçekliğe karşılık gelmektedir (Kızmaz, 2006: 247-267).

sen niye öyle baktın. Zaten burada kavga nedeni “bakışmak”. Başka bir neden yok. “Hayırdır lan ne bakıyon?” Sanane lan? Bakıyorsam bakıyorum. Ne bakıyon lann? Hep öyle. Ben o yüzden bıçaklandım.

-Nasıl oldu?

-Üç kişi gidiyorlardı. Biz de üç kişi gidiyorduk. Baya bakiştık. Sonra ileri gittik. Geri döndük bir baktık bize bakıyorlar. Arkadaşım hiçbir şey demedi. “Senin dedi ananı, avradını...” dedi ve koştu, biz de peşinden koştuk, birbirimize girdik.

-Hiç konuşmadan, tartışmadan?

-Evet hiç konuşmadan...

-Peki bunu niye yapıyorsunuz? Adam sana bakıyor, sen ona bakıyorsun, ne var bunda?

-Can sıkıntısı işte...

(Bu noktada Recep’in bir arkadaşı söze dahil olarak şöyle der)

-Vallahi hayatta “ne bakıyorsun?” diye kavga etmem abi... Kafamı öne eğer giderim. Korkaksa korkak desinler bişey olmaz.

Recep: Şimdi adam sana gelse, elini ayağını açsa “Hayırdır oğlum, ne bakıyorsun?” dese...

Recep’in arkadaşı: Ha, ilk o derse, o ayrı... O zaman saldırırım.

-Niye saldırıyorsun, küfür mü ediyor ki?

-Adam “bana ne bakıyon lan?” diyor. Ben demiyorsam o da demeyecek. Saldırırım abi ben.”

[Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Recai kavga sebepleri arasında özellikle “ana-bacıya küfür etmenin” de önemli bir yeri olduğunu vurgulamakta, böyle hallerde kavganın seyrinin daha tehlikeli boyutlara ulaşabileceğini söylemektedir:

“Şimdi abi biz ana bacı(ya sövme) olmadan kavga etmeyiz, o derece yani. Ya kavgada her şeyi yaparsınız, o sana vurur sen ona. O anki sinirine bağlı. Diyelim ki karşımdaki bıçak mı çıkardı bana, bende ne var. Dersin mesela benim anam ağlayacağına onun anası ağlasın sonra cart diye sokarsın.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Kenan ise küfürleşmenin farklı bir boyutuna dikkat çekerek aslında tanıdık arkadaşlar arasında küfürleşmelerin her zaman kavgayla sonuçlanmadığını, ama daha az tanıdıkları birisinin etmiş olduğu küfürün kavga için yeter sebep haline gelebildiğini anlatmaktadır:

“Nasıl diyeyim abi sana, Kavga sebebi genelde küfür oluyor ya. Burada küfürler bağlaç olmuş abi ama hani böyle tanımadığın birinin ettiği küfür acayip olur. Hani şimdi onla arkadaş olmuşsun, iç içe olmuşsun. O sana küfür edince normal geliyor. Ama şimdi başka yabancının sana küfür etmesi olmuyor, ben kaldıramıyorum. Kavga ediyorum yani.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Gençlerin özellikle 13 ila 20'li yaşlar arasında sıkça karıştıkları kavgalar bu şekilde özetlenebilecekse de, kavgalarda bir başka önemli noktada kavga sırasında kullanılan aletler ve kullanım biçimleridir. Nitekim kavgaları anlamak için kavga aletleri hakkında da malumat sahibi olunması, gençlerin kendi aralarındaki ilişkilerin anlaşılması için bir takım ipuçları vermektedir.

3.2.3.2. Kavgalarda Kullanılan Aletler

Gençler arasındaki kavgalarda genellikle bir takım kesici ve yaralayıcı aletlerin kullanıldığına hem gençlerin anlatılarında hem de bu tür kavgalara sıkça şahit olan kafe sahiplerinin ifadelerinde tanık olunmaktadır. Kavgalar genellikle kalabalık gruplar halinde yapıldığından, grup içerisinde en az birkaç kişide mutlaka çakı, sustalı, kama (bir bıçak türü) benzeri kesici aletler bulunmakta, yine kimi zaman gruptan olan bir kişide balta, satır, döner bıçağı vb. daha büyük çaplı bir kesici alete de rastlanabilmektedir. Fakat tüm bu kesici aletlerin yanı sıra bazı kavgalarda ateşli silahların da kullanıldığı aktarılmaktadır. Yine kavgalar sırasında gençlerin bir kısmının hap vb. madde kullanmış bir şekilde kavgaya girişmeleri, neticesinde çok ağır yaralanmalı hatta ölümlü sonuçlanabilecek bir takım kötü durumların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Kafe Sahibi Süleyman Bey'in gençlerin kavga ediş alışkanlıkları ve özellikle kavga sırasında kullanmış oldukları silahlar ile alakalı yapmış olduğu değerlendirmeler, adeta bir *kavga sosyolojisi* şeklinde okunabilecek bir anlatım bütünlüğüne sahiptir:

“Kavgalarda satır çekerler genelde. Satırları çektikleri zaman adama vururken böyle, düzünü gösterip tersiyle vururlar. Düzünü vuran ancak yüz kişide iki kişi üç kişidir belki. Bu daha çok korkutmak amaçlı; satır çektim falan filan. Ama tersiyle vururlar. Silah nadir kullanılır. Genelde çakı çekerler. Çakı çok popüler bir savaş aleti burada. Çakısı olduğu zaman cebinde adam, kendini burada güvende hisseder. Yani karşısına güçlü, iri, büyük, on kişi, yirmi kişi çıkması onun için farketmiyor, çakısı cebinde olduğu zaman o her zaman garantide. Çünkü çakıyı çektığı zaman karşısında nasıl biri olduğu çok önemli değil. Tabi çok daha işi bilen birisi olursa çakısını elinden alır, onu pert eder. Ama genelde her zaman iki sıfır öndedir çakısını çektığı zaman. İnsanlar çünkü çekinir. Hele bir de o çakıyı çeken adam daha önce çakı kullanmışsa, bir kaç kişiyi de vurmuşsa, tamam ondan herkes uzak durur. (yanında duran zayıf bir genci kastederek)Mesela bu, 30 kilo bir adam. Bu adam şimdi nasıl savunacak kendisini? Çakıyla savunacak. Bu çakıcı bu. Tipik bir çakı modeli

bu. Çakıyı kullananlar genelde zayıflardır. Bu sinsidir, küçüktür. Karşı taraf buna atar yapar yapar, bu gelir aradan bir tane koyar, maçı bitirir, galiptir. Genelde zaten hep ufak adamlardan korkucan zaten abi. Kavgaya gireceğin zaman, genelde bunun modeli hep ufak adamları kollıycan. Bunlar çakılı olur genelde. Çakı kullanan adam şimdi, çakıcı adam, böyle karşı tarafı süzer, gücünün yetmeyeceğini anladığı zaman muhabbeti sürdürür, çaktırmadan çakısını açmıştır, kolundadır böyle, çakılacak mesafeye geldiği zaman direk vurur çakıyı. Nereye vurur, daha çok kalça bölgesine... Eskiden genelde hep bel altına vuruyorlardı, ama şimdi artık bu herhalde uyuşturucudan mı nedir, gençlerde bir sıkıntı başladı. Bel üstüne vurmaya başladılar. Boynuna moynuna kalbine fark etmiyor artık. Ama eskiden mesela bu jenerasyonun bir altı hep bel altına vururdu. Tabi bunda yasanında etkisi var, bel altına vurdun mu ceza hafif ama yukarısı direk öldürmeye teşebbüs çünkü. Eskiler hep bel altına vururdu, ama şimdiki kardeşim ben anlamıyorum, ufacık bir mevzuda bile neresine denk gelirse.

-Peki şimdiki gençler neden böyle yapıyor sizce?

-Uyuşturucudan daha çok bence abi. Eskiler kurnazdı abi, hesap ediyorlardı herşeyi. Belki büyüklerinin yanında yetişmişler, büyükler onlara herşeyi anlatmış, şimdiki kardeşim cezayı mezayı düşünmüyor ya, hiçbir şeyi düşünmüyor. Eskiler hep cezayı düşünürdü, herkesi g..ü delikti eskiden. Herkes çakı yemiş kışına. O ona çakı saplıyor, o ona...

-Peki gruplar arasında kavga oldu diyelim. Bu sorunlar nerede-nasıl çözülüyor?

-Genelde abiler çözüyor sorunları. Herkesin bir semti var, parkta değil, mesela buranın çocukları var, nenehatunun çocukları var, karabayır var. Herkesin bir takıldığı yer var. Kimisi parkta takılıyor, kimisi açık alanda takılıyor... Genelde ama hep açık alan. Kimini yeri köşe. Adamlar hep köşede takılıyor. Gidiyorlar o köşede kim varsa dalıyorlar, fark etmiyor kim olduğu, orada dikiliyorsa onlardandır. Onlar onlara saldırıyorlar, ama genelde ondan sonra abiler giriyor araya. İşte o diyor barışın marışın falan filan. Kavgada o an ne olursa olur, sonra çözülüyor.

Mesela bazen işte Rıza gibi (geçenlerde kavga etmiş bir genç) o kavga eden depremin çocuğuydu, oradan diskalifiye mi olmuş bir şey mi olmuş, oradan kendini transfer etmiş... Kavga etmiş, sonra transfer etmiş kendini tepeye (bir başka mahalleye).

-Transfer etmek nasıl oluyor?

-Onlarla sıkıntı yaşamış ya, gitmiş kendine arkadaş edinmiş orada. Artık tepenin çocuğu olmuş orada..." [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Gençlerin kavgalarda bu denli tehlikeli yollara başvurmalarında ve kimi zaman ölümlerle sonuçlanabilecek neticelerinde ortaya çıkmasında hiç şüphesiz yoğun bir şekilde uyuşturucu madde kullanmalarının önemli bir etkisi gözükmektedir.

3.2.4. Alkol, Sigara ve Uyuşturucu Madde Kullanımı (Esrar-Hap-Bali-Tiner Alışkanlıkları)

(Uyuşturucu kullananlar için)

“Burada (Esenler’de) yetiştirip Taksim’de mezun ediyorlar.”

[Ali, 22, Tövbekâr, Siirt]

Gençlerin başta alkol ve sigara olmak üzere uyuşturucu madde kullanımları ile alakalı olarak; gençlerle, yapılan anlatımlardan hareketle kapsamlı bir analiz yapılabilmesini mümkün kılacak uzunlukta konuşmalar gerçekleştirilmiştir. Aslında apaçi gençlerin belki de en belirgin özelliklerinden birisi olarak karşılaşılan *uyuşturucu madde kullanımı*, çok bileşenli bir soruna⁸³ tekabül ettiği için ayrıca ele alınması gerekmektedir.

Gençler arasında sigara kullanım alışkanlığının boyutlarına değinmek, hiç gerek kalmayacak derecede bir duruma karşılık gelmektedir. Hem kızlar hem de erkekler arasında sigara kullanmayanlar elle sayılabilecek kadar azdır ve bu durum akran ilişkilerinde çoğu zaman sigara kullanmayanın takdir edilmesi ve daha önce belirttiğimiz gibi “on numara insan” sayılabilmesi için yeterli bir duruma karşılık gelmektedir.

Aynı şekilde alkol kullanımı da en az sigara kullanımı kadar yaygın bir davranış biçimidir. Fakat sigaradan farklı olarak alkol kullanımı daha ziyade haftasonlarında, biraz daha fazla paraya sahip olunan vakitlerde, özel günlerde ve asker eğlencelerinde tercih edilmektedir. Nitekim alkol kullanmak gençlerin tanımıyla lüks bir eğlence haline gelmiş, bunun yerine başta esrar olmak üzere özellikle hap kullanımı çok daha yaygın bir şekilde tercih edilir noktaya ulaşmıştır: “Akın: Ama biz paramız oldu mu hemen gidiyoruz maddeye ya da alkole yatırıyoruz abi.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Madde kullanımları ile ilgili anlatımlara geçmeden önce hem gençlerin ağzında hem de gençlerle ilgilinen Abdullah Hoca’nın yorumlarından elde edilen temel mesele,

---

⁸³Köknel (2001), gençlerin alkol ve madde bağımlılığına dayalı bir altkültürü benimsemelerinde birbirinden bağımsız pek çok farklı etkenden bahsetmektedir: arkadaş ortamı, merak, taklit, teşvik, özentî, özdeşleşme, özerklik, sorumsuzluk, başkaldırma, bağımlılık, güvensizlik, güçsüzlük, yetersizlik, ilişki kurmak, toplumdaki kaçmak, deneme ve düşlem, bu etkenler hakkında anahtar kavramlar olarak belirlemektedir (Köknel, 2001: 71-76). Apaçi gençlerle yapmış olduğumuz görüşmelerde, gençlerin pek çoğunda yukarıda sayılan özelliklerin hatırı sayılır bir kısmının bulunduğu tanık olunmuş, bu anlamda uyuşturucu madde bağımlılığının çok yönlü yapısı hakkında bize bir takım ipuçlarına ulaşılmıştır.

gençlerin genellikle iki ana sebep yüzünden madde kullanmaya başladıkları yönündedir: Bunlardan ilki ailelerinin gençlere karşı alabildiğine ilgisiz ve umarsız tavırlar geliştirmeleri, gençlerin hiçbir sorunu ve sıkıntısı ile ilgilenmemeleri durumudur:

“Diyoruz yani ‘Niçin bağımlısın? Bağımlı olma sebebin ne?’ İşte genel itibariyle hepsinin söylediği şey; ailenin ilgisiz olması. ‘Sevilmiyorum’ diyen gençler var. ‘Sevilmiyorum. Annem babam beni sevmiyor.’ Ailesi tarafından sevilmediğine inanan gençler var. Bundan dolayı kopukluk oluyor. Mesela şöyle söyleyeyim; ‘Ya annem babam bana karşı hiç ilgi duymuyor, ben eve geldiğim zaman ben eve geldiğim zaman’ diyo ‘sanki o evde ben yokum. Ben o evin bi üyesi değilmişim gibi davranılıyor. Şunu yap bunu yap. Sadece emirler veriliyor. O emirleri yerine getirirsen iyisin, emirleri yerine getirmezsen kötüsün.’ Bu şekilde gençliğin içerisinde ailesiyle arası bozuk olan gençler var.”[Abdullah, 29, İmam]

Abdullah Hoca'nın gençlerin madde kullanımlarını ailelerin ilgisizliği olarak açıklaması, aslında saha araştırması boyunca görüşme gerçekleştirilen gençlerin pek çoğundan edinilen bir izlenim ile örtüşmektedir. Apaçi gençlerin aileleri genellikle göçle İstanbul'a gelmiş ve kente tutunabilme çabasında olan aileler olması itibariyle, anne-babanın hatta evin yaşı büyük çocuklarının yoğun bir tempoda ve ağır iş şartlarında çalışmak durumunda kalmaları, doğal bir şekilde anne-babanın çocuklarına yeterli vakit ayıramaması gibi bir durumu beraberinde getirmektedir. Fakat elbette gençlerin ailelerinden yeteri kadar ilgi görememelerinin sadece bu şekilde izah edilmesi, meselenin kültürel boyutunun gözden kaçırılmasını beraberinde getirmektedir. Nitekim büyük oranda anadolu coğrafyasının tamamına hakim olan bir başka davranış kalıbı da, ebeveyn (özellikle baba) ile çocuğun mesafeli bir ilişki geliştirme durumunun da bu süreçte önemli bir etken olduğunu düşünülmektedir. Nitekim gençlerin yine pek çoğu anne-babası ile sağlıklı iletişim kuramamaktan dert yanmış, bu durumun kaçınılmaz bir biçimde evden uzaklaşmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Gençlerin uyuşturucu madde kullanmalarına etki eden bir başka sebep ise sorunlarından, akran ilişkilerinde karşılaştıkları problemlerden, kimi zaman kız ya da erkek arkadaşı ile yaşamış olduğu bir sıkıntı halinden uzaklaşmanın, yaşanan anı unutmanın ve başka bir boyuta geçebilmenin imkânı olarak “hap”ın ya da “esrar”ın değerlendirilmesidir:

“Ya herhangi bir şeye canın sıkıldı diyelim illaki bir sebep arıyorsun unutmak için. Unuttuğunda direk dalıyorsun, rahatlamak için yani.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Madde kullanmaya başlamaları ile ilgili olarak ise gençler genellikle bu sürecin öncelikle sigaradan başladığını, daha sonra esrar, hap, kokain ve eroine doğru sürecin evrilerek devam ettiğini anlatmaktadırlar:

“Ki ben size en önemli şeyi de söyleyeyim bir insan hani bunun yüzdesi 90’dır. Bir insan sigara içiyorsa eğer alkolde içer esrarda içer hapıda atar çünkü sigara herşeyin başlangıcıdır. Sigara en hafifi ama öyle görünüşte öyle ama sigara en ağırıdır. Şimdi hani benim cebimde paketim yok sigara kullanan birisiyim şimdi öyle bir şeyler yapmışlar dal böyle 1 lira cebinde bir 5-10 lira olur giderim dal alırım hani dal parasında ya dal paramda yok arkadaşımın sigara kullanıyorsun hani diyorum bir sigara ver yakayım hesabı. Sen o sigarayı yakıp içebilirsin günde bir veya iki olsun farketmez sen sonuçta nikotin alıyorsun ama esrar alkoli hergün içemezsin bunu ekonomisi bütçesi daha farklı. Şimdi ben esrarı cebimde rahat taşıyabilir miyim sigara gibi? Taşıyamam. Tık gelir amiri memuru gelir çevirir bu nedir kanunsuz olan şeydir. Aslında hani bunu kanunsuz yapmaları gereken sigaradır.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Fakat bu sürece rağmen apaçi gençlerin neredeyse tamamı bu bağımlılığı hap kullanma noktasında bırakmaktadırlar. Bu durumda gençlerin maddi imkânlarının kokain ve eroin gibi lüks uyuşturucu maddelere yetmemesinin önemli bir etken olduğu yapılan görüşmelerde sıkça dile getirilmiş, hatta yaşı ilerlemiş ve artık esrar ve hap kullanımının yetmediği noktalardan sonra kokain ve eroine başlamış, dolayısıyla da kazancının tamamını maddelere veren hatta ailesinin evini bile sattırmak durumunda bırakan örneklerden bahsetmektedirler.

Bu görüşmeler sırasında eroin kullanan bir gençle de tanışma imkânı yakalanmış ve fakat gencin bir türlü *ayık yakalanamaması* ve daha sonrasında ise görüşmekten çekinmesi sebebiyle konuşma imkânı elde edilememiştir.

Bu noktadan sonra gençlerin madde kullanım tecrübelerine, yaşadıkları sıkıntılara, uyuşturucuyu elde edebilmek için hangi yollara başvurduklarına, kendi aralarında nasıl bir *madde kardeşliğinin* oluştuğuna, uzun süre madde kullanıp daha sonra bırakanların söylediklerine yer verilmesi gerekmektedir. İlk anlatım uzun süre esrar kullanıp daha yeni bırakan Muhammed’in esrar ile kimyasal olarak üretilen hap arasındaki farkı belirtmek için paylaştığı bir olaya dayanmaktadır:

“Ya şimdi ben yani bırakma değil de ben esrarı keyif niyetine içiyordum. Esrarın o kadar yani zararlı olduğunu düşünmüyorum en azından haptan veya alkolden o kadar da zararlı değil. Ha zararlı esrar da vardır mesela bonzai kimyasal madde. Çok ölen insan var. Bonzai yani geçen Hal'deyim 11'de işe gittim dedim bir çay koyayım sigara da içeyim içmeye başladım. Tık tık baktım birisi abi yardım et abi imdat imdat sesleri hemen yer açtım daha gencecik çocuk. Abi dedi ölüyorum dedi ne olur dedi yardım et abi. Dedim otur şuraya ne içtin sen dedi bonzai. Kovamı yaptın kova yaptım abi. Gittim vişne suyu aldım 1lt buna içirttim bir güzel 2 defa kustu kendine geldi. Adamı ölüm tribine sokuyor. İşte dedim oğlum dedim içme dedim bonzai içme dedim madem bağımlıydın içicisin şimdi bonzai içen insan ot içemez. Ot içen insan ise bonzai içemez. Birisi kimyasal diğeri ise farklı. Şimdi bonzai içen adam ota bünyesi kaldırır kafası gelmez hani kafası güzelleşmez ama ot içen adam bonzai içmez. Çünkü adamı tribe sokar ölüm tribine sokar. Kalp atışını hızlandırır kalbe birebir kötüdür. Haptan bir farkı yok. Hani hap iç organlarının çoğuna mideyle kasına verir bonzaide şeye kalbe fazla verir. Kalp atışını hızlandırır insanı heyecanlandırır. Kalp ritminde bozukluğa birebirdir.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Fakat aynı Muhammed'in az önce alıntılanan ifadelerinde yer alan “her şeyin başı sigara ve sigara içen her şeyi içebilir” sözleri ile bu durum biraz çelişmekte, gençlerin yaşamış oldukları sıkıntılı ruh halini tasvir edebilmesi anlamında bu iki farklı değerlendirmeye dikkat etmek durumunda bırakmaktadır araştırmacıyı.

Recep, uyuşturu madde kullanım alışkanlıklar hakkında bize önemli bilgiler aktarmaktadır. Özellikle gençlerin alkol kullanmama davranışlarına maddi kısıtlılıkların yanı sıra bir başka boyut hakkında da dikkat çekmiş, gençlerin evlerinde zaten içemeyecekleri alkolü dışarıda da içemediklerini, bu anlamda hem emniyet güçlerinin hem de mahalle dayanışmasının buna müsaade etmediğini söylemektedir:

“Hapı patlatmak önemli. Patlayacak o. Şimdi erken patlatabilmek için ben mesela garip garip hareketle yapıp vücudu hareketlendiriyorum, 10 dakıkada patlatıyorum. (gülüyor) Vücut ısınması lazım abi.

-Peki tehlikeli bir haptan bahsettiler, şuuru kaybettiriyormuş?

-Roj⁸⁴. Akıllıyı deli deliyi de akıllı yapıyor. Abi roj hapı cesaret veriyor sadece cesaret veriyor. Attıktan sonra onu babanı tanımazsın. Bizim arkadaşlar attı onlarda cezaevinde açtı gözünü. Zaten roj atarsan gözünü ya hastanede ya cezaevinde açarsın.

-Peki kaç saat sürüyor onun etkisi kaç saat sürüyor?

---

⁸⁴Gençler arasında “roj” olarak bilinen sentetik uyuşturucunun asıl ismi LSD (Lysergic Asid Diethylamid)'dir. Bu hap, kokainden 100 kat daha etkili ve güçlü olması ile bilinir ve kullananlarda insanı çıldırma noktasına getiren, intihar ve cinayet işleme hususunda uyaran ve tetikleyen bir özelliğe sahiptir (Babuna ve Bayhan, 2009: 231).

-2 gün. Çay içiyorsun ya o sıcaklıkta bile kafası geliyor. Onu atıp yatacaksın yoksa var ya bitti. 2 gün tribinden çıkamıyorsun o zaman. Haplar kalitesine göre abi, mesela Aksaray'da satılıyor mesela bak 50 milyona şu kadar kalınlıkta bir hap onun kafası çok güzel ya 6 saat götürüyor. Bunlar, buradakiler 1 saat 15 milyona. 1 saat ama hani o 1 saatte çok güzel.

-Peki hap yerine neden içki tercih edilmiyor?

-Pahalı. İçki pahalı. Bir bira 4 milyon. 5 tanesi 20 lira diyorsun yani. E 5 tane içecek ki kafa yapacak. Diyor onunla uğraşacağıma diyor bir tane hap alayım diyor hiç uğraşmayım diyor sallayım diyor kafasını yaşayım diyor. Bir de nerede içecek şimdi o da var hocam. Polis kızıyor. Sokakta içirmiyorlar bir ton esnaf var çimenliğe çayıra gideceğine adam şu kadarlık hap her yerde atıyor. Eve gidemez. Evde öldürürler adamı. Dışarıda zaten içecek bir tip değil. Geliyor hap atıyor bir tane temizinden kafasını yaşıyor gidiyor evine.

-Peki parasız kalındığında nasıl hap almıyor?

-Hırsızlık yapıyor parayı buluyor.

-Peki uyuşturucu kullanma nasıl başlıyor?

-İlk başta abi bizim gibi işte böyle gaz, yok tiner bali. Ufaktan başlıyor sigaradan. Sonra esrar sonra hap. Sonra taş'ı (kokain) denerler sonra beyaz (eroïn) denerler abi." [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Recai ise özellikle hap kullanıldığında insanın psikolojisinin ne denli bozulduğunu, gençlerin her an kavga etmeye hazır bir hale nasıl geldiklerini anlatarak, hap kullanmanın etkilerini özetlemektedir:

"-Esrarı 20 milyona gidiyorsun alıyorsun abi şu kadar bir şey. Onunla 7-8 kişi içersin abi. Esrar içerse bile adam tüp var (baliyi kastederek), 8 saat kafası var. Poşetin içine koyuyorsun çekiyorsun abi... Ama hap da nasıl bir şey kitliyor seni abi. Böyle tribe giriyorsun milleti kesiyorsun bakıyorsun. Biri sana ters bir şey dediği zaman gideyim de kavga edeyim diye bakıyorsun. Ama işte dişlerin mişlerin gidiyor. 4 saat sonra...

-Dişler niye?

-Sıkıyorsun, kendini sıkıyor abi. Tribe giriyorsun sıkıyorsun abi kendini. Sakız çiğnenir genelde. Anlamasınlar diye. Bir de oynaman lazım yani. Uçuyorsun, oynaman geliyor... Abi sen şimdi hapi atıyorsun ya böyle kitleniyorsun, millete bakıyorsun. Yani böyle, şimdi bu ters bir şey dese ona vurasın geliyor yani. Ya herkesin kendine baktığını düşünüyor yani. Gözünü ayırmıyorsun. Böyle millet oynuyor ya abi, milleti canavar gibi görebiliyorsun yani o derece. Düşman gibi." [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Kafe Sahibi Metin’le görüşme sırasında, özellikle apaçi gençlerin neden zayıf bir bedene⁸⁵ sahip olduklarını sordurulduğunda kendisi bu durumun gençlerin yoğun bir şekilde madde kullanımları ile alakalı olduğunu söyleyecektir:

“-Zaten çoğu zayıftır. Yani hep böyle sıfır beden mi olmak istiyorlar bilmiyorum; pantolonları düşük yani pantolon olduğu da belli değil üzerinde, dümdüzler yani.

-Bu zayıf olanlar neden zayıf sizce, kanaatiniz?

-Bence başka şeyler içiyorlar yani. Madde kullanıyorlardır yani.

-Madde kullanımının etkisi zayıflamak, zayıflama etkisi oluyor mu?

-Tabi oluyor, yemek yemezler.” [Metin, 30, Kafe Sahibi]

Lütfü de kendisinininde madde kullanması neticesinde zayıfladığını ve maddeye ulaşabilmek için hırsızlık yapmanın çok yaygın bir davranış biçimi olduğunu kendi örneği üzerinden anlatmaktadır:

“Ben. Nasıl olmuştum ya incecik birşeydim ben ya. (Zayıf bir arkadaşını göstererek) Bundan daha ince olmuştum. Ama ben hani 10 sene benim arkadaşlarım su gibi esrar içerken ben esrara elimi bile sürmedim. Son 2 seneye kadar. Son 2 senedir. Bozuldu böyle. Yani son 2 senede hakaten düzen bozuldu. Önceden esrar bulamazdın yani kimsede yoktu esrar hani bir esrar bulmak için hani binbir türlü şey yaparlardı. Gelirdi sana söylerdi sen giderdin ona söylerdin o giderdi ona söylerdi. Öyle bir trafik olurdu. Hani 2-3 saatte bir trafik olurdu öyle esrarı bulurdun ki bulana kadar da canın çıkardı kimse vermezdi. Şimdi bakıyorsun telefon açıyorsun alo. Ayağına getiriyor. Getiriyor esrarı hadi al kardeşim. Diyorsun alo getiriyor hapı koyuyor kaç tane. Böyle bir düzen var şimdi ben attım... Düşünsene hocam haftada 1,5 milyar ya ben 1,5 milyar para veriyorum extaczy haftada. Yani haftada 1,5 milyar para veriyordum yani her hafta her hafta hani bunu da hiçkimse yapamaz. Ne yapacağım ben bu parayı çalışarak kazanamam ya nereden getireceğim ben bu parayı çalacağım.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Lütfü bu anlatımlarına ilave olarak, özellikle maddeye bulaşan kızların daha zor bir durumla karşı karşıya kaldıklarının altını çizmekte ve uyuşturucu madde bağımlılığının arkadaşlıkları bile hiçe sayacak ve yalnızca kendini düşünmeni sağlayacak bir bencilliği de insanda var ettiğini söylemektedir:

“Ha bir kere deniyor oofff kafası güzel bir kesmiyor ikiyi atıyor off kafası güzel üçü atıyor

⁸⁵En genel anlamı ile sentetik uyuşturucu maddeler arasında yer alan “hap”ların, insan bünyesine çok belirgin etkileri mevcuttur. Özellikle susuzluk, açlık, dinlenme ve uyuma gibi ihtiyaç ve istekleri çok azaltan ve vücudu alabildiğine hızlandıran sentetik uyuşturucu maddeler, gençlerin bünyelerinin zayıflamasına ve pek çok kronik hastalığın ilk işaretlerinin belirmesine yol açabilmektedir. Uyuşturucu maddelerin insan fizyolojisine ve ruh sağlığına etkileri için bakınız: (Babuna ve Bayhan, 2009).

14 tane attım ya ben 14 tane 15 tane ölümden döndüm. Kızların hepsine çünkü ben öyle çok kız gördüm ben böyle kızlarla konuştuğum zaman bunlar zannediyordu ki ben onlara iş atıyorum ben ona Kur'an çarpsın ben Hilal'le konuşuyorum kız ex atıyor falan ben ona bir anlattım ağladı. Ben dedim ki böyle böyle. Ertesi gün yine yaptı. Ertesi gün çıktı geldi, aaaa gelde küfür etme yine baktım aynı Hilal ya ben anlatıyorum bak diyorum ki kardeşim hapi atarsın hap kesmez ya attın attın attın bir süre sonra birtane kesmez 2 atarsın 2'de kesmez 3ü atarsın 3 kesmez 4'ü atarsın 4 kesmez 5-10-15 artık en son vuracaksın damardan alacaksın ha o da onu da vurman için ya baban fabrikatör olacak ya çok zengin olacaksın. Ya da çok güzel olacaksın gidip sağda solda milletin altına yatacağın onu alacaksın. Mesela biz bununla çok iyi arkadaşız hocam sana örnek vereyim hani yediğimiz içtiğimiz bir gitmiyor hani ayrı gitmiyor öyle öyle hepsi bir yani ne dersek beraberiz ama uyuşturucuya geldi mi konu ne bu benim arkadaşım ne ben onun arkadaşımym." [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Uzun yıllar boyunca uyuşturucu madde kullanmış ve kendi tabiriyle "alemin dibine vurmuş" olan Malik'in uyuşturucuya başlaması, gençlerin uyuşturucu kullanma alışkanlıkları ve kendi başından geçen ilginç bir takım olaylarla alakalı anlatımları, apaçi gençlik ve uyuşturucu madde kullanımı arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir:

"İlk işte Abi,- yaşımız küçüktü tabi bizim- burda 'Abi' dediğimiz insanlar işte, kullanıyordu sağa sola işte. 'Kullanıyordu' derken, mevzu oluyodu işte, 'Silahını tut' bilmem ne gibiler işte falan filan. Boş boş mevzular işte Abi. Adam ya işte adamın yanında takılıyorsun, cahilsin, daha yaşın ufak, hiç bi şey bilmiyorsun. Ondan sonra özeniyorsun bi çevrene bakıyorsun senin büyüğün esrar içiyor, sen de diyorsun 'A bu nasıl bi şeydir?' Çünkü cahil adamsın Abi, bi şey görmemişsin. Yaş on dört, on beş. Ya diyorsun, 'Aaa bu ne kadar güzel bi şeydir' falan filan... İçiyorsun. Bi kere içiyorsun, hoşuna gidiyor. Ondan sonra bi bakmışsın bataklığın içindesin. Esrar içiyorsun, bi an durmadan sabah kalkıyorsun her şeyin odur yani. Başka bi şey yok.

Keyif için içersin, gülersin, makaranı yaparsın, yedirir sana, yemek yedirir bol bol. Ne bileyim, ondan sonra değişik değişik şeyler.

-Yemek yediyor bol bol diyorsun da fakat bu gençlerin hepsi zayıf.

-Onlar hap yutuyor Abi, hap daha değişik. Esrarda yani o da bi nevi sonra kesiyor iştahı yani. Ama esrar da ona göre hapa göre daha daha iyidir yani.

-Hangi anlamda daha iyi?

-O daha pis bi şey yani, hap daha pis. İçinde kimyasal madde var Abi yani. İnsanı ne bileyim, değişik yapıyo, kanını bi anda hızlandırıyor, kiminin kalbini durduruyor. Değişik değişik. Kullanan, bi sene kullanan kesin bi hastalığa kapılır yani. Çünkü içinde ne olduğu

belli değil Abi. Şunları götür (gençleri kastediyor), kullananların hepsini götür, kesin bi hastalık çıkar yani. “Çıkmadı” diyen yalan söyler yani. Abi bende o çocuklar gibiydim, it kopuktum Abi yani.

-Madde kullanırken mesela yolsuz kaldım, ne yapıyordun sen?

-Yolluna çıkarsın (hırsızlığa), o arkadaşımızın evinden çeyiz ablasının çeyizini getiriyordu, bi şekilde bi şeyler yapıyorduk, yani para buluyorduk. Bu bu iş için her şey para, bulursun Abi. Yani çözüm para sıkıntı değil yani. Halı götürüyorsun çingene sana halı veriyor, meyve götürüyorsun meyve veriyor şey hap veriyor. Ya mesela diyeyim koli koli muz götürüyordum, çalıyorlardı arabadan muz götürüyorduk yani, anladın mı? Bi koli muz veriyorduk, adam bize dört tane hap verirdi yani.

-Peki, grup olarak mı takılıyordunuz?

-Grup olarak Abi. Grupta biz on kişiydik, bazen on beş kişi oluyorduk, ateş yakardık tepede.

Orada biz giderdik on beş kişi, kışın ateş yakardık dörder tane hap attık mı hepimiz halüsinasyon görmeye başladık. (gülür) Kimimiz karşıda adamlar piknik yapıyor bizi çağırıyorlar hesapta, halbuki öyle bi şey yok. Kafan beynin uçmuş, halüsinasyon görüyorsun.

-Bi kişi dört tane birden mi atıyor?

-Dört tane atıyor, on tane atan var Abi.

Niye on tane

O belirli şeyden sonra kesmiyor Abi. Bi tane atıyorsun, ertesi gün bi tane daha atıyorsun. Artık etki yapmıyor vücutta.

Yine böyle hızlı zamanlarımızdı. Hap yutuyoruz işte üst üste, bi de içki içiyoruz. İçki Hapı da hızlandırıyor. (Güler ve devam eder) Biz kendimizi başlıyoruz Terminatör sanmaya. Öyle bi dünya... Arabalar küçücük geliyor gözümüze Abi. Vallahi kendimi dev adam sanıyorum. (Der ve gülür) Böyle bi kendimi dev gibi sanıyorum yani. Başlıyoruz bu sefer “Biz” diyoruz, “imparatoruz” yani “biz” diyoruz “dev adamız.” Benim içim hani kafamda, ama içleri, hani ben o kafayı yaşıyorum, yanımdaki de yaşıyor ama hiç böyle konuşma geçmiyor hani. Hani içinde yok hani ama aynı kafayı yaşıyoruz. Caddeye çıkıyorduk, arabaların üstüne gidiyoruz böyle, bize dev gibi şey gibi geliyor Abi, karınca gibi geliyor. Hap böyle bi şey işte, mutlu ediyor seni anladın mı? O an için hiç bi şey, unutuyorsun her şeyi. Toz pembe geliyor dünya.

Eee o öyle işte Abi, mutlu oluyor. Ooo ooo şey için, o dakika için, o gün için toz pembe işte. Hiç bi şeyi; annesini babasını, işte parası yokmuş, her şeyi unutuyor yani. Kafası güzel olmuş yani içtiği için. Ya sigarasını içiyor hiç, muhabbetini ediyor, hiç sıkıntısı olmuyor yani. O, o gün için.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Hapların fiyatları ve adlandırmaları hakkında ise Kenan şu bilgileri paylaşmaktadır:

“Nasıl anlatayım, abi genel adı şeker oluyor. Şeker, ex, bunlar ayrılıyor işte yok mavi kalp, yok sarı ferrari, yok sarı yunus. Hepsi böyle ayrı, yani hepsi aynı kafayı yaşıyor sadece isimleri değişik böyle. Üstündeki şekillerle alakalı. Hapların üstünde şekiller oluyor mesela mitsubishi şeklinde oluyor mitsubishi diyorlar. Üstünde kalp oluyor, rengi de mavi oluyor, mavi kalp. Öyle yani, hepsi ayrılıyor öyle. Bir iki saat götürüyor, kafasını yaşıyor.

-Peki hapların ortalama fiyatları nedir?

En ucuzu 10'dur. En pahalısı 20'dir buralarda.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Tövbekâr Ali ise eskiden uyuşturucuyu çok kullandığını, çok zararını gördüğünü ve bu sebepten sosyal ilişkilerinde birçok sorunla karşılaştığını aktarmaktadır:

“Aynen bak, ufakken zaten daha tövbe mövbe almamıştım ne seviyorduk, hergün, bir insan hergün uyuşturucu içer mi ya? Her Allahın günü daha o zaman kaç yaşında ya.. Hap, esrar, kova... Onlar zaten hepsi bir. İnsan buradan ta Gaziosmanpaşa-Sarıgöl'e yürür mü ya bir uyuşturucu için? Mesela annen baban bir yere gönderdiği zaman zoruna gider insanın değil mi? Ama ne yapıyordun, gidiyordun uyuşturucu içiyordun. Kavga ediyordun, kimseyi tanıyamıyordun, işin olmuyordu hep sürekli şeytanın yolunda gidiyordun, insan kendini kesiyordu bu sefer, hep zarar veriyordun kendi kendine. Ve hap öyle bir şey ki, ya keşke aptallaştırsa ya tanıyamıyorsun ki zaten. Ya düşüşüne (hap etkisini kaybettiği zaman) geldiğin zaman daha kötü daha sıkıntılı yani. Unutkanlık mı dersin ondan sonra yanlış anlaşılma mı dersin ne istersen var onda. Zaten hap farklı bu esrar gene değişik de, hap olsun bali olsun insanı komple yakan odur. Ama işte tutsan yardım etsen onlara çok güzel olur.” [Ali, 22, Tövbekâr, Siirt]

Son olarak uyuşturucu madde kullanımının, özellikle hap kullanmanın gençlerde bir takım cinsel suçların ve sapkınlıkların belirmesine yol açtığı gençler tarafından aktarılmakta; homoseksüel eğilimlerin hapın kullanıldığı bir kaç saat içerisinde psikolojik olarak insanda oluşabildiğini, yine cinsel manada erkeği iktidarsızlaştıran bir etkisinin de hap kullanıldığında ortaya çıkabildiği anlatımlarda paylaşılmaktadır. Bu tür eğilimlerin belirmesinde hap kullananların aşırı duygusallaşması ile de doğrudan ilintili olduğunun altını çizmektedir gençler:

“Hap kullandığımda, aşırı duygusallaşıyorum, üşüyorum ve hayaller kurmaya başlıyorum.” [İbrahim, 16, Ortaokul Terk, Batman]

“Sürekli söylüyorum, telkin ediyorum işte; bu ilaç uyuşturucu bağımlısı kullanan kişiler kötü insanlar değil ama şuur gittikten sonra her şeyi yapabiliyorlar. Şuur yok, şuur yok. İnşaatta, İnşaatta, İnşaatta kalıyorlar. Madde kullanınca ‘Öz kanka arkadaşım dediğim

insanlar' diyo, 'bana' diyo 'tecavüz tecavüze yeltenenler, yeltenenler oldu' diyo.”
[Abdullah, 29, İmam]

Gençlerin uyuşturucu madde kullanımları, özellikle hap'la girmiş oldukları bağımlılık ilişkisi, hem eğitim hem de meslek edinme süreçlerinde bir takım zorluklar yaşamalarına da sebep olabilmektedir.

3.3. Gençlerin Eğitim, Meslek ve Gelecek Algıları

Bu bölümde apaçi gençlerin hayatlarının şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan eğitim durumları ve meslek sahibi olma–çalışma hayatına başlama pozisyonları ile ilgili gençlerin anlatımlarına ve yönelimlerine yer verilmeye çalışılacaktır. Eğitim süreçleri ve meslek sahibi olma durumları apaçi gençlerin gelecek algısının şekillenmesinde oldukça hayati bir konuma karşılık gelmekte, âdeta bu iki alanda elde edilen performans ve imkânlar, gelecekte gençlerin nasıl bir hayatı yaşayacaklarına dair bugünden ön kabuller oluşturmalarına hatta kimi zaman tamiri oldukça zor hayata dair önyargıların tohumlarının atılmasına zemin hazırlamaktadır.

3.3.1. Eğitim Süreçleri

Apaçi gençlerin eğitime başlama ve devam edebilme süreçleri hakkında yapılan görüşmelerde birbirine yakın anlatımlara ve benzeri sorunlardan kaynaklanan aynılaşmış sonuçlarla karşılaşmıştır. Temelde gençlerin eğitim süreçlerinin sıkıntılı olarak devam ettiği, gerek ilköğretim seviyesinde gerekse de lise düzeyinde farklı sorunlar ve eksiklikler nedeniyle apaçi gençliğin okulla ilişkisinin kesildiği en sık karşılaşılan durum olarak gözükmektedir. Gençlerin eğitim süreçleri, okula devam etme biçimleri, okuldaki ilişkileri ve okuldan ayrılma durumları ile alakalı olarak rehber öğretmenlerin anlatımları, gençlerle ilgilenen Abdullah Hoca'nın söyledikleri ve her iki yaklaşımı tamamlayan ifadelerle gençlerin aktardıkları apaçi gençlik ile eğitim arasındaki ilişkinin çerçevesini göstermektedir.

Gençlerin eğitimle kurmuş oldukları ilişkinin birkaç boyutu, yaşanan durumun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Öncelikle gençlerin genelinde, okul başarısının gözle görülür bir oranda düşük olduğu fark edilmektedir. Görüşme yapılan gençlerden birisi

hariç [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır], isterse henüz eğitimine devam etsin isterse de okuldan bir şekilde ayrılmış olsun tamamı, en az bir kez sınıfta kalmış ve sınıf tekrarı yapmış gençlerdir. Bu konu hakkında görüşlerine başvuru ve gençlerin okul başarıları hakkında en sağlıklı bilgiye sahip rehber öğretmenler de yaşanan bu durumu teyit etmişlerdir.

Genellikle lise 1. sınıfta eğitime başlayan gençlerin önemli bir kısmı lise 2. sınıfa geçememekte, sınıf tekrarı ile bir sene daha 1. sınıfı okuduktan sonra yine büyük bir kısmı okuldan ayrılmak durumunda kalmaktadır. Servet Öğretmen, gençlerin 1. sınıfta kalmalarını hem ailelerin ilgisizliğine hem de gerek rehberlik servislerinin gerekse de öğretmenlerin gençlerin eğitim süreçlerine yeterli katkıyı sunabilecek vakit ve imkâna sahip olamamasına bağlamaktadır. Apaçi gençlerin eğitim süreci, kaçınılmaz olarak gençlerin beceri sahibi oldukları alanlar açığa çıkartılmadan, eğitimin sonlanması ile neticelenmektedir:

“Maalesef yarısından fazlası 9. sınıfta kalıyor. Bardağı kavrayabilmek için kulpuna ihtiyacımız var. Bu çocukların da bir kulpu var. Bir yerlerde bir kulp var çocukları etkileyebileceğimiz. Futbol takımından olanlardan örnek vereceğim. Okulun en serseri, en apaçi diyebileceğim, popüler, gayet havalı da vücut olarak da üstün çocuğu... Eee bu çocuğun kulpu futbolla ilgilenmesi. Ve futbol kulbundan tutup çekebiliyorsun çocuğu her yere. Ve götürdüğün yerde başarılı oluyor bu çocuk. Ama bazılarının kulpunu bulamıyorsun, 2800 öğrenci var. Eee 60 tane öğretmen var ve tek rehber öğretmenim ben bu okulda. Hani her çocukla ilgilenmem mümkün değil. İşte bu sosyo-ekonomik geliri, hani okul şartları da etkiliyor. Eee bu çocukların aileleri de onlardan kopuk oldukları için, neyin o çocuğu etkileyeceğini bilemiyoruz. Ve bilmediğimiz için de bu çocuk tutunacak dalı olmadığı için istediği yere yuvarlanıyor. Ve genelde hani rahat olan yere, hani en kolay elde edilen yere, bahsettiğimiz yere geliyor bu çocuklar. Ya sistemin içerisinde yuvarlanıp duruyorlar, bir şey yapamıyoruz bir yerde...” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Servet Öğretmen’in “bir şey yapamıyoruz bir yerde” şeklinde izah ettiği durum aslında pek çok rehberlik öğretmenin dert yandığı bir ortak noktayı göstermektedir. Öğretmenlerin pek çoğu, sosyal alanda destek göremeyen gençlerin, genelde aile ilgisinden de yoksun bir şekilde eğitime devam edişleri ile sürecin perçinlendiğini, liselerin gençlerin eğitim kalitesini ve okuma becerisini ve azmini arttırabilecek bir imkânı da yeteri kadar sunamamasıyla, apaçi gençliğin eğitim ile ilişkisinde kesintilerin meydana geldiği aktarmaktadırlar:

“Biz 400 tane mezun veriyoruz 12. sınıflardan. İşte %48 gibi bir başarı çıktı geçen sene için. Hani bakıldığında “Aaa %48 normal lise için ne kadar güzel” gibi... Ama biz 9. sınıfta takribi 1300 öğrenciyle başlıyoruz. 12. sınıfa geldiklerinde 400 tane kalmaları büyük kayıpken, 400’ün içinden üniversiteyi kazandırdıklarımıza bakıyoruz. Oradaki başarıya bakarken aslında başlangıçta arada kaybettiğimiz o 700, 800 öğrencinin nereye gittiği çok büyük bir soru bence. Onu hep kaçırıyoruz gibi geliyor.” [Ayşen, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Ayşen Öğretmen’in “gözden kaçırıyoruz” diyerek, lise eğitiminin hemen başında okula ara vermek durumunda kalan ve çoğu zaman göz ardı edilen apaçi gençler ile ilgili yapmış olduğu tespit ile araştırmacının sahadaki bulguları arasında birebir paralellikler bulunmaktadır. Apaçi gençliğin gerek ailesinden gerekse de okuldan yeteri kadar beslenememesi, zaten sorunlu bir duruma karşılık gelen sosyal çevre içinde gençlerin kendi yollarını bulmaya çalışmalarına, her türlü etkiye açık bir biçimde akran ilişkileri içerisinde kendilerini anlamlı kılmaya yönelmelerine sebep olabilmektedir. Boş vakit geçirmek, uyuşturucu madde kullanımına yönelmek, şiddet eğilimlerinin açığa çıkabileceği davranışları benimsemek sürecin nihai sonucu olarak belirlemekte, bu durum zaten sıkıntılı bir şekilde devam eden eğitim sürecinin hepten akamete uğraması ve sonlanması ile noktalanabilmektedir. Görüşme yapılan gençlerden pek çoğu, özellikle arkadaş ortamının ve uyuşturucu madde kullanımı çerçevesinde gelişen akran ilişkilerinin, okuldan uzaklaşmalarında belirleyici bir etken olduğunun altını çizmektedirler:

“Okulda arkadaş ortamı yüzünden kaldım. Ne geliyorsa zaten arkadaş ortamından geliyor. 3 kişi 4 kişi takıla takıla ders mers dinlemiyorduk. Hani nasıl diyeyim okulla iyi olan bir insana takılıydım böyle olmazdı. Ben çok pişmanım okulda kaldığıma, pişmanım.” [Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

Banu, arkadaş ortamının okulda kalmasına ve eğitim sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasına zemin hazırladığını aktarmakta ve pişmanlığını açıkca dile getirmektedir. Bu anlamda görüşmenin bir yerinde “eğer sana derslerinde yardımcı olacak birisi olsa idi sence sonuç nasıl olurdu?” sorusunda Banu, iç geçirerek ve çevresinde böylesine bir imkânın var olmadığını hatırlatarak vermiş olduğu cevapta, sonucun elbette böyle olmayacağını “keşke böyle bir fırsata sahip olsaydım” diyerek paylaşmıştır. Recep ise yaşanan bu durumu madde kullanımı ve arkadaş ortamı ile açıklamaya çalışacak, okulda öğretmenlerin kendileri ile yeteri kadar ilgilenemeyişlerini

ise bu durumda olan gençlerin sayısının azımsanmayacak bir oranda olması ile izah edecektir:

- “-Okula gitmiyorduk o zaman? Hele böyle havalar hafiften ısınıyordu ya. 8-10 kişi takılıyorduk. 7 tane erkeksek, 17 tane de kız olurdu. Ama kızlar içmiyordu.
-Peki hocalar fark etmiyor mu uyuşturucu kullandığınızı?
-Eşkal vermezsen anlamaz... Ama benim içtiğimi, bütün hocalar biliyorlardı.
-Öyle mi, peki ilgilenmiyorlar mıydı?
-Ağabey kiminle ilgilenecekler, okulda bin kişi varsa 100’ü yapıyor. Hangimizle uğraşacaklar ki?” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Recep’in anlatımıyla farklı bir boyut kazanan eğitim süreci, rehber öğretmenlerin de sıkça söyledikleri gençlerin bedenlerinin okulda olduğu fakat kafalarının bambaşka yerlerde gezindiği ve özellikle uyuşturucu maddelerin akıllarından bir türlü çıkmadığı yönündeki sözleri ile örtüşmektedir. Bu kapsamda özellikle gönüllü olarak apaçi gençlerin eğitim süreçlerine de yardımcı olmaya çalışan Abdullah Hoca, gençlerin okulda olduklarında bile akıllarının dışarıda ve özellikle uyuşturucu maddelerde olduğunun altın çizerek, bu gençlerin eğitime kazandırılmaları için öncelikle bağımlılıktan kurtarılmaları gerektiğini hatırlatmaktadır:

- “Eğitimde kalmaları için öncelikle bu bağımlı olanların bağımlılıktan uzaklaştırılması lazım. Gerek tıbbi yardımla, gerek dinsel yardımla uzaklaştırılması lazım. Çünkü, artık nasıl bi bağımlılıksa otomatikman kafayı oraya veriyor adapte ediyor, derse kesinlikle kendisini veremiyor. ‘Ders esnasında bile kafam orada değil’ diyor. Hocada değil, öğretmende değil diyor. ‘Şeker’de, hapta, esrarda... Oraya karşı bi sevgi var, diyor.” [Abdullah, 29, İmam]

Gençlerin eğitim süreçlerinde yaşana gelen bu genel durumların neticesinde iki ana sonucun vuku bulduğuna tanık olmaktadır. Bunlardan ilki, bir şekilde okumaya devam edenler, diğeri ise okulla ve eğitim ile zaman içerisinde yollarını ayıranlar.

3.3.1.1. Bir Şekilde Okuyabilenler

Apaçi gençlerden bir şekilde eğitimine devam edenler arasında iki eğilimin varlığı ortaya çıkmaktadır. Birinci kategorideki gençler, ailelerinin yeteri kadar eğitim alamayışları ve bu sebepten zor *işlerde* çalışıyor oluşları üzerinden, kendilerini en azından lise eğitimini tamamlama hususunda zorunlu hissedenlerdir. Bu düşüncedeki

gençlerin sayısı oldukça az ve ancak ya çevreden ya okulundan bir öğretmenin ilgilenmesi sonucunda liseyi bitirip diploma almayı başarabilmektedirler. Abdullah Hoca, böylesi gençlerin varlığından bahsederek, apaçi gençlere daha fazla ilgi ve destek sağlanması ile eğitim süreçlerinin daha iyi bir netice ile sonlanabileceğini söylemektedir:

“Bunu (eğitim desteğini) karşılıksız yaptığımı gördükleri için, bunun karşılığını yani meyvesini veren gençlerde oldu. Şimdi Allah razı olsun, diplomalarını gelip götürdüler yani Hocam sen dediler o kadar uğraştın bizimle bu diplomayı ilk sana göstermek haklıdır.”
[Abdullah, 29, İmam]

Diğer kategoriye oluşturan gençler ise bir şekilde gidebildiği yere kadar okumaya çalışan, en azından vaktini okulda geçirmeyi ve her şey yolunda giderse de okulu bitirip diploma almayı düşünen gençlerdir. Fakat bu türden apaçi gençlerin okuldaki eğitim süreçleri, özellikle öğretmenlerle kurmuş oldukları diyaloglar ve ilişki biçimleri de ayrı bir sorun olarak değerlendirilebilecektir. Bu kapsamda özellikle öğretmenle tartışmaya girmek, okulun disiplin yönetmenliğinin dışına çıkacak giyim-kuşam ve davranışlarla öne çıkmak en belirgin tutumlar olarak belirmektedir.

Servet Öğretmen’in ifadesiyle “öğretmene artistlik yapmak”, okulda “karizma sahibi” olabilmenin, öğretmene ders başarısızlığını ile yaşanan sorunlu ilişkide bir karşılık verebilmenin, kendi üzerinde her türlü otorite kurma girişimine karşılık direniş gösterebilmenin, hasılı okulda eğitim başarısının dışında farklı bir alanda öne çıkabilmenin ve gündem olabilmenin bir yolu olarak belirebilmektedir. Çoğu zaman bu tür davranışları sergileyen gençler, okulda pek çok öğrenci için aynı tesiri yapmakta, başarılı erkek öğrencilerin ya da okulun en güzel kız öğrencilerinin bir anda çevresinde kümelenedikleri gençler hâline dönüşebilmektedirler:

“Öğretmene artistlik yapmak onların tabiriyle çok artistik bir şey. Yine onların tabiriyle ‘karizma’. En karizmatik şeyleri şekilleri, ön plana çıkmak için yani işte hiç olmadı işte eee faça attırıyorlar hiç olmadı enseden saç uzatıyorlar ve sonuçta da bu davranışlar sebebiyle okuldan uzaklaştırılıyorlar çünkü 3-5 kere uyarıldıktan sonra disiplin kuruluna sevk ediliyorlar. Hani olayın çok büyük olmadığı ya da ceza almaması gerektiği düşünülüp onur kuruluna yönlendirilip affediliyor öğrenci. Ki bu tipler, okulda en gözde olan tipler, yani hem öğrenciler arasında en çok tanınanlar atıyorum. Aaa Ahmet mi ya, zaten biz onu tanıyoruz internette Facebook’ta herkesin arkadaşı. Fotoğraflarını yayınlıyor, onları çok takip eden var. Eee çok cıks, karizmatik fotoğrafları var saçlar çok şekil böyle. Tümü hani

kötü şartlardan yola çıkan çocuklar, bir anda en popüler öğrenciler olmaya başlıyorlar. Ve aile olarak problemi olmayan, sıkıntılı diyemeyeceğimiz tipler ya da öğrenciler, mülayim denilen, onların arkadaşı olmaya çalışıyorlar bir yandan. Yani disiplin cezası almak, okuldan uzaklaştırılmak, ben onlardan bi tanesi olsaydım benim için şu demek olacaktı. Üç gün boyunca kapıda, okulun karşısında, merdivenlerde oturcam, saçlarıma istediğim şekli vereceğim, sakalım zaten pek kesmiyordum iyice uzatacağım, eee biri gelip, benim yanıma geldiğinde bir sigara ikram edip işte o arada ‘işte ya işte ya Durmuş Hoca ile kavga ettim ona kafa attım’ ya da olmasa bile ‘eee birkaç gün okula gelme dediler ben de gitmiyorum ya anasını satayım’ diyen kişi olacağım, bir anda o çocukların gözünde. Ve aynen öyle, en fazla görünür olma. Zaten ihtiyaçları var görünmeye çocukların. Spora yönelmelerinin en büyük nedenlerinden bir tanesi de o. Çocuğun alkışlanması zaten gerekiyor ya da küfür edilmesi gerekiyor. Bu çocuklar küfür edilmeyi seçiyor. Daha kolay bir seçenek çünkü. E, kötü yoldan popüler olmaya çalışıyor bu çocuklar. Amaçlarına da ulaşıyorlar açıkçası.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Servet Öğretmen’in dikkat çektiği gibi, apaçi gençler ergenlik dönemi gençliğinin tamamında belirgin bir şekilde görülen öne çıkmak, kendini göstermek ve yaptıklarıyla takdir toplamak şeklinde özetlenebilecek isteklerini, daha ziyade şiddetle, madde kullanımı ile öğretmen ve okul idaresi ile iktidar mücadelesine girişmek suretiyle yerine getirmeye çalışmaları apaçi gençlerin anlatımları ile de teyit edilmiştir.

Bu noktada apaçi gençlerin özellikle öğretmenlerle gerek sözlü bazen de fiili münakaşa ya da kavgaya girişmelerinde, öne çıkma ve görünür olabilme isteği kadar baskın olan bir başka duygunun da arkadaş ortamında küçük düşmemek ve ezilmemek olduğu görülmektedir:

“Diğer insanların kendisiyle ilgili düşündüklerine çok önem veriyorlar. Sınıf ortamında olmuş olması da bir otorite karşısında sergilediği zaman öğretmen bunu, arkadaşları yanında olması da bunu tetikliyor. Çünkü başkalarına farklı görünmeye çalışıyor; üstün, daha bağımsız, asi, işte emir almaz belki göstermeye çalışıyor, öyle bir hâle bürünüyor. Öğretmen otorite gösterdiği zaman o yıkılıyor tabii, tehlikeye giriyor. O yüzden o da bunu kaybetmemek için öğretmene orada direniyor.” [Gürbüz, Rehberlik Öğretmeni]

Savaş Öğretmen, apaçi gençlerin genellikle kılık-kıyafetleri ile okulda farklılaşmaya çalışmalarının da bu durumun bir başka versiyonuna karşılık geldiğinin altını çizmektedir. Saç uzatmak, kravatı bağlamamak, farklı pantolon ya da aksesuarlarla okula gelmek, tespah bulundurmak bu anlamıyla hem okul yönetimine karşı bir *duruşu*

temsil ederken hem de akran ilişkilerinde farklı bir *konuma* sahip olabilmemenin, en azından “hanım evladı” sayılmamanın bir temsili haline dönüşebilecektir:

“Yani giyinişleri mesela; kravatın şekli, normal olacağı şekilde boyna yakın tuttukları zaman...“Beni hanım evladı sancaklar”, “İşte ezik biri sancaklar”, “Beni ezmeye kalkacaklar, ama kravatımı aşağı açtığım zaman, iki tane düğmemi açtığım zaman ben de kendimce dışarıya bir mesaj veriyorum: “Benim de arkam var”, yani “Ben de” eee “Boş değilim” mesajı veriyor.” [Savaş, 27, Rehberlik Öğretmeni]

Apaçi gençlerden okula devam edenlerden bir kısmı da, okuldan ayrılmaları halinde biran önce bir işte çalışmaya başlayacaklarını, ailelerinin bu konuda kendilerine baskı yapacağını bilincindedirler. Çalışmaya başlayacakları işlerin ise ya konfeksiyon atölyesi, yahut hal veya hizmet sektörünün en alt ve ağır işleri olacağından, apaçi gençler kendi ifadeleri ile “zaten sonunda yapacakları işlerle” tanışma süreçlerini olabildiğince uzatmaya çalışmakta ve bu durum bir *erteleme stratejisine* dönüşmektedir:

“Genelde sınıfta kalınca tekrar etmek istiyorlar, hani ikinci sene gelip tekrar etmek istiyorlar. Ama bence bunun nedeni ‘Çalışayım, eğitimime devam edeyim’ değil, e şimdi okula gelmezse aile onu işe verecek konfeksiyon atölyesine verecek belki, ama çocuk orada konfeksiyon atölyesinde de çalışmak istemiyor, okul varken öyle bi işte... Dolayısıyla okula gelince rahat. Aile de hani ‘Bir şans daha vereyim, belki bi şey yapar’ diye... Ama çocuk şey, hani, ben bi öğrencime sormuştum dedim, ‘Hani eğitimine devam etmeyi düşünüyorsun, hani geldiğine göre’; ‘Yok hocam’ dedi, ‘Ben istemiyorum aslında,’ ‘E niye geliyorsun’ o çocuk çok dürüst bir şekilde cevap verdi. ‘Gelmek istemesem beni işe verecekler’ dedi; ‘E burada iyiyim ben’ dedi. Hani çalışmak da istemiyor. ‘Peki, nereye kadar?’ dedim ‘Gittiği yere kadar, tabii gittiği yere kadar biraz takılayım ondan sonra zaten çalışacağım ne kadar burada tatil yapsam faydalıdır.’ [Şengül, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Fakat tüm bu eğitim süreçlerine rağmen okuldan ayrılmak zorunda kalan, okul idaresi ve öğretmenleri ile sorun yaşayarak uzaklaştırma alan ya da okuldan kovulan, bir şekilde öğretmen-öğrenci ilişkilerinde ayrımcılığa ve üstü örtülü bir *damgalanmışlığa* maruz kaldığını düşünen gençlerin sayısı da az gözükmemektedir.

3.3.1.2. Okuldan Ayrılma, Problem Yaşama ve Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumları

Apaçi gençlerin okulda tutunabilme ve okuldan ayrılma durumları ile ilgili olarak gerek gençlerin gerekse de rehber öğretmenlerin ifadeleri ile ortaya çıkan iki ana durum söz

konusudur. Bunlardan ilki gençlerin okulda öğretmenleri tarafından yeteri kadar desteklenmediği, hatta “serseri” gözüyle bakılarak bir şekilde *dışlanmaya* maruz kalabildikleri yönünde yapmış oldukları aktarımlardır. Bu durum ortaöğretimden liseye kayıt yaptırma sürecinden başlayarak okulla ilişkin kesildiği döneme değin farklı biçimlerde sıkça tekrarlanan bir olgu olarak gençler tarafından paylaşılmaktadır. Bu konuda ilginç bir örneğe karşılık gelen Sergen’in eğitim süreci, ortaöğretim döneminde başarısız olan bir öğrencinin liseye başlayabilmesinin nasıl bir takım zorlukları da içerisinde barındırdığını bize göstermektedir:

“-Peki hayatına en çok etki eden olay nedir?

-Liseye gitmem etkiledi, düzeldim biraz o yüzden yani.

-Liseye gitmeseydin ne olacaktı?

-Sokakta gezecektik, ne olacaktı işte...

-Yani liseye gidiyor olmak pek çok şeyden korudu seni öyle mi?

-Aynen. Ona da gitmeyecektim zaten, ortaokulu da bitirdik, tercihi almaya gittik işte orada (Lisede) 450 puan yapan bir çocuk vardı, öğretmen (kayıt sırasında) onunkine baktı dedi, siz gidin dedi, liseye de gitmeyin, gidin burdan dedi öğretmen, ondan sonra biz de dank etti zaten okumak.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Sergen’in, hayatının en anlamlı ve önemli olayı olarak tanımladığı liseye başlama durumu, sadece eğitime devam edebilmenin imkânı olarak görülmemeli, aynı zamanda sokakta boş ve anlamsız vakit geçirmenin, işe yaramaz bir insan hâline dönüşmenin de önüne geçen bir gerçekliğe karşılık gelmektedir. Sergen ve benzeri apaçi gençler bir şekilde liseye başladıklarında ise yine kendi deyimleri ile “haytalık” yapmakta ve okulda sorun çıkarmaya devam etmekte iseler de, öğretmenlerinde tavrı ve davranışları genellikle bu tür davranışları sergileyen gençlere karşı en az gençlerin tutumları kadar sorunlu ve sıkıntılı bir şekilde cereyan etmektedir. Bu anlamda gençler ile öğretmenler arasında yaşanan sorunlu ilişkilerin başında apaçi gençlerin okula devam etme durumları gelmektedir. Gençler bu konuda öğretmenlerin kimi zaman toleranslı davrandığını, bazen de hiçbir şans vermediklerini söylemektedirler:

“-Okuldaki çocuklarla 10 numaraydı yemin ederim hocaların hepside 10 numaraydı ama bir tane müdür yardımcısı vardı bana kıl olmuştu.

-Niye?

-Kıl oldu ne bileyim bilmiyorum ki. O bırakıyor zaten direk o veriyor. Müdür devamsızlığı indirecekti, müdür yardımcısı bana kıl olan indirmede, aslında müdür indirecekti o gitti

konuştı müdürle indirtmedi. Devamsızlıktan kaldım.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Benzeri bir hikâye ile Lütfü'nün anlatımında karşılaşmaktayız. Lütfü, arkadaşlarının da şahitliği ile okulda başarılı bir gençtir, fakat her türlü “haylazlığı”da yapmakta ve hocaları ile sürekli anlaşmazlık yaşamakta, tartışmaktadır. Eğitim süreci içerisinde Lütfü okuldan defaatle kovulmuş, bu süreç okuldaki öğretmenlerin gözünde “işe yaramaz ve sorunlu” bir genç olarak kabul edilmesine ve her defasında bir başka problem ile okulun gündemine gelmesine yol açmıştır:

“Kovdular hocam hani kovuldum sürekli.

-Niye?

-İlk sene daha kaç yaşındayken üstümde silah yakalattım okulda. Ha okuldan kovuldum. 2. sene derslerim inanılmaz iyi hani fizik dersine baktığım zaman okulda birinciyim yani ondan sonra geometri yine öyle matematik yine öyle sayısala çalışıyor kafam. Ama sene sonu bir geliyor hocam hepsi bir, ben bile şaşırıyorum.

Hani okulda fizikte birinciyim ama sonuç bir geliyor, yani hani nasıl böyle geliyor. Hocam diyorum 5 gelmesi gerekiyor niye böyle? Diyor ki ben bilmiyorum diyor müdür yardımcısına git söyle. Müdür yardımcısına gidiyorum hocam diyorum niye böyle? Ben diyor bir şey yapmadım diyor hocaların yaptı diyor. Ya müdür yardımcısıyla niye öyle oldu şimdi bu disiplin kurulu başkanı hocası bir de sınıfa geliyor asarım keserim vururum döverim falan. Birgün yine oturuyorum böyle ben baktım diyorki ‘ben diyor sana uyuz oluyorum lan diyor. Gelirsem seni diyor camdan aşağı atarım’. Ben dedim ‘ne yaparsın, camdan atmazsan dedim o..... ç.....sun. Hani nasıl konuşuyorsun sen nasıl konuşuyorsun lan dedim ne yapabilirsin sen bana. Öyle disipline gönderdi beni 3 gün okuldan uzaklaştırma aldım onun kılığına hani bir senem boşuna gitti.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Burada apaçi gençleri ile öğretmenler arasında süre gelen bir anlaşmazlığın ya da başka bir ifade ile birbirinin dilinden anlayamama hâlinin yaşandığı söylenebilir. Bu açıdan apaçi gençlerin kendilerini değiştirmeleri ve eğitim süreçlerinde başarılı olmaya gayret göstermeleri nedenli zor ise benzeri bir biçimde lise öğretmenlerinin bir kısmı için de bu gençlerin değişebilme ihtimali o denli kabul edilmesi zor bir duruma karşılık gelmektedir. Servet öğretmen, bir apaçi gencin eğitim başarısı ve okuldaki tutumlarının değişim hikâyesi üzerinden bu durumun ne kadar zor olduğunu, özellikle sorunlu gençler hakkındaki kalıplaşmış ön yargıları değiştirebilmenin güçlüğüne dikkat çekmektedir:

“Bi tane çocuğumuz var bu konuda. Onuncu sınıfa geçti. Eee onuncu sınıfta ilk sekiz notu doksanın altında değil, seksen yedi ve üzerinde not aldı. Takip ediyorum öğrenciyi. Adı

Ahmet. Ahmet, bir gün çağırdım ben, çok da popüler bir çocuk herkes tarafından tanınıyor. İnternet üzerinde de bilmeyen yok çocuğu. ‘Soruyorum diğer öğrencilere, Hocam tanımıyorum diyorlar. ‘Hocam tanımıyoruz ama internette takip ediyoruz. Çocuk hani çok sosyal, herkes tanıyor.’ Ahmet dedim, hani eee öğretmenler, seni konuşuyorlar, geçen sene bu çocuk neydi ne oldu? Dedi ki, ‘Hocam annemle babam bir gün konuşuyorlardı, kapı aralığından onlara denk geldim. İşte babam benim eee babam bana şey dedi. O benim son kozum hani dünyada oynayabileceği son kozum. İşte en çok güvendiğim kişi, başka çocuklar yok.’ Diğer çocuklar kavga etmişler bi şekilde, evden ayrılıp gitmişler. Ya da hani uzaktalar ya da okumamışlar, onun okuması gerekiyor falan, “Ben ameleliği bunun için yapıyorum” deyip ağlamış babası. Babanın ağladığını görmüş çocuk ve o gün okulun başlangıç gününe denk gelmiş. Okulun ilk haftalarına denk gelmiş. 10. sınıfı geçmiş, bir şekilde geçmiş, kopyayla mopyayla 10. sınıfa geçmiş. İlk gün de rast gelmiş ve bu çocuk birinci dönem “Teşekkür” aldı. Şu an ikinci dönemde “Teşekkür” için çalışıyor. Aşağıda (öğretmenler odasında) öğretmenlerden birinin şu sözüne rast geldim: ‘Ahmet nasıl sınıfı geçer de bu kadar başarılı olur! Allah kahretmesin! Kesin kopya çekiyor’ birkaç öğretmen hatta katıldı böyle. Ben gittim güldüm bir böyle, çocuğun özel bir bilgisi hani, bana da danışmanlık esnasında hani anlattı. Götürüp onu da veremezdim. O kişilere veremezdim “Aaa böyle bi konuşmaya rast geldim” falan diye. “Hocam sizce ne olmuş olabilir?” Deyip, ben onlara girdim böyle (heyecanlı bir sesle) ya eee “İşte ne oldu bilmiyorum ama gıcık oluyorum o çocuğa,” falan ağzıyla. Ya, öğretmen bunu diyenler, çocuk öyle bir antipati oluşturmuş ki, bir önceki Ahmet’in bir önceki formu Apaçi Ahmet’ti. Ve okulda sosyal bir insandı. Amacı neydi? Herkesi sinir etmek, en azından otorite olanları kendinden çok aşırı soğutmak ve çok akılda kalan kişilerden olmak. Başarılı olmuş çocuk. Değişmiş. Ama hâlâ eski Ahmet’in şanı yürüyor.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Ahmet’in değişim hikâyesi, yaşanan zor durumu izah edebilme adına önemli bir yerde durmaktadır. Buradan hareketle apaçi gençlerin eğitime kazandırılmalarında öğretmenlere büyük bir görev düştüğü, sabırlı ve anlayışlı bir eğitim süreci ile karşılıklı diyalogun sürdürülebildiği ve apaçi gençlerin de diğer ergenlik dönemi geçiren gençler gibi birtakım sorunlar yaşadığı, fakat ailenin ve sosyal çevrenin noksan oluşu ile bu sorunların boyut değiştirdiği göz önünde bulundurularak bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Diğer taraftan gençlerin bir kısmı ailelerinin maddi imkânlarının yeterli olamayışından dolayı eğitimlerine ara vermek ya da sonlandırmak zorunda kalabilmektedirler:

“-Okulu mecburiyetten bıraktım.

-Niye mecburiyetten bıraktın?

-Ailemin ihtiyacı vardı. Paraya.

-Onlar mı ayrıl dediler, sen mi ayrıldın?

-Yok ben kendi isteğimle ayrıldım. Çünkü onların ihtiyacı vardı bana söyleyemiyorlardı. Kitap, örneğin fotokopi parası istiyorlardı, hani 1 milyon istiyorlardı. Ben istediğim zaman, annem diyordu ki ya diyordu babandan alayım. Ama babamda da yok biliyordum. Bazen hani insanlar yapar babasının cebini kurcalar varsa biraz okulda bir şey yiyeyim diye. Hani arkadaşlarımızın yanında filan. Arama filan yaptım, babamın cebinde para bulamıyordum, çünkü babamın cebinde para yoktu. Ben de sonuçta okuldan ayrılmak mecburiyetinde kaldım.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Buket’in okuldan ayrılma durumuna benzer anlatımlar gençler tarafından aktarılıyor olsa da, bazı apaçi gençler ise Buket kadar bile şanslı olamamakta ve zorunlu eğitim olan ilköğretimden sonra iş piyasasına atılmak durumunda kalabilmektedirler.

Bazı gençler ise ailelerinin eğitim süreçleri ile hiç ilgilenmeyişi, önemsemeyişi neticesinde eğitimine ara vermektedirler. Burada meseleyi sadece ailenin kasıtlı bir ilgilenmemesi olarak değerlendirmenin ötesinde, anne-babanında çoğu kez ya okuryazar ya da ancak ilkokul mezunu olması ve eğitim süreçleri ile ilgili ne yapmaları gerektiği noktasında eksik kalmaları ile de alakalı olduğu söylenebilir. Nitekim annesi Türkçe bilmeyen ve konuşamayan Kenan, ailesinin ilgisizliği sonucunda okulu bıraktığını söylemektedir:

“Devamsızlıktan kaldım ben hep ya, kendi salaklığım. Gidemiyordum buradan Taksim'e. Sabahları 5'te kalkıyordum. Kaçıyordum gidiyordum orada burada yatıyordum. Gitmiyordum okula yani. Hep devamsızlıktan, hani derslerim kötü de değildi. İlgilenen bir olsaydı bitirirdim tabi ya, ne bileyim okulumu değiştirselerdi ya da ne bileyim. Söyledim de bir kere okulu değiştirin diye (ailesine) yok, kimse takmadı. Orda okuyamıyorsan hiçbir yerde okuyamazsın falan. Bir Taksim deyince akıllarına da güzel birşey geliyordu, hâlbuki Esenler'den bile beterdı gittiğim okul.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Apaçi gençlerin eğitim süreçleri ile alakalı süreç büyük oranda bu çerçevede cereyan etmekte ve süreç çoğu zaman lise eğitimini tamamlayamadan son bulmaktadır. Bu süreç gençlerin kendilerini iş hayatının içerisinde bulmaları ve çok yoğun tempolu, ağır işlerde; özellikle imalat sanayisinin ve hizmet sektörünün en alt birimlerinden çalışmaya başlamaları ile neticelenmektedir.

3.3.2. Meslek-İş Durumları

3.3.2.1. İmalat Sanayi ve Hizmet Sektörünün Alt Birimlerinde Çalışanlar

Apaçi gençler eğitim süreçlerinin tamamlanması veya akamete uğraması neticesinde kısa bir süre sonra çalışma hayatına başlamaktadırlar. Aslında bu sürece hazırlık mahiyetinde, yıl içerisinde okul çıkışlarında kısa süreli çalışma ya da yaz tatillerinde geçici işlerde işçi olma durumu gençler arasında yaygın bir uygulamaya karşılık gelmektedir. Apaçi gençler ile yapılan görüşmeler neticesinde okuldan ayrılmış olanlar arasında en sık tercih edilen iş alanları olarak tekstil ve hizmet sektörleri öne çıkmaktadır. Özellikle Esenler İlçesinin, İstanbul'da konfenksiyon atölyeciliğinin yaygın olduğu bir bölge olması ve yine İstanbul'un Avrupa yakasındaki meyve ve sebze halinin bölgeye çok yakın oluşu; bu iki çalışma alanının, gençlerin iş dendiğinde ilk akla gelen iki tercihten birini oluşturmasını izah etmektedir. Bu iki iş olanağının dışında gençler; kafelerde, lokantalarda, eğlence mekânlarında ya da mağazalarda; garsonluk, komilik, tezgâhtarlık benzeri işlerde çalışmakta, erkekler için askerlik dönemine kadar daha ziyade geçici ve kısa süreli işler tercih edilmekte; kızlar arasında ise evliliğe kadar devam edilebilecek nisbeten daha uzun süreli sayılabilecek olan konfenksiyon ya da tezgâhtarlık türü işler öne çıkmaktadır.

Gençlerin büyük çoğunluğu, ailelerinden görmüş oldukları ve kendilerine yabancı olmayan bu türden işlere talip olarak aslında *babadan oğla geçen* bir sistem içerisinde, maaşı düşük ve mesleki becerisi düşük işleri tercih etmek suretiyle aile içerisinde bir iş devamlılığını da istemeyerek de olsa devam ettirmektedirler. Aslında apaçi gençler için meslek tercihlerinde karşılaşılan bu durum, dünyanın pek çok bölgesindeki “işçi gençlik” için benzeri bir şekilde yaşanagelmektedir. Perrot (1996)'ın fabrikada çalışan işçi gençler üzerine yapmış olduğu çalışmasında, gençlerden birisinin aktarmış olduğu “pantolonumu giyip okul sıralarında oturmaktan rahatsız oluyorum, bununla birlikte ağabeyim gibi olmaktan da endişe duyuyorum” ifadeleri, hem yoksul ailesine yardımcı olmayı zorunluluk olarak gören fakat aynı zamanda abisi gibi “babasının emeklilik döneminde” fabrikadaki boşluğunu doldurmaya çalışmak istemeyen bir tavır özetlemektedir (Perrot, 1996: 93-94). Perrot sürecin baba ile fabrikadaki ustabaşı arasında gerçekleşen kısa bir görüşme sonrasında realize edildiğini, okuldan ayrılan ergenin fabrikada genç işçi statüsüne geçişinin bu sayede tamamlandığını hatırlatırken;

bu durum apaçi gençlerin babaları ve kendileri arasında da sıkça yaşanan bir gerçekliğe karşılık gelmesi açısından manidardır. Nitekim görüşme yapılan gençlerin neredeyse tamamı zengin olmak istemekte, kendilerine ait bir ev ve araba sahibi olmayı arzulamakta, babalarının yapmış olduğu işlerin dışında daha yüksek ücretli ve kaliteli işlerde çalışmayı arzulamakta ve fakat bunlara rağmen eğitim hayatından koparak ve nitelikli bir sosyal çevreden yoksun bir şekilde bu durumun nasıl gerçekleşeceğini bilememekte; sonuçta “biz de hal”de çalışacağız ya da en kötüsü “konfenksiyonda oluruz” diyerek aslında nasıl bir beklentiyi ve kabullenilmişliği içselleştirdiklerini ifade etmektedirler.

Konfenksiyonda genç işçi olmak ve özellikle de kız işçi olarak çalışmak, apaçi gençlerin eğitim hayatından sonra nasıl bir hayata başladıkları hakkında önemli ipuçları vermektedir. Konfenksiyon atölyesinde kız işçi olmak demek, genelde ezilmeyi, ara sıra sözlü ve fiili cinsel tacizle karşılaşmayı, en az on iki saat çalışmayı ve düşük bir ücrete razı olmayı kabul etmek manasına gelmektedir:

“Suskun oldukları zaman ezerler adamı, kendini göstereceksin.

-Nasıl?

-Nasıl hani işin neyse onu yapacaksın, fazlasını yapmayacaksın. Kimseye eyvallah demeyeceksin. Yani abi, alttan almayacaksın. Onlar üste çıktıkça sen bir şey demedikçe iyice ezerler seni.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Recai, özellikle suskun olmamanın ve yeri geldiğinde verilen işlere itiraz edebilmenin konfenksiyon atölyesinde ayakta kalabilmenin önemli bir yöntemi olduğuna dikkat çekmekte, yakın bir arkadaşına sadece suskun ve sessiz kalması sebebiyle bütün işlerin verildiğini söylemekte, ta ki arkadaşı itiraz edinceye ve gençlerin ifadesi ile “atarlı” oluncaya değin.

Kafe Sahibi Süleyman Bey, özellikle konfenksiyon atölyelerinde çalışan işçilerin ve daha ziyade kız işçilerin içine düştükleri zor durum ile alakalı olarak çalışma koşullarının zorluğuna, işçi-işveren arasında yaşanan sıkıntılara ve özellikle işçi kızların her anlamda yaşamakta oldukları mağduriyetlere dikkat çekerek meselenin farklı bir boyutuna değinmektedir:

“Konfenksiyonda bir alışılagelmişlik var, insanlar çalışıyor ama hakkını arayamıyor, adam diyor ben buradan çıkayım (atölyeden), öbür yere gitsem orada da aynı oraya da gitsem

aynı. Ceryanlar kesiliyor çalışyorsun ya 2 saat ceryanlar kesiliyor, (patron) gönderiyor. Yani iki saatini kesiyor. Ya banane kardeşim Allah Allah ceryanlar kesilecekse böyle bir hak mı var hukuk mu var, bu Müslüman olsa ne olur Hristiyan olsa ne olur. Bence o kafirin en önde geleni kardeşim, sen adamın emeğini çalışyorsun. Bir de konfeksiyonda çalışma bu şekilde oturup vır vır vır vır 12-13 saat çalışmak ne demek ya adamın ne dini kalır ne imanı kardeşim. Ne Allah'a inanır ne Peygamber'e inanır. Adamın artık ciğerini sökmüşler çalışmaktan anladın mı. Bir de taciz meselesi. Ya bu mesela yan tarafta mesela bir konfeksiyoncu var, bütün elemanlarını taciz ediyor ben biliyorum. Akşama kadar karıları keser orada işi gücü sapıklık, bunu kimse bilmez ben biliyorum. Allah'ın konfeksiyoncusu kız da orada akşama kadar vır vır hiçbir şey görmemiş işte bir erkek gelecek, dediği zaman araba var yazlık var hadi gidelim dediğinde kız da uçacak..." [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Özellikle kız işçilere dönük cinsel taciz durumu konfeksiyonlarda çok yaygın bir durum olmasının yanı sıra hizmet sektörünün alt birimlerinin neredeyse tamamında aynı tablonun bir benzeri ile karşılaşmak, gençlerin anlatımlarıyla çok sık tekrarlanan bir pozisyon olarak belirmektedir. Eski bir konfeksiyon işleticisi olan Hüsnü Bey'in konfeksiyon atölyelerinin sorunları üzerine yapmış olduğu tespitler meselenin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır:

"Şimdi mesela konfeksiyonda çalışan çocukların ailesine göre şekilleri değişir yani. Kimi para için çalışır, kimi zaman geçirmek için çalışır, kiminin ailesi gidip orada burada kötülük ser'e takılmasın diye çalışır. Ama geneline baktığımız zaman hep kırsal kesimdeki çocukları çalıştırırlar. Ha durumu iyi olan bir insan çocuğunu çalıştırmaz. Doğru mu? İşte bir de konfeksiyonda çalışan çocuklarının çoğunun da psikolojisi bozulur. Nasıl bozulur? Zaten, çocuk yaşta çalıştırmaya çalışıyorlar ondan sonra kimi çalışır aylığını alamaz. Genelde bu. Ya mesela çalıştığın iş yerinde konfeksiyon sahipleri çoğu paralarını ödemez. Şimdi bu çocuklar işte değil mi çoğu zaman bu yüzden kavgalar bile oluyor konfeksiyonlarda büyük kavgalar oluyor. Ayrıca kızların çoğu tacize uğruyor çoğu mesela şöyle anlatayım hani. Örneğin işi yok bile konfeksiyon sahibi mesela diyor ki mesaiye kalacaksınız. Anladın. Çoğunu bilerek mesaiye bırakırlar genelde mesela kızları. Ha bu hepsi için geçerli değil. Çok namuslu insanlar da var hani dinine düşkün Allah'ını bilen yine genel olarak konuşursak yanlış olur ama kızlarımızın çoğunun konfeksiyon da tacize uğradığını ben biliyorum yani." [Hüsnü, 45, Eski Konfeksiyoncu]

Hüsnü Bey, Süleyman Bey'den alıntı yaparak aktarılan sorunlara farklı bir boyut kazandırarak, genç işçilerin çoğu kez emeklerinin karşılıklarını alma noktasında mağdur olduklarını, bu durumun kavgalara sebebiyet verdiğini hatırlatmaktadır. Ailesinin maddi durumunun yetersiz olması sebebiyle okulunu bırakmak durumunda kalan Buket, uzun

süre konfenksiyonda çalışan ve bir süre sonra da ustalığa kadar yükselen bir çalışma hayatı içerisinde kendi başından geçen ve çoğu kez göz yaşları içerisinde anlattığı hatıralarında, henüz on üç-on dört yaşlarında çalışmak zorunda kalan apaçi gençlerin ne tür sıkıntılarla karşı karşıya kaldıklarını özetlemektedir:

“Evet. Sarkıntılık yapıyorlar. Tecavüz ediyorlar ya. Ben şahsen yaşadım. Yani hani bak ben üç buçuk sene çalıştığım yerde baldızla enişte aynı yerde çalışıyorlar. Bir buçuk saat şu DJ kabini gibi (ufacık bir yer) yerde karanlık bir odada bir insan ne konuşur her gün. Ne konuşur yani? Ama onlar her gün, her gün gidiyorlardı. Ya gözümüzün önünde ya, biz önünden geçiyoruz kadın düğmesini ilikliyor. Bir insanın psikolojisi nasıl bozulmaz. Ya affedersin sıfır kollu giyiyorsun çok sıcak oluyor, hele bir de çalışıyorsan terden ölürsün. Üç buçuk sene çalıştım kolay değil. Hani insan atlele çalışıyor mesela. Eğiliyor tam böyle burayı tuttun (göğüslerini kastederek) burayı tuttun alttan gözüktü veya belin açıldı. Patron bakıyor, insanlar bakıyor. İnanın her yerde böyle. Hani patron olmasa kişiler birbirine şey yapıyor. Erkekler işte laf çıkartıyor, şudur budur. İşte şu kız şöyleymiş de kafede gezmüş da. Ya kafede illa insan oynuyor, eğleniyor diye illa bir şeyin olması mı gerekir? Namussuz mu olması gerekir? Bir şey içiyor diye namussuz olması mı gerekir? Yok hayır ama herkes o gözle bakıyor. Açık söyleyeyim illa o..... mu olması gerekir? Bir de insan bu sıkıntıları kimseye söyleyemiyor (tacizi kastederek), insan söyleyemiyor annesine babasına. Yani ben ailemin karşısına geçip de baba atölyede bizim patronla bizim arkadaş veya abla böyle yapıyor. Ben bunu babama nasıl derim. Ya ne derim ki? Ya derim baba işte atölyede otururken veya çalışırken, çocuk geçerken kalçama dokunuyor. Geçerken göğsüme bakıyor, geçerken ‘off’ çekiyor ben bunu babama nasıl derim? Katil mi edeceğim babamı. İnsan onu düşünüyor. Annesine de söyleyemiyor, niye söyleyemiyor? Annesi de üzülüyor, kocasına çatıyor bu sefer sen diyor çalışsaydın zamanında benim diyor kızım bu halde olmazdı. Bu sefer babası üzülüyor. Ben babamın üzülmesine dayanabilen bir insan değilim. Hani bir damla yaş görsem kendimi kesebilecek duruma geliyorum. Ben o şekilde çıldırıyorum, kafayı yiyorum. Anlatırken bile insan, ben bile üzülüyorum yani. Ama her insan her kız çocuğu çalışır. Ya ben şunu bilir şunu konuşurum. Bir kadın, ya evlenmiş barklanmış kadının çalışmaması gerekir. Ben bunu bilir bunu söylerim.

Ya tuvalette sıkıştırıyor seni, ustabaşı seni tuvalette sıkıştırıyor. Ya ona boyun eğeceksin ya da o işten atılacaksın. Gidecek bir yerin de yoksa mecbur boyun eğeceksin. Çıkışın yok yani. Örneğin garsonluk yapıyorsun, eğiliyorsun, bardağı almaya, müşteri diyor ki: Bu gece senle 11’de görüşeceğiz diyor. Gece 11’de işten çıkıyorsun, mesela Ş... kafede çalıştım ben. Gece 11’de işten çıkıyorum. Adam numaramı istiyor, vermiyorum, tersliyorum. Gece 11’de beni kapının önünde bekliyor, arabayla takip ediyor eve gidene kadar. Köşeye duruyor diyor ki ya diyor bu gece benimle gelirsün ya da diyor bir daha hiç garsonluk yapabilecek kafe bulamazsın bu civarda. Adam zengin, sözü geçiyor, para ödemiıyor. S.... git lan diyorsun namusun için, git lan diyorsun. İnsan namusu için ekmeğinden boğazından

değil şu canından geçiyor. Başka çaresi yok. Ha ben tersledim ama başka biri terslemeyebilir. Tersleyemeyebilir. Mecbur kalınca. Mecbur kalabilir, ailesine açıklayamayabilir. Ben aileme söyledim.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Yaşanan taciz olayları karşısında atölyelerde çalışan apaçi kızların çift taraflı bir sıkışmışlığa maruz kaldığı rahatlıkla söylenebilir. Genç kız yaşadığı tacizi çoğunlukla ailesine söyleyememekte, özellikle ailesi doğu ve güneydoğulu olan kızlar bu noktada çok daha kapalı bir tutumu benimsemekte, ayrıca polise gidip yaşadığı taciz durumunu şikayet edememekte (zira polis de bu bilgiyi, kızların yaşının on sekizin altında olması dolayısıyla ailesi ile paylaşacaktır) ve çalıştığı yerden de para kazanmak ve eve ekmek getirmek zorunda olduğu için de ayrılammakta ve dolayısıyla tam bir sıkışma hali ile karşılaşmaktadır:

“Mesela 13 buçuk yaşında tekstile başladığımda biri askınlık yaptı. (ağalayarak anlatıyor) Dokunmaya filan kalktı. Atölye’de. Aileme söyledim, ailem beni tekme tokat dövdü tekrar gönderdi. 13 buçuk yaşındaydım. Ne anlarım ki ben. Ya daha ben çocuğum. Kapatmaya kalktılar, kapandım. Ne oldu? Değişti mi? Değişen bir şey oldu mu? Elleyen yine ellemeye kalktı, dokunan yine dokunmaya kalktı. O kadar pislik var ki. Hani insanlar yaşıyor ama nasıl yaşıyor? Kendini mi satıyor? Kızını mı satıyor? Neler yapıyor? Mecbur kaldı mı onu da yapıyor insan. Boğazı yüzünden onu da yapıyor.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Bu durum kızları kendilerini koruma pahasına yeni bir takım stratejiler geliştirmeye mecbur bırakmakta, ya atölyede bir takım özel imtiyazlar elde etmek pahasına (tuvalet rahatça gidebilmek, cep telefonu ile konuşabilmek vs.) ustabaşına cinsel anlamda boyun eğmesine, ya da “bütün atölye ile beraber olacağıma, bir kişi ile beraber olurum” noktasına getirmekte ve bu da bölgede sıkça adı duyulan “torbacılar”ın yanında bulunmalarına, onların yanında takılan kızlardan birisi olmalarına zemin hazırlamaktadır:

“Kız geliyor para yok. Kızı ailesi vermiş 14-15 yaşında konfeksiyona, kıza zaten konfeksiyoncu asılmış, yanında makineci arkadaşı asılmış öbürü asılmış beriki asılmış. Her gün sıkıştırıyorlar kıızı. Kız şimdi ‘kaçar’ arıyor, gidiyor bir tane torbacıdır, cigaracıdır hep bunların yanına gelmiş. Onlar diyor: “gel kardeşim ya sen” diyor “kaç para alıyon”. “Sen haftalık alıyon orada, ben sana her hafta 150 lira veririm sen ailene verirsin onu, gel yanıma. Arabayla geziyor, istediği yerde yemeğini yiyor, istediği elbiseyi alıyor bir bakıyor ki “ben” diyor “ya konfeksiyonda ha bana konfeksiyoncu sarmış falan filan yapmış” Ben

bunu seviyorum şeyine-ayağına yatıyor. Bu bana istediğini yapsın diyor. Âşığım, ama âşık olmadığımı da biliyor da ekonomik durumundan dolayı böyle oluyor. Çok zor durumda genç kız. Yine mesela ben konfeksiyonda ustayım, konfeksiyonda mesela günde 3-5 kere tuvalete gitmek çok kötü bir şeydir. Telefonla konuşmak çok kötü bir şeydir. Tuvalete gitmek niye kötüdür. İş kalacak, iş olmaz, 3-4 kere giden birisi çok büyük baskı hisseder üstünde. Arkadaşıyla yanında mesela akşama kadar çalışıyorsun, yanındakiyle muhabbet edemez. Hem çalışıp hem muhabbet edemezsin. Hani bir baskı altındadır devamlı o çocuk. Ben ustaysam çok çalışması lazım, herhangi birinize tolerans tanıyorsam bu sizin için çok büyük bir olaydır. Babasınızdır. Ben de genelde güzel bir kıza tolerans tanırım ve karşılığını alırım. Yani bunlar çok acı şeyler, ama bunlar hep oluyor. Usta veya patron psikolojik baskıdan sonra kızları, yani kız 16 yaşındadır cahildir. Yani ustaya yakınlık duyar, ustanın nimetlerinden faydalanıyor. Sonra da usta ondan...” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Apaçi gençlerin konfeksiyon atölyelerinde ve hizmet sektörünün farklı birimlerinde karşılaştıkları bu türden zorluklara ilave olarak, erkekler için Hal’de çalışma durumu benzeri bir zorluğa karşılık gelmektedir. Hal’de hamal olarak çalışmak, hem oldukça yorucu, hem ekonomik getirisi düşük ve sağlık yönünden oldukça sorunlu bir iş alanına karşılık gelmektedir:

“Benim haftalığım 250’ye geliyor. Ya şimdi sigaram var yemeğim var bir de hani hamallık yapan bir insanın ağır işte çalışan bir insanın bünyesi kaldıramaz ki yemek yiyecek ki o işi yapabilesin hani bir 150 milyon haftada harcıyorum. Sigarayla yemek param hani 250 milyon eve para verdiğim oluyor.

-Veriyorsun gerisini hepsini eve mi veriyorsun?

-Eve veriyorum evet bizim hani doğulularda çoğu öyle.” [Muhammet, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Nitekim apaçi gençlerin bir kısmı gerek konfeksiyon atölyesinde çalışmayı gerekse de Hal’de hamal olmayı çok zor bir çaba olarak görebilmekte, bu durum gençlerin gayri-meşru yollara başvurarak para kazanmaya çalışmaları ile neticelenebilmektedir. Özellikle gençlerin pek çoğunun uyuşturucu madde kullandığını da dikkate alındığında, para kazanmak ve mümkünse en kolay yoldan parayı elde edebilmek başlı başına bir stratejiye dönüşebilmektedir.

3.3.2.2. İlegal Para Kazanma Yolu Olarak Torbacılık, Hırsızlık, İddaa ve Sahte Para İşi

Torbacılık, apaçi gençler arasında yaygın olan bir para kazanma yöntemidir. Torba tutmak, esrar, hap, kokain vb. uyuşturucu maddeleri son satıcı olarak, madde kullananlara ulaştırmaya verilen addır. Torbacı olmak kolay değildir ve bir takım zorlukları kendi içerisinde barındırmaktadır. Öncelikle bir torbacının gücünün kuvvetinin yerinde olması, mümkünse arkasının (sağlam bir akraba ve arkadaş çevresinin olması) güçlü olması torbacı olabilmenin en önemli özelliklerindedir:

“Torbacı biraz sağlam olacak. Biraz güçlü olacak, anladın mı? Çevresi olacak. Yani atarı, atarı olacak yani. Yoksa her önüne gelen adam ensesine vurur, malı (uyuşturucuyu) alır gider.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Ayrıca arkasının sağlam olmasının yanı sıra, en az birkaç vukuatının (kavga etme, yaralama hatta hapse girip çıkma) da olması, torbacının işini rahatlıkla yerine getirmesinde önemli bir rol kolaylığı sağlayacaktır. Tabii ki apaçiler arasında torbacılığın yaygın olduğunu söylerken kastedilen torbacıların pek çoğunun hal-hareket, giyiniş ve beden şekilleri itibariyle apaçilik özelliği göstermesidir. Burada apaçi gençlik eşittir torbacı gençlik gibi bir tanımlamadan hareket edilmemektedir.

Esenler ilçesinde gençlerin tanımlaması ile çok sayıda torbacı bulunmaktadır:

“Esenler’in yarısı torbacı... Her sokakta var. Burada kaç kişiyiz 6, 3’ü torbacı... Gizli tutanları var. Kimseye söylemiyor. Adam sayılı kişilere veriyor. Buluyor beş kişi. O beş kişi de günde iki tane atan değildir, günde on tane atandır, sadece o beş kişiye verir. Bir tanesinden 10 lira kazansa, 50 lira... Hiçbiri üstünde taşımaz. Zulası vardır. Konfeksiyonda, manavda, Cd’cide... Bir de bunlara hap demezler, “hap ver, şeker ver” demezler. Jeton derler, yok, gömlek düğmesi... Nohut, bom diyorlar... Jeton en yaygını... Bir de büyük koşturanlar var. Konfeksiyon’a 1000 tane düğme lazım. 6’dan verir misin. Yok, sekizden aşağı olmaz felan... Bir de torbacılar genelde lise çıkışlarında bekliyorlar.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Saha çalışması sırasında torba tuttuğu bilinen epey gençle tanışılmış-karşılaşmış ve fakat biri dışında hiçbirisi ile araştırmacının kendilerini tanıdığını bilmemelerine rağmen görüşme olanağı yakalanamamıştır. Bunun temel sebebi ise torbacıların genellikle ketum bir karaktere sahip olmaları, sırlarını kendi arkadaş çevreleriyle bile paylaşmamalarında aranmalıdır. Ayrıca torba tutanların genellikle Türk olduklarını, Kürtlerin daha ziyade içici olduğunu uzun süre uyuşturucu madde kullanan ve

profesyonel hırsız olan Lütfü dile getirmekte ise de gözlemler ve gençlerin diğer aktarımları ile meseleye yaklaşıldığında, belki oran olarak torbacıların pek çoğunun Türk olması gibi bir durumla karşılaşılabile de, Romen'ler (çocukların tanımıyla Çingen) arasında torbacılığın çok yaygın olduğuna dair yoğun bir anlatımla karşılaşılmıştır. Ayrıca torbacılık akran ilişkilerinde ve dost-ahbab meclislerinde en az “tecavüzcülük-sübyancılık” kadar aşağılanan ve hor bakılan bir durum olarak görülse de bu durumun zamanla değişmeye yüz tuttuğu ve artık parası olanın (tabii ki torbacıların) daha fazla itibar gördüğü bir kabule doğru geçilmektedir. Dolayısıyla torbacı; arkadaşlarına yemek ısmarlayan, sigara alan, eğlenmeye götüren bir sosyal çekim merkezi haline dönüşmektedir apaçi gençler arasında:

“Şimdi o kadar çok torbacı oluştu ki maddi kazancından dolayı. Her sokakta iki tane üç tane torbacı var. Kazancı iyi. İnsanların çalışmamasının sebebi de odur. Adam diyor “ben gideceğim konfeksiyonda 12 saat 13 saat çalıştıracağız”. Çalıştıracaklar sonra bana 700 milyon 800 milyon maaş verecekler, tatilim yok hiçbir şeyim yok. Öyle yapacağıma 5 tane arkadaş bulurum kendime, beş tane arkadaşta sigaralık veririm. Tamam daha fazlasını kazanırım, arslan gibi de gezerim, cezası da yok hiçbir şekilde cezası yok, içiciliğin de cezası yok, satıcılığın da cezası yok. Adam satıcılığı nasıl yapıyor? Atıyorum. Tutuyorum ben torba mesela, gidiyor bir yere koyuyor, üzerine bir tane alıyorlar. Zaten kendi de içici, sattığı adamlar zaten hep tanıdık. O yüzden torbacılık çok meşhur oldu ve para da torbacılarda ortamında ona göre sahibi torbacılar oluyor. Niye? Para var adamlarda, parasız adam ortamda saygı görmez ki. Herkese hükmediyor. Bir anda o torbacının yanında 8-10 tane adam oluşuyor, adamın. Gelin gelin, gidin gidin, saldırın saldırın, vurun vurun... Bunu yapmazlarsa onlara yemek almaz, yemek ısmarlamaz, sigara almaz, sigara yapmaz... Hiçbir yerin olmaz.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Apaçi gençler arasında torbacılık dışında itibar gören bir diğer hızlı para kazanma yolu hırsızlıktır. Hırsızlık konusunda pek çok farklı anlatı ile karşılaşmış, sadece ihtiyacı olduğunda hırsızlığa çıkanlardan, bu durumu meslek haline dönüştürenlere, arkadaş hatırı için yapanlardan, kızılı-erkekli gruplar halinde takılanlara ve dahası tam bir hırsızlık çetesine dönüşmüş 30-40 kişilik suç çetelerine değin pek çok farklı durum ile karşılaşılmıştır.

Öncelikle hırsızlık gençler arasında adeta bir moda haline dönüşmüştür. Sadece zevkine hırsızlık yapanlar olduğu gibi, uyuşturucu madde almak için gereken parayı elde etmek, orijinal markalı kıyafetler alabilmek ya da arkadaşları ile hoşça vakit geçirebilmek için hırsızlık yapmak normal karşılanan bir hale dönüşmüştür. Ayrıca hırsızlığın bu denli

kolay yapılabilen bir konuma gelmesinde, gençlerin altını çizdiği en önemli nokta hırsızlıktan alınan cezanın alabildiğine az olduğu ve üst üste birkaç kez yakalanmadan da kolay kolay cezaevine girilmiyor oluşudur. Bu anlamda gençler eskiden gasp'ın çok yaygın olduğunu, fakat birkaç sene önce gasp cezasının arttırılması ile artık gençlerin gasp yerine hırsızlığa yöneldiğini söylemektedirler:

“-Hırsızlık moda olmuş herkes yapıyor. Nasıl başlıyorlar biliyor musun ağabey biz böyle hırsız ya küçük bir tane çocuk var diyelim, hırsız ona gel diyor sen malzemeyi taşı. Malzemeyi taşıyor 13 yaşında çocuk. Ki polis çevirir mi abi 13 yaşında çocuğu? Çocuk daha çocuk, onun üstüne malzemeleri bir veriyor tornavidayı beline koyuyor ne bileyim te'yi burasına koyuyor, maymuncuğu burasına koyuyor, düzü burasına koyuyor, yıldızı ayağına koyuyor mesela gel diyor arkamızdan yürü mesela ben burada yürüyorum ya ona diyorum ki sen git şu sokağın başından beni takip et biz iki kişi böyle yürüyoruz ya arkadan birisi takip ediyor bizi. Tık böyle biz binaya giriyoruz ya binaya girdik bir tane evi teşhis ediyorsun kapısını mapısını çalılıyorsun mesela boş ya ev öteki çocuk da aşağıya birisi iniyor diyor mesela Ahmet diyor teyzem seni diyor yukarıya çağırıyor veya bir şey söylüyor diyor bu seni çağırıyor bilmem ne oluyor falan filan çocuk da yukarıya çıkıyor. Bir de anlaşmalı kızlar var. İlk başta gidiyor, kızlar bakıyor, zili çalıyor. Kızlar zile basıyor mesela Burcu evde mi abla, öyle birisi yok mesela arkadaşının ismini veriyor çoğuda şey olsun diye. Diyor ki mesela, Ahmet Güzer burada mı abla, burada öyle biri oturmuyor, ha kusura bakma abla diyor. Böylece 3. kattaki sağ taraf boş diyor, gidiyorsun hemen orayı açıyorlar soyuyorlar. Gündüzün (hırsızlığının) mesela cezası az. En fazla 3 ay. Düşünün 3 ay da değil ilk mesela ilk yakalanıyorsun ya bırakıyorlar ikinciye de bırakıyorlar üçüncüye bir alıyorlar seni 1,5 ay yatırıyorsun. Adam yaralıyorsun 2 sene yatırıyorsun. Evin içinde yakalan. Ellerinde altın olsun evin içinde yakalan. En kral 3 ay. O yüzden hırsızlık bu kadar çok arttı. Niye gasp bitti, gaspın 36 sene cezası var artık, kimse bak gasptan girmiyor.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Kendi deyişleriyle yedi yaşından beri ihtiyacı olduğu zaman hırsızlık yapan Lütfü, yaptığıının çok yanlış olduğunu, kazandığı paranın helal olmadığını hatta ailesine bu para ile bir şey ısmarlamadığını, askerlikten sonra hırsızlığı bırakacağını ve şimdiye değin bine yakın eve girip çıktığını söyleyerek, âdeta bir genç bir hırsızın kapsamlı bir portresidir:

“Yani 7 yaşında bir ortama girdim, o ortamda işte bu demir çalmakla başladık. Hani demir çalarsın ya demiri de satarsın. Benim 5 seneye kadar en büyük hırsızlığım onlardı ama ondan sonra işte şu İstanbul gibi lanet bir yere geldiğin zaman hocam bir ortama girdiğin zaman o ortama hani ayak uydurmak zorundasın, bizde hani Allah affetsin hiçbir zaman

içimde kötülük yok benim. Ben elimden geldikçe çıkmaya çalıştım onlar beni batırdı, ben çıkmaya çalıştım onlar beni batırdı, yine söyleyeyim eğer ben bu durumladaysam yine bunda ailemin çok büyük bir payı var. Yaptığımız güzel bir şey değil bunu biz de biliyoruz. Askerden sonra hani herşeye son dedim.

Mesela bak paraya ihtiyacı olanlar ne yapar biliyor musun? 10 milyon buldu ya onu koyar kenara, tekrar gider buldu getirir, koyar kenara tekrar gider, buldu getir koy kenara tekrar git. Gidiyorum, oturuyorum, keyfime bakıyorum. Ha başkasının parasıyla zevk yapıyorsun haram para hani bazen emin ol ben hani babama bir çay ısmarlayamıyorum ya. Bazen Esenler'e geliyor ya hani gel baba bir yemek söyleyeyim diyemiyorum. Götürüyorum, baba gel diyorum, borç alıyorum. Öyle borç sağdan soldan helal para alarak götürüyorum veriyorum o parayı babama haram gitmesin diye. Bir de buradaki torbacıların çoğu Türktür. Türkler kurnaz içmez ki içer mi. İçenler Kürtler ama Türk hırsız hakikaten görmedim ben. Hırsızlık da bizde (Kürtleri kastederek).

Mesela bir gece adamla göz göze geldim bir bağıryor, ne bağıryorsun la a... p..... Şey ben sana anımı anlatayım birgün gece yine böyle karanlık bir gittik açtık kapıyı gece böyle girdik telefonun ışığını yaktım tam yatak odasının kapısını açtım öyle ışığı tuttum adam kafasını kaldırdı bana baktı korkudan kafayı tekrar koydu şeyi örttü üstüne battaniyeyi lan öldüm gülmekten artık la dedim korkutayım mı bunu bağırayım mı aaa diye sonra dedim kalp krizinden gider mider adam. (gülüyor) Ya şimdi (gülüyor) böyle komik şeylerimizde oluyor ha kapıyı açıyorum itiyorum kapı açılmıyor lan ben itiyorum o itiyor ben itiyorum o itiyor ben itiyorum o itiyor karı meğersem arkada korkudan kapıyı itiyormuş sırtını dayamış böyle en son bir baktı bir baktı bana hırsız dedi, vaaaaa yaptım böyle karı kalpten gidiyordu orada o zaman (gülüyor) neler neler yaşadık ya.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Gerek hırsızlık yapan gerekse de torba tutan gençlerin pek çoğu, kafe tarzı mekânlarda çok fazla vakit harcamamakta ve genelde polisin sıkça girip çıktığı, kontrol altında tuttuğu mekânlardan uzakta bulunmaya çalışmaktadırlar:

“Şimdi hırsızlar veya da gayriresmi çalışanlar fazla kafelere mafelere takılmazlar. Niye oralara çok baskın olur. Tabii çok baskın olur oralara risk var polis yönünden. Gider daha mesela cami önünde takılır bu çay ocakları falan var ya başka yerlerde takılır. E enayi mi adam gelsin buraya.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Ayrıca hırsızlık (gençlerin tabiri ile “yoluna çıkmak”) yapan gençler bölgede dizo olarak anılmakta ve bir hırsız giydiği eşofman takımından, torşin ayakkabısından, sürekli evleri inceleyen oynar başında ve gözlerinden tanımak oldukça kolay bir eylem olarak kabul edilmektedir. Nitekim saha çalışması sırasında bir çay ocağının önünden geçen iki gencin bu profile uyması neticesinde, gençleri tanıyan birisine “bunlar yoluna mı çıkmış?” diye soru yönelttiğinde alınan “evet” cevabı karşısında araştırmacı şaşkınlığını

gizleyememiştir.

Gençler arasında bir başka hızlı yoldan para bulma yöntemi ise “İddaa” oynamaktır. Özellikle liselerde “İddaa” sadece apaçi gençler arasında değil, hemen hemen pek çok lise öğrencisinin başvurduğu bir eğlence ve kolay yoldan para kazanma tutkusuna dönüşmüştür. Bu kapsamda görüşme yaptığımız lise rehberlik öğretmenlerinin neredeyse tamamı, “İddaa” oynamanın gençler arasında çok yaygın bir karşılığı olduğunu ifade etmekte; gençlerin derslerde bile “İddaa” kuponları ile meşgul olduklarını ve bu durumun okulda öğretmenler arasında ciddi bir rahatsızlığa sebep olduğunu dile getirmektedirler:

“Apaçiler arasında aşırı derecede İddaa tutkunları, aşırı derecede Sayısal Loto tutkunları, işte at yarışı en fazla İddia şu an İddia. İşte hiç beklemediğin bir çocuk aile yapısı gayet iyi, geliyor “Hocam işte bir kupon yaptım.” Çocuklar 5 liraya On liraya yüz iki yüz lira para buluyorlar. Bulduklarıyla tabi ki yine iddia oynamaya devam ediyorlar.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Bu durum hakkında Recep, İddaa oynamanın gençler arasında bir bağımlılık haline dönüştüğüne dikkat çekmekte ve kızların bile İddaa oynamak suretiyle *erkekleşme* eğilimi gösterdiklerini ima etmektedir:

“Adam derste kupon yapıyor. Parası olmayan, 2 lirası olan bile oynuyor. Mesela bizim okulda adam yemek yemiyor çıkışta İddaa oynuyor. Hiç şey yok yani öyle oynamayan çok nadir kızlar bile oynuyor. Zannediyorsun ki o bak ne güzel 30 lira kazandım 2 liraya. Ama yüz kere oynadın o parayı kazanan kadar. Bizim sınıfta çocuklar okula defter kitap getirmiyor iddaa kuponuyla hep yanındadır her zaman.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Gençlerin İddaa ile alıştıkları hızlı yoldan ve zahmetsizce para kazanma yöntemi ilerleyen yaşlarda kumar alışkanlığına dönüşebilmektedir. Bu anlamda Abdullah Hoca her ne kadar şu anda apaçi gençlerin maddi olarak “kaçak kumarhaneler”de* vakit geçiremediklerini söylese de ileride bu gençlerin bir kısmının kumar oynamaya meyledebildiklerini söylemektedir:

“Tabii, gizli kumarhaneler burada çoktur. Yeri bilemezsiniz de ben onların başı, başını çeken birisiyle görüştüm. E ipin başını çeken ama kurtulmak isteyen birisi, kumarhaneler oynatan. Fakat apaçi gençler o kadar maddiyatta güçlü değil, büyükler giderler genelde

---

* Kaçak kumarhane, Esenler-Bağcılar bölgesinde faaliyette bulunan ve gerek gençlerle gerekse de semt sakinleri ile yapılan görüşmelerde sıkça tekrarlanan bir sosyal gerçekliğe sahiptir.

kaçak kumarhanelere. Tabi alttan bu şekil başlıyo, yukarılarda işler değişıyo, daha büyük oynamalar başlıyo. Biz bunlan (kumarhaneyi işleten ile) görüştük niyetimizi söyledik. Bu kumarhanelerin ilerde gençleri de zehirleyeceğini söyledik.” [Abdullah, 29, İmam]

Gençler arasında bir dönem çok revaçta olan fakat artık eskisi gibi rahat yapılamayan bir diğer gayrimeşru para kazanma yolu da sahte para ile piyasayı dolandırmak ve para elde etmektir. Recep hem kendisinin hem de arkadaşlarının bir süre bu işi yaptığını, çok paralar kazandığını anlatmaktadır:

“Bir de sahte para işi var abi. 300 liraya 1 lira... Bu işe girdim, sahte para kovalıyorum. Bakkala gidiyorum. Sahte para veriyorum. 3-4 tane bozduruyorum. 300-400 milyon geliyordu havadan cebime. O sıralar çok param oluyordu. O zamanlar sağa-sola veriyordum. Hep şey, hap içiyorum. Bir ara gece oldu, kafam tirilyon ama. Cebimde bir tomar para var hepsi gerçek, esrar da var, hap da var cebimde. Kafam da bir dünya. Normalde benim evde hayatta cebimi karıştırmazlar. Gittim eve, direk kafayı vurdum yattım. Sabah annem de temizlik yapıyormuş. Paltomu yanlışlıkla tutmuş buradan yanlışlıkla, bir kaldırmış. Hepsi aşağı... Esrar, hap, bir tomar para... Annem, ağabeyim, kardeşim... Biri esrarı açıyor, biri hapi, biri paraları sayıyor... (gülüyorlar) Dedim ben bittim. O günden sonra evle hiç aram yok...” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Gençleri torbacılık, hırsızlık, İddaa ve sahte para yöntemleri ile kolay yoldan para kazanmaya sürükleyen temel saik olarak genelde karşımıza uyuşturucu madde alışkanlığı ve ailesinden göremediği rahat ve lüks yaşayabilme arayışı çıkmaktadır. Fakat gençler yaşadıkları sorunlu hayattan kurtuluş yolunun sadece para elde etmek ile de olmayacağını bilmekte, daha farklı bir yardıma ve desteğe ihtiyaçları olduğunu dile getirmektedirler. Bu anlamda bazı apaçi gençler için “elinden tutan ve ona eğitim ve meslek kazanma noktasında yardımcı olacak bir el” arayışı yaygın bir çabaya dönüşebilmektedir.

3.3.3. Gençler Nasıl Kurtulur: *Kurtulan* ve *Kurtaran* Pozisyonları Üzerinden Kurtuluş Anlatıları: Kadir Bey Örneği

Apaçi gençlerin yaşadıkları hayattan memnun olmadıkları görüşmeler boyunca sıkça tekrarlanmıştır. Gerek eğitim-öğretim süreçlerinden uzak olmaları, gerek ağır iş koşullarında çalışmaları, uyuşturucu madde kullanımından bir türlü kurtulamamaları, çevrelerindeki arkadaş ve akran ilişkilerini değiştirememeleri, özellikle aileleri ile sağlıklı ve nitelikli bir iletişim geliştirememeleri ve yaşadıkları semt başta olmak üzere

toplumun pek çok kesiminin kendileri hakkında edindikleri izlenim ve önyargıları değiştirememeleri ile apaçi gençler bir sosyal sıkışmışlık hâli ile karşı karşıya olduklarının farkındadırlar. Fakat değiştirmek istedikleri hayat tarzının yerine neyi koyabilecekleri, bunu nasıl yapabilecekleri ve en önemlisi bu değişimin sürekliliğini nasıl sağlayacakları hususunda alabildiğine karamsar ve umutsuz bir tavrı benimsemektedirler. Ailelerini değiştiremeyecekleri, yaşadıkları muhiti en azından uzun bir süre terk edemeyeceklerini ve dahası arkadaş ortamlarından kopamayacaklarını bilmeleri, yaşanan bu karamsarlığı daha da besleyen bir rol üstlenmektedir. Belki de bu ‘gençler nasıl kurtulur’ sorusunun cevabının gelip düğümlendiği esas nokta da burası olmaktadır.

Diğer taraftan gençler hayatlarına çeki düzen verecek ve yaşadıkları olumsuzlukları bir anda olumlu bir atmosfere dönüştürecek sihirli bir dokunuş ya da mucizevi bir kurtarıcı bekliyor da değiller. Gençlerle arkadaşlık yapabilecek, onların dertlerini paylaşabilecek, sorunlarına ufak da olsa çözümler geliştirebilecek, en uygun ifadesi ile kendi sıkışmışlıkları içerisinde ara sıra nefes aldırabilecek bir ortam, bir dost arayışıdır.

“Gençler nasıl kurtulur” sorusuna apaçi gençler dışındaki tüm görüşmeciler, genellikle olumsuz kanaatler bildirmişler, asıl sorunun ailede olduğunu ve önce ailenin değişmesi gerektiğine dikkat çekmiş, kimisi devletin bu duruma el atması gerektiğini hatırlatmış, kimisi ise apaçi gençlere yönelik yapılabilecek her türlü olumlu girişimin sonuçsuz kalacağı yönünde fikir beyan etmişlerdir. Tabii ki bu yaklaşımların yanı sıra özellikle eğitim süreçlerinden bu gençlerin desteklenmesi gerektiğini söyleyenler ve bir iş sahibi olmasını sağlayacak mesleki eğitim desteğinden bahsedenler de her ne kadar bulunmuş olsa da, genel tablonun çok da pozitif bir yaklaşım içermediği yapılan görüşmelerde fark edilmiştir.

Bu bölümde “gençler nasıl kurtulur” başlığı altında aslında net bir çözüm önerisi geliştirmenin ötesinde, hâlihazırda apaçi gençlerle uzun yıllardan beridir ilgilenen bir mahalle sakininin tecrübelerinden hareketle hem *kurtulan* hem de *kurtarıcı* pozisyonları hakkında yapılmaya çalışılacaktır.

Kadir Bey Çankırlı’dır ve ilköğretimini memleketinde lise eğitimini ise İstanbul’da tamamlamıştır. Henüz dört yaşında iken babasını altı yaşında iken annesini kaybetmiş,

yatılı okullarda okumuş ve kendi tabiriyle zor bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiştir.

“Çok şeyler yaşadım tabiki herşeyi yaşadım bu arada yani bu Esenler’de duyduğunuz yani kulaktan duyma yani ne bileyim esardı eroinde yani hırsızlık hariç herşeyi yaptım diyebilirim.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Özellikle anne ve babasını ufak yaşta kaybetmiş olmasının Kadir Bey üzerinde derin tesirleri olmuş, okul döneminde arkadaşları tarafından anne-babasının olmayışı dolayısıyla yaşadığı zor ve sıkıntılı durumları aktarışından fark edilse de, bu durum ileriki dönemlerde apaçi gençlerle kolay bir arkadaşlık kurmasına zemin hazırlayacak hayvan sevgisini özellikle kuş besleme ve yetiştirme merakını kazandıracaktır. Kadir Bey, bir zaman sonra kendisi gibi aynı kaderi paylaşan mahalleli gençlerle ilgilenmeye başlayarak, onların hayatlarını değiştirebilme adına pek çok fedakarlıklara ve çabalara girişecek; bu süreçte otuza yakın gencin meslek sahibi olmasına, uyuşturucu madde kullanımını bırakmasına vesile olacaktır.

İlgilendiği gençlerden birisi olan ve görüşlerine sıkça yer verdiğimiz Malik’te on bir on iki yaşlarında iken Kadir Bey’le tanışmış ve hayatın o günden sonra çok daha farklı bir mecrada akmaya başlamıştır:

“-Yani mesela ben Malik’ten madem girdiniz konuya Malik’e ben anahtar teslim ettiğimde binadakilerle kavga ettim, balicileri getiriyorsun tinercileri getiriyorsun diye. Halbuki...

-Neyin anahtarlarını teslim ettiniz?

-Kümesin ve evin, ben bir yere gidiyorum kümesin evin anahtarlarını veriyorum.

-Kaç yaşındaydı Malik o zaman?

-12 . 11-12 o civardaydı. Zaten 13 yaşında ‘iş’e götürdük yani o da bildiğim bir yerdi. Disiplinli bir yerdi ee yani Malik ayrı farklı bir örnek çünkü Malik’in içinde zaten çok şey var 10 yaşındayken bile eve birşey götürme derindeydi. O cahillikte o çocuklukta yani Malik’in içinde zaten vardı o babacanlık. Sadece bir dost olmuşumdur, arkadaş olmuşumdur, vesile olmuşumdur işine. Ne bileyim herhangi bir durumda birşey sorduğu zaman cevap vermişimdir, rahatlamıştır, o olmuştur yani.

-Malik iki üç sene öyle hizmet verdi zaten (gülüyorlar) amme hizmeti.

-Nasıl?

-İçmiyor kendisi gruplan gittiği zaman mesela hazırlamasını o yapıyordu mesela.

-Öyle mi.

-Ha ve bana ne dedi abi şunu anladım dedi ‘alemde ayık kalan, adamdır’ dedi. E çok doğru bir laf yani.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Kadir Bey'e Malik ve benzeri gençlerle ilgilenirken hiç tereddüt yaşayıp yaşamadığını, çevreden insanların bakışlarından ve söylediklerinden rahatsızlık duyup duymadığını sorulduğunda; bu gençlerin aslında öz itibariyle bizzat kötü çocuklar olmadıklarını, bilinçsizce yaptıkları davranışlarının kurbanı olduklarını ve çevre-aile eksikliği neticesinde böyle bir durumla karşı karşıya kaldıklarını hatırlatarak bize yaşadığı bir hatırayı nakletmektedir:

“Benim arabanın içinde çay içiyoruz, sıcaktan daraldık kapının önünde arabanın içinde çay içiyoruz, O kova yapmaya giden çocukları, Murat gördü müdahale etmek istedi, etti de. Ondan sonra gittik peşlerine, o çocuk 16 yaşında benim çocuğumun arkadaşı hergün birlikte olduğu arkadaşı yani en azından benim kontrolüm dahilinde sürekli beraber olduğu kişiler. E şimdi o çocuk orda görüyorsun kova yapıyor, bunun da annesi babası var biliyorsun kötü çocuk yok yani o çocuğun nasıl bir çocuk olduğunu da çok iyi biliyorum konuşuyorum çünkü bir sorun olduğu zaman geliyor dertleşiyorum. Kötü çocuk yok, ben buna inanırım kötü aile, kötü çevre, cahil aile, yoksul aile bu var yani bu tarz şeylere iten bunlar var yani. Hah yani o gözle bakmadım çünkü o onun yaptığının farkında değil zaten yani eğer bir insan bali veya çakmak gazının alıp vücuduna çekiyorsa bu balinin demiri tahtayı yapıştırdığını bile bile ciğerlerine çekebiliyorsa e bu bunu bilinçli yapmıyor demektir zaten. Yani bilinçli yapan insan bunu yapamaz. Bazıda ne oluyor bir iki yapıyor acıyla zevk almaya başlıyor artık acıdan zevk almaya başlıyor onu istiyor sürekli bağımlı bağımlılığı bu.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Kadir Bey'in tam bir apaçi genç profile çizen Mahsun ile ilgilenmesi süreci ise, gençlere vakit ayrıldığında, yardımcı olunduğunda ve takip edildiğinde nasıl bir kişisel değişimin sağlanabileceği hususunda önemli bir örnek olarak durmaktadır. Mahsun tipik bir uyuşturucu madde bağımlısı, ailesi ile arası bozuk olan, aile içi ilişkilerde yıpranmış, baba rolünün eksikliğini üzerinde yaşayan bu sebeple sokakta yatıp-kalkmaya başlayan bir gençtir. Okulunu bırakmış, çalışmayan ve hayata dair umutlarını yitirmiş bir genç olarak Mahsun, Kadir Bey ile tanışıklığı neticesinde yaşadığı değişim itibariyle bugün çok farklı bir konumda olan bir genç hâline gelmiştir:

“Mahsun diye bir genç bali çekiyordu. Madde bağımlısı çocuğu annesi Çatalca'da Kur'an kursunda yatılı okuyor sanıyor. Gitmeyeceğim diyor, gönderiyor annesi, gitmeyeceğim diyor gönderiyor iki kez kaçıyor geliyor çocuk. Bizim oradaki yıkılan evler var ya onun içinde yaşıyor, baliyi çekiyor yaşıyor. Baktım çocuk biraz bitkin duruyor. Selamlaştım, arkadaşımı gibi şöyle gözünün içine baktım ama hakikaten içim ısındı çocuğa. Ufak ufak sokakta konuşmalar başladı devam etti. Bir baktım birgün yürüyemez hâlde böyle öyle bir öksürüyor ki içim parçalandı. Ciğeri ağzına gelecek o derece öksürüyor üşütmüş bir yağmur

yağmıştı o akşam ıslanmış ve üşütmüş. Ondan sonra tabii belli bir samimiyette oluşmuştu artık, eve çağırdım ben bunu, gelmek istemedi. Neyse ailesiyle tanışmak istedim, baktım annesi kuaför, bayan kuaförü biriyle ortak mahalle arasında bir kuaför, babayı soruyorum baba yok gelmiyor eve. Kötü bir insan değil eminim. Sonra annesiyle konuşayım dedim hanıma dedim ki yani şimdi bu böyle olmaz şimdi genç 14-15 yaşında evlenmiş bir bayan 33 yaşında 17 yaşında oğlu var yani bu bir kadın sonuçta. Ben şimdi sokakta onun önüne geçemem evine gidemem. Ondan sonra dedim Mahsun'a git eve de ki anne böyle böyle oldu ben gitmeyeceğim artık ısrar etme. İşte şöyledir böyledir benden bahset dedim, bizden bahset dedim, bir iki bir iki ufak ufak o da merak etmiş ama cesaret edememiş o da benim gibi düşünmüş yani laf söz çıkar hesabı. Hanım gel, biz gidelim dedim. Dedim ki Mahsun git sen annene de ki Kadir ağabeyler müsaitse çay içmeye geliyoruz dedi. Hanımı çocukları aldım gittim.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Kadir Bey'in Mahsun'un annesi ile tanışma isteği, aslında önemli bir değişimin başlangıcı anlamına gelecekti Mahsun için. Nitekim okuma hayalini yitirmiş, yapabileceği bir meslekten yoksun ve ailesinden gittikçe uzaklaşıp evi terk eden bir gence dönüşen Mahsun için bu ziyaret; okula tekrar başlamasına ve bir şekilde yaşadığı sorunlar içerisinde yalnız başına kalmış pozisyonunda kurtulmasına vesile olacaktı:

“Ondan sonra çay içmeye başladık. Kadın da hissetti tabii, bir anne sonuçta. Dedimki boşa uğraşma, bu çocuğu yatılı okulda okutmaya uğraşma bunu dedim ne yapmaya çalıştığını öbür taraflarının bilmiyor. Bali çekiyor desem, hırsızlık yapıyor, ayakkabı çalıyor desem, yapacak hiçbir şeyi yok yıkılacak yani. Ufak ufak ufak ufak aileyle tanıştık, onlar gelmeye başladı. Bu arada ben ne yapıyorum diyorum ki Mahsun'a bak senden sonra 3 tane kardeşin var diyorum sen ne kadar düzgün olursan onlar da o kadar düzgün yetişecek diyorum. Anneye diyorum ki bak diyorum sen bunun üstüne ne kadar çok gidersen bunla ne kadar az konuşursan o kadar çok uzaklaşırsın diyorum.

Çocuk evden kaçıyor aslında. Çocuk sıcaklık göremiyor, mutluluk göremiyor, evden dışarıda mutlu oluyor. Onun hikayesini dinliyor, benim hikâyemi dinliyor, dağıtıyor kendini. 3-4 saat geçiriyor.

Gittim babasıyla konuşmaya bir baktım adam böyle konuşulacak bir tip değildi ha yani o konumda değil daha doğrusu. Daha beni tanımıyor, Mahsun dedim ne yap biliyor musun? Baban dedim adam olmuyorsa sen onu adam etmeye çalış.

Sen babam adam değil diyorsun ya, dedim git de ki hep dedim baba oğula sormaz biraz da baba oğula sorar de dedim. Baba bu evlilik mi, ayrılık mı bu nasıl birşey, benim 4 tane kardeşim var, çocuklar seni özleyiyor, hadi beni boşver de dedim

Mahsun bir taraftan çalışıyor o zaman. Bir taraftanda okuldan da uzaklaşmasını istemiyorum yani bir şekilde okulun önemini de anlatmaya çalışıyorum. Liseyi bitirirsin birşey öğrenmezsin konuşmayı öğrenirsin iyi espri yaparsın kız arkadaşın daha rahat olur

bu tür şeyler katar sana dedim. Diploma da şart, kendini donat işte halk eğitimden git bütün şeyleri almaya çalış, ehliyet almaya çalış gitar kursuna git onun sertifikasını al ingilizce kursuna git onun sertifikasını al.

Mahsun tabi ufak ufak değişmeye başladı. Bir öğrendim ki açık lise kayıtları konuştuğumuz günün ertesi bitiyor. Annesine gidiyor söylemeye ama ağlayarak geldi. Yok, Mustafa ağabey okumayacağım, ya sen boşuna uğraşıyorsun bilmem ne... Ee annem dedi ki işte ben seni iki kere üç kere elimle bıraktım sen okumaya niyetli değilsin, gir işe çalış işte çalışıyorsun işte demiş. Neyse annesini de ikna ettik okula başlattık. Şimdi 2'ye gidiyor.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Mahsun'un hayat hikayesine ve Kadir Bey ile yaşamış olduğu serüvene uzunca yer verilmesindeki asıl maksat, çok canlı ve hâlihazırda yaşanmaya devam eden bir örnek üzerinden *kurtulan ve kurtarıcı* rollerini resmedebilmektir. Kadir Bey, daha pek çok apaçi genç için yapmaya devam ettiği ‘gençlerle dost ve arkadaş olma’ yönteminin, kendisi ve ailesi içinde çok farklı iyiliklere neden olduğunu aktarmaktadır. Örneğin Kadir Bey'in erkek oğlu da henüz ergenlik döneminde bulunan bir genç olarak, Kadir Bey'in ilgilendiği gençlerle aynı mahalleleri, sokakları, kafeleri paylaşmakta, aynı okullarda okumakta, dolayısıyla kendi evladı da ilgilendiği gençlerin müptelası oldukları sorunlarla sürekli karşılaşmaya devam etmektedir. Uyuşturucu madde kullanma riski ya da sıradan bir sebepten dolayı bir anda bir kavganın ortasında kalabilme ihtimali, Kadir Bey'in kendi evladı içinde çok sıradan ve mümkün bir durum olarak gözükmektedir. Fakat daha önce bir şekilde ilgilenip, hayatının değişmesine vesile olduğu ve mahallenin “eski apaçileri” şimdi kendi oğluna göz kulak olmakta, onun uyuşturucu madde kullanmasına engel olmakta, hatta Kadir Bey'in ailesine bile sahip çıkacak davranışların bu gençler tarafından gösterildiğini Kadir Bey paylaşmaktadır:

“Bunun karşılığı şöyle geldi zaten bak mesela benim çocuğum Talha dışarıya çıksın, mahalledeki çocuklar psikopat ayağına yatıp da bali çekip de böyle yapan çocuklarken, e benim çocuğum bunun tepesine atlıyor diyor ki Allah Allah bu Talha'da bir keramet var diyor kimse bulaşmıyor Talha'ya. Murat'ın yanında görüyor benim çocuğu kimse dalaşmıyor. E ben hastaneye yattığımda oturup ağladı o saatlerce mesela. Yani bunu diyebilecek kişide önemli o yani karşıdaki senin uğraştığın kişi böyle biri olmalı.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Kadir Bey son olarak gençlerle ilgilenirken mutlaka onların ilgi alanlarının tespit edilmesi gerektiğini, sevdikleri ve yapmaktan hoşlandıkları şeylerle onlara muamelede

bulunulması gerektiğini hatırlatmaktadır. Ancak bu sayede gençlerle sağlıklı bir iletişimin kurulabileceğini, gençlerin kendi ayakları üzerinde durabilecek meziyetleri kazanmaları noktasında ancak bu şekilde bir motivasyonun gerekli olduğuna inanmaktadır:

“Daha doğrusu en başta birşeyle ilgilenmesini meşgul olmasını sağlamak lazım bununda en iyi en iyi çözüm alacağın yöntemi onun istediği birşeyi bulmak ya da genel toplum olarak istenen birşeyi bulmak bu hiphop olabilir mesela furyadır bu mesela bir başlar hiphop dansı onun gibi giyinir ne bileyim öyle hareketler aslında hiphop hakkaten çok şey bir denge zeka güç hepsi olması gereken bir durum yani ben kendi çocuğumu da götürdüm oraya mesela karateye hiphop'a futbola hepsine yazdırdım.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Apaçi gençlerin pek çoğu için geçerli sayılabilecek olan bu türden hayat hikayeleri, bir taraftan toplumsal ilişkilerde kabul görebilmek adına bir takım kültürel farklılıkların benimsenmesine yol açabilmekte; diğer taraftan da hayat içerisinde anlamlı bir yer edinebilmek adına yeni tarzlar üretilmesine de sebep olabilmektedir. Bu anlamda apaçi gençlerin kültürel alışkanlıkları, bizzat yaşadıkları *zorlu* hayatın bir yansıması olarak belirmektedir.

3.4. Gençlerin Kültürel Kodları

Bu bölümde apaçi gençlerin kültürel kodları bağlamında gençlerin giyim-kuşam alışkanlıkları, bedenlerine şekil verme arayışları, saç şekilleri ile farklılık yaratmaya çalışmaları, internet ve televizyon ile kurmuş oldukları ilişkiler üzerinden sosyalleşme durumları ve bu durumun kültürel temelleri, özellikle Facebook kullanımının gençler arasında nasıl bir yaygınlığa karşılık geldiği, takip edilen dizilerde kendi hayatlarından birtakım kesitler arayarak dizi karakterlerine yaklaşımları, müzik dinleme biçimleri ve nihayetinde dans etmenin gençler için ne anlama geldiği ele alınacak ve gençlerin anlatımları ile alt başlıkların çerçevesi belirlenmeye çalışılacaktır.

3.4.1. Giyim-Kuşam, Beden ve Saç Alışkanlıkları

Apaçi gençlerin en belirgin özelliklerinden birisi giydikleri kıyafetler, kullandıkları aksesuarlar ve gerek bedenlerine gerekse de saçlarına verdikleri farklı şekillerdir. Her üç özellikle de birbiriyle uyumlu bir şekilde apaçi gençliğin dış görüntüsünde bulunmakta,

kimisi sadece saç şekilleriyle, kimisi kıyafet ve renk tercihleri ile kimisi de yaptırdığı dövme ve faça izleriyle arkadaş ortamlarında farklılık yaratmaya çalışmaktadır. Apaçi gençlerin giyim-kuşam alışkanlıkları ile alakalı olarak hem yapılan görüşmelerde hem de katılımlı gözlem süreçlerinde derinlemesine bilgiler edinmeye çalışılmış, özellikle apaçi gençlik ile alakalı toplumda var olan kıyafet algısı ve gerçekte var olan durum arasında ne denli benzerliklerin ve farklılıkların var olduğuna dair çıkarsamalarda bulunmaya çalışılmıştır.

3.4.1.1. “Renkli” ve “Şekil Şekil” Giyinmek ve Elbiseleri Takas Etmek

Apaçilerin bir kısmının modayı çok yakından takip ettiği fakat genelinin ise modadan ziyade beğendiği, hoşlandığı kıyafetleri kullanmayı tercih ettiği söylenebilir. Hoşlandıkları ve beğendikleri kıyafetleri kimi zaman bir mağaza vitrininden seçmekte, kimi zamanda akran ortamlarında birbirlerinin kıyafetlerinden etkilenmek suretiyle tercih etmektedirler. Genelde birbirinin kıyafetini beğenme, etkilenme ya da özenme şeklinde cerayan eden ikinci durum gençler tarafından şöyle açıklanmaktadır:

“Biri ne giyse, ünlü biri ne giyse herkes ona özeniyor işte. Televizyondakiler ne giyse onu giyiyorlar, özeniyorlar. Mağazalar getirir, hele bir tanesini sat, hani biri onu giysin (gençler arasından) ünlü biri hemen o şey moda olur. Bu amerikan tişörtleri şimdi herkes bundan giyiyor bu amerikan bayrağı.”* [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

“Esenler’e hani böyle (ortamda) fazla tanınmamış iki üç genç gelir yeni giyim tarzıyla, millet bakar aynen hemen muhabbete girerler o çocukla, nerde satılıyor bunlar falan filan nerede diye. Nerede satılıyor bilen var mı bir tanıdığım falan, gel yardımcı ol filan bizde giyelim şeklinde.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Apaçi gençlerin en çok tercih ettikleri kıyafet mağazalarından birisinin sahibi olan Çağlar Bey, gençlerin aktardıklarına paralel şekilde anlatımlarda bulunmaktadır. Çağlar Bey ayrıca, gençlerin çoğunun maddi durumunun yerinde olmamasına ve zor şartlarda çalışıp az para kazanmalarına rağmen, kazançlarının bir miktarını (bazen önemli bir miktarını) mutlaka kıyafet almaya ayırdıklarını söylemektedir. Buna ilave olarak gençlerin marka tercihinden ziyade alacağı kıyafetin kendisine yakışıp yakışmamasına

---

* Bu sene (2012) gençler arasında moda olan ve saha çalışması boyunca gençlerin pek çoğunun üzerinde görülen Amerikan bayraklı tişört ve pantolonları kastetmektedir.

baktıklarını, özellikle “cırtlak” renkleri tercih ettiklerini ve arkadaşlarının kıyafetlerinden etkilenerak aynılarını giyinmeye çalıştıklarını aktarmaktadır:

“Arkadaşlar arasında (müşterilerden) konfeksiyonda bile çalışan arkadaş geliyor, 50 lira verip kot alıyor bizden. Yani genç yeter ki beğensin. Konfeksiyonda çalışıyordu, 700 lira maaş alıyordu, geliyor parasını bana veriyor. Yani öyle insanlar çok var, geliyorlar ve bu arkadaşlar çakmaya, orijinale pek bakmıyorlar. Güzelliğine bakıyorlar. Yani, yakıştıktan sonra alıp giyiyor yani, markasına falan bakmıyor. Bazıları mesela yani diyor beni giyindirsene, giydiriyorum. Ben de uydurmaya çalışıyorum, yani uydurma diyince denk getirmeye çalışıyorum elbiseleri...”

-Peki gençlerin renk tercihleri nasıldır?

-Şimdi mağazaya girdiğinde, şu anda söyleyeyim size, 20 tane renge elbise var. Nunun pembesi var, böyle turuncu, kavuniçi mesela bayanların giydikleri stiller. Anlatabildim mi? En çok da satılan ürünler onlardır yani. Siyah olsun, beyaz olsun, gitmez pek. Yani daha ziyade cırtlak renkler, açık renkler gider. Mesela adam koşarak geliyor içeri. Ne oldu diyorum, diyor abi arkadaşta bundan vermişsin, bundan vermişsin. Yardımcı olur musun diyor, bana da verir misin, veriyoruz yani. Yani bakmazlar yani, yok çoğalmış bu ürün, bunda var şunda var, bakmazlar pek onlara.” [Çağlar, 29, Mağaza Sahibi]

Apaçi gençlerin özellikle “cırtlak” renkleri kıyafetlerinden tercih etmeleri, toplum içerisinde bir şekilde görünür olmak, özellikle kızların gözünde dikkat çekebilmek ve yaşadığı semtin ve yakın çevresinin kıyafet ve renk tercihlerinden farklılaşarak bir benlik oluşturabilmek duygusunun baskın olduğu, gençlerle görüşmeler sırasında satır aralarında söylenen ifadelerden anlaşılabilir.

Bir başka mağaza sahibi Halit Bey ise müşterilerinin genelde konfeksiyon atölyesinde ya da halde çalışan gençlerden oluştuğunu, bazen gençlerin parasının yetmemesi gibi durumlarla karşılaşabildiğini ve veresiye kıyafet satmak durumunda kalabildikleri, hatta bazı gençlerin tek kalan ürünlere daha fazla rağbet gösterdiğini ve bu durumun akranları arasında farklı olabilmek ve tarz yaratabilmek için stratejik bir tercihe dönüşebildiğini söylemektedir. Yine Halit Bey’e göre apaçi gençler için elbise almak ve sürekli “elbise değiştirmek bir tutku haline” [Halit, 25, Mağaza Sahibi] gelmiş, kimi zaman dükkân sahibinin beğenisi eşliğinde kıyafet tercihinde bulunmak da yaygın kullanılan bir yöntem dönüşmüştür.

Apaçi gençlerin alışveriş yaptıkları mağazalarda kıyafet fiyatları da alıcıların ekonomik seviyesi ile paralellik arz etmektedir. Bu durum yaşanan semtle de alakalı olarak

şekillenmekte, Esenler-Bağcılar'da en pahalı ürünü gençlerin alışveriş yaptıkları mağazalardan yetmiş liraya almak mümkün olabilmekte iken, aynı ürün kentin merkezi yerlerinde (örneğin Beyoğlu, Beşiktaş, Kadıköy) on ya da yirmi lira daha pahalıya satılabilmektedir. Arkadaşları arasında kıyafet merakı ile tanınan Kenan [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır], her ne kadar elbise fiyatlarının yüksek olmasına dikkat çekse de, kendisi gibi fazla alışveriş yapan müşterilerine mağaza sahiplerinin özel indirimler yaptığını ya da yeni gelen bir ürünü ilk olarak kendilerine haber verdiklerini, bu sayede arkadaş ortamında yeni kıyafetleri ilk onların edindiklerini hatırlatmaktadır. Özellikle yeni gelen bir kıyafet ya da aksesuar ile akran ortamlarında *boy göstermek* gençler için farklılık yaratmanın bir aracına hâline gelmektedir.

Ece ise arkadaş ortamlarında özellikle markalı ürünlerle öne çıkmanın ve tarz yapabilmenin çok önemli olduğunu söylemekte, “çakma”(imitasyon) ürün kullananların ise çoğu kez aşağılandığına dikkat çekmekte ve bu durumun gençleri iyi ve markalı giyinebilmek için hırsızlığa bile başvurmak durumunda bırakabildiğini söylemektedir:

“Zengin çocukları gibi oluyorlar (böyle orijinal giydiklerinde), öyle diyorlar. Ya aslında şimdi marka takıntısı var çoğu Esenler'deki kişilerde; hırsızlar, onlarda parayı buluyorlar hep marka alıyorlar marka kendilerini göstermek için karşıdaki kıza diyorlar işte ‘ay işte sen şöyle marka giymiyor musun?’, falan filan herkes birbirini aşağılıyor arkadaş ortamından, bir de şimdi markanın yeni yeni renkleri çıktı ya her deseninden alıyorlar mesela ne rengi çıktıysa yeni üretilen hepsinden alıyorlar. Çeşit olsun maksat o yüzden öyle renkli renkli giyinmeye falan başladılar. Zaten markalar (erkek kıyafetlerini) hep renkli üretiyor şu anda.” [Ece, 17, Lise-2, Kastamonu]

Ece'nin bir başka dikkat çektiği husus ise pek çok markanın özellikle erkek giyiminde “cırtlak” renkleri, gençlerin tabiriyle “kız renkleri” tercih edip, bu tarz üretime yönelmeleri, apaçi erkeklerinde bu tarz renkli kıyafetleri tercih etmesinde dolaylı bir etken olarak belirmektedir.

Gençlerin özellikle giydikleri kıyafetler eğer orijinal ise markalarının görüleceği yerleri öne çıkarmak için belirginleştirmeye çalışmalarına ya da markası büyük ve gösterişli yazılan ürünlerin tercih etmelerine hatta kimi zaman özel fiyat farkları ödemek suretiyle kıyafetin görünen ve en dikkat çeken yerlerine markayı yazdırarak, kıyafet üzerinden farklılaşma yollarının aranmasına çalışılmaktadır:

“Apaçiler çakma giyerler ya da marka alıp sürekli böyle özellikle ambalajın marka bölümünü gösterecek şeyler giyerler. Geçen gördüm. Polo marka bir şeydi, yakayı kaldırmış, arkasını olduğu gibi kaldırmış. Polo’nun şöyle bir özelliği var yani kollara veya göğüs bölümüne yazı yazılabilen bir marka. Özellikle şuralara Polo yazdıranları (omuz ve kolları kastediyor) gördüm. Hani normalde yoktur, ama tişörtün orasına yazdırıyor. Satın aldıktan sonra ekstra bir ücret ödeyip...” [Anadolu Lisesi, 10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Apaçi gençler arasında kıyafet alışkanlıkları içinde bir başka önemli özellik ise gençlerin kıyafetlerini, aksesuarlarını ve ayakkabılarını birbirleri arasında takas etmek suretiyle kullanmalarındır. Bu durum aslında ilk bakışta, ortamda farklılaşma ve öne çıkma aracı olarak kullanılan kıyafetlerin nasıl kendi aralarında kullanılarak farklı olmanın sağlanabileceği gibi bir soruyu akla getiriyor olsa da yaşanan durumun daha değişik bir temele dayandığı söylenebilir. Apaçi gençler kıyafet tercihleri ile farklılaşma istiyorlar ve fakat aynı zamanda kısıtlı maddi imkânları ile bunu başarmaya çalışıyorlar, dolayısıyla yakın bir arkadaşının bir süre giymiş olduğu bir kıyafet çoğu zaman, farklı bir ortamda diğer arkadaşı için yepyeni bir elbiseye dönüşebilmekte, bu sayede üç beş kişinin birlikte kullandığı bir *gardırop kardeşliği* ortaya çıkmaktadır. Bu durum hem maddi imkânsızlıklara rağmen kendi aralarında yapmış oldukları bir dayanışma örneği olarak belirmekte hem de gençlerin farklı kıyafetlerle arkadaş ortamlarında bulunabilmelerine olanak sağlamaktadır. İşin ilginç tarafı ise, kıyafet konusunda erkeklere nazaran çok daha hassas olan genç kızların bile bu yola başvurdukları aktarılmaktadır:

“(Kızlarda da) Var tabi. Hani hem maddi olarak da biraz daha rahatlamaya sebep oluyor. Yani bir elbiseyi 8-10 kişi giymiş oluyor filan güzel bir şey yani.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

“Ben Kenan ne verirse onu giyiyorum fark etmiyor. O giyiyor sonra biz giyiyoruz işte. Bak bu çoraplar onun, pantolon onun, tişört onun, ayakkabıyı zaten başka bir arkadaşımın aldım, kolye de başkasının. Bazen bedenler tam olmasa da giyiyoruz işte farketmiyor.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Abdullah Hoca ise kıyafet değişiminin hem maddi olarak bir paylaşıma hem de apaçi gençler arasında bir kardeşlik ilişkisinin oluşmasına zemin hazırladığını düşünmektedir:

“Kıyafet değiştiriyorlar. Mesela o onun gömleğini giyiyorsa, o onun tişörtünü giyiyor; o onun ayakkabısını giyiyorsa, o onun montunu pantolonunu giyiyor. Bu sayede yani adam

bir kıyafet alacağına on kıyafet sahibi olmuş oluyor. Bir de kardeşlik bağı aralarında geliyor.” [Abdullah, 29, İmam]

Apaçi gençler arasında, buldukları ortamlarda dikkat çekme ve kendini ifade etme aracı olarak tercih ettikleri bir diğer kültürel tutum, gençlerin bedenleri üzerinden bir farklılaşma yoluna başvurmaya çalışmalarıdır.

3.4.1.2. Bedene Şekil Yapanlar (Dövme Yapanlar, Faça Atanlar)

Apaçi gençler arasında yaygın bir davranış biçimi olan kollara, boyna ya da göğüse genellikle jiletle kesik ya da gençlerin tabiri ile faça atma sıkça karşılaşılan bir durum olarak görülmektedir. Faça atmanın gençler arasında birkaç sebebi ve birkaç anlamı bulunduğu yaptığımız görüşmeler sırasında dile getirilmiştir. Bir kısım genç için faça atmak “psikopat” olarak gözükmek ve “atarlı-giderli” (yani asi ve tehlikeli) olmanın bir göstergesidir:

“Çocuklar niye faça atıyor, kendilerini ben psikopatım hesabına göstermek için. Psikopat olduğun zaman gözün hiçbir şey görmemesi lazım, öyle diyeyim. Onlar da o yüzden kesiyor kendini. Ben kendimi kestim, seni de rahatlıkla keserim anlamına geliyor.” [Kaya, 30, DJ]

Faça atmış olmanın, gençler arasında “kendimi kestim seni de kesebilirim” anlamı önemli bir argüman olarak, özellikle delikanlı görünmek ve akran ilişkilerinde tarz ve şekil sahibi olabilmek için kullanılan yaygın bir yöntemdir.

Faça atmak kızlara hava atmak, “ağır abi” olduğunu ispat etmek ve sevdiğinin uğruna her şeyi göze alabileceğini göstermek için yapılmaktadır. Fakat gençlerle ilişkisi çok yoğun olan Dj Kaya’ya göre, kızlar genellikle façalı erkeklerden çekinmekte, hatta façalı erkek kendisine “çıkma” teklif ettiğinde korkarak teklifi reddetmektedir. Fakat bu durumun tersi de bazen mümkün olabilmekte, Kaya’nın tanımı ile bazı “psikopat kızlarda” façadan hoşlanabilmekte ve façalı gençleri tercih edebilmektedirler:

“Façalı oğlana, ona konfeksiyoncu (kız) bile çok zor bakar*. Çünkü düşünsene ağabey

---

* Konfeksiyon atölyesinde işçi olarak çalışan genç kızlar ile alakalı olarak apaçi gençler arasında genellikle olumsuz bir bakış açısı hakimdir. Bu anlamda “konfeksiyoncu bir kızla çıkmak” çok tercih edilen ve istenen bir durum değildir. Böyleyken, façalı genç erkeğe konfeksiyoncu kızın bile zor bakması ve pek fazla rağbet göstermemesi, façalı olmanın apaçi gençlerin akran ilişkilerinde çoğu zaman ne denli sorunlu bir duruma karşılık geldiğini göstermektedir.

Allah için, ben kızım senin her yerin kesik, ben ne kadar çirkin olsam da seninle işim olmaz ki... Adam façayı âlemde kıza hava atayım diye yapıyor ama kız yemiyor. Nadir kızlar vardır, o da psikopatlaşmıştır.” [Kaya, 30, DJ]

Ayrıca gençler arasında sevgilisinden ayrıldığı için arabesk müzik dinleyerek kendi faça atanlar olduğu gibi, sevgilisi ile birlikte uyuşturucu madde alarak karşılıklı birbirine faça atan gençler de vardır. Gençlerin adını sıklıkla andığı Kelepçe lakaplı genç ve sevgilisi bunlardan biridir:

“Ya burada bir tane adam eksik-kafa kırık abi, Kelepçe diye, sen o adamı görsen hayattan soğursun. Kafası güzel, atıyor ağabey hı. Öyle küçük müçük değil böyle böyle (kalın olduğuna dair el işareti yaparak) sevgilisi ile kendini karşılıklı kesiyorlar. Bir de damar açıyor Azer Bülbül’ü aney aney diye bir başlıyor.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Apaçi erkeklerde yaygın olan faça atma davranışına, genç kızlarda da rastlanmakta, genellikle gençlerin, yaşadıkları sorun zamanlarının üstesinden gelebilme adına uyuşturucu madde kullandıkları vakitlerde, faça atma davranışının sergilenebildiği gözlenmektedir. Buket, madde kullandığı ve kullanmadığı zamanlarda atmış olduğu façalar üzerinden, faça atmanın tarzı hakkında bilgi vermektedir:

“-Kolundakiler faça mı?

-Faça.

-Niye?

-Şimdi şöyle bir şey, daralıyorum, bunalıyorum. Mecbur uyuşturucuya başvuruyorum işte kova falan vuruyorum.

-(Kolundaki façaları kastederek) Bunları kova vurunca mı yaptın?

-Yok yok. Aklım başındayken yaptım. Kova vurduğumda çektiğim faça ufak olmaz. Çektiğim faça ufak olmaz ki kan da durmaz. (Görüşmenin burası araştırmacı için oldukça zor bir tecrübeye karşılık gelmiştir, Buket gömleğinin açarak omuz hizasına yakın bir yerine kova vurduğu zaman yapmış olduğu ve oldukça derin ve kalın olan faça izini bize göstererek) Benim buradan kan akıyordu böyle. Böyle oturuyordum rahat bu kadar (bir büyük bardağı dolduracak kadar) kan oluşmuştu yani. Zaten bir şey içtiğin zaman mecbur. İnsan o an kitleniyor böyle, hani ne yapsam ne etsem diye.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Buket’in faça atmak ile uyuşturucu madde kullanmak arasında kurmuş olduğu ilişki ve ayrıca can sıkıntısının üstesinden gelebilmek için bedenine zarar verme durumu, gençlerin pek çoğu için “bunalım dönemlerinde” sıkça uygulanan bir pratiğinin ifadesi olarak okunmalıdır. Bedene zarar verme duygusu gençler arasında kimi zaman boyut

değiştirebilmekte; kullandığı bir cep telefonunu parçalamak, elindeki bardağı duvarda kırmak, sokaktaki herhangi bir nesneye (araba, ağaç, vitrin) zarar vermek şeklinde de kendini gösterebilmektedir.

Gençler arasında faça atmayı gereksiz gören, saçma bir davranış olarak değerlendiren bunun yerine dövme yaptırmak suretiyle bedenine şekil vermeyi ve görünür hale gelebilmeyi tercih edenlerin sayısında oldukça fazladır. Görüşme yapılan erkeklerde ve kızlarda dövme yaptıрма alışkanlığının yaygın olduğuna tanık olunmuş, dövmenin kendine ait bir usulü ve tarzı olduğuna dair anlatımlarla karşılaşmış ve dövmeli olmanın façalı olmaktan çok daha saygın bir yere sahip olduğu dillendirilmiştir.

“Profesyonel Dövmeci” Mehmet Bey, gençlerin dövme yaptıрма alışkanlıkları ve apaçi gençler ile dövme arasındaki ilişkiler hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Öncelikli olarak dövme yaptıрма yaşının 14’li yaşlardan başlayarak, daha ziyade 15-20 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu anlamda ufak yaşlarda başlayan dövme yaptıрма alışkanlığı, ileriki yaşlarda daha da artmakta ve daha fazla sayıda dövme yaptıрма eğilimi ile paralel bir şekilde gelişmektedir. Erkekler genelde dışarıdan kolayca görünen yerlerine, dikkat çekiciliği ve gösterişi sağlayabilme adına dövme yaptırmak; kızlar ise dışarıdan görünmeyen özellikle sırt, omuzlar ve bel bölgesine yahut göbek hizasına dövme yaptırmayı tercih etmektedirler.

Mehmet Bey bu durumu özellikle “Esenler-Bağcılar bölgesi insanların muhafazakar ve dindar aile yapılarına sahip olmasına” [Mehmet, 30, Dövmeci] bağlamaktadır. Erkeklerin yaptırdıkları dövmeler için çoğunlukla aileleri ile kavga ettiklerini fakat genelde babayla girilen bir iki münakaşa-kavga ile meselenin hallolabildiğini; kızların ise ailelerinin buna asla müsaade etmeyeceğini bildiklerinden dolayı ailelerinin göremeyeceği vücut bölgelerine (burada dövmeci özellikle; babalar kızlarının muhafazakar aile ortamı içerisinde bellerini, omuzlarını, göbeklerini göremedikleri için kızların bu durumu fırsata çevirdiğini söylemiştir) yaptırmayı tercih etmektedirler. Dövmeci, genelde kızların bu dövmelerini havuza-denize gittiklerinde ve özellikle de erkek arkadaşlarına göstermek maksadıyla yaptırdıklarına değinmektedir. Mehmet Bey’e göre gençler daha ziyade özentili amaçlı vücutlarına dövme yaptırıyorlar.

Ayrıca bir arkadaşında ya da tanımadığı birisinde görmüş olduğu dövme modelini yaptırmak gençler arasında çok yaygın bir davranış olarak gözükmektedir. Dolayısıyla

Mehmet Bey, gençlerin yaptırmış olduğu dövmelelerin herhangi bir felsefeye dayanmadığını, hoşlarına giden yahut birisinde görüp beğendikleri bir dövmenin, onların da aynısından kendilerine yaptırmaları için yeter sebep olduğunu söylemektedir. Bu anlamda yurt dışında dövme sanatı ve dövme yaptırma kültürünün, insanların bilinçli tercihlerine dayandığını hatırlatan Mehmet Bey; “örneğin bir örümcek dövmesini Rusya’da koluna yaptıran birisi kendisinin daha önce bir cinayet işlediğini anlatmak için bunu yaptığını, aynı dövmenin Amerika’da uyuşturucu bağımlısı olanların tercih ettiğini” [Mehmet, 30, Dövmeci] fakat Türkiye’de gençler arasında ise bu dövmenin eğer estetik ve “havalı” bir duruşu varsa bu sebeple tercih edildiğini anlatmaktadır.

Dövme yaptıranların genelde bir tek dövmeyle yetinmediklerini söyleyen Mehmet Bey, apaçi gençlerin gerek yaptırdıkları dövmenin imajından sıkılmaları sebebiyle gerek de vücutlarının başka bölgelerine de dövme yaptırma isteğinden dolayı birkaç dövmeyi daha zaman içerisinde yaptırdıklarını söylemektedir. Dövmeci bu durumu “dövme yaptırmak uyuşturucu kullanmak gibidir, bir kere bulaşırsanız asla bırakamazsınız” [Mehmet, 30, Dövmeci] sözleriyle özetlemektedir.

Dövmeci, kendisine gelen bazı müşterilerinin, daha önce vücudunun belirgin ve görünen bölgelerinde –özellikle kol ve boyunlarda- faça izi olanlardan oluştuğunu söyleyerek; bu insanların genellikle gençlik döneminden çıkmaya, meslek sahibi olmaya, evlenmeye niyetlenme, sosyal ortamlara katılma gibi sosyal ilişkiler nedeniyle façalarını gizleme-saklama yolu olarak faça üzerine dövme yaptırmak için gelmektedirler. Dövmeci bu durumun, sosyal ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı yeni ve resmi ortamlarda gençlerin façaları yüzünden dışlanmalarının önüne bir nebze de olsa geçilebilmesi, dövmenin de toplum nezdinde hoş karşılıkları olmasa bile façaya tercihen çok daha olumlu bir görüntüyü mümkün kılabilmesi ile yakından alakalı olduğunu söylemektedir. Nitekim saha çalışması boyunca görüşlerine sıkça yer verilen Malik, bir görüşme esnasında kollarındaki façaları göstererek bu durumda; nasıl kız istemeye gideceğini, yaptığundan çok pişman olduğunu, “keşke bir imkânı olsa da yüklü bir para vererek bu izlerden kurtulmanın bir yolunu bulabilsem” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden] diyerek bu durumu ne denli arzu ettiğini söylemiş; önemli bir görüşmesi olduğu ya da bir aile ortamına katılacağı zamanlarda yaz ayları bile olsa uzun ve geniş

yakalı gömlek giyerek kolundaki ve boynundaki façaları saklamaya çalıştığını anlatmıştır.

3.4.1.3. Saça Şekil Vermek-Berberle İlişkiler

Apaçi gençler için saça şekil vermek, en az renkli ve dikkat çekici kıyafet giymek ve bedene faça ya da dövme yaptırmak kadar önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple gerek kızlar gerekse de erkekler için berber-kuaför özel bir yerde bulunmakta, daha ziyade genç erkekler için berberle ilişkilerinin iyi olması hayati bir öneme dönüşmektedir.

Aslında apaçi tarzı saç şekli olarak bilinen model, Punk gençlik altkültürünün benimsediği ve Punk Rock tarzı ile şekillenen mohawk tarzı saç şeklinin bir modifiyesi gibi gözükmektedir. Mohawk (bakınız: http://www.google.com.tr/search?q=mohawk+hairstyles+for+men&hl=tr&rlz=1C1_____enTR389TR390&prmd=imvns&source=lnms&tbm=isch&ei=2cOT7vyBIiD4gTZqvnRAw&sa=X&oi=mode_link&ct=mode&cd=2&ved=0CBMQ_AUoAQ&biw=1366&bih=622, 2012) saç modelinde başın üst tarafında belirgin şekilde uzatılan saçlar dikkat çekmektedir. Genelde uzatılan saçların başın her iki yanı ya kazıtılarak yahut oldukça kısa bırakılarak verilen saç şeklinde, bazen saçların uzun kısımları renk renk boyanmak suretiyle farklı bir görünüm elde edilir. Her ne kadar saçların bu tarz farklı kesimi toplum tarafından gençlerin dikkat çekmek için başvurdukları bir yöntemmiş gibi algılsa da; Punk ve Mohawk tarzı saç şekillerinde esas amaç, siyasal ve toplumsal anlamda rahatsızlık duyulan alanlarla ilgili bir protesto ortaya koyabilmek ve adeta toplumu rahatsız ederek uyandırabilmektir. Burada punkçuların hem görsel, hem tavırsal hem de müzikal anlamda toplumun sorunlarına karşı duyarsızlaşmış çoğunluğu rahatsız etme yaklaşımının izleri görülebilmektedir (Bayraktaroğlu, 2011: 15).

Apaçi saç şeklinin de punk tarzına yakın bir biçimde üstü örtük bir protesto anlamını içerdiği söylenebilir. Apaçi gençler, saçlarını havaya dikerek yaşadıkları toplumsal dışlanma haline karşı bir meydan okumayı, bu sayede aşırı fark edilmeye dayalı bir görsel ayrışma ile tüm dikkatleri üzerine çekebilmeyi sağlamışlardır. Nitekim bir zaman sonra bir moda dönüşen ve pek çok farklı gençlik kesimi tarafından da taklit edilmeye başlayan “apaçi tarzı saç şekli” zamanla değişime de uğramış, fakat asıl formundan taviz vermeden yaygınlık kazanmaya devam etmiştir.

Saha araştırması süresince apaçi gençlerin apaçi saç tarzı olarak ün yapan saç stilinde (bkz. ekler), saçların genelde tamamının dikildiği ve jölelendiği bazen en ön kısmının alna yapışacak şekilde uygulandığına tanık olunmaktadır. Fakat zamanla bu saç şeklinin yavaş yavaş değişmeye başladığı ve eskinin apaçilerinin “taskafa” olarak ünlene saç biçimine ya da eski apaçi saç tarzının yanlar ve arkaların 3 numaraya indirilerek devam etmesini sağlayacak bir şekle doğru evrildiğine tanık olunmaktadır. Ayrıca apaçi tarzının yeni formu olarak da anılan taskafa modeli gençler arasında “dızo” (hırsız) saç şekli olarak ün yapmış ve bu saçın arabesk sanatçısı Azer Bülbül’den etkilene ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

Gençlerin saç alışkanlıkları ve berberlerle ilişkilerini anlayabilmek adına apaçi gençlerin en sık “takıldığı” iki berber ile yapılan görüşmelerde gençlerin saça şekil verme davranışları üzerine detaylı bilgilere ulaşılmıştır.

Öncelikle gençlerin berberlerle ilişkileri çok yoğun olduğu söylenebilir. Apaçi genç için berber, gerek fön çektirmek, gerek saçlarını kısaltmak amacıyla hafta da en az iki kez uğranılan, en fazla on günde bir genel bir saç tıraşı olmak için gidilen, “kız, uyuşturucu ve para” muhabbeti yapılan bir konumdadır:

“Ağabey bu apaçi saç tarzı nasıl diyeyim sana, böyle hiphopçu tarzı gibi kendini değişik şekillerde görmek isteyenlerin yaptığı, sonradan da tas kafayı yapmaları genelde genelde hırsız saç modeli olduğu içindir.

Ama apaçi tarzı şimdi değişti. Apaçi yapanlar artık yanları arkaları 3 numara, önleri uzun yapıyor işte Kenan Doğulu modeli işte artık onlar da modellerini değiştirmeye başladılar. Ağabey daha önceden önleri bıraktığın zaman, önu böyle yatırdığın zaman apaçi oluyordun yani. Önleri böyle kaldırdığın zaman bir Kenan Doğulu bir Tarkan tarzına kaçıyor. Şimdi ben şey yapıyorum mesela, saç sakal yaptığımda (mesela yetişkini ben saç sakal yaptığım zaman abi 10 lira 12 lira alıyorum müşteriye göre) sadece 5 lira alıyorum. Sakal da yapsam saç da yapsam ikisini birden de yapsam 5 lira alıyorum.

-Gençler fön çektirmeye gelirler mi?

-Föne abi haftada üç kere gelirler. Genelde bir yere gidecekleri zaman kafeye falan ya da sabah okula giderken geliyorlar.

-Peki föne para alıyor musun?

-Bazılarından almıyorum, bazılarına tamam diyorum mesela kısa sadece önlerini yaptırıyor. Uğraşmıyorum föne vuruyorum (omzuna), tamam diyorum git diyorum bazılarıyla uğraştıysam para alıyorum. 3 lira.

-Yeni apaçi tarzına dönenler ne sıklıkla traş oluyor?

-Şimdi bu tarza dönenler (yanları parlak olanlar) on gün... On günde bir geliyorlar çünkü sıfır olduğu zaman daha bakımlı oluyorlar.

-Peki apaçi gençler en fazla hangi konularda konuşurlar sizinle?

-Hep kız meselesi... Şimdi Esenler nasıl bir yer biliyor musun? Burada, şu aşağıya indiğinde, Esenler’de üç kişi bir araya geldiğinde konuşulan meseleler hep aynıdır: Kız, uyuşturucu, para... Esenler böyle... Bundan farklı bir muhabbet olmaz. Esenler’in muhabbeti hep aynı.” [Sefa, 25, Kuaför]

Gençlerin saç şekillerine verdiklerin önem hakkında önemli ipuçları veren Kuaför Sefa Bey, bu durumun genellikle “askerlik dönemi”ne kadar devam ettiğini ifade etmekte ve askerlik dönüşü hem ailenin gence baskı yapması hem de gencin kendisini yetişkin bir birey olarak görmeye başlaması ile durumun değiştiğini söylemektedir:

“-Gençlerin askere gidip geldiklerinde saç şekillerinde değişiklik oluyor mu?

-Oluyor... Askerden geldiklerinde mesela saç uzatacağsın. Bir kere saç uzatmak sabır işidir. Adam askerde hep kısa saçlı olduğundan bu saçın uzaması onu bunaltıyor, psikolojisini bozuyor. Geliyor kes, uzatamıyorum diyor. Bir de anne baba askere gitmeden önce takmıyorlar ama askerden geldikten sonra takıyorlar uzun saça. Anne-babaları “oğlum askerden geldin, o saçlarını artık kısalt” derler. Evdekiler genelde saçı kısa isterler.

-Peki sana saçını yaptırap fotoğraf çekirtmeye gelen oluyor mu?

-Çok var ağabey... Adamın saçını yapmışım mesela. İlk defa gelmiş, ikinci tıraşına geldiğinde bana fotoğrafı gösteriyor. “Geçen sefer yapmıştın, bu sefer de aynısını yapar mısın?” diyor. Mesela, adamın saçını yapıyorum, aynadan fotoğrafını çekiyor hemen Facebook’da yayınlıyor.

-Peki saçlara çizik atmak ne manaya geliyor?

-Bu kaşa attığın zaman abi, savaşı bir görünüm veriyor. Sanki yarıkmış gibi... Benim buradaki yarık var görüyor musun, 7 sene önce Tarkan yapmıştı... Tamamen şekil... Farklı görünmek... Mesela sakalda da yapıyorlar... Çift çizik atıyorlar... Tamamen şekil.” [Sefa, 25, Kuaför]

Berber Sefa’nın özellikle askerlik dönemi sonrasında gençlerin saçlarının bariz bir biçimde farklılaşması hakkında söyledikleri, aslında daha önceki bölümlerde de gerek uyuşturucu madde kullanımı bırakmak, gerek hırsızlık vb. gayrimeşru para kazanma yollarını terk etmek, gerekse de kız-erkek ilişkilerinde daha ciddi tutumları benimsemek adına gençlerin askerlik sonrasına yapmış oldukları erteleme, dış görünümü de değiştirmek suretiyle nasıl bir bütünlük arz ettiğini göstermektedir. Aynı şekilde, gençler arasında yaygın bir uygulama olan saça, kaşa ya da sakala çizik atmak;

gençlerin dış görünüşleri ile nasıl belirgin bir hale gelmek istediklerinin önemli bir göstergesi olarak belirmektedir.

Berber İsmail Bey ise gençlerin çoğu zaman dükkânına dertleşmek ve muhabbet etmek için de geldiklerini söylemekte, asıl sorunun gençlerin işsiz-güçsüz ve amaçsız olmalarından kaynaklandığını belirtmekte, kendi tabiri ile gençler için önemli olan yegane şeyin “At (yani araba)-Avrat (kız arkadaşı)-Iphone (para)” [İsmail, 30, Kuaför] olduğuna dikkat çekmektedir. Burada erkek kuaförlerinin özellikle kış aylarında apaçi gençler için bir buluşma ve vakit geçirme mekânına dönüştüğüne de değinen İsmail Bey, kafeler, kahvehaneler, İnternet kafeler gibi kuaför dükkanlarının da hem soğuktan korunmak, hem muhabbet etmek için tercih edildiğini söylemektedir. Özellikle de apaçi gençlerin berberle muhabbet etmekten hoşlandığını dile getiren İsmail Kuaför, esprili ve şakacı yaklaşımlar ile nasihat verici dert paylaşımlarının kuaför ortamında sıkça yaşanmakta olduğuna değinmektedir.

3.4.2. İnternet ve Televizyon ile İlişkiler

3.4.2.1. Facebook Kullanımı

Apaçi gençler arasında İnternet kullanım oranının çok yüksek olduğu görülmektedir. Görüşme gerçekleştirilen gençlerin neredeyse tamamına yakını, günde en az birkaç saatini İnternet başında özellikle de Facebook'ta geçirmektedir. İnternet kullanımı ile alakalı erkekler ve kızlar arasında bir takım farklılıklar göze çarparsa da, gençlerin hayatlarında İnternetin ve bilgisayar karşısında geçirilen vaktin önemli bir yeri bulunmaktadır.

Özellikle erkeklerin anlatımlarında İnternetle ilişkinin ilk kurulma zemini olarak İnternet kafeler gündeme gelmekte, on beş-on altı yaşına kadar İnternet kafeye gerek oyun oynamak gerekse de “pornografik yayınlar izlemek için” [Abdullah, 29, İmam] gidildiğine; biraz daha yaş ilerlediğinde eve İnternet almak suretiyle, İnternet başında geçirilen vaktin kademeli bir şekilde arttığına tanık olunmaktadır. İnternette çok vakit geçirmek ve bu sayede sanal ortamda popüler olmak için gençler arasında kullanılan “popi” kavramı, gençlerin İnternetle kurmuş oldukları ilişkinin boyutları hakkında bize bilgi vermektedir:

“-Hoca 7/24 İnternetteyim zaten çıkamıyorum adam gibi dışarı. ‘Popi’yim yani senin anlayacağın.

-Popi ne demek?

-Popi İnternette popüler demek. Hoca ya zaten bir buraya (yürüyüş meydanına) çıkıyorum ya saat 1’de uyanıyorum hocam 3’e kadar 4’e kadar İnternette takılıyorum. Sonra çıkıyorum Dört Yol’a (gençlerin gezmek ve vakit geçirmek için sıkça tercih ettikleri bir cadde) 7’ye 8’e kadar burada takılıyorum tekrar gidiyorum eve koyuyorum kafayı yatıyorum. Gece takılıyorum işte başlıyorum İnternette televizyonu açıyorum İnternette kolam falan herşeyim yanımda başlıyorum televizyon izlemeye chat’leşmeye öyle 3’e kadar ayakta duruyorum...” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Lütfü’nün İnternet başında geçirmiş olduğu günlük sekiz-dokuz saatlik mesai, gençlerin pek çoğu için yaygın bir pratiğe karşılık gelmektedir. Nitekim apaçi gençler arasında boş vakitleri en iyi değerlendirme aracı olarak kabul edilen İnternet, kaçınılmaz bir biçimde bağımlılığa dönüşebilmekte ve özellikle Facebook kullanımının yaygınlaşması ile farklı bir sosyalleşmenin de perdesi aralanmaktadır.

Facebook kullanımının apaçi gençler arasında yaygın olmasını birkaç temel nedeni mevcuttur. İlk olarak Facebook gençler arasında hızlı bir haberleşmenin ve herhangi bir olaydan kolay bir şekilde haberdar olabilmenin en kolay yoludur. Bu anlamda İnternette her ne kadar “apaçi”liğe atıfla kurulmuş pek çok Facebook sayfası* bulunuyor olsa da gençler genellikle bu sayfalara çok iltifat etmemekte ve genellikle kendilerinin kurmuş oldukları ya da birkaç arkadaş beraber bir araya gelerek oluşturmuş oldukları Facebook sayfaları üzerinden haberleşmeyi tercih etmektedirler.

Gençlerin kendi aralarında haberleşmelerinde Facebook etkili bir biçimde kullanılan bir araçtır. Örneğin apaçi gençlerin yakın arkadaşların Necati birkaç sene önce bir mahalle kavgası sırasında öldürülür ve bu durum gençler arasında ciddi bir infiale sebep olur. Olayın üzerinden birkaç sene geçmesine rağmen, gençler arkadaşlarını unutmazlar ve arkadaşlarının ölüm gününde Facebook üzerinden haberleşerek, Esenler’in en kalabalık caddelerinden birisinde kalabalık bir gençlik grubu ile birlikte düzenli bir yürüyüş ve anma programı tertip ederler. 2012 senesindeki anma töreninin organizasyonunun Facebook sayfaları üzerinden nasıl yürütüldüğüne bu şekilde şahit olunmuştur. Ayrıca

---

* Birkaç facebook sayfası örneği için bakınız: “alem buysa kral biziz apaçi sözleri!!”, “ApAÇI geNÇLİK”, “BüyükÇekmece Apaçi TopLuLugu xD”, “Apaçi Fan Page”, “Apaçi Gençlik xD”, “HeRGÜN YeNİ BİR ApAcı xD”, “Apaçi Dansı”, “ApaÇİ DanSı”, “Apaçi Fan Page xDe”.

gençler, doğum günü partilerini haber vermek, önemli bir kavga durumu varsa bu konuda arkadaşlarını bilgilendirmek için de Facebook haberleşmesini kullanmaktadırlar. Bir kısım genç içinde Facebook sayfası, akran ortamlarındaki dedikodu ilişkilerinin açığa çıkartıldığı *, gençler hakkında olumlu ya da olumsuz kanaatlerin yaygınlaştırıldığı bir zemin olarak da kullanılabilir.

Erkekler için Facebook genellikle kız arkadaş edinmek ve “manita” ayarlayabilmek için kullanılan bir araca dönüşebilmekte, bu durum gençler arasında yaygın bir şekilde kabul görmektedir:

“Ne yapılır Facebook’ta abi durduğumuzda 10 dakika zaten. Konuşacak birini bulursan konuş hani düşerse manita. Diyorum ya kızlar gerizekalı ya 2 dakikada kandırıyorsun işte.”
[Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

“Vallahi ne bileyim Facebook’ta herkesin yaptığını yapıyorum. Kızlarla konuşuyorum, onunla-bununla konuşuyorum. Kız düşürmeye çalışıyorum ve düşüyor. Zaten Facebook olmasa ne yapacağım ben. Facebook olmasa nereden düşüreceğim? Yoldan geçeni mi tutacağım, gel tanışalım diye.

-Öyle mi sen genelde Facebook’ta mı tanışyorsun?

-Ooo tabi. Ekliyorlar tanışıyoruz. Sonra ben çağırıyorum ya, öyle olanları ben çağırıyorum. Mesela bir sabah geldim kafede tektim, 9’du. 11’e kadar biriyle konuştum bir kızla. Saat 12’de kafeye geldi. Öyle tanıştık, ertesi gün de eve çağırdım kahvaltıya. Geldi.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Gençlerin bazıları için ise Facebook, kimi zaman bir cinayet sebebi bile olabilmekte, eski kız arkadaşını Facebook sayfası üzerinden takip etmeye devam edenler için aynı semtte yaşayan gençler arasında her an bir kavganın nedeni haline dönüşebilmektedir:

“İnternet boş hocam. İnternet boş bir muhabbettir yani. İnternet hocam adamı yani bitirir. Ha şimdi bu kurdukları Facebook. Şimdi ben Facebook’umu açayım, eski çıktığım kız var benim, çıktığım kız şimdi başka bir erkekle görüşüyor. Tabii burada hep yakın oluyor yani aynı semtte mesela aynı mahallede oturuyorum ve ben o çocuğu tanıyorum. Hani öyle çok tanıştığım çocuk oldu bir yandan düşünüyorum ya şuna bak ya diyorum, alete bak diyorum ya ben şimdi o çocuğu öldürsem veya da kavga etsem sebep kim?” [Muhammed, 20, Halde çalışıyor, Siirt]

---

* Bu konuda çok ilginç bir örnek olması nedeniyle şu facebook hesabına bakılabilir: “ceyce’n defteri”.

Kızlar için de Facebook evden dışarı çıkmak için aileden izin alınamadığı zamanlarda, gençlerin sosyalleşmelerini evden İnternet üzerinde sürdürebilmelerine imkân sağlayan bir araca dönüşebilmekte, en kötü ihtimalle “vakit öldürmenin” en güzel yöntemi olarak benimsenerek, saatlerce bilgisayar karşısında vakit geçirilebilmektedir:

“Zaman geçsin diye takılıyorum. Çünkü epey bir zaman geçiyor başında evet. Ve bir de insanlardan haberdar olmak. Ama daha çok oturup böyle saatin kaç olduğunu bile... aaa bu kadar oldu mu dediğimde vardır yani başında.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Ayrıca Leyla, erkeklerin Facebook “manita” ayarlayabilmek ve “kız düşürmek” amaçlı kullanımlarına karşılık, kızların da erkeklerle dalga geçmek ve maddi anlamda erkekleri kullanmak masadıyla, örneğin bedava telefon kontörü yükletmek maksadıyla sıkça kullanıldığını söylemektedir. Yine kızların bir kısmının Facebook profil resimlerini erkek gibi göstermek suretiyle kendilerinin rahatsız edilmelerinin önüne geçmeye çalıştıklarını hatırlatmaktadır:

“Şimdi Facebooktan hep yani erkeklerin söylediği erkekler Facebooku kız düşürmek için kullanıyorlar. Erkekler konuşuyor kızda mesela hani onlara yüz veriyor ya hani onlarda sanıyor ki kız düşürüyoruz sanıyorlar ama kız Allah bilir içinden ne diyor. Hani diyor bunu kullanayım diyor bunun dışında şey... Ya çoğu kız zaten kendi numarasını verip kendine kontör alıp gidiyor. Ya da onu ekliyor falan... Ki zaten çoğu kız profile de erkek, yani bazıları. Bazı erkeklerde bilerek kız profile açıyorlar kendi numaralarını veriyorlar hani erkeklerden kontör attırıyorlar kendilerine... diyorlar hani telefonum bozuk falan filan öyle kontörlerine paraları ya da benim hesabıma para yatır gibilerinden hani ama kendinin erkek olduğunu söylemiyor öyle çok yapanlar var.” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Apaçi gençlerin İnternet kullanımları ile özdeşleşen bir başka durum ise, yazışmalar sırasında kullandıkları kelimeleri farklılaştırarak ve değişik şekillerde yazarak* kullanmalarındır. Bu tür bir kullanımı niçin tercih ettikleri sorulduğunda, bu yazı tarzının hoşlarına gittiğini, farklılık yarattığını ve kendilerine has bir yazım biçimi geliştirdiklerini söylemektedirler. Rehber öğretmen Güzin Hanım, gençlerin harfleri ve kelimeleri değiştirerek, eksilterek yazmalarındaki asıl sebebin yine görünür olmak, sanal ortamda da varlığını farklı şekillerde hissettirebilmek için bir araç olarak kullanıldığını düşünmektedir:

---

* Örnek olarak: GeReNK VaRR mı xD ... kaSma ... LanEddli ... ^^ Kid "" Jojucks ...

“Hocam yok hojam var” “j” vardır mesela. Büyük küçük harf... Yazılış şekli farklı. O ona ait bi şey. Ya ama bu çocuklar bi şekilde kimlik bulmaya çalışıyorlar ve kişiliklerini oluşturmaya çalışıyorlar. Saçı farklı, tipi farklı, giyinişi farklı, hani yazı da farklı. Bu çocuklar da aynı şekilde: O senden değil, benim gibi düzgün yazmayacak, o büyük bi küçük, bi büyük bi küçük yazacak. Onun imzası olacak.” [Güzin, 30, Rehberlik Öğretmeni]

“Farklı olmak için bence, Evet sıradanlığı önlemek... Adam bildiğiniz acayip böyle işte g harfi yerine q yu kullanıyor, ya da işte L harfini konuşmanın ortasında L harfini büyük yazıyor mesela en basitinden. Normal yazışında bir bozukluk yok, L harfini büyük yazıyor. Büyüklü küçüklü hani kelimeleri kırmaktan başka büyüklü küçüklü yazıyor. Amaç ne yani? Büyüklü küçüklü yazınca ne oluyor? Yani garip bir durum...” [Anadolu Lisesi,10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Apaçi gençlerin özellikle kırık bir Türkçe kullanmalarının, kelimeleri âdeta yapıbozumuna uğratarak farklılaştırmalarının ve kalın ya da ince yazarak, değişik renkler kullanarak yazmalarının temelinde elbette görünür olma isteği ile doğrudan bir alakasının bulunduğu söylenebilir. Ancak en az bunun kadar önemli bir başka faktörün, yetersiz bir eğitim ve öğretim sürecinin de gerek konuşma gerekse de yazma süreçlerinde etkili olduğu ileri sürülebilir. Kırık kelimeler ve cümleler kullanılarak bu sayede kimi kelimelerin yanlış yazılmasının da önüne geçilmiş olabilmekte, farklılık yaratarak sanal bir *kelime makyajı*'na başvurulması sağlanabilmektedir. Nitekim görüşmeler boyunca gençlerin neredeyse tamamı, gündelik dilde sık kullanılan bazı kelimeleri ya yanlış bir anlam ile ya da yanlış bir telaffuz ile kullanarak (örneğin gençler arasında sıkça kullanılan “gayri-meşru” kelimesi neredeyse tüm görüşmeciler tarafından “gayri-meşhur” olarak telaffuz edilmiştir) aslında yaşanan durumu örneklendirmişlerdir.

Gençlerin İnternet kullanım alışkanlıklarından bir diğeri de İnternet üzerinden film seyretmek ve sıklıkla müzik videoları dinlemektir. Çok yaygın olan bu alışkanlık özellikle izlenme sayıları milyonları bulmuş kimi video klipleri gençler arasında muhabbet konusu haline dönüştürebilmekte, bu sayede gençler birbirleri ile video paylaşarak farklı bir sosyalliğin kapısını aralamaktadırlar. Yine çoğu zaman kız arkadaşına duygularını dile getirmek, kızdığı bir arkadaşına sinirlendiğini ifade etmek için hatta bazen tehdit etmek maksadıyla bile video paylaşımları yapılabilmektedir.

3.4.2.2. Takip Edilen Diziler-Programlar

Gençler arasında televizyon izleme durumunun çok yaygın olmadığını, daha ziyade İnternetin televizyonun önüne geçen bir eğlence aracı haline dönüştüğünü yaptığımız görüşmeler sırasında gözlemlene imkânı yakaladık. Apaçi gençlerin sınırlı bir vakit ayırdığı televizyon izleme alışkanlıklarının merkezinde de dizi izlemenin öne çıktığını görmekteyiz. Erkekler arasında özellikle delikanlılığı, kavga etmeyi ve “racon kesmeyi” temsil eden; Deli Yürek veya Kurtlar Vadisi tarzında diziler tercih edilirken, kızlar arasında ise daha ziyade aşk hikâyelerini konu alan dizilerin (Yer Gök Aşk ya da Ezel gibi) tercih edildiğine tanık olunmaktadır.

Fakat hem kız hem de erkeklerin ortak olarak beğenerek izlediği ve kendi hayatlarından bir takım karşılıklar buldukları diziler de vardır ki, bunlarla alakalı gençlerin ilginç izahları bulunmaktadır. Örneğin gençlerin pek çoğunun takip ettiği “Arka Sokaklar” dizisi, aslında bir polis ve suç ilişkileri üzerine kurulu, kimi zaman bir uyuşturucu çetesinin yakalanmasını, kimi zaman aile içi şiddetin önlenmesine çalışıldığı, illa ki cinayet ve hırsızlık suçları ile alakalı bölümlerin sıkça tekrarlandığı bir dizidir. Recai bu diziye tercih etmelerini şu cümlelerle bize anlatacaktır:

“-Arka Sokaklar’ı arada izliyorum, adamlara küfür ediyorum. Vallahi stres atıyorum onu izleyince.

-Hangi adamlara?

-Arka sokakları çeviren adam yok mu?

-Niye ki?

-Olay oluyor iki dakikada hep onlar olay yerine gidiyorlar, küfür ediyorum. Diyorum hiç Esenler’e niye gelmiyor bu adamlar?

-Niye gelmiyor, niye Esenlerde bizi çekmiyorlar?

-Torbacıları yakalayacak mesela lafın gelişi. Yakalayabilirse.” [Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Recai’nin, dizi yapımcıları üzerinden dillendirdiği asıl gerçek, ilginç bir biçimde kendi ortamlarında rahatsızlığını duydukları ve bir şekilde kurtulmak istedikleri pek çok olumsuz durum ve suç ilişkileri ile alakalı olarak değerlendirilmelidir.

Gençlerin genelinin ilgiyle takip ettiği bir başka dizi olan “Suskunlar”, gençler açısından çok daha ilginç bir yaşanmışlığa karşılık gelmektedir. Dizideki çocukların yetimhanede büyümeleri, tecavüze uğramaları ve daha sonrasında tecavüz edenlerden intikam almalarını da konu alan dizi gençlerin hayatlarında kolaylıkla özdeşlik

kurabilmelerine ve bazı sahneleri kendi ifadeleri ile gözyaşları içinde izlemelerine sebep olabilmektedir. Daha önce ufak yaşta çalıştığı işyerinde defaatle cinsel tacize uğradığına değinilen Buket'in, dizi hakkında söyledikleri, gençlerin duygularına tercüman olacak bir biçimde değerlendirebilir:

“Suskunlar var televizyonda. Ya mesela onda çocuklar yetimhanede... İşte tecavüz ediyorlar, işte ne bileyim onlar sonra bulup intikamlarını alıyorlar... ya millet boşuna katil olmuyor abi. Hani zamanında yaşadığı şey yüzünden mesela psikolojisi bozuluyor. Ya çocukluktan başlar zaten ne başlarsa insan.

-Kendinden bir şeyler buldun mu o dizide?

-Tabii yani insan sinirli olduğu halde mesela ben küçüklüğümü hiç yaşamadım. Çocukluğumu hiç yaşamadım. Biz küçükken tarlada çalışırdık büyüdük bu sefer mağazada tekstilde çalışıyoruz. Ha değişen ne oldu biraz daha rahatladık büyüdük. Ben hiç yaşamadım bak benim küçük kız arkadaşlarım barbie bebeklerle oynarlardı. Ben hep hani onlar gitse de çalsam götürsem sonra evde kendim oynasam diye bakardım. Bazen işte giydirdim oynamaya filan kalkardım, beni oynatmazlardı.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Gençlerin diziler üzerinden kurmuş oldukları yakınlıkla alakalı bir başka ilginç örneğe de Kenan'ın anlatımlarında rastlanmaktadır. Kenan, pek çok kızla beraber olması, uyuşturucu madde kullanması ve daha pek çok suça bulaşması ile kendisinin yeteri kadar günahkâr olduğunu ve belki ilerde başına büyük bir bela gelmesi kaydı şartı ile bu hayatı bırakabileceğini söyleyen birisi olarak, en çok ve severek takip ettiği dizi anlamında dini içerikli yayın yapan “5. Boyut”u söylemektedir:

“Vallahi ne bileyim, arada sırada izlersem 'Beşinci Boyut' taki Salih'i izliyorum. Her gün tekrar veriyorlar zaten. O adamı seviyorum. Vallahi. Sevdiğimden izliyorum. Ne biliyim sıkılmıyorum onu izlerken, akşama kadar izlerim yani. Ayrı ayrı bölümleri. Dinle alakalı şey yapıyor ya. Napıyım, hoşuma gidiyor ne bileyim içimde mi var artık. İzliyorum yani.”

[Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Görüşme yapılan gençler içinde neredeyse siyasi olarak görüşlerini açıklayan tek kişi olan İsa, babası Diyarbakır cezaevinde uzun süre yatmış olmasına rağmen milliyetçi olmadığını fakat Kürtlerin haklarının savunulması gerektiğini dile getiren ve bu anlamda televizyon izleme alışkanlıklarında da bu tavrı sürdüren bir gençtir. Ayrıca İsa seyrettiği diziden (Hayat Devam Ediyor dizisi) bahsederken, yine farkında olmadan kendi hayat hikâyesi ile benzerlikler içeren bir tercihte bulunmakta, köyünden büyük şehre göç eden bir ailenin konu alınması ile kendi ailesinin terör hadiseleri ve yoksulluk

sebebiyle köyünden İstanbul'a gelmesi arasındaki yakınlığı dizi üzerinden taze tutmaya çalışmaktadır:

“-Roj TV’de haberleri seyrediyorum genelde. Bizim evde zaten hani Samanyolu gibi olsun Flash olsun fazla hani seyredilmiyor. Annem de benim Türkçe bilmiyor az çok bilir nasılsın oğlum iyisin. Anlarda konuşamaz.

-TRT-6 dinliyor musunuz?

-TRT-6 yok, o da izlenlemiyor bizim evde... Ya nasıl diyeyim TRT-6’deki tek şey Türk filmleri sadece Kürtçeye çeviriliyor. Yine Osmanlı tarihini falan anlatılıyor, Türk tarihini anlatıyor ama Kürtçe anlatıyor. Bizde kimsenin hoşuna gitmiyor, kimse hani fazla şey etmiyor. Mesela Hasankeyf’in tarihini anlatsa filan annemin hoşuna gider, hani seyrediyor işte onlarda işte şey değil Denge TV filan var daha birçok kanal var. O da Denge TV işte Kürtler için yapılan bir kanal.

-Takip ettiğin dizi var mı dizi?

-Dizi şey var yine ‘Hayat Devam Ediyor’ var. Hani Doğu’yu anlatan dizi. Diğer diziler, insanlara mesela diğer filmlere baktığımızda Aşk-ı Memnu falan filan kimin eli kimin cebinde belli değil insanlara bir şey vermiyor orada ama Hayat Devam Ediyor’da mesela köyde sıkıntı yaşıyorlar. Yaşamın zorluğunu belirtiyor orada. Tek Türkiye dizisi var mesela onu da seyretmiyoruz. Orada da hani siz de az çok biliyorsanız hani Kürtleri aşağılama gibi birşey var. Seyretmiyoruz yani orda kötülüyor onları resmen. Böyle böyle yok Civan yok bilmem şey ister istemez hani isimlerini duymuşuz da dalgası bile yapıyor hani yok Tek Türkiye’de o bir Kürt var, hani onun bilmem ben ne yapayım. Duyuyorum ortam içinde de olsa.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Giyim ve saç şekillerinin, internet ve televizyon kullanımlarının yanı sıra apaçi gençlerin kültürel alışkanlıklarında temel noktalardan biri de gençlerin müzik dinleme ve dans etme tercihleridir. Bu anlamda en çok hangi müzik türünü tercih ettikleri ve nasıl dans ettikleri gençlerin anlatımları üzerinden değerlendirilecektir.

3.4.3. Müzik Dinleme ve Dans Etme Biçimleri

Apaçi gençler ve müzik dendiğinde akla ilk gelen, elbette apaçi müziği olarak ünlenen ve Sinan Kayabaşı tarafından orijinal ismi ile Pegasus Out (2005) olarak hazırlanıp, İnternet ortamında paylaşımına açmış olduğu müzik parçasıdır. Nitekim apaçi müziği sanal ortamda gençler arasında hızla yaygınlık kazanmış; düğünlerde, asker eğlencelerinde, doğum günü partilerinde ve gençlerin sokakta yaptıkları dans gösterilerinde bir anda en çok tercih edilen parça haline gelmiştir. Bu durum çok

geçmeden kendine ait bir dans figürünü de üretmiş; büyük oranda tekttonik dans tarzından esinlenerek ortaya çıkan apaçi dansı, hem gençler hem de yetişkinler arasında hızla yayılan bir dans biçimine dönüşmüştür. Burada gerek apaçi müziğinin gerekse de apaçi dansını “apaçi genç” olarak tanımlanan gençlik dışında kalan geniş gençlik kesimince çoğu zaman bir eğlenme-alay etme ve espri malzemesi olarak taklit etme gibi bir karşılığı da kendi içerisinde barındırdığının ifade edilmesi gerekmektedir:

“Apaçi müziği güzel mi? Hani bana kalırsa böyle normal bir anda dinlenebilecek bir şey ama yani o çocukların çıkıp da böyle acayip hareketlerle, yaptıkları harekette bir mantık yok yani. Sadece o müzik çalarken o dansları yaptık, o da arkadaş ortamında dalga geçmek için. Ha ondan sonra çıkıp da o dansı yaptığımı hatırlamıyorum.” [Anadolu Lisesi,10. ve 11. Sınıf, Odak Grup]

Fakat buna rağmen her ne kadar gençler arasındaki yaygınlığı ve dinlenme oranı her geçen gün azalıyor olsa da, apaçi müziği özellikle Esenler-Bağcılar bölgesindeki kafelerde, gerek doğum günü partilerinin gerekse de asker uğurlamaları ya da dans partilerinin hala çalınan ve tercih edilen konumunu korumaktadır. Nitekim yaklaşık altı aylık katılımlı gözlem sürecinde katılan pek çok doğum günü ve dans partilerinin tamamında apaçi müziği çalınmış ve her çalınışında da pistte dans eden gençlerin sayısı bir anda fazlalaşmış ve dans figürleri apaçi dansı olarak bilinen forma uygun bir halde icra edilmiştir.

Apaçi gençler arasında genel anlamıyla müzik dinleme ve dans etme alışkanlıkları ile alakalı olarak apaçi müziği dışında genellikle hareketli parçaların tercih edildiğine tanık olunmuştur. Ritmi daha ağır olan ve dans ederken ustalık gerektiren müziklerin yerine, herkesin kolaylıkla adapte olabileceği ve içinden geldiği gibi dans edebileceği türden müzikler kafelerde tercih edilmekte, özellikle kürtçe şarkıların ve halayın gençler arasında çok özel karşılıklara sahip olduğu kolayca gözlenebilmektedir.

Bu bağlamda gençlerin sıkça tercih ettikleri kafelerde uzun süredir Dj'lik yapan Kaya'nın, apaçi gençlerin dans ve müzik alışkanlıkları üzerine söylediklerini ve özellikle apaçi müziğinin de eğlence mekânlarında nasıl bir karşılığa denk geldiğini dair anlatılarına yer vererek en genel anlamda gençlerin müzik ve dans ile ilişkileri şöyle özetlenebilir:

“Esenler çocuğu House Tribal'da (vokalsiz müzik) oynayamaz veya elektro tribal'de (trans

ile tekno müzik arasında bir ritme karşılık gelen kulüp müziği) oynayamaz. Oynayanlar da hapçılardır zaten. Benim anladığım kadarıyla bizim mekânlarda çok bilinen, kulağa alışık, hızlı müzikler; ama onu (House tarzı) çaldığı zaman oynayamaz, ritmi bulamaz, beceremez ama iyi oyuncular, iyi dansçı onları oynar. Mesela şu an açsınlar buradan bir piyasa müziği, bpm ('Beats per minute' yani dakika başına düşen vuruş sayısı)'i 130'dur. Bir tane house açsınlar 126-127'dir. Yani müziğin ritmi, hızı yani house çok düşüktür. O genelde uyuşturucu kullananlar da olur. Yurt dışında mesela genelde piyasa çalmazlar. Allah ne verdiyse, çünkü adamların her şeyi serbest. Bir de apaçi müziği gençler arasında tuttu. Burada şimdi bir Kiyotto çaldı mı millet fazla eğlenerek oynayamaz ama apaçiyi bir çalılırsun abi millet oynamaya başlıyor. Bizim orada apaçiyi hala çalılıyoruz. Ama Taksim'de çalmıyoruz tabii.

-Niye, Taksim'deki insanlar bu müziğe nasıl bakıyor?

-Saçma bakılıyordur, bilmiyorum ben çalmıyorum ki hiç. Ben Taksim'de çalan yer duymadım hiç, illa ki çalan yer vardır ama apaçi kafe müziğidir." [Kaya, 30, DJ]

Kaya Bey'in de belirtmiş olduğu üzere; apaçi gençler için müziğin vokalli olması, hızlı müziklerin tercih edilmesi ve ağır müziklerden (house tarzı) uzak durulması bir alışkanlığa tekabül etmektedir. Aynı zamanda apaçi müziğinin Taksim gibi kentin merkezi eğlenme mekânlarında pek tercih edilmediğine dair yapılan değerlendirmeler de, apaçi tarzının kentteki yaygınlığını değerlendirme adına bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu anlamda gençler hem hızlı müzikten (kop-kop tarzı) hoşlanmakta, hem de arabesk'ten bir türlü vazgeçememektedir.

3.4.3.1. Arabesk, "Kop-Kop" ve Diğer Müzikler

Gençler arasında müzik dinleme alışkanlıklarına bakıldığında ilk olarak dikkat çeken husus yaygın bir şekilde arabesk müzik dinlenmesidir. Arabesk müzik dendiğinde akli gelen bazı isimlerden Orhan Gencebay, Müslüm Gürses, Ferdi Tayfur ve Bergen'in gençler arasında görece daha az tercih edildiğine ve dinlendiğine tanık olunmuştur. Fakat bunun yanı sıra yeni nesil arabesk müzik sanatçıları (hatta damar arabesk denen yeni tarz) Azer Bülbül, Selahattin Özdemir, Gökhan Doğanay* ve arabesk rap tarzı olarak bilinen Arsız Bela ve Efecan Stayla'nın daha çok tercih edildiğine görülmektedir:

---

*Sanatçının "Falcı Bacı" isimli şarkısı gençler arasında çok popülerdir. Şarkı sözlerinde de açıkça görüleceği üzere, bir aşk hikayesi ve ulaşılamayan bir sevgili figürü öne çıkmaktadır:

"Hele falcı bacı bak şu falıma
Sevdiğim kız çıkacak mı falımda

“Bak bak tam burada millet kendini kesiyor (Azer Bülbül’ün ‘Bu Gece Karakolluk Olabilirim’ şarkısının ana nakaratının geldiği yer) jiletliyorlar bu sahnede kendilerini, bu gece kapına gelebilirim, bunların hepsinin manitası var zaten, ona arıza yapıyorlar, hepsi de karakolluk olabilir. Karışıklık çıktığında kavga çıktığında patlat Azer babayı tamam olur. Vaaaav diye başlasınlar böğürmeye, Azer hastası onlar, Azer buraya gelseydi ölmeden önce getirmeyi düşünüyorduk. Tam getirmeyi düşünüyorduk rahmetli oldu gitti. Buraya getirseydik kıyamet kopardı. Nasıl eskiden bir Müslüm vardı, şimdi Azer aldı yerini.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

“Arabesk-Rap dinlerim. Arsız Bela dinliyorum, ondan sonra işte Tripkolik dinliyorum. İı ne bileyim, daha çok hani...Azer baba çok dinlerim, damar hani arabesk olarak Azer Bülbül’ü çok dinlerim. Ondan sonra Müslüm Gürses’i dinlerim. Güllü dinlerim. Ha gençlik öyledir zaten. Ha kop kop’u da nerede dinlersin? Gelir burada (kafeyi kastediyor) dinlersin, o da kafanı düzeltmek için. İnanın beni ayıltan tek şey müziktir.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı]

Gençler arasında tartışmasız bir kabule ve üstünlüğe sahip tek isim Azer Bülbül’dür. Bülbül’ün şarkıları gençler tarafından ezbere bilinmekte, gerek toplu eğlencelerde bir arada otururken gerekse de bireysel müzik söyleme durumlarında en çok tekrar edilen O’nun şarkıları olmaktadır. Özellikle “Bu Gece Karakolluk Olabilirim” şarkısı, sözleri itibarıyla gençler için oldukça anlamlı hâle dönüşebilmekte, kah bir sevgili için kah da kavga edilen bir hasım için mısralar tekrarlanmaktadır:

“Ey daralır yüreğim canım çok sıkılıyor
Ey yine gergin saatlerim başladı
Bir deli fırtına kopuyor içimde
Ey yine çılgın aruzlarım başladı
Ey deli bir fırtına kopuyor içimde
Ey yine gergin saatlerim başladı
Bu gece kapına dayanabilirim
Bağını başını haykırabilirim

Hele falcı bacı bak şu falıma
Sevdiğim kız çıkacak mı falımda
Bir gün onu takacaksın koluna de ki sana fazla para vereyim...
Falcı bacı görürsen güzeli yalvarırım hep ona anlat beni.
Bir çocuk var o çok seviyor seni de ki sana fazla para vereyim.
Falcı bacı görüyorsun aşkı beklemenin zamanı yok şaşkınum
Üç vakitten sonra çıkacak falın deki sana fazla para veriyor.
Falcı bacı görüyorsun aşkı beklemenin zamanı yok şaşkınum
Üç vakitten sonra çıkacak falın deki sana fazla para veriyor.
Falcı bacı görürsen esmeri yalvarırım hep ona anlat beni.
Bir çocuk var o çok seviyor seni de ki sana fazla para vereyim.’

Ey bu gece karakolluk bile olabirim
Yar yar, yar ben belanın ta kendisiyim
Ey yar ben senin sevdanın zirdelisiyim”

Azer Bülbul’ün gençler arasında yaygınlığı sadece şarkıları ile değil aynı zamanda çocukluğunun ve gençliğinin sıkıntılarla geçmiş olması ile gençlerin kendi hayatları arasında kurmuş oldukları özdeşlik durumu ile de ayrı bir anlam kazanmaktadır. Buna paralel olarak Azer Bülbul’ün uyuşturucu madde kullandığının gençler tarafından bilinmesi, hatta ölüm sebebinin yüksek dozda uyuşturucu madde kullanımı ile alakalı olduğu iddiaları da gençler arasında var olan bir durum ile sanatçı arasında ayrı bir benzerliğe karşılık gelmektedir. Gençler sevdikleri ve yakından takip ettikleri Azer Bülbul’ü saç şekli ile de taklit etmekte, taskafa saç modelinin “Azer modeli” olarak da anılması bu gerçeğe dayanmaktadır.

Fakat arabesk müzik dinlemenin gençler arasında bu denli yaygın olması ile birlikte, yine gençlerin bir kısmı tarafından arabesk müzik, yaşadıkları sorunları tekrardan üreten ve karşılaştıkları problemlerin sürekli taze kalmasına sebep olan, bu nedenle de “arabesk adamı bitiriyor” [Hüseyin, 25, Tövbekâr] cümlesi ile anılan bir duruma da karşılık gelmektedir. Ayrıca Yetkin Hoca’nın tesbiti ile gençlerin arabesk müziğe bu kadar düşkün olmaları ile apaçi olarak anılmaları arasında da doğrudan bir ilişki bulunmakta ve O’na göre tarihsel süreç içerisinde geçmişin “Müslümcüleri” bugünün “Apaçileri”ne dönüşmektedir:

“Bir de hani Müslümcü takılanlar vardı, Müslümcüler falan. Hani bana sorarsanız o zamanın-eskinin Müslüm Gürses’çileri şimdi Apaçiler.” [Yetkin, Rehberlik Öğretmeni]

Arabesk müzik dışında gençler arasında bir diğer yaygın müzik türü olarak karşımıza türkü çıkmaktadır. Türkü dinleme alışkanlığı da gençler tarafından sıkça dile getirilmiş, özellikle Kürtçe türkülerin daha ziyade tercih edildiği vurgulanmıştır. Ayrıca özgün müzik; Ahmet Kaya, Ciwan Haco, Şivan Perwer gibi isimler, gençlerin sıkça tercih ettikleri sanatçılar olarak zikredilebilir. Örneğin doğum günü partilerinde pasta sahneye getirilirken adeta bir virde dönüşen “Doğum günün mutlu olsun, mutlu ol senelerce” sözleri Ahmet Kaya’dan gelirken; kızgınlık anlarında ve kavgaların arefesinde “karakolluk olabirim” nakaratları ile Azer Bülbul’e atıf yapılabilmektedir. Bu anlamda gençlerin dinledikleri müzikler ve tekrarladıkları şarkı sözleri ile kendi hayat tecrübeleri

ve buldukları sosyo-psikolojik durum arasında yakın bir ilişkinin söz konusu olduğunu rahatlıkla söylenebilir.

Apaçi gençlerin müzik alışkanlıkları içerisinde “arabesk”, “türkü” ve “özgün müziğin” yeri kadar, kulüp müziğinin (gençlerin tabiriyle ‘kop kop’ tarzın) de oldukça önemli bir karşılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla gençlerden bazılarının dillendirdiği gibi “o an ki psikolojilerine bağlı olarak” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır] bazen “slow” müzikler, kimi zaman hareketli şarkılar tercih edilebilmektedir. Hareketli, sözü olmayan ve değişen ritimleri ile kimi zaman tekno müziği andıran, kimi zaman rap’a çalan ama sürekli yüksek ses ile gençleri kendinden geçiren kulüp müzikleri gençler için keyif zamanlarında ve özellikle kafedeki eğlence vakitlerinde daha çok tercih edilmektedir.

3.4.3.2. Aynaya Karşı Dans ve Halayla Oynamak

Gençlerin dans etmek için tercih ettikleri mekânların başında hiç şüphesiz kafeler gelmektedir. Kafe ortamında herkes, memleketinden, eğitim durumundan, maddi imkânlarından soyutlanarak adeta bir *potada erimekte*, yüksek sesli müziğin ve hızlı ritmin içerisinde kaybolmakta, dertlerinden ve sorunlarından soyutlanarak farklı ve “eşsiz” bir zaman geçirmektedir.

Kafede gençlerin dans etme durumları ile alakalı olarak iki belirgin husus öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki gençlerin neredeyse tamamının, kafenin pist kısmında duvara yerleştirilmiş olan aynaya karşı dans etme durumlarıdır. Genç kızlar ve erkekler birbirine karşı dans etmekten ziyade ayna dönerek ayna karşı, kendilerini izleyerek dans etmekten büyük mutluluk duymakta, bazen saatlerce durmadan bu şekilde dans edebildikleri gözlenmektedir. Bu durum üzerine görüşlerine başvurduğumuz Dj Kaya yaşanan durumu şöyle izah edecektir:

“(Gençler) Kendilerine eş bulamıyorlar, ama oynayacak, o da aynaya doğru oynuyor. Her yerde var ayna. Şimdi ben bununla ne kadar oynayabilirim (bir genç erkeği gösteriyor) en fazla 5 dakika oynayabilirim. 6. dakika yine dönerim bir tarafa. Bu adam bana ne kadar ayak uydurabilir, aynaya bakıyor kendi kendine ayak uyduruyor. Bu ayna yıllardır var kafelerde, her yerde de vardır. Gece kulüplerinde bile var, her yerde var.” [Kaya, 30, DJ]

Kaya Bey’in bahsettiği manada gençlerin aynaya karşı oynamalarında elbette çoğu

zaman eş bulamamalarının etkisi bariz bir biçimde gözlense de, başka bir takım nedenlerin de bu davranışta etkili olduğu söylenebilir. Öncelikli olarak gençlerin iyi dans edemedikleri görülmektedir. Bu durum kaçınılmaz bir biçimde gençleri kendi başlarına oynamaya itmekte, ayrıca nasıl dans ettiklerini de merak ettikleri için kendilerini ayna karşısında hem izlemekte hem de kontrol etmektedirler. Bu duruma ilave olarak dans pistinin hemen üzerine yerleştirilmiş olan renkli ışıklar ve sürekli kesik kesik yanıp sönen flaşörler, gençlerin yapmış olduğu yetersiz-eksik dans figürlerini harikulade hareketlere çevirmekte, bu sayede gerek tek başına oynamaları gerekse de ışık oyunlarının yardımıyla kendisini güzel dans eden birisi olarak görmeleri için bu durum gençlere yetmektedir. Nitekim gençlerin pek çoğu da dans ederken, danslarının çok güzel olmasına ve etkileyici bir performans ortaya koymaya çalışmamakta, bilakis içlerinden geldiği gibi ve kendilerini nasıl rahat hissedeceklerse o şekilde dans etmeye, müziğin akışına kendilerini bırakmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla hızlı bir tekno parça çalarken birden Kürtçe bir halaya geçmek ya da slow bir müziği takiben çiftetelliye oynamaya dönebilmek zor olmamaktadır.

Ayrıca dans sırasında yaygın olan davranış biçimlerinde birisi de müzik kolonlarının üzerine çıkarak ve genellikle yine aynaya karşı dans etmektir. Kolonun üzerine çıkmanın, kafelerde “ben iyi dans ediyorum, bakın, görün” anlamına karşılık geldiği kafe sahipleri tarafından dillendirilmekte, Dj Kaya’da bu durumun hem kafelerde hem de barlarda çok yaygın bir davranış biçimi olduğunun altını çizmektedir:

“Normalde Taksim’de kolonun üstüne karılar, kulüpte de dansçı karılar çıkıyor; külot, sütyenle öyle dans ediyorlar. Bak işte; kafeyle kulübün farklılığı. Kafede de dızo çıkıyor.”

[Kaya, 30, DJ]

Yine gençler dans ederken birtakım sözler söylemekte, içlerinden geldiği gibi bağırıp çağırabilmektedirler. “üç yüz beşyüz, ayşe fatma çatla patla, İsa Musa haydi kutsa (ya da sen bizi kutsa)” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi; Kaya, 30, DJ] en çok tercih edilen ifadeler olarak kullanılmaktadır.

Gençlerin dans etme alışkanlıkları arasında bir başka önemli nokta ise “halay” ve “halay”ın arkadaş ilişkilerinde birleştirici konumudur. Apaçi gençlerin çoğunluğunun doğu ve güneydoğu kökenli olmaları ile de yakından alakalı olan bu durum, gençlerin akran ilişkilerinde ve eğlenme alışkanlıklarında çok belirleyici bir özelliğe sahiptir.

Kafelerde dans pistinin halay çalınması ile bir anda dolması, özellikle Kürtçe halayların tercih edilmesi, halaya katılan gençlerin kiminin Türk kiminin Kürt kiminin Balkan göçmeni çocuklardan oluşması ve hep beraber omuz omuza, kimi zaman barış işareti kimi zaman ülkücü işaretinin aynı anda yapıldığı durumlara da karşılık gelecek bir biçimde devam etmektedir. Aslında halay çekme alışkanlığı, gençlerin arkadaşlık ilişkilerinin nasıl bir zemine yaslandığı ve etnik farklılıkların gençler arasında çoğu zaman herhangi bir sorun teşkil etmediğinin de ilginç bir örneğini oluşturmaktadır. Bu duruma gençlerin pek çoğu ile yakın ilişkisi bulunan Kafe Sahibi Süleyman Bey'in anlatımında da tanık olmaktadır:

“Mesela Kürtçe halay açıyoruz, 40 kişi halay çekiyor 20'si 25'i 30'u Türk. Garip bir şey ya. Hepsi birbirleriyle çok iyi arkadaşlardır Türkler, Kürtler burada öyle bir sıkıntı yok. Acayip bir arkadaşlıkları var yani kimin kimle arkadaşlık yapacağı, mesela bir Batmanlının Batmanlıyla arkadaşlık yapacağı diye bir şey yok burada. İşte burası biraz belki insanları birbirine kaynaştırıyor. Bakıyorsun mesela şemmami oynanıyor ya; Sinoplu ne biliyim Trabzonlu, Batmanlı, Mardinli, Diyarbakırlı. haydi bakalım şemmami oynuyorlar. Yani burası kaynaştırmış sanki böyle yani çok böyle hemşericilik yapılmıyor burada. Biz de şimdi bazen DJ getiriyoruz, adam şaşırıp gidiyor. Neden şaşırıyor? Bir an böyle bam bala bam bala... gidiyorsun böyle hızlanıyorsun hızlanıyorsun, tık peşine bir şemmami şemmami adam onu da oynuyor. Şemmami bitiyor misket oynuyor. Misket bitiyor kemeçe çekiyor. Garip bir karışım var her şey gidiyor yani burada. Ne çalarsan onu oynuyor ama burada halay çok moda. Halay olduğu zaman oynuyorsun moynuyorsun, adam kopuyor gidiyor işte her şeyi oynuyor. Halaya bir girdiği zaman kimse kalmıyor oturan. Herkes hayda piste” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Yine gerek “kop kop” müziği eşliğinde hareketli danslar icra edilirken, gerekse Kürtçe şarkılar ile birlikte halay çekilirken, kimi zaman da yöresel danslar da gençler tarafından oynanmakta, kimi zaman bir Balkan türküsü eşliğinde dans edilirken, kimi zaman hep birlikte horon tepilmekte, bazen de Diyarbakır avaresi ile bıçaklı dans gösterileri yapılmaktadır.

3.5. Gençler İçin Ailenin Anlamı

Bu bölümde apaçi gençlerin aileleri ile ilişkileri ve kendilerinin aileye, evlenmeye ve çocuk sahibi olmaya bakışları değerlendirilmektedir. Bu anlamda gençlerin kendi ebeveynleri ile kurmuş oldukları ilişkilerin, kendi aile algılarının oluşmasında, evliliğe

dair tahayyüllerinin şekillenmesinde ve çocuk sahibi olmaya dair düşüncelerinde ne derece etkili olduğunun da izi sürülmektedir.

3.5.1. Anne Baba İle İlişkiler

Gençlerin anne-babaları ile ilişkilerinin değerlendirileceği bu ilk başlıkta, öncelikle toplum tarafından apaçi gençlerin ailelerinin nasıl bir aile yapısına karşılık geldiğine dair var olan kanaatlerin tartışılmasının yerinde olacağını düşünülmektedir. Nitekim apaçi gençlerin mevcut hal ve davranışlarında etkili olduğu düşünülen aile yapısı, görüşme gerçekleştirilen pek çok farklı toplum kesimi tarafından sıkça dile getirilmiş, asıl problemin gençlerin “aile terbiyesinden uzak ve serbest-başiboş” yetişmeleri ile alakalı olduğu söylenmiştir. Tarafımızdan *silik aile* şeklinde kavramsallaştırmaya çalışılan ve en genel anlamda apaçi gençlerin aile yapısı hakkında hem gençlerin kendi anlatıları hem de çevrelerinin düşünceleri ile şekillenen bir aile yapısının analizi yapılmaya çalışılmış; boşanmış, parçalanmış ya da kendi içerisinde çok fazla sorunları bulunan ailelerin apaçi gençlerin aile yapısına ne anlamda denk geldiği değerlendirilmiştir. Ardından aile ile gençler arasında sürekli devam eden problem alanlarının tesbitine çalışılmış, iletişimin koptuğu noktalar tesbit edilmesine gayret gösterilmiştir.

Bununla birlikte ailesi ile herhangi bir sorun yaşamadığını belirten gençlerin aile yapıları betimlenen sonrasında ister sorun yaşasın isterse yaşamasın pek çok gencin bir şekilde başvurduğu evden kaçma, kısa süreli ebeveynden ayrı yaşama tecrübeleri üzerinden aile ve apaçi genç arasındaki ilişkinin boyutları ortaya konulmuştur. Ayrıca gençlerin anlatımlarında rastladığımız bir başka sorunlu alan olan aile içi şiddet meselesine de değinilmiş, özellikle şiddetin gençlerin bireysel tutumlarında ve akran ilişkilerinde ne denli yansımaları bulunduğu üzerinde durulmuştur.

3.5.2. Apaçi Gençlerin Aile Yapıları

Apaçi gençlerin aileleri ile alakalı olarak en yaygın kanaatlerinin başında, anne-babanın eğitimsiz ya da ilkökul düzeyinde bir eğitime sahip olduğu, bu nedenle çocukları üzerinde sorumsuzca davrandıkları, özellikle eğitim durumları ve okul başarıları ile bu sebepten dolayı yeterince ilgilenmedikleri ve bu durumu önemsemedikleri gelmektedir:

“Genelde hep aynı aileler hep aynı profiller yani. Otomatikman, babada bilgi yok, annede bilgi yok. Efendime söyleyeyim; anne-babada biraz sorumsuzluk had safhada. Aile de kopukluk var, anne ile babanın arasında problemler var. Yani bu şekilde veyahut da hastalık var bu büyük etkenlerden bi tanesi.

-Hastalık derken?

-Hastalık derken, babada rahatsızlık var ya da annede rahatsızlık var. Bunlarla sürekli karşılaşıyoruz, hemen hemen (apaçi gençlerin ailelerinin tümünde) var.” [Abdullah, 29, İmam]

Gençlerle yakından ilgilenen İmam Abdullah Bey’in belirtmiş olduğu, apaçi gençlerin ailelerinde özellikle anne ya da babadan birinin hatta bazen ikisinin birden kronik bir hastalığa sahip olması durumu, görüşme gerçekleştirilen gençlerin anlatımlarında da sıkça karşılaşılan bir vaka olmuştur. Büyük oranda göçle İstanbul’a gelmiş bu ailelerin ebeveynlerinin, uzun bir süre ve hâlihazırda da pek çoğunun devam ettiği şekliyle, hizmet ve imalat sektörünün en ağır iş kollarında çalışıyor olmaları, genellikle kirası ucuz olan bodrum kat dairelerde uzunca bir süre oturmaları ve yine pek çoğunun sağlık güvencesinden yoksun bir şekilde çalışma hayatına devam edişleri sonuçta bir takım kronik rahatsızlıkların belirmesine yol açmaktadır. Nitekim bugün bile canlı bir şekilde varolmaya devam eden, kentin yoksul kesimlerinin genellikle marjinal iş kollarında (yani düzensiz ve vadesi belirsiz, düşük ücretli işler) çalışma durumu, kökenleri itibariyle 1950’lerde özellikle İstanbul merkezli gelişen büyük göç dalgasına dayanmakta ve gecekondu-varoş ya da çoğu zaman kentin ‘öteki’leri için sosyal bir gerçekliğe tekabül etmektedir (Es ve Güloğlu, 2004: 79-93).

Göçle gelen ve kentte tutunmaya çalışan apaçi aileleri için bir başka benzer durum ise yoksulluk durumlarının uzun süre devam eden bir gerçekliğe sahip olması ile alakalıdır. Nitekim sahada görüşlerine başvurulmuş gençlerin ailelerinin pek çoğu yoksulluk sınırında yaşamlarını devam ettirmeye çalışan aileler olarak belirlemekte, çevrenin de bu gençlerin ailelerine yönelik algılarında yoksulluk önemli bir kriter olarak dillendirilmektedir:

“Şunu açıkça belirtmek isterim ki, suça karışanların %80’i maddi durumu kötü olan anne-babaların çocukları. Açık konuşmak gerekirse, maddi durumu iyi olan fabrikatör çocuğu pek gelmez buralara yahut zengin bir milletvekilinin çocuğu gelmez. Bir olaya karışıp karışımıza gelen bu kişilerin aileleri; eğitim seviyeleri düşük, ilkökul düzeyinde, hatta kimi zaman ilkökul mezunu dahi olmayan ailelerdir. Hatta çocuklar arasında ilkökul mezunu

olmayan, okuma yazma dahi bilmeyen tipler bulunmakta. Dediğimiz gibi; ilkokula gitmemiş çocuklar bile geliyor, imza atamadıklarından ötürü parmak basıyorlar. Sonuç olarak şunu söyleyebilirim ki; maddi seviyesi düşük, eğitim seviyesi düşük, iş gücü olmayan, iş gücü olsa bile bir tekstil atölyesinde “ortacı” dediğimiz, getir-götür işlerine bakan şahıslar.” [Mahmut, 36, Emniyet Görevlisi]

Mahmut Bey’in dikkat çektiği yoksulluk ve eğitim seviyesinin düşüklüğü ile alakalı bu durum, ebeveyni çoğu kez kendi evladı karşısında güçsüz bırakabilmekte; annesi ya da babası okuma yazma bilmeyen ya da ancak ilkokul mezunu olabilmiş bir genç için kendisinin liseye devam etmesi, İstanbul’un kültürel imkânlarında az da olsa yararlanıyor oluşu ve kültürel anlamda kent hayatının getirmiş olduğu değişimlere açık yapısı ile aile, gencin gözünde değerini ve anlamını çoğu kez yitirebilmekte, bir anlamda önemsizleşebilmektedir. Aslında bu durum aile içi ilişkilerde çok temel bir soruna karşılık gelmektedir.

Aile içi ilişkilerin göçle beraber yeniden tanımlandığı bir süreçte, ebeveynin konumunun aile içerisinde statü kaybına uğraması ileride değinileceği şekliyle çok daha kalıcı sorunları tetikleyebilme potansiyeline sahiptir. Akman’ın 2006 yılında yapmış olduğu İstanbul’a göç eden birinci ve ikinci nesil ailelerin sosyo-kültürel anlamda yaşamakta oldukları değişimleri merkezine alan çalışmasında da, katılan deneklerin %60’ının geleneklere bağlılık, komşuluk ilişkileri ve aile içi münasebetler anlamındaki ilişkilerinin göç ettikleri yerde daha iyi olduğunu belirtmiş olmaları aslında göç ile birlikte ailenin ne denli zor bir değişim sürecine girdiğinin iyi bir ifadesi olarak değerlendirilebilecektir (Akman Ulutürk, 2006: 61-63). Hayri Bey, sıkça karşılaştığı bu sorunu ailelerin ister istemez gençlerine sahip olamayışlarına, bu konuda ellerinin kollarının bağlı oluşlarına dikkat çekerek *mecburi bir rıza gösterme durumunun* ortaya çıktığına değinmektedir:

“Çocuğun karakterini aile ve çevre ile arkadaşları belirler. Bu tarz giyimlerde (rahat giyinmeyi kastedere) etkisi mutlaka vardır yoktur demiyorum ama genellikle bu zamanın çocukları öyle biraz daha özgür olabiliyor. Özgür bırakmasan dahi kendine o ortamı mutlaka oluşturuyor. Ki bu fiziksel olarak şekil bürünme olduğu için ailesinden saklama olanağı da yok bu tarzdaki Apaçi çocuklarında. Yani ailesi yok dese de ne olacak yok demese de ne olacak. Bir ceza uygulamaya çalışıyor çocuk eve gelmiyor, farklı sokaklarda kalıyor ya da farklı... En iyisi diyor böyle giyinsin de bari Allah göstermesin başında farklı kötü şeyler gelmesin diye anne baba da susuyor.” [Hayri, 40, Emniyet Görevlisi]

Tabii ki aile ile apaçi genç arasında yaşanan bu durumu sadece gencin bağımsızlığına düşkün ve ailesini çoğu zaman hiçe sayan davranışları ile açıklamak, madalyonun sadece bir tarafı ile yetinmeyi beraberinde getirecektir. Oysaki meselenin diğer boyutunda, ebeveynin gerek kent ortamında çocuklarını koruma isteğiyle gerekse de kendi yetiştiği aile geleneğinin bir yansıması olarak gencini baskı altına almaya, pek çok konuda kısıtlayıcı bir tavrı benimsemesi ile de doğrudan alakalı gözükmektedir. Apaçi gençlerle aynı okulu ve sıraları paylaşan arkadaşlarının tespitlerinde bu tavrın izleri rahatlıkla görülebilmektedir. Nitekim aile yapısının baskıcı bir karaktere sahip olması, gençlerin mutluluğu ve huzuru ev dışında aramalarına, madde kullanmaya yönelmelerine, çevrelerinde ailelerinden gördükleri baskıyı yansıtacak bir biçimde tahakküm ve otorite kurmaya dönük davranışlar geliştirmelerine, hatta ilginç bir tespit olarak yüksek sesle ve bağırarak konuşmalarına (ki ilginçtir ki görüşülen apaçi gençlerin pek çoğunda yüksek sesle konuşmanın yaygın olduğu gözlenmiştir) neden olabilmektedir:

“Aileleri, aşırı derecede sıkın hani böyle... Ya sıkın derken, mesela eee ne bileyim, mesela, dışarıya çıkartmayan. Hani kızlardan bahsediyorum, mesela kızları dışarıya çıkartmayan. Erkekler de öyle, mesela babasından dayak yiyorsa dışarıya atıyordur kendini. Çevremizde dayak yiyen çok var Hocam. Kimyasal tarafa (uyuşturucu maddelere) gidenler baya var, ama sırf aile baskısı yüzünden, bazı mesela bu okuldan geçemeyen çoğu kişi, bu okulda çok serseri var. İşte birisi, maddeden karakolluk oldu, işte şimdi, bazısı cezaevinde. Böyle bile olan çok oldu yani.” [Düz Lise, 9. Sınıf, Odak Grup]

“Genelde aileleri düşük gelirli insanlar. Bazıları aile baskısından, hani benim çok mahalleimde var. Annelerinden tırsanlar, durumu iyi olmayanlar, hep böyle yüksek sesle konuşurlar, hep böyle diklenirler çevredekilerine. Aile de etken olabilir yani (apaçilerin bu halde olmalarında).” [Düz Lise, 11. Sınıf, Odak Grup]

Apaçi gençlerin aile yapıları ile alakalı olarak dile getirilen bir başka durum ise genelde aile üye sayılarının fazla olduğu yönünde yapılan değerlendirmedir. Bu durum ile alakalı olarak her ne kadar kendi ailesi pek kalabalık olmasa da Recai'nin paylaştıkları, ailenin kalabalık oluşu ve gençlerin aileleri tarafından sokağa yönlendirilmeleri arasındaki ilişkiyi de izah etmektedir:

“Aileleri kalabalıktır... Abi, Apaçiler ailesi ilgi göstermeyen kalabalık olan kişilerdir abi. Babası gönderiyor sokağa git bir iş bul, çalış ama o da yoldan çıkıyor işte abi. Bir

arkadaşına uyuyor, bir bakmışsın ki yoldan çıkmış çocuk. Daha onun kurtuluşu yok.”
[Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Bu noktada Recai'nin söylediklerine ilave olarak görüşülen gençlerin önemli bir kısmının dört ve daha fazla kardeşe sahip ailelerde yaşadığı, evlerin genelde iki en fazla üç odadan oluştuğu ve bu durumun gençlerin evde vakit geçirebilmelerini, kendilerini rahat hissedebilmelerini ve ders çalışabilmelerini büyük ölçüde engellediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bir de evde kronik rahatsızlığı olan bir hastanın bulunduğu da düşünüldüğünde, evden uzaklaşma durumunun ne denli gerçekçi bir zemine tekabül ettiği anlaşılacaktır.

Tüm bu süreçlere ilave olarak gençlerle ilgilenen bir başka isim olan Kadir Bey, özellikle ailelerin ısrarla ve pek de düşünmeden çocuklarını çalışma hayatına doğru yönlendirdiğini, bu durumun gençlerin kişisel gelişimleri üzerinde olumsuz neticelerle sonuçlandığına dikkat çekmektedir:

“14’le 19 yaş grubu 15-16 kişi ama apaçi dediğimiz model hepsi. Özgüveni olmayan her gece arayıp sormayan çünkü niye sorulmuyor. Zaten o çocuklar çalışıyor hepsi, yani çoğu çalışıyor konfeksiyonlarda, parayı eve bırakıyor zaten kendi bitiyor. Para geldikten sonra artık aile sormuyor mu ne olduğunu?” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Kendi deyimiyle “belanın her türüsüne bulaşmış”, her türlü ortama girmiş çıkmış, uyuşturucu madde kullanımına hale devam eden ve eğitimini bırakıp Hal’de çalışan Vedat’ın anlattıkları, aslında gençlerin yaşamakta oldukları durumun farkında olduklarını, yaptıkları pek çok şeyin başta kendileri olmak üzere ailelerine ve çevrelerine zarar verdiğini ve fakat değişebilme konusunda yeterli çabayı ortaya koyamayışlarını özetler niteliktedir:

“-Ailede en kötüsü de benim.

-Sen neden kötüsün?

-Bende her şey var. Ne istesen var. Bizim aileden hiç kimsede bir şey yok. Ne sigarası vardır ne bir şeyi vardır. 7/24 namazında niyazındalar. Evet, işlerinde güçlerindedirler. Annemi geçtim abilerim. Açık ve dürüst konuşurum. Ne kimseden tırsarım, ne kimseden korkarım. Aklıma geleni söylerim, esirgemem kimseden. Durumumu biliyorlar ama ne yapabilecekler ki? Allah ıslah etsin diyorlar. Allah ıslah etsin diyecekler başka diyecekleri bir kelime yok yani. Şu anki zaman kötü, iradesine sahip olamayan insan illa şey yapar. Ailesine kızar çeker gider. Ne olur? Kötü yola saplanır, o yoldan dönüşü olmaz, aile bağlantısı gider. Ya cezaevine girer ya toprak altına girer.

-Aile onu bildiği için mecburen katlanıyor diyorsun yani.

-Katlanıyor, ister istemez katlanıyor. Şahsen ben gidiyordum. Yani ben 18 yaşında ben gidiyordum. Gidiyordum ya neresi olursa. Ama annem için gitmedim. Bir anne feryat eder mi ya, benim annem feryat etti. Hastanede komaya girdi. Bir ay boyunca, annemde astım bronşit vardı. Ben o anne için şu an her şeyden arınmışım.” [Vedat, 23, Halde Çalışıyor, Siirt]

Bu anlamda apaçi gençlerin aile yapılarını tanımlamak amacıyla kullanmayı uygun bulduğumuz *silik ailenin* boyutları değerlendirilmeye geçilebilecektir.

3.5.3. *Silik Aileler ve Boşanmış-Ayrı Aileler*

Bu bölümde apaçi gençlerin aile yapıları ile alakalı olarak temelde rehber öğretmenlerin tecrübe ve aktarımlarından hareketle bir tanımlama yapılmaktadır. Rehber öğretmenlerin her birisi meselenin farklı bir boyutuna dikkat çekmesi, Apaçi gençlerin aile yapıları ile ilgili olarak tarafımızdan *silik aile* olarak kavramsallaştırılan bir çerçevenin belirmesine yol açmıştır.

Silik aile, anne babadan birinin ya da her ikisinin çoğu zaman birlikte bulunduğu, fakat göçle şekillenen ağır çalışma koşulları karşısında ebeveynin eve vakit ayıramayacak düzeyde yoğun olması ve bir türlü bitmeyen yoksulluk, çoğu zaman anne ya da babanın İstanbul’un yaşam koşullarına ayak uydurabilme sürecinde birbirinden duygusal olarak uzaklaşması, eşler arasında birbirini aldatma durumu ile karşılaşılabilirdiği, anne ya da babanın evde olmasına rağmen ev içi ilişkilerde bazen birisinin bazen de ikisinin aynı anda hiç yokmuş gibi davranmaları, çocuklarına vakit ayıramamaları ile bu sürecin daha da derinleşmesi ve sonuçta “var’la yok” arasında gidip gelen ailelerin meydana gelmesi kastedilmektedir. Aslında saha çalışması boyunca karşılaşılan bu durum, Mangır ve Aktaş’ın “Gecekondu Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri” adlı çalışmalarında tanımladıkları göçle şekillenen gecekondu ailesinin temel özelliklerinin bir adım daha genişletilmiş halini temsil etmektedir. Bahsi geçen çalışmada gecekondu ailesi kentle kurmuş olduğu ilişkide beslenme, giyinme ve temizlik alışkanlıklarında hızla bir değişimi hayatına aktarabilirken; kızların okula gitmesi, meslek ve eş tercihlerinde gençlere bağımsızlık verilmesi gibi noktalarda daha geç bir adaptasyonun yaşandığına değinilmiştir (1992: 83-89).

*Silik aile*de de benzeri durumlar yaşanmakta ve bu aileler bir süre sonra parçalanmış aileye dönüşmekte, gençler çoğu zaman ebeveynin anne-babası ile beraber yaşamaya mecbur kalabilmekte, genellikle anne ve baba ergenlik dönemine gelmiş genç kız ya da erkek çocukları ile ilgiyi tamamen kesebilmekte ya da yılın sadece belli günlerinde ebeveynini görebilen bir genç profili ortaya çıkmaktadır.

Emel Öğretmen apaçi kız olarak tanımladığı ve ilgilenmeye çalıştığı bir kız öğrencisi hakkında yaşadıklarını paylaştığında, yaşanan durumun tipik bir *silik aile* modeline karşılık geldiği fark edilmektedir:

“Apaçi gençlerin çoğusu parçalanmış aileden geliyor hani. Yani ailesi mesela; baba içiyor geliyor, hani çocuk, annesi bir yerde. Mesela bi kız öğrencim vardı, o da Apaçi dediğiniz türden, okulu bıraktı. Biz kızla haftada bir gün görüşüyorduk. Annesi Gürcistan’dan gelmiş, burda vatandaşlığı bile yok hani, hastaneye bile gidemiyor. Babası kamyon şoförü, gidiyor eve gelmiyor. Hani ekonomik durum iyi değil. Çocuk da tam bi bocalama içerisinde. Hani erkek gibi konuşmalar, hani kendine bu şekilde bir savunma mekânizması oluşturmuş.”
[Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]

Bahsedilen kız apaçi öğrenci profili, daha önceki bölümlerde değindiğimiz tanıdık bir savunma refleksi geliştirmekte; ailesinden destek alamayan ve hayat karşısında tutunma çabası içerisinde olan genç bir kızın “erkeksi tavır ve kavga etme durumları” bu şekliyle daha anlaşılır hale gelmektedir.

Silik ailenin bir başka temel bileşeni ise ailenin göç etmesi ve henüz kente tutunmaya çalışmasıdır. Bu durum sadece genci etkilememekte, bizzat ailenin tüm fertlerini özellikle de anne-baba ilişki ve rollerini etkileyen bir hale bürünebilmektedir. Anne ya da babanın birbirini aldatması, mutluluğu dışarıda araması daha kötüsü tüm bu süreçlere ergenlik dönemindeki bir gencin bütün detayları ile haberdar ve tanık olması, yaşanan travmanın boyutlarını gençler açısından arttırmaktır:

“Parçalanmış aile çok yaygın. Yani çok yaygın, diğer lise bilmiyorum, konum olarak nerede, ama bizim öğrencilerimiz gerçekten problemliler. Bizim öğrencilerimizin - rahatlıkla söyleyebilirim- %70’i göçle gelen ailelerdir. Babalar burada çok farklılaşıyor, babalar belki yaşadıkları o tükenmişlik duygusuyla alkol kullanıyorlar. Çok eee ekonomik olarak sıkıntı yaşamalarına rağmen, düzenli olarak alkol kullanan veliler çok fazla. Ve bu alkol kullanan veliler dışarıya yöneliyor, konuşmalarında hep bunu fark ediyorum. Dışarıya yönelmiş, sonra ikinci bir kadın söz konusu olmuş. Sonra anne ile baba arasında hiçbir şey yok. En son gördüğüm lise bir öğrencisi bir kız “Ben kendimi bildim bileli

annemle babam aynı odayı paylaşmaz ayrı yatarlar.” Yani aynı odayı dahi paylaşmıyor bunlar. Yani anne baba arasında cinsel hayat bitmiş, duygusal bağ kopmuş. Eee baba belki orayı otel olarak kullanıyor ki, çocuklarına zaten “Benim sevgilim de var” diyor ve bu şekilde ifade ediyor. “Sevgilim var benim” diyor. Anne de ekonomik anlamda babaya bağımlı olduğu için yapabileceği hiçbir şey yok, sadece işte bağını koparıp o evde yaşamaya devam ediyor. Ve buna benzer o kadar çok aile var ki, çok fazla...” [Kemal, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Nitekim yaşanan bu sıkıntılı durum, gençlerin aile kurumuna bakışının değerlendirileceği bölümde de değinileceği üzere, apaçi gençlerin evlenmeye ve aile kurmaya dair kanaatlerinin oluşmasında oldukça belirleyici bir pozisyonda yer almaktadır.

Servet öğretmen, okulunda yaklaşık sekizyüze yakın ayrı ya da parçalanmış ailenin varlığından bahsederek, aslında *silik ailenin* ortaya çıkışında etkili olan süreçleri adeta adım adım tanımlamaktadır. Kendisi özellikle *silik ailelere* sahip gençlerle ilgilendiğini belirtmekte, sorunun adeta birbirini takip eden ve sorunların biri diğerini kesintisiz bir biçimde besleyen bir kısır döngü içinde geliştiğini hatırlatarak sorunu çözümlenmeye çalışmaktadır. Evi terk eden babalar, zor şartlarda çalışmaya mecbur kalan ebeveyn ve çocuklar, değişen anne baba rolleri ve yeni duruma uyum sağlayamama, netice apaçi gençlerin içinden çıktığı ailelerin genel özelliklerine dönüşmektedir:

“İşte çocuk geliyor ‘Hocam, işte annem babam yok.’ ‘Nası yani yok.’ ‘Hocam ben doğmadan önce gitmiş Almanya’ya hala orda. İşte ara sıra annemle telefonda konuşuyorlar ama genelde kavga ediyorlar.’ Bu arada 16 yıl geçmiş. Çocuk on altı yaşında. Eee ya da 17 yaşında. Hani ‘Babam yok,’ pekala bunlar da parçalanmış aile. Artık boşanmış da değiller. Resmiyette hala beraber yaşıyor görünüyorlar ama adam 16 yıldır gelmemiş. Peki başka, diğer bir öğrenci geldiğinde, ‘hocam işte babamla annem kavga ettiler. Babam annemi bıçakladı. Babam kaçtı gitti Irak’a.’ Atıyorum. ‘Eee Annem de dayanamadı bizi babaanneme ya da ananeme gitti.’ ‘Nerde şu anda?’ ‘Hocam bilmiyorum.’ En acı noktaları dökülüyorlar, ağlamaya başlıyorlar hemen. Bu aileler belli bi dönem göçle İstanbul’a gelmişler. Oturdıkları yerlerde birden tekstiller kuruluyor. Çocuklar Dört Yüz Beş Yüz milyona çalışmaya başlıyorlar. Eee babalar, anneler, şehre yeni geldikleri için “gözü açılma” denilen şeye rast geliyorlar. İşte başka kadınlarla ilişkiye giren erkekler, ya da aileye artık hani o köydeki ben Niğdeli’yim, Niğde, ya da Batman, ya da Siirt, ya da Adıyaman, eee orada kriterler uyan kadın burada uymamaya başlıyor. Çünkü şehirde başka yaşıyor. Zaten ekonomik zorluk en üst safhada. 4 tane çocuk var ve 13-14 saat çalışıyorlar, Üç Yüz Dört Yüz Lira para kazanıyorlar. Tüm enerjilerini oraya aktarıyorlar.

Başka hiçbir şeye zaman kalmıyor. İletişim olmayınca kavga etmeye başlıyor bu çocuklar, bu insanlar. Ve bir yerde bi şekilde boşanıyorlar, ayrılıyorlar, parçalanıyorlar. Bazen ölümle oluyor bazen hani kavgayla bitiyor. Genelde ağır işler de çalıştıkları için iş kazalarında sakatlanmalar ya da işte felç olmalar ölümler çok fazla oluyor. Kültürel bi şekilde çok büyük şoka maruz kalıyorlar. Bu değişim bu aileleri yalnızlaştırıyor, babaannenin yanında yaşayan çocuklar ortaya çıkmaya başlıyor ya da işte ananenin yanında yaşayan anne. Annenin ananenin evine gidiyor. Zaten eee, anane babaanne de getirilmiş o göç esnasında. Onların da küçük bir göz yaşadıkları yerler var. Baba bi an kopuyor gidiyor başka yerlere, anne yeni bi çift oluyor, başka bi aile kurup başka bi yere gidiyor, yeni bir başlangıç yapıyor. E, kültür gereği eski çocuk yeni eve alınmak çok zor. Eee belki gelişmiş çağdaş denilen ailelerde alınması çok kolay oluyor ama. Yeni baba çocuğu kabul etmiyor. Çocuk anne, anane, babaanne, ya da amca, bi yerlerde yaşamaya başlıyor. Ve bu çocukları oluşturuyor. Hani bu bizim okulda uğraştığımız, en fazla bizi ilgi çeken, en fazla bizi, daha doğrusu bizim ilgilerimizi onları iyi ya da kötü onların üstüne çeken grubu oluşturuyor bu aileler, diyelim.” [Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]

Kimi zamanda durum biraz daha farklı cereyan edebilmekte, anne-babanın memlekette kaldığı ve ailenin çocuk ve gençlerinin kente çalışmaya geldiği, bir yandan okumaya bir yandan para kazanmaya çalışan ama her ikisi arasında anne-babasından yoksun bir şekilde kente tutunmanın yollarını arayan bir genç profiline dönüşebilmektedir *silik ailenin* genci:

“Çok geniş ailede yaşayanlarda var. Mesela şu da var; anne-baba Şırnak’ta kalmıştır, 11 kardeş buraya geliyorlar, 11 kardeş yaşıyorlar. Abilerinin çoğu ya da ablalarının çoğu tekstilde çalışıyor. Çocuk okula devam ediyor, çocuğun başında çoğu zaman anne baba yok. Yani tekstilde çalışmak kolay bi şey değil yani. Adamlar bilmem kaç saat, ütü başında çalışıyorlar. Eve geldiklerinde tek istedikleri yemek yemek ve uyumak. Yani ‘Kardeşim nasılsın?’ diyecek zamanları olduğunu düşünmüyorum. Anne ve babaların da benzer bir şekilde. Yani onlar birbirleriyle çok fazla iletişime girdiklerini düşünmüyorum bu konuda. Hepsi çalışıyorlar. Bu çocukların da okuldan sonra yapması gereken şey de işte, evde yemek yapmak, etrafı toplamak gibi şeyleri de var. Mesela yani o yüzden zor. Aile birlikteliği burada çok fazla var diyemeyecem.” [Güzin, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Silik aile’nin bir başka önemli bileşeni ise baba rolünün ailede bir şekilde kaybolmaya yüz tutmasıdır. Görüşme gerçekleştirilen rehber öğretmenlerin nerdeyse tamamı, hem kızlarda hem de erkeklerde yaşanan temel sorunun, örnek bir rol model olarak babanın olmamasına bağlı olduğunu düşünmektedirler. Bu durum iki türlü yaşanabilmektedir; birincisi baba sağdır, anne-baba beraberdir ve fakat baba kendi yetiştirdiği sosyo-kültürel

geleneklere bağı bir biçimde çocuklarını yetiştirememekte, “kent hayatı çocuğunun aklını çelmekte” ve bu durum karşısında baba, hiç olmazsa çocuğunun gözünün önünde olması pahasına “babalık rolü”nden vazgeçmekte ve pasifleşmektedir:

“Benim kanaatim babayla bir diyalogları yok, yani baba bu çocuğun bu profilini kabul etmiyor. Yani biraz da işte anneye dayalı, anne her şekilde kabul ediyor çocuğunu. Ama her nedense baba haklı olarak ‘Neden böyle oldu’ diye sorguluyor ve iletişimler kesiliyor.”
[Ceyhun, 26, Rehberlik Öğretmeni]

Bu durum gençlerin anlatımları ile de desteklenmiş, çoğu zaman baba ile yaşanan sorunlu ilişkiler bir zaman sonra münasebetlerin tamamen kopmasına ya da asgari seviyede seyretmesine zemin hazırlamaktadır. İkinci durum ise ailenin parçalanması neticesinde, babanın evde olmayışı ve annenin tek başına ergen çocukları ile yeterli bir ilişkiyi kuramaması şeklinde meydana gelmektedir:

“Genelde baba olmadığı erkek çocukta eee biraz daha sıkıntı ortaya çıkabiliyor. Bir iki öğrencimiz var öyle, eee anne tek başına erkek çocukla başa çıkamıyor, başa çıkma yöntemlerini bilmiyor. E veya diyelim öğrenci biraz daha rahat, eve giriş çıkış saatleri kontrol altında değil işte, canı istediğinde. İşte ders başarısı anne geliyor bazen çalıştıramamaktan yakınıyor. Mesela bi velimiz geldi öyle; babayı kaybetmişler. Eee oğlu birisi bizde diğeri başka lisedeymiş, ama daha çok kopmuş. Bizim okul biraz daha kontrollü ya idareciler falan... O çocuk işte lisede iki kere üst üste kalmış, çocuk esrar falan kullanmaya başlamış.” [Aylin, 40, Rehberlik Öğretmeni]

Gençlerin özellikle uyuşturucu madde kullanımlarında, baba rolünün eksikliği göze çarpmakta, bu durum bir adım sonra *öğrenilmiş bir çaresizliğe* dönüşerek baba var olsa bile zamanla tamamen pasifleşerek aile içindeki rolünü kaybetmesine yol açabilmektedir. Bu durum Savaş Öğretmen’in ifadesiyle tamamen bir başı boşluğa ve gencin hiçbir alanda kontrol edilmediği bir sürece kapı aralamaktadır:

“Bazıları da, hani eee, baş edemeyeceği düşüncesiyle artık, bırakmış. Yani uğraşmış, ama yapamayacağını düşünmüş bırakmış. Tamamen sal, yani baştan salmamış. En başta uğraşmış, ama eee belli bir şeye gelince, hani baş edemeyeceğini düşünmüş artık ne olursa olsun diye bakıyorlar.” [Savaş, 27, Rehberlik Öğretmeni]

Tabi *silik aile*’de gençle iletişimin neredeyse sıfır noktasına kadar inmesinde, ebeveynin eğitim durumları ile de alakalı bir gerçeğin varlığı hemen öne çıkmaktadır. Okula gönderdiği çocuğunun eğitimi ile ilişkisini kontrol edemeyen, yetersiz eğitim seviyesi

ile bir eğitim motivasyonu ve ufku sağlayamayan ve sonuçta gencini eğitim süreçlerinde destekleyemeyen bir anne babaya dönüşebilmekte ve bu durum genç ile aile arasında sorun ve problem paylaşım kanallarının da kapanmasına, diyalogun zayıflamasına zemin hazırlamaktadır:

“4-5 tane hani böyle yüksekokul ve yükseköğretim velimiz var, onun dışında çoğu, hep ilköğretim ya, ilkokul mezunu. Bazıları okuryazar, mezun bile değil. Çoğu okuryazar, çoğu ev hanımı yani böyle bir veli profilimiz var, eğitim düzeyi çok düşük velilerimizin. Bazıları mesela seminere falan geliyor imza atamıyor. Kopuk derken yani, uzak. Hani babayla çok yakın bi paylaşımı, özellikle babayla, çok yakın paylaşımı olan çocuklar değil. Hani, aileyle oturup böyle, konuşup bi şeyler, paylaşan çocuklar değil. Aile ilişkileri böyle daha soğuk ve uzak onu fark ettim. Ama söylemeseler de, ben şiddet olduğunu tahmin edebiliyorum. Söylemiyorlar ama tahmin edebiliyorum; ama bi süre sonra çocuklar hani onu da şey yapıyorlar hani, ‘Olmuştur ya ne olacak sanki’ falan tarzında normalleştiriyorlar.” [Şengül, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Apaçi genç ile ailesi arasında yaşanagelen diyalogsuzluk hali, ergenlik dönemi ile birlikte gencin kendini ispat etmeye çalıştığı, hayat içerisinde var kılmaya ve anlamlı olmaya çabaladığı bir dönemde daha ciddi sorunlara sebebiyet vermektedir. Gencin, bir birey olarak aile içerisinde itibar görmeyişi ve ciddiye alınmayışı, zaten kopmaya yüz tutmuş diyalogsuzluk haliyle de birleşince ortaya tek bir seçenek çıkmakta; genç, kendini ailesine gösterebilmek için başka yollara başvurmanın zorunluluğunu fark etmektedir. Bu anlamda görüşülen gençlerin neredeyse tamamının bir suça bulaşmış olmaları ya da madde kullanmak suretiyle farklılık yaratma arayışları ve özellikle saç şekli ve giyiniş tarzları ile dikkat çekici bir görüntüyü benimsemeleri, yaşanan bu arizi durumun ve aile karşısında dikkat çekmek için girişilen büyük bir çabanın bir yansıması olarak belirebilmektedir:

“Bir birey oldukları çevrelerinden ailelerinden ya da kendilerinden büyük insanlar tarafından kabul edilmiyor. Eee o da onun fikirlerine değer veren başka insanların olduğu gruplara giriyor. Gördüğüm en büyük sorun; söylediklerinin kale alınmaması, aile tarafından önemsenmemesi ve kendini değerli hissetmemesi, en büyük neden bu. Bu durum kaçınılmaz bir şekilde gencin davranışlarına yansıyor. Burada öğrencinin kişilik yapısı çok etkili ama şöyle bi şey de var; aslında bunu yaparak (yani ailesine sorun çıkartarak), yaptıkları en kötü şeyi bile yaparak dikkat çekmiş oluyorlar. He sonunda belki tepki görüyor, atıyorum dayak yiyor, çok büyük tepkilerle karşılaşıyor ama dikkati çekti mi, bütün aile onunla bi şekilde ilgilenmeye başladı mı bence sorun çözülmüş oluyor. Sonuçta

ailenin bi şekilde dikkatini çekmiş oluyor, iyi ya da kötü. Kötü davranış yapıyor ama o süre boyunca aile onunla ilgileniyor.” [Ayşen, 30, Rehberlik Öğretmeni]

Ayşen Öğretmen'nin, apaçi gençlerin aile ile irtibata geçmek amacıyla araştırdıklarını düşündüğü ve bir şekilde ailenin dikkatini kendi üzerilerine çekebilme çabası, aslında gençlerin aile ile ipleri tamamen koparmadan önceki son seçeneklerini temsil etmektedir. Tüm bu süreçler kaçınılmaz bir sonuca doğru ilerlemekte, aile ile gençler arasında iletişim kanallarının kapanması ile sonuçlanmaktadır. Bu durumun en tipik örneklerinden birisine Sergen'in ailesi ile yaşamış olduğu ilişkilerde tanık olunmaktadır. Sergen'in annesi küçük yaşta bir başka erkek tarafında kaçırlır, babası bu durum üzerinde başka bir kadınla evlenir ve Sergen ve ufak erkek kardeşi anneanne ve dede yanında hayatını devam ettirmeye başlar. Annesi kaçırdıktan sonra bir daha annesi ile hiç görüşmeyen Sergen, babası ile sık görüşmekte fakat babasından da ne maddi ne de manevi bir yardım görememekte, bu durum bir yandan okurken bir yandan da çalışmaya başlaması ile sonuçlanmaktadır. Tüm bu süreçlere ilave olarak çevrenin bir takım telkinleri ile kimsesiz çocukların kaldığı yurtlarda bile kalmayı deneyen Sergen, zorlu bir ergenlik dönemi geçirmiştir:

“Süleyman (Kafe Sahibi) abi veriyor ya. Ben babamdan para almam. Almam ya. Hiç almadım almam. Gerek yok ya. Ne gerek var. Anneannem ve dedem yardım ediyorlar, köye gidiyorlar. Annemi zamanında zorla kaçırmışlar gitmiş işte. Öyle. Annem babamla evliyen. Bir adam gelip annemi kaçırmış. Demiş karışanı öldürürüm almış gitmiş. 10 sene oluyor.

-Peki özlemiyor musun anneni?

-Ne özleyeceğim ya ne gerek var. Alışmışım artık ya gerek yok büyümüşüz bu yaşımıza gelmişiz daha da gerek yok. Babamla aram iyi Allaha şükür. Sıkıntı yok. Buraya (kafeye) geldiği zaman görüşüyoruz, başka görüşmüyorum.

-Peki baban alıp gezmeye-dolaşmaya götürür mü?

-Cık. Bir yere götürmez nereye götürecektir. Ben şeye de gittim zaten yurda da gittim okuldan yurdada gönderdiler de.

-Hangi yurda gittin?

-Yetiştirme yurduna, Ayvansaray'a. Eve gitmiyordum o zaman o yüzden.

-Nerde kalıyordun?

-Dışarda. Sokakta.

-Ha. Hoca dedi böyle böyle git, baktım orada gittim adam yemekten önce sigara dağıtıyor tinerci balicileri şey yapıyorlar el üstünde tutuyorlar. Ya bana dedi öğretmen, güzel maaş veriyorlar para veriyorlar biliyor musun dershaneye mersaneye gönderiyorlar. (gülerek

söylüyor) Öyleymiş 8 milyon veriyormuş aylık. Dershane yok okul yok bi de.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Sergen’in örnekliği *silik aile* olarak tanımlamaya çalışılan durumu özetler niteliktedir. Nitekim aile ile genç arasındaki iletişim bir süre sonra hızla kopmakta ve genelde ya anne ya da baba ile (fakat genellikle baba ile) yaşanan sorunlar neticesinde kademeli olarak aileden uzaklaşma başlamaktadır. Yaşanan bu durum apaçi kızlarda bir takım ilave sorun alanlarını da kapsayacak bir biçimde devam etmektedir. Aile ile iletişimin kopma nedenlerinden birisi olarak, kızların genellikle giyiniş tarzları yüzünden aileleri ile anlaşamamaları ve evden çıkış nedenleri noktasında ebeveynleri ile sürekli bir mücadele içinde olmaları belirmektedir:

“-Anlaşamadığım en ciddi konu giyiniş tarzım. Şimdi mesela ben böyle açık giyiniyorum onlara göre ters yani sevmiyorlar. Annem kapalı. Ben diyor iki kızımda görmedim senin giyiniş tarzını diyor. Ablalarım da bir ablam kapalı bir ablam açık ama giyiniş tarzları hani kapalı açık giyinen yok. Ben biraz.

-Sen ne diyorsun annene peki?

-Ben diyorum karışma bu devrin insanların hepsi böyle diyorum hani neyle gezeyim boğazlı badiyle mi diyorum. O da diyor tamam sus hadi git diyor. Mecbur başka yapacak bir şey yok. Çünkü anneler artık hani yanımda olsun da diyor gözümün önünde olsun da ne olursa olsun yani.

Annen senin gideceğinden korkuyor mu?

-Tabi. Korkmaz olur mu abi.

-Gider misin peki?

-Yok abi ya. Hani gideceğim en fazla 3-4 gündür en fazla 1 haftadır. Sonra dayanamıyorum hani gittiğim zamanda uyuyamıyorum geceleri ağlıyorum ne bileyim yani annemin sesini duyduğum zaman ağlıyorum. Yanım annemdir sonuçta ya annemdir sonuçta ya o benim herşeyim.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Buket özellikle annesi ile yaşamakta olduğu giyim tarzı anlaşmazlığı neticesinde bazen evi terk ettiğini, fakat bu duruma dayanamayıp bir şekilde geri döndüğünü aktarmaktadır. Yalnız Buket’in anlatımlarında öne çıkan daha ilginç olan nokta ise, apaçi gençlerin bir şekilde ne yaparlarsa yapsınlar, ailelerinin onlardan vazgeçemeyeceklerini bildikleri, bu durumun aslında genç ile aile arasında yaşanagelen bir *danışıklı-dövüşe* dönüştüğünü göstermektedir. Ebeveyn baskı kurma noktasında kendini kontrol etmeye ve bu anlamda gidebileceği son noktaya kadar ilerlemeye

çalışırken, genç de eve nereye kadar karşı koyabileceğinin sınırlarını test etmekte ve isteklerini ebeveyne nasıl kabul ettirebileceğinin planlarını hayata geçirmeye çalışmaktadır.

Leyla bu anlamda ailesi ile kendisi arasında yaşanan gerilim noktalarında bu yöntemle sıklıkla başvurduğunu söyledikten sonra, ailesinin kendisinin makyaj yapmasına ve saçlarına şekil vermesine karşı tepkili olduğunu, bu durumun kaçınılmaz bir biçimde ilişkileri bozduğuna dikkat çekmektedir:

“Vallahi, babamla saçlarımdan ötürü problem yaşıyorum. Annem yine, mesela yani diyor ki ‘Nereye gidiyorsun anneciğim’ hemen böyle, iki dakikası iki dakikasını tutmuyor. Makyaj yapma diyor. Yani makyaj yapma konusunda çok sıkıntı var. Mesela bazen oluyor, ben pudramı felan dışarı çıkartıp orada yapıyorum. Evde yapamıyorum.” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Ebru ise Leyla’nın yaşadığı sürecin bir benzerini yaşamakta ve fakat bu iletişimsizlik-anlayışsızlık sorununun temelinde babasının “gerikafalı” bir insan olmasının etkisi olduğunu düşünmektedir:

“Annem arkadaşlarla dışarı çıkacağımız zaman mesela ‘nereye gideceksiniz?’ diye soruyor. Esenleri biliyorlar ya. Yalan atmak zorunda kalıyorum. Şuraya gideceğim diyemiyorum. ‘Dört yol’ diyorum. Anneme her şeyi söylüyorum. Babama her şeyi söyleyemiyorum. O yüzden babamla kavga ediyorum. Her şeye kızıp bağıryor, geri kafalılık yapıyor. Geri kafalı diyorum çünkü diğer insanların babalarını biliyorum. Kızına güveniyor, ondan öte kızını dinliyor. Şu halde bile (üstündeki kıyafeti göstererek) ona ‘açık giyindin’ diyor.
-Baban sana güvenmiyor mu?
-Güvenmeme değil de, benim babam diğerleri gibi “nasılsın, bugün ne yaptın?” gibi şeyler sormaz... O bakımdan...” [Ebru, 18, Lise-2, Yozgat]

Aile ile genç arasında yaşana gelen bu güven problemi, apaçi gençlerden tarafından kimi zaman farklı şekillerde aşılmaya da çalışılmaktadır. Örneğin özellikle uyuşturucu madde kullanan gençlerle daha ziyade vakit geçiren İmam Abdullah Bey, gençlerin kendisi ile aynı ortamda bulunmalarının ve vakit geçirmelerinin, çoğu zaman gençler için ailesinin gözünde bir itibar elde etme aracına da dönüşebildiğine değinmektedir. Nitekim semtte tanınan bir Hoca ile birlikte hafta bir-iki gün de olsa buluşmak, örneğin gezmeye gitmek ya da dolaşmak; apaçi gencin ailesi için kıymetli bir eylem olarak değerlendirilmekte, bu durum gençlerin aile içerisinde prestijlerini arttırmaktadır. Ayrıca Abdullah Hoca’nın arasına gençlerin ailelerini araması ve onlarla görüşmesi,

aileler nezlinde ayrı bir anlama gelmekte, bu durum en azından çocuklarına olan güvenlerinin bir nebze de olsa tazelenmesine sebep olabilmektedir.

Tabi Abdullah Hoca, kimi zaman gençlerin bu duruma suistimal etmeye yeltendiğini, ailelerinden “Abdullah Hoca’nın yanına gidiyorum” diyerek izin alındığını fakat gençlerin başka yerlere gidebildiğini ya da geceyi dışarıda geçirebilmek için bu durumu bir fırsata dönüştürmeye çalışabildiklerini hatırlatmaktadır. Hoca bu duruma karşılık, gençlerle birlikte olduğu vakitlerde mutlaka aileleri haberdar ederek, herhangi bir sıkıntının yaşanmaması adına tedbir almaya çalışmaktadır:

“-Peki Hocam ailesiyle irtibatta olduğunuzu biliyor mu bu gençler, bundan memnunlar mı?

-Memnunlar.

-Yani sizin üzerinizden irtibar kazanıyorlar mı? Yani şöyle; “Abdullah Hoca’ya gidiyorum.” Falan diyerek.

-Tabi ki, bu izlenim zaten o var. Mesela diyelim ki şimdi şu yönde de ailelerini kandırma ihtimali olduğu için şu telkini de yapıyorum: ‘Benim ismimi kullanarak, biz Abdullah Hoca’nıyanında değiliz ama Abdullah Hocanın yanındayız.’ ‘Bunun gibi’ diyorum ‘sakın benim ismimi kullanmayın, ailenizi bu şekilde kandırmayın. Yani nerede olduğunuz önemli değil.’ Ben de ailelere şu şekilde söylüyorum: ‘Ben Abdullah Hoca’dayım’ mı diyo? Hemen bi telefon, beni arayın telefon açın ‘senin yanında mı değil mi?’ ‘O zaman zaten çıkar ortaya.’ Yani biz tabi genelde, aileden keş takımı olsun ya da efendime söyleyim sadece okulla arası bozuk olup da saat iki üçlere kadar sokaklarda eğlenmeyi gezmeyi tozmayı seven gençlerin aileleriyle görüşme yaptığımız zaman, bizim varlığımızdan memnunlar. Hani bizim olmamız işte ‘Sizin isminiz geçtiği zaman tedirgin olmuyorum’ diyo. ‘Ama sizin isminiz geçmediği zaman’ diyo ‘muhakkak başka bi iş çeviriyor kanaatiyle bakıyorum.’ [Abdullah, 29, İmam]

Aile içi iletişimsizlik sorunları zamanla daha ciddi sorunlara da yol açabilmekte, özellikle ebeveyn ile genç arasında şiddete dayalı bir dilin gelişmesi gibi bir sonuçla da karşılaşılabilir.

3.5.4. Aile İçi Şiddet

Apaçi gençlerin ailelerinde yaşanan bir başka önemli sorun aile içi şiddet olgusudur. Gençlerin pek çoğunun şiddete aşırı yatkın oluşlarında, en ufak bir sorun halinde bile meseleyi kavga ederek çözümlenmenin en iyi usül olduğunu söylemelerinde ve bu durumun hem erkeklerde hem de kızlarda sıkça kabul gören bir hale gelmesinde elbette gençlerin

ailelerinden görerek öğrendikleri şiddet olgusunun yansıması görülecektir. Özellikle ebeveyn tarafından gençlere yönelik şiddet eylemleri farklı şekillerde kendini gösterebilmekte, kimi zaman baba sokağın ortasında ve arkadaşlarının yanında oğlunu dövülebilmekte, kimi zaman da dayak yıllara yayılmış bir şekilde mütemadiyen devam eden bir alışkanlık olarak sürebilmektedir.

Bu noktada gençlerin genelinin, aile içi şiddete maruz kaldıklarında ilk alka gelen yöntem olarak evden bir süreliğine uzaklaşmayı, ebeveyne küsme ve konuşmamayı bir yöntem olarak benimseyebilmekte iken; bazıları da dayak atmanın bazen gerekli olabileceğini ve uzun yıllar baba dayağı yemek suretiyle *şiddetin övülebildiği* bir durumun meydana gelmesi ile karşılaşılabilir.

Recep sokak ortasında babasından nasıl dayak yediğini şöyle anlatacaktır:

“-Dayak yaygın mıdır burada?

-Ooooo, sokağın ortasında ya. 30 kişinin önünde yedim ben dayak. Arkadaşlarımın içinde hem de.

-E ne oldu peki sonra?

-Eve gitmedim. 1 sene gitmedim.” [Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]

Lütfü ise babasından görmüş olduğu ağır şiddeti her ne kadar, baba sevgisine vesile olan bir araç olarak görmekte ise de, aslında hemen sonrasında ağabeylerinin kendisinin kuş beslemesine izin vermemesi neticesinde nasıl bir haleti ruhiyeye büründüğünü, bir yandan babasının şiddeti diğer taraftan ağabeylerinin yasaklamaları neticesinde inadına hırsızlık yaptığını, bir isyan etme biçimi olarak ailesinin rahatsız olacağı davranışları inadına sergilediğini anlatmaktadır:

“Hocam ben babamı niye çok seviyorum biliyor musun beni öldüresiye dövdüğü için. Yani bundan 5-6 sene önceye kadar dövüyordu. Hocam ya soğuk suyu açardı, altına sokardı beni, hortumla döverdi, yani o yüzden babamı çok seviyorum. Ama emin ol ben çocuğuma bir tokat bile atmam yani. Vurmam ben vurmam ona hani ne isterse yaparım hani çok büyük konuşmayım ama hani o istesin böyle ben bunu yapacağım desin yok demem yani. Gideriz beraber yaparız. Ben bir de böyle olmamda ki bir sebep var hocam beni hayatta en çok sevdiğim şey güvercinlerimdi. Ben güvercinleri çok severdim hala da seviyorum hani 50 yaşına gelsem 100 yaşına da gelsem bırakmam onları. Gerçi güvercin yüzünden de çok sevgilimden ayrıldım kuşları bizden daha çok seviyorsun diye. Benim kuş beslememe izin vermediler. Babam Verdi, abim vermedi büyük abim. O yüzden hani onlar vermedikçe ben inatlarına gidip hırsızlık yaptım, onlar beni dövdü, ben inatlarına gidip hırsızlık yaptım,

onlar dövü ben gitti onlar dövü ben gittim, onlar yapma dedi ben yaptım, onlar çalma dedi ben çaldım, onlar kuş getirme dedi ben getirdim hani biraz daha böyle.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Fakat Lütfü tüm bu anlatımlarına ilave olarak babasının onu aslında ne kadar çok sevdiğini, hapise girdiğinde cezaevinde ilk kez babasını ağlarken görmesini ve ne kadar suça bulaşmış olursa olsun ailesinin özellikle de babasının asla peşini bırakmayışını anlatarak, aralarında baba-oğul diyalogu hakkında ipuçları vermektedir. Rehberlik Hocası Yusuf Bey, Lütfü’nün yaşadığı durumunun aslında bir istisna olmadığını, apaçi gençlerin pek çoğunun ailesinde şiddetin bir biçimde yaşanagelen bir gerçekliğe karşılık geldiğini ifade etmekte, bu durumun kimi zaman az kimi zaman çok olmakla birlikte pek çok ailede mevcut olduğunu söylemektedir. Ayrıca Yusuf Öğretmen, gençlerin sadece kendilerine karşı uygulanan şiddetten dolayı dışarıya yönelmediğini, çoğu zaman babanın anneye yönelik şiddet uygulaması neticesinde de gençlerin çözümü dışarda aradığını, özellikle anneye uygulanan şiddet neticesinde baba ile temasın oldukça zayıfladığını söylemektedir:

“En son bir ay önce yapılan bi araştırma, İstanbul’da en çok aile içi şiddetin görüldüğü ilçeler: Esenler, Bağcılar, Gaziosmanpaşa... yine bi araştırma der ki bize; çocuktan evden kaçmasına sebep olan baba şiddetidir. Ve bunların en çok görüldüğü bi bölgede çalışıyoruz. Dolayısıyla, bizle konuşmaya görüşmeye gelen çocuklara bakıyoruz, eee evinde anlayamadığı, kendini ifade edemeyen bi birey ama ne istediğini ifade edemeyen bi ebeveynle karşı karşıyayız. Yani iki üç gün öncesine kadar, üç öğrenci üst üste aile sıkıntısıyla benle görüşmeye geliyor. Babanın aksi tutumları veya aşırıya kaçan tutumları veya döven hırpalayan veya annesini döven bi babadan bahsediyorum. Bunlar haliyle çocuğun yalnızlaşmasına sebep oluyor. Evde huzur bulamayan, evde iletişim kuramayan bi çocuğun kendini ifade ve arz noktasında bu tür gruplara ve bireylere yönelmesi gibi bir yolu kendisine açıyor. Eee bizim görüştüğümüz (apaçi) çocuklarda ev içi huzursuzluğun çok dolu olduğunu, çok rahat bi şekilde söyleyebiliyoruz.” [Yusuf, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Aile içi şiddetin gençler için ne gibi sonuçlar doğurabildiği hakkında Tövbekâr Mesut’un arkadaşı Burhan hakkında anlattıkları ile şiddetin sonuçları daha net bir biçimde görülmektedir. Burhan ailesinde sürekli dayak yiyen ve bir zaman sonra sadece dayak yememek için eve bile gitmekten vazgeçen, dışarıda yatıp kalkmaya başlayan ve mutluluğu bali çekmekte ve uyuşturucu madde kullanmakta arayan bir gençtir. Yine bir gün boş bir binada bali çekerken üzeri alev almış ve yanarak can vermiştir. Mesut bu

durumun çok ağır olduğunu ve anne babasının suçu olarak arkadaşlarının hayatını kaybettiğini paylaşmıştır [Ali, 22, Tövbekâr, Siirt].

3.5.5. Ailesinden Ayrı Yaşayanlar ve Evden Kaçma Hikâyeleri

Gençler ile aileleri arasında süre giden şiddet hali, bir zaman sonra bazen evden kısa süreliğine bazen de temelli ayrılmalara sebep olabilmektedir. Görüşülen gençlerin pek çoğu için evden bir süreliğine kaçmak, oldukça sıradan bir davranış olarak kabul edilmekte, çoğu bu sayede ailesi ile ilişkilerinin bir nebze de olsa düzeldiğini, artık ailesinin kendisi ile münakaşa ederken daha dikkatli olmaya çalıştıklarını da belirtmektedirler. Aslında evden kaçma durumu gençler için, ailenin gözünde bir kıymet kazanma ve itibar elde etme, en azından dikkatleri kendi üzerine çekebilme yolu olarak uygulanmaktadır.

Buket, henüz on beş yaşında iken evden kaçma hikayesini anlatırken, aslında niyetinin evden kaçmak değil, evin ve anne-babasının gündemine girebilmek ve belli noktalarda ebeveyninden taviz koparabilmek için başvurulan bir yöntem olduğunu göstermektedir:

“1 hafta evden kaçtım. Kız arkadaşım vardı Allah razı olsun o yanında koydu beni onunla kaldık. Evim oradaydı ben buradaydım (çok yakın olduğunu kastediyor). Sonra aradım onları, dedim ne yapıyorsunuz filan. O da dedi iyi değiliz filan sen ne arıyorsun filan dedi babam. Sonra biraz bağırды çağırды benim senin gibi kızım yok filan dedi. Ben de iyi tamam eyvallah dedim. Kapattım. Bir daha dönmeyecektim polisler paket etti.

-Nasıl paket etti polisler?

-Yolda giderken tuttular. Arkadaşım ihbar etmiş beni. İyi ki de etmiş Allah razı olsun.”

[Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Aynı durumun bir benzerini yaşayan Kenan, evde babası ile yaptığı bir kavgadan sonra evden kaçmış, eve bir de mektup bırakmış, fakat esprili bir biçimde meseleyi anlatımıyla ne mektubu bulan ne de okuyan olmuştur:

“Bir arada evden kaçtım hocam ama çok bunalıma girdim böyle... Dayak yemiştim galiba babamdan yok o beni dövcekti ben kendi kendime dayak attım. Kafamı duvarlara vurdum, beni dövmesin diye sonra aldım mektup yazdım, koydum vitrine defteri de açtım bir hafta eve gitmedim. Bir hafta sonra öyle artık ne olduysa geri gittim eve mektup hala orada duruyor. Ablam diyor temizlik yaptım diyor hatta defteri kaldırdım diyor altını sildim diyor ama unuttum diyor okumayı. O mektup orada bir hafta durdu.

-E aramadılar mı seni bir hafta?

-Aradılar bulamazlar ki beni bulamazlar ben kaçtım mı beni kimse bulamaz. Giderim evimin bir arka sokağında takılırım yine bulamazlar. Bir arada kaçmışım böyle ama herkes yana yana beni arıyor. 2 ay gitmemişim eve hiç.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Kenan’ın ifadelerinde de kendisini gösteren evden kaçarak evin ilgisini çekmeye çalışma durumu, kimi zaman daha uzun süreli ayrılıklara da sebebiyet verebilmektedir. Veli [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat], yaklaşık üç yıldır ailesinden ayrı yaşamakta, aynı apartmanda ailesi ile birlikte kalmasına rağmen çatı katında kendine bir yer yapmış ve orada hayatına devam etmektedir. Veli, evden ayrışılını babası ile yaşamış olduğu sıradan bir kavgaya bağlamakta, fakat ara sıra babasının annesine kötü muamelede bulunmasının da bu tavrında belirleyici olduğunu söylemektedir. Veli de diğer pek çok genç gibi hem okumakta hem de harçlığını bir kafede çalışarak elde etmek, annesi ile düzenli babası ile de bayramdan bayrama ve nadiren görüşmektedir.

Gençlerin aileleri ile ilişkileri hakkında elde edilen sonuçlara bakıldığında gençlerin pek çoğu için aileleri, her ne kadar anlaşamaları da, kimi zaman ağır kavgalara ve uzun süreli evden ayrılıklara sebep olsa da, Siirtli Muhammed’in ifadesiyle hâlâ saygı duyulan ve hürmet göstermeye layık olan bir konumda bulunmaktadır:

“-Anamın babamın karşısında boynum kıldan incedir yani.

-Peki senin madde kullandığını biliyorlar mı?

-Ben saklarım hocam. Kesinlikle bilmiyorlar hani öğrenciler de hani ben bunlara bir şey kazandırmam ki hani bir şeyde kaybettirmem. Doğulu bir insan ben Siirtliyim, Bizde öyle değil ya hocam. Hani düşünün ben eve alkolle girsem benim annem namaz kılıyor babam namaz kılıyor ya kardeşim onların hani başları secdeye geliyor ya ben kimim ki ben onları hayal kırıklığına uğrattayım. Hani bağırp çağırılmazlar ama abi yıkılırlar.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Muhammed’in ifadeleri, gençlerin pek çoğunun paylaştığı bir nokta olarak belirmektedir. Fakat meselenin sadece gençlerin ailelerinin dindar olmaları ile alakalı olmadığı; birinci olarak hem annenin hem de babanın İstanbul’da yerleşebilme ve tutunabilme süreçlerinde çok zor ve ağır şartlarda çalışarak ailelerine bakmaya çalışmaları ve çocuklarının bu süreci yakından ve minnetle takip etmelerinin ciddi bir etkisi olduğu söylenebilir. İkinci olarak ise genellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinden olan gençler için, anne babalarının yetişmiş oldukları bir takım örf ve adetlerin ne denli önemli olduğunun bilinmesi ve fakat gençlerin pek çoğunun ise bu durumun aleyhinde

bir hayatı yaşadıklarının farkında olmaları ile ailelerinin bu durum karşısında yaşadıkları sıkıntı ve hayal kırıklığında ayırdında olmaları gibi bir durumu da eklemelidir. Her iki durum apaçi gençlerin ebeveynleriyle ne tür sıkıntı yaşarsa yaşasınlar, ilişkilerin tümünden kopmasına engel olmakta; yaşı ilerlemiş gençlerin anlatımlarıyla bu durum bir zaman sonra anne-babaya duyulan bir minnet ve saygıya dönüşmektedir.

Nihayetinde gençlerin İstanbul'da yaşamakta oldukları aile ilişkileri, gerek evlilik konusunda gerekse de çocuk sahibi olma noktasında bir takım farklı yaklaşımların apaçi gençler arasında kabul görmesine de zemin hazırlamaktadır.

3.5.6. Evliliğe Bakış ve Çocuk Algısı

Apaçi gençlerin evliliğe bakışlarında ve ileride çocuk sahibi olmaya ilişkin tutumlarında belirgin bir şekilde öne çıkan anlatımlarında, kendi aile tecrübeleri ve anne babaları ile ilişkileri üzerinden bir şekillenmenin gerçekleştiğini kolaylıkla görülebilmektedir. Bu anlamda gençlerin evliliğe karşı bakışlarının mesafeli olduğu, evlenmek isteyenlerin çoğunlukta olmasına karşın, evlenmeden önce bir takım maddi şartların sağlanması gerektiğine dair düşüncelerinin belirgin olduğu ve evlendikten sonra kendi ilçelerinde ve bölgelerinde oturmayı düşünmemeleri, gençlerin kendi aile tecrübeleri ile doğrudan ilişkili bir tabloya karşılık gelmektedir.

Özellikle gençler, evlenilecek kızın veya erkeklerin mutlaka başka bir çevreden-muhitten olması, kendi akran ortamlarından ve semtlerinden olmaması gibi bir isteği dillendirmelerini Veli şuna bağlayacaktır:

“-Evlenmeyi düşünüyor musun?

-Daha erken abi daha 17 yaşındayız ya inşallah ama ileride. Öyle buralardan değil de uzaktan birisini bulursam.

-Buralardan niye değil?

-Ya abi kimin ne olduğunu biliyorsun şimdi nasıl evleneceksin ki. Hani ne bileyim abi kızların ne yaptığını ne ettiğini biliyorsun tanıdığın kızla nasıl evleneceksin ki.” [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat]

Veli'nin “ne yaptığını, ne ettiğini biliyorsun” yaklaşımı ile kasetmiş olduğu durumun, daha önce erkeklerin bekaret meselesine yaklaşımlarından tanıdığımız bir reflekse

dayandığını farkedilmektedir. Apaçi erkeklerin gözünde *gezilecek kız-evlenilecek kız* ayrımı olarak daha önce değinilen bu durum, evlenme konusu gündeme geldiğinde hemen öne çıkmakta ve evlenilecek olan kızın mümkünse daha önce birisi ile çıkmamış, tercihen bekaretini kaybetmemiş ve suç-uyuşturucu madde kullanımının öne çıktığı ortamlara bulaşmamış olması önemli hale gelmektedir.

Erkekler için bir başka önemli nokta ise, maddi olarak mutlaka bir takım imkânlarla sahip olunması, iyi bir iş, ev ve araba edinilmesi ve daha sonra evlenmeye niyetlenilmesi gerekliliği vurgulanmakta, ancak bu sayede mutlu bir ailenin ortaya çıkabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca görüşme yapılan kız ya da erkek gençlerin istisnasız tamamında karşılaşılan ortak kanaat ise, evlendikten sonra şu an yaşadıkları mahallede, semtte hatta ilçede yaşamak istememeleri durumudur. Bu yaklaşım biçimi ile gençler, bir kısmı ailelerinden bir kısmı da çevrelerinden kaynaklanan sorunlarının ancak bu sayede aşılabileceğine düşünmekte, kendilerinin ve kuracakları ailelerinin de yine ancak böyle bir ortamda kendi kaderlerinden farklı bir kadere ulaşabileceklerini düşünmektedirler:

“Ya ben zaten böyle güzel bir hayat kurmadan evlenmem yani şimdi biz böyle yaşıyoruz onlar öyle yaşasın.

-Güzel hayat derken nasıl bir hayat kuracaksın?

-İyi bir iş sahibi olacaksın evin olacak araban olacak ondan sonra evleneceksin. Onlara iyi bir şekilde bakarsan sıkıntı yok.

-Peki Esenler’de oturur musun evlendikten sonra?

-Cık. Yok abi.

-Oturmazsın.

-Cık. Yok burda oturulur mu ya?” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Fakat tüm bu tedbirlere rağmen, özellikle kızlar için aile kurmak ve evlenmek çok daha zor bir süreç olarak belirlemekte; evlenilecek erkeği bulmaktan, nasıl bir yerde yaşayacağına ve maddi sorunları nasıl aşacaklarına dair bir yığın soru işareti ile şekillenen bir gerçekliğe dönüşebilmektedir. Ayrıca kızlar için sevdiği erkekle evlenmek gerçekten zordur ve bu zorluğa dair Gülşen’in hırsız sevgilisi ile evlenebilme ihtimali ve ailesinin bu duruma nasıl yaklaşacağı meselesi tam bir muammaya dönüşebilmektedir:

“-Ben bu kafayla gidersem benim evleneceğim çocuk...”

-Daha açık söyleyeyim sen bu çocukla (Hırsızlıktan hapisteki sevgilisini kastederek) evlenecek misin?

-Yani size nasıl anlatayım hani bak o kendisinde bana söyledi bu konuyu mesela ben ona dedim ki sen dedim hani ne kadar daha hani böyle devam edicen, çünkü yaptığı şeyin saçma olduğunun o da farkında. Bana dediği laf evlenince düzeleceğim. Şöyle bir şey dedi tabi ardından bu konuşma devam ediyor bana diyor ki sen diyor kaçır mısın? Ama benim ona çok yani Allah yukarıda biliyor ona verdiğim tek cevap beni bu yaşıma kadar annem babam getirmiş ben seninle kaçipta hani bana hani bilsem ki hani bir artı yönü olsa bir artı yönü olsa aaa dersin hani bir ihtimal ama hiçbir kesinlikle hani beni dedim bu yaşıma kadar annem babam getirmiş ve bana tekrar verdiği cevaba bakar mısınız bana dedi ki annen baban seni bu yaşa kadar getirdi ama senin istediğine vermiyor seni ne olacak o zaman. Dedimki hani beni onlar benden daha çok benim iyiliğimi ister ve benim ailem duysa çok çok kötü olur.

İnsan çok şey istiyor. Hani en başta beni mutlu edecek. Mesela Esenler'den (biriyle evlenmeyi) düşünmüyorum ben mesela, ilerde burda da oturmayı düşünmüyorum.”

[Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Gülşen'in bir yandan ailesine karşı gelmek istememesi diğer taraftan hırsız sevgilisinin değişeceği ihtimaline olan güveni arasında sıkışan yaklaşım biçiminin bir başka boyutuna Buket'in anlatımlarında da rastlanmaktadır. Buket'in de sevgilisi akran ortamlarında ağırlığı olan ve sözü geçen bir gençtir ve askerdir. Fakat Buket evliliğe dair kendi ailesi üzerinden öyle bir tecrübe paylaşımında bulunmaktadır ki, para ve evlilik niçin önemli ve evlenilecek olan erkeğin niçin meslek sahibi-çalışan birisi olması gerektiği daha iyi anlaşılmaktadır:

“-Ailemden gördüm ben evlilik nasıl.

-Nasıl?

-Berbat. Çocuk doğurması bir ayrı ondan sonra ona bakıp bir de çocuk doğurup da onu besleyememek çok çok çok kötü bir şey çünkü biz 5 kardeşlik yemin ediyorum benim ablalarım var ya ben böyle arkaya döndüğümde sofrada, elimde ekmeği bulamazdım. Ablalarım abim filan alıp alıp kaçarlardı. Ben çok ağladığımı biliyorum yemek için. Çikolata için. Millet dondurma yerken ben baktığımı biliyorum. Yani hani evlilik zor ya ne bileyim çocuk doğurması bir problem onun hani ne bileyim masraflarıdır şudur budur evin mesela bir şey alıyorsun eve diyor ki sen diyor niye bunun aldın diyor veya diyor hani daha dün almamıştıydık ne çabuk bitti. Hani herşey para anladın mı paran varsa evlilik olur zaten.

-Peki mesela şey söyleyeyim ya para diyorsun ya herşeye.

-Evet.

-Böyle gerçekten seni seven birisi olsa sen de sevsen evlenmez misin yani?

-Ya evlenirim evlenmesine abi de şimdi mesela işi olmasa (Buket'in babası obez olduğu için çalışmıyor ve kendisini okulu bırakıp çalışmaya başlamasında bu durumun çok büyük bir etkisi var) ben nasıl evleneyim onunla ben zaten çocukluğumdan beri çalışmışım bu yaştan sonra da oturmak isterim yani." [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Gençlerin yaşamakta oldukları bu tereddüt halini en iyi özetleyen cümlelere İmam Abdullah'ın sözlerinde ulaşılmaktadır. Abdullah Bey, gençlerin madde alışkanlıklarının, eğitimsizliklerinin, maddi imkânlardan yoksun bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiş olmalarının bir şekilde kendileri evlenme fikrinden soğuttuğunu düşünmektedir:

"Evlenmek, isteyen gençlik var ama genel ekserisi evlenme taraftarı değil. Çünkü korkuları var. Mesela demiş olduğum gibi; yapmış oldukları hal ve hareketler, kullanmış oldukları bağımlı olan ilaçlar, böyle maddiyatsızlığın vermiş olduğu sıkıntılar, ailesiyle anlaşamayacak bakamayacak, geçimsizlik sıkıntıları çok yüksek seviyede olacak. Ailesi gibi bir yaşantının olmaması düşüncesi de çok aşırı derecede bu gençlerde. Onun için evlenmek temennisinde bulunmayan oldukça fazla çok, aşırı. Yani on kişide üç kişi evlenmek ister yedi kişi evlenmek istemez yaptığım analize göre." [Abdullah, 29, İmam]

Gençlerin evlilik ile ilgili kanaatlerine ilave olarak yapılan görüşmeler sırasında, ileride çocuk sahibi olmaları halinde nasıl bir anne-baba olacakları, çocuklarına nasıl davranacakları, onları en çok hangi konularda destekleyecekleri ve hangi noktalarda korumaya çalışacaklarını sormak suretiyle hem kendi durumları ve aile ilişkileri hakkında yaşadıkları sıkıntılara farklı bir soru üzerinden yeniden ulaşabilmeyi, hem de aile yaşantılarının kendi kuracakları ailede ve çocuklarında nasıl tesirler bırakacağı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Sorulara verilen cevaplarda gençlerin çocukları ile ilgili olarak genel tutumlarının baskıcı, kontrol edici bir tavrı yansıttığı net bir şekilde belirmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, ailelerinden gördükleri anne-baba rollerinin kendileri üzerinde yaratmış olduğu etkinin bir yansıması görülebilse de, ayrıca gençlerin akran ortamlarında ve çevrelerinde yaşamakta oldukları, çoğu zaman kurtulmak istedikleri sorunlu ilişkilerin de bu korumacı yaklaşımda etkili olduğunu düşünülmelidir.

Bu konuda ilk örnek, her üçü de arkadaş ortamlarında "çapkın"lıkları ile tanınan Veli, Sergen ve Kenan'ın çocuk sahibi olduklarında, özellikle kız çocukları olduğunda nasıl davranacakları hususunda söylediklerinden oluşmaktadır:

“Vallahi kız çocuğum olsa evden dışarıya çıkarmam o Allah’ın emri, Esenler’de oturtturmam abi bir kere.” [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat]

“Ders çalışmaya göndermem, bakkala manava göndermem gidip 5 dakikaya geliyorum deyip. Özellikle arkadaşlarıyla ders çalışmaya göndermem, değil mi en büyük yalan o zaten.

-Peki Kafeye gönderir misin kızını veya oğlunu?

-Yok.

-Göndermezsin.

-Cık. Görüyoruz abi biz yaşıyoruz işte şimdi.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

“-İlerde çocuğunun olmasını istiyor musun?

-Ooo istemez miyim abi, ama kız çocuğum olsun, erkek istemiyorum.

-Niye?

-Bir tane Kelepçe (ortamda uyuşturucu bağımlılığı, suça meyyal yapısı ile tanınan bir genç) gibi oğlum olduğunu düşünsene abi. İsyen ederim, yemin ediyorum öldürürüm onu.

-Peki kız olursa ona nasıl bakacaksın? En çok neden korursun onu?

-Abi 7/24 takip ederim.

-Başında beklerim. Ona güvenirim bu sefer millete güvenmem.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Aslında her üç gençte de, başka bir semte taşınma, kafeye göndermeme, ders çalışma bahanesi ile arkadaşları ile görüşmesine izin vermeme ve 7/24 kontrol etme ortak olarak görülen *baskıcı* ve *korumacı* tavır, gençlerin kendi akran grupları içerisinde çok yakından müşahade ettikleri, aslında bir şekilde rahatsız da oldukları ve fakat değiştirmeye güçlerinin yetmeyişi ile paralellik arzeden bir durumun yansıması olarak değerlendirilebilecektir. Bu anlamda aslında her üç genç de akran ilişkilerinde özellikle kızlar’a dönük bakışın, yapılan muamelenin ve karşılaşılan sorunların tamamıyla farkındadırlar ve bu sebepten kendi çocuklarının özellikle kızlarının böyle bir ortamda bulunmasına rıza göstermemektedirler.

Nitekim Muhammed’de evlendiği takdirde ailesini yaşadığı semtten bir an önce kurtarabilmenin aynı zamanda uyuşturucudan ve suçtan kurtarmak ile aynı anlama geldiğini belirtmekte ve ilave olarak kendisinin eğitimden uzak kalışına nisbet ederek, evladını “kitapla kalemle” büyötmeye çalışacağını söyleyecektir:

“-Şahsen benim eşim veya da hanımım veya da hanımdan olan kız çocuğum veya da erkek çocuğum olursa ben bu semtte yani büyötmem. Hani yaşam uymuyor hocam esrarı desen var uyuşturucu desen şunu desen var bunu desen var. Çocuklarımı uyuşturucudan efendim

sana hani kanunsuz işlerden korurum.

-Peki en çok ona ne yaptırmak istersin?

-Eline kitap vermeyi kağıt kalem vermeyi.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Muhammed’in eğitime yapmış olduğu özel vurgu, apaçi gençlerin pek çoğunda aynı anlamda karşılık bulmakta, bu durum İsa’da kendi ailesi içerisinde okuyan bir tek kişinin bile çıkamayışı (kendisi hariç) ile ilişkilendirilmekte, Buket’te ise ne olursa olsun okutmaya çalışmak, birkaç kez şans tanımak ve okulla birlikte mesleki eğitim noktasında da çocuklarını desteklemek biçiminde belirmektedir:

“Ha kendim hani yaşadığım ortamları bile bile mesela onları çekerim yani nasıl diyeyim ya uzak tutmaya çalışırım o ortamlardan hani anlatırım daha daha. Ders çıkartırım yani 8 kişilik aileden hala hani birtane bile iyi bir okuyan çıkmadıysa (kendi ailesini kastediyor) hani kendi şey yapmam yani çocuklarımı iyi bir şekilde yetiştiririm. Maddi manevi durumum yani iyi olursa tabi. Olmazsa da yani böyle devam eder artık yani. Ne diyeyim.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

“-Mesela evlendin ve bir kız çocuğun oldu, ne yapardın onun için?

-Ne yapardım abi. Başta böyle 5 yaşına filan geldiğinde onu artık kurslara göndermeye başladım. Mesela bir ingilizce kursu olabilir yüzme veya bi spor dalına sürekli gideceği bir spor dalına alıştırırdım. Çünkü bir insan okuyamadığı zaman elinde bir şeylerin olması lazım. Hani ne bileyim kuaförlüğe gönderebilirdim. Hani küçük yaşta böyle birkaç bir şeyler baksın öğrensın maksat hani çalışmasında öğrensın öyle takılsın hani maksat. Hani ne bileyim bir modalistlik kursuna gönderebilirim. Çünkü eğer okuyamazsa elinde 2. 3. bir şansı olsun isterim. Benim elimde 2. 3. bir şansım yoktu.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Fakat Buket, daha önce kendisinin ailesi ile olan ilişkilerinde özellikle giyim kuşam noktasında anlaşamadıklarını, annesinin “açık-saçık” giyinmesinden rahatsız olduğunu ve bu sebepten sıkça kavga ettiklerini söylemişken; kendi kızının “erkeklerle çok sırnaşmamasını” ve “bekaretini korumasının iyi olacağını” dile getiren yaklaşımıyla aslında kendisinin de zamanı geldiğinde annesi gibi bir tavrı benimseyebileceğinin sinyallerini vermektedir.

“-Peki çocuğunu en çok neden korurdun?

-Neden korurdum güzel soru. Valla her anne gibi erkeklerden çünkü hayatımı mahveden (kensini 13 yalında taciz edenler ve diğerleri) de onlar mutlu eden de onlar yani. Hani gitsin takılsın ama hani bir yerde durmasını bilsin.

-Nerede dursun mesela?

-Yani hani sırtışmasın ne bileyim hani dikkatli olsun anladın mı hani böyle 15 erkeğın içine tek başına girmesın hani 5 erkeğın içine tek başına hani girerse de çok tanıdığı çok iyi bildiği 2-3 senelik 1 senelik 1-5 senelik tanıdığı insanların içine girsın. Yani öyle hergün ilk tanıştığı adamla da gitmesın yani bir yerlere.

-Peki kızın geldi dediki sana anne dedi ben bu çocuğu sevdim.

-Bana laf düşmez.

-Onunla kafama göre beraber takılıyorum, geziyorum derse?

-Oooo. Beraber oldum derken cinsel anlamda mı?

-Mesela veya değil?

-Hıı.

-Bundan sonra takılacağız böyle diyor yani evlenmeyi de düşünmüyorum dedi.

-Oha hamile kalmasın da ne b.. yerse yesin. Madem yaptı yapacağını. (gülüyor)

-Öyle mi diyorsun?

-Ne yapayım abi öldüreyim mi? Yapmış yapacağını yani. Ne yapayım yani. Ne yapayım abi elimden ne gelir gittikten sonra.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Benzeri bir yaklaşımla Gülşen’in anlatılarında karşılaşmaktadır. Gülşen’de ailesinden görmüş olduğu baskıyı dile getirmekte ve bundan duyduğu rahatsızlığı paylaşmakta iken, kendi çocuğu olduğunda belki de anne-babasını dahi aratmayacak bir kontrol mekânizmasını kurabileceğini söyleyerek ilginç bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır:

“-Çocuklarıma, onlara nasıl davranırım bir kere serbest bırakmam ortama falan hayır mesela arkadaşlarımla kafeye gideceğim hayır kesinlikle izin vermem.

-(arkadaşlarından biri): Sen niye gidiyorsun?

-Hayır. İşte ben görüyorum onlara kesinlikle olmaz. Kesinlikle. Hayır. Erkek arkadaşı olduğunda olmasın demem ama muhakkak ve muhakkak tanımam lazım hani kesinlikle ve kesinlikle. Hiçbir türlü hani işte bilmiyorum araştırırım ederim okuluna gider gelirim. Telefonunu sürekli karıştırırım facemi kullanıyor beraber kullanalım niye sen tek başına kullanıyorsun mesajlarını bende okuyayım. Hani çok serbest bırakmam kesinlikle. Erkeklerde dahil erkekleri daha kötü oluyor.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Leyla ise, ailesinden göremediği ilgi ve şefkati çocuklarından esirgemeyeceğini söylemekte, kendisinin bir şekilde bulaşmış olduğu pek çok kötü durumla evlatlarının da karşılaşmaması için onlarla dertleşeceğini ve arkadaş gibi davranmaya çalışacağını dile getirmektedir:

“Kendim yaşadığım için, onlarında onlara uğramasını istemem kötülöklere. Onun bana her şeyi söylemesini sağladım. Takıldığı arkadaşları vb. öğrenmeye çalıştım, öğrenirdim. Onunla dertleşirdim yani...” [Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]

Çocukluk ve gençlik dönemi çok sıkıntılı geçmiş, uyuşturucu madde kullanımından, kavga etmeye ve suç işlemeye dair pek çok kötü hatırası bulunan Malik ise, çocukları olduğunda onlara çok iyi muamelede bulunacağını, eğitimleri ile özel olarak ilgileceğini, çevrelerini değiştirerek suça ve kötü alışkanlıklara bulaşmalarının önüne geçmeye çalışacağını anlatmakta; tinerci olmayan ve okuyan bir çocuğun hasreti çektiğini söylemektedir:

“Yirmi dört saat gözüm üzerinde olur yani çocuğumun. İlgilenirim Abi, ya benim canımdır kanımdır yani. Şu an da benim yeğenim var, yani en ufak bi şeyde yani bi yerine zarar gelsin yani, içim yani duramıyorum yani. İçim gidiyor yani. Çocuklarımı, onları buradan bir an önce uzaklaştırırım. Uzaklaştırırım yani, eee devamlı spor yaptırırım yani ben sporu seven bi adamım yani. Yüzme dersine yazdırmak isterim param imkânım olursa. Evim, hep okumalarını isterim yani kültürlü olsunlar. Bizim gibi olmasın isterim, cahil kalmasın Abi ya her şeyde. Malik’in bi “Oğlu okumuş” var, “Malik’in Oğlu tiner çekiyor” demesi var yani. Farklı olur Abi yani. O müdür olmuş, ben iş yerine gidiyorum göğsüm gerik giderim yani. Ama böyle köşe başlarında toplamak var, isyan ederim bu sefer, içim içimi yer. Kanseri olur ölürüm yani.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Son olarak çocukları ile arkadaş gibi olacağını, onlara hiçbir konu da kısıtlama getirmemeye çalışacağını söyleyen gençlerde bulunmakta, fakat bu durum genel içerisinde birkaç kişinin dile getirdiği bir duruma karşılık gelmektedir. Burada ilginç olan durum ise bu görüşü benimseyen birkaç kişinin tamamının kızlar arasında çıkmış olmasıdır. Bu durum aslında kızların erkeklere nazaran aileleri tarafından daha ciddi bir denetim ve kontrol altında olduklarının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir:

“-Valla ben ona hiç annem gibi olmasını istemem mesela ona kendim arkadaş gibi davranırım. Herşeye kendim izin veririm benden saklamasın diye.

-Annen nasıl davranıyor sana?

-Hiçbir yere göndermiyor beni kadın.

-Niye göndermiyor korkuyor mu senden?

-Hayır bana güveniyorda ortama güvenmiyor işte. Gerçi bir kaç tane görüştüğüm insan var zaten tanıyor evime girer çıkarsa onlara bile zar zor gönderiyor. Bunlara (yanındaki arkadaşlarını kastederek) bile göndermiyor, yan binamızda oturuyorlar halbuki.” [Nur, 18, Lise-3, Edirne]

Apaçi gençlerin kendi hayatlarında eksikliğini hissettikleri eğitim alma, nitelikli bir iş sahibi olabilmek için kişisel gelişimi arttırabilme durumları ileride çocuk sahibi olduklarında nasıl bir anne-baba profiline sahip olmak istediklerini özetlemekte ve dahası bu isteklerini yerine getirebilmek için iki temel unsurun yani maddi anlamda imkân sahibi olunmasının ve sağlıklı bir sosyal çevrede çocuklarını yetiştirebilmelerinin önemli olduğunu altını çizmektedirler.

3.6. Gençlerin Gözünden Göç, İstanbul ve Unutulmayan Hatıralar

Görüşme gerçekleştirilen gençlerin hemen hemen hepsinin hayat hikâyesinde önemli bir karşılığı bulunan göç durumu, sadece yaşadığı memleketi terk edip yeni bir kente adapte olma durumu olarak değil; eğitimden istihdama, oturulacak konuttan akran ilişkilerine ve en önemlisi aile-akraba münasebetlerine değin pek çok farklı sosyal alanı kuşatan bir yelpazeye sahiptir. Gençler için göç etme tecrübesi kimi zaman fiili bir tecrübeye dönüşmekte, kimi zaman ise ailenin ortak yaşanmışlık anlatılarında sözel olarak aktarılan bir gerçekliğe karşılık gelmektedir. Fakat her iki durumda da yaşanan göç durumu, göçülen yer olan İstanbul ve Esenler bölgesi ile asıl anlamını kazanmakta; bu süreç hem bireysel hafızada hem de ailenin kolektif hafızasında silinmesi çok mümkün olmayan hatıralara denk gelmektedir.

3.6.1. Göç İlişkileri ve İstanbul Algıları

Apaçi gençlerin İstanbul algılarının oluşmasında en önemli etken olarak, gençlerin ailelerinin göçle memleketlerinden kente gelmiş olma durumları çıkmaktadır. Büyük çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere, Anadolu'nun pek çok ilinden, ilçesinden, köyünden büyükşehire gelen aileler, kimi zaman maddi sıkıntılar ve işsizlik nedeniyle, kimi zaman terör hadiseleri sebebiyle ama illa ki zengin olmak ve rahat bir hayat yaşayabilmek ümidiyle İstanbul'a gelmişlerdir. Gençlerin anlatımlarında bu etkenlerin tamamı açık bir biçimde görülebilmektedir. Fakat görüşme gerçekleştirilen gençlerin büyük çoğunluğu İstanbul'da doğmuş ya da kendi köyünde dünyaya gelmiş ve henüz çok küçük yaşlarda iken kente göçle gelmiş olanlardan oluşuyor olsa da, ilginç bir biçimde gençlerin hafızalarında gerek köylerine dair anlatımlar gerekse İstanbul'a yönelik yaklaşımlarda ciddi manada karamsar bir yaklaşımın izleri görülebilmektedir.

Bu durum bir taraftan hâlihazırda yaşamakta oldukları sosyo-ekonomik şartların etkisiyle açıklanabilecek olsa da, anlatımlarda sıkça anne-babalarının göç hikâyelerini aktarmalarından dolayı, bu durumun göç etmek gibi zor bir toplumsal olayın aile içerisinde yaratmış olduğu travmanın izlerinin hâlâ devam ettiğine ve nesilden nesile aktarılan bir tecrübeye dönüşmesine karşılık geldiğini düşünülebilir.

Gençlerin İstanbul ile ilişkilerinin duygusal anlamda karmaşık olmasını da bir açıdan aile içerisinde aktarılagelen göç hikâyelerine bağlanabileceğini düşünülebilir. Bunun yanı sıra gençler için İstanbul, büyük oranda yaşadıkları semt ya da ilçe demektir, yani İstanbul eşittir Esenler ya da Bağcılar'dır. Dolayısıyla bu bölgenin tüm olumsuzlukları İstanbul'un zorlukları olarak kabul edilmekte, az da olsa olumlu yönleri ise İstanbul'un güzelliği olarak değerlendirilmektedir.

Kenan, yaşadıkları bu paradoksu İstanbul'un aslında hem bir cehennem hem de bir cennet olduğunu ifade ederek açıklayacak ve yaşanan durumun ne denli zor ve karmaşık olduğunu izah edecektir:

“Güzel ama yaşamasını bildin mi cennet de cehennem de burası. Kim istemez istediği saatte kalkmayı, uyanmayı, her istediği önünde, yemediği arkasında; ne bileyim herşey gönlünce olduktan sonra her yer cennettir.” [Kenan, 18, lise terk, Diyarbakır]

Kenan'ın anlatımından İstanbul'da yaşamanın cennet olabilmesinin, maddi durumun rahat olması ve para kazanma konusunda sıkıntı yaşanmaması gibi anlamlara geldiği düşünülecektir. Fakat gençler için cehennem algısının çok daha farklı boyutları da bulunmaktadır. Örneğin İstanbul gibi bir kentte çoğu zaman ailenin yoksul olması ve maddi imkânsızlıklar içinde bulunması sosyal ilişkilerde “ezilmeyi” ve “dışlanmayı” beraberinde getirebilmektedir. İsteddiği elbiseyi alamamak, güzel bir cep telefonuna sahip olamamak göçle yaşanagelen sıkışma hâlini daha ileri bir boyuta taşımakta, İsa'nın deyişiyle “gurur yaşamalarına” (İsa burada gururuna dokunmayı kastediyor) sebep olabilmektedir:

“-İstanbul'da yaşamak; parası olana iyi, olmayana kötü bir şeydir. Kötü olan her zaman mücadele etmek zorunda kalınmasıdır. Parası olanlar tarafından iyi olmayanlar, fakir olanlar ister istemez eziliyor.

-Nasıl eziliyorlar?

-Mesela durumu iyi olanlarla olmayanların bulunduğu bir ortamda nasıl diyeyim üst baş konusunda, giyim konusunda, telefon konusunda aslında her konuda maddi olarak ister

istemez bir ‘gurur yaşıyorsun’. Neden onun şeyi var, neden benim yok gibisinden duygulara kapılıyorsun...” [İsa, 18, öğrenci-lise 2, Bitlis]

Buket de İsa ile benzer duyguları paylaşmaktadır. Buket’e göre İstanbul “berbat” bir yerdir. Ona göre İstanbul’un cenneti temsil eden iki yönü iş olanaklarının fazla olması ve eğlenme mekânlarının gelişmiş olmasıdır. Bunu dışında para kazanmanın çok zor oluşu ve özellikle kirada oturmak, kentin cehennemî özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır:

“-İstanbul sence nasıl bir yer?

-Berbat! İstanbul’da yaşamamanın ne güzelliği var biliyor musun; hani eğlenmek istediğinde eğlenebileceğin yer çok, çalışmak istediğinde çalışabileceğin yer de çoktur ya... Zaten bütün insanlar bunun için İstanbul’a geliyor başka hiçbir şey için İstanbul’a gelen yok. Fark ettiniz mi? Millet buranın toprağına, havasına, suyuna hasret değil! Sadece çalışmak için millet ekmeğinin pahasına buralara düşüyor. Sonra ne oluyor; ailesinden oluyor, çoluğundan oluyor çocuğundan oluyor. Tabii ki para İstanbul’da yaşamamanın en büyük sıkıntısı, para ve özellikle kira parası.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Fakat gerek cennet gerekse de cehennem olarak algılanmasına rağmen, İstanbul’da (bundan sonra Esenler’de yaşamak olarak anlaşılabilir) yaşamak bir mecburiyete dönüşmekte, gençler için bu durum yaşadığı yeri her türlü olumsuzluğuna rağmen sevmek gibi ilginç bir duruma karşılık gelebilmektedir:

“Ben seviyorum Esenler’i. Her şeyini sevmiyorum. Pislik bir yer, iyi bir yer değil pek ama alışmışız artık burada yaşamaya burada büyümeye.” [Veli, 17, öğrenci-lise 4, Tokat]

Aslında Veli’nin “alışmışız” şeklinde ifade etmeyi uygun gördüğü bu ilişki biçimi, kentle kurulan sosyo-kültürel diyalogun hangi boyutlarda seyrettiğini, mecburiyetlerin nasıl alışkanlığa dönüşebildiğini özetlemektedir. Nitekim yaşanan alışma hâli bir taraftan memleketlerine duymuş oldukları özlem ile şekillenirken, diğer taraftan kentte ayakta kalabilmek ve var olabilmek adına birtakım strateji ve taktikler geliştirmelerini de zorunlu kılmaktadır.

3.6.1.1. Özlem Dolu Memleket Hikâyeleri ve Kente Karşı Teyakkuz Hâlinde Olmak: “Tayfa” ve “Kan Parası”

Gençler için özlem dolu memleket hikâyeleri aslında çoğu zaman yaşanamayan ve ebeveynin özlemle andığı ve yâd ettiği bir köyün ya da kasabanın hasretini duymaya,

biraz duygusal biraz da gerçek bir duruma karşılık gelmektedir. Bu anlamda İsa'nın anlatımlarında öne çıkan yaşanmamış ve özlemi duyulan bir köy imgesi, aslında anne-babasının duyumsayışları ile şekillenen bir gerçekliğe tekabül etmektedir. Fakat yaşanmadığı hâlde gençler için bu anlatımların hafızalarında nasıl bu denli kalıcı izler bıraktığı sorusu, ailenin varoluş serüveninde belki de en ciddi kırılmaya karşılık gelen göç olayının, geçmişe dair yapılan tüm hatırlamalarda ve konuşmalarda bugüne dahi ket vurabilecek bir anlama sahip olması ve sürekli tekrarlanıyor olmalarında aranmalıdır. Terör hadiseleri ile köyü terk etmek zorunda kalan bir aile ve bu ailenin İstanbul'da tutunabilme adına girişmiş olduğu mücadeleyi temsil eden anlatım, yani İsa'nın hikâyesi, aslında 1980 sonrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden büyükşehirliere yönelen göçün genel bir hikayesi şeklinde okunabilecek, kiradan kurtulup kurtulamamak, kentte tutunup tutunamamak ile eş görülecek bir mücadeleye, birbiri ardına gelmeye devam eden akraba ve hemşehriye kucak açma eylemine, iş ve ev ayarlamaya dayanan bir ritüele dayalı bir anlatıma denk düşecektir:

“-Eskiden terör olayları varmış bizim oralarda. Bazı operasyonlar filan yapıldı, biz maddi olarak memlektimizde çok kayıp yaşadık, ineklerimiz bile telef olmuştu. Köyümüzde terör olayları vardı. Ağabeyim de annemler de anlatıyor, roketler evin içinde uçuyordu diye. Geçimimiz köyde hayvancılıkla olduğu için ineklerimiz telef edilmesi üzerine İstanbul'daki akrabalarımız, İstanbul'un taşı toprağı altındır, gelin buraya deyince biz buraya gelmişiz. Akrabalarımızın bizi davet ederken söylediği İstanbul'a gelen bir şekilde başarıyor sözüne karşılık henüz bir başarı yakalamış değiliz. Onca senedir kirada oturuyoruz. Anne baba hatasından dolayı; annem diyor babam böyle hatalar yaptı, babam diyor annen böyle hatalar yaptı.

- Ne tür hatalar yaptı?

-Mesela iyi bir gelirimiz vardı, ev almayı düşünüyorduk ama bizimkiler sağa sola borç verdiler. Bazı sahtekâr insanlar yüzünden paramızı kaybettik. Sonra bu durum yüzünden anne – babam birbirlerini suçladı.

-Peki sizinkilerin köyden göçmesinin sebebi terör mü?

- Evet, terör yüzünden, maddi olarak orada çok kayıp yaşadığımız için İstanbul'a gelmek zorunda kaldık. Zaten köyümüzü de boşalttılar. Hemen hemen herkes, sadece biz değil buraya göç etti. Hani şimdi internette bakıyorum köyümüze, böyle gözlerim doluyor.”

[İsa, 18, öğrenci-lise 2, Bitlis]

Buket ise, çocukluğunu ve ilk gençlik yıllarının geçirdiği memleketini hep hasretle hatırlamakta, kendi doğduğu topraklarda aslında yaşamının ne denli kolay olduğuna dikkat çekmektedir. Fakat ilginçtir ki Buket memleketi ile İstanbul arasında yapmış

olduğu karşılaştırmada maddi olarak ev kirası ve yiyecek alabilmek üzerinden bir okumaya başvurmakta, bu durum göç eden ailelere sahip olan apaçi gençlerin neredeyse tamamının dert yandığı temel sorunların bir hlasası olarak görülebilmektedir. Ayrıca, İstanbul’da yaşamanın zorluğu anlatılırken kentin havasının ve temizliğinin bile memleketi ile mukayese edilemeyeceğini söyleyen Buket, İstanbul’un “sahte bir altın Şehir” olduğunu belirterek kente bakışını özetlemektedir:

“Memleketimizde her Şey o kadar güzeldir ki, her Şey o kadar ucuzdur ki... Bakın mesela kiralara; burada en güzel daire 600 lira, bin beş yüz liraya da var lüks daireler var. Bizim orada en güzel daire kaloriferli, 4 odalı 5 odalı ne kadardır; 300 liradır. En kral daire 400 - 500 liradır. Memleketimizde o kadar güzeldir ki her Şey; ya patatesimizi bile biz toprağımızdan, kendimiz çıkartıp, kendimiz soyup yapıyorduk. Kokusu bile yeter. Burada yağmur yağsın benzin kokar, tiner kokar işte ne bileyim pislik kokar ya. Bizim memleketimizde toprak kokar toprak. İçine çektin mi böyle ciğerlerine oksijen dolar. Burada yle değil. Bizim her Őeyimiz burada karbonmonoksit. Şurada bakkala git bir liraya ne alırsın? Ekmek bile 75 kuruş. Bizim memleketimizde öyle değil işte çünkü buğdayımızı kendimiz üretiyoruz. Dediğim gibi hani İstanbul altın Őehirdi? Herkes yle der ya, taşı toprağı altın diye, yalan.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon alışanı, Niğe]

Kente karşı mesafeli duruş, maddi yoksunluklar ile birleşince göçle gelmiş gençlerin kendi aralarında dayanışmak suretiyle oluşturdukları ve *kente karşı teyakkuz* hâlinde olmak Şeklinde zetleyebilecek bir durumu beraberinde getirmiştir. Kente karşı teyakkuz hâlinde olma durumu oldukça önemlidir; zira hem para kazanabilmek hem akran ortamlarında tutunabilmek hem kentin *yerlileri* karşısında ayakta kalabilmek hem de suç ilişkilerinin yoğun yaşandığı bir zeminde “postu” korumak için zorunlu bir eylem biçimini temsil edecektir teyakkuz halinde olmak.

Nitekim teyakkuz halinde olma durumu, suçun ve Şiddetin kol gezdideği tüm toplumlarda benzeri reflekslerin gelişmesine zemin hazırlayabilmektedir. Örneğin Giddens, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde insanların toplumsal ilişkilerde *uyanık* bir tavır geliştirmelerini Elijah Anderson’ın 1990 yılında zencilerin ve beyazların ortak yaşadıkları mahallelerde bu *uyanık*’lık halini tanımlamaya alışan “Streetwise” adlı eseri üzerinden tartışmaktadır. Anderson alışması boyunca “belirsizlik ve tehlikelerle dolu bir dünyada, en az risk ve en çok karşılıklı sayđı” ile nasıl farklı toplumsal sınıfların bir arada yaşadıklarının izini sürmeye çalışmıştır. Anderson çalışmasının sonucunda bireyler arası bu ilişkiler ağının; deri renginden yaş farklılığına, giyiniş

tarzından konuşma tarzına değin pek çok sosyo-kültürel unsurun bileşkesi olarak şekillenmekte olduğu gözlemlenmiş; bireylerin hareketleri, yürüyüşleri ve bazen hangi saatte nerede olduklarının bile karşılıklı olarak süregiden gizli güvenilirlik anlaşmasının birer maddesi olarak var olduğunu fark etmiştir (Giddens, 2000: 83). Saha Çalışması boyunca özellikle apaçi gençlerin hem toplum tarafından algılanışları sürecinde hem de bizzat kendilerinin toplumla ve mekânla kurdukları ilişkilerinin temelinde böylesi bir temel saikin belirleyici olduğu gözlenmiştir.

Gençler için ebeveynlerinin kente ilk gelme süreçlerini takiben oluşturmaya başladıkları hemşehri dayanışması, bir zaman sonra gençler için yetmemiş; özellikle apaçi gençlerin suç ve gayri meşru işler sebebiyle girmiş oldukları hayat biçiminde, ailenin yaşadığı bu durumdan olmayacağı yeni bir dayanışma biçimini oluşturmayı zorunlu hale gelmiştir. Kabaca gençlik çeteleşmesi olarak tanımlanabilecek bu durum, apaçi gençler arasında “*tayfa*” kelimesi ile ifade olunacaktır. Tayfa, genellikle yakın arkadaş dayanışmasının bir yansıması olarak belirecek, kimi zaman aynı mahallede ya da aynı sokakta oturuyor olmak, kimi zaman aynı memleketli olmak -ki bu durum tayfalaşmada daha az karşılaşılan bir durumdur-, ama illa ki bir şekilde suça buşlanmış ya da bulaşma potansiyeli çok yüksek olmak belirleyici özellikler olarak kabul edilmektedir. Her Tayfa'nın bir reis'i vardır. Reis ile güç arasında da doğrudan bir ilişki söz konusudur. Reis, gücünü genellikle kalabalık ve daha önce suça bulaşmış ailesinden ya da akrabasından alabildiği gibi; çevresinde sevilip sayılması, “ağır” bir kişiliğe sahip olması ve bazen de parası olması ile tayfa üzerinde otoritesini kurabilmektedir. Yaklaşık elli kişilik bir tayfası olan Recai, bu anlamda ilginç bir örnek oluşturmakta, kendi başına yürüyememesine ve hâlihazırda en fazla kırk kilo olmasına rağmen, bir telefonla tayfasını toparlayabilmekte, her istediğini rahatlıkla arkadaşlarına yaptırabilmektedir. Bunun nedenini arkadaşlarına sorulduğunda, Recai'nin arkadaşları tarafından çok sevilmesi ve onları koruyup kollaması gibi birtakım ifadelerin yer alması, tayfa olmanın ne anlama geldiği noktasında bize ipuçları verebilmektedir.

Tayfa'da bir başka önemli özellik, memleketlerin ya da etnik kökenlerin -yani Türk, Kürt ya da göçmen- olmanın çok da fazla bir anlam ifade etmediği; ancak “delikanlı olmanın”, “racona uymanın” ve “arkadaşları için kavgaya girmenin” -yani her türlü fedakârlığı göze alabilmenin- vazgeçilmez bir unsur olarak belirlediği bir durumla karşılaşılmaktadır. Tayfa'lar arasında hırsızlığa çıkanlar, “torbacılık” yapanlar olduğu

gibi sadece kavga ve güç birliği için kurulmuş olan tayfalarda mevcuttur. Fakat önemli olan durum ise, eğer bir genç kafeye takılacak, uyuşturucu madde kullanacak, okulda ya da konfeksiyon atölyesinde ezilmeyecekse mutlaka bir tayfa ile beraber hareket etmeli, en azında aktif olarak katılmasa bile arasının bir tayfaya yakın olması gerekmektedir. Bu aynı zamanda hem menfaatini koruyabilmek hem de akran ortamlarında ayakta kalabilmek-var olabilmek için olmazsa olmaz bir durumdur. Esenler-Bağcılar bölgesinde Tayfa olmak o denli önemlidir ki, kız arkadaş sahibi olabilmek ve rahatça ilişkiyi devam ettirebilmek için bile bir güç ilişkisine yakın olma zorunluluğu vardır. Aksi durumda ise kavga etmek, yaralanmak hatta bir adım sonra canının tehlikeye girmesi bile çok sıradan bir durumdur. Tayfaların sık takıldığı mekânların başında gelen kafelerden birinin sahibi olan Süleyman Bey, tayfalık ilişkilerini detaylı bir şekilde anlatmaktadır:

“-Bir çocuk güçlü olmak zorunda, ya kendi güçlü olacak ya güçlü olan birinin yanında olacak. Hani sorarlar ya çocuklara, kimin yanındasın, diye... Kimin adamısın diye sorulduğunda eğer birinin yanında değilse güçlü de değilse herkes onu döver. Mesela Baran, Musa diye güçlü birinin yanında ve anca Musa’yı gözüne kestirebilen biri karışabilir ona. Baran’a karıştığında Musa’nın geleceğini bilir. Musa gider ona benim adamımı nasıl döversin der ve pata küte girer. O çocuğun hiçbir zaman fikri olamaz, kimin yanındaysa o ne diyorsa o. Dünya yuvarlak mı dört köşe mi, Müslüman mı Hristiyan mı, onun yanında olmak zorunda. Bu durumdan hoşlanmasa da çocuk... Mesela eskiden bunlar [kafedeki bazı gençleri gösteriyor] Yaşar Yeşiltepe’nin yanındaydı, sonra Musa’nın yanına geçmek zorunda kaldılar. Musa’yla Yaşar tartışılar seçim yapmak zorunda kaldı hepsi, Musa’yı seçtiler. Musa’nın yanındalar Yaşar’ı terk ettiler. Yaşar şimdi karışmıyor, karıştığı zaman Musa’yla kavga etmek zorunda kalacak. Mesela onların yanına birisi gelip bir “pislik” yaptığında Musa çıkıp kavga ediyor, ekibin başı o, kavga etmek zorunda. Tabi Musa onları köle gibi kullanıyor; bakkala git, oraya git, onu getir, bunu götür, git oraya, onu al, bunu yap, şunu yap... Onlar babalarına itaat etmediğinden daha fazla Musa’ya itaat ediyorlar.

-Peki para? Çocuklar harçlık filan alıyorlar mı, bu ilişkiden menfaatleri ne çocukların?

-Korunuyor.

-Tek şey korunma mı?

-Korunma ama para konusu da var bu işin. Mesela Musa iyi bir çocuk, nasıl iyi bir çocuk; yaptığı şey yanlış ama bu işi yapan bir sürü gruba göre Musa en temiz, Musa hırsızlık, eroin satıcılığı, uyuşturucu hiçbir şey yapmıyor. Halde çalışıyor, parası da var. Onların 5-10 ihtiyacında görür. Ama diğer gruplarda bu nasıl işliyor; hırsızlık yapıyorlar, uyuşturucu sattırıyorlar. Mesela çocuk, 10 tane çocuk var yanında onları hırsızlığa gönderiyor, gelen para mesela ne geldi 1.000 lira geldi, 1.000 lirayı önce o baştaki çocuk alır, 500-600’ünü

kendi alır onlara da işte ufak bir harçlık verir, işçi gibi yevmiyelerini verir. Onları daha kötü. Yani şimdi o zaman şöyle, bir kısmı sadece korunmak için “ortam”da... Bu ortamda korunmak, çocuk kendini güvende hissetmek için yapıyor. Bir kısmı da hap satmak “şeker” satmak için... Hepsi korunmak için güçlü olmak için yapıyor ama ne yaparsa yapsın sonuçta bu insanlara para lazım. Kimi meşru yoldan para kazanıp onları az parayla idare ediyor. Kimi de gayriresmî yoldan, gayrimeşru yoldan...

-Peki “baş” ya da “reis” nasıl olunuyor?

-Güçlü olmak gerekiyor, nasıl güçlü olmak gerekiyor; mesela çocuğu görsen 40 kilo ve aslında tayfanın yarısı onu dövebilir, böyle bir resi var ama çocuğun 15 tane abisi, 25 tane amcası var hepsi bu gayrimeşru işlerle uğraşılıyor. Yani çocuk biliyor ki, o çocuğa bir tokat vurduğunda onu paramparça edecek. Ona bir şey diyemiyorlar, diyemediği zaman ya da çocuk onu dövdüğü zaman birşey diyemiyor. Mecbur onun yanında olmak zorunda.

-Peki “tayfa” ilişkilerinde kız erkek ilişkileri nasıl oluyor?

-Nasıl sıkıntı olur biliyor musun? Eğer ben senden güçlüysem, sen benim manitama karıştırsan seni paramparça ederim. Sen benden daha büyük bir gruptaysan bir şey yapamam, o kız artık “kaşar”dır.

-Kaşardır denir, öyle mi?

-Gücüm yetmediğinde öyle denir diyorum ama benden zayıfsan var ya bırak karışmayı geçerken yan baktıysan bile o kıza, seni paramparça ederim.

-Peki büyüklerde de aynı sistem devam ediyor mu, yaş ilerlediğinde de bu sistem devam ediyor mu?

-Devam ediyor. Bir de para kesinlikle “alakasız” bu ilişkilerde, para geçmiyor burada. Burada bir sistem daha vardı eskiden, garip bir sistem, mesela sen zengin bir ailedensin burada ben de tayfayım, sokakta çocuğun yaptığını bak: Ben gidiyorum sana karışıyorum-bulaşıyorum ne oldu i... misin, pat pat pat böyle, seni tahrik ediyorum bana vur diye, sen de beni vuruyorsun, çakıyla ya da sopayla saldırıyorsun. Ben de zaten onu istiyorum, sen de hırsını aldın. Ben gidip yatıyorum cezaevinde 1 hafta, sonra çıkıyorum. Sonra da gelip sana diyorum ki bana 30 milyar [milyon] ver. Haber gönderiyorum, 30 milyar [milyon]. Ne parası bu; kan parası. Bilerek vurdurmuşum kendimi oysa. Sen diyorsun ne 30 milyar vermiyorum. O zaman ben de seni vuracağım. Kaç kişiden para aldılar öyle biliyor musun. Al başına belayı işte.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey’in bahsetmiş olduğu “kan parası” meselesi aslında oldukça yaygın bir kabule sahip olan ve temelini İslam dininin kısas emrinden alan bir Anadolu geleneğidir. Fakat Esenler’de bu gelenek farklı bir değişime uğramış ve kimi zaman para kazanma yolu olarak benimsenir hâle gelebilmiştir. Özellikle apaçi gençler arasında sıkça yaşanan kavga etme durumu, neticesinde çoğu kez yaralanmalara ve az da olsa ölümlerle sonuçlanan şiddet eylemlerine dönüşebilmektedir. Ancak yaşanan gelen

şiddet eylemlerinin ve suç durumlarının pek çoğu emniyet yetkililerine aksettirilmeden, genellikle gençlerin ailelerinin devreye girmesi ve “kan parası” ödenmesi ile tatlıya bağlanabilmektedir. Nitekim gençlerle yapmış olduğumuz görüşmelerde bu türden anlatımlarla sıkça karşılaşmış, göçle gelen geniş bir toplumsal kesimin kendi aralarında geleneksel bir adalet ve ceza kesme mekânizmasını nasıl işlettiği karşısında hayretlerimizi gizleyememiştir. Kendi tayfası içerisinde delikanlılığı ve kavgacılığı ile ün yapmış olan Sercan, pek çok kez cezaevinin kapısından “kan parası” ile nasıl döndüğünü şöyle anlatacaktır:

“9 bin lira kan parası ödedim... Birini vurdum. Okuldan kaçıp bir akrabamla Sultançiftliği’ne gitmiştik. 1 hafta kalacaktım orada. Bir akşam halamın oğlu saat 11’de dışarı çıkalm, gezelim dedi. Olur, gidelim dedim. Beraber bir yere gittik, halamın oğlunun arasının bozuk olduğu çocuklar da oradaymış. Bizimki bana taşımayacağını söylediği hâlde yanında bıçağını da getirmiş, çocuklar laf atınca bir bıçak da benim elime tutuşturdular. Karşımızdakilerin “kafaları hoştu”, bizi bağırarak yanlarına çağırdılar. “Lan gel buraya” dedi; geliyor musun gelmiyor musun derken, biz geliyoruz dediler, 3 kişi ayağa kalktı, üzerimize doğru yürüdü. Benim halamın oğlu uyanıktır, önceden gitmiş kaç kişi olduklarına bakmış, 3 kişi gözüne az göründü herhâlde. Ben konuşmayacak mıyız dedim, yok konuşmayacağız direk vuracağız dedi. Kavga başlayınca ben de emaneti çıkardım, çocuğun burasına (göğsünü işaret ediyor) bir koydum, ağır yara aldı çocuk.

Başta benim ailemin haberi yoktu abimin haberi vardı sadece. Halamın oğluyla konuşmaya gittiler, barıştıramadılar. Sonra bir daha gittik konuşmaya; kan parası vermesseniz ikisini de mahkemeye veririz dediler. Avukat tuttum, daha önceden avukat tutmamıştım. 9 bin istedi kan parası. 500 lira da 1 ay çalışamaz oldu falan dedikleri için... Ağabeyim verelim dedi. Tamam dedim vereceğim polis molis başka birşey karışmasın dedi. Böyle kapandı. Zaten buralarda herkes kendi arasında hâlleliyor sorunlarını. Sonra buraya Esenler’e geldik, burada kaldık. Anlayacağın bu Esenler’de yaşanmaz ağabey. Burada emanetle gezmek de problem gezmek de.” [Sercan, 19, lise terk, Siirt]

Apaçi gençler arasında yaygın olan tayfa olma ve ‘kan parası’ ile sorunların üstesinden gelme durumu, aslında gençlerin sıkça şikâyetçi oldukları ve Sercan’ın “Esenler’de yaşanmaz, emanetle gezsene sorun gezmese sorun” şeklinde özetlemeye çalıştığı, semte yaşamanın ne denli zor olduğu ve pek çok güçlüğü beraberinde getiren bir sosyal ortam içerisinde ayakta kalabilmenin sıkıntısına dikkat çekmektedir.

3.6.1.2. Esenler’de Yaşamın Güçlükleri

Apaçi gençlerin, kendi ilçelerinde ve bölgelerinde yaşamaya dair anlatımlarında öne çıkan temel meselenin, semtin pek çok bela ve problemle şekillenmiş olan toplumsal yapısının, hayatı yaşanması güç bir duruma çevirmesi halidir. Her ne kadar bir tayfa içinde olursa ya da herhangi bir tayfaya yakın bir konumda bile bulunulsa bile, semtte “bela gelip insanı bulabilmekte”, hiç yoktan ceza alabilmek, suç dosyasına sahip olabilmek mümkün olabilmektedir. Özellikle emniyet kuvvetleri ile gençler arasında devam eden gergin ve netameli ilişkiler, sıradan bir cadde gezmesinde, arkadaşlarla birlikte bir parkta ya da boş bir alanda vakit geçirmede çoğu zaman sorun olarak karşınıza çıkabilmektedir. Veli’nin dikkat çektiği husus bu anlamda semtte arkadaş olmanın bile ne denli zor ve riskli bir iş olduğunu göstermekte, beraber yan yana yürümenin ya da yolda geçerken bir arkadaşla selamlaşmanın, eğer görüşülen arkadaşın sicilinde bir problem var ise doğrudan kendinizinde zanlı pozisyonu kazanmanız için yeter sebep haline dönüşebileceğini göstermektedir:

“Yolunda yürü, hırsızlıktan alıyorlar burada. Benim de bir tane sicilim var. Bak bunun da (yanındaki arkadaşımı kastederek) uyuşturucudan var. Öyle bir şey ki burada hiçbir şey yapmasan bile 3 insanın 2'sinde sicil var, işlenmiş adli sicil dosyası var. Bir şey yapmıyorsun normal yürüyorsun, yolda arkadaşlarının birisi bir şey yapmış oluyor ihale sana patlıyor. Bir sürü olay daha yani güzel bir yer değil yani burası, 10 dakikada bir polis çeviriyor. Kim ister ki bunu. Bir şey oluyor mesela hani gbt’si olmayan bir insanı 2 dakika tutuyor kimliğine bakıyor, bırakıyor. Gbt’si olan birini 3 saat arıyor mesela uyuşturucudan alınanları 2 saat üstünü arıyor ayakkabılarını çıkarttırıyor diyor pantolonunu indir her tarafını inceliyor ne gerek var ki buna. Yolda diyor binanın arasına geç üstünü çıkart.” [Veli, 17, öğrenci-lise 4, Tokat]

Gençler suça bulaşmanın bu denli kolay bir hale gelmesine dikkat çekerken, diğer taraftan ise herhangi bir suçtan sicil sahibi olunmasının yanı sıra, örnekte görüldüğü üzere bazen durum çok daha tedirgin edici bir boyuta ulaşabilmekte, dışarıda gezmek dolaşmak dahi zor ve sıkıntılı bir eyleme dönüşebilmektedir.

Gençler açısından bir başka sorunlu durum, kız ya da erkek arkadaşı ile semtte rahatlıkla dolaşamama halidir. Burada önemli olan bir kız ya da erkekle “çıkılmak” ve çıktığı kişi ile semtte yürümek değil, herhangi bir okul arkadaşı ile ya da yeğeni yahut öz kardeşiyle dahi dolaşmaya çıkmak ve herhangi bir sataşma, tartışma yahut kavga yaşamadan bu zamanı geçirebilmek çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Muhammet,

her ne kadar semtte ve arkadaşları arasında delikanlılığı ve kavgacı yapısı ile bilinse de, o bile kız arkadaşı ile kendi semtinde dolaşmayı tercih etmemekte, çünkü her an bir kavga sebebine dönüşebilecek sözlü ya da fiili bir taciz durumu ile karşılaşmanın mümkün olabileceğini hatırlatmaktadır:

“Esenler’de kız arkadaşımın sokakta dolaşyorum, bizim semtin çocuklarını gördüm ‘kafaları güzel’di. Böyle çıkartamadılar beni, laf attılar. Dedim ne istiyorsunuz yani benim yanımdaki kız arkadaşım niye laf atıyorsunuz. Ya dedi bilmiyorduk falan filan.. hadi beni biliyorsunuz beni tanıyorsunuz, çok insan var öyle kızlarla uğraşan.”[Muhammet, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Malik’te, Muhammet’in dert yandığı hususta benzer şeyler söylemekte, semtinde öz kardeşi ile bile yolda sorunsuzca yürümenin ne denli zor bir durum olduğunu söylemektedir. Fakat Malik, Esenler’de yaşamaya dair daha farklı bir boyuta daha dikkat çekerek, özellikle gençlerin uyuşturucu trafiğinin ortasında kaybolmakta olduklarını söylemekte, devletin bu soruna biran önce el atmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu anlamda semtte uyuşturucu maddeye bulaşmamak, gençler için oldukça zor bir ihtimale dönüşmekte ve sorunun boyutları sanıldığından çok ötesinde bir gerçekliğe tekabül etmektedir:

“Ağabey uyuşturucu trafiği çok “sağlam” dönüyor burada. Şu semtin a..... s.....lar, bu çocukları mahvediyorlar burada. Devlet biraz sıkı denetim yapsa burada hiçbir “cacık” olmaz, hiç kimse de hiçbirşey kullanamaz. Giriş çıkışı kapattı mı, her şey devletin elinde bitiyor. Sonra çocuk mal bulamayacak ne yapacak, g..... mü s.....k bulandıktan sonra, piyasada olmadıktan sonra nereden buluyor? Balsa bile dört yüz beş yüz liraya bulacak, pahalıya bulacak, bu sefer alamayacak, gücü yetmeyecek bir şekilde bırakacak. Ama şimdi sen on-yirmi liraya hap veriyorsun, para bulan “bir hap atalım” diyor. Bu yüzden vallahi ben İstanbul’u sevmiyorum ağabey, açıkça söyleyeyim. Sevmiyorum, hele şu Esenler’i hiç sevmiyorum. Yirmi beş senedir buradayım ama zorla duruyorum. Rahatsızlık duyuyorum, böyle kafamı dinleyemiyorum, çıkıyorum dışarı; tesbihi almış eline adam ileri geri yürüyor “artist artist”. Aile, ben şimdi dört yol mevkiine çıkıp kız kardeşimi alıp, ne bileyim bir yerde oturamıyorum. Niye oturamayım ki yani, ben parka gidemiyorum ne gerek var. Çok cahiller ağabey ya.” [Malik, 25, Mahalle’nin eski gençlerinden]

Bu anlatımlardan kolaylıkla anlaşılacağı üzere, semtte kız olmak ve genç bir kız olarak akran ilişkileri içerisinde yer alabilmek çok daha zor bir duruma denk gelmektedir. Gülşen, semtte kız olmanın ne denli güç olduğunu, kızın adının “kötü” ve “namussuz” olarak çıkartılmasının çok kolay olduğunu, özellikle kızlara karşı iftiranın sıkça

kullanılan bir yöntemle dönüştüğünü ve uyuşturucu madde kullanımı noktasında genç kızların her an bu etkiye açık bir vaziyette bulduklarını söylemekte ve daha vereceği pek çok örnek olmasına rağmen duraklayarak “duyduğum şeyler karşısında benim bile ağzım açık kalıyor” demek suretiyle yaşanan durumu özetletmektedir:

“Bir insan ne kadar düzgün olursa olsun ortam, arkadaş çevresi onu çok değiştiriyor. Hani buradaki arkadaş çevreleri kötü, hani nasıl burada herkes bir şey kullanıyor (uyuşturucu madde). Mesela ben buna takılırsam onun gibi olabilirim. Herşey normal olmuş, bazı duyduğum şeyler bazen benim bile ağzımı açık bırakabiliyor yani.” [Gülşen, 18, lise 4, Malatya]

Kızlar açısından yaşanan bu durum, bazı genç kızlar arasında sadece belli zamanlarda evden çıkmaya ve vaktinin büyük bir bölümünü evde geçirmeye, bu sayede kendisini sorunlu ortamlardan uzak tutma ve özellikle erkeklerden korunma stratejisine dönüşebilmektedir:

“-Bence de ev daha güzel, ben de evden çıkmam. Dışarıda ne yapacağız, sakın sakın, sessiz otur, rahat, huzurlu ev.

-Yani korkuyor musun dışarı çıkınca.

-Evet. Çünkü... Erkekler bile korkuyor, yemin ederim. Sürekli biri geliyor yanına birşey istiyor, nasıl diyeyim, zor yani burada hayat.” [Nur, 18, lise-3, Edirne]

Nur’un söylediği gibi Esenler’de gençler için hayat zordur. Özellikle gençlerin maddi anlamda yaşamakta oldukları yoksunluklar, çoğu zaman bir simit yemeye dahi yetecek paralarının olmayışı, eğer hırsızlık ve torbacılık gibi gayri meşru yollara da başvurulmuyorsa, ciddi bir probleme karşılık gelmektedir. Süleyman Bey, yaşanan bu durumun bir süre sonra kimi zaman gönüllü kimi zamanda zorunlu bir “kölelik” ilişkisine dönüştüğünü söylemektedir. Dolayısıyla süreç parası olmayanın aç kalabildiği, sigarasız ya da hapsiz kaldığı, kafeye giremediği dolayısıyla bu tür gençlerin ya parası olanın ya da Tayfa Reisi’nin kölesi-“postası” haline dönüştüğü bir duruma doğru evrilmektedir:

“Ya hocam şimdi paran var, pulun var, yemek paran da var, çevrende herkes aç, gidiyorsun gizli gizli yemek söylemek zorunda kalıyorsun. Şimdi yemek söyleyen yanındakine de söylemek zorundasın. Yanında da bir sürü aç var. Bu sefer ekonomik durumun yetmiyor. Yemek yiyemiyorsun. Ben çok insanın gizli gizli yemek yediğini biliyorum. Bazen ben de gidiyorum, çünkü orada karşılaşıyoruz, parası olanlarla orada denkleşiyoruz. Parası olmayanlar sürünüyor. Ya da parası olan parası olana “iş koyuyor”. Belli yani şeklinden.

Göz kırpmıyor, hadi diyor yukarıya gidelim, takılalım yukarıda falan, gidiyoruz beraber yemek yiyip geri geliyoruz. Öbür açlar orada bekliyor. Tabii oturanlar için de öyle şimdi ama bu tabii vicdan sahibi insanlarla alakalı. Şimdi vicdan sahibi olmadıktan sonra adam her türlü yer. Adam söyler mesela burada bir tane karışık kebab kendine lapur lupur yer. Bir de bundan zevk alır. Bu da ayrı bir zevktir yani. Senin mesela utandığın veya zorlandığın olaydan tam tersine zevk çıkaran da var. Mesela burada var 50 kişi kimsede para yok, çocukta para var, söyler dürümünü, lapur lupur, böyle baka baka, içlerinde geze geze yer özellikle. O keyiftir yani, belki bu insanlar olmasa yemeyecektir, karnı bile aç değildir belki, ama özellikle yer. Durumu iyi olan iyi olanla arkadaşlık yapmaya çalışır, yapar. Aileler de bu konuda yönlendirir. Şimdi durumu iyi olan durumu iyi olmayan yönlendirirse, onla arkadaşlık yaparsa, hep ondan yemek durumunda kalır. Onun sırtında kambur olur, onu da geçindirir. 1-2-3-4-5-6.. beleşçi bu i... der. Uzaklaş, ailesi de kızar zaten, der ‘ne geziyon o açla sen. O senin dengin mi?’ der. Sen git kendine göre biriyle gez. Parası olan parası olanla gezer, parası olmayan parası olmayanla gezer. Hayat burada böyle. Hiçbir zaman mesela zengin adam fakir adamla gezmez. Gezer, nasıl gezer? O parası olan egolarını tatmin etmek için onu yanında gezdirir, onun adamı olur. Onun postası olur. Gel gel, git git, yat yat, kalk kalk, oraya git buraya git, şuraya gel buraya gel. Yaparsa ona da bir yemek ısmarlar. Ya da gittiği yerlere götürür. Yapmazsa olmaz. Kullandıracak kendisini. Ekonomik özgürlüğü yok, mesela onun her dediğine haklısın demek ister.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Profesyonel hırsız olan Lütfü ise, semtten fiziken ve ruhen kurtulabilmenin aslında yaşanan bu *gönüllü kölelik* durumu ile de alakalı olduğunu hissettirmekte, ailesinin bir süre önce Esenyurt’a taşınmasına rağmen, kendisinin sürekli Esenler’de vakit geçirdiğini hatırlatması ve semtte gençlerin kendi aralarındaki ilişki biçimlerinin adeta karıncıların koloni hayatına benzer biçimde devam ettiğini değinmesi oldukça önemlidir. İlçede suç ve gayri meşru ilişkilerden vazgeçmeye, bu anlamda değişmeye karar vermek kadar zor olan bir başka durum da arkadaş çevresinden ve suç üreten ortamlardan kendini kurtarabilmektedir. Lütfü’nün cezaevinde yatmasına ve yaptığı işlerden pişman olmasına rağmen bir süre sonra aynı hayatın içine bir de uyuşturucu madde kullanım alışkanlığını ekleyerek devam etmesi, gençlerin semtte yaşadıkları güç durumunun boyutları hakkında ipuçları olarak değerlendirilmelidir.

“Ben hapisten çıktıktan sonra 1 sene hiçbir şey yapmadım ama yine bir lanet arkadaşaya uyuyorsun ister istemez Esenler’de. Bu semt, bir uyuşturucu gibidir hocam. Bir bağımlılık yapıyor, bak ben şunu söylüyorum yani; ben istemediğim sürece kimse bana hırsızlık yaptıramaz, yapmam da ama ne oluyor insan arkadaşına uyuyor. Ama hocam şu Esenler çok lanet bir semt, bu semte bağımlı olacak ne var biz de bilmiyoruz. Aslında ben buradan

değilim, benim evim Esenyurt'ta. Hocam herşeyi burada öğrendim. Kötülüğü, pislği, hırsızlığı burada gördük hocam. 10 yaşında çocuk şimdi getireyim sana 'hap atıyor'. Önceden en kralı esrar içiyordu. Şimdi bakıyorsun kızlar bile kendini aşmış hocam. 14 yaşında kız gece kulübüne çıkıyor extaczy yutuyor. Tam cacık olmuş cacık. Hocam dediğim gibi bu Esenler bozuk bir semt, biz de bu bozukluktan iyiyiz, yani bu bozukluğa göre biz iyiyiz. Koloni gibi, karınca kolonileri olur ya, öyle düşünün, biz de birer karıncayız işte. Ben bu semtte olduğum sürece hiçbir şey yapamam, elim kolum bağlı yani. Sen olmazsın, ötekisi olur, ötekisi olmaz bir başkası olur mutlaka. Gelirler, Kur'an'ı Kerim'in üstünde de ol seni kaldırırlar, götürürler kerhaneye öyle bir semt burası. Öyle lanet bir semt. Tek hedefimiz önce buradan kurtulmak. Hani ben gideyim zaten ben gittikten sonra Sercan da yanıma gelecek. Onu da götüreceğim." [Lütfü, 19, lise terk, Muş]

Lütfü'nün de bahsettiği gibi semtten bir an önce kurtulmak ve suç üreten zeminlerden uzaklaşabilmek, görüşme gerçekleştirilen gençlerin tamamı tarafından bir ideal olarak dile getirilmiştir. *Semti terk etme fikri* olarak bizim tanımlamaya çalışacağımız bu durum, bir de gençlerin gerek kılık kıyafet, gerek saç şekilleri gerekse de birtakım hal ve hareketleri ile yaşadıkları sosyal çevreden çoğu zaman dışlanmaları en azından şüpheli bir gözle bakılmaları ile çok daha karmaşık bir hale bürünmekte; gençlerde beliren bu fikri daha da belirgin bir hale getirmektedir.

3.6.1.3. Yaşadığı Çevreden Dışlanmak ve Semti Terk Etmeyi Düşünmek

Apaçi gençler hem aile ve akrabaları arasında hem de yaşadıkları toplumsal çevrede pek çok farklı sebeple sosyal dışlanma yaşamaktadırlar. Gerek gençlerle gerekse de gençlerle ilgilenenlerle yapmış olduğumuz görüşmelerde bu türden anlatımlara sıkça rastlanmış ve meselenin farklı boyutları ile karşılaşmıştır. Gençlerin anlatımlarında öne çıkan ilk başlık, *giyim kuşam ve saç şekilleri* konusunda çevrelerinden görmüş oldukları eleştiri ve baskıdır. Örneğin apaçi gençlerle özdeşlenen saçları jöleleyerek havaya dikmek, çevreleri tarafından çoğu zaman bir isyan tavrı olarak değerlendirilmektedir. Hatta öyle ki apaçi gençler bir zaman sonra bu sorunla baş edebilmek için saçlarının en ön kısımlarını alınlarına yapıştırmak ve geri kalanını havaya dikmeye devam etmek suretiyle apaçi saçına "efendi" bir şekil verebilmenin çabasına bile girişmişlerdir.

Bir başka durum ise, gençlerin bu denli farklı şekil ve tarzlara sahip olmalarının "din"den uzaklaşmanın hatta kimi zaman "din"den çıkmanın bir göstergesi olarak

değerlendirilmesi durumudur ki; Abdullah Hoca her ne kadar kendisi de bir imam olsa da, toplumda gençlere bu denli “sert ve anlayışsız” yaklaşımların varlığına karşılaşmış olduğu kimi örnekler üzerinden değinmekte ve aslında apaçi gençleri dışlayıcı bir tavrın nihayetinde, gençlerin uyuşturucu madde kullanımı ve gayri meşru ilişkilere devam etmeleri noktasında tersten desteklediğini düşünmektedir:

“Her konuda (dışlanma) hissediyorlar. Mesela saç kesiminden tutun da gömlek yakası açmadan kolye takmadan tutun da, bileklik takmadan giydikleri Torşın ayakkabısına kadar... Şu şekilde vatandaşın bakış açısı: ‘Bu adam hırsız’ ya da ‘bu adam bağımlı’ ya da ‘bu adam işte hiçbir işe yaramaz boş gezenin boş kalfası’. Apaçi gençlik tarzındakiler sürekli dışlandıkları kanısındalar. Ama çok fazla sarsıyor mu bu onları? Artık alışkanlık yapmış, artık çok fazla da ilgilenmiyorlar. ‘Eskiden çok takıntı yapıyorduk’ diyor ‘niye böyle bakıyorlar, niye böyle diyorlar, niye böyle hiç böyle hatta dışlayan insanlar var’ diye. Gençlerden biri şunu anlattı: hocam dedi ‘saçım yine aynı bu şekilde dik, kulağım küpe aşağı indim. Bir tanesi arkamdan çıktı. Sizin gibi giyinmiş biri bana ‘Sen kafir misin?’ dedi. ‘Bu ne hal?’ dedi. Bu çok büyük bir yaklaşım, çok kötü bir yaklaşım, o da ‘döndüm’ diyor ‘kafirsem kafirim’ dedim diyor ‘seni ilgilendirmez.’ Ben de gence dedim ‘Sen böyle kendini huzurlu mu hissediyorsun tamam, bu şekil kal. Zararlı işler yapma, yanlış işler yapma, kulağında küpen bana rahatsızlık vermez. Kafandaki saçının uzatması bana rahatsızlık vermez. Giyindiğin kot pantolonun yırtık olması da’ dedim. Ben nasıl böyle rahat giyinebiliyorsam, özgür giyinebiliyorsam kendi istediğim gibi, sen de o şekil gezebilirsin, ama’ dedim ‘sadece yaptığın hal ve tavırlar insanları rahatsız eder, yoksa o giyindiğin büründüğün, yapmış olduğun hal ve saçının tarama şekli, efendime söyleyeyim giymiş olduğun pantolonlar çok fazla insanları ilgilendirmez.’ ‘Dengesiz bi hareket sisteminde bulunuyorsan, toplum her zaman buna otomatikman negatif gözle bakıyor, pozitif bakamıyorlar’ dedim ‘sen o hareketlerden vazgeçersen giyim kuşamında herhangi bi şey yok’. İnanın, inanın bu sözümden sonra bir ay daha o şekilde gezdi, bir aydan sonra saçlarını kestirdi, bir arkadaşı da onun gibi yaptı.” [Abdullah, 29, İmam]

Abdullah Hoca yaşanan bu dışlanma hâlinin daha tehlikeli bir boyutunun bulunduğuna değinmekte; imamlardan, öğretmenlere, esnaftan, anne-babalara değin gençlerle en fazla teması bulunan toplum kesimlerinde yaygın bir karşılığı bulunan “bu gençlerden adam olmaz” yaklaşımının varlığına dikkatimizi çekmektedir:

“Buradaki insanlar gençlere karşı duyarsız, bunu böyle bilin, her konuda her şeyde duyarlı olabiliyoruz da burada niye olmuyoruz, gençlik kayboluyor. Gençlikle alakalı hiçbir çalışma yok. Esnaf bu konuda duyarsız, görmüyor ya görmüyor, sadece bir at gözlüğü takmış gözlerine hiç kimsenin umurunda değil. Sadece şu var: ‘Hocam bunlar adam olmaz.’ Sadece destek olacağı yere köstek oluyor, yani daha çok insanların çalışmalarını

engelleyecek konuşmalarda bulunuyorlar da biz tabii öyle kolay kolay pes edecek çalışmalar yapmıyoruz.” [Abdullah, 29, İmam]

Kenan, yaşanan bu dışlanma ve “adam olmazlar” bakışının, bir boyutuyla toplumsal bir aşağılamaya, hor gözle bakmaya ve önemsememeye doğru kaydığını hatırlatarak, bazen kendisinin bile bu söylemden etkilendiğini ve kendisine göre farklı tarza bürünen kimi arkadaşları için kendisinin de aynı şeyleri düşünmekten kendisini alamadığını itiraf etmektedir:

“Ağabey herkes kötüleyerek bakıyor apaçi tarzı takılanlara. Bana bile kötüleyerek bakıyorlar bilmedikleri için. Herkesi kendileri gibi sanıyorlar. Kötüleyerek bakıyorlar, gerçekten böyle. Aşağılayarak, sahipsiz, kimi kimsesi yok, o gözle bakıyor herkes. Yani ben bile öyle bakıyorum bazen uyuz olduğum modellere. Kimse yok mu diyorum, anası babası yok mu. Ben bile yapıyorum. Onlar da bize yapıyordur illa.” [Kenan, 18, lise Terk, Diyarbakır]

Nihayetinde, semtte yaşamının güçlükleri, uyuşturucu madde kullanımına uygun ortamlar, suça meyyal ilişkiler ve şiddetin yaygın olduğu sosyal ilişkiler içerisinde, bir de sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan ergen apaçi için tek seçenek kalmakta; yaşadığı mahalleyi, semti, ilçeyi terk etmek ve başka bir yerde yaşamak. Bu yaklaşım gençler için büyük bir ideal hâline dönüşebilmekte ve geleceğe dair en güçlü umut olarak belirebilmektedir. Bu açıdan yaşadığı semti terk etme eğilimi, sadece yoksul mahallelerden bir kaçış olarak görülmemeli, bilakis gençlerin kendilerine değiştirme isteklerini mevcut sosyal çevre içerisinde gerçekleştirememeleri ile alakalı bir durum olarak değerlendirilmeli, hayatta yeni ve temiz bir sayfa açabilmenin umudu olarak görülmelidir. Tam bu noktada profesyonel hırsızlıktan cezaevinde bir süre yatan Lütfü'nün görüşme sırasında “bazen keşke cezaevinden çıkmasaydım abi diyorum, orada her türlü pislikten uzaktım, öyle ne güzeldi” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş] sözleri hatırmıza gelmekte ve yaşanan sıkıntılı durumun gençler üzerinde yaratmış olduğu sosyo-psikolojik halin resmedilmesi anlamında önemli bir örneğe dönüşmektedir.

“Tövbekâr” Hüseyin’de Lütfü’nün benzeri bir durumu yaşamak suretiyle, madde kullanmayı, gayrimeşru para kazanma yollarını bıraktığını söylerken, kendi kurtuluş hikâyesinin askerlik dönemi ile arkadaş ortamlarından uzak kalmasına bağlı olduğuna değinmektedir. Özellikle apaçi gençlerin kendi tabirleriyle yaşamış oldukları “gayrimeşur” hayattan vazgeçmelerinde askerlik döneminin belirleyici etkisi vardır.

Gençleri suç ilişkilerine iten akran ortamından uzaklaştıran, yaşadıkları hayat üzerine düşünmelerini, sorunlu pek çok ilişkiden vazgeçme noktasında birtakım kararlar alabilmelerini sağlayan askerlik sürecinin önemli değişimleri beraberinde getirdiği gözlenmektedir. Bu anlamda askerlik, apaçi gençler için uzun bir düşünme ve değişime karar verebilme zeminine dönüşmektedir:

“20 yıl Esenler’de oturdum şimdi Başakşehir’de oturuyorum. Ben askerdedim, yeter dedim. Kaçın dedim, Başakşehir’e gidelim oraya öyle benim ailem elhamdülillah 5 vakit namazlı niyazlı ağabeylerim ablalarım, baktım ağabey ailede en bozuk benim yakıştıramadım kendime, yani dedim buradan kaçalım gidelim anca düzeldik yani.”
[Hüseyin, 25, Tövbekâr]

Aynı zamanda semttten taşınmak “kutsal bir eylemi” ve amacı tanımlamakta, ister evlenmek yoluyla, ister üniversite okuma sebebiyle ya da ilçe dışında bir iş sahibi olabilme biçiminde olsun, anlamlı bir ritüele dönüşmektedir:

“-Ya inşallah bu üniversiteyi münivesiteyi okuyayım. Zaten buradan da Allah’ın izniyle bir taşınayım başka da bir şey istemiyorum vallahi.

-Taşınmak istiyorsun yani buradan?

- Burada çoluk çocuğunun büyümesini kim ister ki! Burada olmasın, Esenler ile başlamasın da hayata çocuklarım, nerede olursa olsun.” [Veli, 17, öğrenci-lise 4, Tokat]

“-Üniversiteyi kazanırsan, Türkiye'nin herhangi bir yerinde de olsa beden eğitimi öğretmenliği için gider misin yine?

- Giderim tabii... Buradan kurtulmak yeter zaten bu vesileyle. Bizim yerimizde olsan sen de isterdin. Ne işimiz var burada?

- Nerede olmak lazım İstanbul’da mesela?

-Vallahi bilmiyorum ki buradan başka heryer güzel. Neresi aklına geliyorsa. Ya burada yolda dahi doğru düzgün yürüyemiyorsun.” [Sergen, 17, öğrenci-lise 4, Diyarbakır]

Nitekim yaşadıkları semtte kendilerini rahat hissedemeyişleri ve imkân bulduklarında semti terk etmeyi düşünmeleri, gençleri hiç şüphesiz mekân tercihlerini de yakından etkileyecek ve belirleyecektir. Bu anlamda gençler için bazı mekânlar *korunaklı bir liman*’a dönüşecek, gidildiğinde rahat edilen gidilmediğinde eksikliği duyulan bazı mekânlar gençlerin sosyalleşmelerinde de önemli bir boşluğu dolduracaktır.

3.6.2. Mekân Tercihleri

Apaçi gençlerin mekân tercihleri noktasında tutumlarının değerlendirileceği bu bölümde; özellikle gençler için kafenin anlamı ve kafe hayatının gençlerin gerek sosyalleşmelerinde gerekse de bireysel gelişimlerinde nereye takabül ettiğini incelenmeye çalışacak, semt dışında bulunma durumları üzerinden kent algıları ve daha ziyade kentin *yerlileri* ile temasa geçme durumları irdelenecek ve son olarak kendi semtlerinde var olabilmeleri noktasında yaşadıkları birtakım problemler nedeniyle *köşe kapmaca* oynamalarının nedenleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Gençlerin mekân tercihleri noktasında genel anlamda iki tür sebep ve bu iki sebepten beslenen iki farklı ve fakat birbiriyle ilintili vaziyet alış ortaya çıkmaktadır. Bu durumların ilki, gençlerin maddi yoksunlukları sebebiyle genel olarak semt dışında vakit geçirmekten ziyade kendi ilçelerinde, mahallelerinde bulunmayı tercih etmeleridir. Bu durum gençlerin, İstanbul'un merkezi ilçeleri ve eğlence mekânlarının çokluğuyla bilinen Taksim, Bakırköy, Kadıköy⁸⁶ vb. yerlerde bulunmalarını engellemekte; yol parası bulamamaktan, eğlence mekânlarına giriş parasına sahip olamamaya kadar pek çok nedenin birleşmesi ile böylesi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Aslında Abdullah Hoca'nın da belirtmiş olduğu gibi, gençler, para sahibi olduklarında ya da bir şekilde (gayrimeşru yollar da dâhil) paraya ulaştıklarında zihinlerinde ilk beliren durum olarak, yukarıda bahsedildiği gibi merkezi ilçelerde "takılmayı" istemekte, hatta daha ileri bir boyut olarak Türkiye'nin tatil mekânlarının başında gelen Antalya, Bodrum vb. yerlerde vakit geçirmeyi düşünmektedirler:

"Gençler genel itibarıyla en fazla Eminönü'ne gidiyorlar mesela, Eminönü'ndeki, Kasımpaşa'daki deniz kenarlarında gezip ne buluyorlar bilmiyorum onu. Bir de maddiyatı biraz doğrulturlarsa kendilerini eğlence mekânı olan Antalya, Bodrum gibi yerlere atmaya çok meyilleri var. Ama parasal konuda olmadığı için sadece hayalden ibaret.

-Taksim'e giderler mi?

-Bu kesim içinden Taksim'e genelde hırsızlıkla kazandığı parayı harcamak için gidenlerdir. Ama genel olarak sürekli Taksim'de vakit geçiremiyorlar. Yani 'gidelim bir gün orada takılalım bir gün burada takılalım' gibi bir muhabbet yok. Gene çok nadir." [Abdullah, 29, İmam]

⁸⁶Adı geçen mekânlar İstanbul'da gençlerin eğlenmek için en çok tercih ettikleri ilçelerdir. Bu konuda Zeylan'ın araştırmasında bu merkezlerin gençler tarafından kullanılma yoğunlukları hakkında şu rakamlara yer verilmektedir: 'a) Kadıköy/ Moda: Gün içi: %21.3 Gece: %8.2, b) Taksim: Gün içi: %21 Gece: %10.7, c) Beyoğlu/İstiklal Caddesi: Gün içi: %18.8 Gece: %10.3, d) Ataköy/ Bakırköy: Gün içi: %16.9 Gece: %3.4' (Zeylan, 2007: 42).

Fakat bu isteği gerçekleştirebilmek için yeter şart sayılan para sahibi olmak bile çoğu zaman, bu mekânlarda bulunabilmeye, eğlenebilmeye imkân sağlayamamaktadır. Bu anlamda yaşanan sosyal dışlanma; gençlerin ekonomik, sosyal ve sivil hayata katılımlarının fiilen engellenmesine yol açmakta, bu durum çoğu zaman toplum tarafından birtakım psikolojik bariyerler-engeller oluşturulmak suretiyle yaratılmakta ve yaşanan yoksunluk hâli devletin birtakım yasal düzenlemeler ve hizmet ulaştırarak sorunu aşabilme kapasitesinin genellikle yetersiz kalabileceği bir duruma tekabül edebilmektedir (Yurttagüler, 2008: 384). Apaçi gençler sonuçta karşılarında DJ Kaya'nın altını çizmiş olduğu, toplumsal anlamda kabul görmeme ve genellikle en temelde apaçi gençlerin şiddete meyyal yapılarından kaynaklanan bir sosyal dışlanma ile karşılaşmaktadır:

“-Gençler Taksim’deki eğlence mekânlarına sık giderler mi?

-Yok, almıyorlar ki!

-Niye almıyorlar?

-Şeklinden, “dizo” gibi böyle. Yeri geliyor ben bile kaç tane kulübe giremiyorum. Çünkü alınca olay çıkartıyorlar ki; ben sana bir şey diyeyim mi; eşofman, şişme ayakkabı, şapka giyen her insan kavga çıkartıyor. Çıkartmasa da kesin bir huzursuzluk çıkartıyor. Düşünsene burada ‘on numara hatunlar’ var, on numara yakışıklı gençler var; arada iki üç tane şapkalı tipler... Herkes onlara bir kere bakıyor.” [Kaya, 30, DJ]

Kaya'nın bahsetmiş olduğu bu durum, karşılıklı bir anlaşamama hâlini tanımlamakta, kendisinin dışlandığının farkında olan gençlerin bu dışlanma karşısında göstermiş oldukları agresif tutumlar ve bu tutumların kent *yerlileri* tarafından kabul edilmemesi ve kendi mekânlarında bu tür gençlerin bulunmalarına izin vermemeleri bir sonuca karşılık gelmekte, durum adeta karşılıklı olarak birbirini besleyen bir kısır döngüye dönüşmektedir. Nitekim Zeylan'ın (2007, 3) İstanbul Gençliği üzerine yapmış olduğu araştırmada da bahsetmiş olduğu; göç ile İstanbul'a gelmiş gençlerin hissetmekte ve yaşamakta oldukları ‘dışlanmışlık’ durumu, apaçi gençler için çok daha üst bir seviyede varlığını devam ettirmektedir. Zeylan'ın ifadesi ile bu durum bir süre sonra gençler için kent'e ve kent hayatına katılımı olumsuz yönde etkileyecek ve gençlerin pek çok konuda duyarsızlaşmasına zemin hazırlayacaktır. Bu durum kaçınılmaz bir biçimde bireysel ve sosyal anlamda bir kapanmayı, kendi mekânında ve varlık alanında hayata devam edebilmeyi gerektirecektir. Dolayısıyla apaçi gençler için kendi ilçelerinde vakit

geçirmek oldukça daha anlamlı olmakta, bu açıdan gençlerin uğrak mekânı ve buluşma adresi olarak beliren kafeler ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır.

3.6.2.1. Mekân Anlatılarının Merkezi Olarak Kafeler

Apaçi gençlerin sosyalleşmelerinde belirgin bir yere sahip olan kafeler, pek çok farklı tutumun, algının ve davranış biçiminin içiçe geçtiği mekânlar olarak, hem kendi varoluşu ile anlam kazanan hem de dışarıdan toplum tarafından algılanışı ile yeniden tanımlanan yönleri ile tanımlanmayı beklemektedir. Daha önceki bölümlerde de kısmen değinildiği üzere, gençlerin evlerinde hem maddi hem de manevi anlamda (yani hem evlerin küçük ve evde yaşayan nüfusun kalabalık olması, hem de ebeveyn tarafından gencin çok da fazla bir anlam ifade etmemesi) yer bulamamaları durumu, ev dışında hayatın devam ettirilebildiği bir mekân olarak *kafenin* öne çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla kafe demek genç için sadece bir eğlence ve dans etme mekânı değil, kendisinin bir birey olarak anlamlı görüldüğü, akran ilişkileri ile kendisine sosyal bir zemin sağlayan, aynı zamanda başı sıkıştığında sığınabileceği ve bir şekilde sorunlarının çözümü noktasında rol oynayan bir *ikinci ev* belki de çoğu zaman *ilk ev* hâline dönüşmektedir. Bu anlamıyla kafe, gençler için bağımlılık yapan, gidilemediği zaman sıkıntısı duyulan ve adeta Kafe Sahibinin bir “baba” gibi görülüp “abi bu hafta şundan dolayı gelemedim, kusura bakma” şeklinde arzu hâllerin yapıldığı bir ortak evdir:

“Mesela kafenin müdavimleri var yani. Adam gelmeyince hasta oluyor, gelemeyince hasta oluyor. Cumartesi günü telefon ediyor. Hatta ‘ya ağabey gelemiyorum bugün çok iş çıktı’ falan filan... [Tunç, 29, Kafe Sahibi]

Gençler tarafından kafelerin bu denli önemli bir yere sahip olması ile birlikte, kafeler hakkında gerek kafe sahiplerinin gerekse de toplumun çok da olumlu bir bakışa sahip olduğunu söylenemeyecektir. Elbette bu bakış açısının oluşmasında, kafelerde yaşanan kız-erkek ilişkilerinin, madde kullanıma dönük birtakım pratiklerin hatta bazı kafelerde yasak olmasına rağmen alkol satışı yapılmasının çok önemli bir etkisi bulunmaktadır:

“Semtte 30 tane kafe varsa çoğunun canlı müzik ruhsatı yok, bırakın alkol ruhsatını. 28 tanesi el altından alkol de veriyor.” [Gazi, 33, Kafe Sahibi]

On seneyi aşkın bir süredir Esenler-Bağcılar bölgesinde kafe işletmeciliği yapan Gazi Bey'in, kafelerde yaşanan birtakım yasal olmayan süreçler ile alakalı söylemiş olduğu uygulamalara, diğer pek çok Kafe Sahibinin anlatımlarında da karşılaşılmıştır. Özellikle el altında gençlere içki satılması ve gece geç saatlere kadar kafelerin açık tutulması sık karşılaşılan bir problem olarak görülmektedir. Kafelerin işleyişi hakkında görüşlerine başvurulmuş Süleyman Bey ise, kafe işletmenin zorlukları ve karşılaştığı problem hakkında birtakım tespitlerde bulunmaktadır. Süleyman Bey kendi kafesinde kontrolü elinde bulundurduğunu, pek çok kafede alkol satışı yapılmasına rağmen, kendisinin böyle bir yola başvurmadığını, özellikle kafelere karşı toplumda yaşanan algının resmi kurumlar eliyle bir baskı aracına dönüştüğünü ve bu sürecin kimi zaman *kafede* eğlenen gençlerin gözaltına alınıp nezarete götürülmeleri kimi zaman ise kafeye yüklü miktarda ceza kesmek suretiyle bir yıldırma politikasına dönüşebildiğini, kafelere giriş yaşı konusunda yasal anlamda bir kafa karışıklığının söz konusu olduğunu ve bu konuda kendilerinin mağduriyet yaşadığını, yaşanan tüm bu süreçlerin gençlerin güvenlik güçlerine karşı olumsuz bir tavır takınmalarına zemin hazırladığını belirtmektedir:

“Adam bar yapmış bar, açık saklamıyor ki. Gidiyorsun ver bir votka diyorsun koyuyor bir şişe. O adama bir şey yok, benim koltuğumun altını arıyor. Ya bu sistemde ne olur? Emniyet'ten devletten nefret ediyorlar. Burada kapının önünde polisi komaya soktular bir tane şahit bulamadılar. Çevre de dahil olmak üzere. Burada, bir tane şahit bulamadılar. Herkes dedi ki iyi olmuş. O kadar ki nefret ediyorlar. Ama sen adaletli olursan laf etmezler kardeşim. Niye doğum günü pastasıyla götürüyorsun karakola çocukları ne yapmış bu çocuklar? Belediye otobüsü mü yakmış, birinin bir şeyini mi çalmış, molotof mu atmış? Niye zorluyorsun ki adamı? Niye ekip arabası geçtiğinde buradaki çocuklar ana avrat küfür etsin ki? Benim mesela zoruma gidiyor. İnternet kafeye 13 yaş altı, 13 yaşına kadar girebiliyor. İnternet kafelerde porno sitelerine girebilirler, çocuk porno sitelerine girebilirler... Onlar yasak değil, kafede misket oynamak büyük tehlike. Çiftetelli oynamak büyük tehlike bu mudur yani? Ya benim uyuşturucu sattığıma inanıyorsanız baskın yapın yakalayın.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman özellikle emniyet güçlerinin üzerlerinde kurmuş oldukları baskıdan çok dert yanmakta, kendilerinin de sürekli, gençleri alkole alıştıran, uyuşturucu bağımlısı yapan ve hap satan, genç kızları ise 'kötü yola' alıştıran onlar üzerinden maddi menfaat sağlayan bir konumda algılanmalarından dert yanmaktadır. Araştırma sırasında bu algının, aslında gençler üzerinde bambaşka anlamlara karşılık geldiğini görmüş, örneğin kafeye takılan gençlerin ebeveynlerinden çok Kafe Sahibi Süleyman Bey'in sözlerini

dinledikleri, çoğu kez hap kullanmamaları hatta hırsızlık yapmamaları noktasında kendisinin yapmış olduğu telkinlerin gençler üzerinden olumlu tesir gösterdiğine tanık olunmuştur:

“Ben burada bir kere “hap atsam” Süleyman ağabey olsun Malik ağabey olsun canıma okurlar. Dövmeyi bırak öldürürler, biliyorum çünkü. Yani pis bir şey onlar daha iyi biliyor, bizden daha iyi biliyor o ortamı. Kaç senedir mesela Süleyman ağabey bu kafe ortamının içinde neyin ne olduğunu biliyor.” [Veli, 17, öğrenci-lise 4, Tokat]

Süleyman Bey bu anlamda elinden geleni yapmaya çalıştığını fakat her konuda da gençleri kontrol edebilmenin mümkün olamayacağını söylemektedir. Bu anlamda artık gençlerin alkol kullanımından ziyade daha ucuz ve riski düşük olan uyuşturucu hap’a yönelmekte olduğuna dikkat çekmekte ve kendisinin de gençleri hap kullanım noktasında takip edebilmekte zorlandığına dikkat çekmektedir:

“Şimdi genç geliyor kafeye, alıyor hapı adam çatlıyor patlıyor ağabey bir şey yok yani yak bir içelim falan şimdi kimse şurada yaksa sıkıntı ama hapı tık atıyorsun. Şimdi ben adamı arasam üstünde hap çıksa bu ne desem novalgin dese ben ne yapayım olmaz bekle ben teste göndereceğim olur mu? Ne yapayım adama yani ince ince yerlerini mi arayayım, var mı yok mu diye, sizce olabilir mi? Nasıl arayayım hangi biri 100 kişi var mesela hangi birini arayayım. Saçma geliyor bana ağabey. Hap adamın üstünde, hap var atıyor, polis geldiği zaman yutuyor. Ee o da bulamaz. Hap kolay abi o yüzden.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Kafe denilince ilk akla gelen durumlardan birisi de hiç şüphesiz genç kızların kafelerdeki yeri ve konumlarıdır. Nitekim apaçi gençler açısından *kız*’ın bulunmadığı bir kafe tercih edilmeyen ve gidilmeyen bir yerdir. Ayrıca kafe’ye girmek için “dam” gereklidir, genç bir erkek “damsız” (kız arkadaşsız) bir şekilde kafeye girememektedir:

“-Adam mesela 20 tane erkek geldi diyelim, bir erkeğin buraya girişi 10 lira ya bana 20 lira da verseler ben onları yine almıyorum. Ne yapıyorlar mecbur? Bize kızlı takılan gençler takılırlar.

-Peki kız arkadaş bulamayanlar ne yapıyorlar?

-Köşelerde takılıyorlar. Yani kız bulamayanlar buraya hiç gelemeler. Bizimkilerde mesela o kızlı grupların da köşede takıldığı olur ama hafta sonu genelde kafelere giderler. Oynarlar, zıplarlar.

-Peki erkek arkadaş olmayan kız alıyor musunuz içeri?

-Alıyoruz.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Erkek damsız girememekte iken, genç kız tek başına kafeye rahatlıkla girebilmektedir.

Aslında bu durum, kadın bedeni üzerinden tüm dünyada yaygın bir şekilde devam eden *sömürü* alışkanlığının, kafeler ve genç kızlar üzerinden de nasıl üretildiğinin bir yansıması olarak görülebilecektir. Nitekim, Lütfü kafeye gidip gelen bir genç kızın, bahsettiğimiz anlamda bir *sömürü* malzemesi olarak değerlendirildiğine değinerek, kafe ortamlarının kızlar için “çok kötü” ortamlar olduğuna anlatacaktır:

“-Kızlar harbiden aştı bizi hani bu zaten bir kere şunu söyleyeyim hocam eğer bir kız bir kafeye takılıyorsa o kız bitti yani ya onun hayatı bitti. O istediği kadar kendine güvensin yine onu çıkartırlar yoldan. Başkası çıkartır. Bu p..... (gençleri göstererek) çıkartmazsa bu çıkartır bu çıkartmazsa ben çıkartırım ben çıkartmazsam ötekisi çıkartır.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Süleyman Bey de benzeri bir problemin varlığına işaret etmekte, kızların özellikle de maddi yoksunluklar sebebiyle kimi zaman Kafe Sahibinin, kimi zaman Dj’in, kimi zamanda parası olan bir gencin istekleri doğrultusunda sıkıntılı durumlarla karşılaşabildiğini söylemektedir. Ayrıca kafede vakit geçiren kızların pek çoğunun ilerde daha zorlu günler geçirdiğini, yıllarca tecrübe etmiş olduğu ilişkilere dayanarak söylemekte ve genç kızlar açısından kafe ortamlarının ne denli büyük bir soruna dönüşebileceğine dikkat çekmektedir:

“Belki %30’luk, %40’lık kız grubu normal bir insan vasfına bürünüyor. İşe giriyor çalışıyor, diğerleri de o..... oluyor. Hiçbir meslek yok ellerinde, hiçbir şey yok elinde, maddi durumu yok elinde. Başlıyor kulüplere takılıyor gece, gidiyor orada içki miçki içiyor.

-Peki bir şey soracağım sana, belki de hani polislerin bakışı bundan da olabilir mi? Burası çocukları 15-16-17 yaşlarından klüplere hazırlıyor olabilir mi?

-Olabilir ama nasıl olabilir biliyor musun? Burası olmasa da olacak. Benim anlatmak istediğim ince nokta bu. Biz bu çocuklara bir gelecek hazırlamadığımız için burası olsa da olmasa da 16 yaşında gidecek. İşte bu kızın cebinde parası olursa, elinde bir işi olursa, o da yine kulüplere gidecek ama kimseye şey yapmadan. Ama ne yapacak parası olmadığı zaman benim gibi 40 yaşında adam arayacak. Para kimde bende. Veyahut da Ahmet'te Mehmet'te. Her zaman bende para var, her zaman bende araba var. Her zaman onu isteğim yere götürürüm. Beni arayacak denize gitmek istediğinde beni arayacak, kulübe gitmek istediğinde beni arayacak, tatile gitmek istediğinde beni arayacak ve bana mahkum olacak. Ben ona köle muamelesi yapacağım. Hem ondan faydalanacağım cinsel anlamda, istediğim zaman getireceğim, istediğim zaman götüreceğim. Canım istediği zaman durur evinde, canım istediği zaman ben ona derim ki alo Ayşe gel benim eve. Ben kendimi örnek veriyorum, böyle bir sürü insan var. Ben şu an kırk yaşındayım. Bir sürü 18-19 yaşında

kızla ilişkim istesem olabilir. Ne alaka ben 120 kilo çirkin bir adamım kardeşim, ne alaka filinta gibi genç kızla ne, nasıl bana âşık olabilir? Ama olur. Ben burada popüler bir adamım, ben kafenin sahibiyim. Size göre çok küçük olabilir, buraya göre muhteşem bir şey. Bakın bu ortamda muhteşem, kafenin sahibi olmak ya. Benim yanımda olmak bile bir ödül, bu adam benim yanımda 50 tane manita yapar. Kafeyi işletiyor DJ ne DJ'ya. Bilgisayar da teyp çalışıyor. Basıyor mouse'a çalışıyor ama DJ. Buraya gelen kızlara kafasına göre kola ısmarlayabiliyor. Bize kolanın maliyeti 20 kuruş, 2,5 lira tanesi. Gidip orada 3 tane kıza birer bardak kola verdiğin zaman baba. Ee ne gerek var kardeşim olmaz ki böyle. Yani biz bunların gazozlarına hap atmıyoruz kardeşim, o eskiden filmlerdeydi. Değiliz, ama onları ekonomik zayıflıklarından dolayı faydalanıyoruz, onlara kola ısmarlarız, bedava alırım içeri ne kaybedeceğim 120 kişi var içeride. Bedava alsam ne olur? Ya ben mesela 40 yaşındayım, 40 yaşında iki üç tane arkadaşım gelsin. Şurada oturalım işin yoğunlukta olduğu zamanlarda masamıza gencecik kızlar gelir, oturur. Bizimle içki içsem, içki içer. Yemek yer, gezmeye gider. Böyle bir saygı. Ama ne işleri var bizle kardeşim. Ama böyle işte böyle. Hele ki başka kafelerde, ben size bunu daha açık yüreklilikle anlatıyorum. Onlar anlatmayacaklar. Onlar çünkü yapıyorlar, ben yapmadığım için anlatıyorum. Onlar size anlatmayacaklar neler yaptıklarını.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Tüm bu anlatımlara ilave olarak kafede kızlar; kafe çalışanları tarafından kendilerine çoğu zaman rol yapılan, tekrar tekrar gelmelerini sağlamak için “yalandan aşk numaraları”na başvurulmuş bir yöntemin de üzerlerinde icra edildiğini gençlerdir. DJ Kaya, kendisinin bu anlamda kızlarla yapmacık duygusal yakınlıklara girdiğini ve bu sayede kızların kafeye gelmelerini sağlamaya çalıştığını söylemektedir:

“Yok, be ben hayatta, bak sana bir şey söyleyeyim, ben o kafeden bir tane kız alıp da çıkartmam gezmeye, hayatta yapmam öyle bir şey, çünkü bana onlar dışarıda lazım değil ki içeride lazım, sevgili olmaz ama ‘duygusal yapıyorum’ hepsine, çünkü onlar bir daha gelsin diye...” [Kaya, 30, DJ]

Ayrıca gençlerin önemli bir kısmı, hemen kendi mahallelerinde ya da semtlerindeki kafelerde vakit geçirmekten ziyade bir başka mahalledeki kafede eğlenmeyi tercih etmektedirler. Özellikle kızlar için bu durum çok daha belirgin bir davranış olarak belirmektedir. Gençler bu sayede tanıdıkları sosyal çevrelerinde değil, evlerine biraz daha uzak ve aynı zamanda yeni oluşturdukları akran ortamlarında vakit geçirmenin daha güvenli olduğunu düşünmektedirler. Bu sayede kız-erkek ilişkilerinde çevrede tarafından görünür olma endişesinden kurtulunmuş olacak, madde kullanımları, kavga etme davranışları ve kıyafet tercihlerinde daha rahat bir ilişkinin ortaya çıkmasına olanak sağlanacak, bu sayede yakın çevrelerinden ve akrabalarında görmeye alıştıkları

toplumsal baskıyı da bir nebze olsun üzerlerinden atabileceklerdir. Gençler için bir sosyalleşme stratejisine dönüşen bu durumu Süleyman Bey şöyle özetleyecektir:

“-Geçen bir olay yaşadım. Karşı apartmandan mini etekli bir kız çıktı, gidiyor, bakkal da dedi ki, Süleyman dedi, bu kız kafeden çıksaydı, bak yine o..... karılar gidiyor derlerdi, kendi apartmanlarından gidiyor hanım hanım gidiyor kimse bir şey demiyor diyor. Çok doğru bir izlenim. O kız kafeden çıksaydı hâlbuki bu mini etekleri ben giydirmiyorum kardeşim, karşı apartmandan da var. Ya inan bu mahalledeki kızlar da başka kafelere takılıyorlar. Buraya takılmazlar buraya takılan da başka yerden geliyor. Ya biraz daha uzaktan geliyor kendi mahalle kapısının dibindeki yerde takılır mı?” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Gençlerin kendi ilçeleri ve bölgeleri dışında vakit geçirme alışkanlıkları üzerine de birtakım anlatımlara değinerek, semt içinde köşe kapmaca olarak tanımlamayı uygun gördüğümüz tutumlarına da değinerek bölümü tamamlayacağız.

3.6.2.2. Semt Dışında Gidilen Yerler

Apaçi gençlerin semt dışında vakit geçirme davranışlarını temelinde birkaç nedenin belirleyici olduğuna tanık olunmuştur. Fakat bu nedenler hakkında gençlerin anlatımlarına geçmeden önce gençler için semt dışında takılmak *lüks* bir davranışa, çoğu zaman *gereksiz* bir harekete karşılık geldiği; illa ki semt dışına da gidilecekse grup hâlinde gidebilmenin yollarının arandığı söylenebilir. Özellikle apaçi gençlerin semt dışında grup olarak bulunmayı tercih edişlerinde, karşılaştıkları birtakım olumsuzlukların (kavga hadiselerinin), kendilerinin kentin merkezinde *güvende* hissetmeye çalışmalarının önemli bir yere sahip olduğu anlatımlardan çıkartılabilmektedir.

Semt dışına çıkmak, gençler için bazen mecburiyetten, yani okudukları okulların ilçe dışında bulunmasından dolayı olabildiği gözlenmektedir:

“Okulum Sultanahmet’te olduğu için genelde Sultanahmet civarında Aksaray, Sultanahmet, Laleli, Beyazıt ... Hani buralarda pek öyle çıkmıyorum pek semt dışına işim olursa çıkıyorum.” [Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat]

Fakat ilginç bir biçimde, görüşme yapılan gençlerden iş hayatına devam edenlerin önemli bir kısmının yine Esenler ilçesinde iş olanaklarını tercih ediyor olmaları ve

çalışmak için dahi ilçe dışına çıkmayıları ilginç bir sosyolojik duruma karşılık gelmektedir. Gençlerin pek çoğu İstanbul'u yeteri kadar tanımamakta, yaşadıkları semtten ilerde ayrılmayı düşündüklerini ifade ettiklerinde bile İstanbul'un neresinde yaşamak istersin sorusuna verdikleri "bilmiyorum" cevabında da ifadesini bulan bir *ilçeye kapanma* hâlini yaşamakta, ailelerini büyük çoğunluğunun göçle kente gelmiş olmasının getirmiş olduğu yabancılik hâli de eklendiğinde, yaşanan *ilçeye kapanma* hâli daha anlaşılır hâle gelebilmektedir. Dolayısıyla nadir de olsa ilçe dışına çıkma durumları, kendi akran ilişkilerinde bir ayrıcalık kazanmaya, farklılık yaratmaya ve *hava atma* aracı olarak bu durumun kullanılmasına dönüşebilmektedir:

"Yani böyle giyime adam diyor ki giyimimle kendimi ön plana çıkarayım diyor, e görüyor televizyondan veya bir Taksim hastalığı vardır şu sıra Zeytinburnu, Esenler, Bağcılar gençliğinde, Taksim'e gidilmez durumda o yüzden. Buranın çocukları gider Taksim'e çünkü çok büyük birşey onun için ya da ne bileyim bir hava aracı ben Esenler dışına çıkabiliyorum, ben Taksim'de dolaşıyorum alemlere akıyorum hâlbuki hiç kulübün birinden içeri girmemiştir. İstiklal Caddesi'nde meydanda inmiştir İstiklal'e gider Tarlabası'nda biraz cesareti varsa aşağı iner travestilere birkaç laf atar, bir iki diyalog yaşar biraz ileri gider, işte şu olur bu olur yani bunu macera olarak kendine dönüştürür. Gelir sonra onu mahallesinde anlatır, onu da insanlar ilgiyle izler." [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Her ne kadar kentin merkezinde vakit geçirmenin bu tür karşılıkları olsa da, semt dışında vakit geçirme davranışlarını gelişmemesinde etkili olan bir diğer faktör olarak karşımıza Muhammet'in altını çizdiği bir başka hususunda etkisi mevcuttur. Muhammet, Taksim'de bulunduğu zamanlarda dikkatini çeken bir durumu şöyle paylaşacaktır:

"-Taksime hayatımda hani en fazla 4-5 defa gitmişim. En son yakın zamanda canlı müzik olan bir yere gittim. Bizim bir arkadaşın aile dostunun doğum günü partisi vardı, çağırdı. Hani şimdi hatırı var kırsan olmaz, tamam dedim gelirim aldım işte yanıma bir arkadaşımı gittim. Hani sizin dediğiniz gibi hani Taksim de yürüyorum caddede tuhaf tuhaf kızlar tuhaf tuhaf eşgaller tipler modeller, ben tesbih seven bir insanım. Tesbihi yani severim sinir stresimi atarım yeri geldiğinde tesbihimi de çekerim. Bir de o gün o kalabalık bir sürü insan gördüm caddede zaten gidip gelen oluyor bir kişide tesbih gördüm bir onda bir bende hani orası bize göre değildi hocam.

-Bir dakika tesbih görmedin ne demek senin için bu tesbih yoksa ne manaya geliyor?

-Benim için hocam hani tesbihi olan insan ağırbaşlı olan insandır. Bende hani bende "bu kavram var" [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Muhammet'in, kentin merkezindeki insanları tesbih kullanmayışları dolayısıyla "ağırbaşı" olarak görmemesi durumu, aslında bir paradoksu tanımlayan bir biçimde tersten aynı kişilerin de Muhammet'i elinde tesbih sallayan ve "alakasız elinde tesbih sallamak ilk apaçılık örneklerindedir. Şimdi türevleri türedi, genç insanlar işte ne diyeyim..." (<http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/3107/apaciler>, 2012) şeklinde ifadelerle tanımlaması, karşılıklı olarak yaşanan bakış açısı probleminin ilginç bir örneğini⁸⁷ oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir taraf diğerini "tesbihsiz" olmakla "hafif" kabul ederken, diğeri "tesbihli" olmayı apaçılığın ve kıroluğun bir nişanesi olarak görmektedir.

Ayrıca gençler kentin merkezinde, bir şekilde dışlanacaklarını bilmekte dolayısıyla kendi semtlerinde vakit geçirmenin ve eğlenmenin daha sorunsuz bir duruma karşılık geleceğini düşünmektedirler:

"Buranın tarzından olanları almazlar, bu çocukları almazlar. Yanında kız arkadaşı yok; içeri girse, iki tane bira içse üç tane bira içse, ona buna ketçap olacak adamın başına bela sokacak. Adam ne gerek var? Damsız almıyorlar zaten. Adam tipine bakıyor, tipine göre alıyor. Adam takmış şapkasını, atmış yanına saçını, yana doğru zaten etiket var. Adam bu işi yapan profesör zaten kapıda duran adam. Adam bakıyor modele "aaa" diyo "zaten rahatsızlık verecek" almaz. Ha alan yer de var, almaz diye bi şey yok. Adam çakmış içeri on tane dansçı kızı, kendisine vermiş günlük yüz milyon, elli milyon. Alın kızım içeride dans edin atmış içeriye de iki bin tane erkeği, gümbede gümbede gidiyor. Oranın tarzı farklı, kalite kalite gidiyor." [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Gençler için semt dışında takılma alışkanlıklarının bir başka boyutunu da yaz aylarında kafelere olan ilginin azalması ve genellikle yüzmek ve güneşlenmek maksadıyla deniz kenarına ya da İstanbul'da bulunan yüzme havuzlarına gidilmesi durumu oluşturmaktadır. Bu anlamda gençler yüzmek için İstanbul'un içinde genellikle Yeşilköy ve Florya sahillerini tercih etmekte, ayrıca İstanbul'un en büyük yüzme havuzu ve eğlence mekânı olan bir yeri tercih etmektedirler. Fakat özellikle gençlerin yazın

⁸⁷ Kazgan'ın İstanbul gençliğinin değerleri üzerine yapmış olduğu araştırmada da, özellikle yoksul semtlerde ve büyük oranda göçle şekillenmiş mahallelerde yaşayan gençlerin, maddi imkânı ve eğitim seviyesi yüksek gençlere bakışlarını yansıtmaması anlamında yapmış olduğu tanımlamanın, Muhammet'in adını koymadığı ve söylemeye çekindiği bir duruma da tercüman olmaktadır: "Üniversitelilerin etrafına "daha havalı" baktığını dile getiriyorlar. "Havalı" derken ne kastettikleri sorulduğunda "böyle etrafına hiç bakmayan, etrafındakileri görmeyen, görse bile ay şu şöyle mi bu böyle mi yapan, acınır tarzda bakan"; "kasıntı kasıntı konuşan"; "lafı ağızlarında çiğneye çiğneye söyleyen"; "böyle parmakları üzerinde yaylana yaylana yürüyen" şeklinde açıklıyorlar" (Kazgan, 2006: 244).

genelde bir kez ve o da para bulduklarında gitmeyi tercih ettikleri bu yüzme havuzu aslında gençler için alkol kullanımına imkân sağlayan, “erotik” dansların icra edildiği ve Kafe Sahibi Süleyman Bey’in ifadesi ile on sekiz yaş altı yasak olan ne varsa tümünün kolaylıkla icra edildiği bir eğlence merkezidir:

“Havuz bir disko aynı zamanda da içki satılıyor, doğru mu arkadaşlar? (etrafındakilere onaylatıyor) Tabii ki ya damba dambada dambada dambada dam hem oynuyorsun hem havuza giriyorsun hem içki içiyorsun. Bu çocuk işte bu çocuk (on iki yaşında bir çocuğu gösteriyor) şu an girebiliyor parasını veriyor. Havuz resmi olarak, bak bu çocuk oraya gidiyor, bilekliği takıyor votka alıyor, bira alıyor kopuyor, oynuyor, havuza giriyor, bu nasıl iş ağabey, nasıl giriyor, kaç yaşında bu çocuk? Şimdi sence bunun oraya mı tek girememesi lazım buraya mı tek girememesi lazım al sana içki. Kız çok az, erkekler de çok. Şimdi bunlar ağabey alıştırmak için haziran döneminde kızlara ücretsiz yaptılar bedava. Bunların amacı ne biliyor musun? 13 yaşında 15 yaşında o kızlar var ya o kızlar orada gelip içki içip bir de şey yapıyorlar dans yarışması. Kızlar arasında erotik. Herkes nasıl seyrediyor biliyor musun dili dışarı da seyrediyor herkes. Bir de orası yasal, çok güzel orası gitsin orayı durdursun gbt yapsın, desin 18 yaşında bu insanların ne işi var oğlum burada burası şey mi striptiz dans yeri midir veya ne bileyim disko mudur bar mıdır.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Gençlerin semt dışında gezme ve eğlenme alışkanlıkları bir yandan maddi bir boyut ihtiva etmekte iken; diğer yandan bu alanlar açık bir toplumsal dışlanmaya maruz kalmayacakları mekânlar olarak belirmektedir. Fakat yine de apaçi gençler kendi ilçelerinde ve mahallelerinde vakit geçirmeyi tercih etmekte ve bu durum kimi zaman bir köşe kapmacaya dönüşebilmektedir.

3.6.2.3. Semtte Köşe Kapmaca Oynamak

Apaçi gençlerle görüşmeler sırasında, gençlerden sıkça işittiğimiz bir başka gerçek ise, semt dışında vakit geçirmelerinin zorluğunun yanı sıra kendi ilçelerinde, mahallelerinde de gezmelerinin, dolaşmalarının da ayrıca birtakım zorlukları içerisinde barındırdığı yönünde yapmış oldukları hatırlatmalardır. *Köşe kapmaca* ile nasıl bir durumu kastedtiğimize geçmeden önce, apaçi gençler ile alakalı olarak daha önceki bölümlerde ara ara değindiğimiz gençlerin köşe başlarında takılma durumları üzerine birkaç tespit yapılması gerekmektedir. Gençler için köşe başlarında beklemenin, birden çok bireysel ve toplumsal karşılığı bulunmaktadır. Öncelikle köşe başında toplanmak, kafe benzeri

toplanma mekânlarına gitmek için her zaman yeterli maddi imkâna sahip olmayan gençler için *köşe*'nin bir buluşma mekânı rolü üstlenmesine karşılık gelmektedir. Ayrıca kafedeki gibi sigara içmek de yasak değildir ve bu anlamda köşe başı daha özgür bir mekân hâline dönüşmektedir gençler için. Ayrıca köşe başında *takılmak*, sokağa ve mahalleye vaziyet etme, gelişmelerden haberdar olma ve gerektiğinde mahalle içi yaşanan ilişkilere müdahale etme şansı sağlamaktadır. Bu anlamda mahallenin “namusu köşe başındaki gençlerden sorulur” gibi bir algı gençler tarafından kabul edilse de, mahallenin genç kızları bu durumun pek de söylenildiği gibi olmadığını, köşe başında takılmanın çoğu zaman “sözlü tacize” zemin hazırladığını düşünmektedirler. Yine köşe başında takılmak, mahallenin çocuklarının ergenliğe ve delikanlılığa geçiş dönemlerinde *çiraklık yaptıkları* bir atölyeye dönüşmektedir. Çocuklar kavga etmeyi, sigara içmeyi, madde bağımlılığını, racon kesmeyi, genç kızlara laf atmayı, nesilden nesile aktarılan bir *tecrübe* olarak öğrenmektedirler. Ayrıca bir mahallenin ya da sokağın köşe başında gençlerin toplanıyor olması, o muhitin sahipsiz olmadığı, bir bekleyeninin olduğu anlamına gelmektedir. Köşe başında toplanmak, kavga zamanlarında da gençler için ayrı bir anlama gelmekte, genelde kavgaya köşe başında toplanarak kalabalık bir şekilde gitmek sıkça başvurulan bir yönteme dönüşmektedir. Köşe başı tüm bu anlamlarının ötesinde, evden kaçıldığında sığınılacak bir mekân, sevilen bir kızın isminin duvara kazıldığı bir pano, koro hâlinde müzik söylendiği bir sahneye dönüşebilmekte; bu anlamıyla özellikle apaçi gençlerin hayatında önemli ve farklı bir konumda yer almaktadır.

Tüm bu tanımlamalara ilave olarak gençlerin köşe başlarında takılma davranışlarının, dünya çapında pek çok farklı toplumda sıkça karşılaşılan bir duruma tekabül ettiğine de değinmeliyiz. Bu anlamda çok önemli bir gençlik çalışması sayılan Whyte'in Street Corner Society⁸⁸ çalışması, Chicago'nun fakir bölgelerinde yaptığı bir araştırmaya dayanmaktadır. Araştırma üzerinden Whyte, köşe başı çocuğu altkültürünün aslında sapkın bir altkültüre karşılık gelmediğini düşündüğünü belirtmiş; sokakta buluşulan köşenin, aslında semtin yerlisi olan işsiz çocuklar için sosyal hayatlarını organize ettikleri, buluştukları bir sosyal muhite dönüştüğüne dikkat çekmiştir (Brake, 1980: 35).

---

⁸⁸Kitap için bakınız: Whyte, W.F. (1993). *Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum*. Chicago: University Of Chicago Press.

1943 yılına ait bu tespitler, günümüz köşe başı gençliği içinde aynı oranda geçerliliğini korumaktadır.

Gençler için *semtte köşe kapmaca oynama* durumu ise aslında bir ucundan köşe başında vakit geçirme durumuyla da alakalı olsa da, köşe başı *takılmaları*'nı aşan bir boyutu ifade etmek amacıyla tercih ettiğimiz bir tanımlamadır. Gençlere göre bu durum, gençler köşe başlarında toplandıklarında mahalleli ya da polis tarafından uyarılmakta ve dağılmaları söylenmesini; boş arsalarda ya da mahalle parklarında vakit geçirmeye çalıştıklarında çevreye rahatsızlık verdikleri gerekçesiyle uzaklaştırılmalarını, cadde de yürümeye çıksalar polis tarafından GBT'lerine bakılmasını ve üstlerinin aranmasını, kafeye takılsalar her an basılma ve nezarete götürülebilme endişesi yaşamalarını kapsayan bir *köşe kapmaca oyununu* ifade etmektedir:

“-Nereye gidecek abi cebinde 1 lira para yok, kim verecek o parayı burada takılacak, işte ben yemek ısmarlayacağım, harçlık vereceğim 10 lira vereceğim hayatımı öyle idame ettirecek. Şimdi çocuklardan yataktan kalkan gelecek, okul tatil olmuş diyecek. Ee nereye gidecek adam, ne yapsın bu adam ağabey? Belediye hangi imkânı sağlıyor buna buraya geliyor buradan kovalıyorlar, çayıra gidiyor çayırdan kovalıyorlar, sahaya gidiyor sahadan kovalıyorlar. Çocuklar kaçmakla devamlı ya nereye gidecek bu adam?

-Köşe kapmaca oynuyorlar diyorsun.

-Köşe kapmaca adamın buraya girmesi yasak girse parka otursa polis gelecek ulan p... hap mı yuttun, esrar mı bunu indirecek kiloduna kadar arayacak. Yürü lan buradan diyecek, rahatsızlık verme burada. Bu çocuk oradan da nereye gidecek bana bir söyle, bu çocuk nereye gitsin otursun ağabey söyle.

Şimdi biz gitsek mesela şu parka biraz sonra polis gelir. Dağılın (polis arabası sesi çıkarıyor) (gülüyor) Allah Allah. Tek gidebileceğimiz yer ..... pastanesi orada bizim ordada bir saat otursak 100 milyonumuz gider. Adam gelecek onu mu yiyeceksin bunu mu yiyeceksin yemiyorum diyeceksin diyecek söğüt gölgesi mi kardeşim burası kalk. Ne yapacaksın eve kilitleneceksin evimizde yok eve gidelim.

Şimdi çocuk kız arkadaşı ile parkta oturuyor gündüz vakti, polis geliyor diyor ki, siz ne yapıyorsunuz burada, hiç oturuyoruz, konuşuyoruz, muhabbet ediyoruz hani terbiyesiz bir durum da yapmıyoruz diyor, pastaneye git hesabı pastanede yap ee ben öğrenciyim kardeşim.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Tüm bunları söylerken gençler, kendilerinin yapmış olduğu birtakım yanlışlarının da bu tür bir algının oluşmasında etkili olduğunu kabul etmekte ve içlerinden bazılarının suça bulaşmış olması nedeniyle bu tür durumlarla karşılaştıklarının farkında olsalar da; ne yapacakları ve nerede vakit geçirecekleri noktasında sorun yaşadıklarını

belirtmektedirler. Dolayısıyla Esenler’de gençlerin zamanlarını geçirebilecekleri uygun mekânların yeterli kadar olmadığı söylenebilir.

3.6.3. Unutulmayan Hatıralar

Bu bölümde, görüşmeler sırasında gençlerin kendi hayat hikâyeleri hakkında paylaştıkları birtakım özel durumlarını, unutamadıkları hatıraları paylaşmayı ve bu sayede apaçi genç profilinin oluşmasında nasıl bir bireysel arka planın var olduğunu ortaya çıkarılmaya çalışacaktır. Bu anlamda gençlerin hayatlarında derin izler bırakan hatıralarını; yoksullukla ilgili anlatımları ve hayatında iz bırakan anılar şeklinde bölümlendirmek suretiyle değerlendirilecektir.

3.6.3.1. Yoksullukla İlgili Anlatılar

Apaçi gençlerin neredeyse tamamında şahit olduğumuz yoksulluk anlatıları, kimi zaman göç etme durumu ile şekillenen, kimi zaman aileden uzak ya da mahrum olarak hayatını sürdürmek olarak beliren fakat illaki gençlerin ileriki hayatlarında derin tesirler bırakan ve toplumu algılamalarında birtakım belirgin farklılaşmalara zemin sağlayan bir etkiye sahiptir. Bu anlamda görüşülen gençlerden bazılarının anlatımları üzerinden, apaçi gençlerin “kim oldukları” sorusunu bir kez daha düşünmenin yerinde olacağı kabul edilmektedir.

İlk anlatım; İsa’nın annesi tarafından kendisine anlatılan ve İsa’yı her aklına geldiğinde ağlatan bir duruma karşılık gelmektedir:

“Küçükken terör olayları çok vardı köyde. Annem hamileymiş bana. Adını söyleyeyim Diyarbakır’da halamların yanında, o zamanlar babamda cezaevindeydi. Anam beni doğururken hani çok o kadar sıkıntı zaten yokmuş beni doğurmuş böyle bir derenin şeyine koymuş kenarına koymuş sarmış hayvanın bir tane derisiyle beraber sarmış hani bu çocuk biri bulsun bunu bulsun burdan götürsün hani bu sıkıntı çekmesin diye yani o kadar kötüyümüş ki durum (gözleri dolarak anlatıyor). Anlattı zaten hani ben de ister istemez duygulandım böyle hayvan derisine koymuş, işte sonra vicdanı el vermemiş 1 saat sonra 45 dakikaya dönmüş ben yine ordaymışım. Yine beni almış, götürmüş cezaevine babamın görüşüne. O şekil bu olay çok kötü mesela.” [İsa, 18, öğrenci-lise 2, Bitlis]

İsa'nın hâlihazırda yaşanan "Kürt sorunu"nda devlete ve polise karşı mesafeli bir tavır geliştirmesinde, elbette kendi hayatında çok önemli bir karşılığı bulunan bu anlatımın derin izleri görülebilmektedir.

Bir diğer anlatımın sahibi olan Lütfü, aslında anlattıklarıyla neden profesyonel hırsızlığı tercih ettiğini kendi cümleleri ile özetlemektedir. Lütfü göçle gelmiş bir ailenin, çocukluğu parasızlık ve sıkıntı içinde geçmiş, çok istediği bisiklete bile ulaşamayacağını bilerek büyüyen, dolayısıyla "keşke hiç İstanbul'a gelmeseydik" diyerek, kentin maddi imkânları ile kendi ailesinin imkânsızlıkları arasında sıkışıp kalmamayı yeğleyen bir tavır özetlemektedir ki, bu durum Lütfü'nün hırsızlıkla girmiş olduğu ilişkiyi de bir nebze izah edebilmektedir:

"Keşke burada olmasaydık, İstanbul'da olmasaydık. Keşke buraya gelmeseydik, hakikaten keşke... Şu sokakta serseri diye tabir edilen yürekli gençler var. Bak biz onlara serseri demeyelim ağabey, ölümü göze alacak kadar yürekliler, gidip cezaevine yatacak kadar yürekliler, hiçbir şeyden çekinmeyecek kadar yürekliler, bu herkeste yok onlara serseri demek yanlış bir şey.

Git hepsine sor hiçbiri böyle olmak istemezdi. Bak hiçbiri böyle olmak istemezdi yani ben isterdim senin gibi olayım vallahi. Ben de isterdim bizim Abdullah Hoca gibi olmayı. Hani hep adalet diyor ya... Dünya, hayat aslında hayatın yaptığı hiçbir şey yok, kaderimiz de kendi elimizde her şeyi kendimiz yapıyoruz. Ben istemezsem sen bana hırsızlık yaptırabilir misin? Zor bir durum anlayacağın." [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Bir başka yoksulluk anlatısı ise Furkan'ın hayat hikayesinde karşımıza çıkmaktadır. Furkan, henüz bebekken ailesinin parçalanmasını, babasının evi terk edişini, bir süre sonra da annesinden ayrılışını, akrabalarının yanında hayata tutunma çabalarını, zor geçen çocukluk dönemini takiben daha zor geçtiğini söylediği ergenlik ve gençlik yıllarını, mecburen İstanbul'a gelişini ve kendi ifadesi ile "umudunu yitirmesini ve Allah'a isyan etmesini" özetlerken, aslında apaçi gençlerin dışarıdan görüldüğü kadar kolay çözümlenemeyecek, birtakım klişe ifadelerle tanımlanamayacak kadar zor kişiliklere ve hayatlara sahip olduklarını da bize özetlemektedir:

"-Namaza başladım, Nihat Hatipoğlu vesile oldu. İnternetteydim bu son nefes diye bir şeyi vardı bir bölüm paylaşmıştı. Onu dinledim biraz sonra düşündüm kendi kendime ya dedim sen dedim hiçbirşeysin. Yoktan varolmuşsun yani istediğin kadar isyan et yaptığını kaybedecek bir şey var mı? İsteyen isterse böyle yaratır ister zengin başka bir şekilde yaratır. Ama sonuçta seni kul olarak görmüş ve insan olarak yaratmış. Bundan da üstün

birşey var mı hocam? Dedim ben işte kendi kendime başlamak lazım bir yerden. Zaten 20 yaşına girdik. Askere gideceğiz. Bizim aile biraz karışık yani ben genelde sokakta büyüdüm onun için.

-Sokak da mı büyüdün?

-Anne baba ayrı olduğu için.

-Anne baba ayrı mıydı? Ne zaman ayrılmışlar?

-Ben çocuktum, 1,5 yaşında falanmışım.

-Annen mi gitmiş, baban mı?

-Babam gitmiş.

-Baban gitmiş. Başka kardeşin var mı?

-Yok ben tek. Üvey kardeşim var.

-Annen evlendi daha sonra yani. Peki sen ne yaptın evde kalmadın mı? Dışarlar da mıydın? Nasıl bir şey oldu?

-Üvey babam sağolsun 6 yaşına kadar bakmış bana.

-6 yaşından sonra ne yaptın?

-Köye gittim dedem büyüttü. Teyzemler falan vardı onlarla. Teyzemgil evlendi. Sonra dayım evlenince yengem istemedi falan. Sonra buraya geldim, 2,5 sene falan oluyor. Çalıştım. Kimi zaman oldu dışarlarda yattım.

-Şimdi nerde kalıyorsun?

-Şimdi İnternet kafenin altında boş bir yer var orda kalıyorum.

-Annenle görüşüyor musun?

-Yok. En son askerlik kağıdı almak için gittiğimde görmüştüm.

-Babanı hiç görmedin?

-Görmedim.

-Tanımadın mı hiç?

-Fotoğrafını göstereceklerdi doğum günümde teyzem annem gitmiş photoshopla işte değiştirmiş. Babamla şimdiki kocasının yerini değiştirmiş. Ya bu saatten sonra da görsem ne yapacağım ki? Öbür tarafta mutlaka karşıma çıkacak kendisi. Ama anama hakkımı helal ederim. Babamı bilmiyorum. Yani ben o kadar çektikten sonra kader diyorum ama insan bir gün arar sorar benim bir oğlum vardı. Öldü mü, yaşıyor mu? Şimdi hiç kimsenin haberi yok İstanbul'dayım. İstanbul'da olduğumu biliyor herkes ama ölü mü yaşıyor mu, yemek yiyor mu yemiyor mu, bilen, soran yok. Umut kalmamış hocam ya. Böyle umut diye bir şey kalmadı bende tükendi. Ben sadece öbür taraf için hazırlık yapıyorum. Hocam öyle bir şey ki yani ne diyeyim... Okumak istedim ortaokuldan sonra teyzemin kocası ben veli olarak gitmem dedi, yoksa ben okusaydım mutlaka bir şey olurdu. Yani en çok istediğim polis olmaktı. Olamadım. Sonra buraya geldim, kandırdılar, dolandırdılar ama Allah'a çok şükür ne tinerim var, ne balım var, ne esrarım var, ne hapım var. Tanıdığım herkes de var bunlar ama... Yani kurban olduğum Rabb'im inşallah affeder ama. Yani ne deyim işte. 2 sene önce ya da 1 sene önce çok isyan ettim. Hergün böyle ağladım isyan ettim. Dedim ya ya

kulunum dedim ya... Niye benim evim barkım yok. Benim niye annem babam yok dedim. Ağladım böyle (ağlayarak anlatıyor)... Ondan sonra bir arkadaşım geldi. Konuştuk işte bayağı, sofî diyoruz ona. Aşağıda oturuyor. Kardeşim böyle yapıyorsun ama sadece kendine yaparsın dedi. Bana hiçbir zararın olmaz dedi. Öbür tarafta anne baban, bizim anne babamız bizimle yüzleşmeye gelecek dedi. Bizden hesap istiyecekler dedi ama sende dedi yok dedi. Bak dedi ben örnek vereyim ya dedi Peygamber Efendimiz anne babasız değil miydi dedi. Al dedi senin de yoktur dedi. Bir de dedi ki Rabb'im dedi yani en sevdiği kuluna öyle çektirmiş dedi. Dünya da çektirmiş dedi ki öbür taraf da ben de onun mükafatını vereyim diye. Ondan sonra işte dedim tamam tevbe ettim bir daha da hiç Allah'a karşı böyle şey yapmadım." [Furkan, 20, İnternet Kafe Çalışanı]

Son örneğimiz ise Buket'in yoksulluk ile aklından bir türlü çıkaramadığı ve aklına her geldiğinde gözlerini yaşartan aile içi bir olayın kendisi için ne denli unutulmaz olduğudur:

"Babam bir ara 5 lira için annemi, kardeşimi, beni, ablalarımı filan kemerle dövmüştü. 1,5 saat boyunca. Daha sonra o da pantolonun arka cebinde çıktı. Kaybolmamıştı yani. Annem bayılmıştı filan yani annemin kalp krizi geçirmesi gözümün önünde onu da hatırlamak istemiyorum. Bazen. Ya ne bileyim insan hatırlamasa bile bak gözlerim doldu yani." [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Apaçi gençlerin yoksulluğa dayalı anlatımları kadar önemli sayılabilecek olan bir başka durum ise, gençlerin hayatlarında derin izler bırakan anılarıdır. Bu anlamda kimisinin ailesi ile yaşadığı bir sorun, bir diğerinin sosyal çevresi ya da devletle yaşamış olduğu problemler ilişkiler gençlerin hayatlarında derin izler bırakan bir hatıraya dönüşmektedir.

3.6.3.2. İz Bırakan Anılar

Apaçi gençlerin kendi hayatlarında iz bırakan anılar olarak bizimle paylaştıkları olayların geneli dayak yemeleri ve şiddete maruz kalmaları ile alakalı olarak gözükmektedir. Bu anlamda Kezban, erkek arkadaşından yediği dayığı söyleyerek, aslında Esenler'de pek çok kızın karşı karşıya kaldığı bir soruna dikkat çekecek; "--- Arif'ten dayak yediğim günü hatırlıyorum.." [Kezban, 15, Lise Terk, Elazığ], Ece, babasından dayak yediği günü hiç hatırlamak istemediğini söyleyerek yine aile içi şiddetin bir başka boyutunu bizlere hatırlatacak; "-Valla, babam dövmüştü, ama hatırlamak istemiyorum..." [Ece, 17, lise-2, Kastamonu], Kenan ise gençlerin sıkça karşılaştıklarını söyledikleri emniyet güçlerinin uygulamış olduğu şiddete dikkat

çekerek, bir şekilde sosyal çevreden “dayak yemenin” ilk başta iz bırakan sonrasında ise maalesef alışkanlığa dönüşen tarafına değinecektir:

“Çok kötü bir dayak yemiştım hem de karakolda. Hem de hiçbirşey yapmamıştım. Arkadaşlarım hırsızlık yapıyordu, böyle şiş çalıyorlardı doğalgazlardan. Ben de öyle duruyordum. Adamlar beni bir tuttu, karakola. Öğlen 1’de girdim, akşam 7’ye kadar dayak yedim. Suçumu da bilmiyorum ki, adam diyor ne yaptın? Ben diyorum orada duruyordum, bu sefer inanmıyorlar, dövüyorlar. Sonra bezi verdi elime, 7’den gece 12’ye kadar karakolu temizledim. Küçükten çips çalmıştım onu bile söyletti bana. Bakkalın ismini bile vermiştim.” [Kenan, 18, lise terk, Diyarbakır]

Malik ise, para karşılığı kadınlarla beraber olma durumunun, kendisinde çok derin bir iz bıraktığına ve yaşamış olduğu pişmanlığa dikkat çekerek, aslında apaçi gençlerin pek çoğunun duygularını da tercüman olmaktadır:

“Yani ne bileyim yani, isterdim ki yani ne bileyim şu anda gidiyorsun paranla, hani karılarla takılıyorsun. Parayla derken, hani parayla s..... anladın mı? Elli, yüz lira veriyorsun... Hani yaptıktan sonra insan pişmanlık duyuyor. Gidiyorsun abdestini alıyorsun “lan” diyorsun “keşke yapmasaydım.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden, Zonguldak]

Buket’in yaşamış olduğu sıkıntılı gençlik dönemini, sokakta kalmaya mecbur kalışını, Kafe Sahibi Süleyman Bey’in kendisine sahip çıkmasını ve “babalık” göstermesini, arkadaşlarının bir kısmının “kötü yola” düşme sebeplerini ve kendisinin bu durum karşısında bir şey yapamamış olmasını ve son olarak hasta olmasını, beyinde tümör tespit edilmesini fakat maddi imkânsızlıklar ve sosyal güvence eksikliği sebebiyle *ölüme rıza gösterişini* özetleyerek bu kısma dair anlatılar sonlandırılmaktadır:

“Ben 16 yaşındayım ama neler çektim kimse bilemez. Ben şubat ayında, o buz gibi sokakta kaldığımı biliyorum ailem yüzünden, evden kovdular beni sırf 1 saat geç geldim diye 1,5 saat belki geç geldim diye evden kovdular, ben sokakta yattım, karın üstünde yatmak zorunda kaldım. Hani insan o kadar üşüyor ki hani bazen diyor ki hani insan hiçbir şey istemiyorum diyor sıcak yer olsun oraya diyor gireyim, oturayım başka hiçbir şey istemiyorum o soğukta. Ben kamyonun arkasını açıp kamyonun arkasında yatmayı bile düşündüm hani insanın aklına zor durumda herşey geliyor. Yine bir gün annem dedemle kavga ediyordu. Oturuyoruz, bir gün evdeyiz, annem kendi gözlerimin önünde nefesi gitti. Kalbi durdu. Gözüm döndü, babam gözümün önünde yere yığıldı. Sokaklarda kaldım. Apartman aralarında, yeri geldi, bu kafenin hatırı bende çok. Çünkü o aylarda ben gelip burada oturdum. Allah razı olsun Süleyman ağabeyim bir tanedir. İnsandır, yani ben onlar

gibi insan görmedim. Onlar kadar delikanlı adam görmedim ben. Bak Süleyman ağabeyin yanında çok rahat buradayım bir buçuk iki senedir. Burada takılıyorum. Hani yan gözle bakıp da o kadar şekillerle geliyoruz bak, hani oynamak için dans ediyoruz, o kadar kıvrıyoruz yan gözle bir kere baktığımı görmedim. Gene ne der? Kardeşim, kızım der. Arada şekil değiştiririm babam o benim derim gözlerine kurban filan derim.

Bak mesela benim kız arkadaşım geçen kaçtı. Hala ortada yok. Hala yok, nerede? Bir insan üç ay boyunca dört ay boyunca nerede kalır? Kim kabul eder adamı, kim kabul eder? Kendi öz annen baban kabul etmiyor seni, yeri geliyor onlar kabul ediyor. Kim bakar, kim bakar ya insana 4 ay? Ne yaptı? Mecbur başka yola düştü. Mecbur başka çaresi yok. Ya köşelerde torba tuttu. Torba tutmak için de hani bir şeylerin karşılığını vermen lazım. Mecbur kaldı, ne yapacak?

Düşünmekten. Beynimde tümör var. Düşünmekten, stresten.

-Baktırdın mı?

-Baktırdım. Aldıracaksın diyorlar. Lazere de girebilirsin, lazerle de aldirabilirsin diyorlar. Neyle? Sigortam yok, hiçbir şeyim yok. Neyle aldiracağım, neyle aldiracaksın? Para yok. 8 bin lira para istiyor adam senden. Yok ilaçları falan, onun masrafı ayrı sana ait, yatışın filan ayrı yani. Sadece bir ameliyata 8 bin lira istiyor senden. Neyle vereceksin? Ne vereceksin? Başka çare var mı, öleceksin. Ha diyorum lan öyle de öleceksin, böyle de öleceksin. Gece uyuyamıyorum. Onun ağrısından, sızısından uyuyamıyorum. Gözüm ne hâle geldi uykusuzluktan. Batıyor, sürekli açıp kapatıyorum. Belki onda da problem var ama doktora gitmeye korkuyorum. Korkuyorum, gene bir şey diyecek, gene aklıma girecek diye. Belki ona da bir illet diyecek.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

3.7. Gençlerin Gözüyle Devlet, Siyaset ve Din

Devlet algısının büyük oranda polis ile olan ilişkiler neticesinde şekillendiği, din ile ilişkilerin ibadet ve tövbe etme durumları çerçevesinde biçimlendiği ve son olarak siyasete bakışın siyasal partiler, oy verme davranışları ve bizzat siyaset kurumuna güven meselesi üzerinden tartışıldığı bu bölümde, apaçi gençlerin devlet, din ve siyaset kurumlarına yaklaşımları kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca devlet, din ve siyaset gibi meselelerin diğer temalara göre daha karmaşık bir konumda olması dolayısıyla, bu bölümde daha uzun alıntılara yer vermek suretiyle, görüşme gerçekleştirilen bireylerin düşünceleri betimlenmektedir. Bu anlamda görüşmecilerin anlatılarında satır aralarında yer alan ifadelere dikkatlice bakıldığında, her üç mesele ile ilgili de ilginç ayrıntıların ve değerlendirmelerin yer aldığı görülmektedir.

3.7.1. Devlet Algısı: Tepkisellik ve Güvensizlik

Gerek gençlerin gerek kafe sahiplerinin gerekse de mahalle sakinlerinin anlatımlarında öne çıkan ve daha ziyade polis güçleri üzerinde odaklanan eleştirilerin, Polis'in bizzat devletin sokakta en çok görünen yüzü olması hasebiyle yoğunlaştığı fark edilmektedir. Dolayısıyla bazı noktalarda *aşırıya* kaçan değerlendirme ve yorumları bu anlamda devlete karşı pek çok farklı alanda duyulan *olumsuz* bakışın bu temsiliyet üzerinden yansıtılması olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Öncelikle emniyet çalışanlarının apaçi gençlere bakışını yansıtması bakımından çocuk büro amiri Mahmut Bey'in yaklaşımlarına değinilmelidir:

“Polis bulunduğu konum itibariyle şüphe eder. Bahsettiğimiz bu şahıslar ise (apaçiler), üstü başı düzgün olmayan, konuşma şekilleri edep dairesi dışında olan tiplerdir. Dolayısıyla bir polisin olay yerinde karşılaştığı bu kişiler; ilk olarakGBT'lerine bakılması gereken ve kendilerinden potansiyel anlamda şüphe duyulan kişilerin bulunduğu listenin başına geçmiş olurlar. Örneğin; uyuşturucu almak ve satmak suçu ile karşımıza gelen kişiler genellikle bu özelliklere sahip kişilerdir. Olaya bu açıdan baktığımda ise özgürlükten ziyade bu kişilerin farklı olma çabası içinde olduklarının kanaatindeyim. Sloganları “Nasıl farklı olursun?” Bu farklı olma çabası kişiden kişiye farklılık arz eden bir durumdur. Örneğin, ortaokulda okuyan bir genç için farklı olmak sigara içmektir. Bu genç, diğer arkadaşlarından bir farkının olduğunu kanıtlamak için sigara içer. Ancak bu kişilere baktığımızda sigaranın yerini uyuşturucu almıştır. Uyuşturucu kullanmak, bizatihi farklı bir durumdur. Bir de esrar yahut eroin kullanırsa bu kişi, kendini diğerlerine nazaran daha farklı durumda görecektir.”

[Mahmut, 36, Emniyet Görevlisi]

Mahmut Bey, herhangi bir suçtan karşılarına gelen gençlerin pek çoğunun apaçi genç profiline çok benzediğini hatta bizzat apaçi gençler olduğunu, bu anlamda polisin emniyeti sağlama adına bulunduğu her mekânda bu türden gençleri potansiyel şüpheli gözü ile değerlendirmesinin de bir meslek tecrübesine dönüştüğünü söylemektedir. Apaçi gençlerden Lütfi ise, sözde şüpheli ve pek çok suça bulaşmış, en kötüsü uyuşturucu madde kullanımını hayat şekli haline getirmiş pek çok gençle ile devletin ve polisin bizzat yakından ilgilenmesi gerektiğini, bu konuda gençlerin ne ailelerinden, ne okullarında ne de sosyal çevrelerinden yeterli desteği göremediğini, ayrıca devletinde gençlere yeteri kadar sahip çıkmayarak var olan güveninde kaybolmasına zemin hazırladığına dikkat çekmektedir:

“Sahip çıksın devlet bu çocuklara, benim belki ailem bana sahip çıkar ama ailesinin sahip çıkamayacağı onlarca insan var. Hani benim ailem bana sahip çıkar, bunun (yanındaki arkadaşlarını kastederek) ailesi buna sahip çıkar, bunun arkadaşları var biz varız hani biz en kötü gününde de yanında oluruz ama hani böyle durumu çok kötü olan insanlar var onlara devlet yardım etsin bıraksın siyaseti bıraksın kentsel kurulum bilmem yok kent yapacakmış yok efendim villalar yapacak, ulan villa senin neyine i....., çocuklar açlıktan ölüyor birbirlerini öldürüyor esrar için eroin için hocam.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Süleyman Bey ise, gençlerin zaten yeteri kadar sosyal dışlanmaya maruz kaldığını, çevrelerinden bir türlü sosyal destek bulamadıklarını belirterek, örneğin kafede eğlenmeye gelen gence de emniyet güçlerinin sürekli zanlı muamelesi göstermesinin, GBT’sine bakılarak kontrol edilmesinin, hatta doğum günü partilerinin nezarethanede sonlanmasından duydukları rahatsızlıkların, gençlerde ister istemez devlete ve polise karşı bir güvensizlik hatta bir adım sonrasında “nefret” duygularının yerleşmesine zemin hazırladığına dikkat çekmektedir:

“-Ama benim şu an inanın belediyede akrabam olsaydı benim bütün sorunlarım çözüldü. Yok gidiyorum oraya, bekle bekle bekle. Kimse beni tanımıyor ki. Öbür taraftan adam geliyor benim diyor tanıdığım var diyor işini hallediyor ve gidiyor. Garip bir sistem. Nasıl ya sen buradan (kafeden) 75 çocuğu alıp götürürsün doğum günü kutlamaktan, çifte telli oynamaktan nezarete. O çocuklar nasıl devletini sevsin abi anlatsana bana. Siz sever miydiniz, bu çocukların yerinde siz olsaydınız? O çocukların ailelerini aradılar. Diyorlar ki bak mantığa bak. Aileleri çağırdılar; ‘çocuklarınızı bir daha oraya göndermeyin orada içki satılıyor, uyuşturucu satılıyor, falan yapılıyor, filan yapılıyor çocuklarınızı sakın bir daha o kafeye göndermeyin’ diyor. O kara cahil aile tabi diyemiyor ki ‘tamam kardeşim bunların hepsi satılıyor, sen ne güzel ağzınla söylüyorsun, ş.....z senin görevin değil mi gidip niye yakalamıyorsun’ demiyor. Madem biliyorsun bunları, doğru mu abi şimdi... Satıyorum ben tamam satıyorum. Sen de biliyorsun niye beni yakalamıyorsun kardeşim. Niye beni cezaevine atmıyorsun. Gidiyorsun, aileye diyorsun ki orası böyle böyle gönderme çocuğunu diye. Haksız mıyım şimdi? Ben satıyorsam yakala kardeşim. Adam geliyor mantığa bak, 150 kişi var içerde, ne oldu. Ben diyor GBT çekecem. Yav kardeşim buranın işi zaten 5 saat, sen işe başladığında 3 saat sürüyor. Böyle bir mantık var mı? Kapattırıyor müziği, alıyor bir aletten eline a..... Bu kadar kimliği toplamış oturmuş koltuğa, kimse çıkmasın dışarı. Var mı böyle bir şey? Adama diyorum kardeşim aldın kimliği madem, çık kapıya, iki kapım var zaten benim. İki tane memur koy. Biz işimize devam edelim, sen yine havanı bas dışarı çıkana. Nereden bacadan mı çıkacak adam. İki tane kapı, en azından devam etsin böyle hafif bir müzik çalsın, slov. Yok kapat kardeşim, ışıkları yak. Herkes dizilsin. İçtima yaptı ya burada. Gençleri tek tek sıraya girdirdiler. Sıra sıra dizdi, en sonunda artık çocuklara söz geçmiyor. Susun susun susun diyor çocuklara konuşuyorlar.

Lan susun susun diyor. Sigara yaktı hepsi. Artık adam bunaldı. En sonunda bize dedi susturun bunları. E sen niye susturamıyorsun? Sonra biz bağırdık susun diye, sustular. Ya böyle bir şey var mı ya, içtimada gibi kız erkek sıralanmışlar böyle. Bekliyorlar GBT gelecek, yok konuşma yapmayın, yok şuraya gelmeyin, yok bunu yapmayın, yok şöyle yapmayın. Sen kimsin kardeşim? Her biri bunların uyuşturucu kullanıyor, her taraflarında uyuşturucu var, hepsinin kafası güzel. Senin de ne mal olduğunu biliyor, benim de ne mal olduğumu biliyor adam yani. Sonra pastayı alıp yine geldiler karakoldan yine kutluyorlar.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Gençlerin polisle yaşamakta oldukları bu problemlili ilişki biçiminin temelleri hakkında çok detaylı anlatımlarla karşılaşılımıştır. Bu aktarımlardan bazılarına yer vermek suretiyle, yaşanan gerilimli hal hakkında bir bakış açısı geliştirmeye ve yaşanan bu durumun nedenleri hakkında *derin* bir düşünme geliştirmek elzem hale dönüşmektedir.

Kendisi de bir devlet memuru olan İmam Abdullah Bey, hepsi için olmasa bile Esenler bölgesinde görev yapan polis memurlarının bir kısmının gençlere karşı yeteri kadar iyi muamelede bulunmadığını söylemekte, her gencin potansiyel hırsız ya da torbacı gözüyle değerlendirildiğini hatırlatmakta ve bu durumun gençler için çok sıkıntılı bir sonuca karşılık geldiğini belirtmektedir:

“Gençler polisten nefret ediyor maalesef. Polisten nefret etmeleri sebebi şu: Polisler çünkü bunları her görüşte tabi ki biz denk gelmiyoruz bu şekilde, ama bunlara her seferinde hırsız, bunlara her seferinde işte işe yaramaz, muamelesi yapıyorlar. Yani bu şekilde. Aslında polisin görevi bu değil, polisin görevi suçluyu, yani suçluyla suçsuzu ayırt edebilmek. Damgalanmışlık, onları (apaçi gençleri) daha çok yakaladıkları zaman veyahut bi yerde gördükleri zaman ‘Sürekli müdahale edip cop vurma, efendime söyleyim tekme tokat atma olasılıkları oluyo’ diyo. Ben diyorum ‘Bi polis memuru size kolay kolay vurmaz.’ ‘Hocam bakıyo,’ diyo ‘saç stilime bakıyo’ diyo ‘kılık kıyafetime bakıyo’ diyo ‘bi de’ diyo ‘azıcık sicil bozukluğu varsa’ diyo ‘GBT’de hemen orada otomatikman yapıştırıyor’ diyo. ‘Hiç umurunda bile değil yani, sorgulamıyor bile’ diyo ‘Sen bunu niye yaptın demiyo’ bile yani.” [Abdullah, 29, İmam]

Bir başka çocuk bürosu amiri olan Hayri Bey ise bu durumun yani “apaçi tarzı takılan” gençlerin sürekli kontrol altında ve şüpheli konumda tutulmalarının polis açısından bir zorunluluğa dönüştüğünü, asayişi sağlamak ve güvenliliği tesis edebilmek için polisin çoğu zaman, benzeri profile uyan gençler için GBT uygulamasına başvurduğunu, bu konuda maalesef bir önyargının da oluştuğunu kabul ederek belirtmektedir:

“Ama bizim normal ekiplerimiz önleyici hizmette çocuk büro, asayiş de dâhil, bu tarzda bir çocuk gördükleri zaman bir emir bir uygulama bile yoksa gider onu sanki yani görev addeder. Gidiyim şunun bir kimliğini teyit edeyim, bir GBT’sini sorayım der yani öyle bir inisiyatif. O da neden? Önyargıdan, tipinden dolayı kaynaklanan tarzından dolayı gerçekleşiyor.” [Hayri, 40, Emniyet Görevlisi]

Gençlerin anlatımların polisle olan ilişkilerinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olan durum ise Yunus Ekipleri ile gençler arasında yaşanagelen *sorunlu* durumlardır. Gençler polis ekipleri içerisinde en çok Yunus’lardan çekindiklerini söylemekte, bu konuda Yunuslar’ın çok sert muamelede bulunduğunu, çoğu zaman sorgusuz sualsiz şiddete başvurabildiklerini dile getirmektedirler:

“Zaten başta bu yunuslar. Onlar insanları öldürüyorlar yani. Ya bir kere vursa bıraksa, yani sen orada bir kere iptalsin yani kafa göz kırır, yıldız alacak ya puan alacak ya sen bir derdin nedir senin kardeşim derdin ne sıkıntın ne... Anne baba da mı bir şey var. Ne yapıyorsun çalışmıyor musun okumuyor musun.. Cık, kesinlikle sorgu sual yok bam güm... Zaten uyuşturucu içenlerin ne yapıyorlar biliyor musun yakalıyorlar bazılarını bizim zamanımızda öyleydi geliyorlardı bizden kağıt almaya Allah’ıma polisler çarşaf almaya geliyorlardı. Ne oluyor tık yakalıyor seni iki gezdiriyor ondan sonra gidiyor ilerde bırakıyor hadi güle güle öyle bir şey var mı yani sen nasıl döversin ki adamı ilk önce bir konuş bir neyin var neyin yok dediğim gibi abi, ilk önce büyükler ilk önce büyüklüğünü yapsın zaten küçükler yapmaz.” [Ali, 22, Tövbekâr, Siirt]

Ali’nin Yunuslar hakkında söylemiş olduğu sert muamele ve şiddet içeren tutum yaklaşımı, gençlerin çoğu zaman suçsuzken bile kendilerini suçluymuş gibi hissetmelerine zemin hazırlamakta, bu durum adeta psikolojik bir rahatsızlığa dönüşmekte, Kenan’ın anlattığı gibi Yunus ekiplerini gördüğünde “üzerinde herhangi bir suç unsuru bulunmamasına rağmen” tedirginlik ve korku yaşamasına karşılık gelmektedir:

“-Peki bu uyuşturucudan dosya ne?

-O abi çok acayip birşey ya. Şurda metro yapılıyor yukarda. O çimenlikten iniyorum aşağı böyle, orada da arkadaşlarım içiyor. Ben de yanlarında durdum selam verdim. Sonra polis geldi. Esrar buldular işte. Dedi memur kimin bu? Kimse de üstüne almıyor. Adam da uyuz oldu bana, dedi gel buraya. Beni götürdüler karakola. Ne biliyim, imzaladım mimzaladım. Sabah da savcılığa çıktım. Savcı daha ben konuşmadan s.....git dedi bir daha gelme buralara. Bedavadan öyle bir dosya kaldı, iki sene önce. Şimdi polisler çevirdiğinde beni üç defa arıyorlar. Sicilim var diye. Valla. Ayakkabılarıma kadar. Çoraplarımı bile

çıkarttırıyorlar. Don mon bak, ellerini bir atıyorlar böyle çıkartıyor arkadan yani parmaklıyor resmen. T.....larım kadar falan, her yer.

-Sen itiraz etmiyor musun?

-Ne yapayım abi dayak mı yiyeyim? Napıyorsun sen diyor. Copu vuracak, arabaya atacak, götürecektir bir yerde tekme tokat dövecek, sonra bırakacak. Ben birşey yapmadan görüyorum böyle bir korku geliyor, beni arıyorlar ya mesela Yunuslar böyle bakıyorum, üstümde bir şey olmadığını da biliyorum yine de böyle ya biri koymuşsa cebimde bir şey varsa, korkuyor yani insan. Adamlar kalbinin atışına bile bakıyor ya. Yunuslar, kalbin nasıl atıyor diye bakıyor.

-Bakıyor mu?

-Tabi. Kalbinin atışına, dizlerine dokunuyor titriyor musun diye. Geçen beni mesela ararken, Yaa bana bakıyor, kalbin niye hızlı atıyor, ne bileyim abi, kalp bu. Aşık oldum sana dedim, bir tane koydu suratıma. Ne yapayım kalbim hızlı atıyorsa benim suçum ne?"

[Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Ayrıca Kenan'ın anlatımlarına paralel bir şekilde Ali'nin bahsetmiş olduğu; bazı polislerin bölgede gayri meşru ilişkilere bulaşma durumları, kimi zaman uyuşturucu kullanmaları, kimi zaman torbacılardan rüşvet almaları, hırsızlara göz yumarak "avanta" elde etmeleri tarzında yapılan anlatımlar oldukça önemlidir. Yaşanan bu durum emniyet teşkilatında az bir duruma karşılık gelse de, gençlerin gözünde devlete karşı güvensizliğin oluşmasında bu tür örnekliklerin çok önemli bir rolü olduğu görüşmeler sırasında gözlemlenmiştir:

"Rüşvet çok yaygın. Çocuk karakola düşüyor yarım saat sonra çıkıyor 3 paket sigara ver seni bıraksınlar. Maaşından çok para kalıyor cebine. Ya ondan ziyade muhbirlik yaptırıyorlar ya. Tabi ya. Aptal aptal iş yaptırıyorlar işte asıl suçlu gençler değil işin gerçeği o asıl suçlu. Bilhassa emekli memurlar emekli polis memurlar çok ön plandalar. Nereden kısa yoldan parayı bulacaklarını düşünüyorlar da. İş biliyorlar zaten işi çözmüşler hazır para." [Ali, 22, Tövbekâr, Siirt]

"Çankırılıyım ben ama nefret ediyoruz. Şimdi mesela polis burada benimle arkadaş olmalı beni kazanmalı esnafı kazanmalı ki ben burada kötü çocuk denilen ya da yanlış şeylere bulaşmış insanları ben ona söyleyeyim. Veyahutta yanlış bir şey olduğunda gelip bana sorduğunda ben söyleyeyim diyeyim böyle oldu. Ama burada polis dövüldü kapıda belki 100 kişi gördü bir tane şahit bulamadı polis. Bulamaz kardeşim söylemez bende söylemem yani. Geçenlerde birini arıyorlardı çok iyi tanyordum bende söylemedim çünkü sevmiyorum artık polisi. Ben değil hiç kimse sevmiyor. Mesela beni de sevmiyorlar bu mahalle de hiç. Benden nefret ettikleri halde polisten daha çok nefret ettikleri için benim bazı şeylerimi söylemiyorlar. Öyle hocam yani hani benden daha çok nefret onlar polisten

daha çok çünkü yanlış şeylerini görüyorum mesela ben polislerle hırsızların arkadaşlıklarını görüyorum burada bana kötü davranıyor, hırsıza iyi davranıyor. Tanıyor ha üstelik.”
[Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman, polisin özellikle gençlerle ve Esenler’de yaşayan esnaf ve halkla yeteri kadar sağlıklı ilişki kuramadığından dert yanmaktadır. Aynı zamanda Kendisi; Kafe Sahibi olması ve suça bulaşma ihtimali yüksek olan ve uyuşturucu madde kullanan gençlerle sürekli iç içe olmasına dikkat çekerek polisin özellikle Esenler’de kafe sahipleri ile münasebetlerinin iyi olması gerektiğine vurgu yapmakta; bu durumun aksine bir tavır benimsendiğinde ise insanların kendileri kapatabileceklerine ve yaşanan suç ilişkilerinin üstünün örtülebileceğine hatırlatmaktadır. Konuşmanın devamında Süleyman Bey şunları ekleyecektir:

“ (Polis) Bana geliyor diyor kapıda geçen sene ben geçen seneye kadar para veriyorduk biz her hafta 20 milyon ekip başı para veriyorduk. Ben vermiyorum dedim kardeşim niye veriyorum sana para ben gayri resmi hiçbir şey yapmıyorum ki. Bana diyor bak kardeşim şimdi ben her zaman gelirim içeride kimlik kontrolü yaparım 1 saat sürer kimlik kontrolü senin müşterin benden rahatsız olur biliyorum beni gördümü gelmez işsiz kalırsın, ne gerek var ver lan paramı kardeşim, diyor. Adama bakıyorum haklı doğru, buraya polisin girmesi demek adamların bir daha gelmemesi demek. (gülüyor) Adam beni bununla tehdit ediyor ya böyle bir şey var mı. İşte bu baskınlardan işte ben her gün kan kaybediyorum adam beni öyle yıldırıyor. Burası kolay lokma ya giriyor içeri bir anda 50 kişinin gbtisini çekiyor onlar için avantaj bu günde 50 kişinin gbtisini çekti. Ama bence bu yani bu ne biçim bir kardeşim şeydir sen bir dükkana girip düşünsenize bir fabrikaya giriyor kapatın makinaları ben gbt çekeceğim var mı böyle bir hak? Yok. E fabrikada bile öyle bir şey yoksa bende nasıl olabilir kardeşim. Ama şimdi fabrikadakiler namuslu da kafedekiler namussuz mu? Ha o zaman gitsin ben diyorum ki camiye de gitsin gbt çeksin kardeşim. Benim kokain satan arkadaşım vardı 5 vakit namaz kılıyordu. Ciddi söylüyorum 5 vakit namaz kılıyordu. Bak eskiden beraberde geziyorduk mesela tam müşteriye giderken böyle diyordu ezan okundu bekle gidiyordu camide bir namaz kılıyordu sonra müşteriye gidiyordu.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey, polisin sert tutumundan, kaba davranmasından ve her gördüğü yerde gençlerin GBT’sini sorgulamasından dolayı insanların ve özellikle de gençlerin polise olan saygısının kalmadığını söylemektedir. Bu durum da kaçınılmaz bir biçimde şiddet üretmekte, gençlerde polis gördükleri ve ellerine fırsat geçirdikleri zaman ve zeminlerde polise karşı şiddet uygulamakta, bu konuda her fırsatı değerlendirme çabasında olmaktadır:

“Cezaevine giriyor. Bir de bizim Bağcılar'da ne var abi biliyon mu memura sıradan insan muamelesi yapıyorlar. Geçen bir dövdüler bizim memurları Bağcılar'da... Polis, polis, polisleri bir dövdüler. Nereden baksan 25-30 tane dızo ama nasıl dövüyorlar polisleri, ondan sonra ek takviye geldi, nasıl geçiyorlar en az 15-20 araba... Bir aldılar bunları sonra 2-3 gün boyunca dövdüler. Bir tane var mesela bizde Veysi diye çocuk 16 yaşında, abi abartısız diyorum çocuğun hırsızlıktan belki 60-70 tane dosyası var. Çocuğu Diyarbakır'a gönderdiler.” [Kaya, 30, DJ]

Ayrıca Kadir Bey'in belirttiği gibi polise “şekil yapmak”, “kafa tutmak” ve şiddet uygulamaya çalışmak semtte akran ilişkilerinde prim yapmaya, saygınlık kazanmaya, “polise bile kafa tutuyor, bize ne yapmaz ki” türünden bir imaj yaratma aracına dönüşebilmektedir. Bu sayede semtte sözü dinlenen, saygı duyulan ve kendisinde çekinilip-korkulan bir genç imajı oluşturulabilmekte, durum gençlerin arkadaş ilişkilerinde üstünlük sağlamaya denk gelebilmektedir:

“Polise saldırıyorlar, kendileri saldırıyor. Nasıl saldırırsın polise ya. Ben şok oldum ya yanımda giderken gidiyorum böyle böyle yaptı elinde bira şişesi var. Onlar önden gidiyor 3 kişi bende tesadüf bu taraftan geliyorum bir alt caddede belki de bu caddede yani ekip otosu geliyor söylediğim kişide içerde şuanda zaten. Kadir abi dedi var ya dedi bunlar dedi köpek bunlar köpek bira şişesi lak diye koydu ekip otosunun üzerine durmadı bile durmadı ya polis. Şok oldum ya e bu adam hava yapmasında kim yapsın şimdi bu adam sen orda bir sürü kişi gördü Esenler dediğin yer çok büyük nüfusu çok ama mahallelerde herkes birbirini tanır en azından sima olarak tanır selamlaşmıştır arkadaşının arkadaşısıdır. Onu gören küçükler onun bir b.. yapabildiğini zannediyor. Şimdi ben gördüm hah o çocuklar gördü onu gidip herhangi bir şey dese ki ver lan 100 lira ya da çıkar lan parayı dediği zaman çıkarmayacak mı? Bunu görmüş adam neye güvenecek kime güvenecek ha bunu gördü şahit oldu bu olaya bitti al sana psikopat olmanın şeyi. Ben isteyeyim bir hafta sonra mafya babasıyım burda ben isteyeyim yemin ediyorum isteyeyim bir hafta sonra mafya babasıyım burda. Bu bahsettiğim olay tarzı olay yap git belki karakolda köpek gibi dayak da ye ama onu senin orda yediğin değil ki anlatmasan kimse bilmez onu zaten.” [Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]

Süleyman Bey gençler için polise “atar (tersleme ya da karşı gelmenin) yapmanın” ayrıca taktiksel anlamı olduğuna dikkat çekmekte ve nasıl olsa polis gence müdahale edeceği için genç önce davranıp polise sataşmakta, bu sayede apaçi genç hiç olmazsa *dişli* olduğunu ve *kolay lokma* olmadığını ifade etmeye çalışmaktadır. Ayrıca Süleyman Bey, gençler nezdinde polise karşı böylesi sorunlu bir algının oluşmasında, polis her gence mutlak şüpheli gözyle yaklaşması ve bu şekilde davranması ile alakalı olduğunu

hatırlatırken; tüm bu sorunlu ilişkiye rağmen yine de polisin Esenler-Bağcılar bölgesinde sahayı boş bırakmaması gerektiğini hatırlatmakta, emniyet güçlerinin kendisini sürekli görünür kılmasının bölgede yaşanan suç ilişkilerinde gerilemeye sebep olacağını ifade etmekte fakat bunu yaparken gençlere karşı daha yumuşak ve saygılı bir dil ve tutum geliştirilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Aksi takdirde mahalle sakinleri başta olmak üzere hemen hiçbir toplum kesiminin Polis'e yardımcı olmayacağını ifade eden Süleyman Bey, polisle kavga eden ve yüzlerce kişinin tanık olduğu bir kavga örneği üzerinden durumu açıklayarak, bir tane bile görgü şahidinin bulunamamasının böylesi bir ilişki ağının doğal sonucu olduğunu hatırlatacaktır:

“Eskiden insanlara mesela bu ana kadar insanlara hayır için kimse şey sormamış ki herkes yani devlet kurumları özellikle onların başına bela açmış. Polis gelmiş çocuk mesela köşede duruyor polis şüphelenmiş onun hapçı olduğundan pata küte pata küte pata küte çocuğu almış ezmiş. Ya da almış götürmüş karakol da sabahlatmış. Herkes onların suçlu olduğuna inanmış. Dolayısıyla onlar da inanmış suçsuz olduğu halde ya adam hiçbir suç işlememiş ama kendinin suçlu olduğuna inanıyor çünkü devlet ona öyle inandırmış sen suçlusun kardeşim demiş o da doğru ben suçluyum galiba demiş.

-Yani aslında polisin suçsuzken de gençlere vurması, nezarete götürmesi ya da tehdit etmesi bizzat şiddeti ve ‘ben suçluyum galiba’ algısını da üretebiliyor o zaman?

-Tabi işte diyorum ya ben size bak ben suçlulardan bahsetmiyorum suçsuz adama sen suçlusun suçlusun diye diye gelmiş tokatlamış kafasını gözünü kırmış almış arabaya götürmüş getirmiş hiçbir şey yok adam suçsuz. Ama belli bir süre sonra adam kendinin suçlu olduğuna inanmış artık, polisi gördüm mü kaçıyor. Ya niye kaçyorsun. Polis kardeşim yani ben kaçarım benim başımı belaya sokar bunlar. Yani polisten güzel bir hareket görmemiş. Yani ben suçsuz suçsuz gibi suçluya suçlu gibi davranmamış polis. Ben mesela suçsuzum hiçbir şeyim yok polis gelecek diye ödüm kopuyor. Çocuğun ne suçu var onda gel suçluyu al onu al bunu al takip et birşeyler yap ama herkese aynı muameleyi şimdi senide dizecekti mesela ya diyorum ki adama. Bir de kendi halinde geçen sefer diyor polis Yunusları buradan geçiyor kapıdan geçerken, bugün oradaydı o kız, kız kapının önünde birilerine su şakası yapıyor. Su atıyor üstüne o da ona atarken o kaçıyor içeri, kız su gelmesin diye polis de hemen geliyor, diyor Beni gördü kaçtı. Yok sen beni gördün kaçtın, ne sakladın. Çıkar. Kelepçeyle içeri de ha herkes içtima falan filan yapıyor arama tarama bir şey bulamıyor. Kız diyor ki biz şakalaşıyorduk kardeşim birbirimizle, ben ne kaçacağım diyor kız zaten. Kelepçeli tutuyorlar bunu yarım saat herkesin gbtsi mbtsi ıvırı zıvırı yapıyorlar ondan sonra kıza ne diyor biliyor musun. Bak diyor senin yüzünden diyor bu adam zarar etti diyor. Bak diyor müşterileri rahatsız oldu diyor biz geldik buraya diyor adam işinden oldu diyor bak diyor adam diyor kaç para şimdi sen diyor babana söyleyeceksin bu adama parayı verecek. Şimdi ben içimden dedimki o..... ç..... a..... s.....

kızın yüzünden değil senin yüzünden lan kız koşamaz mı kardeşim, koşamaz mı bir kız diyemiyorsun eyvallah diyorsun. Kıza diyorsun ki senin yüzünden kızım. Böyle bir şey var mı abi. Adam orada adam kesiyor, polis oradan bağıyor kırmızıda geçme kardeşim yasak. Olum bırak kırmızıyı mırmızıyı şimdi. Yunuslar gelmiş mesela o kavgada, yüz kişi kavga ediyor. Polis bir geliyor kimse yok. Ya kardeşim orası deprem parkı kardeşim. Orası bir park. Oraya bir ekip arabası koyun kardeşim, polis mi yok? Sakin yerlerde yatıyorlar, ağaç altı bilmem ne altı, sıkıntı yok yatıyor. Ya buraya gel kardeşim, bir şey yapmasan da kendini bir göster. Şimdi mesela o kavga olacak ya, orada bir ekip arabası olsa, içinde bir tane dahi polis olsa, oraya belki 10 belki hiç kimse gelmeyecek. Ama sen meydanı boş bırakıyorsun.

-Sen şunu diyorsun yani, Esenler-Bağcılar bu hatta, polisin sahayı boş bırakmaması lazım ve görünür olması lazım.

-Görünür olması lazım. Ben şunu anlamaya çalışıyorum, buradaki gençlerin çoğu o zaman polise kafa tutmaya-gider yapmaya çalışıyor?

-Tabi, gider yapmaya çalışıyor. Yapabiliyorsa yapıyor. Polislere yani pislik yapmak iyi bir şey olarak algılanmış insanlarda. Biz onlara pislik yapmazsak onlar bize pislik yapacak. Oturuyoruz mesela yani şu şekil, ben sen... Polis dövüldü, şahit çıkmadı. Komşulardan görüldü, komşular bizim düşmanımız. Biz kötü insanız çünkü. Ama polis daha kötü demek ki, ben daha sonra bir kaç kişiyle konuştum, herkes dedi ki ben dedi perdenin arkasından gördüm, vurani herkes tanıyor. Yav dedi kardeşim, iyi oldu o o..... ç..... Dayak yiyeni kimse tanımıyor. Polis olması yeterli. Sen herkesi düşman ettirirsen kendini böyle olur kardeşim. Ben bombacıyı da söylemem, teröristi de söylemem, hiç kimseyi de söylemem. İşte bizleri kaybediyor, vatandaşı kaybediyor yani. Vatandaşı yanında tutmalı. Burada doğum günü var. Köşede esrar satışı var, adam vurma var, yav her şey var polis oradan geliyor, hepsine selam veriyor. Yav moruk ne haber diyor, bilmem ne diyor, öpüşüyorlar, sarılıyorlar geliyor burada “nabıyorsunuz çocuklar?”. Kızlar çocuklar pastayı koymuşlar oraya doğum günü kutluyoruz. İçeride sigara yok, içeride içki yok, hiçbir şey yok. Hepinizi karakola götürüyorum diyor. Niye karakola götürüyorsunuz? İşte bunlar 18 yaşından küçük. Yav iyi güzel de burada içki yok, kumar yok, alkol yok. Çocuklar böyle yerlere geliyorlar. Yok diyor sen burada müzik çalyorsun. Düğün salonunda da müzik çalıyor kardeşim o zaman düğün salonuna da ailesi yanında olsa da giremez. Neyse çocuklar yapmayın, etmeyin abicim bizim doğum günümüz var. Oradan iki üç tane araba çağırıyorlar. Çocukları aynı böyle teröristler gibi Molotofçular gibi basıyorlar minibüslere götürüyorlar karakola, karakolda bunlara işlem yapıyorlar. 75'er lira ceza yazıyorlar, 4-5 saat bekletiyorlar, pastaları da hala ellerinde. Sonra bırakıyorlar, sonra Türk polisine insanların yardımcı olmasını bekliyorlar, o çocuklardan. Çocuk gelene kadar bak; devlete küfür ediyor, hükümete küfür ediyor, polise küfür ediyor, belediyelere küfür ediyor, herkese küfür ediyor. Anladın mı? Ben diyor ne yaptım kardeş, ben diyor köşe başında esrar içtim beni almadı, ben diyor sokakta içki içtim beni memur almadı, ben diyor kavga ettim beni memur almadı, ben adam vurdum memur almadı. Ben diyor kafeye gittim

memur aldı, bu nasıl bir şey ya bana bir anlatsanıza. Yani memur bey almıyor. Ama bu esrar için adamla kankiler, ben anlamıyorum bu işleri.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Süleyman Bey’in anlatımlarına paralel bir anlatımı benimseyen Hasan Bey, gençlerin sürekli maruz kaldığı *sorunlu* atmosferin, aslında zaten bir biçimde ailesinden, çevresinden ve arkadaş ortamından sürekli şiddetle beslenen bir insan gurubunun, devlet tarafından da kimi zaman benzeri bir muameleye reva görülmesini eleştirmekte, bu durumun çoğu zaman insanın psikolojisini bozan bir duruma sebep olabildiğini ve devletten ve devlet görevlilerinden korkulan bir algının yerleşmesine olanak sağladığını söylemektedir:

“Devlet dairelerine gittiğimde polis, doktor, belediye vs. bizimle insan gibi ilgilenmiyor. Hayvanca muamele yapıyorlar, sonra da doktora şiddet uyguluyorlar diye yakınıyorlar. Ben zaten şiddetin içinden geliyorum, eğer doktor, polis bana sevgiyle yaklaşmazsa bendeki şiddet potansiyelini ortaya çıkaracaklar, ben de onları döverim tabi. Bu kişilerin bize böyle muamele etmemeleri lazım.

Doktoru, polisi görünce korkuyorum kardeşim, psikolojim bozuldu. Esenler’de polisler çocukların popolarını elleyerek arama yapıyorlar, üstelik tüm insanların içinde. Bu onur kırıcı birşey. Bu çocuklar bu yüzden polisten tiksiniyorlar.” [Hasan, 45, Mahalle Abisi]

Yaşanan bu korku hali öyle boyutlara ulaşabilmektedir ki, saha araştırması boyunca araştırmacı görüşme yapmak amacıyla gençleri cep telefonundan aradığında gençlerin telefonu cevaplanmaması durumu üzerine niçin böyle olduğu sorulduğunda, numaranın emniyet güçleri tarafından en sık kullanılan cep telefonu operatörü ile aynı olması ve gençleri bu tür bilinmeyen numaraları polis telefonu kabul ederek açmamaları ile izah edilmiştir. [İbrahim, 16, Ortaokul Terk, Batman]

Apaçi gençler ile emniyet güçleri arasında yaşanagelen ilişkinin boyutlarını tespit edebilmek adına Malik’in kendi başından geçenleri anlatması, bazı emniyet güçlerinin tavırlarını, bu yaklaşımların gençler üzerindeki tesirlerini ve ne gibi sonuçlara yol açtığının anlaşılması açısından önemlidir:

“Hani nedir şimdi, buradan iki arkadaş Beşiktaş sahile mangal yapmaya gidiyoruz. Pat polis, ‘Dur.’ Ha nedir yani, sen tipe göre değil Abi sen herkesi çevir. Yüz kişi orada binlerce kişi geçiyor, arabasıyla adam onu durdurmuyor, gelip seni durduruyor. Ne yani, ayrıcalığımız ne bizim? Kolumuz kesik, buram kesik olabilir o benim sorunum. He sen de görevini yapacaksın ama nasıl yapacaksın? İnsan gibi arıcan beni; ya ekip otosuna binicen, ya karakola götürücen, bilmem ne yapacan, alıcan GBT’ye takıcan. İşlemi çıktı mı,

düzgünce hani ‘Şu ilerde arayım, burası yoğundur rezil olmayın kalabalıktır’ yani. Güzel bi yere çekersin ararsın, yani seni aradın diye kimse bi şey diyemez. Ama sen tak, yolun ortasına gelip g..... başıma arabaya yaslanıp... Bu nedir, biz terörist miyiz yani? İnsan mı öldürüyoruz, ne yapmışsınız yani? Olur, dosyamız olur, beş altı tane aranmam olur. Alır gelir götürürsün beni karakola. Bir gün Bakırköydeyiz, vallahi geldi beni Abi, hiç sorgu sual yok, direk kimlik mimlik bakmadan ‘Arabaya yaslanın’. Meydanda. ‘Yaslanın’ dedi, ben yaslanmadım. Geldi aradı maradı, g..... m..... elini sokuyo. Ben onu ittim arabaya. Dedim ‘Dur bi dakika dur sen’ soyundum çırılçıplak baksırda kaldım, attım pantolonu ayakkabıları falan, yandaki çocuk da aynısını yaptı dedim ‘Şimdi arayın.’ Bu sefer arabaya kaçtılar. ‘Arayın!’ dedim. ‘bari rezil olduk, Böyle rezil olalım hiç olmazsa’ dedim ‘tümlen rezil olayım.’ Ben de kırık bi adamım Abi, normal bi adam değilim yani. Yeri gelir erkekliğim benim yani, g..... başıma ne elini sokuyorsun? “Tamam, ara senin görevindir” diyorum “çırılçıplak soyundur beni yap ama görevini güzel bi yerde yap” hani. Bizim şeklimiz bozuk olabilir. Yanımdaki çocuk esmer olabilir, Çingene’ye benzeyebilir. Ama sen onu çevirirsen onun yanındakini de çevir, ötekini de çevir, uygulamayı yap. Ha sana saygımız var. E senin işin, yapacaksın bunu. Ama şeyinde yap yani, güzel bi şekilde yap, isteriz yani. Onca insan geçiyor oradan yani, adam manitasını almış gülerek geçiyor yani. Ne gerek var ki öyle şeylere, bu sefer uyuz oluyorsun yani. İster istemez kendini ezik hissediyorsun yani. Paralı insanlardan kendini farklı hissediyorsun yani. Bi yere gittiğin zaman polis seni çevirdiği zaman, direk gördüğü zaman, çevirdiği zaman farklı hissediyorsun yani. Ben o korkuyu çok yaşıyorum, diyorum “Kesin ya memur bana yazılacak.” Ben diyorum yani, hissediyorum yani kendimi. Adam tık, modelinden hemen yıkıyor yani seni anladın mı? Sen, giyinme tarzından olsun kişilikten saçtan böyle etiketsin yani, direk seni görüyor yani. Direk seni seçiyor yani tık, karpuz seçer gibi seçiyor Abi “Gel” diyo “böyle.” Ama işte insan, ne bileyim yani kendini bi ezik hissediyor. Tamam, benim kolumda kesik var, kesik olan insan illa ki hırsız olacak, illa ki tinerci olacak, illa ki balici olacak... Bilmiyom yani. O anlama gelmiyor yani, adam yapmıştır cahillik zamanında ama kötü gözle bakıyorlar işte onlar da haklı.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Apaçi gençlerin devletle ilişkilerinin büyük oranda Polis’le ilişkiler üzerinden tanımlanmaya çalışıldığı bu bölümde; gençler ile emniyet güçleri arasında yaşanagelen üç temel durumun öne çıktığı görülmektedir: (1) *Diyalogsuzluk*, (2) *nefret* ve (3) *şiddet*. Bu üç durumda birbirinden güç alarak gelişmekte; gençlerin Polis’le sağlıklı bir diyalog zemini yakalayamaması, beraberinde nefret hissini üretmekte ve bir süre sonra karşılıklı nefret birikerek şiddeti üreten bir mekânizmaya dönüşebilmektedir. Apaçi gençlerin devletle kurmuş oldukları bu ilişki biçimi; siyasete yaklaşımlarını, oy verme davranışlarını ve kendi sorunlarının üstesinden gelebilme adına siyaset kurumunun çözüm üretebilecek bir konumda olup olmadığına dair yaklaşımlarını da etkilemektedir.

3.7.2. Siyasete Bakışlar

Apaçi gençlerin siyasete bakışları, Türkiye siyasetine dair kanaatleri, hangi partileri ve liderleri kendilerine yakın gördükleri ve siyasi tavır alışlarında ne gibi faktörlerin belirleyici olabildiğine yönelik yapılan aktarımlar, gençlerin siyaset kurumuna bakışını özetlemektedir. Gençlerin kahir ekseriyeti, siyasete ve siyaset kurumuna karşı büyük oranda duyarsız ve ilgisizdir. Görüşme gerçekleştirilen gençlerin önemli bir kısmı, siyasetle ilgili olarak yöneltilen sorulara genellikle pek ilgilenmediklerini belirterek karşılık vermekte ve genel eğilim olarak cevap vermekten kaçınmaktadırlar. Aslında gençlerin siyasete karşı büyük oranda ilgisiz davranmaları, 1980 sonrası Türkiye gençliğinin “apolitikleştiği” noktasında toplumda var olan ön kabulle paralellik arz etmektedir. Gençler genel olarak siyasi aktörleri tanımakta, partilerin eğilimleri hakkında yüzeysel bir malumata sahip olmakta ve fakat siyasete aktif olarak katılma ve sorunlarının çözümü noktasında siyasal anlamda bir vaziyet alış yöntemini tercih etmemektedirler.

Abdullah Hoca, gençlerin bu tavrını şu cümlelerle özetlemeyi tercih edecektir:

“Siyasete karşı hiç bakış tarzları yok bana göre. Yani öyle bi anlayışları yok içlerinde, yani işte şu parti gelmiş şu parti kazanmış. Umurlarında değil. ‘Ben bana karışmasın, hani benimle ilgi, benim yaşantımla alakalı şeylere karışmasın, kim gelirse gelsin.’ [Abdullah, 29, İmam]

Süleyman Bey ise gençler için parti siyasetinin, geçici menfaat kazanmak, seçim dönemlerinde afiş asmak ve broşür dağıtarak para elde etmek anlamına geldiğini ve çoğu zaman parti etkinliklerine, gezilerine, yemek yedirmelerine bakarak gençlerin oylarını az bir değere karşılık “satabildiğini” dile getirmektedir:

“Adama diyorum ki niye kardeşim senin ne işin var parti mitinginde? Adam bana diyor ki yav Süleyman abi adam beni havuza götürüyor, Çanakkale’ye götürüyor, öğle yemeğimi veriyor. Ben oraya gidiyorum, kafeye gelsem 10 lira para vereceğim ben niye geleyim, gidiyorum oraya diyor. Yav kardeşim inanmadığın bir şeye niye gidiyorsun, inanıyorsan git. Sen diyorum GS’lısın ne işin var FB tribününde. Diyor abi götürüyor beni, yemeğimi de veriyor, onu veriyor bunu veriyor. Bizim masraflarımızı karşılıyor, gidiyoruz bağırıyoruz diyor FB diye GS diye BJK diye. Bizdeki mantıksızlık nerede biliyor musun? İnsanlar oyunu satıyor diye aşağılıyor akıllı hocalarımız, üniversite öğreticilerimiz, bilmem neyiz, sizin gibi medeniyetli insanlar bizi suçluyorlar ama... Bizi oyumuzu satmaya mahkûm edenleri niye suçlamıyorlar? Şimdi benim evimde hiçbir şeyim yoksa peynirim

yoksa ben bu peynire karşılık satarım oyumu kardeşim. O zaman peynir kazanmayı öğret bana bir şekilde fırsat ver. Senin evinde var tabi. Siz her gün peynir yiyorsunuz. Adam gidiyor pazardan köy peyniri adı altında o iğrenç peyniri alıyor 4 milyona. Diyorlar ki pazardan peynir almayın. E param ona yetmiyor kardeşim Allah Allah.” [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

Kenan ise, her ne kadar Başbakan R. Tayyip Erdoğan’ı siyasi olarak sevdiğini söylese de, para kazanmak için kimi zaman AK Parti’nin kimi zaman da BDP’nin parti çalışmalarında kendisinin ve arkadaşlarının yer aldığını anlatacaktır:

“-Kendini yakın gördüğün bir parti var mı?

-Vallahi abi AKP’yi seviyorum. Tayyip’i seviyorum, o adamı seviyorum.

-Niye?

-Bilmiyorum ki ne bileyim bana sempatik bir adam gibi.

-Neyi sempatik yani?

-Vallahi bilmiyorum. Atarlı giderli biraz. Davos Mavos falan filan abi. Ayrıca; seçimde AKP’ye gittim bayrak asmaya. BDP’ye gittik afiş asmaya.

-Para karşılığı?

-Hee veriyorlardı.

-Kaç lira veriyorlardı?

-Vallahi 50 lira alıyordum. Bir de yanımda adam götürüyorum 10 tane, onlar için komisyon alıyordum. Buluyorduk yani yolumuzu.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Muhammed’de siyasi olarak mevcut iktidarı “kötünün iyisi” olarak görmekte, bu nedenle de AK Parti’yi desteklediğini söylemektedir:

“Hocam şimdi Ak partide kötünün iyisidir. Ak parti bir yandan iyi bir yandan kötü.

-Niye iyi niye kötü?

-Devleti toparlamaya çalışıyor ama devleti de toparladığı yerde ülkeyi de sömürüyor. Türk Telekom da efendim İsrailde şu an ne bileyim şucu falan filan ünlü vakıflar türklerin mi değil. Amerikalıların işte siz söyleyin Ukrayna olsun Rusya olsun. Benim bir arkadaşım da anlatır Diyarbakırda yaşıyor ya diyor taşı toprağa vurduk petrol çıktı. Baya da büyük bir petrol çıktı. Geliyorlar bunu araştırma yapıyorlar Türkiyede olan petrol şirketi petrol ofis geliyor ve bu petrolü alamıyor ama shell gelip bunu alabiliyor bununda hani sebebi Osmanlı döneminde İngilizlerle kurduğu anlaşma ne anlaşmasıydı o ya? 100 yıllık bir anlaşma vardı ya hocam.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Ayrıca *Kürt siyasetine* yakın olan gençlerde bulunmakta, Diyarbakırlı olan Kenan’a göre bu gençlerin önemli bir kısmı sloganik bir siyaseti benimsemektedir:

“Sadece derler, ne derlerdi la, ‘kürdistan’, ‘biji apo’. Ha öyle derler ama üstelemezler. Onların kültürleri yok zaten abi, onların kültürü uyuşturucu içmek, kavga etmek, psikopatlık yapmak, bir yere çökmek, hırsızlık yapmak.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

Fakat İsa, babasının da *Kürt siyasetinde* dolayı uzun bir dönem hapis yatmasından dolayı her ne kadar bu siyasetin temsilcisi olan BDP’ye oy vereceğini söylese de, “Ben bir ırkçıya karşı bir ırkçı Türke karşı Kürtüm bir ırkçı Kürte karşı Türküm” şeklinde ifade ettiği bir siyasal yaklaşımın takipçisi olduğunu söylemektedir:

“Abi hani politik objektif düşüneceğiz hani böyle tarafsız düşüneceğiz zaten. Siyaset odur bence de. Yani nasıl var çok herkes menfaat uğruna siyaset yapıyor hekesin bir çıkarları var yapacakları şeylerden. Kimse insanların mutlu olması için birşey yapmıyor kendi menfaatleri uğruna. BDP, oy atsam ona atarım. Mesela operasyonlardan bahsedeyim doğularda. Bizim evde hani Roj TV de var, hani Danimarka’ya bağlı. Kürt kanalı mesela orda da seyrediyoruz ya operasyon tamam hani çatışma oluyor ama hani aşırı şey kaçıyor bu sefer onun yaptığı yani insanın biri nasıl yani insan insanı vurmaktan zevk alır mı Tayyip ondan zevk alıyor. Mesela kimyasal atıyor o şeylerin içine bombaların bir ton hani tamam askerlerle savaşacaksın hani köylerin orada köyede atıyor. Köyde hani çocuklar sakat doğuyor ölüyor hayvanlar telef oluyor. Mesela roboski katliamı var belki duymuşsunuzdur. Roboski 15 tane insan öldü niye orda tek yapacakları şey İran’a gidip hani kaçak mazot alıp getirmek başka yapacakları hiçbir şey yok hani tek on.. tek on.. hani tek onlar var. Tek o hani giderler öyle alırlar. Sırf yani orda hani şey yaptıkları için yine oraya bir roket attılar bomba yine 15 tane insanın ölmesine neden oldu işte. İşte onun için Tayyip bu ülkeden Kürtler tarafından sevilmiyor hep kötü adam olarak gözükyor.

-Peki yaşanan gerilim hakkında ne düşünüyorsun?

-Rahatsızım tabi abi. Rahat değilim. Ben bir ırkçıya karşı bir ırkçı Türke karşı Kürtüm bir ırkçı Kürte karşı Türküm. Ben bu kadar söyleyeyim yani.” [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]

Gençlerin oy kullanma davranışları ise ilginç bir duruma karşılık gelebilmektedir. Örneğin Lütfü, bir yandan Türkiye’nin on yıl sonraki halinden dolayı korku içerisinde olduğunu söylemekte, diğer tarafta oyunu CHP’den yana kullandığını ama niçin bunu yaptığını izah ederken kurduğu cümlelerle aslında ne denli ilginç bir yöntemle başvurduğunu bize anlatmaktadır:

“Bu ülke zaten kendi arasında bölüyor şunu söyleyeyim sana ülkeyi zaten kendi arasında bölüyor Türk Kürt ayrımı var bu ülke zaten bölünmüş almış kafasını gidiyor hiçbir şey olmaz Türkiye’den hocam 10 sene sonramdan korkuyorum. Valla hocam bir kere oy kullandım onu da CHP’ye vermiştim ama CHP miydi MHP miydi valla bilmiyorum bir

tane kel varya Kılıçdaroğlu. Hep dediler AKP AKP lan dedim bende buna vereceğim bilmem nedir kimdir kel diye ona verdim saçı yok acıdım ona verdim dedim, hadi gitsin ona garibim. (gülüyor) Kendini yırtıyor çıkıyor bağılıyor bana bas bas bas diye dedim al senin olsun. (gülüyor)” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Buket’de aslında siyaseten MHP’yi daha çok sevdiğini, siyaseten kendisine daha yakın bulduğunu fakat oy kullanırsa oyunu AK Parti’den yana kullanacağını söyleyerek ilginç bir tutumu benimsediğini göstermektedir:

“-Abi Ak parti biraz seviyorum ama ben şey Mhp. Onu’da seviyorum.
-Ya oy kullansan şimdi kime atarsın Mhp’ye mi atarsın oyunu yani?
-Yok Ak Parti’ye atarım.
-Niye? Mhp’yi seviyorsun niye Ak partiye atıyorsun?
-Ak Parti’nin düşünceleri biraz ileri görüşlülüğü hoşuma gidiyor. Çünkü, yani ileri görüşlü derken hani ne bileyim yaptığı işler mesela misal söyleyim hani o kadar Makine getirdi Türkiye’ye. Makina derken insanın işlerini kolaylaştırabilecek şeyler” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde].

Malik’de kendisinin oy kullanmadığını, fakat ailesine oy vermeleri; noktasında yönlendirici olduğunu söylemektedir:

“-Abi, şu anda Tayyip’i on numara görüyorum. Ben oy kullanmıyorum Abi, ama bizim evdekileri Tayyip’e verdiriyorum, Tayyip’i seviyorum Abi.
-Niye seviyorsun?
-Tayyip şu zaman içerisinde içlerinde en iyisi görüyorum gözümle, ama yanlış ama doğru. Abi adam çalışıyor yani. Bizim tarafımızdan eğer, bizim tarafımızdan adam bazı şeyleri yapıyor. Elinden gelen şeyleri yapıyor.” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Banu ise, ailesinin tercihlerinin kendisi için yeterli olacağını, zira siyaseti takip etmediği için ne yapacağına karar veremediğini belirtmektedir:

“Annem kime atarlarsa onlar bende ona atarım herhalde. Ben onlara göre. Hani belki bilgin olsaydı kendine göre bir yere atabilirdin atardım ama bilgin olmadığı için onlar ne yaparsa onu yapmak zorunda kalacaksın.” [Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

Anlatımlardan da anlaşılabilceği üzere gençlerin pek çoğu için siyaset kurumu, sorun çözücü ve politika üretici bir rolü yerine getirememekte; bu durum kaçınılmaz bir biçimde gerek devlete, gerek siyasal partilere gerekse de siyasetin kendisine karşı *şüpheli* ve çoğu zaman olumsuz sayılabilecek bir yargının yerleşmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca siyasal olarak *oy verme davranışı açısından tercih edilen parti*

ile *sevilen parti* arasında görece bir ayrımın yaşandığı fark edilmekte; bu durumun kimi zaman ebeveynin tercihleri doğrultusunda şekillenebildiğine tanık olunmaktadır.

Gençlerin devlet kurumu ve siyasete bakışları kadar önemli bir yere sahip olan bir diğer başlık ise, saha bulguları kısmında son tema olarak ele alınacak olan apaçi gençlerin din ile kurmuş oldukları ilişkinin boyutları ve *dinin* kendi hayatlarında ne türden bir karşılığa sahip olduğu meselesidir.

3.7.3. Din-İbadet ile İlişkiler

Apaçi gençlerin din ve ibadet durumları, dini algılama ve dine yaklaşım biçimleri, büyük oranda aile ve akraba çevrelerinden aldıkları genel eğitim ve kabullere dayanmaktadır. Görüşülen gençlerin büyük bir kısmının ailesinin dini hassasiyetleri bulunan, anne, baba ya da abi-ablalarından birinin namaz kıldığı ve geleneksel dini örf ve adetlerin aile içi ilişkilerde belirleyici bir role sahip olduğu gözlenmektedir. Bu durum, aynı zamanda gençlerin yine önemli bir kısmının hayatlarının belli bir döneminde dine oldukça yakınlaştığına ve bir takım ibadetleri yerine getirmeye çalıştıklarına dair anlatımları ile de paralellik arz etmektedir.

Yaşanan durum, gençlerin kimi zaman ailelerinin teşviki ile zikir çekmeleri olarak kendini göstermekte;

“İbadet ederim, mesela hani var ya şuraya takıyorsunuz... Zikirmatik... onu kullanıyorum. Dün başladım mesela her gün yapıyorum.” [Ebru, 18, Lise-2, Yozgat]

kimi zaman Kur’an’ı Kerim hatmi yapmak suretiyle ifade olunmaktadır:

“Benim hatmim var. Bir ara namaza başlamıştım, bıraktım sonra. Bir de annemler zikir çekiyorlar bizde, onlara katılıyorum.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Recai ise aslında bir dönem dine yakınlaştığını, Cuma’ya gittiğini hatta camiye gitmesinin kendisi ve arkadaşları için maddi bir takım imkânları da sağladığını söylese de, yine bir kavga sebebiyle bu sefer Cami’nin önünden bile geçemez hale geldiğini ifade etmektedir:

“-Cumaya gidiyor musun?

-Benim hayatla sorunum var abi ondan gitmiyorum. Bir de camiyle aramız bozuk abi.

-Niye?

-Ya bir tane arkadaşın yüzüne ya. Silahı vardı gitti adamların üstüne sıktı yanımda. Papaz olduk yani. Caminin orda oturanlara abi. Beleş çay içiyorduk, şimdi çay da içemiyoruz.”

[Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Kemal Öğretmen ise gençlerin her ne kadar ailelerinden bir takım geleneksel dini bilgiler ediniyor olsalar da, babalarının alkol kullanımlarından, şiddetin evin doğal bir standardı haline dönüşmesinde ve arkadaş ortamlarının da gençler için sıkıntılı bir zemine karşılık gelmesinden dolayı, dini anlamda oldukça zayıf ve yetersiz olduklarını düşünmektedir:

“Dini anlamda belirli bir birikimin, belirli bir şeyin olabilmesi için, çocuğun önce aileden bir şeyler alması gerekiyor. Bizim çocuklarımız maalesef o anlamda aileden bir şey almıyorlar. Tamam, benim buraya gelen velim işte, o Kürtçe konuşan velim, eee, tülbentli kapalı bir bayan; ama yani o tülbent kapalılık kültürel bir kapalılık aslında. Yani kıyafet tarzı İslami kurallardan dolayı değil, kültürün bir parçası olduğu için öyle. Eee zaten dedim ya, babalar zaten ciddi anlamda alkol kullanıyor, fiziksel şiddet kullanıyor, yani o anlamda zaten bu çocukların aileden bir şey alması çok mümkün değil. Geriye bir tek farklı alternatifler, arkadaş ortamı ya da bu kültürü alabileceği ortamlara girmesidir, zaten bunlar çok o tarz ortamlarda değil.” [Kemal, 35, Rehberlik Öğretmeni]

Apaçi gençlerin din algısını ve dine yaklaşımı özetlemek anlamında Malik’in anlatımlarının önemli olduğu söylenebilir. Malik bir süre düzenli olarak namaza başlamış, bir dergahın sohbetlerine devam etmiş ve bu süre zarfında hayatında pek çok değişiklikler yaşamıştır. Fakat daha sonrasında yıllarca alışmış olduğu arkadaş ortamından kopamadığını fark etmiş, yeni hayatı ile eski hayatı arasında sıkışıp kalmış ve şu an eski hayatından tarafa bir tavrı benimsediğini söylemiştir:

“İbadetle Allah, Allah’a şükür Abi, dört beş ay kadarıyla öyle ibadete düştüm öyle. Ama şimdi bu, bu ortamdan çıkıp yani, o ortama atmak kendini çok zor geliyor ya. Çok zor geliyor yani. Zor derken Abi, sen şimdi 25, 25 senedir doğma büyüme çocukluk arkadaşın yani, onu bi anda bırakıp atamıyorsun ya. Etle tırnak gibi... Nasıl atıcan Abi şimdi, nasıl bırakıcan? Ya bırakıcan derken yani, nasıl olacak yani? Şimdi ben gidiyom beş vakit namaz yani, kılıcam gelicem yani evime oturcağım. Psikolojim bu sefer bozulacak. Yani yaptım ben bunu, denedim başaramadım yani. Bi üç dört ay gittim dergaha, namazımı kıldım kimseyle işim olmadı. Ama bi bakıyosun, insan mutlu oluyor o dönem içerisinde. On numara insanlarla tanışıyorsun farklı oluyor, insanın işte nefsi şeytan imtihanı veremiyorsun. Yine aynı şekilde düşürüyor seni. Hani yoksa çok güzel bi şey orada namaz kılıp sohbet dinlemek işte; adam sana tuvalette bile nasıl işeyeceğini, ayaktan

işenmeyeceğini, İşte ne bileyim yani farklı farklı şeyler anlatıyorlar yani. Kötü bi şey yok yani. Adam Allah rızası için yapıyo yani. Sana senden para istemiyo, pul istemiyo yani.”
[Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Fakat Malik’in anlatımları burada bitmemektedir. Malik yaşı ilerlediğinde, elinde tesbih “Cami önünde beklesen” amcalardan bir amca olacağını, namaz kılmaya ve ibadet etmeye başlayacağını söylemektedir. Aslında Malik’in geleceğe dair kendi hayatı için beklediği değişim umudunun, daha önce apaçi gençlerin askerden sonra uyuşturucuyu bırakma, düzenli bir işe girme, gayri meşru para elde etme yollarından vazgeçme şeklinde ifade ettikleri gelecek tahayyülleri ile benzerlik arz eder tarzda geliştiği fark edilmektedir:

“-On yıl sonra sence sen nasıl bi adam olacaksın?

-Vallahi yaşlanıcaz Abi, mantarlıcaz, kimse selam vermicek. (Der ve güler) Eski durumumuz olmicak. Bu sefer ibadete dönücez herkesin yaptığı gibi. Şimdi ki hacı babaların yaptığı gibi, camiinin önünde takılıcaz, ‘Allah Allah’ dicez. Günahları affettircez.

-Şimdikiler öyle mi, “Eskiler böyle mi yapıyor” diyorsun yani?

-Baba şimdi adam takılmış emlakçı, bilmem tefeci, burada çok var Siirtli hepsi tefeci. Adamlar şimdi hepsi Allah Allah diyor gittiler hacca. Gittiler milletin ocağını yıktılar bi ton kişinin. Adam ondan sonra yaşı geldi mi elli beş altmışa hadi camii önünden kalkmıyor. Allah Allah. E Allah’sa, Allah da ‘Zamanında yediğin hurmalar şimdi g..... tırmalar’ diyo ne olacak Abi? (Der ve güler)

-‘Ben de öyle olcam’ diyorsun yani?

-On sene sonra normal bi vatandaş oluruz. Belki evlenmiş oluruz, çocuğumuz olur. Ondan sonra biraz daha işimize devam ederiz, biraz daha takılırız. Ondan sonra Allah yoluna gidicez Abi mecburen. Caminin önünde takılıcaz elde baston, kimse selam vermicek Abi. (Güler ve) Mantarlıcaz Abi, saç yok bi şey yok” [Malik, 25, Mahallenin Eski Gençlerinden]

Bu anlamda apaçi gençler için din önemli bir anlam ifade etmekte; ileri yaşlarda dindarlaşmaya yönelik anlatımlar hem aileden gözlenen hem de yaşadıkları hayattan duymuş oldukları rahatsızlıkları dile getiren bir yaklaşım biçimi olarak belirmektedir.

3.7.3.1. Namaz, Oruç ve İbadet Durumları

Apaçi gençlerin ibadet durumları ile alakalı olarak çok farklı tecrübelerin ve sosyal etkenlerin rol oynadığını gözlemlenmektedir. Bazıları için sözüne itibar edilen çok yakın bir akraba, kimisi için hapse girmek, kimi içinde uygun zamanı beklemek ibadete

başlamanın sebebi olarak belirebilmektedir. Fakat gençler genellikle başlarına gelen olumsuz bir olaydan sonra mutlaka dini hatırladıklarını söylemekte, kimisi de büyük bir olayın kendisinin dine dönmesinde etkili olacağını düşünmektedir.

Profesyonel hırsızlıktan cezaevinde kalan Lütfü, hapisane ortamında dine yaklaşmasını, ibadetle meşgul olmasını, hatta insanları da dine teşvik etme süreçlerini anlatırken heyecanlanmakta ve keşke o günler geri gelse demekten kendi alamamaktadır:

“Cumalara gidiyordum mesela kandillerde falan sürekli dua ederdim namaz kılardım şu son 1 senedir nereden baksan hocam hani 3-4 tane cumaya tek gitmişimdir hani ya gidemiyorum ya gidemiyorsun çevre bırakmıyor, önceden her cumaya giderdim. Mesela ben önce cezaevindeyken ya cezaevine girdim namaz kılan yok ya koğuşta bir girdim yani Allah razı olsun hiçbiri kırmadı bizi bütün koğuş 17 kişi namaz kılmaya başladık. Yani girdiğimde hiç kimse kılmıyordu namaz. Bir girdim koğuşa namaza başladık ne oldu mesela ben cezaevindeyken vakit geçmiyordu oruç tutuyordum. Ya vakit geçmiyor niyetleniyordum akşam gece kalkıyordum birşeyler yiyordum oruç tutuyordum böyle günüm öyle geçiriyordum. Ben sabah 5’te kalkardım abdestimi alırdım çıkardım yukarı 3 kişiye alırdım yanıma başlardım Kur’an’ı Kerim’in Türkçe mealini okumaya. Bak şeyini bilmiyordum arapçasını bilmediğim için bunu türkçe mealini yarıya kadar okudum 1 ayda günde 10 sayfa 15 sayfa canım sıkılıyordu. Mesela ben oraya girdiğim zaman bir tane dua biliyordum bir çıktım 10 tane 11 tane dua biliyorum. Önceden namaz nasıl kılınır bilmiyordum orada dini kitaplar var hepsini açtım okudum. E ben daha çok dine hani kimisi orada zaten beklentisi yok benim yaşında adam 10. tevkifini yapmış 10. kez cezaevine girmiş. Kimisi de vardı kahrolmuş yani çocuk girdiğinde 70 kilo bir bakıyorsun kalmış 50 kilo 1 ay içinde. Ama hani cezaevi hakaten ben çıktığım zaman hani 1 ay durdum dışarıda keşke dedim çıkmasaydım yani keşke çıkmasaydım çünkü en azından biliyorsun ki orada Allah yolundasın yaptığın kötü bir şey yok bir zina yok kimsenin karısına kızına bakmıyorsun yani adamlar orada top oynardı ben Kuran’ı kerim okurdum adamlar orada makara yapardı ben kendime kitap okurdum hani tespih çekerdim öyle şimdi bunlara komik geliyor ya da diyor ki hani normalde tanıdıkları için hani öyle biri değilim adama komik geliyor.” [Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]

Kenan ise ailesinin dindar olduğunu, ufak yaşlarda iken özellikle babasının kendisini dini anlamda çok teşvik ettiğini-yönlendirdiğini fakat buna rağmen kendisinin hep uzak durduğunu söylemekte; fakat buna rağmen bir takım ibadetlerinin yerine getirdiğini, tam manasıyla dine dönüşünün ise “ibret” alacağı büyük bir olay ile olabileceğini söylemektedir:

“Cumalara gidiyorum, bi geçen Cuma gitmedim. Vallahi Ramazan'da da nasıl oluyor biliyor musun abi, ilk 5 gün kesin tutuyorum, Ben 3 gün, 5 gün tutuyorum böyle, bakıyorum yanımdaki oruç tutmuyor, sigara içiyor. Ver diyorum ben de içeceğim. Sonra işte öyle gidiyor, tutmuyorum. Bi 5 gün tutuyorum ama. Ben en son hani bir şeyden ibret alıcam ki hani camide oturacağım tesbih çekeceğim yoksa hani hayatta düzelmem ben. İbret alıcam yani birşeyden. Ailem rahat bırakmazlardı, ben kendimi rahata bırakırdım. Ne biliyim hani, küçükken Kur'an kursuna yazdırırlardı, kaçırdım. Gitmezdim. Sonra, nasıl diyeyim, babam kaldırırdı sabahları namaz kılmak için, ben gine yatardım, kılmazdım. Hani ne bileyim kendi kendime yaptım yani, anne babamın da suçu değil yani. Benim böyle olmam benim suçum yani.” [Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]

İsa ise elinden geldiği kadar ibadet ettiğini, özellikle anne, baba ve ablasının ibadet eden insanlar olduğunu ve bu durumun kendi ibadet hayatında etkili olduğunu söyleyemektedir [İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis].

Buket'te Allah'tan başka sığınacak kimsesinin olmadığını, eskiden namaz bile kıldığını fakat son zamanlarda bıraktığını, orucunu ise hiç terk etmediğini söyleyerek aslında bir taraftan “annesi ile açık-saçık giyindiği için anlaşılamadığını söyleyen” Buket'in dine yaklaşımı ile ne denli ayrı durumlara karşılık geldiğini ve bu durumun ilginç bir uyum içerisinde nasıl devam ede geldiğini göstermektedir:

“Abi şöyle bir şey var. Allah'tan başka benim sığınacak kimsem yok bak. Hani ben herşeye hani insanın ağızından her türlü kötü kelime çıkar ama Allah'ıma Kur'an'ıma, Kitabıma, Peygamberim'e küfredecek kadar yani cesarete değilim. İşte iman benim imanımda böyle hani Allah'ıma çok büyük bir saygım var çok büyük bir sevgim var. Peygamberimiz (s.a.v)'e çok büyük bir sevgim saygım var. Ha iman etmek nasıl mesela hani oruçta filan bazen şeye gidiyoruz. Ama uzun zamandır namaz kılmadım valla hani kılıyorduk da önceden o ufakkendi hani 15-14-13 yaşlarındaydım şimdi. Bir de ben namaz kılamıyorum dövmeden dolayı korkuyorum.” [Buket, 17, Lise Terk-Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Muhammed'de daha önce namaz kıldığını hem de camide namazına devam ettiği fakat iki yıldır kendisini “dağıttığını” ve “toparlanmaya” çalıştığını söyleyerek, dinin hayatındaki yeri hakkında bize ipuçları vermektedir:

“İbadet eder misin?

-Ediyordum hocam hani ibadet, namazımı kılardım ki.

-5 vakit mi kılardın?

-5 vakit ve camide her zaman.

-Ne zaman kadar?

-Bundan 2 yıl önceye kadar.

-2 yıl önceye kadar. Peki sonra?

-Hani hiç kılmayacağım diye de bir şey yok hocam. Kendimi şuanda toparlıyorum hani size dedim ya yani esrarı da bıraktım diye.” [Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Sergen’de çok sevdiği ve saygı duyduğu dayısının teşviki ve yönlendirmesi ile uzun bir süre namaz kıldığını söylemektedir;

“-Cuma namazına gidiyorum zaten birara namaz da kılıyordum ya.

-Beş vakit mi?

-Aynen. Bıraktım onu. Geçen sene ya burda zor oluyor ama. Zor oluyor mesela köye gittiğim zamanda kılıyorum orada.

-Köye gittiğin zaman niye kılıyorsun?

-Burada burada zor bilmiyorum ki orada daha rahat yapacak bir şey yok zaten namaz kılıyorsun arada.

-Evde anneanneyle dede kılıyor mu?

-Hıhı kılıyor.

-Sen nasıl kılmaya karar verdin?

-Dayım biraz sofi. O biraz söylüyordu onu dinliyorduk öyle o yüzden.

-Ramazan’da oruç tutar mısın?

-Evet geçen sene iki hafta tutmadım ama gerisini tuttum tatil döneminde.” [Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]

Sercan ise, kendisi gibi bir hayattan tövbe ederek dönüş yapan babası gibi ileride kendisinin de dine döneceğini ve yaptıklarından askerlikten sonra tevbe edip bir daha dönmeyeceğini anlatmakta;

“-Sercan ibadet ediyor musun hiç? Namaz kılıyor musun?

-Bir ara kıldım 1,5 seneye yakın kıldım.

-Niye kıldın niye?

-Babam şey yapmıştı valla telefon diye kandırmıştı beni. Telefon alacağım falan.

-Baban namaz kılar mı 5 vakit?

-Babam baya kılar. Babamda tövbeli eskilerdendir. İnşallah ben de tövbe ederim. Babam harbi harbi tövbe... Ben de babam gibi askerlikten sonra tevbe etmeyi düşünüyorum.”

[Sercan, 19, Lise Terk, Siirt]

Gülşen ise aslında ibadet etmek istediğini fakat Şeytan’ın kendisini bir türlü rahat bırakmadığını söylemektedir;

“İbadet yani içten çok var da hiç icraata geçemedim ben 2 sene önceye kadar namaz

kılıyordum 5 vakit ondan sonra bir bıraktım tam bıraktım. Çok isterim başlamayı ama işte şeytan hep mesela diyorum oje sürüyorum diyorum onu kim çıkartacak mesela rimel var diyorum onu kim çıkartacak şeytan hani ama içimde hep vardır yani. Ayrıca oruç da tutarım, tam tutuyorum hemde.” [Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]

Apaçi gençlerin din ile ilgili anlatımlarında önemli bir karşılığı olan “bir gün tövbe edeceğim” tarzındaki ifadelerin, gençlerin akran ilişkilerinde çoğu zaman başlı başına bir “dönüş hikayeleri” literatürüne dönüştüğü gözlenmektedir.

3.7.3.2. “Tövbe Edenler”in “Dönüş” Hikayeleri

Apaçi gençlerin sık kullandığı kavramların bir diğeri de hiç şüphesiz “tövbe”dir. Tövbe etmek, aslında sadece dine dönmeyi, ibadetlerle hemhal olmayı içeren bir kelime olarak kullanılmamakta; kimi zaman yapılan gayri meşru ilişkilerden vazgeçmeyi, örneğin hırsızlığı bırakmayı, hap kullanmayı terk etmeyi ya da kavga etmekten vazgeçmeyi tanımlamak amacıyla da kullanılabilir. Bu bölümde gençlerin tövbe etme durumları, tövbe etmelerinde etkili olan faktörleri ve tövbe etme hikayelerini iki örnek üzerinden özetlenmeye çalışılacaktır. Bu anlamda ilk örnek, şu anda İmam olarak görev yapan ve çalışmamız boyunca sıkça görüşlerine yer verdiğimiz Abdullah Hoca’dır. Abdullah Hoca’da gençlik dönemlerinde, apaçi gençlerin yaşadıkları sıkıntılara benzer sıkıntılar yaşadığını, en azından arkadaş ortamının bu tür gençlerden oluştuğunu ve askerlik de başına gelen bir olay neticesinde kendi tabiriyle “dine döndüğüne” tanık olunmaktadır:

“Askerlik yıllarında ben işte 2001-2003 yıllarında Şırnak Seslicebar’da askerlik görevimi yaptım. Orada benim Selim diye bi devre arkadaşım değil de benim iki üs tertip arkadaşımız vardı, çok iyi birisiydi. Mayına bastı, hani şehit oldu. Ben o yaşa kadar da şimdi yirmi yaşındaki bi gencin öldüğünü hiç görmedim. Yirmi yaşında öyle bi insanı kaybedince, ya sevdiğim değer verdiğim insanı kaybedince bende tabi psikolojik bi etki oluştu. Yani otomatikman o an işte psikolojim kayboldu. Dediler işte “İzne gönderelim, sınırsız izin de isteyebilirsin.” Komutanlarım sağ olsun, çok iyi insanlardı, gönderin. Ben dedim “Yok, aynı şekilde devam edicem. Bende bi şey yok, sadece üzüntülüymüm sıkıntılıyım. Yani biraz” dedim “kendi halime bırakırsanız herhangi bir sıkıntı olmaz.” Sonra tabi geldim, askerden geldim. İki yıl sonra da eee babamı kaybettim 40 yaşında o da iş kazasında hayatını kaybetti. Şimdi otomatikman bizi tetikledi bu olay; yani niye yaşıyoruz, niye varız? Yani ölümler gerçekleşiyor, ama hiç ummadığımız anda

ummadığımız şeyler karşısında insanlar hayatını kaybediyor. Bu benim daha fazla dine yönelmemi sağladı. İnsanlar dini öğrenip ve öğretme yoluna düştüm bu sefer. Yani insanlar boşu boşuna hayat yaşamasınlar, dolu dolu hayat yaşasınlar, güzel bi hayat yaşasınlar, sıkıntısız yaşantıları olsun. Ve Rahman ve Rahim olan Allah'ın istediği gibi yaşasınlar. Yani O'nun çünkü hani eee bize bi anne babada olan şefkatten daha merhametli daha bi şefkat var Rabbimizde. Biz bu dünyadan daha sonra yaşayacağımız dünyanın daha güzel daha nimetlerle dolu olduğuna inanıyoruz. O zaman gelin el ele tutuşalım, bu dünyada da güzel yaşayalım sıkıntısız. İmtihanlar olacak, onlara tabi ki sabredicez. Ama gene de hem dünyada, dünyamız güzel olsun, burada ektiğimiz tohumlar ahirette yeşersin, yani amacımız bu. Bu tabi bizi çok tetikledi, beni mesela dediğim gibi çok etkiledi. Yani işte beş dakika içerisinde eee ay yıldızlı bayrağa sarılan bi arkadaşımızı görmek; bu normal bi şey değil, kolay bi şey değil. Gidip yaşayan insanlar anlayabiliyor bunu. 5 dakika içerisinde helikopterle Şırnak Merkez'e indik, beş dakika içerisinde ay yıldızlı bayrağa sardık.”
[Abdullah, 29, İmam]

Apaçi gençlerle özellikle uyuşturucu madde bağımlılığı hat safhada olanlarıyla uzun bir süredir yakından ilgilenmeye çalışan Abdullah Hoca; gençlerin aslında yaşadıkları hayattan ne denli pişman olduklarını, uyuşturucu madde kullanmayı bırakmaya hazır olduklarını fakat bu anlamda kendileri ile ilgilenen, kendi gerçeklikleri içerisinde onlara yaklaşabilen ve sabırla değişimleri için çaba sarfeden eğitimcilerin ve hocaların eksikliğinden dert yanarak, gençlerle dini anlamda nasıl bir ilişki zemini yakaladığını ise şöyle özetlemektedir:

“Ama işte dediğimi gibi Esenler'de yaklaşık, ellinin üstünde şu anda ellinin üstünde -Doğu Batılı fark etmiyor- uyuşturucu bağımlısı gençlerle kanal yoluyla, işte zincir halka yoluyla; ya işte birisine ulaşıyorsun o öbürüne ulaşıyor, o öbürüne ulaşıyor, o öbürüne ulaşıyor, netice itibariyle tek tek işte bunlar böyle bi hoca var yani şaşırıyorlardı ama netice itibariyle böyle bi hoca var, bize bu konuda (madde kullanımını bırakma konusunda) yardımcı olmak istiyorlar. Yahut işte bi olaya karışmışlar o olayın detayını araştırıyorum. Niye karışmışlar? Biz ne yapabiliriz. Apaçi gençler küfür edecek. Benim yanımda alışkanlık yapmış adam ağzından küfrü kaçırabiliyor. “Ben Hocayım bak, kisvem bu, sen benim yanımda bu şekilde edepsizlik yapamazsın” deme zamanı değil. Biz bunu yapmıyoruz. Zaten onun için de biraz daha fazla şey talep var. Hem nasihat dinliyorlar, arada ilahiler beyitler okuyoruz, efendime söyleyeyim ayette hadisten örnekler veriyoruz. Bu şekilde arkadaşları yönlendiriyoruz. Çekirdek muhabbeti yapıyoruz, çay içiyoruz; yani imkânlarımız neye yetiyorsa o. İmkânımızın dışına çıkamıyoruz. Zaten imkân dışına çıkacak bi seviyede de değiliz. O şekilde söyleyeyim, ama ne gerekiyorsa ne gerekiyorsa yapmamız lazım bu konuda. Gençlerin manevi yönleri şöyle söyleyeyim; hepsinin içinde ilahi bi inanç var, hepsinin içinde. Hani çok nadirin içerisinde belki ne bileyim yüzdeler bi oranda bi kişinin içerisinde

belki ilahi kudretten tamamen kopmuş bi insan olabilir. Geri kalan yüzde doksan dokuzun içinde ilahi bi güç var ve ilahi bi inanç onun kesinlikle yaratıcı olduğuna, işte tecelli edeceğine, yaptıkları işlemiş oldukları suçun da bedellerini ödeyeceklerine inanıyorlar. İşin ilginç tarafı da bu. Yani karşıda bi bedel ödeme var, o bedeli ödeyeceklerini bildikleri halde yapacakları şeyden de vazgeçemiyorlar.” [Abdullah, 29, İmam]

Abdullah Hoca'nın daha sonra ilgilendiği gençler arasında yer alan Kağan ise, kendi tabiriyle “içki, zina, uyuşturucu madde” dahil pek çok sıkıntılı durumdan, yavaş yavaş değişmeye karar vermesi ve daha sonrasında görmüş olduğu bir rüya neticesinde tamamen değişmesi ile neticelendiğini söylemektedir:

“Tövbe ettikten sonra bir sabah rüyama bir dede girdi. Sabah namazına hergün kalkıyordum. Bugün sabah namazına kalkamıyacağım galiba öyle oluyor ki. Rüyama ak sakallı bir dede giriyor ama suratı görünmüyor. Ama bembeyaz bir sakalı var görülüyor. Kalk diyor oğlum sabah... Namaz kılıyordum da yeni başlamıştım Allah'ın izniyle ama sabahları kaçıırıyordum. O sabah namazında kalk oğlum sabah namazını kıl dedi bana. O sabah kalktım namazı kılmaya bizim amcaoğlunun yanına gittim hacı o da hacı o bana yardımcı oluyor biraz. Aldı beni bir yere götürdü Mahmut Hoca'nın yanına, rüyamda gördüğüm adamın tıpa tıp aynısı. Aynısı bak aynısı yüzü görünmedi ama sakallarını gördüm direk tanıdım. Dedim bu sakalları yeter dedim sadece bana.” [Kağan, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]

Ayrıca apaçi gençler için tövbe etmek, zamanı geldiğinde yapılması gereken bir eylem olarak tahayyül edilmekte, yaşın ilerlemesinin, düzenli bir iş sahibi olunmasının ve hatta evlenmenin, tövbe etme süreçlerini etkilediği düşünülmektedir. Bu anlamda gençler için tövbe etmek oldukça anlamlı ve geleceğe dair umutlu bir beklentiye-kabullenişe dönüşebilmekte, arkadaş ortamlarında tövbe edenler hakkında genellikle övücü hikayeler aktarılmakta, kendilerinin de ileride tövbe ederek aynı kategoride yerlerini alacakları ifade edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplum tarafından “apaçi” olarak tanımlanan gençlerin toplumsal davranış ve yönelimlerinin bir gençlik altkültürü formuna yakın bir şekilde ifade bulmasının nedenlerinin, nasıl gerçekleştiğinin ve sonuçlarının tanımlanmasını amaçlayan tez çalışmasının son kısmı olan bu bölümünde, elde edilen sonuçlar ve bir takım öneriler ele alınacaktır.

Bu bölümde ele alınacak olan kavramsal tanımlamalar ve apaçi gençliğin gündelik hayatına dair bulgular, veriler; daha önceki bölümlerde ele alınan konuların bir tekrarı olmanın ötesinde, çalışmanın bütünlüklü bir okumasının ve sağlıklı bir değerlendirmesinin yapılabilmesini amaçlamaktadır.

Apaçi gençlik üzerine Türkiye’de akademik bir çalışmanın yapılmamış olması, dahası gençlik altkültürleri üzerine kapsamlı sosyolojik çalışmaların oldukça az olması ve bu anlamda saha çalışmalarının da yetersiz kalması; bir taraftan bu çalışma boyunca sürekli teyakkuz halinde olunmasını zorunlu kılmış, diğer taraftan ise gençlik sosyolojisi alanına dair yeni kavramların ve saha tecrübelerinin aktarılmasının mümkün olması motive edici bir unsur olmuştur. Sonuç kısmında daha ziyade, apaçi gençliği ve yaşana gelen sosyo-kültürel ilişkileri tanımlamak adına üretilen yeni kavramlar üzerinden bir tartışma yürütülmeye çalışılacak ve son olarak da saha bulguları göz önünde bulundurularak öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

İstanbul’daki apaçi gençlik üzerine elde edilen sonuçlara ve değerlendirmelere geçmeden önce, Perrot (1996)’ın 1900’lü yılların hemen başlarında Fransa’nın başkenti Paris’te bir gençlik suç çetesi gibi faaliyet gösteren, daha ziyade göçmen aileleri, işçi ve yoksul kesimi ve varoşu temsil eden bir toplumsal kesim olan “Paris Apaçileri”ni tanımlayan anlatımına yer vermeli ve İstanbul’daki apaçi gençlik ile ne denli benzerliklerin bulunduğunu analiz etmeliyiz:

“Apaçi terimi yirminci yüzyılın başında, şehirlerde grup halinde yaşayan, 18-20 yaş aralığındaki genç erkeklere verilen bir addir. Apaçi, ana mekân olarak Paris periferilerinde, kırsallarda yaşayan genç işçidir. Onun çetesi veya grubu ismini yaşadığı muhitten alır ve Apaçi ailesiyle çatışma halindedir. Düşük görülmeyi ve dışlanmayı sevmediği kadar ücretli işi ve ailesinin proleter durumunu da inkar eder. Fabrikalar ve yoksulluk onun korkulu

rüyasıdır, (maddi) harcama adına tatmin edilemez arzular içindedir. Başboşluğu, banliyö (varoş) lerde oturan bir yabancı olarak büyük caddelerde takılmayı, her zaman şehrin göbeğinde bulunmayı seven biridir. Boynuna ipek atkı (poşulu), başına kep takar ve en önemlisi ayakkabılarının güzelliğidir. Havalı bir şıklığının bulunması şehrin dış kesimlerinde yaşayan işçiler tarafından kadınımsı olarak etiketlenmesine neden olur. Büyük bir açgözlülükle önüne çıkan otomobile atlamaya her zaman hazırdır. Apaçinin aklında olan gezip tozmak, arkadaşları ve aşktır. Dans etmekten ve kızlardan hoşlanır. Apaçi çetelerinin içinde kadının durumu belirsizdir, iki taraf da serbest davranır- eğer kadınlar onlardan tatmin olmamışsa onları başka erkeklerle değiştirebilirler-. Erkekler kadınlar için kavga ederler, kadınlar da kendilerini erkeklere satarlar. -fahişe gibi davranırlar- Paranın hayatlarında önemli bir yeri vardır ancak herşey sadece para değildir. Çiftlerin ikisinin de görünümünde çekicilik önemli bir yer tutar. Apaçi duygusaldır, gurur sahibidir. Hiçbir şeyden kolay kolay vazgeçmez. Adının gazete sayfalarında görülmesini isteyen biridir. İlgüdüsel olarak anarşisttir, hırsızlığı, burjuva sınıfının elindekilerin aslında kendilerinin olmasından ötürü bu malların onlardan geri alınmasını sağlayan adil bir yöntem olduğunu düşünürler ve bu yolla ellerine geçirdikleri malları aslında enayi-avanakların elinden düşen mallar olarak görürler... Kriminolojistler, Apaçilerin duvarlara, içinde sevgililerinin isminin yazılı olduğu kalpler kazıyarak dekore ettikleri grafiti yazılarını dikkatle incelemişlerdir.

Apaçi ismi ilk olarak basın haberlerinin birinde kullanılmıştır. Bu haberde 1902 yılında Manda ve Lecca adındaki iki kişinin bir kız için kanlı bir kavgaya tutuşmaları anlatılmıştır. Bu olayın ismi "Casque d'or" dur. Bu mücadele daha sonra Apaçi mücadelesi olarak bilinir, sebebi de bu olaydan sonra mahkemede tutanakları alan kişinin bunlardan bahsederken ikisini Apaçi olarak nitelemesidir. Hint imajına benzer bu gençlik daha sonra çocuk kitaplarında yerini alarak Apaçi çeteleri tabirinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Basın bu tabiri kendi çıkarı için kullanmıştır. Le Journal ve Le Matin adlı iki gazete ilk sayfalarına 'Paris Apache' başlığı ve bu başlığın altına gençliğin kötü özelliklerinin anlatıldığı bir liste koymuştur. Böylece toplumda bir Apaçi miti oluşturmuşlar ve halkın gözünde bir korku paranoyası oluşturarak çeşitli güvenlik yolları oluşturulması gerektiği fikrini aşlamışlardır... Apaçilik 1908 yılında 'Chamber of Deputies' sürecinde idam cezasının kaldırılması fikrine karşı bir tutum sergileyen sosyalist ve radikaller tarafından argüman olarak kullanılmıştır. Apaçilerin -daha sonraları holigan ile aynı anlamda kullanılan bir terim- sadece fiziki güçten anladıkları, bedensel cezaların onları hizaya getireceği ve böylece yaptıklarından utanacakları iddia edilmiştir... Burada medyanın rolü çok önemlidir. Medya -ki bu dönemde altın çağında- burada bir kamu algısı oluşturmuştur” (Perrot, 1996: 69-70-71).

Perrot’ın Paris apaçileri hakkında yapmış olduğu tanımlamaların bir asır sonra İstanbul’un Esenler ilçesinde yaşayan ve toplum tarafından apaçi genç olarak

tanımlanan gençler içinde pek çok benzerlik arz etmesi oldukça önemli bir duruma karşılık gelmektedir. 1900’li yılların Paris gençliği ile 2012 yılının Esenler apaçi gençliğinin bu denli benzerlikler göstermesinin temel sebebi olarak; sanayileşmenin etkisiyle yaşanan yeni ekonomik ilişki biçimleri, kırdan kente ve özellikle sanayi bölgelerine doğru yaşanan göçün başta aile yapısı olmak üzere bireylerin hayatlarında önemli değişikliklere neden oluşu, kırsal kültür ile kent kültürü arasında yaşanan zihinsel ve örfi travma, kente tutunabilme süreçlerinde yaşanan maddi yoksunluklar, göçmen kitlelerin kentte eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma gibi en temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında bile yaşamış oldukları problemler, yoksulluğun ve işsizliğin etkisiyle temellenen şiddet olayları ve buna paralel gelişen şiddet denklemi bir bütün halinde her iki yerleşim alanının birbiri ile benzeşmesine yol açmaktadır. Bu anlamda apaçi gençlerin yaşamış oldukları sorunların pek çoğunun aslında dünyanın pek çok farklı coğrafyasında, yukarıda özetlemeye çalışılan sorunları yaşayan insanların geneli için aynı sonuçları doğurabileceği göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla apaçi olma durumu; göçmen, yoksul, işsiz, barınsız, eğitimsiz olma ile çok yakından ilişkili gözükmemekte; ama elbette her yoksul ya da işsiz olanın apaçi olmayacağı ve fakat belirtilen sorun alanlarının bileşkesinde yer alan bir “apaçılık” durumunun ortaya çıkma potansiyelinin her an belirebileceği ifade edilmelidir.

Bu çerçevede Esenler’deki apaçi gençliğin özellikle saha bulgularından hareketle öne çıkan temel bileşenlerini maddeler halinde ele alınacaktır. Her bir maddede önce yaşanan durumu, daha sonra bu durumun soyo-kültürel temellerinin neler olduğu ve nasıl bir çözüm önerisi ile yaşanan sorunlu durumun aşılabileceği ortaya konmaya çalışılacaktır:

1) Çalışmamızın başlangıç sorularından birisi olan *apaçi gençliğin toplum tarafından nasıl algılandığı, gençlerin bu algı karşısındaki tutumları ve apaçi gençlerin kendilerini nasıl tanımladıkları* meselesi gençlere dair ulaşılan sonuçlar arasında en merkezi konumda yer almaktadır. Apaçi gençler, toplum tarafından “apaçi” olarak adlandırdıklarının farkında olduklarını dile getirmektedirler. Bu durumun nedenleri olarak da kendilerinin *yoksul ve eğitimsiz* olmalarının, İstanbul’a *sonradan* gelenlerden oluşlarının ve bizatihi *Esenler’de oturmalarının* önemli birer etken olduğunu düşünmektedirler.

Aslında apaçi gençlerin farkında olduklarını dile getirdikleri bu durum tarihsel olarak Türkiye’deki göç tarihi ve göç edilen kentlerde yaşayanların göçmenlere bakışını da içerisinde barındıran; bu haliyle daha önce kiro, maganda, zonta ya da görgüsüz olarak tanımlanıp kategorize edilen insanların bu dönemde yeni bir adlandırmayla “apaçi” olarak kabul edilmeleri olarak değerlendirilebilecektir. Yaşana gelen bu durum; Schutz’un (Schutz ve Luckmann, 1973: 5-7), insanların yaşadıkları hayatı rahatça anlamlandırabilmek adına çeşitli kategorilendirmelere başvurmaları ve daha önce büyükleri (ataları) tarafından oluşturulmuş bir takım hazır yargısal kalıpları benimsemeleri hakkında yapmış olduğu çıkarsamalarla yakınlık arz etmektedir. Dolayısıyla apaçi tanımlaması bir boyutu ile sosyal dışlanmaya ve bir adım sonrasında ise *toplumsal ötekileştirmelere* dönüşebilmektedir. Apaçi gençlerin “apaçi” olarak anılmalarında öne çıkan bu tarihsel saik, gençlerin bireysel anlamda sorunlar yaşamasına yol açabilmektedir. Bu anlamda *itibar peşinde olmak* şeklinde tanımlanabilecek bir durumun ortaya çıkması kaçınılmaz olmakta, toplum tarafından sistemli bir *itibarsızlaştırma** ya maruz kalan bir gençlik kesimi için itibar elde etmek ve itibar görmek önemli bir ihtiyaca dönüşmektedir. Bu anlamda evde, okulda, iş hayatında, akran ortamlarında ve sosyal hayatın her aşamasında itibar kazanma gayreti ve çabası öne çıkmaktadır.

---

*Saha araştırmasında görüşlerinden istifade edilen İmam Abdullah Bey, gençlerin sosyal çevrelerinden itibar görme istekleri hakkında şunları söylecektir:

“-Bu gençler ne evden, ne okulda öğretmenden, ne polisten, ne dışarıda eş dost arkadaştan, itibar görmüyorlar değil mi?”

-Evet, sıfır itibar.

-Yani hiçbir kapı onlara açık değil. Anlayabildiğim kadarı ile siz de o gencin kapısı olmuştunuz, itibar kapısı. Yani oturuyor mesela, size kendisinin de çok saçma bulduğu şeyleri anlatıyor, siz de onu ciddi ciddi dinliyorsunuz ve “Bak şöyle yap arkadaşım, böyle yap dostum” diyorsunuz. Ömründe hiç dinlemediği, muhatap olarak on dakika bir şey anlatamadığı birisinin karşısında; sizin karşınızda iki saat diyaloga geçiyor. Siz kimsiniz? Siz bir anlamda ona (gence) itibar eden adamsınız, dolayısıyla gencin gözünde önemli bir adamsınız. Ve siz o hiç itibar edilmeyen bir gence telefon edip “Nasılsın” diyorsunuz. O gün o genci 50 kişi aradıysa günde o arayanların içinde belki de tek ‘itibarlı’ sizsiniz.

-Genelde öyle oluyor yani. O sevgi-ilgi şeyini (eksikliğini) kendim bildiğim için, onlarla çok rahat konuşabiliyorum, onları dinleyebiliyorum. Onların en basit sıkıntılarını eksiklerini, en basit elimden ne geliyorsa dinleyip çözmeye çalışıyorum. İşte dediğim gibi, hırsızlık yapıyo, “Hırsızlık yapma senin ne ihtiyacın var, günlük karnın mı aç benim kapı çal. Efendime söyleyim sigaran mı yok, ben sigara almam işte teşvik de etmem. Ama kendine yetecek miktarda sigara mı içiyorsun. Ben san a bi milyon lira veririm, bi buçuk milyon veririm, iki milyon veririm artık onu sigara alırsın şey yaparsın, o ayrı mesele. Ama onun üstünü vermem. Çünkü haptı ilaçtı bu gibi şeyler yönelme ihtimalin var. Ama karnımı doyurcak paran yok, gel benden al. Ya diyorum ben sana on milyon lira, yirmi milyon lira veremem. Ama ben sana ne yapabilirim karnımı doyurabilirim. Ya hırsızlık karın doyurmak için yapacaksın hiç yapma. Yani biz ne güne duruyoruz, biz neyiz burada?” Bu şekilde. He onlardaki bu iletişimi gördükleri için bende, bakıyorlar ki durum farklı. Şunu diyen de var; “Biz” diyo “senin yanına bi ay iki ay geldik bakalım karşılığında bizden ne isteyeceksin?” Artık bahanemiz de oluşmuş. Bizden ne isteyeceksin?” “Onu” diyo “sabırla bekliyoruz” diyo “ya bi sene geçti sen daha aynı, hiç değişen bişey yok.” [Abdullah, 29, İmam]

Aslında apaçi gençlerin itibar görme isteği olarak öne çıkan bu yaklaşımın arkasında bir başka temel isteğin etkili olduğu, saha araştırmasında karşılaşılan anlatımlarla anlaşılabilir. Bu durum kısaca toplumla ve *kentle uyumlu olarak yaşayabilme* şeklinde ifade edilebilecek bir sosyal karşılığa sahiptir. Apaçi gençlerin tamamı, özellikle resmi kurumlar başta olmak üzere, eğitimine devam ettikleri okullarda, eğlenme mekânı olarak tercih ettikleri kent merkezindeki (Taksim ve Bakırköy başta olmak üzere) kafe ya da diskolarda, alışveriş yapmak ya da gezmek için gittikleri AVM'lerde uyumlu olmaya gayret gösterdiklerini söylemektedirler. Fakat buna rağmen kendilerini apaçi (kıro, maganda algısının daha ön planda olduğu bir biçimle) görmemelerine rağmen; toplumun bir kısmı tarafından kendilerine *reva görülen* tutum ve davranışlar neticesinde uyumsuz ve sorun çıkartan bir gençlik profiline dönüşebildiklerini dile getirmektedirler.

Dolayısıyla apaçi gençlerin yaşamış oldukları sosyal dışlanma ve ötekileştirmeden beslendiği gözlenen bu durumun giderilmesi adına; gençlerin sosyal çevrelerinde önemli bir yeri bulunan aile ve öğretmenler eliyle bir değer kazanma ve apaçi gence değer atfetme sürecinin işletilmesi gerekmektedir. Bu anlamda gençlerin sorunlarını ciddiye alan, dertlerini ve sıkıntılarını dinleyen, çözümü noktasında yol gösterici bir rol ifade edebilen sorumlu bir anne-baba ve öğretmen profili, apaçi gençlerin yaşamış oldukları sosyalleşme problemlerinin aşılmasına ve kendilerini hayat içerisinde anlamlı görebilmelerine olanak oluşturulmasına zemin hazırlayacaktır. Ayrıca devlet kurumlarında bu gençlere yönelik uygulanacak *pozitif ayrımcılığın*, gençlerin sosyalleşmelerinde ve devletle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde faydalı neticeler ortaya çıkarabileceği de göz ardı edilmemelidir.

2) Apaçi gençlerin akran ilişkilerinin boyutları, hangi düzlemde devam ettiği ve gençler için arkadaşlık ilişkilerinin ne anlama geldiği sorusu çalışmanın bir diğer önemli sorusudur. Apaçi gençler aile içi ilişkilerde alabildiğine içine kapanık ve *sönük* bir diyalogu benimsemekte fakat akran ilişkilerinde bu durumun tam tersine oldukça *dışa açık* ve *rahat* bir ilişki biçimi sergilemektedirler. Fakat akran ilişkilerinde öne çıkan *dışa açık* hal daha geniş bir halkada yani kentin merkezinde ve resmi ilişkilerde *kontrollü kapanmaya* doğru evrilmektir. Bu haliyle apaçi gençler iç içe geçmiş üçlü bir sosyalleşme yaşamakta; en iç halka olan aile içerisinde *kapalı*, orta halka sayılabilecek akran ve semt içi ilişkilerde *dışa açık* ve *rahat*, en dış halkada ise *kontrollü kapanma*

diyebileceğimiz bir durumu yaşamaktadırlar. Son halka'da yaşanan bu *kontrollü kapanma* hali aslında ilk madde de tartışılan *öğrenilmiş dışlanma ve kategorilendirme* halinin doğal bir sonucu olarak belirmektedir.

Apaçi gençler kendi aralarındaki akran ilişkilerini; genellikle sorun temelli devam eden ilk ve son halka ile yaşanan ilişkiler neticesinde ortaya çıkan sosyal gereksinimlerini ve bireysel ihtiyaçlarını karşılama zemini olarak görmekte ve arkadaşlık ilişkilerinde karşılaşılan pek çok uygulama bu temele dayanmaktadır. Bu anlamda aralarında süre giden karşılıklı menfaate dayalı ilişkiler, sorun zamanlarında özellikle kavga hallerinde birbirleri ile dayanışmaları, araba kiralama gibi eğlenme biçimlerinde maddi olarak yardımlaşmaları, birbirlerine çoğu zaman kendi ailesinden fazla değer vermeleri, sırlarını paylaşmaları hep aynı zeminden beslenmekte; çoğu zaman birbirlerinin yerine ölümü göze alabilecek türden fedakarlıkları sıradanlaştırabilecek bir boyuta ulaşabilmektedir. Fakat akran ilişkilerinde her ne kadar alabildiğine açık bir sosyal ilişki biçimini benimsiyor olsalar da, apaçi gençlerin akran ilişkileri arasında da olduğu gözlenen *gizli bir kast* sisteminin izleri görülmektedir. Bu haliyle kendi içlerinde (yani kendi yoksunluk ve yoksulluklarında bile) bir zengin-fakir ayrımına gidebilmekte; önceden göçen ile sonradan kente gelen arasında ayrım yapılabilmekte; kimi zaman okula devam eden ile okulu bırakıp çalışmak durumunda kalan arasında bir ayrışmanın yaşanabildiği gözlenebilmektedir. Dolayısıyla apaçi gençlerden bazıları için, daha önce değinmiş olduğumuz her üç halkadan üçü de kapalı hale dönüşebilmekte, süreç bazı apaçi gençlerin *içe kapanmalarına* hatta bir adım sonrasında akran ilişkileri içerisinde adeta bir *kölelik** siteminin işlemesine dönüşebilmektedir. Dolayısıyla apaçi gençlik

---

*Yaşana gelen bu durum ile alakalı olarak kafe sahibi Süleyman Bey'in anlatımına kulak verilmelidir:

“-Kardeşim ne yapacak genç mecbur. Genç ne yapsın abi. Adam nereye gidecek şimdi. Hiçbir yere gidemez. Bugün var yarın yok, bugün parası var mesela, yarın olmayacağını biliyor, ilişkilerinde parası olanı mecbur alttan alıyor. Gerçek düşüncesini sana söyleyemiyor.

-Bu durum gençlerin ezilmesine, gittikçe içe kapanmasına zemin hazırlıyor o zaman.

-İçe kapanmasına, evet... Adam gerçek duygularını söyleyemiyor. Ne yapıyor? Esrara başlıyor. Belki bana uyuz olmuştur söyleyemiyor, belki babasına uyuz olmuş söyleyemiyor. Mahallede bir abisine uyuz olmuş söyleyemiyor. Veyahutta arkadaşına uyuz olmuş söyleyemiyor. Yanlış yapılmış ona ama bana yanlış yaptın kardeşim diyemiyor adam. Bir şekilde gebe birilerine, hep birilerine gebe. Ama maddi açıdan gebe, ama korktuğundan gebe. Şiddetten, şiddet var belki olayda. Hep gebe anasını satayım. Adam yani çizip gidemiyor böyle. Nereye gidecek? İnsanlar özgür iradeleriyle hareket edemiyor. Baş kimse, kafa kimse onun peşinden gidiyor. Lütfü'nün dediği doğrudur kardeşim. Ama ben cebime paramı koyana kadar doğrudur onun doğrusu. Cebime paramı koyarsam, eğer parasalsa aramızdaki ilişki, ama şiddetle eğer yanımda iki tane sağlam adam oldu mu o zaman konuşurum. Maddiyse cebime paramı koyduğum zaman konuşurum. O zamana kadar sesimi çıkarmam. Lütfü geliyor buraya, yanındakilerle. Git diyor bakkala, git diyor şuraya, git diyor buraya. Çocuklar posta böyle, babası gönderse gitmez. Sonra diyor alın diyor 20 milyon gidin yemek alın, yiyeelim. Bir de ib..ler diyor, yemeğinizi alıyorum her gün, daha ne istiyorsunuz? Köle, bildiğin köle işte.

gurubu içerisinde en zayıf rolü kabul eden bu *en apaçiler*, yeri geldiğinde parası olan bir arkadaşın, çoğu zaman Kafe Sahibinin, bol para kazanan bir torbacı'nın, konfenksiyon atölyesinde usta başı'nın ya da patron'un, sokakta polis'in ve belki de kimi zamanda eğitimine devam edebilme pahasına okulda öğretmen'inin *kölesi* durumuna dönüşebilmektedir.

Akran ilişkilerinde ve sosyal hayatlarında *en apaçiler*'in maruz kaldıkları bu boyut; gençlerin hayat karşısında kimi zaman arkadaş ortamlarında bile tutunamayışlarına ve bu sayede kolayca *hayattan istifa edip gitmeye* yani uyuşturucu madde kullanımına başlayarak değiştiremediği ailesinden, ortandan, akran ilişkilerinden sıyrılıp kurtulmasına yol açabilecektir.

Apaçi gençlerin aile ortamından ve toplumsal ilişkilerden geri çekilişlerinin ve sadece kendi akran ortamlarında var olmaya çalışmalarının sağlıklı bir sosyalleşmeye kavuşturulabilmesi için gençlerin aileleri ile ilişkilerinin düzenlenmesi adına, hem gencin hem de ailesinin özlemini duyduğu fakat maddi yoksunluklar nedeniyle çoğu kez bir kaç yılda bir ya da daha uzun aralıklarla gidebildiği memleketine en azından yılda bir kez beraberce gidebilecekleri, bu imkânın maddi olarak yerel yönetimlerden ya da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından karşılanabildiği bir proje hayata geçirilebilecektir. Bu sayede hem ailenin köyden kente gelme sürecinde yaşamış olduğu travmaların bir nebze de olsa önüne geçilebilecek, gençlerinde henüz bir kaç aylıkken kopup geldikleri memleketlerini aileleri ile görmeleri üzerinden farklı bir sosyalliğe kapı aranalabilecektir. Bu sayede genç; memleketiyle, uzun zamandır göremediği akrabalarıyla ve doğduğu topraklarla bir aidiyet ilişkisi geliştirecek; bu durum kent yaşamında karşılaştığı sosyal uyum sorunlarının çözümü noktasında kolaylık sağlayacak ve kendini kentin içerisinde *kaybolmuş* ve *unutulmuş* bir birey olarak hissetmesini bir nebze de olsun hafifletecek bir özgüven duygusunu yeşertebilecektir.

Ayrıca apaçi gençlerin, kentin farklı ilçelerinde özellikle de merkezi konumdaki semtlerde vakit geçirebilmelerine olanak sağlayan; kenti tanımaya, kente *dokunmaya* ve

---

-Genç burada reisin kölesi oluyor, torbacının kölesi oluyor, parası olan çocuğun kölesi oluyor, kimi zaman kafe sahibinin kölesi oluyor, konfenksiyoncunun kölesi oluyor, adam eğitimde başarısız ama sınıfı geçmesi lazım o zaman okulda hocasının kölesi oluyor. Her türlü köle oluyor genç yani.

-Adam ne yapsın, bu çocuk isyan etmesin de, bu çocuk esrar içmesin, bu çocuk içki içmesin de ne için abi bu. İçiyor kafası güzelleşiyor...

-Bu dertlerden çıkıp gidiyor yani. [Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

İstanbul’lu olabilmeye zemin hazırlayabilecek bir sosyo-kültürel etkinliğin yerel yönetimler eliyle de planlanması ve var olan çalışmaların genişletilerek devam etmesi sağlanmalıdır. Nitekim gençlerin yaşadığı semti terk etme isteklerine rağmen nereye gidecekleri konusunda zihinlerinde beliren bir yerin olmayışı, kenti tanıyamamanın doğal bir sonucu olarak belirmekte; bu anlamda apaçi gençlerin kent algısını güçlendirecek faaliyetlerin ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

3) Apaçi gençlerin eğitim durumu, meslek sahibi olma pozisyonları ve büyük oranda bu iki durumdan etkilenerek şekillenen gelecek tasavvurları ayrıca ele alınması gereken bir sonuç niteliğindedir. Gençlerin pek çoğu için eğitime devam edebilmek, özellikle liseyi okumak ve bitirebilmek oldukça önemli bir duruma karşılık gelmektedir. İlk olarak gençlerin pek çoğunun ailesinin genellikle ya ancak okuma-yazma bilen ya da sadece ilkokul mezunu anne-babalardan oluşuyor olması, kendilerinden yaşça büyük abi ya da ablalarının da eğitim durumlarının genellikle ortaöğretim seviyesinin üstüne çıkamayışı; apaçi gençler için lise eğitiminin tamamlanmasını adeta bir *ütopya*’ya dönüştürmektedir. Gencin lise mezunu olması; ailesi içinde itibar görmesine ya da var olan itibarının pekişmesine, akrabalık ilişkilerinde bir adım öne çıkabilmeye, akran ilişkilerinde *takdir edilen adam* pozisyonuna geçebilmeye ve sosyal hayatta *cahil* olmayanlar arasında kendisine bir yer edinilebilmesine karşılık gelmektedir. Göçle gelmiş ebeveyn içinse çocuklarının okuması, lise mezunu olması; ailenin prestijini dolayısıyla anne babanın toplumsal ilişkilerde *çocukları okul okuyan anne baba* olarak anılmalarına imkân sağlamaktadır.

Fakat apaçi gençler için eğitim süreçleri, güzel çağrışımlara sebep olabilse de, süreci tamamlayabilmek yani en azından lise mezunu olabilmek aynı zamanda apaçi gencin ailesi, arkadaşları ve okulda öğretmenleri ile de zorlu bir mücadeleye girişmesi anlamına gelecektir. Nitekim göçle gelen aile için ekonomik kısıtlıklar pek çok zaman ön planda olabilmekte ve bu durumda evin ergen genç kızı ya da erkeği için çoğu zaman konfenksiyon atölyesinin ya da Esenler Hali’nin yolu görünebilmektedir. Bu durum apaçi gençlerin eğitimlerine devam edebilmeleri noktasında sıkça karşılaştıkları ve çoğu zaman da yenildikleri bir aşamaya karşılık gelmektedir.

İkinci durum ise akran ilişkilerinde genellikle eğitimine ara vermiş ya da farklı sebeplerle okulu terk etmiş gençlerin, hâlihazırda eğitime devam eden gençler için

olumsuz birer örnek teşkil edişleri ve genellikle okul okumaktansa para kazanmanın ve “dilediğince harcamanın” özendirici bir unsura dönüştüğü bir durumla karşılabilmektedir. Bu anlamda akran ilişkileri çoğu zaman apaçi gençlerin eğitime ara vermelerinde önemli bir saik olarak belirlemektedir.

Son olarak ise bu her iki aşamayı geçmeyi başarabilen gençler için bir üçüncü aşama belirlemektedir; okuldaki arkadaş ortamlarından ve öğretmenlerin tavır ve davranışlarından etkilenmeden okulu tamamlayabilme aşaması. Bu süreçte öncelikle apaçi gençler için lise ortamının çoğu zaman ekonomik ve sosyo-kültürel temelli ayrışmaların yaşanabildiği, bu anlamda gencin kendisini ister istemez farklı şekillerde okulda var kılabilme yollarına başvurduğu bir süreçle neticelenebilmektedir. Giddens, modern zamanlarda “okul”un bu ayrıştırıcı yanı ile alakalı şu tespitleri apaçi gençlerin yaşamış olduğu sorunun boyutlarının anlaşılabilmesi anlamında ufuk açıcı olacaktır:

“Okullar sadece gençler arası yaş farkını gösteren kurumlar değil aynı zamanda sınıf baskınlığını gösteren kurumlardır. Okullar, yetişkinlerin girişini geciktirmek ve gençlik otoritesi üzerindeki devamlılığı güçlendirmekle kalmaz ayrıca var olan sınıf ilişkilerini ve sınıfsal eşitsizliklerini de üretmeye devam eder. Gençleri bağımlı, birleşmiş bir sınıf yapmaktan öte okullar, şuan hakim olan sınıf ayrımlarını ve sosyal gerilimi körüklerler” (Giddens, 1995: 138).

Giddens’in dikkat çektiği şekliyle apaçi gençlik için lise hayatı sürekli bir varolma mücadelesi ile geçmekte; gençler maddi ve kültürel yoksunluklarını, güç ve şiddet temelli ilişkiler ile aşma yoluna başvurmakta ve bu süreç kaçınılmaz bir biçimde apaçi gencin öğretmenlerin gözünde “serseri” olarak anılmasına yol açmaktadır. Bu nokta apaçi gencin lise eğitimi boyunca karşılaşmış olduğu ikinci sorunlu alana işaret etmekte ve durum çoğu kez öğretmenler ile apaçi gençler arasında süre giden bir “iktidar mücadelesine” dönüşmektedir. Gerek gençler tarafından gerekse de öğretmenler tarafından açıkça dile getirilen bu durum, bir adım sonra apaçi gencin eğitim sürecinde giderek uzaklaşmasına ve okumaya dair umutlarını yitirmesine vesile olmaktadır.

Apaçi gençlerin eğitim süreçleri hakkında edinilen bu sonuca dair ne yapılması gerektiği noktasında bir kaç hususun belirtilmesi yerinde olacaktır. Öncelikli olarak başta İstanbul olmak üzere, büyük kentlere göçle gelmiş ailelerin çocukları hakkında bir eğitim profili ve takip sistemi oluşturulmalıdır. Zira “haydi kızlar okula ya da haydi çocuklar okula” kampanyalarının yapıldığı bir eğitim sistemi içerisinde, eğitime bir

şekilde başlayıp yukarıda bahsedilen sebeplerle eğitimine devam edemeyen çok sayıda genç için böyle bir takip sisteminin, belki de sosyal çalışmacılar tarafından organize edilerek hayata geçirilmesi, yaşanan *eğitim kaybı*'nın önüne geçilebilmesi anlamında faydalı olabilecektir. Ayrıca apaçi gençlerden pek çoğunun meskun buldukları evlerin metrekare bazında küçük, hane kişi sayısı bakımında kalabalık bir aile yapısına dayanması, ayrıca aile içerisinde eğitimlerine destek olabilecek bir bireyin genellikle bulunmayışı, çoğu zaman evlerde ders çalışabilecek bir ortamın bile oluşmasına imkân tanımamaktadır. Bu anlamda yerel yönetimlerin, gençlerin ders çalışabilecekleri ve ders desteği alabilecekleri sosyal ortamları oluşturabilme adına yürüttükleri çalışmalarını yaygınlaştırmalarının, apaçi gençlerin eğitime devam edebilmeleri adına yararlı olacağı düşünülmektedir.

Apaçi gençlerin eğitim durumları kadar önemli bir diğer konu ise, meslek sahibi olma ve işsizlikle ilgili sorunlarını aşabilme durumlarıdır. Bu anlamda iki temel sorun bulunmaktadır. Birincisi apaçi gençlerin önemli bir kısmı çalışma hayatı ile çok erken yaşlarda (12-13 gibi) tanışmakta ve çalıştıkları işlerin genel yapısı ise hizmet sektörünün en alt birimlerine karşılık gelebilecek, beden emeği yoğun, mesai saati uzun (çoğu zaman 12 ila 15 saat arası çalışılan) ve maddi getirisi oldukça düşük işler olarak belirmektedir. Nitekim apaçi gençler için gençlik döneminin *bir çırpıda başlayıp-bittiğini* söylemek çok abartılı bir yaklaşım olmayacaktır. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde gençlik dönemini yaşayabilmesi, kişinin sosyo-ekonomik durumu ile doğrudan bir paralellik arz etmektedir. Ailesinin ekonomik durumu asgari geçinme düzeyinin üzerinde olan gençlerin gençlik dönemi daha uzun bir dönemi kapsamaktayken; ailesine maddi olarak destek vermek durumunda olan bir gencin aynı dönemi çok kısa olmakta ve çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi *bir çırpıda* gerçekleşmektedir. Perrot (1996) bu durumu şöyle özetleyecektir:

“Çalışan gençliğin erken dönemde iş dünyasına başlaması onları erginlik haklarından mahrum ediyor ve varolan enerjilerini absorbe ediyor. Bu kişiler (çıraklar) yasal statüleri olmamakla beraber çalıştıkları ticari kurumlar ve zanaat alanlarında devamlılık sağlamak adına sürekli bir efor harcama zorunluluğuna maruz kalıyorlar. 'Çıraklık krizi' bu yaş grubu gençlerin endüstriyel toplumlardan ziyade geleneksel toplumlarda bir sorun haline gelen organize edilememe halinden kaynaklanan bir duruma işaret eder” (Perrot, 1996: 6).

Bu anlamıyla apaçi gençler, genelde babalarının ya da yakın akrabalarının yapmış oldukları işlerde çalışmaya başlamakta; babası hamal ya da kabzımal olan ya da bir konfenksiyon atölyesinde usta olan genç için yapacağı işler çok önceden belirlenmiş olmakta ve gençlerde böylesi bir sürecin kendileri için çoğu zaman bu şekilde cereyan ettiğini dile getirmektedirler.

Apaçi gençlerden bir şekilde eğitimine devam edemeyenler için yapılabilecek en faydalı uygulama bu haliyle mesleki eğitimi mümkün kılabilabilecek, bu sürecin takibini yapabilecek ve bu anlamda gençlere *mesleki koçluk* hizmeti verebilecek bir mekânizmanın kurulabilmesidir.

Diğer bir sorun alanı ise; apaçi gençlerin pek çoğunun geleceğe dair beklenti ve umutlarının “tükenmiş” olması; bu anlamda oldukça karamsar bir tablo çizmeleridir. Nitekim hem eğitim süreçlerinde yaşanan aksaklıklar, hem de daha çocuk yaşlardan beri *niteliği belli işler*'de çalışılacağı biliniyor oluşu; gençlerin hayat karşısında kendilerini güçsüz hissetmelerine yol açmaktadır. Belki de en zor durum, apaçi gençlerde yerleşmiş olan bu *tükenmişlik* duygusunun üstesinden gelebilmektir ki eğer meslek ve eğitim süreçlerinde gerekli toplumsal destek sağlanabilirse bu sürecin aynı oranda kolaylıkla değişebileceği de göz ardı edilmemelidir.

4) Apaçi gençlerin giyim-kuşam alışkanlıkları, bedenlerine ve özellikle saçlarına şekil verme davranışları, internet ve televizyonla kurmuş oldukları ilişkileri ve eğlenme-müzik dinleme alışkanlıkları çerçevesinde araştırmanın yoğunlaştığı bir başka çalışma sorusu neticesinde elde edilen sonuçlar, gençlerin kültürel formları hakkında ipuçları sunmaktadır. Apaçi gençlerin *görünür olma istekleri* ile yakından alakalı olan kültürel alışkanlıkları; temelde toplumda var olabilme arayışının, kabul görebilmenin ve sosyo-kültürel anlamda yaşanan bir takım eksikliklerin önüne geçebilmenin aracı olacak bir perde işlevi görmektedir. Bu anlamda genellikle renkli olan kıyafetlerin tercih edildiği, dikkat çeken saç kesimlerinin uygulandığı, gerek dövme ile gerek de faça ile bedeni görünür kılabilmenin imkânlarının arandığı, internet yazışmalarında kullanılan *font* tercihlerinden renk seçimlerine, *photoshop* maharetiyle yapılan resimlerden, kelimeleri şekli bozuma uğratarak kullanmaya değin pek çok kültürel pratiğin temelinde var olan temel yaklaşımın, esasında toplumda görünür olabilme ve var olabildiğini hissettirebilme gayretinin bir neticesi olarak okunabilecektir.

Nitekim yoksul gençliğin genelde farklı kültürel tarzlara yönelmeleri, müzik tarzları ile toplumdan farklılaşma çabaları ya da seçilen kıyafetler eliyle dikkat çekme gayreti, tarihsel olarak da gençlik kültürlerinde rastlanagelen bir duruma karşılık gelmektedir. Bu anlamda örneğin apaçi gençlerden bir kısmının daha önce *rap müziğine ve tarzına* yakın durduğunun yapılan görüşmelerde dile getirilmiş olması; gençlerin farklı dönemlerde farklı kültürel aidiyetler ve vaziyet alışlar üzerinden dile getirmeye gayret gösterdiği şeklinde de okunabilecektir:

“Özelde ise rap ve graffiti, sanayisizleşme (deindustrialisation) çağıyla birlikte toplum dışına itilen varoş gençliğinin, bu durum karşısında ortaya koyduğu kültürel bir direniş biçimidir. Hem rap, hem de graffiti, ‘öteki ve farklı’ olanı toplumun baskın değerlerine göre törpüleyerek biçimlendirmeye programlanmış geleneksel, resmi eğitim yöntemlerinin kısıtlamalarından gençleri özgürleştirir. Geleneksel eğitim yöntemleri bugüne değin, var olan farklılıkları baskın kültür içinde eritmek suretiyle yok ederek ulusu (milleti) tektipleştirme çabası gütmüştür” (Kaya, 2008: 459).

Rap müziği ve kültürü üzerine yapmış olduğu saha çalışmasında Kaya (2008)’nın da dile getirmiş olduğu gibi; çoğu zaman gençlik altkültürleri, bir yandan sisteme ve toplumsal ilişkilere olan itirazın bir şekilde dile getirildiği bir zemine dönüşebilmekte; kimi zaman da sadece bireysel anlamda aidiyet geliştirebilmenin ve toplumda bir alt kimlik edinebilmenin yöntemi olarak benimsenebilmektedir.

Apaçi gençlerin giyim tarzları, saç şekilleri ve dinledikleri arabesk ya da özgün müzik tarzları her ne kadar bireysel bir sistem karşıtlığının ifadesi gibi gözükse de, yürütülen saha çalışmasında bu durumun daha çok gençler arasında kendi doğallığında ve kişisel beğeni ve tercih edişlerle gelişen bir altkültür formuna karşılık geldiği gözlenmiştir. Nitekim belki bu sebeptendir ki, Türkiye’de pek çok insan apaçi müziğini dinlemiş, apaçi dansı yapmış ya da saçlarını apaçi saç tarzına yakın bir şekilde biçimlendirmeye çalışmıştır.

Ayrıca saha çalışması neticesinde karşılaşılan neticelerden birisi de, dışarıdan bakıldığında apaçi gençlerin tarzları itibariyle “arabesk” müzikten ziyade daha “batılı” müzikleri tercih etmesi beklenen bir profili temsil ediyor oluşlarına rağmen öne çıkan müzik tercihlerinin daha ziyade *doğulu* olması durumudur. Bu durum aslında gençlik altkültürleri için artık dış görünüş ile kültürel alışkanlıkların aynı oranda uyumlu

olmasını zorunlu kılmayan yeni bir döneme geçildiğinin de işareti olarak değerlendirilebilecektir:

“Gençlerin kıyafet tarzına bakarak hangi müziği dinlediğine karar verebilmenin giderek zorlaştığı bir dönemde yaşıyoruz. Bana göre kentli dans müzikleri, gençlerin müzik beğenisiyle tarz tercihleri arasındaki ilişkiyi nasıl gördüklerini anlamak için önemli. Bireyin görüntüsüyle müzik beğenisi arasında bir benzerlik ve paralellik olmadığını söylemiyorum, ancak bundan ziyade, müzik beğenisiyle bireyin dış görüntüsü arasında eskisinden daha az belirleyici bir bağ var. Bu ikisi birbirini sıkı sıkıya belirlemiyor. Birey, farklı müzik tarzları arasında istediği gibi seçim yapabilirken, şık görüntüsünü de kendi yönelimleri doğrultusunda seçiyor. Ve bu ikisi arasındaki ilişki, sınırları ve tanımı belli, tutarlı ve bütünlüklü bir altkültürü işaret etmiyor. Birey müzik ve giyim tarz seçimlerini, katı bir şekilde belirlenmiş bir altkültür cemaatine göre yapmıyor, bunun yerine akışkan ve yeni kabile özelliğinde davranıyor” (Bennett, 1999: 599–617).

Bennett’in dikkat çekmiş olduğu gibi gencin dış görünüşü ile iç dünyasının ve kültürel beğenileri arasında yaşanan farklılaşma durumu, apaçi gençlerin dans etme biçimlerinde de kendisini çok net bir şekilde göstermektedir. Nitekim apaçi gençler, başta apaçi dansı olmak üzere Batılı dans formlarında dans etmeyi sevmekte ve tercih etmektedirler. Fakat gençlerin neredeyse tamamı için örneğin bir türkü ya da Türkçe ya da Kürtçe çalınan halay müziği çok daha başka bir kültürel karşılığa tekabül edebilmekte; kendisinden halay ya da “zılgıt” çekmesi beklenmeyen bir genç, bir anda *doğulu* bir müzik ve dans yaklaşımını tercih edebilmekte ve bu durum gençler arasında çok sık karşılaşılan bir durum olarak belirmektedir.

Apaçi gençlerin özellikle toplum tarafından en çok eleştiriye maruz kaldıkları bu kültürel alışkanlıklar; gençlerin de başta ebeveynleri olmak üzere, yaşadıkları sosyal çevreden, okulda öğretmenlerden, sokakta yürürken polisten ve kentin merkezi eğlence mekânlarındaki *kentliler*’den anlayış bekledikleri önemli bir noktaya dönüşmektedir. Nitekim görüşme gerçekleştirilen gençlerin pek çoğu, yaşları biraz ilerlediğinde ve özellikle asker’e gidip geldikten sonra “apaçi” olarak hayata devam etmeyeceklerini, dolayısıyla bu konuda toplumsal bir *anlayışa* ihtiyaçlarının olduğunu belirtmektedirler.

5) Apaçi gençlerin yaşadıkları pek çok sorunun temeli sayılabilecek bir diğer önemli soru olan *aile kurumuna bakış*, alınan cevaplar itibariyle gençlerin ileriki hayatlarında nasıl bir anne baba rolü benimseyeceklerinden evliliğe dair tutumlarının nasıl şekillenmekte olduğuna, çocuk sahibi olmaktan aile içi ilişkilerin ne şekilde

düzenlenmesi gerektiğine kadar pek çok bireysel ve toplumsal alanla alakalı konularını belirler niteliktedir.

Gençlerle yapılan görüşmelerde belki de en sorunlu problem alanı olarak beliren aile ile ilişkiler, en temelinde göç olgusu ile oldukça yakından ilişkili bir duruma karşılık gelmektedir. Apaçi gencin ailesinde ebeveynin yoğun bir iş temposunda çalışmak zorunda oluşu, ailenin diğer fertleri sayılan abi-abela ya da kardeş'in aynı biçimde bir şekilde çalışma hayatının bir ucunda yer alışları, ailenin kendi içerisinde tüm bireylerine sirayet eden maddi yoksunluklar temelli tedirginliklerle de birleşince tarafımızdan *silik aile* şeklinde kavramsallaştırılan bir aile modelinin ortaya çıkışını kaçınılmaz kılmaktadır. *Silik aile*, ailede şeklen anne baba'nın genellikle bulunduğu, fakat kente uyum sürecinde ebeveynin kendi içerisinde duygusal anlamda uzaklaşma yaşadığı, zamanla boşanmaların ya da ev içerisinde aynı ortamın paylaşılmasına rağmen yakınlığın giderek azalması ile sonuçlanabilen, çocuklarının eğitimi ile yeterince ilgilenemeyen, kentin sosyo-kültürel atmosferi ile kendi kültürel değerleri arasında zihinsel ve davranışsal bir bocalama hali yaşayan ve neticede emek yoğun işlerde çalışıp bir süre sonra kronik sağlık sorunları ile de uğraşmaya başlayan bir anne-baba profilinin özetidir. Bu süreç bir süre ailenin kendi içinde parçalanmasına, babanın yeni bir eş arayışına girişmesine ya da aldatma alışkanlıklarının yaygınlık kazanmasına, gencin kendine akran ilişkileri içerisinde yeni sosyallikler edinerek aileden uzaklaşmasına, özellikle anneye yönelik aile içi şiddetin bir zaman sonra ailenin tüm fertlerine sirayet eden bir hale bürünmesine ve apaçi gencin çoğu zaman zihnen kimi zamanda bedenen aileden kopuk uzaklaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Göçle gelen ailelerde ebeveynin kendi çocukları ve gençleri ile ilgilenme ve onlara vakit ayırabilme, kültürler ve örfi değerleri aktarabilme noktasında eksik kalabilme gibi durumlara karşılaşmalarında, ailenin büyüklerinin dede ve anneanne-babaanne gibi yaşlıların göç eden aileden büyük oranda uzakta kalması, ancak daha sonra, aile kentte biraz tutunup kendine gelinceye kadar, aile büyüklerinden kültürel anlamda neredeyse sadece gıda akışının sağlandığı (kışlı yiyecekler, yazlı mahsuller) fakat bunun yanısıra aile kültürünün akamete uğradığı, kentte yalnız kalmış aileleri yani *silik aileleri* meydana getirecektir. Mead bu sürecin göç eden toplumların kaderi olduğuna değinmekte ve ABD'den örnek vermektedir:

“Çok basit bir formla, kofigüratif kültüre sahip toplumlar büyükanne ve babanın sürece dahil olmadığı toplumlardır. Ülkenin bir yerinden diğerine göç eden genç yetişkinler, ailelerini arkalarında bırakabilir veya eski yerleşim yerine terk ederler. Büyük anne ve babalar da, Amerika veya endüstrileşmesini tamamlamış gelişmiş toplumların yaşadığı şehirler gibi yaşlıların özel alan ve evlere terk edildiği modern toplumlarda kendilerine yer bulamazlar. Büyük anne ve babaların hali hazırda bulunmadığı durumlarda yeni davranış biçimlerinin olduğu farklı bir hayat tarzına geçiş kolaylaşır, çünkü geçmişini hatırlatacak, tecrübelerini çocuklara aktaracak ve onları zorlayacak, eski kültürel değerleri yansıtacak bir büyükanne ve baba yoktur” (Mead, 1970: 34).

Dolayısıyla apaçi genç evlilik ile ilgili ciddi endişeler taşıdığını belirtmekte, evlenmek için maddi imkânların sağlanması gerektiğini yani iyi bir iş, ev ve araba sahibi olunmadan evlenmenin hayal olduğunu söylemektedir. Nitekim maddi yoksunlukların kendi ailelerinin yaşadığı sıkıntılarda en temel etken olduğunu kabul eden gençler, kendi kuracakları ailelerde böylesi bir durumun yaşanmaması için baştan önlem almanın zorunluluğuna inanmaktadırlar.

Evlenildiğinde yaşadığı semti terk etme isteği olarak beliren baskın bir yaklaşım biçimi ise apaçi gencin yaşadığı sıkıntılı aile hayatında çevrenin ve muhitin önemli bir etkisi olduğunu düşündüğünü de göstermektedir. Bu anlamda kendi çocukluğu ve gençliği gibi bir dönemi, ileride sahip olacağı çocukları için uygun görmemekte; bu tavrıyla sadece *yoksulluk, şiddet ve suç* üreten bir çevreden kopup uzaklaşmanın ne denli önemli olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Ayrıca apaçi genç için çocuk sahibi olmak, yaşanılmayan ve özlemi duyulan bir hayatın kendi çocukları üzerinden yaşatılabilmesinin planlarını kendi içerisinde barındıran büyük bir *hayale ve umuda* karşılık gelmektedir. Dolayısıyla eğitim hayatına devam eden, maddi imkânların yeteri kadar sağlanabildiği, farklı bir sosyal çevrede yetişen ve suç-şiddet-uyuşturucu ilişkilerine bulaşmış bir çocuk, apaçi gencin ideal çocuğu olarak anlatılmaktadır.

Apaçi gencin kendi ailesiyle özellikle anne-babası ile arasının *iyileştirilebilmesi* durumu, kapsamlı bir projeyi zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde uygulanması planlanan “aile danışmanlığı” çalışmasının, öncelikli olarak büyük kent merkezlerinde, apaçi gençlerin ailelerine benzer göçle gelmiş aileler için uygulamaya konulmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Nitekim ebeveynin; suça bulaşmış, aktif madde bağımlısı ve şiddete eğilimli yapısı ile malul genci ile nasıl iletişim kuracağını desteklenmesi, karşılıklı

ilişkinin tıkanıdığı noktalarda uzman yardımları ile sorunların nasıl aşılabileceği yönünde yapılacak olan çalışmaların, *silik aile*'nin normal aileye dönüşebilmesi sürecinde önemli bir katkı sunabilecektir.

6) Apaçi gençlerle yütütülen saha araştırmasında araştırmacıyı en çok zorlayan cevaplar, hiç şüphesiz gençlerin göçle beraber kentte ayakta kalabilme durumları, yaşadıkları yoksulluk temelli sorunlar, sürecin bir biçimde suç ve şiddet ilişkilerini doğru evrilmesi ve nihayetinde madde bağımlılığı denklemi ile gençlik döneminin apaçiler için içinden çıkılmaz bir hale dönüşmesi süreçleridir.

İstanbul'da ve Esenler'de hayata devam edebilmek ve sorunlu pek çok sosyal ilişkinin içerisinde bir şekilde ayakta kalabilmek, bir takım stratejik yönelimleri ve akran ilişkileri temelinde gelişen çeşitli davranış kalıplarını benimsemeyi beraberinde getirmektedir. Bu anlamıyla *köşe başları*'nda vakit geçirmek, bir korunma ve kendini güvence altına alma yöntemi olarak bir *tayfa* ile beraber olmak, kavga etmek, yanında kendini güvence altına almaya yarayan kesici aletlerle gezmek önemli bir ritüele dönüşmektedir. Kendini yaşadığı semtte, ilçede ve kentte yalnız hissetme duygusundan beslenen, sosyal ilişkilerde *itibarsız* bir konumdan güç alarak yeşeren ve nihayetinde kentte ve akran ilişkilerinde bir şekilde hayatı devam ettirebilmeye dayanan bu ilişki biçimi; sürecin tıkanıdığı noktada kendisini uyuşturucu madde bağımlılığı ile gösterebilecektir.

Apaçi gençlerin suça bu denli meyyal oluşlarında ve yaşadıkları sorun zamanlarından uzaklaşmalarında yardımcı olduğu düşünülen madde kullanımlarında önemli etkenlerden birisi, gençlerin *dikkatleri üzerlerine çekebilme* yani *ben de varım, yaşıyorum ve beni ciddiye alın* yaklaşımının yansımaları görülebilmektedir. Dolayısıyla gençler, kültürel tarzları ile ortaya koymaya çalıştıkları *farklı olma ve dikkat çekme* arayışlarını; kendilerini kentte var kılabilme adına da sürdürmeye devam etmektedirler.

Nitekim apaçi gençlerin kentte tutunabilme ve var olabilme mücadelelerinde o denli gerçekçi bir sosyal durum yaşanmaktadır ki; gençlerin etnik yapıları, dini algılayışları, siyasi tutumları ve aile yapıları, kendi aralarında bir dayanışma formuna dönüşen kente karşı (ya da kentin yanında mı denmeli) tutunabilme stratejilerinde bir anda

önemsizleşebilmektedir. Aynı *kurttan kaçan birer kurban** haline dönüşen gençler için tek bir şey anlamlı hale dönüşmekte, hayatı bir şekilde devam ettirebilmek ve ne pahasına olursa olsun gittiği yere kadar hayatı sürdürmeye gayret göstermek.

Nitekim süreç uyuşturucu madde kullanımı ile neticelenmekte, sorunlarının üstesinden gelemeyen, bu anlamda ne aileden ne de sosyal çevrelerinden yeterli desteği göremeyen apaçi gençler madde bağımlısı bir hayata doğru sürüklenmektedirler.

Madde kullanımı ile suça bulaşma durumu çoğu zaman birbirini besleyen bir tarzda gelişmekte; gençler büyük oranda ailelerinde görerek alıştıkları, sokakta maruz kalarak kanıksadıkları bir durumu, yani sorun zamanlarında şiddete başvurarak sorunun üstesinden gelebilmeyi öğrenmektedirler. Berger ve Luckman “gerçekliği sosyal inşası”nı toplumsal süreçlerin bireylerin bilinçlerinde nasıl bir *içselleştirme* meydana getirdiğini açıklarken şöyle demektedirler: “İnsanlar belirli işleri ve davranışları nasıl yapacaklarını, örneğin bir suçu en iyi nasıl işleyeceklerini düzenli olarak bir arada buldukları yahut karşılaştıkları insanlarda-toplumsal gruplardan tevatüren öğrenirler” (Layder, 2010: 120). Bu anlamda apaçi gençlik gruplarında sıkça gözlenen suça dayalı davranış kalıplarının toplumsal ilişkiler yoluyla ve son derece doğal bir şekilde nasıl nesilden nesile aktarıldığı daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim apaçi gençlerle yaşadıkları muhitlerde yapılan gezintiler sırasında, yaşı henüz çok küçük belki 5-8 yaş aralığında olup sokakta oynayan çocuklar ile ilgili gençlerin “bunlarda ilerde bizim gibi olacak, okul yok, iş yok, kavga var, garibanlık var” değerlendirmelerinin; sosyal çevrenin içselleştirilmesi sürecinin nasıl işlediğini ortaya koymaktadır.

Gençlerin gerek uyuşturucu madde kullanım alışkanlıkları gerekse de şiddete başvurma davranışlarının, profesyonel desteklerle üstesinden gelinebilecek bir duruma karşılık geldiğini belirtilmelidir. Nitekim görüşme gerçekleştirilen gençlerin neredeyse tamamı,

---

*Kafe sahibi Süleyman Bey bu durumu çok çarpıcı bir şekilde özetleyecek ve gençlerin nasıl *aynı kurttan kaçan kurbanlar* olduğunu tanımlayacaktır:

“Zayıf abi gençler, herkesin şeyi var, problemi var burada. Ha bizim buraya türbanlısı geliyor Kürd’ü geliyor Türk’ü geliyor kaynaşıyorlar, herkes eğleniyor, çünkü hepsinin sorunu aynı hepsi aynı yerden kaçıyorlar hepsi aynı kurttan kaçıyor. Kurt kovalayınca herkesin kim olduğu ne fark eder, hepsi birlikte kaçıyor. Kurt kimi yakalarsa onu yiyecek. Bunlar biliyorlar sonu, dolayısıyla onlar böyle yani hep beraber kaçıyor onu Kürt olması Türk olması fark etmiyor; mesela bir sürü Türk şemame oynuyor. Onların derdi şemame veya siyaset değil onlar aynı tehlikeden kaçıyorlar aynı acılardan kaçıyorlar. Sonra hep beraber esrar içiyorlar hep beraber votka içiyorlar kafayı dağıtıyorlar.”[Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

hem madde kullanımından hem de şiddete dayalı suç ilişkilerinden oldukça rahatsız olduklarını belirtmekte ve fakat buna rağmen başta akran ortamlarını değiştirememenin, daha sonrasında eğitim ve meslek anlamında desteklenmemelerinin bu durumun aşılması noktasında ciddi engeller olarak belirlediğini dile getirmektedirler. Bu anlamıyla gençlerin değişmeye açık oluşları, uyuşturucu madde kullanımını terketmeye hazır bulunuşları, özellikle sosyal çalışmacılar başta olmak üzere sahada çalışabilecek pek çok gençlik uzmanı için kısmen daha rahat bir çalışma zemininin varlığına işaret etmektedir.

Özellikle gençler arasında alkol kullanımından ziyade uyuşturucu hapların tercih ediliyor oluşu yürütülecek çalışmalarda dikkate alınmalı; gençlerin anlatımı ile hap'ı bırakmanın çok da zor olmadığı fakat gençlerin meşgul olabilecekleri, boş vakitlerinin neredeyse günlere haftalara yayılan bir şekilde sürüp gitmediği imkânların oluşturulabileceği bir sosyal desteğe duyulan ihtiyaç önemsenmelidir.

7) Apaçi gençlerin toplumsal davranış ve yönelimlerini ortaya koyabilmek adına sorulaştırdığımız bir diğer başlık ise gençlerin devlete ve siyasete bakışları şeklinde özetlenebilecek olan anlatılarından çıkan sonuçlardır. Gençler için devlet algısı ve icracı makamında bulunan siyasi kurumlara dönük bakış açısı, temelinde *karşılıklı diyalogsuzluğa* dayanan bir ilişkiye ve algı denklemine karşılık gelmektedir. Apaçi gençler genel anlamda devlet kurumlarında çalışanlar özellikle de emniyet güçleri üzerinden bir devlet eleştirisi yapmaktadırlar. Bu anlamda emniyet güçlerini temsilen polis'le kurulan ilişkiler gençler tarafından önemli bir sorun alanı olarak kabul edilmekte; polis'in kendilerine şiddet uyguladığından, önyargılı yaklaştığından, üzerlerinde psikolojik bir baskı kurduklarından beslenen bir ön kabule dönüşmektedir. Bu anlamda apaçi gençler suça dayanan tavır ve davranışları ve bu anlamıyla şiddetle kurmuş oldukları yakın ilişki bağlamında çoğu kez polis'in haklı uygulamalarda bulunduğunu kabul etselerde, en genel anlamıyla baskı ve şiddet temelli gelişen bir ilişki biçiminden duydukları rahatsızlığı dile getirmektedirler ve bir kere hata yapanın ya da suç işleyenin artık sürekli gözetim altında tutulduğunu, sanki "pişman olma hakkı yokmuşcasına" bir muamelenin devam edeceğini belirtmektedirler. Ayrıca gençlerin giyim kuşam alışkanlıklarından, saç şekillerine ya da dövme ya da façalı olmalarına kadar pek çok kültürel alışkanlık neticesinde sürekli potansiyel suçlu olarak algılanmalarının üzerlerinde yaratmış olduğu olumsuz etkiye değinmişler; bu anlamda

devlete olan sevgi ve güvenlerinin azaldığını belirtmişlerdir. Yine gençlerin en sık vakit geçirdiği mekânların başında gelen kafelerin, polis tarafından sürekli gözetim altında tutulması, baskın ve denetimler yapılması gençlerin polise karşı olumsuz bir bakış açısı geliştirmesinde önemli bir etken olarak belirmektedir.

Gençlerin emniyet görevlileri ile yaşamış oldukları sorunlu ilişki zemini; hem güvenlik güçlerinin hem de gençlerin karşılıklı bir şekilde geliştirmeleri gereken bir anlayış zemininde çözülebileceği gözükmektedir. Bu anlamda polisin güvenlik sorgulamalarında (GBT) daha incelikli bir yöntem benimsemesi, gençlerin ise polise karşı *yardım edici* bir tavır benimsemeleri yaşanan problemlili ilişkilerin bir nebze de olsa çözümlmesine katkı sağlayabilecektir.

Apaçi gençler genel siyasi eğilimler göz önüne alındığında ise daha ziyade “muhafazakar-milliyetçi” bir siyasal temsiliyetin kendileri için anlamlı bir karşılığı olduğunu düşünmektedirler. Bu anlamda gençlerin bir çoğu için hâlihazırdaki iktidar partisi oy verilen ya da verilmesi düşünülen bir siyasal tercihe dönüşmekte; yaşanan yoksulluklar ve imkânsızlıklar temelinde daha fazla olması beklenen “sol partiler”e olan ilgi ise alabildiğine düşük gözükmektedir. Bu anlamda Kazgan (2006)’ın İstanbul Gençliği üzerine yapmış olduğu araştırmada, gençlerin siyasal yönelimleri ile apaçi gençlerin yaklaşımları arasında bir paralelliğin devam edegeldiğini söyleyebilmekteyiz. Kazgan, eğitim profili düşük ve maddi geliri yetersiz kitlelerin⁸⁹ sol bir parti olarak kabul edilen CHP’nin yerine muhafazakar-demokrat bir siyaseti benimseyen Ak Parti’yi tercih edişlerini özetlemekte; benzeri bir durum apaçi gençlerin siyasal yönelimlerinde de kendini göstermektedir.

---

⁸⁹Kazgan yaşanan durumu şöyle özetleyecektir: “Türkiye’deki siyasi yaşamdaki kırılma noktaları, sınıfsal ve sosyo-ekonomik sorunlarla değil, kültürel kavramlarla ilgilidir. Bu saptama bu çalışma çerçevesinde de doğrulanmaktadır. ...gelir düzeyi arttıkça CHP oyları artmakta, AKP oyları azalmaktadır. Benzer bir durum eğitim düzeylerine ilişkin olarak da karşımıza çıkmakta ve eğitim düzeyi yükseldikçe CHP oyları artmakta ve AKP oyları azalmaktadır. İlginç olan noktaysa, CHP’nin solu temsil ettiğinin varsayılmasıdır. Bu durumda CHP’nin yüksek gelir ve yüksek eğitim gruplarından –ki yüksek eğitilmiş olmak da büyük ölçüde yüksek gelirli olmakla doğrudan ilişkilidir- oy alması, bir paradoks olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Batı demokrasilerinde çok da rastlanan bir durum değildir. Verilerden, bunun tersinin de geçerli olduğu anlaşılmaktadır; çünkü kendini muhafazakar demokrat olarak tanımlayan AKP de, toplumun alt gelir ve alt eğitim gruplarından oy almaktadır. Bu durumda, seçmenlerin siyasal tercihlerinde, sınıf bilincinden çok kültürel olguların etkili olduğu gerçeği ortaya çıkar. 2002 seçimleri bunun çarpıcı örneğidir. Bu arada, seçmen davranışlarıyla ilgili olarak, seçmen yaşında olmasına karşın %30’luk bir kitlenin oy kullanmamış olması, gençlerin siyasete olan ilgisinin düşüklüğünü gösteren bir başka önemli noktadır” (Kazgan, 2006: 147).

Fakat yaşadıkları sosyal sorunlar, kişisel yoksunluklar ve bireysel sıkıntılara rağmen apaçi gençlerin bile siyasete bu denli mesafeli bir duruş geliştirmeleri; toplumun talepler ve beklentiler anlamında siyasal bir vaziyet alışması benimsemesi şaşırtıcı olmayacak olan bir gençlik kesiminde yaşanan “depolitizasyon” sürecini resmetmesi açısından oldukça anlamlıdır.

“Apaçi gençler”in toplumsal davranış ve yönelimlerini ortaya çıkarabilmeye dair belirlenen tez konusunun sorularına verilen cevaplardan hareketle ulaşılan sonuçlar ve öneriler bu şekilde özetlenebilir. Saha bulgularının sonuçlarının değerlendirilmesi aşamasında ulaşılan en önemli netice ise hiç şüphesiz apaçi gençlerin kim olduğu sorusuna araştırmacının kendisinin vermeye çalıştığı cevaptır. Bu noktada apaçi gençleri kavramsal olarak *Veresiye Hayat* yaşayan bir gençlik olarak tanımlamak uygun görülmektedir. *Veresiye Hayat* gençlerin en belirgin özelliklerinden birisini, ertelenmiş ve şimdi yaşanmadığı düşünülen bir hayatı sürekli ileriye ötelemenin bir izahıdır. Apaçi genç; düzenli bir aile kuracağını, uyuşturucu madde kullanımını bırakacağını, suça bulaşmadan bir hayat sürdürmeye başlayacağını, eğitimine *açık liseden* bile olsa devam edeceğini, bir gün iyi bir iş ve meslek sahibi olacağını, yaşadığı evi, mahalleyi, ilçeyi değiştirebileceğini, iyi bir maaş, büyük bir ev ve güzel bir araba sahibi olacağını, hatta arkadaşlarını bile bu “bataklık hayattan” çekip kurtaracağını, hasta anne ya da babasına iyi bir sağlık hizmeti satın alabileceğini, yaptığı günahlardan tövbe edeceği ve dine döneceğini hayal etmekte, aslında bir bakıma bu hayali şu an yaşamış olduğu hayatın karşılığında veresiye olarak satın almaya çalışmaktadır. Bu anlamda apaçi gencin hayatla girmiş olduğu ilişki büyük oranda bir veresiye ilişkisine dayanmakta, süreç geleceğe dair umutları satın almaya ve gerçekleşmesi beklenen değişime *bel bağlayarak* hayata tutunabilmeye dayanan bir stratejiye dönüşmektedir. Veresiye ilişkisinin başlangıç tarihi ise erkekler için “askerlik dönüşü”, kızlar için ise “mutlu bir yuvanın kuruluşu” olarak kabul edilmekte; bütün beklenti ve değişim umutları tarihi belli fakat sonucu belirsiz bir veresiye alışverişine ertelenmektedir. Veresiye, diğer bir deyişle ertelenmiş bir hayattır apaçi gencin serüveni...

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abadan Unat, N. (1961). *Üniversiteli Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetleri, Ankara Yüksek Öğrenim Gençliği Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- Abadan Unat, N. (1979). *Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyo Psikolojik Ve Eğitimsel Sorunları*. Ankara: Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi.
- Abell, P. (2008). Homo Sociologicus. S.P. Turner (Ed.). *Sosyal Teori ve Sosyoloji* içinde, İstanbul: Küre Yayınları.
- Aktunç, H. (2009). *Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E.Yıldırım. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Anayasa, Madde 58, IX. A.
- Angutyus. (2011). *Bir Apaçi Masalı*. İstanbul: Dizüstü Edebiyat.
- Arlı, A. (2010). Küreselleşen İstanbul'da Sosyo-Mekânsal Farklılaşma. F. Başar (Ed.). *Kültürler Başkenti İstanbul* içinde. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayını, 2010, 516-526.
- Arlı, A. ve S. Parin. (2010). İstanbul İlçelerinin Eğitim Profilleri. F. Başar (Ed.). *Kültürler Başkenti İstanbul* içinde. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayını, 2010, 510-516.
- Armağan, İ. (2004). *21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği*. İstanbul: Kırkısraklılar Vakfı Usadem Yayınları.
- Arslan, M. (2004). *Argo Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aydın, B. (2003). *Kravathlı Mafya*, İstanbul: Selis Yayınları.
- Babuna, C. ve N. Bayhan. (2009). *Uyuşturucu-Bağımlılık Afeti ve Sorunları*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Baert, P. (2010). *Sosyal Bilimler Felsefesi-Pragmatizme Doğru*. Ü. Tatlıcan (çev.), İstanbul: Küre Yayınları (orijinal baskı tarihi 2005)

- Bahar, H.İ. (2008). (2. baskı) *Sosyoloji*, Ankara: USAK Yayınları.
- Baş, T.ve U. Akturan (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri-Nvivo 7.0 İle Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayhan, V. (1997a). *Üniversite Gençliğinde Anomi Ve Yabancılaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayhan, V. (2003a). *Genç Kimliği: Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Bayhan, V. (2006). Türkiye’de Gençlik: Sorunlar, Değerler ve Değişimler. M. Zencirkıran (Ed.). *Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* içinde. Ankara: Nova Basın Yayın, 2006.
- Berger, M.B. (1972). On the Youthfulness of the Youth Cultures. P.K. Mannig ve M. Truzzi (Ed.). *Youth and Sociology* içinde, New Jersey: Prentice-Hall.
- Bilton, T., K. Bonnett ve P. Jones. (2008). *Sosyoloji*. K. İnal (çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi (orijinal baskı tarihi 1981)
- Bingölçe, F. (2001). *Kadın Argosu Sözlüğü*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Boudon, R. (1989). *Dictionnaire Critique de la Sociologie*, Paris: Larousse.
- Bourdieu, Pierre. (1996). *Toplumbilim Sorunları*. I. Ergüden (çev.), İstanbul: Kesit Yayınları (orijinal baskı tarihi 1992)
- Brake, M. (1980). *The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures*. London: Routledge&Kegan Paul Ltd.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Butler-Kisber, L. (2010). *Qualitative Inquiry: Thematic, Narrative and Arts-Informed Perspectives*. London: Sage Publications.
- Caron, J.C. (1996). Worker Youth: From the Workshop to The Factory. G. Levi ve J.C. Schmitt (Ed.). *A History of Young People in the West: Ancient and medieval rites of passage* içinde. Paris: Harvard University Press.
- Cohen, A.K. (1955). *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. Glencoe: The Free Press.
- Creswell, J.W. (2002). *Educational Research-Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, U.S.A.: Merrill Prentice Hall.

- Çubukçu, A. (2002). 'Devrimci Hamlelerin Yenilgiye Uğradığı Dönemde Çıktı Arabesk', A. Ok (Ed.). *Anadolu Türküsü'nden Arabesk'in II. Dönemine* içinde, Don Kişot Yayınları.
- Daly, K. (2007). *Qualitative Methods for Family Studies Human Development*. California: Sage Publications.
- Denzin, N. ve Y. Lincoln (2000). *Handbook of Qualitative Research*. USA: Sage Publications.
- Deschavanne, E. ve P.H. Tavoillot. (2004). La Confusion Des Âges. F. Dubet, O. Galland ve E. Deschavanne (Ed.). *Comprendre: Les Jeunes* içinde, Paris: Presses Universitaires de France, 2004.
- Doğan, İ. (1994a). *Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Doğan, İ. (1998). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dubet, F. (1999). *Dictionnaire de Sociologie*. Le Robert/Seuil: Encyclopaedia Universalis.
- Dubet, F. (2004). "La jeunesse est une epreuve" (Gençlik Bir Denenmedir). F. Dubet, O. Galland ve E. Deschavanne (Ed.). *Comprendre: Les Jeunes* içinde, Paris: Presses Universitaires de France, 2004, 275-293.
- Durkheim, E. (1994). *Sosyolojik Metodun Kuralları*. E. Aytekin (çev.), İstanbul: Sosyal Yayınları (orijinal baskı tarihi 1895)
- Durkheim, E. (2002). *İntihar*. Ö. Ozankaya (çev.), İstanbul: Cem Yayınevi (orijinal baskı tarihi 1897)
- Duverger, M. (1990). *Sosyal Bilimlere Giriş*. Ü. Oskay (çev.), Ankara: Bilgi Yayınevi (orijinal baskı tarihi 1964)
- Eğitim Ansiklopedisi. (1966). Ankara: Ansiklopedi Yayınevi.
- Eichorn, D. (1968). Adolescence. D.L. Sills ve R. Merton (Ed.). *International Encyclopedia of the Social Sciences* içinde, USA: The Macmillan Company & the Free Press.
- Eisenstadt, S.N. (1972). Archetypal Patterns of Youth. P.K. Mannig ve M. Truzzi (Ed.). *Youth and Sociology* içinde, New Jersey: Prentice-Hall, 1972, 15-29.
- Eisenstadt, S.N. (2007). *Modernleşme Başkaldırı ve Değişim*. U. Coşkun (çev.), Ankara: Doğubatu Yayınları (orijinal baskı tarihi 1966)

- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Anne Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Encyclopedia of Sociology. (1974). Connecticut: The Dushkin Publishing Group, Inc.
- Erder, S. (2000). Nerelisin Hemşerim. Ç. Keyder (Ed.). *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında* içinde, İstanbul: Metis Yayınları, 2000.
- Ergün, M. *Eğitim Sosyolojisi*. <http://www.egitim.aku.edu.tr/egsos.pdf> (erişim tarihi 21 Mart 2012)
- Erkilet, A. (2007). *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*. İstanbul: Hece Yayınları.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Genesis Kitap.
- Giddens, A. (1989). *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım*. İ. Öğretir ve M.R. Esengün (çev.), Erzurum: Birey Yayınları (orijinal baskı tarihi 1982)
- Giddens, A. (2005). *Sosyal Teorinin Temel Problemleri-Sosyal Analizde Eylem, Yapı ve Çelişki*. Ü. Tatlıcan (çev.), İstanbul: Paradigma Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 1979)
- Giddens, A. (Ed.). (1995). Forms of Subordination: Youth, the Poor, Race and the Third World. *Introductory Sociology* içinde. Macmillan Education.
- Gökçe, B. (1965b). *Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü (Cilt2)*. Ankara: Sosyal Hizmetler.
- Gökçe, B. (1971a). *Gecekondu Gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Gökçe, B. (1971b). *Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu İle İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil Ve İzahı*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Gökçe, B. (1971c). *Kimsesiz Çocuklar Ve 6972 Sayılı Kanun*. Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu.
- Gökçe, B. (1982). *Gençliğin Türk Toplumundaki Konumu, Gençlik Ve Toplum*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayını.
- Gökçe, B. (1983). *Cumhuriyet Döneminde Çocuk Ve Gençlere Ait Yasal Düzenlemeler Ve Yayınlar*. Ankara: Gençlik Spor Bakanlığı.

- Gökçe, B. (1984). *Ortaöğrenim Gençliğinin Beklenti Ve Sorunları*. Ankara: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Gökçe, B. (1986a). *Türkiye'de Gençliğin Konumu, Uluslararası Terörizm ve Gençlik*, Sivas: Milli Eğitim Gençlik Ve Spor Bakanlığı Yayını.
- Gökçe, B. (1986b). *Sosyal Ve Kültürel Değişme Sürecinde Gençlik Gençliğin Eğitimi Ve Sorunları*. Ankara: T.E.D.
- Grawitz, M. (2004). *Lexique des Sciences Sociales*. (8th Edition). Paris: Lexiques.
- Güler, M. (1997a). *Kentleşme Sürecinde Gençlik*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.
- Güler, M. (2000). *Kentleşme Sürecinde İşçi Gençlik, Gıda, Metal Ve Tekstil Sektöründe Çalışan İşçiler; 21. Yüzyıl Karşısında Çocuk Ve Genç*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- Güngör, N. (1993). *Arabesk Sosyo Kültürel Açından Arabesk*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Gürbilek, N. (2001). *Vitrinde Yaşamak, 1980'lerin Kültürel İklimi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürsakar, N. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Gürses, H.B. ve F. Gürses. (1997). *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hall, S. ve T. Jefferson (Ed.). (1993). *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain*. London: Routledge.
- Haviland, W. (2008). *Kültürel Antropoloji*. İ. Deniz ve E. Sarıoğlu (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları (orijinal baskı tarihi 2005)
- Hebdige, D. (2003). *Kes Yapıştır-Kültür, Kimlik ve Karayip Müziği*. Ç. Gülabioğlu (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları (orijinal baskı tarihi 1987)
- Hebdige, D. (2004). *Altkültür: Tarzın Anlamı*. S. Nişancı (çev.), Erzurum: Babil Yayınları (orijinal baskı tarihi 1979)
- Holliday, A. (2002). *Doing and Writing Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*. H. Tepe (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- İGEP (İç Göç Entegrasyon Projesi-Genel Çerçeve). (2010). *İhtiyaç Analizleri ve Stratejik Eylem Planları Karşılaştırmalı Özeti*. İstanbul.
- İlhan A. (1996). *Abbas Yolcu*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Jary, D. ve J. Jary (Ed). (1991). “Social structure”, *The Harper Collins Dictionary of Sociology*. New York: Harper Collins.
- Joas, H. ve W. Knöbl. (2009). *Social Theory*. New York: Cambridge University Press.
- Johnson, A.G. (1995). *The Blackwell Dictionary of Sociology*. Oxford : Blackwell Publishers.
- Journet, N. (2009). *Evrenselden Özele Kültür*. Y. Sezen (çev.), İstanbul: İz Yayınları (orijinal baskı tarihi 2002)
- Kaplan, Ö. (1998). *Beyoğlu Kısa Geçmişi*, Argosu. İstanbul: İletişim Yayınları Dizisi.
- Kaya, A. (2008). Rap Pedagojisi Aracılığıyla Eleştirel Bir Eğitim Yöntemi: Alman-Türk Hip-Hop Gençliği. N. Yentürk, G. Nemutlu ve Y. Kurtaran (Ed.). *Türkiye’de Gençlik Çalışmaları ve Politikaları* içinde, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaygılı, O.C. (2003). *Argo Lügati*. İstanbul: Selis Yayınları.
- Kazgan, G. (2006). *İstanbul Gençliği–Gençlik Değerleri Araştırması-*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- King G., R. Keohane ve S. Verba. (1996). *Designing Social Inquiry*. UK: Princeton University Press.
- Kozanoğlu, C. (1992). *Cilalı İmaj Devri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kozanoğlu, C. (1995). *Pop Çağı Ateşi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köknel, Ö. (1981). *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Kuper A. ve J. Kuper (Ed). (2003). *The Social science encyclopedia / 2nd ed*. London : Routledge.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Layder, D. (2010). *Sosyal Teoriye Giriş*. Ü. Tatlıcan (çev.), İstanbul: Küre Yayınları (orijinal baskı tarihi 1994)

- Lemonnier, B. (2009). Pop Kültürün Doğuşu. Y. Sezen (çev.), *Evrenselden Özele Kültür* içinde, İstanbul: İz Yayınları. 303-311.
- Luckmann, T. (1978). *Phenomenology and Sociology*. England: Penguin Books.
- Lüküslü, D. (2005a). "Constructors and Constructed: Youth as a Political Actor in Modernising Turkey", *Revisiting Youth Political Participation. Challenges for Research and Democratic Practice in Europe*. J. Forbrig (drl.). Strasbourg: Council of Europe Publishers.
- Lüküslü, D. (2006). "1980 Sonrası Türkiye Gençliği ve Yeni Bir Siyasi Duruş Olarak Apolitizm", *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. M. Zencirkıran (drl.). Ankara: Nova Yayınları.
- Lüküslü, D. (2008). "Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne de Ülkenin Aydınlık Geleceği", *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemitli (drl.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de Gençlik Miti-1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mangır, M. ve Y. Aktaş. (1992). *Gecekondu Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. O. Akınhay ve D. Kömürcü (çev.), Ankara: Bilim Sanat Yayınları (orijinal baskı tarihi 1994)
- Mead, M. (1970). *Culture and Commitment: A Study of Generation Gap*. New York: Natural History Press.
- Mendras, H. (2008). *Sosyolojinin İlkeleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meydan Larousse Cilt 5. (1971). İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Mil, B. (2007). Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme. B. Mil, A. Yüksel ve Y. Bilim (Ed.). *Nitel Araştırma-Neden, Nasıl, Niçin* içinde, 3-25.
- Mil, B., A. Yüksel ve Y. Bilim. (2007). *Nitel Araştırma-Neden, Nasıl, Niçin*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mouchtouris, A. (2008). *Les jeunes: Approche Politique du Corps Sauramps Médical (Gençler: Bedene Politik Yaklaşım)*. Montpellier: Sauramps Médical.
- Onur, B. (1986). *1985 Uluslar arası Gençlik Yılı'nda Söz Gençlerin*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

- Outhwaite, W. ve T. Bottomore. (1993). *The Blackwell Dictionary of Twentieth-Century Social Thought*, Oxford: Blackwell.
- Öngür, T. (2002). Moğollar Grubu Müzisyenlerinden. A. Ok (Ed.). *Anadolu Türküsü'nden Arabesk'in II. Dönemine* içinde, Don Kişot Yayınları.
- Özbek, M. (1994). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdenoğlu, S.A. (2002). *Arabesk-Unutulmayan Şarkı Sözleri*. İstanbul: Etüd Yayınları.
- Perrot, M. (1996). Worker Youth: from the workshop to the factory. G. Levi ve J.C. Schmitt (Ed.). *A History of Young People in the West: Ancient and medieval rites of passage* içinde. Paris: Harvard University Press, 1996, sayfa aralığı?
- Perrot, M. (2007). “Dans le Paris de le Belle Epoque, les “Apaches”, premières bandes de jeunes”. H. De Caebel (Ed.). *La lettre de l'enfance et de l'adolescence* içinde. Paris: Grape, 2007, 71-78.
- Psathas, G. (1973). *The Scope of Phenomenological Sociology*. USA: Pilgrim Reader Books.
- Punch, K.F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş-Nitel ve Nitel Yaklaşımlar*. D. Bayrak, H.B. Arslan ve Z. Akyüz (çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi (orijinal baskı tarihi 1998)
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçenin Argo Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ruscuklu, F. (1934). *Nasıl Gençlik İstiyoruz*. Ankara: Çığır.
- Safa, P. (2005). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Safa, P. (2007). *Sözde Kızlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Schutz, A. ve T. Luckmann. (1973). *The Structures of The Life-World*. USA: Northwestern University Press.
- Seyyar, A. (2007). İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Singly, F de. (2004). La Spécificité de la Jeunesse Dans les Sociétés Individualistes (Bireyci Toplumlarda Gençliğin Spesifik Yanı). F. Dubet, O. Galland ve E. Deschavanne (Ed.). *Comprendre: Les Jeunes* içinde, Paris: Presses Universitaires de France.

- Slattery, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Ü. Tatlıcan (çev.), Bursa: Sentez Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 2003)
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. A. Aypay, C. Satman, E.G. Kapçı, E. Uçar, F. Çok, H. Ercan, M. Bağlı, M. Artar, R. Parmaksız, S.A. Sevim, T. Yiğit ve T. Şener (çev.), Ankara: İmge Kitabevi (orijinal baskı tarihi 1985)
- Stokes, M. (1998). *Türkiye’de Arabesk Olayı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. O. Akınhay (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları (orijinal baskı tarihi 2000)
- Şeker, M. (2011). *İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Şemin, U.R. (1984). *Gençlik Psikolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Şener, S. (1998). *Sosyoloji-Sosyal Bilimlere Alternatif Bir Yaklaşım*. İstanbul: İnkılab Yayınları.
- Şimşek, A. (2005). *Yeni Orta Sınıf*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Tan, M. (1981). *Toplumbilime Giriş- Temel Kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1969). *Memleketimizin Yüksek Öğrenim Kurumlarında Öğrenci Hareketleri Ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar*, Ankara.
- Tezcan, M. (1978). *Çocuk ve Boş Zaman Uğraşları*, Ankara. Sümerbank.
- Tezcan, M. (1981a). *Kuşaklar Çatışması: Okuyan Ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Tezcan, M. (1987). *Yurt Dışından Dönen Gençlerin Uyum Sorunları - Eğitim Sistemi Ve Topluma Uyum*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Tezcan, M. (1989b). *Gençlik ve Millî Kültür*. Ankara: Millî Eğitim.
- Tezcan, M. (1991). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Tezcan, M. (1991a). *Gençlik Sosyolojisi Yazıları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Tezcan, M. (1991b). *Ahilikte Gençlik ve Eğitimi*. Ankara: Milli Kültür.
- Tezcan, M. (1993). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

- Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Thiercé, A. (1999). *L'Histoire de L'Adolescence (Ergenliğin Tarihi) (1850- 1914)*. Paris: Belin.
- Tuğal, C. (2010). *Pasif Devrim-İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi*. İstanbul: Koç Yayınları.
- Tülek, L. (2007). *Lumpen Sözlüğü*. İstanbul: Ses Yayıncılık, İstanbul.
- Van de Velde, C. (2008). *Devenir Adulte: sociologie comparée de la jeunesse en Europe (yetişkinliğe Geçiş, Avrupa Gençliğinin Karşılaştırmalı Sosyolojisi)*. Paris: Presses Universitaires de France, 223-243.
- Varış, F. (1968). *Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Vidich, A.J. ve S.M. Lyman (2003). Qualitative Methods: Their History in Sociology and Anthropology. N. Denzin ve Y. Lincoln (Ed.). *The Landscape of Qualitative Research Theories and Issues* içinde. 55-131.
- Wallace, R.A. ve A. Wolf (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları – Klasik Geleneğin Değiştirilmesi*. L. Elburuz ve M.R. Ayas (çev.), İzmir: Punto Yayıncılık (orijinal baskı tarihi 1980)
- Whyte, W.F. (1993). *Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum*. Chicago: University Of Chicago Press.
- Wimpenny, P. ve J. Gass, J. (2000). Interviewing in Phenomenology and Grounded Theory: Is There a Difference?. *Journal of Advanced Nursing*. 31.6, 1485-1492.
- Yaman, Ö.M. (2010). *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür Yayınları.
- Yentürk, N., Y. Kurtaran ve G. Nemitli. (2008). *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk Ruhsal Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yurttagüler, L. (2008). Sosyal Dışlanma ve Gençlik. *Türkiye'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemitlu (drl.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Zeylan, U.S. (2007). *Eğitimin "Değer"i ve Gençlik: Eğitilmiş İstanbul Gençliğinin Değerler Dünyası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sürekli Yayınlar

- Abadan Unat, N. (1965). Türk Gençliğinin Değer Yargıları ve Siyasi Davranışları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 20.1, 199-223.
- Abadan Unat, N. (1971). Türk Üniversite Öğrencileriyle Genç İşçilerin Siyasal Eğilimleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 26.1, 67-89.
- Akman Ulutürk, S. (2006). İstanbul'a Göç Eden Birinci ve İkinci Nesil Göçmenler Arasında Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşam Açısından Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*. 49. Seri, 61-63.
- Antliff, M. (2010). Henri Gaudier- Brzeska's Guerre sociale Art, Anarchism and anti-Militarism in Paris and London, 1910-1915. *Modernism/modernity*. 17.1, 135-169).
- Aybar, M.A. (1947). Bir Üniversiteli Genç ile Hasbihal. *Hür Fikirler Mecmuası*.
- Bayhan, V. (1997b). Gençlik Kültüründe Anomi ve Yabancılaşmanın Nedenleri. *Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı I*. Ankara, 171-185.
- Bayhan, V. (2001). Üniversite Gençliğinin Sorunları Ve Gelecek Tasarı. *7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*. Ankara.
- Bayhan, V. (2003b). Üniversite Gençliğinin Sorunları Ve Gelecek Kaygısı. *İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Konferanslar Dizisi*, Malatya.
- Bayhan, V. (2004). *Kent Yoksulluğu Ve Gençlik IV. Aile Şurası Aile Ve Yoksulluk Bildirileri*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Bayhan, V. (2005). Gençlik Ve Postmodern Çoğul Kimlik. *Uluslar arası Sosyoloji Kolokyumu-Galatasaray Üniversitesi*. İstanbul.
- Bayhan, V. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Gençlik. *Panel - Malatya AB Çalışmaları Merkezi*. Malatya.
- Bayhan, V. (2007). Hedonist Ve Püritan Etik Sarmalında Postmodern Gençlik. 38. *Uluslar arası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Ankara.
- Bayhan, V. (2010). İnönü Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri Ve Sorunları. *Bilgi Çağında Eğitim Ve Malatya, Ulusal Malatya Sempozyumları- I*. Malatya.
- Bek, M.G. (2004). Türkiye'de Televizyon Haberciliği ve Tabloidleşme. *İletişim Araştırmaları Dergisi*. 2.1, 9-38.

- Boucher, M. (2007). « Le retour des « bandes » de jeunes ? » Regards croisés sur les regroupements juvéniles dans les quartiers populaires. *Pensée plurielle*. 14, 111-124.
- Bruno, P. (2007). Chronique « culture jeune ». Deux regards sur les contrecultures et cultures jeunes. *Le Français aujourd'hui*. 4, 107-111.
- Burcu, E. (1998). Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 1.1-2, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Cantek, L. (3 Mayıs 2004). Bugünün Magandası: ‘Kozalak’. *Milliyet*.
- Castel, R. (2006). La discrimination négative » Le déficit de citoyenneté des jeunes de banlieue, *Annales. Histoire, Sciences Sociales*. 4, 777-808.
- Çağlar, B.K. (1945). Gelecek Nesiller Atatürk`ü Nereden ve Nasıl Öğrenecekler. *Yücel Aylık Sanat ve Fikir Mecmuası*. 109, 81-82.
- Çerçi, M. (1936). Kemalizm ve Türk Gençliği. *Yeni Milas*. 1, 3-4.
- Çetin, F. ve Diğerleri. (2004). Ergen ve Ruhsal Sorunları-Durum Saptama Çalışması. *Türkiye Bilimler Akademisi Raporları*. Ankara.
- Demirtaş, M. (2006). XVIII. Yüzyılda Osmanlı`da Bir Zümrenin Alt-Kültür Grubuna Dönüşmesi: Külhanbeyleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7.1, 113-142.
- Dictionnaire de l'Académie Française, -Fransız Akademisi Sözlüğü-*. (1932). “Apache”, Fransa: Hachette.
- Dictionnaire du Français Contemporain -Güncel Fransızca Sözlüğü-*. (1966). “Apache”, Fransa: Larousse.
- Doğan, İ. (1987). Yükseköğretimde Gençlik Sorunları Ve Araştırmaları. *Çağdaş Eğitim*. 14.141, 31-37.
- Doğan, İ. (1989). Milli Vasıflara Sahip Türk Gençliğinin Eğitiminde Türk Ocakları, Halkevleri ve Halk Eğitimi Merkezlerinin Rolü. *Mersin Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu (II. Mersin 02.12.1988-04.12.1988)*. Ankara. 69-75.
- Doğan, İ. (1990a). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Milli Eğitim*. 98/100, 26-30.
- Doğan, İ. (1990b). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*. 109.326, 130-137.

- Doğan, İ. (1990c). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Çağdaş Eğitim*. 15.159, 32-36.
- Doğan, İ. (1990c). Toplumsal İlk Çevre Olarak Ailenin Çocuk Üzerinde Değişen Etkisi. *Çağdaş Eğitim*. 15.160, 41-45.
- Doğan, İ. (1990d). Bir Alt kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği. *Amme İdaresi Dergisi*,. 27.1, 145-163.
- Doğan, İ. (1991). Gençlik Ve Gençlik Sorunları. *Türk Aile Ansiklopedisi*. Ankara.
- Doğan, İ. (1992). Gençlik Ve Gençlik Sorunları. *Türk Aile Ansiklopedisi (Cilt2)*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 562-575.
- Doğan, İ. (1993). Bir Altkültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği, [Electronic Version] *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 26.1: 107-129 (11 05 2012)
- Doğan, İ. (2003a). Sanayileşme ve Ergenlik, *Diyanet*. 155, 28-30.
- Doğan, İ. (2003b). Ergenlerin Anlaşılmasına Doğru. *Diyanet Avrupa Dergisi*. 53, 18-19.
- Dura, C. (1997). Gençler! Atatürk'ü Tanıyın. *Atatürkçü Düşünce*. 43, 13-14.
- Erbaş, H. (1992). Sosyolojide Fenomenoloji. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 14, 159-166.
- Erişgil, M.E. (1925). Gençlerle Hasbihal. *Milli Mecmua*. 4.32.
- Es, M. ve T. Güloğlu. (2004). "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşmeve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği". *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1, 79-93.
- Goulding, C. (2005). Grounded Theory, Ethnography and Phenomenology: A Comparative Analysis of Three Qualitative Strategies for Marketing Research. *European Journal of Marketing*. 39.3-4, 294-308.
- Gökçe, B. (1965a). Kimsesiz Çocuklar Konusunda Karşılaştırmalı Bir Sosyal Araştırma. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 1.2, 124-141.
- Gökçe, B. (1975). Gecekondu Gençliği Ve Toplum Merkezleri. *Sorun Dergisi*. 1.1, 31-37.
- Gökçe, B. (1980). The Influences of The Urbanization Process On The Youth. *Hacettepe Sosyal Bilimler Dergisi*.

- Gönüllü, M. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-ekonomik Sorunları ve Beklentileri: Pamukkale Üniversitesi Örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 5.1.
- Güler, M. (1996). Üniversite Gençliğinin Kişilik Özellikleri Ve Uyum Sorunları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 8, 109-119.
- Güler, M. (1997b). İşçi Gençliğinin Aile Ve İşyeri Bağlılığı. *Gıda Teknolojisi Dergisi*. 2.6, 84-89.
- Güler, M. (1997c). Üniversite Gençliğinde Psiko-Sosyal Eğilimler. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*.
- Güler, M. (1998). Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri. *Kriz Dergisi*. 6.1, 55-65.
- Güler, M. (1999a). Gecekonduların Mutlu Çocukları. 1. *İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı.
- Güler, M. (1999b). İşçi Ve Üniversiteli Gençliğin Gelecek Beklentileri İle Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri (III. Sosyal Psikiyatri Sempozyumunda sunulan bildiri). *Ankara Üniversitesi Kriz Dergisi*. 88-113.
- Güvenç, M. ve O.İşık. (1996). Statü-Konut Mülkiyeti Farklılaşmasına İlişkin Bir Çözümleme Denemesi-I. *Toplum ve Bilim*. 71, 7-60.
- Güvenç, M. ve O.İşık. (1997). İstanbul’u okumak II: Mahalle Düzeyinde Konut Mülkiyeti-Statü Farklılaşmasına İlişkin Bulgular Nasıl Genellenebilir? *Toplum ve Bilim*. 72, 1997, 153-164.
- Heap, J.L. ve P.A. Roth (1973). On Phenomenological Sociology. *American Sociological Review*. 38, 354-367.
- Hürriyet*. (2 Ocak 2011). 33 Apaçi Gözaltında. s.1.
- Kalifa, D. (2002). Archéologie de l’Apachisme-Les représentations des Peaux-Rouges dans la France du XIXe siècle (Apaçiliğin Arkeolojisi-19. Yüzyıl Fransa’ında Kızılderili Temsilleri). *Revue d’histoire de l’enfance « irrégulière »*. 4, 19-37.
- Kaluszinski, M. (2000). De l’Apache au sauvageon. L’enfance délinquante: un enjeu républicain (Apaçiden Vahşiye Bir Cumhuriyet Meselesi Olarak Sapkın Çocuk). *Informations sociales*. 84, 12-17.
- Kasapoğlu, M.A. (1990). Öğrenci Olarak Tıp Fakültesinde Hekim Olarak Meslekte Başarılı Olmayı Sağlayan Özellikler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 34.1/2, 157-178.

- Kasapoğlu, M.A. (1991a). Gençlik Sorunlarına Çözümleme Yaklaşımları. *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara.
- Kasapoğlu, M.A. (1991b). Sosyoloji Öğrencilerinin Sosyal Değer ve Tutumları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 35.1, 141-158.
- Kasapoğlu, M.A. (1996). Din-Siyaset İlişkisi: Öğrenci Gençlik Üzerine Bir Siyasal Kültür Araştırması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Sosyoloji Bölümü Dergisi*.
- Kasapoğlu, M.A. (2006). Relationship Between Adolescent Health Behaviours And Self-esteem in Turkey. *International Journal Of Adolescent Medicine And Health*. 623-632.
- Kasapoğlu, M.A. (2007). Predictors Of Adolescent Cigarette Smoking Behaviour: A Sociological Case Study in Ankara-Turkey. *Journal Of Child And Adolescent Substance Abuse*.
- Kılıçgil, E. (2003). Televizyonda Yayınlanan ‘Televole’ İsimli Magazin Programlarına Spor-Sosyolojik Bakış. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 1.1, 17-20.
- Kışlalı, A.T. (1971). Rejim Açısından Araştırılması Gereken İki Sorun: Gençlik Hareketleri ve Sandık Başına Gitmeyen Seçmenler. *Türkiye’de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi Semineri*, 73-84.
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16.2, 247-267.
- Konyar, H. (2008). Popüler Kültürde Hegemonik Anlamaların Üretilmesinde Gençlik Altkültürlerinin Önemi, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 27, 55-76.
- Korkut, M.Ş. (1954). Türk Gençliği Himaye Görmelidir. *Türk Yurdu*. 4.237, 305-307.
- Köknel, Ö. (2001). Alkol ve Madde Bağımlılığı Altkültürü. *Bağımlılık Dergisi*. 2.2, 71-76.
- Kropotkine, P. (1962). Gençliğe Sesleniş. V. Günyol ve O. Duru (çev.), *Yeni Ufuklar Dergisi*. 11.
- Le Grand Robert de la Langue Française*. (1992). “Apache”, Paris: Le Robert.
- Le Petit Larousse Illustré*. (2005). “Apache”, Paris: Larousse.
- Le Robert Micro: Dictionnaire De La Langue Francaise Edition Poche*. (2005). “Apache”, Fransa: Dictionnaires Le Robert.

- Lüküslü, D. (2004). "L'Invention de la jeunesse turque par l'Etat: De l'Empire ottoman à la République turque". *Cahiers d'Etudes sur la Méditerranée orientale et le monde turco-iranien Cemoti*. 37.
- Lüküslü, D. (2005a). Farklı Kitaplardan, Farklı Açılardan 'Gençlik' Analizleri. *Birikim*. 196, 69-72.
- Lüküslü, D. (2005b). 1960'lardan 2000'lere Gençlik Tipleri: Maddeci Başarıcı Tipten Yuppie ve Tiki'ye. *Birikim* 196.
- Lüküslü, D. (2005c). Farklı Kitaplardan, Farklı Açılardan 'Gençlik' Analizleri. *Birikim* 196.
- Lüküslü, D. ve K. Çelik. (2008). "Sessiz ve Görünmez, 'Genç' ve 'Kadın': Ev kızı. *Toplum ve Bilim*. 112.
- Mikieviç, A. (1929). Gençliğe Kaside. M. Emin (çev.), *Türk Yurdu*. 19.213, 3-4.
- Nirun, N. (1975). Öğrenci Hareketlerinin Sebepleri. *Türk Kültürü*. 13.153/155, 265-279.
- Nouveau Dictionnaire Etymologique -Yeni Etimoloji Sözlüğü-*. (1968). "Apache", Fransa: Larousse.
- Omoyibo, K.U. ve O.A. Obaro. (2012). Doing Sociological Research: Standard Methods and Fallacies and Methodological Pluralism. *European Journal of Social Sciences*. 28.3, 320-325.
- Ongun, C.S. (1940). Asker Ruhu ve Türk Gençliği. *Savaş*. 9.
- Ökmen, A.Z. (1939). 19 Mayıs ve Gençliği. *Kaynak*. 76, 50-52.
- Öktem, Ü. (2005). Fenomenoloji ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 45.1, 27-55.
- Önder, M. (1990). Atatürk ve Gençlik. *Türk Kültürü*. 28.322, 18-33.
- Öymen, H.R. (1977). Öğrenci Olayları ve Nedenleri 1. *Eğitim Hareket*. 22.258/259.
- Özmen, M. (1976). Öğrenci Olaylarına Bakış. *Halkoyu*. 10.116, 25-32.
- Par, A.H. (1948). Kemalist Nesil. *Kaynak*. 7, 3-15.
- Pehlivan, Z. (2006). Atatürkçü Düşüncede Gençlik ve Spor. *Çağdaş Eğitim*. 31.331, 11-16.
- Pichevin, A. (2008). "Le Tecktonik, C'est Chic". *Billboard*. 120.14, 20.

- Safa, P. (1936). Memleket Gençliği. *Yedigün*. 163.
- Sançar, N.(1967). Fikir Mücadelesinde Milliyetçi Gençlerin Vazifesi. *Türk Yurdu*. 331, 13-14.
- Savcı, B. (1963). Gençlik İçin Çıkar Yol. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 333-341.
- Savcı, B. (1993). Atatürk ve Gençlik Kalkınmada Anahtar. *Verimlilik*. 59.
- Süreyya, Ş. (1932). Genç Nesil Meselesi. *Kadro Aylık Fikir Mecmuası*. 5-9.
- Şahsuvaroğlu, T. Ve H. Ekşi. (2008). Odak Grup Görüşmeleri ve Sosyal Temsiller Kuramı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1.28, 127-139.
- Tahincioğlu, A.N.Y. (2010). Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi. *Kültür ve İletişim*. 13.2, 131-158.
- Tanfer, M.V. (1990). Atatürk ve Türk Gençliği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 6.18, 697-705.
- Tezcan, M. (1979). Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 12.1/4, 127-135.
- Tezcan, M. (1981b). Gençlik Toplumsal Değişme ve Atatürk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 14.1/2, 17-24.
- Tezcan, M. (1981c). Gençlik, Toplumsal Değişme ve Yaşlılık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1.2, 17-24.
- Tezcan, M. (1983). Köy Gençlerinin Evlenme İsteklerine İlişkin Davranış Kalıpları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16.2, 133-136.
- Tezcan, M. (1985a). Köy Gençlerinin Evlenme İsteklerine İlişkin Davranış Kalıpları. *Türk Folkloru*. 66, 18-19.
- Tezcan, M. (1985b). Ülkemizde Ortaöğrenim Gençliği Açısından Boş Zamanların Değerlendirilmesi. *Türk Dili*. 49.398, 117-119.
- Tezcan, M. (1985c). "Almanya'dan Dönen İşçi Çocukları İçin Açılan Türkçe Uyum Kursları Üzerine". *Türk Dili Gençlik Yıl Özel Sayısı*. 401.
- Tezcan, M. (1985d). Gençlik Demokrasi ve Atatürk. *Türk Dili*. 50.407, 258-263.

- Tezcan, M. (1986a). Gençlerin Aile İçinde Anne Baba ile Anlaşmazlıkları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 17.1/2, 377-384.
- Tezcan, M. (1986b). Gençlik ve Yabancılaşma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 18.1/2, 121-127.
- Tezcan, M. (1989a). Gençlik Merkezleri Yaygınlaştırılmalı. *Kemalizm*. 321, 26-27.
- Tezcan, M. (1990). Avustralya'daki Türk Çocuklarının Eğitimi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 523-543;
- Tezcan, M. (1991c). Gençlik Sosyolojisi Yazıları. *Öğretmen Dünyası*. 143.
- Tezcan, M. (1992). Yurt Dışından Dönen Türk Çocuklarının Eğitimsel Sorunlarının Topluma Yansımaları. *Eğitim*. 75-80.
- The New York Times*. (1 Temmuz 1910). Paris Apache Executed. s.4.
- Tickner, L. (1997). The popular Culture of Kermesse: Lewis, Painting, and Performance 1912-13. *Modernism/Modernity*. 4.2, 67-120.
- Topçu, N. (1959). Son Nesil. *Türk Yurdu Mecmuası*. 273.
- Trésor de la Langue Française -Fransız dilinin hazinesi-*. (1974). "Apache", Fransa: Centre Nationale de la Recherche Scientifique.
- Türkdoğan, B. (1999). Atatürk'ün Türk Gençliği Hakkındaki Düşünceleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 44, 683-692.
- Ünal, E. (1969). Yakın Tarihimizde Gençlik Hareketleri. *Hayat Tarih Mecmuası*. 1.3, 67-74.
- Yvoret, J.J. (2009). « Les bandes » Entretien avec Gérard Mauget. *Les Cahiers Dynamiques*. 44, 4-9.

Diğer Yayınlar

“23 Nisan Gösterilere ‘Apaçi’ Dansı Damga Vurdu”. (2011).

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1125239&title=23-nisan-cocuk-bayrami-coskuyla-kutlandi&haberSayfa=1> (18 Haziran 2012).

‘Apaçi Şarkısı’ Kavga Çıkardı. (2011).

http://www.posta.com.tr/magazin/HaberDetay/_Apaci_sarkisi_kavga_cikardi.htm?ArticleID=66105 (24 Nisan 2012)

1.Gençlik Şurası. (1989). Milli Eğitim Gençlik Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.

Abercrombie, N., S. Hill ve B. Turner. *The Penguin Dictionary of Sociology*. (2006). “Altkültür”, England: Penguin Boks.

Abercrombie, N., S. Hill ve B. Turner. *The Penguin Dictionary of Sociology*. (2006). “Gençlik Altkültürü”, England: Penguin Boks.

APACHE DANCE - HASAN BABA. 20mm, 1dak. Youtube, 2011

http://www.youtube.com/watch?v=vR_VhfxAnXU&feature=fvsr

Apache Dance. (t.y.)

<http://www.youtube.com/watch?v=xfOMIQjLLkA&feature=related> (10 Ekim 2011)

Apache Music. (t.y.) <http://soul-sides.com/2005/04/all-roads-lead-to-apache.html> (19 Temmuz 2012).

Apache/The Many Guitars of Jorgen Ingmann; The Ventures: Apache (snippet) From *The Ventures Play Telstar* (Capitol, 1963)

Apaches(Paris). (t.y.) [http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches\(Paris\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Apaches(Paris)) (10 Ekim 2011).

Apachi (Dj Akman). 17mm, 3dak. Youtube, 2011

http://www.youtube.com/watch?v=rgk_f-a54FA

apaci hasan kral erkan ocakli 57. 26mm, 5dak. Youtube, 2009

http://www.youtube.com/watch?v=6WQnXVwEy_U&feature=related

Apaçi dansı yerine atabarı. (2011). <http://www.aksam.com.tr/apaci-dansi-yerine-atabari--25978h.html> (4 Mayıs 2012).

Apaçi Dansı. 13mm, 4 dak. Youtube, 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=zBA35QQoUeY>, (18 Mart 2009)

Apaçi müziği Türk malı çıktı, Apaçi müziğinin bir Türk'ün bestesi olduğunu biliyor musunuz? (2011) <http://www.pressturk.com/haber/apaci-muzigi-turk-malici-46012.html> (4 Mayıs 2012)

Apaçi. (t.y.) <http://www.eksisozluk.com/> (24 Temmuz 2012)

Apaçiler. (t.y.) <http://tr.wikipedia.org/wiki/Apa%C3%A7i> (10 Temmuz 2012).

Apaş Dansı - Nurhan Damcıoğlu - 1966 Boyacı Filminden. 20mm, 2 dak. Youtube, 2011 <http://www.youtube.com/watch?v=B07SVY-w1gQ> (11 Temmuz 2012)

Atagün, Z.Z. (2011). Yeni İletişim Ortamlarının Alt Kültürlere Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Gazetecilik Ana Bilim Dalı.

Ataş, S. (2006). Farklı Alt-kültür Gruplarında Kadın Emeginin Konumuna Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Suluova Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı.

Ayverdi, İ. (2010). Misalli Büyük Türkçe Sözlük. “Apaş”, İstanbul: Kubbealtı.

Bayraktaroğlu, N.D. (2011). Türkiye’de 1980 Sonrasında Bir Altkültür Grubu Olarak Punk’ın Oluşumu. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

Bennett, A. (1999). Subcultures or neo-tribes? Rethinking the Relationship Between Youth, Style and Musical Taste. [Electronic Version] *Sage Journals*. 33.3: 599–617 (18 05 2012)

Bert Weedon: Apache, From single (JAR, 1960).

Best of Grandmaster Flash and the Sugarhill Gang; Goldie: Inner City Life (snippet) From *Timeless* (Metalheadz, 1995);

Burcu, E. (1997). Çıracık Ve Kalfa Gençlik Alt Kültür Grubu Hakkında Sosyolojik Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

Büyük Türkçe Sözlük. “Apaş”, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (28 Nisan 2012).

Cléret, B. ve E. Remy. (2010). *Gestion Des Relations Et Des Tensions Entre L'industrie Musicale Et Les Sous-Cultures Décisions Marketing (Altkültürler ve müzik endüstrisi arasındaki ilişkiler ve gerilimler)*. France: Cormelles-le-Royal.

Çallıoğlu B. *Apaş Adam 45'lik Albümü*, Sahibinin Sesi Yapım.

Davie Allan and the Arrows: Apache '65 (snippet) From *Apache '65* (Tower, 1965)

Demokles. (2010). <http://www.itusozluk.com/goster.php/apa%E7i/sayfa/6> (1 Nisan 2012).

DPT. (1963). *I. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1968). *II. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1973). *III. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1979). *IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1985). *V. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1990). *VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (1996). *VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (2001). *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (2007). *IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

Effeney, E. (2009). The 'Kurdish Question' From The Perspective Of Kurdish University Students. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

Emiroğlu, K. ve S. Aydın. *Antropoloji Sözlüğü*. (2003). "Alt kültür", Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Erdem, H. H. (1991). Bir Alt-Kültür Örneği olarak Cezaevi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü.

Erşen, M.T. (2002). Toplumsal İletişimde Gençlik Alt kültürlerinin Yeri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Bölümü

Flat Top Crew Cut. (t.y.)

https://www.google.com.tr/search?q=Flat+Top+Crew+Cut&hl=tr&rlz=1C1CHFA_enTR484TR484&prmd=imvnsfd&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ei=OcEHUM6-JOmW0QWy2OXfBA&ved=0CDkQ_AUoAQ&biw=1279&bih=679#q=Flat+Top+Crew+Cut&hl=tr&sa=X&rlz=1C1CHFA_enTR484TR484&tbn=isch&prmd=imvnsfd&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=1&biw=1024&bih=485 (19 Temmuz 2012).

Fuhuşun parolası: Apaçi dansı. (2011).

http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Fuhusun_parolasi_Apaci_dansi.htm?ArticleID=69020 (16 Nisan 2012)

Future Sound of London: We Have Explosives (snippet)From *Dead Cities* (Astralwerks, 1996)

Greatest Hits; Jorgen Ingmann: Apache From single (ATCO, 1961).

Hairstyles. (t.y.) <http://elvisfansite.com/1950s-hairstyles.html> (10 Şubat 2012).

Havuc Apaçi Dansı. 10mm, 5dak. Youtube, 2010

<http://www.youtube.com/watch?v=ELbqnSuMOco>

<http://alberthmuzik.webs.com/> (erişim tarihi 19 Şubat 2012)

<http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/3107/apaciler> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Apache_revolver.jpg (erişim tarihi 10 Şubat 2012)

<http://esenler.meb.gov.tr/> (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

<http://fcancan.blogspot.com/2010/11/apaches-in-late-1800searly-1900s-in.html> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

<http://fenakomik.blogcu.com/apaciler-sarmis-dortbir-yanimiiiiii-fenakomik/9783536> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

http://forum.donanimhaber.com/m_41370136/tm.htm (erişim tarihi 20 Şubat 2012)

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=16702683> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://messynessychic.com/2011/04/08/the-parisian-street-gangs-that-dabbled-with-dandyism/> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24539_0.html, 2012 (erişim tarihi 16 Temmuz 2012)

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25954_0.html, 2012 (erişim tarihi 16 Temmuz 2012)

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_belediye10sonrasi.RDF&p_il1=34&p_ilce1=2016&p_kod=2&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_ikametediten_ilce10sonrasi.RDF&p_kod=2&p_ikil1=34&p_ikilce1=2016&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

<http://tecktoniknation.wordpress.com/>, 2011 (erişim tarihi 12 Haziran 2012).

<http://tr->

[tr.facebook.com/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1#!/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1](http://tr-facebook.com/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1#!/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1) (erişim tarihi 19 Şubat 2012)

<http://turkapaci.blogspot.com/> (erişim tarihi 20 Şubat 2012)

<http://www.cafcafdergisi.net/2011/10/05/apaci-damatlarimiz-da-var-artik-tam-olduk-mu-simdi/> (erişim tarihi 20 Şubat 2012)

<http://www.dipnot.tv/3255/Apaci-muzigi-nereden-cikti-Kim-bu-apaciler-Dipnottv-apacilerin-pesini-birakmiyor.aspx> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=apa%C3%A7i> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.esenler.bel.tr/Page.aspx?ID=34> (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

<http://www.esenler.bel.tr/Page.aspx?ID=71> (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

http://www.esenler.bel.tr/Uploads/Dokuman/EsenlerbldsiSTRATEJIKPLANI2010_2014.pdf (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

http://www.esenler.gov.tr/default_B0.aspx?content=406 (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

http://www.esenler.gov.tr/default_B0.aspx?content=48 (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

<http://www.fozdemir.com/istanbul-apaci> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.genbilim.com/content/view/8990/33/>, 2011 (erişim tarihi 04 Mart 2011)

<http://www.genckolik.net/komik-resimler/316539-muzelik-apaci-tipleri.html> (erişim tarihi 11 Şubat 2012)

<http://www.gizmowatch.com/entry/apache-the-multi-purpose-revolver/> (erişim tarihi 10 Şubat 2012)

<http://www.hackturk.net/komik-seyler/299992/kimdir-bu-apaciler.html?langid=1> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

http://www.hair.becomegorgeous.com/newest_trends/tecktonik_hairstyles-1457.html (erişim tarihi 19 Şubat 2012)

<http://www.hergunkarikatur.com/tekerlegin-icadi-ve-ilk-apaciler.html> (erişim tarihi 10 Şubat 2012)

<http://www.hotdog.hu/tecktonikmagazin> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

<http://www.ibb.gov.tr/tr-tr/pages/haber.aspx?newsid=15773> (erişim tarihi 14 Mayıs 2012)

<http://www.ibbgenclikmeclisi.com/IcSayfa.aspx?Kodal=1161&KS=201271694138343>, 2012 (erişim tarihi 16 Temmuz 2012)

<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/index.htm>, 2011 (erişim tarihi 25 Şubat 2011)

<http://www.itusozluk.com/gorseller/apa%E7i+tuning/139639> (erişim tarihi 10 Şubat 2012)

<http://www.itusozluk.com/goster.php/apa%E7i/sayfa/4> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.iuforum.net/eglence/71117-haftanin-konusu-apaci-nedir-kime-denir.html> (erişim tarihi 14 Şubat 2012)

<http://www.kocsozluk.org/nedir.php?&q=apa%E7i> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.la21turkey.net>, 2011 (erişim tarihi 1 Ocak 2012)

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/21807.html>, 2012 (erişim tarihi 16 Temmuz 2012)

<http://www.myspace.com/ruggisicksense/blog/524435901> (erişim tarihi 11 Şubat 2012)

<http://www.pcnet.com.tr/forum/hayat-evren-ve-her-sey/255119-nedir-bu-apaci-cilginligi.html> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1030437&Date=27.11.2010&CategoryID=79> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2010/08/14/modifiye_kirolar_apaciler (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.sagopakajmer.org/showthread.php?t=17280> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.shcek.gov.tr/2828-sayili-sosyal-hizmetler-ve-cocuk-esirgeme-kurumu-kanunu.aspx>, 2012 (erişim tarihi 16 Temmuz 2012)

<http://www.streetswing.com/histmain/z3aposh.htm> (erişim tarihi 14 Şubat 2012)

http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t10/c062/b009/cs_10062009007_2.pdf, 1970 (erişim tarihi 15.07.2012).

<http://www.ua.gov.tr>, 2011 (erişim tarihi 13 Mart 2012)

<http://www.unicef.org.tr/>, 2011 (erişim tarihi 3 Mart 2012)

<http://www.wardom.com.tr/apaci-kimdir-nedir-nasildir-nasil-anlasilir-t380063.html?s=87b021537293826445196439c3d40848&Wardomhttp://www.wardom.com.tr/showthread.php?t=380063> (erişim tarihi 20 Şubat 2012)

<http://www.wardom.com.tr/apaci-kimdir-nedir-nasildir-nasil-anlasilir-t380063.html?s=87b021537293826445196439c3d40848&> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

<http://www.webhatti.com/komik-resimler/630237-nasil-apaci-olunur.html> (erişim tarihi 13 Şubat 2012)

<http://www.youtube.com/watch?NR=1&feature=endscreen&v=Wh-ClIpdj-U> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=55iUP8RdjLw> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=BAT-hVR89Kw> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

http://www.youtube.com/watch?v=C3_YDisNOi8 (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

http://www.youtube.com/watch?v=DjN33NoYD_M (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=qcf5wz1Lja0> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=QTRzQQppBh0> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=wjMHIZCEU94> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.youtube.com/watch?v=YjlvqljKbz0> (erişim tarihi 8 Mayıs 2012)

<http://www.zakshow.com/tecktonik-dance-and-lifestyle/> (erişim tarihi 4 Şubat 2012)

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1140805&title=gen%C3%A7ler-art%C4%B1k-internet-diliyle-konu%C5%9Fuyor> (erişim tarihi 4 Nisan 2012)

Incredible Bongo Band: Apache From *Bongo Rock* (MGM, 1973)

It's a Race and We're Running. (2011).

<http://danslarue.weebly.com/1/category/black%20youth/1.html> (13 Nisan 2012)

Jensen, Q. (2011). Subculture, Ethnicity and the Politics of (Post)Modernity. *Aalborg University, Department of Sociology, Social Work and Organisation*.

http://vbn.aau.dk/files/57815526/Sune_Qvotrup_Subculture_ethnicity_and_the_politics_of_post_modernity.pdf

- Karaaslan, Evlin. (2008). *Altkültürler ve Sokak Sanatı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sanat Anabilim Dalı.
- Kıvılcımlı, H. (1971). *Kim Suçlamış.* <http://www.belgeler.com/blg/1tp1/dr-hikmet-kivilcimli-kim-suclamis> (13 Mart 2012).
- Kızılçelik, S. ve Y. Erjem. *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü.* (1992). “Altkültür”, Konya.
- Kiraz, E. (2006). *Etimolojik Türkçe Sözlük.* <http://tonuk.me.metu.edu.tr/Sozluk/Sozluk2.pdf> (9 Temmuz 2012).
- Kurt, F. (2009). 1950’lerden Günümüze Protesto Gençliğinin Giyime Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı.
- La belle Electro tecktonik Dance Battle. 10mm, 1dak. Youtube, 2008
<http://www.youtube.com/watch?v=ziytUFRHoqI>
- Liogier, R. (2005). La jeunesse n'est pas une classe sociale. *Sociétés (Gençlik toplumsal bir sınıf değildir).* 90: 25-41. <http://www.cairn.info/revue-societes-2005-4-page-25.htm>
- Livesey, C. (2007). *A Level Sociology.* <http://www.sociology.org.uk/methrvt.pdf>
- Male's Hairstyle.* (t.y.) <http://play-through-history-fashion.blogspot.com/2009/11/males-hairstyle.html> (19 Temmuz 2012).
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü.* O. Akınhay ve D. Kömürcü (çev.), “Altkültürleşme”, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları (orijinal baskı tarihi 1994)
- mehmet demirtaş apaçi 2011 yeni. 36mm, 4dak. Youtube, 2011
<http://www.youtube.com/watch?v=m0GK5HL0z4Y>
- Men's Hairstyles.* (t.y.) http://www.ehow.com/how_7857062_make-mens-hairstyles-1950s.html (19 Temmuz 2012).
- Moby: Machete (snippet) From *Play* (V2,1999)
- Murat Güvenç'in Çalışmalarında İstanbul ve Türkiye – 3.*
<http://istifhanem.com/?s=murat+g%C3%BCven%C3%A7>, (erişim tarihi 12 Haziran 2012).
- Nas: Made You Look From 12" and *God's Son* (Columbia, 2003)

- Neu, D. (2007). Abstract of “Subcultural Conflict and Working-class Community” by Phil Cohen. <http://cltrlstudies.blogspot.com/2007/10/subcultural-conflict-and-working-class.html> (16 Haziran 2012).
- Nihat Doğan - Apaçi Nedir ?. 46mm, 0dak. Alkışlarla Yaşıyorum, 2010
<http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/34044/nihat-dogan-apaci-nedir>
- Noworever. (2010). <http://www.itusozluk.com/goster.php/apa%E7i/sayfa/6> (1 Nisan 2012).
- OECD. <http://www.oecd.org/dataoecd/11/34/42551944.pdf>, *The Future of the Family to 2030*.
- Pektaş, H. (2006). *Moda ve Postmodernizm. Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Anabilim Dalı.
- Project Apache*. (t.y.) <http://www.projet-apache.com/mieux-nous-connaître/> (12 Aralık 2011)
- Recep İvedik Apacı. 26mm, 5dak. Youtube, 2010
<http://www.youtube.com/watch?v=1osZGMH2Kqg&feature=fvwr>
- Rüyada Apaş Görmek*. (t.y.) <http://www.yeniruyatabirleri.com/ruyada-apas-gormek.html> (24 Temmuz 2012)
- Sabah. (2011). “Biz hapçı ya da tacizci değiliz!”.
http://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/biz_hapci_ya_da_tacizci_degiliz/28150, (erişim tarihi 20 Haziran 2012).
- Selek, P. (2001). *Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı: Ülker Sokak. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.
- Stahl, G. (1999). Still 'Winning Space?'- Updating Subcultural Theory. *An Electronic Journal for Visual Studies*.
http://www.rochester.edu/in_visible_culture/issue2/stahl.htm, (erişim tarihi 4 Ocak 2012)
- Sugarhill Hip Hop Box Set; West Street Mob: Break Dance (Electric Boogie)*
(snippet)From 12" (Sugarhill, 1973).
- Sullivan, C. (2008). *The Birth of The Cool: The Beginnings of British Youth Culture. Milk of London*.
http://www.frank151.com/book/chap34/the_birth_of_the_cool_the_beginnings_of_british_youth_culture (23 Mayıs 2012).

- Tabakcı, N. (2008). Kültürlerarası İletişim Sürecinde Alt-Kültürde Kimliğin Oluşumu (Türkiye’de Karaçay Topluluğu Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Tan, E.Ü. (2010). Kentli Gençlik ve Sokak Kültürüne Sosyal Antropolojik Bir Yaklaşım: Grafiti ve Sokak Kültürü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Antropoloji Bölümü.
- Tecktonik*. (t.y.) <http://forum.lookbook.nu/topic/698> (19 Temmuz 2012).
- The Roots: Thought @ Work (snippet) From 12" and *Phrenology* (MCA, 2002)
- The Sugarhill Gang: Apache From 12" (Sugarhill, 1981).
- TUİK, *İllerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı Verileri*. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=38, 2012.
- TUİK. (2012). *15-19 Yaş Arası Genç Kuşak*. http://www.tuik.gov.tr/AltKategori.do?ust_id=11 (13 Temmuz 2012).
- Turkcell Çalarken Gülse Birsal ve Apaçi Dansı. 9mm, 1dak. Dailymotion, 2010 http://www.dailymotion.com/video/xfkzfo_turkcell-calarken-gulse-birsal-ve-apaci-dansy_shortfilms
- Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü. “Apaş”, <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (28 Nisan 2012).
- Uprock*. (t.y.) <http://www.thefullwiki.org/Uprock> (15 Aralık 2011).
- Uyar, Ç. (2009). Apaşlar. http://www.anadolupop.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2:apalar&catid=3:arkc-a-gruplar&Itemid=4 (erişim tarihi 18 Mart 2012).
- Üzel, O. (2007). Servet-i Fünun Dergisi (401-441.Sayılar) (İnceleme ve Seçilmiş Metinler). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Very Best Of*; Cliff Richard and the Shadows: Apache From single (1960). www.turkiye2010.org, 2011 (erişim tarihi 24 Temmuz 2011)
- Yamanoğlu, M. (2008) .Kent Yoksulu Gençlerin Tüketim Toplumunda Yaşama Deneyimleri: Ankara Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Halkla İlişkiler Bölümü.

Yaşar, N. ve Atılğan, H. (1993). Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Neden Arabesk?*, Adana

Yorucu, D. (2005). From the Place of the "Dangerous Classes" to the Place of Danger: Emergence of New Youth Subjectivities in Zeytinburnu ["Tehlikeli Sınıfların" Mekânında Tehlike Mekânına: Zeytinburnu'nda Yeni Gençlik Öznelliklerinin Ortaya Çıkışı]. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Coğrafya Bölümü.

EKLER

EK 1- Apaçi Gençlerin Demografik Dağılımı

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Metin İçinde Kullanılan Kısaltmaların Açıklamaları					
AD	EĞİTİM-İŞ DURUMU	CİNSİYET	MEMLEKET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Ali	Tövbekar	ERKEK	Siirt	22	[Ali, 22, Tövbekar, Siirt]
Hüseyin	Tövbekar	ERKEK	Çankırı	25	[Hüseyin, 25, Tövbekar, Çankırı]
Kağan	Tövbekar	ERKEK	Siirt	20	[Kağan, 20, Tövbekar, Siirt]
Sergen	Öğrenci- Lise 4	ERKEK	Diyarbakır	17	[Sergen, 17, Öğrenci-Lise 4, Diyarbakır]
İsa	Öğrenci- Lise 2	ERKEK	Bitlis	18	[İsa, 18, Öğrenci-Lise 2, Bitlis]
Recep	Liseden Atılmış	ERKEK	Isparta	17	[Recep, 17, Lise Atılmış, Isparta]
Lütfü	Lise Terk	ERKEK	Muş	19	[Lütfü, 19, Lise Terk, Muş]
Sercan	Lise Terk	ERKEK	Siirt	19	[Sercan, 19, Lise Terk, Siirt]
Vedat	Halde Çalışıyor	ERKEK	Siirt	23	[Vedat, 23, Halde Çalışıyor, Siirt]
Recai	Lise Terk	ERKEK	Sinop	19	[Recai, 19, Lise Terk, Sinop]

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Metin İçinde Kullanılan Kısaltmaların Açıklamaları

AD	EĞİTİM-İŞ DURUMU	CİNSİYET	MEMLEKET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Muhammed	Halde Çalışıyor	ERKEK	Siirt	20	[Muhammed, 20, Halde Çalışıyor, Siirt]
İbrahim	Ortaokul Terk	ERKEK	Batman	16	[İbrahim, 16, Ortaokul Terk, Batman]
Veli	Öğrenci-Lise 4	ERKEK	Tokat	17	[Veli, 17, Öğrenci-Lise 4, Tokat]
Kenan	Lise Terk	ERKEK	Diyarbakır	18	[Kenan, 18, Lise Terk, Diyarbakır]
Kezban	Lise Terk	KIZ	Elazığ	15	[Kezban, 15, Lise Terk, Elazığ]
Leyla	Lise Terk	KIZ	Mardin	20	[Leyla, 20, Lise Terk, Mardin]
İpek	Öğrenci-Lise2	KIZ	Trabzon	18	[İpek, 18, Öğrenci-Lise 2, Trabzon]
Ebru	Öğrenci-Lise3	KIZ	Yozgat	18	[Ebru, 18, Öğrenci-Lise 3, Yozgat]
Ece	Öğrenci-Lise2	KIZ	Kastamonu	17	[Ece, 17, Öğrenci-Lise 2, Kastamonu]
Gülşen	Öğrenci-Lise 4	KIZ	Malatya	18	[Gülşen, 18, Lise 4, Malatya]
Nur	Öğrenci-Lise 3	KIZ	Edirne	18	[Nur, 18, Öğrenci-Lise 3, Edirne]
Banu	Lise Terk	KIZ	Tokat	20	[Banu, 20, Lise Terk, Tokat]

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Metin İçinde Kullanılan Kısaltmaların Açıklamaları

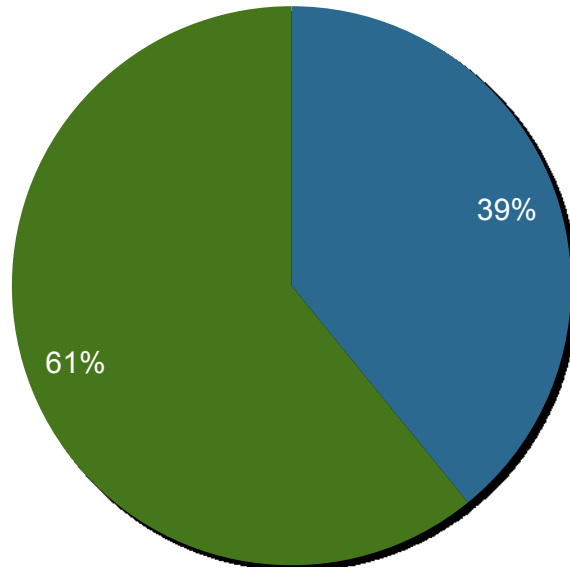
AD	EĞİTİM-İŞ DURUMU	CİNSİYET	MEMLEKET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Buket	Konfeksiyon Çalışanı	KIZ	Niğde	17	[Buket, 17, Konfeksiyon Çalışanı, Niğde]

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Kız	Erkek
9	14

■ Kız ■ Erkek

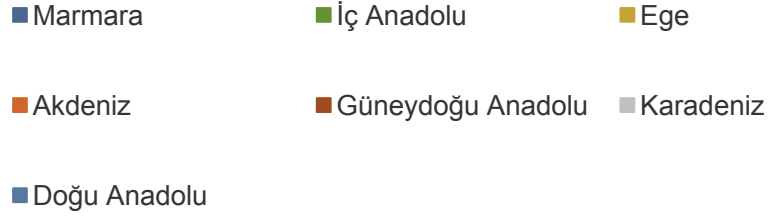
Cinsiyet Dağılımı

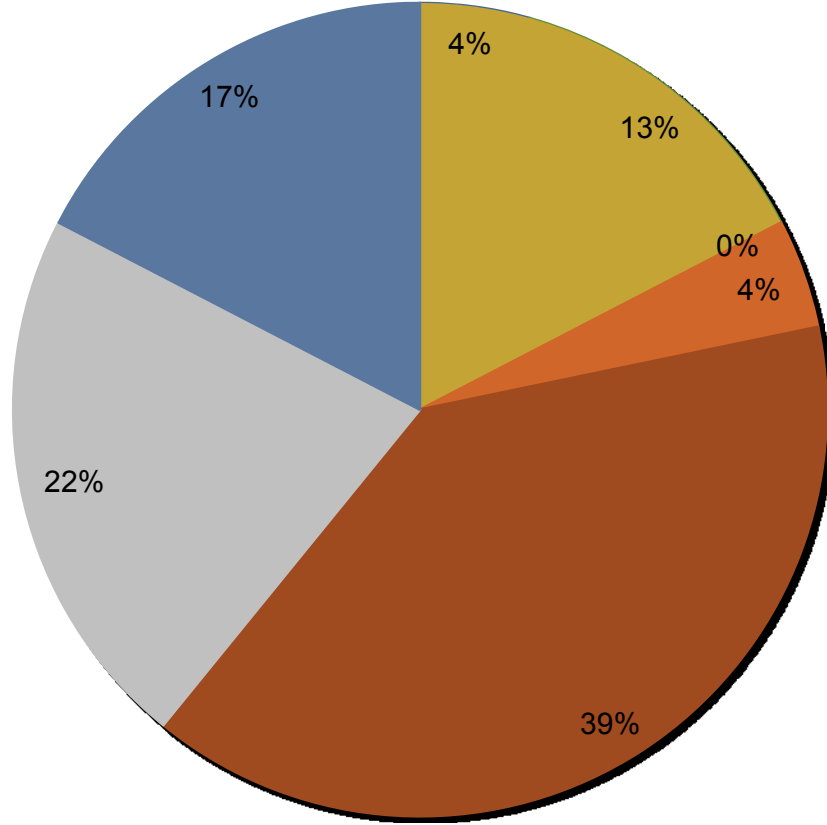

Tablo 3. Katılımcıların Bölgelere Göre Dağılımı

Marmara	İç Anadolu	Ege	Akdeniz	Güneydoğu Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu
1	3	0	1	9	5	4

Memleket Dağılımı

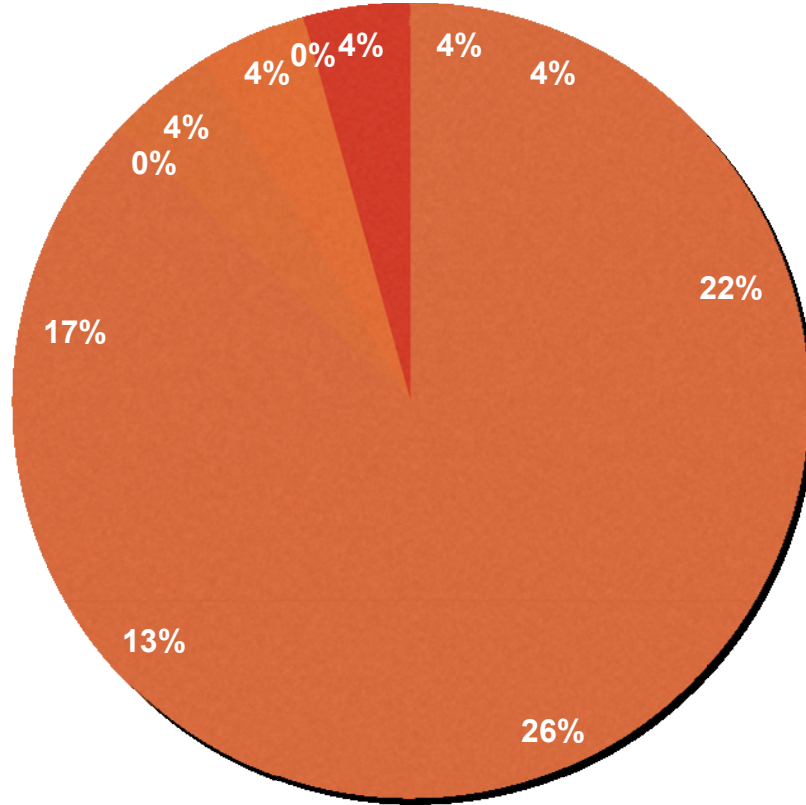

Tablo 4. Katılımcıların Yaş Dağılımı

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	1	5	6	3	4	0	1	1	0	1

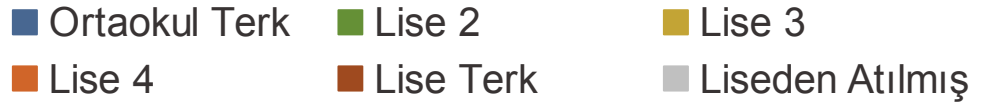
■ 15 ■ 16 ■ 17 ■ 18 ■ 19 ■ 20 ■ 21 ■ 22 ■ 23 ■ 24 ■ 25

Yaş Dağılımı

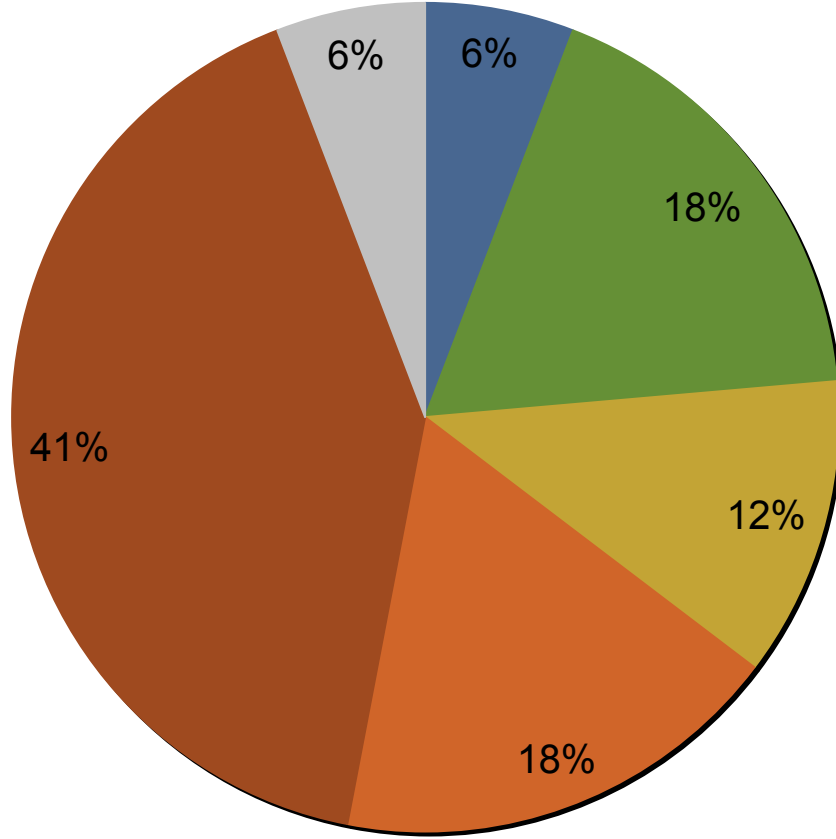

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumu

Ortaokul Terk	Lise 2	Lise 3	Lise 4	Lise Terk	Liseden Atılmış
1	3	2	3	7	1

Eğitim Dağılımı

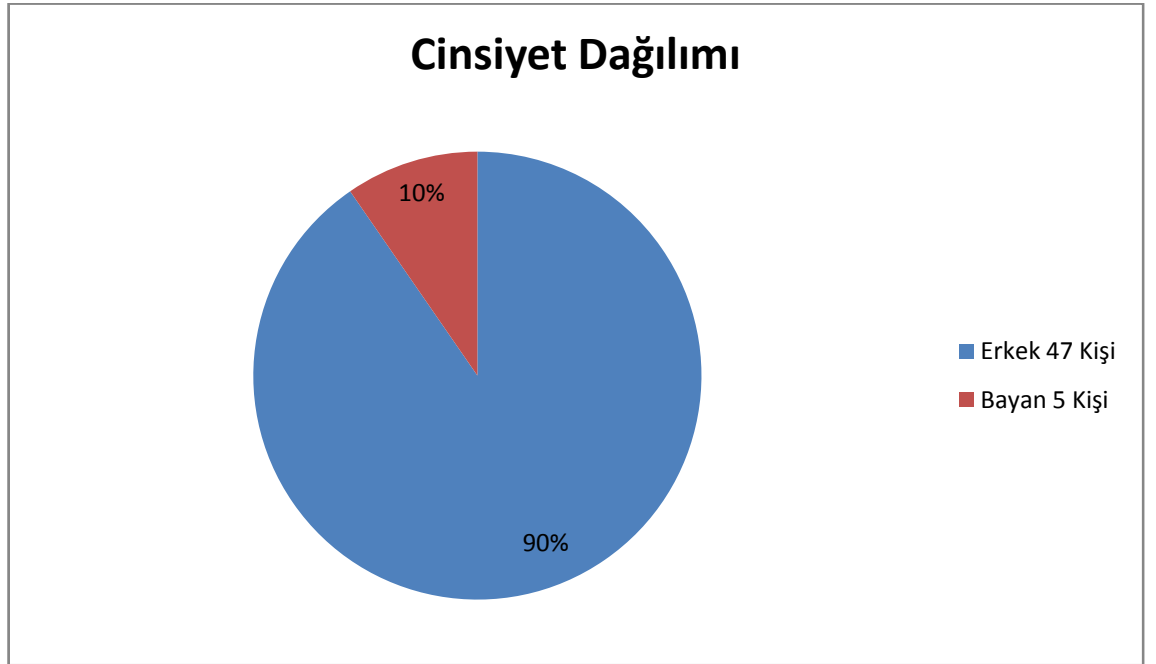
EK 2- Apaçi Gençler Dışında Kalan Grubun Demografik Dağılımı

AD	KONUMU	CİNSİYET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Abdullah	İmam	ERKEK	29	[Abdullah, 29, İmam]
Mahmut	Emniyet Görevlisi	ERKEK	36	[Mahmut, 36, Emniyet Görevlisi]
Ahmet	Emniyet Görevlisi	ERKEK	45	[Ahmet, 45, Emniyet Görevlisi]
Hayri	Emniyet Görevlisi	ERKEK	40	[Hayri, 40, Emniyet Görevlisi]
Kaya	DJ	ERKEK	30	[Kaya, 30, DJ]
Mehmet	Dövmeci	ERKEK	30	[Mehmet, 30, Dövmeci]
Kadir	Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini	ERKEK	45	[Kadir, 45, Gençlerle İlgilenen Mahalle Sakini]
Furkan	İnternet Kafe Çalışanı	ERKEK	20	[Furkan, 20, İnternet Kafe Çalışanı]
Metin	Kafe Sahibi	ERKEK	30	[Metin, 30, Kafe Sahibi]
Süleyman	Kafe Sahibi	ERKEK	40	[Süleyman, 40, Kafe Sahibi]

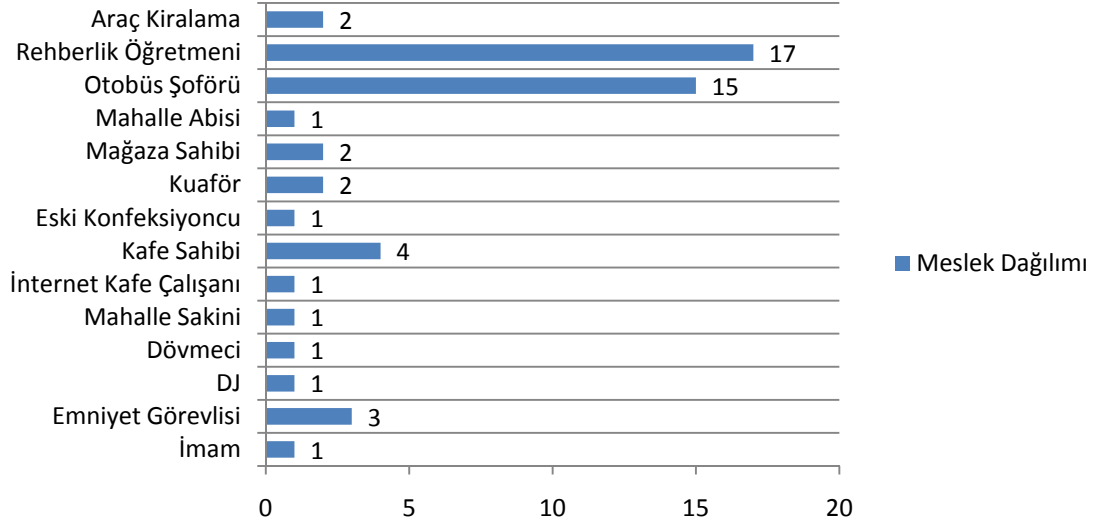
AD	KONUMU	CİNSİYET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Tunç	Kafe Sahibi	ERKEK	29	[Tunç, 29, Kafe Sahibi]
Gazi	Kafe Sahibi	ERKEK	33	[Gazi, 33, Kafe Sahibi]
Hüsnü	Eski Konfeksiyoncu	ERKEK	45	[Hüsnü, 45, Eski Konfeksiyoncu]
Sefa	Kuaför	ERKEK	25	[Sefa, 25, Kuaför]
İsmail	Kuaför	ERKEK	30	[İsmail, 30, Kuaför]
Çağlar	Mağaza Sahibi	ERKEK	29	[Çağlar, 29, Mağaza Sahibi]
Halit	Mağaza Sahibi	ERKEK	25	[Halit, 25, Mağaza Sahibi]
Hasan	Mahalle Abisi	ERKEK	45	[Hasan, 45, Mahalle Abisi]
		ERKEK		[Otobüs Şoförleri, 1. Odak Grup]
		ERKEK		[Otobüs Şoförleri, 2. Odak Grup]
Servet	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	25	[Servet, 25, Rehberlik Öğretmeni]
Semih	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	23	[Semih, 23, Rehberlik Öğretmeni]

AD	KONUMU	CİNSİYET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTIMA
Ceyhun	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	26	[Ceyhun, 26, Rehberlik Öğretmeni]
Güzin	Rehberlik Öğretmeni	BAYAN	30	[Güzin, 30, Rehberlik Öğretmeni]
Emel	Rehberlik Öğretmeni	BAYAN	28	[Emel, 28, Rehberlik Öğretmeni]
Savaş	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	27	[Savaş, 27, Rehberlik Öğretmeni]
İsmet	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	33	[İsmet, 33, Rehberlik Öğretmeni]
Necati	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	?	[Necati, Rehberlik Öğretmeni]
Gürbüz	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	?	[Gürbüz, Rehberlik Öğretmeni]
Yetkin	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	?	[Yetkin, Rehberlik Öğretmeni]
Uğur	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	25	[Uğur, 25, Rehberlik Öğretmeni]
Aylin	Rehberlik Öğretmeni	BAYAN	40	[Aylin, 40, Rehberlik Öğretmeni]
Yusuf	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	35	[Yusuf, 35, Rehberlik Öğretmeni]
Şengül	Rehberlik Öğretmeni	BAYAN	35	[Şengül, 35, Rehberlik Öğretmeni]

AD	KONUMU	CİNSİYET	YAŞ	METİN İÇİNDEKİ KISALTMA
Ramazan	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	30	[Ramazan, 30, Rehberlik Öğretmeni]
Kemal	Rehberlik Öğretmeni	ERKEK	35	[Kemal, 35, Rehberlik Öğretmeni]
Ayşen	Rehberlik Öğretmeni	BAYAN	30	[Ayşen, 30, Rehberlik Öğretmeni]
Haldun	Araç Kiralama	ERKEK	25	[Haldun, 25, Araç Kiralama]
Mevlüt	Araç Kiralama	ERKEK	29	[Mevlüt, 29, Araç Kiralama]

Meslek Dağılımı

EK 3- Görsel Olarak Apaçılık ve Apaçiler

1. 1900'lerde Fransa'da Apaçi Olmak

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Apache_revolver.jpg, 2012

Kaynak: <http://www.gizmowatch.com/entry/apache-the-multi-purpose-revolver/>, 2012

Kaynak: <http://www.streetwing.com/histmain/z3aposh.htm>, 2012

Kaynak: <http://www.myspace.com/ruggisicksense/blog/524435901>, 2012

Kaynak: <http://fcancan.blogspot.com/2010/11/apaches-in-late-1800searly-1900s-in.html>, 2012

Kaynak: <http://messynessychic.com/2011/04/08/the-parisian-street-gangs-that-dabbled-with-dandyism/>, 2012

2. Tecktonik Tarzla 2000'lerde Apaçiliğın Yeniden Doğuşu

Kaynak: http://www.hair.becomegorgeous.com/newest_trends/tecktonik_hairstyles-1457.html, 2012

Kaynak: <http://www.zakshow.com/tecktonik-dance-and-lifestyle/>, 2012

Kaynak: <http://alberthmuzik.webs.com/>, 2012

Kaynak: <http://www.hotdog.hu/tecktonikmagazin>, 2012

3. Türkiye’de Apacı Olmak

Kaynak: <http://www.iuforum.net/eglence/71117-haftanin-konusu-apaci-nedir-kime-denir.html>, 2012

Kaynak: <http://www.genckolik.net/komik-resimler/316539-muzelik-apaci-tipleri.html>, 2012

Kaynak:

tr.facebook.com/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1#!/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1, 2012

<http://tr->

Kaynak: <http://turkapaci.blogspot.com/>, 2012

Kaynak: <http://www.wardom.com.tr/apaci-kimdir-nedir-nasildir-nasil-anlasilir-t380063.html?s=87b021537293826445196439c3d40848&Wardomhttp://www.wardom.com.tr/showthead.php?t=380063>, 2012

Kaynak: <http://www.iuforum.net/eglence/71117-haftanin-konusu-apaci-nedir-kime-denir.html>, 2012

Kaynak: <http://tr-tr.facebook.com/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1#!/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1>, 2012

Kaynak: <http://www.hackturk.net/komik-seyler/299992/kimdir-bu-apaciler.html?langid=1>, 2012

Kaynak: <http://www.webhatti.com/komik-resimler/630237-nasil-apaci-olunur.html>, 2012

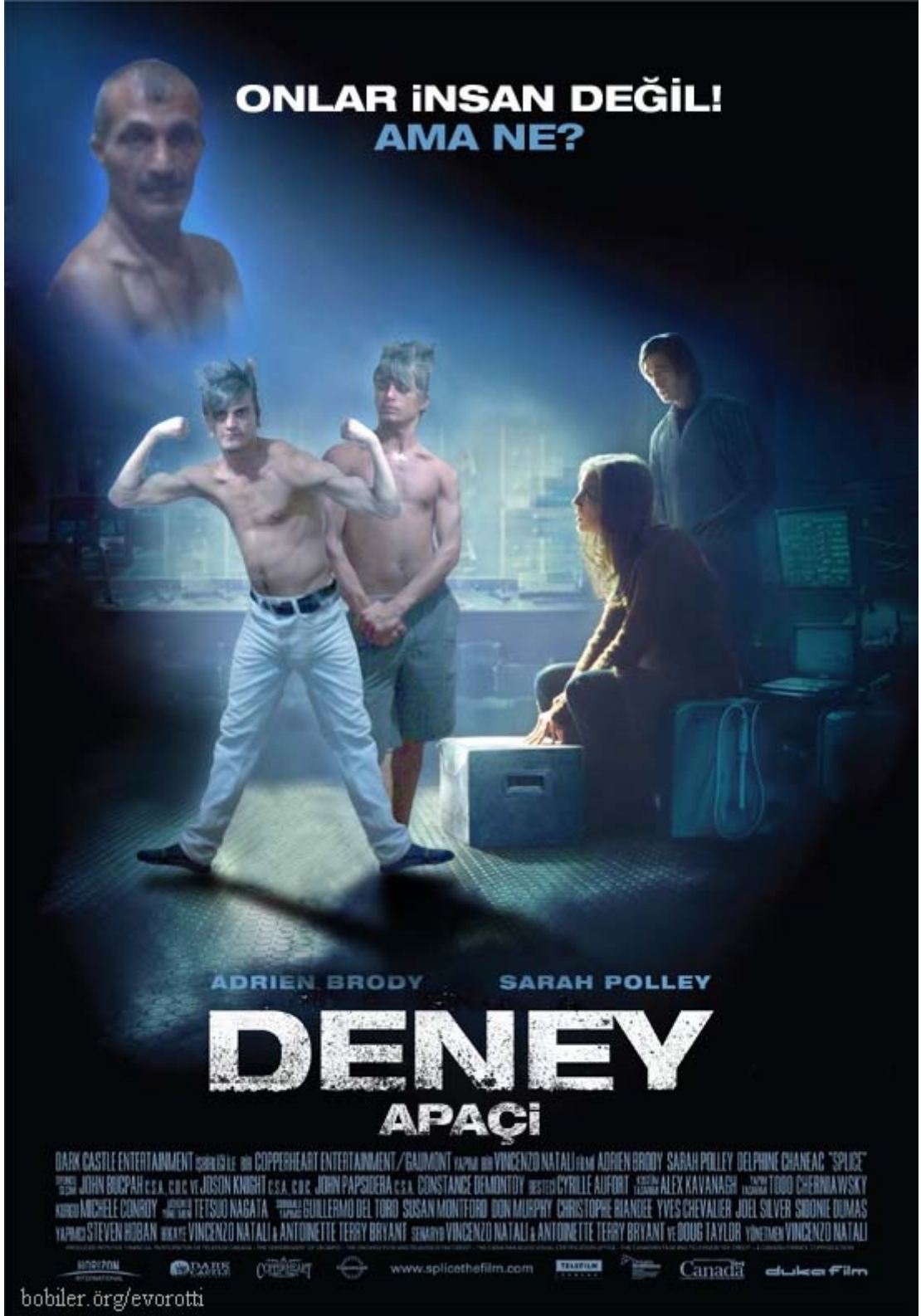

Kaynak:

<http://tr-tr.facebook.com/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1#!/media/set/?set=a.10150102719677155.276803.153211072154&type=1>, 2012

Kaynak: <http://www.hackturk.net/komik-seyler/299992/kimdir-bu-apaciler.html?langid=1>, 2012

Kaynak: <http://fenakomik.blogcu.com/apaciler-sarmis-dortbir-yanimiiiiii-fenakomik/9783536>, 2012

Kaynak: <http://www.webhatti.com/komik-resimler/630237-nasil-apaci-olunur.html>, 2012

Kaynak: <http://www.itusozluk.com/gorseller/apa%E7i+tuning/139639>, 2012

Erdil Yaşaroğlu © komikaze.net

Kaynak: <http://www.hergunkarikatur.com/tekerlegin-icadi-ve-ilk-apaciler.html>, 2012

Kaynak: <http://www.hergunkarikatur.com/tekerlegin-icadi-ve-ilk-apaciler.html>, 2012

Kaynak: <http://www.cafcafergisi.net/2011/10/05/apaci-damatlarimiz-da-var-artik-tam-olduk-mu-simdi/>, 2012

Kaynak: http://forum.donanimhaber.com/m_41370136/tm.htm, 2012

EK 4- Apaçilerin Sık Kullandığı Kavramlar ve Deyimler

Kavramlar:

Askı: Gece hırsızlığı.

Atar yapmak: (Muhataba karşı) Asi bir tavra bürünmek.

Ayan: Kardeşten öte manasında, daha çok kızların kendi arasında kullandığı bir tabir.

Barzani-Barzo: Kaba hareketlerde bulunan, görgüsüz.

Bekarlık: Bekar evi.

Beyaz: Eroin

Bonzai: Sentetik Uyuşturucu Hap.

Ciklemek: İspiyonlamak.

Çay: İşlenmemiş, Ot esrar.

Derman: Esrar.

Dızo: Kürtçe'de hırsız anlamına gelir, hırsızlığı meslek edinmiş tipler için kullanılır.

Ergenus: Ergenlik tripleri yapan kişi.

F50 eşofman: Adidas marka eşofman. Daha çok taskafalar giyer.

Fişek: Bir Miktar Esrar.

Fitillemek: Saklamak.

Gideri olmak: Kabına sığmadığını gösterecek davranışlarda bulunmak, asi olmak.

Gömlek düğmesi, bom, şeker, nohut, jeton, yıldız: Uyuşturucu Hap.

Gundi: Taskafaların Apaçiler için kullandığı tabir.

Harman Kalmak: Uzun zaman esrar içmemek.

Jameika: Esrar.

Kafası bir milyon olmak: Uyuşturucudan etrafa karşı duyarsızlaşacak hale gelinceye dek kendinden geçmek.

Kafası güzel olmak: (Uyuşturucu kullandıktan sonra) Kendinden geçmek.

Kafasını yaşamak: (Genellikle hap aldıktan sonra) Kendinden geçmek.

Karakafa: Kavga çıkartan, vahşi, genelde Kürt kökenli kimse. Torşin ayakkabı giyen, taskafa saç stilli, façalı kimse.

Komposto etmek: Bir kişiyi döverek fena hale getirmek.

Kubar-Kına: İşlenmiş Esrar.

Kurban: Yeni Manita-Kız arkadaş.

Mahoni: Kıro, karabatak, gelişmemiş insan.

Mantarlamak: Yaşlanmak, *aksiyonsuz* bir hayat yaşamak.

Napıyisan, ne ediyisan: Diyarbakır ağzı konuşma.

Patates etmek: Alt etmek, etkisiz hale getirmek.

Patlak: Bekareti bozulmuş genç kız.

Pert etmek: Kavgada karşıdakini etkisiz hale getirmek.

Popi: İnternette popüler olan.

Salça Olmak-Ketçap olmak: Etraftakilere sarkıntılık ederek onları rahatsız etmek.

Şapkanın Allah'a bakması: (Daha çok taskafaların) Şapkalarının önünü havaya kaldırmasından esinlenerek kullanılan tabir.

(Bir kimsenin) Şekli olması: Kendine has, herkesin imrendiği özelliklere sahip olmak.

Taş, Eşya, Peynir: Kokain.

Tercüman İşi: Pavyon.

Tırrık: Boş adam.

Tirşik: Boş adam.

Torşik: Adidas marka kalın taban ayakkabı. Taskafa tiplere özdeşleşmiştir. En çok onlar kullanır.

Tro: Travesti.

Tufa: Sabah hırsızlığı.

Uyuşturucu Hap İsimleri: İsrail Yıldızı, Mavi-Beyaz Kristal, Lacost, Meryemana, Pembe Denge, Ferrari, Luis Witon, Yarasa, Mercedes, Balyoz, Yunus, Speed, Roj, Mavi Kalp, Gülen Adam, Misubişi, Kiraz.

Yav he he: Birisi gereksiz konuştuğunda onu dikkate almamayı ifade eden sözcük, sallamama ifadesi.

Yoluna çıkmak/gitmek: Hırsızlık yapmak.

Yumurta Kafa: Yunus Polis Ekibi.

Zarbo ya da Zagra: Polis Ekibi.

Deyimler

Biz de ailesine düşün sosyal çocuklar olabilirdik ama hayatla erken seviştik, her şey üstümüze kaldı. (Hayat karşısında çoğu zaman *talih*siz olduklarını belirtmek için kullanmaktadırlar.)

Gün olur devran döner, horoz do..lr tavuk gö.er. (Bir tehdit ve kızgınlık ifadesi olarak tercih edilmektedir. Ayrıca “keser döner, sap döner elbet bir gün hesap döner” deyişinin bozulmuş bir halini yansıtmaktadır.)

Ih Ih Ihlamur Çaydan Güzel. (Arkadaş ortamlarında kimi zaman konuyu değiştirmek ya da gizlice mesajlaşarak ortamı terk etmek için kullanılmaktadır.)

Yok mu çiçek-böcek, yapıştır içek. (Çiçek-böcek uyuşturucu hap’a gönderme yapmaktadır.)

Atalım kiraz, patlayalım biraz. (Kiraz uyuşturucu hap’a gönderme yapmaktadır.)

ÖZGEÇMİŞ

Ömer Miraç YAMAN İstanbul'da doğdu. 1999 yılında Yunus Emre Süper Lisesi'nden mezun oldu. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde 2003 yılında tamamladı. Yüksek Lisans eğitimini ise Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde 2007 yılında tamamladı. Sakarya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Doktora eğitimine 2008 yılında başladı. 2009 yılından bu yana Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2010 yılında *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010* adlı çalışması yayınlanmış olan Yaman; gençlik, alt kültür, kentleşme, aile, yoksulluk ve sosyal yardımlaşma konularında çalışmalarına devam etmektedir.